

Det medeltida Sverige
Band 7 VÄRMLAND

Det medeltida Sverige

7 VÄRMLAND

Annika Björklund

Stockholm 2018
Riksarkivet

Riksarkivet
Box 12541, 10229 Stockholm
Tel: 010-476 70 00
www.riksarkivet.se/det-medeltida-sverige

Rådgivande nämnd:

Stefan Brink (KVHAA), Olle Ferm (Stockholms universitet), Christina Fredengren (Riksantikvarieämbetet), Karin Hassan Jansson (Riksbankens jubileumsfond), Lars Jacobzon (bitr länsantikvarie, kulturmiljövården),

Omslaget första delen: Karta (beskuren) från 1640 över Bortan, Gunnarskogs sn, Jösse hd, i Lantmäteristyrelsens arkiv, Riksarkivet (LSA Bortan R3:102).

Omslaget andra delen: Karta (beskuren). från 1648 över Spässlanda, By sn, Näs hd, i Lantmäteristyrelsens arkiv, Riksarkivet. (LSA Spässlanda R1:244).

© Riksarkivet
ISBN Hela volymen: 978-91-87491-30-6
ISBN Första delen: 978-91-87491-28-3
ISBN Andra delen: 978-91-87491-29-0

Tryck: TMG Tabergs.

Förord

Kungl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien tillsatte 1960 en kommitté för utarbetande av verket Det medeltida Sverige. Arbetet förlades först till Historiska institutionen vid Stockholms universitet och leddes av kommitténs sekreterare, professor Gunnar T Westin. Denne presenterade 1962 (se HT 1962 s 121-140) de allmänna övervägandena bakom verket. I detta avseende kan också hänvisas till förordet till det första häftet som utkom 1972. Med Kungl Vitterhetsakademien som huvudman publicerades tre häften för Uppland: DMS 1:1, 1:3 och 1:4.

Genom ett riksdagsbeslut år 1982 överfördes ansvaret för utgivningen till Riksantikvarieämbetet, och här publicerades fem häften för Uppland (DMS 1:2, 1:5, 1:6, 1:7 och 1:8), tre för Småland (4:1, 4:2 och 4:4), två för Södermanland (2:1 och 2:2), ett för Öland (4:3) och ett för Gästrikland (11). Härutöver har ett häfte för Uppland (1:9) publicerats av Upplandsmuseet och ett för Småland (4:5) av Länsstyrelsen i Kalmar län. Från och med 2012 har Riksarkivet övertagit huvudmannskapet för serien, och sedan dess har fyra Södermanlandshäften (2:3, 2:4, 2:5 och 2:6), ett Upplandshäfte (1:10) och ett Smålandshäfte (4:6) publicerats. Under perioden 2012–2016 finansierades arbetet av Kungl Vitterhetsakademien, Riksbankens Jubileumsfond, Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet. Från och med 2017 bedrivs arbetet med medel från Kungl Vitterhetsakademien och Riksarkivet.

För närvarande arbetar fyra redaktörer på Riksarkivet med utgivningen av Det medeltida Sverige, fil kand Kaj Janzon, fil dr Annika Björklund, teol dr Hanna Källström och docent Christian Lovén. Redaktörerna ingår organisatoriskt i enheten Svenskt Diplomatarium, och Diplomatiariets huvudredaktör Claes Gejrot är projektledare.

Den nu föreliggande volymen (DMS 7) är den tjugofjärde i huvudserien. Volymen som är uppdelad i två böcker behandlar landskapet Värmland i dess helhet. Författare är Annika Björklund. Som författare arbetar man självständigt med sitt undersökningsområde och ansvarar för bokens text. Det ska ändå tydligt framhållas att ett aktivt samarbete inom redaktionen är ett genomgående och viktigt inslag. I det här fallet kan särskilt nämnas att Christian Lovén har gjort kyrkoberivningarna (utom beskrivningen av Södra Råda kyrka som gjorts av Ann Catherine Bonnier) och ortregistret, medan Kaj Janzon utarbetat personregistret. Annika Björklund redogör i kapitlet "Inledning" för de principer som varit vägledande under arbetet. Inledningen är central för den som vill tillgodogöra sig all den information som ges i boken. Tilläggas kan att vissa redovisningstekniska detaljer skiftar

mellan de olika delarna i DMS-serien, något som är särskilt tydligt nu när serien för första gången presenterar ett landskap i den västra delen av landet.

Arbetet har underlättats genom gott samarbete med Diplomatarie-redaktörerna Peter Ståhl, Ingela Hedström, Oliver Blomqvist och Sara Risberg. Författaren har också haft förmånen att diskutera arbetet i manus med referensgruppen för DMS: Björn Asker, Roger Axelsson, Ann Catherine Bonnier, Elisabeth Gräslund Berg, Jan Brunius, Olle Ferm, Ådel Franzén, Henrik Klackenbergl, Staffan Nyström, Sigurd Rahmqvist och Clas Tollin. Författaren vill poängtera den betydelse som Kaj Janzon och Christian Lovén haft för arbetets genomförande och är mycket tacksam för viktiga bidrag från Jan Mispelaere (Riksarkivet), Kristofer Jupiter (Riksarkivet), Peter Olausson (Karlstads universitet), Gunnar Ros (Årås gård) och Lennart Ryman (Institutet för språk och folkminnen).

Stockholm i november 2018

Claes Gejrot

Innehåll

FÖRSTA DELEN

Förord 5

Innehållsförteckning 7

Inledning 11

Metoder och källmaterial 11

Värmland 26

Arkeologiska spår 29

Administrativa förhållanden 31

Kyrkliga förhållanden 36

Skattesystemet 40

Judiciella förhållanden 49

Fisken i Värmland 53

Värmland i berättande källor 65

Spår av ödeläggelse 69

Sätesgårdar 71

Oidentifierade egendomar 74

Fryksdals härad 77

Fryksände socken 79

Gräsmarks socken 89

Lekvattnets socken 89

Lysviks socken 90

Sunne socken 95

Vitsands socken 120

Ämterviks socken 121

Östmarks socken 130

Gillbergs härad 131

Gillberga socken 133

Glava socken 152

Högeruds socken 161

Långseruds socken 162

Långskogs socken 171

Silleruds socken 172

Stavnäs socken 188

Svanskogs socken 201

Värmskogs socken 210

Åskogs socken 216

*Ämmeskogs socken 216

Grums härad 217

Borgviks socken 218

Eds socken 219

Grums socken 230

Nors socken 250

Segerstads socken 263

Jösse härad 280

Arvika socken 281

Boda socken 295

Bogens socken 295

Brunskogs socken 296

Eda socken 305

Gunnarskogs socken 319

Köla socken 328

Mangskogs socken 337

Ny socken 338

Älgå socken 346

Kils härad 361

Frykeruds socken 362

Grava socken 368

Hammarö socken 384

Ransäters socken 403

Stora Kils socken 404

Tingvalla socken 420

Nedre Ulleruds socken 433

Övre Ulleruds socken 445

Översiktskartor

Vikingatida gravfält 29

Häradsindelning ca 1550 34

Häradsindelning ca 1400 35

Sockenindelning ca 1550 38

Fisken i Värmland 55

Fisket i *Amn 61

Kung Håkons krigståg 66

Sätesgårdar i Värmland 73

Ölme härad	808	Eskilsäters socken	582
Bjurtjärns socken	809	Huggenäs socken	595
Degerfors socken	809	Kila socken	603
Karlskoga socken	809	Millesviks socken	614
Varnums socken	810	Södra Ny socken	622
Ölme socken	832	Tveta socken	630
		Ölseruds socken	638
Källor och litteratur	854	Visnums härad	645
Förkortningar	872	Rudskoga socken	650
Register		Södra Råda socken	662
Ortregister	875	Visnums socken	676
Personregister	921	Visnums-Kils socken	693
Kyrkliga institutioner	945	Värmlandsberg	710
Härads- och sockenkartor		Väse härad	725
Nordmarks härad	454	Alsters socken	728
Blomskogs socken	457	Väse socken	740
Holmedals socken	468	Östra Fågelviks socken	757
Järnskogs socken	477	Älvdals härad	768
Karlanda socken	486	Dalby socken	770
Silbodals socken	496	Dalby socken, utsnitt	771
Skillingmarks socken	504	Ekshärads socken	780
Trankils socken	509	Norra Ny socken	795
Töcksmarks socken	516	Norra Råda socken	802
Västra Fågelviks socken	524	Ölme härad	808
Östervallskogs socken	530	Varnums socken	813
Näs härad	534	Ölme socken	834
Botilsäters socken	539		
Bro socken	553		
By socken	565		

Inledning

Metoder och källmaterial

De regionala bearbetningarna i *Det medeltida Sverige* presenteras landskapsvis, i härader och skeppslag, samt under dem socknar och städer. I detta sammanhang följs indelningen i 1500-talets kamerala material. I de fall förändringar skett under senare perioder finns hänvisningar på den plats där en socken eller ort borde återfinnas enligt den nuvarande indelningen.

Socknen redovisas på det sätt den framträder i 1500-talsmaterialet, som en kameral enhet: jordebokssocknen, vilken ofta men inte alltid överensstämmer med den kyrkliga socknen. När skillnader mellan dessa har iakttagits, har det särskilt noterats. Med termen "socken" avses begreppet jordebokssocken; endast i avsnittet om den kyrkliga organisationen är "socken" synonymt med kyrksocken.

Med "den nuvarande indelningen" och "den nuvarande socknen" avses den regionala organisationen före 1952 års kommunreform, som upplöste det tidigare sambandet mellan socken och kommun. "Socken" var före 1952 i det närmaste synonymt med den borgerliga kommunen, som i allmänhet också sammanföll med den kyrkliga församlingen.

Redovisningen inom socknen av varje by/gård/brukningsenhet består av tre delar:

- I Namnformer och kartangivelse.
- II Inventering av 1500-talets kamerala källor.
- III Inventering av det medeltida materialet.

I Namnformer och kartangivelser

För varje enhet redovisas först det nuvarande namnet, med halvfet stil, därefter den äldsta kända namnformen, kursiverad, samt årtalet för denna.

Äldsta namnbelägg

När det äldsta belägget hämtats ur tryckta källor av god kvalitet, återges stavningen enligt trycket utan att den har kontrollerats mot originaldokument. I enstaka fall har originaldokumentet granskats, vilket anges med "or", t ex "DS 1031 or". Namnbelägg ur tryckta regestsamlingar används inte i denna volym. Om det äldsta belägget är en avskrift, återges även den äldsta

originalformen. När den äldsta originalformen hämtats ur en källa på latin eller annat främmande språk, återges vanligen också den äldsta originalformen från en svenskspråkig källa. Det har inte varit möjligt att pröva rent språkliga ortnamnsproblem. Därför anges varianter av namnet endast undantagsvis, till exempel vid kraftiga avvikelser eller förändringar under medeltiden eller 1500-talet. Ortnamnsförändringar som skett efter 1500-talet har inte kunnat redovisas inom undersökningens ram.

1535 års Gärder och hjälper (GHj) har excerperats och används i förekommande fall för äldsta namnbelägg.

Ortnamnen återges genomgående med stor begynnelsebokstav, även i de fall originalen har små. Prepositioner (på latin), *in*, *de* osv, återges som de står, men de svenska prepositionerna *i* och *j* återges båda med *i*. I de fall då äldsta belägget är hämtat från 1500-talets kamerala material återges det dock som regel utan preposition. Upplösta förkortningar markeras inte.

Nutida namnformer

De nutida namnen återges enligt bestämmelserna om god ortnamnsred i Kulturmiljölagen (SFS 1988:950 ändrad 2015:2852, kap 1 4 §). Om gården/byn inte har kunnat återfinnas vare sig på officiellt tryckt kartmaterial (Ekonomiska kartan 1:10 000, Topografiska kartan 1:50 000, Generalstabskartan 1:100 000 eller Häradsekonomiska kartor) eller med hjälp av Lantmäteriets webbtjänst "Kartsök och ortnamn" redovisas namnet under den äldsta kända namnformen, vilken då markeras med asterisk (*) före namnet. Asterisk behöver dock inte betyda att läget är okänt då gården/byn kan ha identifierats med hjälp av äldre kartmaterial.

Bebyggelsens lokalisering – kartangivelse

Den teckengrupp med siffror och bokstäver, till exempel 10 H, 1 g, som avslutar redovisningen av namnformer hänvisar till det aktuella bladet av Ekonomiska kartan, skala 1:10 000 (EK). Den flygfotobaserade ekonomiska kartan framställdes 1935–78 och finns tillgänglig genom sökning i Lantmäteriets digitala gratistjänst Historiska kartor, där man via alternativet "avancerad sökning" kan hitta denna kartserie i Rikets allmänna kartverks arkiv. Hänvisningen avser det blad som ortnamnet står på. I vissa fall finns ortnamnet som namn på trakt eller fornlämning i Lantmäteriets digitala topografiska kartan men saknas på den tryckta ekonomiska kartan, och det förekommer även att ortnamn som saknas i den digitala kartan finns på den tryckta ekonomiska kartan.

Med begreppet "moderna kartor" avses kartor från tiden efter 1850, vanligen Lantmäteriets topografiska webbkartan, ekonomiska kartan och den häradsekonomiska kartan (framställd 1859 – 1934).

Hänvisningar till RAÄ:s fornminnesregister FMIS (Fornsök) sker med RAÄ-nummer för den aktuella socknen, t ex "RAÄ 116". Om Fornsök har objektet i en annan socken eller i en stad anges det genom att socken-/stadsnamnet infogas, t ex "RAÄ Arvika 258".

Översiktskartorna i boken

För häradena och socknarna finns en översiktskarta i anslutning till den inledande beskrivningen av varje område. För socknarna redovisar kartorna bebyggelsen, dvs antal kamerala hemman och deras jordnatur vid 1500-talets mitt, baserat på uppgifterna i landskapshandlingarna på 1540-talet. Riseberga klostergårdar redovisas i detta källmaterial i vissa fall första gången 1552, och dessa gårdar har då inkluderats i kartorna. I de fall en gård upptas i 1503 års skattebok och därefter redovisas först på 1560-talet har den utritats på sockenkartan även om den saknas på 1540-talet, till exempel Högboda, Brunskogs sn, Jösse hd. Likaså har gårdar som redovisas i AoE 19:2 från omkring 1550-talet inkluderats i kartorna och gårdar som redovisas i GHj 1535.

Använda symboler framgår av kartornas teckenförklaring. För att hålla nere antalet symboler har vissa ägokategorier sammanslagits i kartredovisningen. Detta gäller klosterjord som redovisas med samma symbol oavsett vilket kloster det handlar om. Jord tillhörande Skara domkyrkas olika delar eller biskopen redovisas som domkyrkojord. När det gäller arv och eget-jord redovisas denna inom kategorin frälse för att bättre spegla den medeltida situationen och eftersom arv och eget representerar en jordnatur som tillkommer först på 1500-talet.

Underlagskartorna i sockenkartorna är hämtade från den nutida topografiska kartan, där grått representerar skogsmark, vitt öppen mark (i allmänhet åkermark) och grå/vit-randigt våtmarker. På platser där städer och större samhällen numera finns har tidigare markanvändning rekonstruerats utifrån äldre kartor, framför allt med hjälp av den häradsekonomiska kartan (HdEK). Kartorna har i samtliga fall placerats så att norr är uppåt i bilden. Kartorna har framställts av bokens författare.

II Inventeringen av 1500-talets kamerala material

Inventeringen av landskapshandlingarna för Värmland bygger på en genomgång av kronans jordeböcker från de äldsta (1540) fram till 1572. Dessa handlingar förvaras i Kammararkivet i Riksarkivet och finns också tillgängliga digitalt via Riksarkivets digitala forskarsal (SVAR).

Förutom i Värmlands handlingar finns uppgifter om Värmland i Dalslands, Västmanlands, Västergötlands, Östergötlands och Närkes handlingar. I sammanställningarna i de enskilda byarna anges alla som "VrH". Exakt uppgift om vilka volymer som ingår framgår av tabellen "Använda landskapshandlingar" nedan.

Nordmarks härad redovisas i Dalslands handlingar (DsH) på 1540-talet (före 1550),¹ Riseberga klostrets ägor redovisas i Närkes handlingar (NäH) första gången 1552 (NäH 1552:5). Skara stifts kyrkliga jordebok från 1540 förvaras bland Västergötlands landskapshandlingar (VgH 1540:14) och har inarbetats i manuset på samma sätt som övriga landskapshandlingar. Värmlandsberg och Varnums härad redovisas vissa år på 1540-talet i Västmanlands handlingar (VmH) (se tabellen).

Landskapshandlingarna över årliga räntan i Värmland är generellt sett välbevarade. Brandskadade längder förekommer, men dessa har i de flesta fall undvikits i sammanställningen. Den första heltäckande landskapshandlingen över Värmland från 1540 (VrH 1540:5) är delvis brandskadad i marginalen, men antalet gårdar har bevarats i hela längden. I längden redovisas alla landbogårdar under samma rubrik med marginalanteckningar "pre" eller "fre" för kyrko- respektive frälsejord. I en del fall har brandskador medfört att denna anteckning inte kan läsas och det går då inte att avgöra om kyrkan eller frälset ägde gården detta år; men i de flesta fall är detta ändå möjligt med hjälp av efterföljande längder. Vid ett fåtal tillfällen har detta inte kunnat avgöras och redovisningen sker då på följande sätt: **I fr/ky**). 1540 års längd redovisar domkyrkojord och kronojord, men inte klosterjord. Gårdar som i efterföljande landskapshandlingar redovisas som klosterjord men 1540 upptas som frälse eller kyrko redovisas därför i DMS Värmland som klosterjord även 1540.

1551 års landskapshandling (VrH 1551:10) gör inte skillnad på hela och halva skattegårdar utan redovisar samtliga som 1 sk. I de fall halva gårdar förekommer både före och efter 1551 har avvikelsen för 1551 inte redovisats.

1570 års landskapshandling (VrH 1570:12) är delvis skadad; i Väse sn, Väse hd, saknas därför de flesta skattegårdar detta år.

För perioden 1552–1563 är landskapshandlingarna över området obefintliga. Eftersom uppgifter om årliga räntan för nästan hela Värmland saknas har tiondelängder från 1556 använts (VrH 1557:1, upprättad 1556 enligt rubrik i början av längden) för att ge en bättre och mer heltäckande bild av det kamerala materialet.

Arv och eget (aoc) i Värmland redovisas i flera ordinare landskapshandlingar (VrH, se tabellen nedan), samt i AoE 19:2, odat, troligen från 1550-talet, samt i några volymer av Östergötlands handlingar: ÖgH 1539:2, ÖgH 1540:2, ÖgH 1541:2, ÖgH 1543:5, ÖgH 1544:11.

Följande tabell visar de volymer av landskapshandlingar som använts.

¹ Den äldsta landskapshandlingen där Nordmarks härad ingår är från 1540 (DsH 1540:4). Denna är brandskadad och flera gårdar saknas i längdens överkant. Delvis kompenseras detta av att det finns två delar av längden – den första är en oxskattelängd och den senare en kungsfodringslängd. Som läsare bör man dock ha i minnet att när första belägg i landskapshandlingarna är 1542, t ex Fagerbol, Karlanda sn, Nordmarks hd, kan gården ha funnits redan 1540.

Använda landskapshandlingar

	sk	kr	ky	pb	bi	dky	kl	aoe	fr
VrH 1540:5	x	x	x			x			x
VgH 1540:14			x	x	x	x			
DsH 1540:4	x		x						
DsH 1541:5	x		x						
VrH 1541:5	x								
VmH 1542:3	x								
DsH 1542:4	x								
VrH 1542:11	x	x	x			x	x	x	x
VrH 1543:2	x	x	x		x	x	x	x	x
DsH 1543:10	x		x						
ÖgH 1543:5								x	
DsH 1545:10	x		x			x			
VrH 1545:11	x	x	x			x	x	x	x
VrH 1546:8	x	x	x			x	x	x	x
VrH 1548:1	x	x	x			x	x	x	x
VrH 1550:9	x	x	x						
VrH 1550:14	x	x	x	x		x	x	x	x
VrH 1551:6	x	x	x	x		x	x	x	x
VrH 1551:10	x	x	x			x			x
NäH 1552:5							x		
VrH 1560:13	x								
NäH 1561:18							x		
VrH 1564:6	x	x	x		x	x	x	x	x
VrH 1564:7	x	x	x			x		x	x
VrH 1565:1	x	x	x	x	x	x	x	x	x
VrH 1565:2	x	x	x	x		x		x	x
VrH 1566:13	x	x				x			
VrH 1566:14	x	x	x	x	x	x	x	x	x
VrH 1566:15	x	x	x			x		x	x
VrH 1568:14	x	x	x	x	x	x	x	x	x
VrH 1568:15	x	x	x	x		x		x	x
VrH 1569:5	x	x	x	x	x	x	x	x	x
VrH 1569:6	x	x	x	x		x		x	x
VrH 1570:12	x	x	x		x	x	x	x	x
VrH 1571:8	x	x	x		x	x	x	x	x
VrH 1572:2	x	x	x		x	x	x	x	x
VrH 1572:3	x	x	x	x		x		x	x

En partiell genomgång har gjorts av följande landskapshandlingar i Närike för gården Alkvettern, Varnums sn, Ölme hd: NäH 1549:7, 1556:13, 1557:15, 1561:11 och 1569:5.

I längderna VrH 1560:13 och VrH 1570:12 finns detaljerade utspisninglängder för Asphyttan.

Redovisningen av VrH-materialet

Uppgifterna från landskapshandlingarna redovisas enligt ett fast schema med ett antal starka förkortningar, t ex **1 sk**, **1 fr** (se förkortningslistan i slutet av boken). Observera att redovisningen för varje enhet alltid avslutas med en punkt, medan kommatecken innebär att det följande fortfarande gäller samma enhet, t ex "VrH **1 sk**, 1543 **1 kr**, 1564 **1 skt**, 1571 **1 sk**."

- 1) **Jordnatur** och **antal kamerala enheter** återges med fet stil, t ex **1 sk** = ett skattehemman (se förkortningslistan i slutet av boken).
- 2) **Jordetal** saknas i landskapshandlingarna för Värmland.
- 3) **Årtal**: Om inga årtal nämns innebär det att uppgifterna om gården är oförändrade under hela den undersökta perioden. Ett enstaka årtal som föregår jordnaturen, t ex 1545 **1 aoe**, anger att gården uppträder första gången detta år och sedan finns perioden ut. Finns en gård enbart en del av perioden anges de år den existerar, t ex 1541–44 **1 sk**. Uttrycket ”1540 (endast)” innebär att enheten endast kan återfinnas i jordeboken för detta år.
- 4) **Förändringar i jordnaturen** anges det år då förändringen sker, följt av den nya jordnaturen, t ex ”**1 ky**, 1556 **1 aoe**”, vilket innebär att enheten från att ha varit kyrkohemman från periodens början år 1556 överförs till arv och eget. I de fall en jordnatur förekommer hela perioden förutom under ett specifikt år anges den avvikande jordnaturen inom parentes, t ex ”**1 fr** (1564 **1 ky**)”, vilket innebär att gården redovisas som frälse under hela perioden utom år 1564.
- 5) **Utjordar** redovisas under egna ortnamn med eventuellt angivande av den gård till vilken utjorden hör. I Värmland förekommer även annan terminologi för utjordar: tomt, äng och part samt i viss mån torp.
- 6) **Kyrko- och arv och eget-jord**. Ingår jorden i ett rättardöme anges detta inom parentes, t ex ”**1 aoe** (Näs rd)”. Under huvudenheten Näs meddelas vilka år rättardömet existerade och vad det omfattade.
- 7) **Frälsejord**. Uppgift om vilken frälseperson (inte alltid ägaren) som 1562 uppbär räntan redovisas inom parentes efter jordnatur. Redovisningen är baserad på uppgifter i Kammararkivets Frälse- och rustjämslängder (FoR). I vissa fall är dessa uppgifter inarbetade i VrH-notiserna utan att detta särskilt anges.
- 8) **Statistiska tabeller**. Antal jordeboksenheter (dvs gårdar och torp) och fördelningen på olika jordnaturer det första och sista året i de använda landskapshandlingarna redovisas i tabeller i början av varje socken. I dessa tabeller har felaktigheter i kronans jordeböcker (t ex att enheter vissa år redovisas i fel socken eller dubbelredovisas) korrigerats utan att detta särskilt påpekas. I tabellerna redovisas hel- och halvhemman och torp som likvärdiga enheter. Av dessa skäl kan avvikelser finnas från det som fogdarna redovisar i jordeböckerna.

III Inventeringen av medeltidsmaterialet

Inventeringen av det medeltida materialet bygger huvudsakligen på excerpter av ortnamnsbelägg hos Ortnamnsarkivet i Uppsala (OAU, även tillgängliga digitalt: <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/namn/ortnamn/ortnamnsregistret/sok-i-registret.html>).

Grunden i det inventerade medeltidsmaterialet är brev och diplom på pergament och papper. Dessa källor har granskats och i många fall kompletterats med ytterligare källmaterial. För den tidsperiod som ännu inte omfattats av Svenskt Diplomatariums utgivning (perioden efter 1380) har de aktuella originalbrev studerats. Till stor hjälp i sammanhanget har Halvar Nilssons utgåva av de värmländska medeltidsbrev varit (Nilsson 1997).

Till medeltidsmaterialet räknas här även källor från perioden 1520–70 som inte hör till landskapshandlingarna, till exempel brev och adliga jordeböcker.

Viktigare enskilda källor

Vadstena klostrets jordeböcker (VaKlJb, HH 16) är bevarade för åren 1447, 1457, 1465/66 (uppbörds- och utgiftbok), 1473 och 1502. Handskrifterna har i den vetenskapliga litteraturen daterats och omdaterats flera gånger (om detta se SFSS 245 s XXXVII – XLII). Klostrets jordegendomar redovisas i följande ordning: Östergötland, Södermanland, Uppland, Västmanland, Närke, Västergötland, Värmland, Småland och Öland. 1447 och 1457 års jordeböcker är utgivna i textkritisk utgåva i SFSS 245. 1502 års jordebok är utgiven i HH 16, var till utdrag ur de äldre jordeböckerna och bevarade åtkomsthandlingar är fogade. Jordeböckerna 1447/57 och 1502 förvaras i Riksarkivet, där de har beteckningarna D 11 och D 12, liksom jordeboken 1473 som utgör volym 10 i Kammararkivets serie Kyrkor, skolors och hospitals akter (KySkHoa). Uppbörds- och utgiftsboken 1465/66, signum C 32, förvaras i Uppsala universitetsbibliotek (UUB).

Register över kung Karl Knutssons och drottning Katarinas jordebrev (C 4) är en förteckning över Karl Knutssons (Bonde) efterlämnade jorde- och pantebrev som till större delen sannolikt är upprättad på 1450-talet, men föreligger i en avskrift med 1470-talet som trolig datering. Avskriften utgörs av två nu saknade brevförteckningar. Den ena (f 1–12) är förd i Karl Knutssons namn, medan den andra (f 13–49) omtalar honom i tredje person. Brevnotiserna är med något undantag regionalt disponerade och motsvarar i stor utsträckning de förtecknade brevens ryggpåskrifter. Förteckningen ingår i C-serien, RA (Schück 1976 s 319).

1503 års jorde- och räkenskapsbok (VäSkb) är en skattebok och en längd över sakören från större delen av Värmland. Saknas gör Nordmarks härad och Silleruds socken, Gillbergs härad, vilka båda räknades till Dalsland.

Värmlandsberg utgjorde ett eget förvaltningsområde, och endast sakören för Värmlandsberg uppräknas 1503. Vidare saknas Visnums härad och Nyeds härad.

Boken innehåller en detaljerad förteckning över skattebeloppen för varje hemman och redovisar dessutom för varje gård hur skatten erlades, till exempel i form av penningar, oxar, lax eller mårdskind. Skatteboken visar att gårdar förekom, där en gård – i allmänhet den största – betalade skatten för hela gården i form av en ox, stut eller ko och fick ersättning i pengar från de övriga gårdarna.

Felskrivningar kan tyda på att längden är en avskrift av en äldre förteckning. Längden kan knytas till Svante Nilssons fogde Olof Björnsson (råbock) och dateras i texten till 1503. Handlingen förvarades i Danska Riksarkivet men överfördes till Sverige tillsammans med bland annat Sturearkivet år 1929. Handlingen förvaras nu i Riksarkivet och är utgiven av Sixten Samuelsson och Gottfrid Kallstenius (VäSkb s 50 ff).

Skara stifts kyrkliga jordebok 1540 (SkJb, SkJbDa) upprättades 1540 av biskop Sven Jacobi efter befallning av Gustav I. Jordeboken omfattar Skara stifts domkyrkas, biskops, kanikers, prästers och sockenkyrkors gods, sammantaget 3275 ecklesiastika hemman. Här finns uppgifter om stomhemmanen (se inledningen om Värmland s 39 för en diskussion om dessa). Jordeboken förvaras bland Västergötlands landskapshandlingar (VgH 1540:14) i Kammararkivet, RA. Uppgifterna är inarbetade i landskapspotiserna (VrH) generellt utan särskild anmärkning. Endast i särskilda fall när jordnaturen avviker från den i landskapshandlingarna markeras med en parentes (SkJb) att uppgiften kommer från Skara stifts kyrkliga jordebok, se t ex Sölje, Stavnäs sn, Gillbergs hd. Uppgifterna från jordeboken anges också bland notiserna i de aktuella byarna.

De delar av jordeboken som rör Värmland (och Västergötland) gavs ut 1899 av F. Ödberg och refereras till som SkJb (Skara stifts kyrkliga jordebok). De delar av jordeboken som rör Dalsland, inklusive Nordmarks härad, trycktes redan 1851–52 av Anders Lignell. Denna refereras till som SkJbDa (Skara stifts kyrkliga jordebok Dalsland).

Gunhild Johansdotters (Bese) jordebok (C 21) är en förteckning omfattande 26 blad över Gunhild Johansdotters (död 1553) arvegods i Sverige och hennes man Erik Turessons (Bielke, död 1511) arvegods i Blekinge och Skåne. Jordeboken har en påskrift som daterar den till 13 september 1514. Förteckningen har tidigare tillhört Tidö-arkivet men ingår numera i C-serien, RA, i likhet med två andra förteckningar över släkten Beses gods och jordebrev nämligen C 40 och C 56.

Jordebrevs- och arvsförteckningar från Oxenstiernska arkivet på Tidö (C 56) omfattar fyra delar: 1) en förteckning över jordebrev som tillhört Gunhild Johansdotter (Bese), död 1553, änka efter Erik Turesson; 2) en förteckning över arv, troligen utförd för Gunhild Johansdotter (Bese) omkring 1525–1530; 3) ett sammandrag av Bo Jonssons testamente från 1384; 4) en godsförteckning från 1499 rörande arvet efter Johan Gädde, Gunhild Johansdotters morfar.

Redovisningen av medeltidsmaterialet

Medeltidsmaterialet redovisas kronologiskt i form av register av de uppgifter om en ort som direkt eller indirekt berör jorden, såsom läge, avkastning, ränta, organisation, förvaltning och ägande. I redovisningen har en relativ vid tolkningsram av vad som innefattas av "indirekt berör" använts för att säkerställa att relevanta uppgifter inte utesluts från redovisningen. Enkelt uttryckt har i gränsfall principen att hellre ta med än utesluta tillämpats.

- 1) **Jordetal.** I de värmländska källorna förekommer oftast inga jordetal i markland, öresland, örtugland och penningland. Ibland anges istället löparbol (se nedan).
- 2) **Jordtransaktioner och avrad.** Vid försäljning och köp av jord anges i denna volym köpeskillingen eftersom många olika mynttyper används. Notiser om angiven ränta (avrad) anges alltid. Penningräntan redovisas i den under medeltiden vanliga myntenheten mark, med underavdelningarna öre, örtug och penning. Den svenska myntningen hade följande värden:

1 mark	8 öre	24 örtugar	192 penningar
	1 öre	3 örtugar	24 penningar
		1 örtugar	8 penningar

I vissa delar av Värmland förekommer köpeskillingar i myntenheten 'vit', danska fyrpenningmynt, samt i rhenska mynt och i engelska nobler, dvs flandriska guldmünt.

- 3) **Äldre agrar- och rättshistoriska begrepp och kamerala termer** återges enligt källorna, i regel med normaliserad stavning utan citattecken, t ex avrad istället för "affradh". Begrepp och termer som behandlas i SAOB förklaras i allmänhet inte i texten.
- 4) **Personnamn** återges som regel i normaliserad form, t ex Kristina istället för Kristin och Anders för Andreas. För en och samma person används genomgående samma namnform, oavsett om personens namn växlar i källorna. De latinska namnformerna, t ex Laurentius, återges med motsvarande svenska namn: Lars.

- 5) **Släktnamn** återges inom parentes, om det inte burits av personen själv. Namn som senare blivit släktnamn, t ex (Oxenstierna) ges stor begynnelsebokstav. Stor bokstav ges även konstruerade namn som vunnit hävd, t ex (Lejonbjälke) och namn som utretts i ÄSF eller annan personhistorisk litteratur, t ex (Gumsehuvud). Liten bokstav ges rent sigillbeskrivande namn, t ex (stjärna). Titlar återges endast när det behövs för att identifiera en person eller när det har betydelse för förståelsen av en viss uppgift.
- 6) **Släktskap och släkttavlor.** Släktskap mellan omnämnda personer anges när det har betydelse för sammanhanget. När information om släktskap inte finns i den aktuella handlingen, hämtas sådan ur genealogisk standardlitteratur (t ex ÄSF, SBL och PHT) utan att detta särskilt redovisas.
- Släkttavlor används när de väsentligt underlättar förståelsen av ägo- och arvsförhållanden. En större släkttavla har placerats i inledningskapitlet.
- 7) **Sigillbeskrivningar** baseras huvudsakligen på terminologin i NordHer och avsnittet "Vapnens klassificering" i SMV I (s 37–69). Förekommande sigilltyper är heraldiskt sigill (sköld med vapenbild), andligt sigill, initialsigill och bomärkessigill.
- 8) **Fastar**, vittnen vid jordtransaktioner, omnämns oftast i de medeltida källorna (fastebreven) endast med sitt förnamn och sin hemby, t ex Johan i Säby, utan att det anges i vilken socken byn ligger. För mycket vanliga ortnamn, t ex Berga, kan det därför vara svårt att identifiera vilken by som avses, då samma ortnamn förekommer i flera socknar inom häradet. I sådana fall har en avvägning gjorts, där flera faktorer spelar in, t ex om fastar från vissa socknar förekommer mer frekvent, avståndet mellan byn och tingsplatsen, vilka orter jordtransaktionen gäller, kända släktförhållanden, att det i vissa byar verkar ha funnits långa traditioner av flera generationer av fastar, och att fastar oftare verkar ha varit skatte- och kronobönder än frälse- och kyrkolandbor.

Generellt är det dock svårt att med säkerhet placera fastar från orter med vanliga ortnamn om inte samma person omnämns i andra sammanhang i samtida brev.

Inom Värmland finns några fall där fastarnas hemvist är osäker. Detta har markerats med frågetecken i den mest sannolika socknen, med hänvisning till andra orter inom undersökningsområdet som det också bedömts kunna avse.

- 9) **Hänvisningar till andra orter** görs a) till orter inom samma socken med enbart ortnamn, b) till övriga orter inom undersökningsområdet med ort- och sockennamn, c) till orter utanför undersökningsområdet med ortnamn, socken- och häradsnamn. I de fall orten ligger i ett annat landskap än Värmland har också landskapet angivits.

Övriga metoder

Käll- och litteraturhänvisningar sker genom användande av förkortningar och i förekommande fall sidnummer.

Citering. När ett citat återges ordagrant med bibehållen stavning används dubbla citattecken: ” ” eller kursiv text. I de fall en särskild formulering som är viktig för sammanhanget används i källan normaliseras stavningen och formuleringen omgärdas av enkla citattecken. Upplösta förkortningar markeras inte.

Frågetecknen används för att ange att den lämnade uppgiften är osäker, enligt följande:

- efter årtal = årtalet är osäkert, t ex ”1410(?) säljer Ingeborg...”
- före källhänvisning = osäkert om källans namnform avser den ort den identifierats med, t ex ”1320 *de Widby* (?DS 2220, avskr)”
- efter direktcitats = osäker läsning, t ex ”1540 *Pollasta*(?) (VrH 1540:1)”.
- framför begrepp eller hel sats = osäkert påstående, t ex ”Karl Bengtsson (?Örnfot)”.

Svenskt Diplomatariums huvudkartotek (SDHK) är en databas (<http://sok.riksarkivet.se/sdhk>) där i princip alla kända medeltidsbrev har registrerats. Här finns uppgifter om innehåll, utfärdare, sigill, brevmaterial etc. Varje post i databasen har ett unikt och sökbart SDHK-nummer, men även datum och DS-nummer kan användas för att söka. SDHK-nummer har angivits i de fall exakt datum är osäkert eller okänt för att underlätta identifieringen av den källa som använts.

Exempel och kommentarer

Redovisningen av socknarna bygger på Värmlands handlingar (VrH) från 1540 till 1572 och Frälse- och rustjänstlängderna (FoR) från 1562 och 1563. I flera fall har landskapshandlingar från andra landskap använts (Dalsland, Västmanland, Närke, Västergötland och Östergötland); vilka år det handlar om framgår av tabellen Använda landskapshandlingar ovan. Startåret är i de flesta fall 1540, i några fall senare, se ovan.

I det första exemplet har de tre delarna i redovisningen förtydligats med avstånd mellan dem och tillagda romerska siffror inom klamrar: []. Ibland saknas del II (VrH-redovisningen) helt, vilket beror på att uppgifter om den aktuella enheten inte har kunnat återfinnas i det genomgångna kamerala materialet från 1500-talet.

Samtliga exempel är hämtade från Ölme socken, Ölme härad. Endast det första exemplet (Tånäs) tolkas i sin helhet. För övriga exempel förklaras enbart de uttryck som inte förekommit tidigare.

Exempel I, Tånäs:

[I]

Tånäs 1322 *in Thatæ nees* (DS 2343), 1352 *Tatænæs* (DS 4851), 1535 *Tånæs* (GHj) – 10 D, 6 j; gården låg ca 1 km sydväst om Ölme station (HdEK), där bebyggelseämningar finns (RAÄ 91).

[II]

VrH **I fr** (1562 Måns Svensson /Somme/).

[III]

1322 byter Ramborg Ingevaldsdotter (Värmske), änka efter Folke Jonsson (Fånöätten), bort en äng i T till Lars i Rävssala (se Torp) (DS 2343, DS 2344).

1352 skiftar Sune Andersson (Lillie) arv, på sin hustru Margaretas vägnar, med sin sväger Mats Halstensson (Likvidsönernas ätt), domprost i Västerås, efter Mats och Margaretas systerson Nils Jakobsson; vid skiftet tillfaller T och halva *Flekkiobodhum Mats Halstensson (DS 4851).

Kommentar:

[I]

Nuvarande namn är Tånäs. Det omnämns första gången 1322 i ett brev tryckt i Svenskt Diplomatarium (DS) nummer 2343 och stavas då *Thatæ nees*. I ett brev från 1352, tryckt med DS-nummer 4851, stavas det *Tatænæs*

och 1535 i källan Gärder och Hjälper (GHj), som är det första belägget på svenska, stavas namnet Tånäs.

Orten återfinns på moderna kartor: den ekonomiska kartan 1:10 000, blad 10 D, 6 j, men i detta exempel endast som 'Tånäs gamla tomt'. Läget framgår här av den Häradsekonomiska kartan (HdEK) där bebyggelselämningar av gården har fornlämningsnummer RAÅ 92.

[II]

Värmlands handlingar redovisar 1540–72 en frälsegård. Avraden från gården uppbärs 1562 av Måns Svensson (Somme).

[III]

I medeltidsmaterialet uppträder Tånäs tre gånger: i två brev 1322 (DS 2343 och DS 2344) och i ett brev 1352 (DS 4851). De två första breven rör en äng i Tånäs som Ramborg Ingevaldsdotter (Värmske) byter bort till frälsemannen Lars (okänt sigill) i Rävåsa. Mer information om bytet finns under Torp i samma socken.

År 1352 är gården inblandad i ett arvskifte, där Tånäs och halva gården *Flekkiobodhum, idag okänd, tillfaller Mats Halstensson (Likvidsönernas ätt) efter hans och hans syster Margaretas systerson Nils Jakobsson.

***Hilleridh** 1528 *Hilleridh* (E 2739, avskr), 1540 *Halstensrudh* (VrH 1540:5), 1561 *Hellerydt* (ShS 158a f 259r).

VrH **1 fr/ky** (1542 1 kyt) 1543 **1 frt** (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/).

1528 ärver Kristina Nilsson (Gyllenstierna), vid arvskifte efter sin make Sten Sture d y (död 1520), efter fem av sina barn vilka dött efter honom, en gård i H som räntar 3 hundra järn (se *Haffstodh) (E 2739).

1560 ingår en gård i H i *Haffstodhs rättardöme, vilken tillfaller Svante Sture och hans halvbror Gustav Johansson (Tre rosor) till hälften var i samband med arvskiftet efter deras mor Kristina Nilsson (Gyllenstierna) (se *Haffstodh) (SKHRA vol 2).

1561 har Svante Sture en gård i H som räntar 300 järn och 1½:0 avradspenningar (fodring); gården tillhör *Haffstods rättardöme (se *Haffstodh) (ShS 158a f 259r).

Kommentar:

*Hilleridh omnämns i bevarade dokument första gången 1528 i en avskrift. Namnformerna varierar och flera belägg har därför medtagits trots att samtliga belägg är på svenska. Orten återfinns inte på ekonomiska kartan (EK), vilket framgår av att någon kartkod inte anges. Lokaliseringen är inte känd; ortnamnet kan inte återfinnas varken på häradsekonomiska kartan, äldre historiska kartor eller i FMIS och har inte heller behandlats i språkvetenskaplig litteratur. Ortnamnet redovisas därför med asterisk och exakt samma stavning som i äldsta kända original.

I VrH upptas under hela undersökningsperioden ett torp som från 1543 är ett frälsetorp, men som 1542 redovisas som ett kyrkotorp. 1540 framgår endast att *Hilleridh är en landbogård; den redovisas därför då som 1 fr/ky. 1562 uppbärs räntan av Gustav Johansson (Tre rosor).

Gården omnämns i tre dokument från 1500-talet.

***Flekkio-
bodhum**

1352 *in Flekkiobodhum* (DS 4850, DS 4851) – okänd lokalisering; omnämns tillsammans med Tånäs.

1352 tillfaller ena halvan av F Mats Halstensson (Likvidssönernas ätt), domprost i Västerås, och andra halvan hans syster Margareta och hennes man Sune Andersson (Lillie), i arvskiftet efter Mats och Margaretas systerson Nils Jakobsson (DS 4850, DS 4851).

Kommentar:

Orten förekommer två gånger samma år i det medeltida källmaterialet och redovisas inte i VrH. Den kan inte återfinnas i känt kartmaterial och inte heller i FMIS. Andra källor som skulle möjliggöra en mer precis lägesbestämning än att gården sannolikt låg i samma socken som Tånäs, omnämnd i samma källa, har inte hittats. Eftersom ortnamnet inte kan återfinnas i något kartmaterial och inte är behandlat i språkvetenskaplig litteratur återges namnet med asterisk och exakt samma stavning som i äldsta kända original.

Rävsala, Norra

och Södra 1322 *de Refsalum* (DS 2343), *de Reffsalum* (DS 2344, avskr),
1503 *Reffuesal* (VäSkb s 91) – 10 D, 7 j.

VrH **1 sk.**

1 fr, 1546 **1 aoe**, 1572 $\frac{1}{2}$ **aoe**.

Till Rävsala skriver sig 1322 frälsemannen Lars (heraldiskt sigill, okänd vapenbild) (DS 2343, DS 2344).

1322 Se Torp.

1503 uppgår oxskatten i R till 0:9 pn, vilket erläggs av Jens i R i form av en ko värd 1:0 pn; det resterande beloppet 0:1 erläggs i pengar (VäSkb s 91).

1550-tal uppges i arv och eget-längden en gård i R tillhöra drottning Margaretas gods (AoE 19:2, odat); drottning Margareta dog 1551 (SBL band 25 s 139).

1550-talet (omkr) har drottningens bror Abraham Erikssons (Leijonhufvud, d 1556) ?R som räntar $\frac{1}{2}$:0 pn och $1\frac{1}{2}$ hundra järn (se Lökstad, Södra Råda sn, Visnums hd) (Rött nr 299).

Kommentar:

Det avsnitt som inleds ”Till Rävsala skriver sig...” är en sätesgårdsnotis, dvs en notis som redovisar de frälsemän eller frälsekvinnor som daterar brev på en viss ort eller omnämns i samband med orten på ett sådant sätt att de kan förmodas ha haft sin sätesgård dutär. Vanligen inleds sätesgårdsnotisen med ”X är sätesgård för...” I exemplet ovan samt i flera andra fall i Värmland finns frälsepersoner som skriver sig till en ort men som inte i övrigt är kända i medeltida källmaterial och därför har den något svagare sätesgårdsformuleringen ”till X skriver sig...” använts i vissa fall. Av beläggen 1322 framgår att Lars i Rävsala hade ett sigill och därmed var frälseman. Sigillet är inte bevarat, men finns avritat i en eftermedeltida källa; det är ett heraldiskt sigill, själva vapenbilden är inte avritad, men av den omgivande texten framgår att sigillet tillhör Lars i Rävsala.

I Rävsala upptas i VrH en skattegård och en frälsegård. 1546 övergår frälsegården till en arv och eget-gård, från 1572 redovisas den som en halv gård.

Beläggen 1322 rör inte jord i Rävsala och redovisas därför inte här utan i Torp i samma socken. Kopplingen till Rävsala utgörs av att frälsemannen Lars i Rävsala är inblandad i jordtransaktionen.

Värmland

- 1070 (omkr) *Wermilani* (Adam IV:24–25, avskr).
- 1103 (omkr) *Guarmelande* (APS 1:1 nr 4: ang omdat se Palmqvist 1961 s 38–85).
- 1200? (omkr) *in piscatione Wermelandie* (DS 823, odat).
- 1180-tal–1202 *in Wermelandia* (DS 824).
- 1286 *in terra Wermalandhe situm est* (DS 912).
- 1291 *in Wermaland* (DS 1031).
- 1326 *cum terra Wærmaland* (DS 2555).
- 1336 *ok Wærmalandh* (DS 3267).
- 1362 *i Vermelande* (DS 6707).
- 1367 *æfter Vermskum laghum* (DS 7500).
- 1444 *i Wermelandz lagsaghu* (RAp 29/6, SDHK 24565).

Omkring 1070 omtalar Adam av Bremen värmlänningarna som bor mellan Norge och 'sveonernas land'. Enligt Adam är värmlänningarna kristna och tillhör Skara stift (Adam IV:24–25). Värmland uppräknas i det så kallade Florensdokumentet omkring 1103 (APS 1:1 nr 4, ang omdateringen till 1103 se Palmqvist 1961 s 38–85) och omnämns därefter omkring år 1200 i samband med Birger Brosas brev om laxfisket i Värmland (DS 823, DS 824, se avsnittet Fisken i Värmland nedan). Flera av beläggen under 1200- och 1300-talen nämner Värmlands lagman (*legislator, legifer*) och värmländsk lag (t ex DS 3022, DS 3106, DS 6096).

Värmland var både kyrkligt och världsligt-administrativt orienterat mot Västergötland och tillhörde Skara stift. Värmland hörde under medeltiden till Götaland. Först från 1815 räknades Värmland till Svealand (NE).

Värmland omfattade tidigare fler och delvis andra häraden än vad som fanns under 1500-talet. En omläggning av häradsindelningen verkar ha gjorts någon gång under 1400-talet då även antalet socknar förändrades (se nedan).

Landskapet präglas under medeltid och 1500-tal av ensamgårdar, även om viss dold hemmansklyvning förekommer på 1500-talet (se t ex Malsjö, Grums sn, Grums hd, Järnerud, Siggerud och Torserud, Botilsätters sn, Näs hd, och Hargene, By sn, Näs hd).

Gränser

De äldsta kända uppgifterna om landsgränsen mot Norge är från omkring 1273, bevarad i två avskrifter från 1300-talets början (Noreen 1919 s 121 ff, ST I s 242 ff, Keyser & Munch s 491). Gränsen mellan Värmland och Norge hade då i princip samma sträckning som idag (Noreen 1919 s 135).

Gränsen mot Dalarna, Västmanland och vid Karlskoga bergslag fastställdes först vid 1800-talets slut (Broberg s XII). En del av Färnebo sn, Värmlandsberg, överfördes 1633 till Närke då Grythyttans socken skapades (Lagerstedt s 101 f). Gränsen mot Närke löpte under medeltiden i Letälven, sjön Möckeln, Timsälven och sjön Alkvettern. Området väster därom hörde före 1583 till Varnums socken, Ölme hd, i Värmland medan området öster därom hörde till Knista socken, Edsbergs hd, i Närke (Dahlgren s 79 f, Lagerstedt s 92). Den del av Nysunds socken som ligger väster om Letälven hörde före 1665 till Rudskoga sn, Visnums hd, Värmland. Därefter överfördes området till Edsbergs hd i Närke (se Nysunds sn s 646) (Lagerstedt s 92). Fernow uppger att gränsområdet även kallades Bodaskogen eller 'Boderna' eftersom bönder i Närke hade fiskebodar kring sjön Möckeln (Fernow s 511 f). Bebyggelsen i området expanderade på 1580-talet (Dahlgren s 79 f).

I medeltida belägg uppges *Möckelsboda ligga i Närke (1268: DS 531, 1336: DS 3259, 1444: RAP 19/3). I de äldsta beläggen talas om ett nybygge här. Dahlgren uppger utan referens att *Möckelsboda ska ha legat väster om sjön Möckeln (Dahlgren s 80), trots att det då borde ha räknats till Värmland. I landskapshandlingarna upptas *Möckelsboda i Närke före 1583, då området överfördes till Värmland. Fodgen i Östersysslet, Värmland, uppbar 1583 skatten från tio bönder och torpare 'på *Möckelsboda' (Dahlgren s 83 ff). Dessa gårdar låg på alla sidor omkring sjön Möckeln. I 1584 års landskapshandling redovisas *Möckelsboda som en del av Varnums skogsbygd. Tre av gårdarna i Varnums skogsbygd anges ligga i *Möckelsboda, Knista sn i västra Närke, nämligen *Brötiegården, Backa (i nuv Karlskoga) och *Torp (möjligen Stolpetorp) (VrH 1584:17).

Landskapsgränsen mellan Värmland och Västergötland under medeltiden är oklar. Den är som äldst belagd i skriftligt material 1505, då den följde Södra Rådas norra gräns; Södra Råda socken hörde då till Västergötland. Efter 1505 har landskapsgränsen flyttats till Gullspångsälven (ABkomm, Lundahl 1961 s 213), men kyrkligt hörde Södra Råda sn till Västergötland ännu 1540 (SkJb). Samtidigt uppges Årås och Lökstad, båda Södra Råda sn, i flera medeltida dokument (från 1391 och framåt) ligga i Värmland, vilket indikerar att landskapsgränsen vid den tiden gick i Gullspångsälven (ABkomm).

I sydvästra Värmland räknades den västligaste delen av Svanskogs socken, även kallad Dalboredden eller Dalborumpan, till Dalsland. Området motsvaras av den omkring 1540 nedlagda socknen Ämmeskog. Den nordligaste delen av Dalboredden överfördes 1814 till Silleruds sn, Nordmarks hd. Det resterande området flyttades 1890 till Svanskogs socken, Gillbergs härad (Lagerstedt s 60).

Topografi

Värmlands topografi skiftar starkt. Större delen av landskapet karaktäriseras av norrlandsterräng med stora myr- och våtmarker, barrskogar och begränsad odlingmark. Södra delen av landskapet präglas dock av den Mellansvenska sänkans sprickdalslandskap och här ligger de huvudsakliga odlingsmarkerna. Direkt norr om Väneren finns slättområdet Vänerslätten där bland annat halvön Värmlandsnäs ingår. Norr därom finns flera långa dalstråk och sjösystem med mellanliggande högre berg och åsar. I anslutning till dalstråken finns odlingsmarker. Klarälvsdalen är den mest markanta av dessa dalstråk med sin raka, djupa och kilometerbredda fåra. Klarälvens meandrar är särskilt framträdande mellan Sysseback och Edebäck och dalgången omgärdas av allt högre berg ju längre norrut man kommer. Övriga större sprickdalar utgörs av Fryksdalen med Frykensäarna och Norsälven samt sjösystemet i sydväst med Glafsforden, Värmeln, Stora Gla, Silensjöarna och Foxen och i sydöst med sjön Möckeln och Letälven. (NE.)

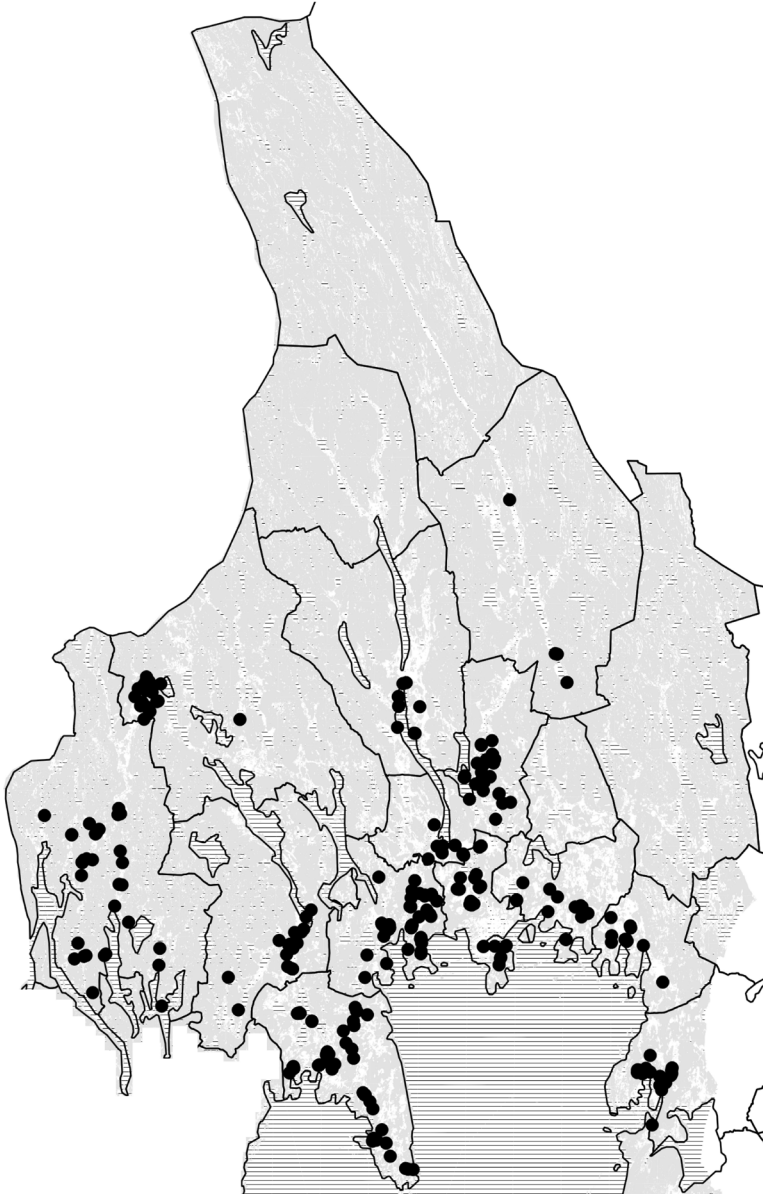
Humleodling

Omkring 1480 ger biskop Brynolf sin fogde Anders Eriksson i uppdrag att skicka så mycket humle från Värmland han kan få tag på till domkyrkan i Skara (odat, SDHK 39430). Direkta skriftliga belägg på humle i Värmland från medeltiden saknas. På 1640-talet finns många belägg på humleodling i västra Värmland i kartmaterialet (Strese & Tollin s 103 ff). I landskapshandlingarna upptas humle som skattepersedel i årliga räntan i alla landskapets häradar från 1585 (VrH). Flera belägg på humleodling finns dock i det skriftliga materialet från 1500-talets mitt: en gård i västra Värmland betalar avrad till kyrkan i humle 1540 (SkJb s 172, se Rolfsbol, Värmskogs sn, s 214); på 1550-talet omtalas humlegårdar i Karin Hansdotters (Tött) detaljerade jordebok (KHjb) och bland Anna Karlsdotters (Vinstorpaätten) och Axel Erikssons (Bielke) respektive arvegods vid samma tid.¹ Uppgifterna från 1550-talet ger belägg för humleodling i både västra och östra delen av södra Värmland.

¹ Se s 146: Odenstad, Gillberga sn, Gillbergs hd, s 198: Stömne, Stavnäs sn, Gillbergs hd, s 372: Grava, Grava sn, Kils hd, s 398: Rud och s 400: Skagene, båda Hammarö sn, Kils hd, s 430: Vidön, Tingvalla sn, s 444: Vartorp, Nedre Ulleruds sn, Kils hd, s 543: Lilla Herrestad, s 544: Hösserud och s 548: *Skatarike, alla Botilsätters sn, Näs hd, s 816: Bonderud och s 829: Uddbby, båda Varnums sn, Ölme hd.

Arkeologiska spår av medeltiden

Vikingatida gravfält



Vikingatida gravfält i Värmland. Karta: Martin Rundkvist.

Vikigatida gravfält i söder

Gravfält från yngre järnåldern ger en bild av bosättningsmönstren vid medeltidens inledning. En specialundersökning av Martin Rundkvist visar de vikigatida gravfälten utbredning (MRkomm 2017). Som kartan visar är gravfälten koncentrerade till den södra halvan av landskapet. Gravfälten återfinns i de flesta fall i de ytmässigt mindre socknarna, men det nordligaste gravfältet finns i Ekshärad, Älvdals hd. De sex gravrikaste socknarna är By sn, Näs hd, Grava sn, Övre Ulleruds sn och Stora Kils sn, alla tre Kils hd, Segerstads sn, Grums hd, och Visnums sn, Visnums hd. En intressant koncentration av gravfält finns även i Köla sn, Jösse hd.

Utmarksverksamhet i norr

I den norra delen av Värmland visar det arkeologiska materialet på omfattande utmarksverksamhet under vikingatid och medeltid: fångstgropar (framförallt daterade från sent 800-tal till tidigt 1200-tal) och järnframställningsplatser med kolningsgropar (daterade till framförallt ca 900-1200 e Kr). Från senmedeltid och senare finns fåbodar (Svensson 2011 s 34 ff). Det arkeologiska materialet vittnar om ett omfattande utnyttjande av utmarksområdena i skogsbygden.

Jakt

Jaktens betydelse i landskapet syns även i det skriftliga källmaterialet. I Magnus Erikssons landslag (omkring 1350) är Värmland ett av de områden som undantas från det allmänna förbudet att sätta upp älgspjut (MEL Byggningsbalken 18).

I den så kallade Otte Torbjörnssons lagbok från 1460-talet finns ett avsnitt om bestämmelser vid tjuvjakt. Av textavsnittet framgår att den som jagar med hund och båge i annans skog måste böta 6 öre och den som gillrar fällor i annans skog ska böta 3 mark. Särskilt ekorrjakt är förbjudet; jaktbytet måste överlämnas till skogens ägare (Ståhle 1949 s 96 ff).

Under 1500-talet betalades en del av skatten i vissa delar av landskapet i form av mårdskind eller gråskinn (HH 11:1 s 121, VrH 1540:5, SkJbDa s 241).

1550 anklagas Olof Pedersson i Häggvik, Eds sn, Grums hd, för att olovligen ha bedrivit handel med älghudar, loskinn, mårdskind och oxhudar (se Häggvik, Eds sn, Grums hd) (Eklund s 42 f).

1551 uppmanar Gustav I Severin Småsven, fogde i Värmland, att för kronans räkning uppköpa alla loskinn, mårdskind och svarta rävskind som han 'där i Värmland' kan få tag på (GR 22 s 44).

Samma år förbjuder Gustav I på att bönderna i Värmland, Fryksdalen och Älvdalen jagar älg och andra djur på fel tid under året (i februari) (GR 22 s 81).

1552 tillkännager Gustav I att han av sin tjänare Bengt Skrivare fått ett loskinn som Severin Småsven köpt i Älvdalen, och fyra skattemårdar som Severin uppburit i Jösse härad (GR 23 s 299).

Administrativa förhållanden

I början av 1300-talet hörde Värmland till Axvalls hus i Västergötland (Fritz 2 s 75). 1315 ingick landskapet i hertigarna Eriks och Valdemars så kallade "hävdaskifte" (DS 2032). Värmland var tillsammans med Axvalls län anslaget som morgongåva för hertiginnan Ingeborg Håkansdotter, kung Magnus Erikssons mor, mellan 1319 och 1326 (Fritz 2 s 62, 75). Tidigast 1326 bröts landskapet bort därifrån. 1336 var hela landskapet pantsatt. Landskapet återkom sedan under kronan och förvaltades under kung Magnus Erikssons tid av en kunglig fogde; vid 1348 års sommaring i Tingvalla omtalas Sigge Holmgersson i detta sammanhang. Vid 1357 års riksdelning lades Värmland till kung Magnus riksdel och under den mecklenburgska tiden styrdes Värmland av Erik Kettilsson (Puke) som stod nära Folkungaätten (Fritz 2 s 75).

Under 1400-talet var Värmland eget fögderi och hörde till Edsholms slott (SOV 1 s 6, Fritz 2 s 75 ff). Åke Laxman hade Värmland i förläning i början av 1420-talet (DRAp 1424 28/12, Fritz 2 s 76).

Edsholms slott brändes av Peder Ulfssons (Roos) styrkor under Engelbrektsupproret på 1430-talet. En i övrigt okänd Jösse Hansson omnämns i Karlskrönikan som 'hövitsman' i Värmland före 1437 och Karl Knutsson (Bonde) hade en fogde placerad i landskapet. Värmland förefaller därmed ha varit kronoförvaltad medeltiden ut, även om Kristiern Nilsson (Vasa) kan ha haft landskapet i förläning omkring 1438. Förläningen varade i så fall endast under en kortare tid eftersom Värmland förvaltningsmässigt hörde till Örebro slott senast från 1445, då det tillsammans med Närke anslogs som en del av drottning Doroteas morgongåva och livgeding (Retsö s 264 ff).

Under kung Kristoffer, kung Karl Knutsson och kung Kristian I omtalas Klas Nilsson som fogde för Värmland, samt under kung Karl Knutsson även Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) (1454) och Nils Bratt (1455). Peder Knagh var fogde över landskapet på 1480-talet och 1497 Nils Jönsson (Retsö s 266).

Värmland tillhörde drottning Kristinas livgeding 1499 och i december 1501 ingick Värmland i den stora men tillfälliga förläningen till Johan Månsson (Natt och Dag). 1502 återfick emellertid Svante Nilsson sin förläning av Örebro slott och Närke, där även Värmland ingick. Samma år var Olof Björnsson (råbock) fogde. 1507 förlänades Örebro slott till Åke

Hansson, men Värmland ingick troligen inte i den förläningen eftersom Olof Björnsson fortsatte som fogde. 1508 verkar dock socknarna i Klarävsdalen ha varit förlänade till Nils Olofsson (Vinge), lagman i Värmland (Retsö s 266 f).

Värmland utgjorde ett förvaltningsdistrikt fram till 1550, förutom den östra bergslagsbygden (Värmlandsberg) som före 1545 hade egen fogde och dessutom lydde under fogden i Arboga. 1549 tillsattes en särskild fogde i Värmlandsberg. 1551 delades Värmland i två distrikt, Väster- och Östersysslet, med varsin fogde; om begreppet syssla/syssel (som är äldre), se nedan. Till Västersysslet hörde då Älvdalen, Fryksdalen, Jösse och Gillbergs häraders samt Nordmarks härad, vilket tidigare hade hört till Dalsland. 1557 bröts Värmlandsberg ut ur Östersysslet och gjordes till ett eget fogderi (SOV 1 s 6, Broberg s X ff).

Väster- och Östersysslet

Indelningen i 'sysslor' (förvaltningsdistrikt) är i Sverige speciell för Värmland och omtalas i skriftliga källor tidigast 1367. Samma ord (*sysla*) finns även i det fornnorska språket (Fritzner *sysla* 3).

1367 *i Nessyslo i Wermeland* (UUBp 9/1).

1453 *i Wester syslo* (DRApp 15/9, avskr).

1458 *Östrasyslet* (B 16 f 97r).

Sysslornas antal har varierat. De var på 1500-talet två (Väster- och Östersysslet), men senare fem (AL 2 s 181 f).

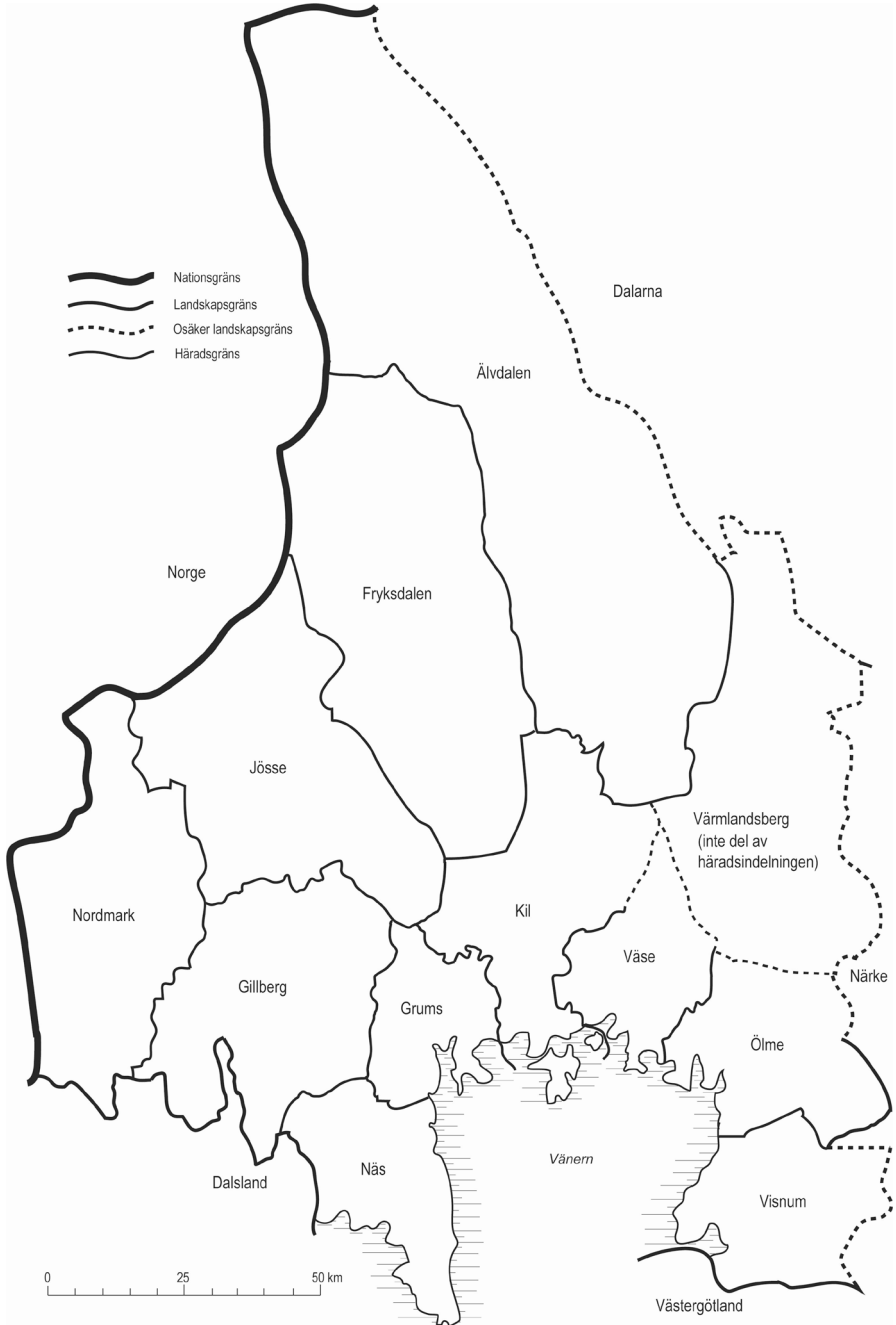
Häradsindelningen

Värmland var vid medeltidens slut indelat i tio häraders: Älvdals, Fryksdals, Jösse, Gillbergs, Grums, Kils, Väse, Ölme, Visnums och Näs häraders, samt bergslagsområdet Värmlandsberg (se kartan s 34). Från 1500-talets mitt räknades dessutom Nordmark till Värmland, men under delar av medeltiden hörde detta härad till Dalsland.

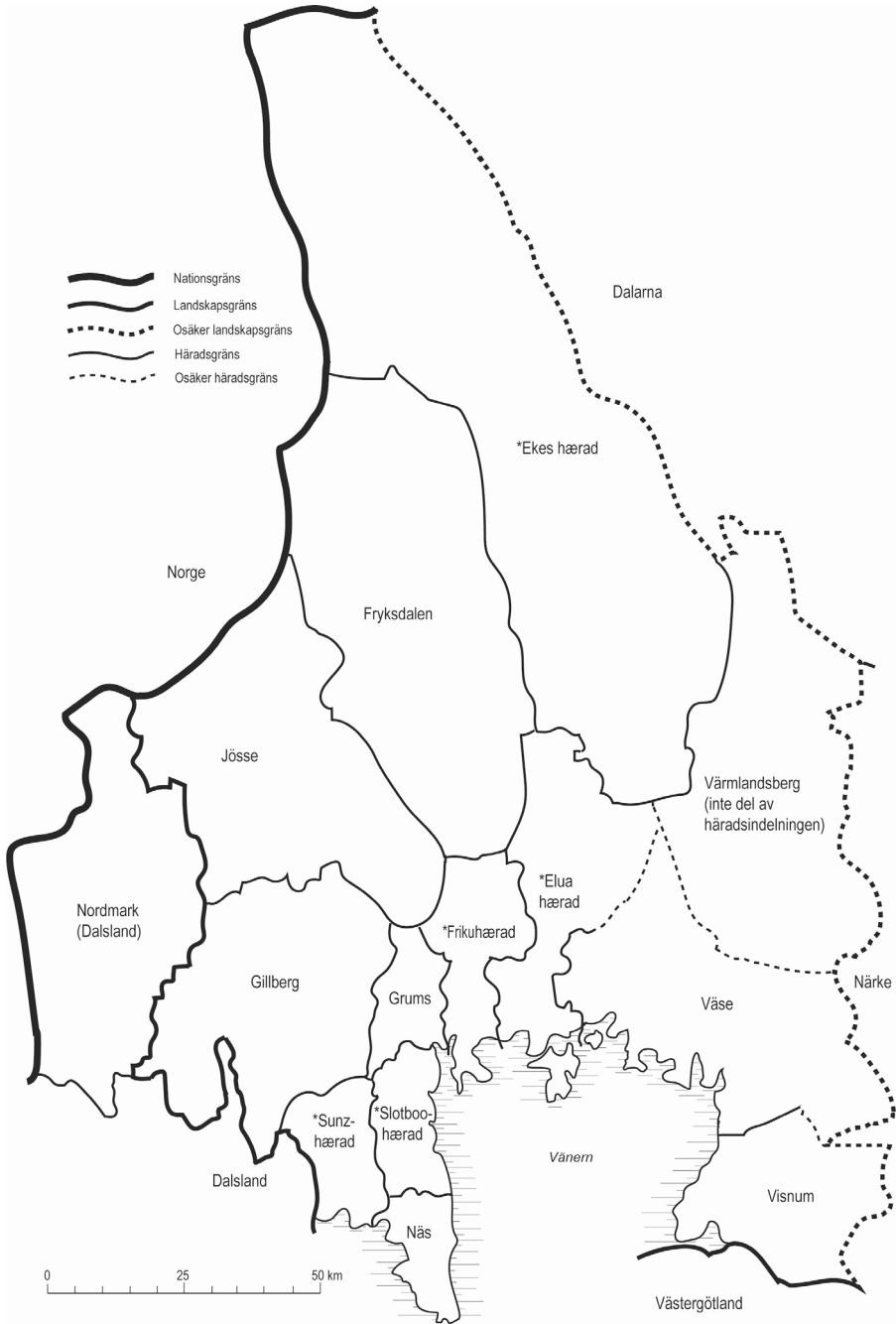
Under 1400-talet verkar en omorganisation av häradsindelningen i landskapet ha gjorts, där vissa häradsnamn försvunnit och andra tillkommit. Det äldsta belägget på Kils härad är från 1426 (SkSp 20/5). Kils härad bildades genom en sammanslagning av *Eluahærad och den centrala delen av *Frikuhærad. Segerstads och Nors socknar överfördes från *Frikuhærad till Grums härad. Näs härad utvidgades genom att områden i *Sunzhærad och *Slotboohærad överfördes till Näs härad. I omorganisationen verkar också namnet *Ekes hærad ha övergått till namnet Älvdals härad. Sannolikt bildades häradet Ölme av delar av Väse härad (se kartan s 35) (SOV 1 s 30 f).

I en handskrift av Magnus Erikssons landslag uppräknas antalet kyrkor i Värmlands och Dalslands härad. I Värmland namnges tolv härad (se kartan över den äldre häradsindelningen), nämligen: *Eluahærad, vilket omfattade södra delen av Klarälven, med fem kyrkor. *Ekes hærad omfattade hela området längs Klarälven norr om *Eluahærad med fyra kyrkor. I anslutning till *Eluahærad omnämns *Frikuhærad med fyra kyrkor och Fryksdals härad med fyra kyrkor. *Sunzhærad och *Slotboohærad låg i norra delen av nuvarande Näs härad. *Sunzhærad hade tre kyrkor och *Slotboohærad omfattade fyra kyrkor. Näs härad omfattade endast den sydligaste delen av nuvarande Näs härad med fyra kyrkor. Vidare uppräknas Gillbergs härad med sju kyrkor, Grums härad med en kyrka, Jösse härad med sju kyrkor, Visnums härad med tre kyrkor och Väse härad med fem kyrkor. Ölme härad saknas. Nordmark uppräknas här bland Dalslands härad (VgL s 74 not 27, SOV 1 s 30 f).

Utifrån en handstilsanalys har häradsuppräknningen förts in i handskriften vid 1400-talets slut (DalsD nr 209), men texten är sannolikt en avskrift av ett äldre dokument eftersom Kils härad (skapat före 1426, se ovan) saknas. Uppräknningen ges i det följande den ungefärliga dateringen till omkring 1400.



Värmlands häradsindelning vid 1500-talets mitt.



Kartan visar den äldsta kända häradsindelningen i Värmland.

Kyrkliga förhållanden

Kyrkligt och administrativt var Värmland ett eget prosteri under medeltiden och tillhörde, tillsammans med Dalsland och Västergötland Skara stift (SOV 1 s 5).

I en lista över olika avgifter till påvestolen upprättad 1330–34 av Petrus Gervasii, påvligt sändebud i de nordiska länderna, upptas i Värmland socknarna Trankil (utan avgift), Västra Fågelvik (utan avgift), Ullerud (4 mark), Eskilsäter (12 öre), Millesvik (2 mark), Ed (1 mark) och Grums (4 mark) (APS 1:1 nr 311, s 347 f).

Det är välkänt att olikheter mellan kyrklig socken och jordebsocken ibland förekommer, där den kyrkliga socknens geografiska utbredning inte överensstämmer med den i kronans jordeböcker. Detta har sin bakgrund i olika redovisningssätt vad gäller den kamerala och kyrkliga indelningen (Rahmqvist 1996 s 68 f). Liknande oregelbundenheter kan konstateras i Värmland, se till exempel Långseruds socken, Gillbergs härad.

Antalet kyrkor i Värmland omkring 1400 anges i en anteckning i en handskrift av Magnus Erikssons landslag vara följande (VgL s 74 not 27):

<i>*Ekes härad</i>	4 kyrkor
<i>*Eluahärad</i>	5 kyrkor
<i>*Frikuhärad</i>	4 kyrkor
Fryksdalen	4 kyrkor
Gillbergs hd	7 kyrkor
Grums hd	1 kyrka och 8 bönder i Värmskogs sn, Gillbergs hd
Jösse hd	7 kyrkor
Nordmarken	9 kyrkor
Näs hd	4 kyrkor
<i>*Slotboohärad</i>	4 kyrkor
<i>*Sunzhärad</i>	3 kyrkor
Väse hd	5 kyrkor
Visnums hd	3 kyrkor
Summa	60 kyrkor

Detta överensstämmer med antalet kyrkor/socknar under 1500-talet förutom i Nordmarks och i Gillbergs härad.

I Nordmarks härad har en socken nybildats efter omkring 1400 eftersom antalet socknar på 1500-talet är tio. Av 1500-talets socknar i Nordmarks härad saknar Järnskog, Skillingmark och Östervallskog medeltida skriftliga belägg och omnämns tidigast 1531. Järnskogs kyrka saknar medeltida inventarier, medan Skillingmarks och Östervallskogs kyrkor båda har täljstensfuntar från 1200-talet (se kyrkoberivningarna). Möjligen kan det därför vara Järnskogs socken som nybildats under senmedeltiden.

I Gillbergs härad fanns sju kyrkor omkring år 1400 (se tabellen). År 1540 var antalet kyrkor nio. Av dessa låg tre kyrkor inom Långseruds socken: Långserud och Åskog samt den då nedlagda Långskog. I källan 1540 upptas även Ämmeskogs kyrka, som låg i Tössbo härad, Dalsland, men kyrkligt räknades till Långserud (se vidare Långseruds sn, Gillbergs hd).

Kyrkor i Gillbergs härad

Nio kyrkor	Äldsta skriftliga belägg	Åtta kyrkor 1540	Kyrkliga inventarier (dopfuntar)	Sju socknar ca 1400 ²
Gillberga	1357	Gillberga	1100-tal	Gillberga
Glava	1225	Glava	1200-tal	Glava
Långserud	1503	Långserud	1200-tal	?
Långskog	1540	(nedlagd)		
Sillerud	1383	Sillerud	1200-tal	Sillerud
Stavnäs	1353	Stavnäs	1200-tal	Stavnäs
Svanskog	1503	Svanskog	1200-tal	Svanskog
Värmskog	1398	Värmskog	1300-tal	Värmskog
Åskog	1535	Åskog	bronskrucifix 1200-tal ¹	?

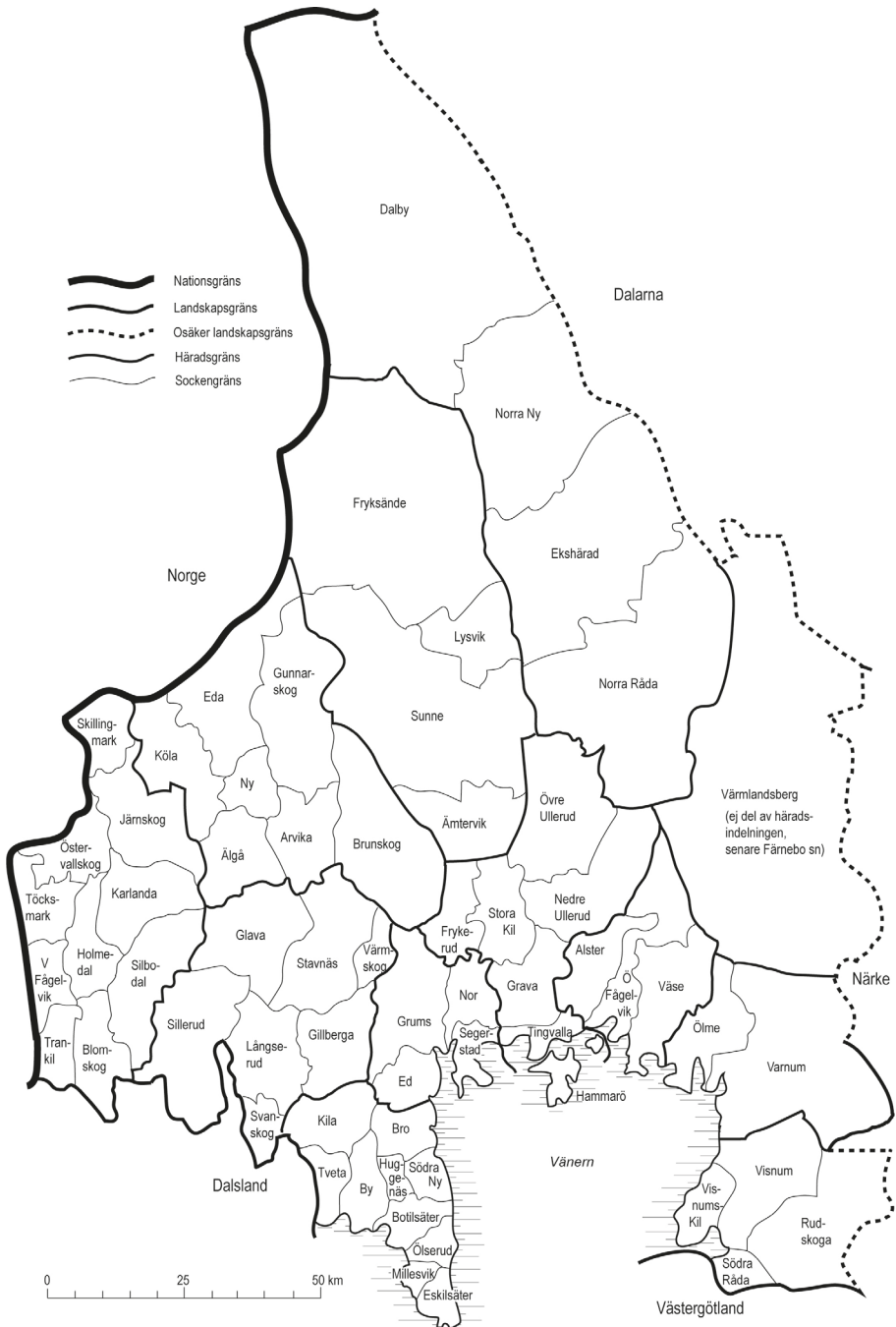
¹ Påträffat vid arkeologisk utgrävning av kyrkplatsen.

² Fem av socknarna är kända genom skriftliga belägg före 1400, Svanskog från 1503. Möjligen var Åskog den sjunde kyrkan omkring år 1400 (se Långseruds sn, Gillbergs hd).

En anmärkningsvärt stor andel av de medeltida värmländska sockenkyrkorna har flyttats till nya kyrkplatser; ibland har en ny kyrka byggts i anslutning till den gamla, men i flera fall har kyrkplatsen flyttats betydligt längre (se kyrkoberivningarna).

I Stora Kils socken finns skriftliga uppgifter om hur prästgården i socknen skapades år 1431 (se Ekenäs, Stora Kils sn, Kils hd).

Se kartan nedan för socknarnas lokalisering och utbredning på 1540-talet. På kartan är förutom socknarna även häradsindelningen vid samma tid markerad. För att underlätta jämförelser har senare tillägg till socken-namnen som *Stora*, *Östra* osv skrivits ut.



Värmlands socknar samt härads- och landskapsgränser omkring 1550.

Prosterier

1556 uppräknas två prosterier i Värmland: Östersyssla prosteri med socknarna Grums, Tingvalla, Kil, Näs, Visnum, Väse och häradet Ölme, samt Västersyssla prosteri med socknarna i Fryksdals, Gillbergs, Jösse och Älvdals härader. Prosteritillhörighet saknas för Värmlandsberg (SOV 1 s 5 f).

Stom och gäll

Begreppet stom förekommer inom Skara stift, det vill säga i Västergötland, Värmland och Dalsland (Lundahl 1961). Från 1600-talet och framåt har det använts allmänt i betydelsen prästens lönejord, i motsats till prästgården där prästen bodde (Mellberg 1995 s 63). I 1540 års kyrkliga jordebok över Skara stift återfinns begreppen stom och stomhemman i längderna över prästernas och sockenkyrkornas uppbörd (SkJb). I detta sammanhang avser dock ordet *stom* socknens prästgård, både vad gäller moder- och annexsocknar (Lundahl 1961 s 165). Det finns alltså en kronologisk skillnad i ordets användning. Utifrån uppställningen i Skara stifts kyrkliga jordebok verkar stommen ha haft en unik ställning bland socknens mensalhemman (dvs den jord som anslagits till prästen) och därför bör stommen i de olika socknarna avse den ursprungliga prästgården (Mellberg 1995 s 64 f). Antagandet att stommen var den ursprungliga prästgården bygger på att varje socken hade en egen präst på 1200-talet (Mellberg 1995 s 64 f). Många prästgårdar tillkom emellertid relativt sent (Gräslund Berg 2004). Enligt Mellberg minskade antalet socknar med egen präst under 1200- och 1300-talen av olika orsaker. Mellberg anger som huvudorsak svårigheterna att förse alla socknar med egen präst, särskilt efter 1248 års beslut om att präster inte fick vara gifta, och efter digerdöden vid mitten av 1300-talet (Mellberg 1995 s 73 f, DS 359).

Många socknar sammanslogs i prästgäll (beneficia). Gällen bestod av i genomsnitt fyra socknar, som delade på en präst. En av socknarna var moderförsamling och de övriga var annexförsamlingar (Mellberg 1995). Gället (eller prästgället) motsvarar det senare pastoratet, dit flera (annex)kyrkor hörde (SAOB).

Lundahl lyfter fram tre kungliga brev där stom i två fall kan förstås som prästbol/prästgård vid en annexkyrka, medan det tredje brevet, enligt Lundahl, visar att stom även kan beteckna prästgården i en moderförsamling. Lundahl menar att reformationens sockensammanslagningar kan ha varit en orsak till den förändrade betydelsen, där man började skilja på prästgård och stom (Lundahl 1961 s 169 f).

I Värmlands landskapshandlingar sker en förändring under 1500-talet då beteckningen *Prästbol* eller *Prästgården* i flera fall övergår till att benämnas *Stommen* från 1560-talets mitt (VrH). Många stommar i Värmland är endast belagda 1540 (SkJb). Huvudstommarna som upptas i SkJb motsvarar gällindelningen och avser prästgården i moderförsamlingen. Både moder- och annexförsamlingarna i Värmland hade stommar (SkJb).

Skattesystemet

Jordnaturer

Skattejorden är dominerande i stora delar av Värmland. I vissa socknar förekommer enbart, eller i det närmaste enbart, skattejord (se till exempel Lysviks sn, Fryksdals hd och Skillingmarks sn, Jösse hd).

Skatteuppbörden

Skatteboken över Värmland från 1503 utgör ett unikt källmaterial över skatteuppbörden före upprättandet av Gustav I:s jordeböcker. För Värmland verkar skatteförhållandena under Gustav I:s tid i stor utsträckning vara baserade på de förhållanden som fanns redan 1503, med endast mindre justeringar. Exempelvis betalas oxskatten 1503 i gårdar om två till tre gårdar som erlägger en ox gemensamt (VäSkb s 54 f).

1530 omtalas oxar, matgivepenningar, järn och smör som skattepersedlar. Smöret erlades vart tredje år för kungsfodringen. 1533 finns vissa separata poster för Fryksdalen och Älvdalen (se nedan). Fogderäkenskaper från denna tid omtalar pengar som betalades utöver de oxar som inte var gilla, dvs som en utfyllnad av oxarnas värde. Antalet skattebönder uppges till 403 ½, oklart om det gäller hela landskapet eller inte. Järnskatt betalades från Värmlandsberg och Visnums härad (DoSk s 371).

1540 omtalas i Skara stifts kyrkliga jordebok skattepersedlar i form av matgivepenningar och oxpenningar, 4 årliga hästar och ½ lispund smör i kungsfodring vart tredje år. Matgivepenningarna var ofta 1 öre per man, medan oxpenningarna inte uppges utgå efter någon bestämd princip, men normalt var här en skatt om 1 mark per man. Från Älvdals härad betalas enbart skattepenningar, vilka uppges utgå efter gammal ordning. 1540 redovisas i ett summarium över Västerås stift att järnskatt betalats från Visnums-Kils, Rudskoga, Visnums, Södra Råda och Varnums socknar på i snitt en tredjedels till ett halvt fat järn per man (DoSk s 372).

I Skara stifts kyrkliga jordebok förekommer uttrycket skyld/partskyld, vilket har kopplingar till det norska systemet för administration av kyrkojord, där kyrkliga institutioner inte tillsatte någon landbo utan enbart uppbar en fastställd del av gårdens avrad, ”skyldede”.¹ Jämför även med den i Norge vanliga termen landskyld² och andelar av landskyld, s k landskyldparter, som avsåg mindre delar av en gård.³ På motsvarande sätt finns delar av gårdar och torp i Värmland som i källan 1540 (SkJb) redovisas som en ’part’ som ’skyllar’ en viss avrad till domkyrkan i Skara, till den lokala sockenkyrkan, eller till sockenprästen eller prästen i huvudstommarna, de senare även

¹ Sandvik s 28 f, Emanuelsson s 37.

² SAOB *landskyld*: en årlig avrad till jordägaren. Termen förekommer i Sverige företrädesvis i de landskap som tidigare tillhört Norge (Emanuelsson s 36 f).

³ Emanuelsson s 36 f.

kallade gäll. Detta innebär sannolikt en avrad som den kyrkliga institutionen fick del av utan att bruka jorden själv.¹ Dessa skyldparter markeras i manuset med förkortningen **kyskyp** åtföljd av (präst) för präststom och (ky) för sockenkyrkan. Skyldparterna återfinns i Värmland i Jösse hd: Eda sn, Köla sn och Älgå sn, samt i Näs hd: Kila sn.

Jordeboken från 1540 (VrH 1540:5) ger samma bild som 1530 och 1533, men innehåller också skatteuppgifter om lax och mårdskind. Skattelängden 1540 visar hur oxskatten betalats genom att 2–3 bönder (gårdar) slagits ihop i gårdar och deras skattebelopp adderats, varefter de erlagt en oxe gemensamt. Ofta har sammansättningen av gårdarna i gården förändrats jämfört med 1503. I många fall understeg oxens värde skattebeloppet och bönderna betalade då det resterande beloppet i pengar. I regel värderades oxen till 2 mark. I vissa socknar kallas detta överskott för 'gillingsspenningar' (DoSk s 371 f).

Från Älvdalen utgår enligt jordeboken 1540 (VrH 1540:5) endast skattepenningar, matgivepenningar, driftefäpenningar, årlig fodring och kungsfodring. Driftefäpenningarna omfattade små belopp, i allmänhet 2 skilling per man. Från Varnum och Visnum utgick endast järnskatt 1540 (DoSk s 372).

1544 fanns i Nordmarks härad 117 hela hemman, 45 halva hemman och endast två kyrkogods (prästegods), nämligen *Stommen i Blomskog och *Stommen i Holmedal. Huvudskatten i Nordmark utgjordes av 90 gilla kor, men om kor inte kunde erläggas skulle de ersättas med en oxe för två kor eller en stut för en ko. Den som inte kunde betala skatten enligt denna gamla sedvana skulle istället erlägga något ungt få såsom en oxe, stut, tjur eller kviga, vilka kallas 'gillingsfä' (eller t ex gillingsoxe) till skillnad från de ordinarie 'skattekor', 'skatteoxarna' och 'skattestutarna' (DsH 1544:4). 1545 tydliggörs att skatten i Nordmark erlades efter gammal stadga, 'såsom av Dal', men inte i smör utan enbart i få (kreatur). Här framgår också att skatten kunde erläggas i får om andra kreatur inte fanns att tillgå (DsH 1545:10).

Omkring 1560 har den värmländska jordebokens sätt att redovisa skatterna förändrats något, men själva skattesatserna är i princip oförändrade. 1584 genomfördes en skattläggning i Värmland. Jordeboken 1585 redogör för skatten före omläggningen, vilken stämmer väl med förhållandena 1564 (DoSk s 372 f).

För mer detaljerad information om de olika skatterna, se nedan.

¹ Se liknande diskussion hos Lovén 2017 s 111 f, Skarin 1979 del 2 s 51 med not 21.

Årliga räntan 1530–33

Enligt utdrag ur årliga räntan 1530–33 erlades sammantaget för **hela Värmland** (utom Älvdalen och Fryksdalen) följande skatter (HH 11:1 s 121):

Matgivepenningar	14 mark örtug
Skatteoxar	125 st
Skattejärn	2 läst ¹ , 2 fat, 1 hundrade och 11 osmundar
Skattesmör	1½ läst och det smör som vart tredje år utgår för kungsfodring

Dessutom:

Värmlandsberg:

Skattejärn	8 fat
------------	-------

Älvdalen och Fryksdalen:

Matgivepenningar	16½ mark
------------------	----------

Älvdalen:

Skattepenningar	65 mark
-----------------	---------

Fryksdalen:

Skatteoxar	20 st
Hästeståndsmör ²	1 tunna

Övrigt:

Skattelax av Skived	2½ kärve ³
----------------------------	-----------------------

Av laxfisket

i Norsälven	6 laxar
--------------------	---------

Skatteskin

i Jösse hd	4 mårdskin
-------------------	------------

¹ En läst är ursprungligen ett sjötransportmått som på land använts som räknemått, vanligen om spannmål, men också om andra varor transporterade i tunnor, såsom kalk, smör, öl, salt fisk, salt och osmundjärn. I allmänhet räknades 12 tunnor som 1 läst, för järn motsvarade 1 läst 12 fat. Även 12 skeppund räknades som 1 läst (Jansson 1936 s 36).

² En skatt i smör som ersatte böndernas skyldighet att hålla ett visst antal av kronans hästar med utfodring (bete) (SAOB *hästestånd*).

³ En kärve syftar här på en knippa fisk: 15–16 stycken (Jansson 1936 s 54).

Oxskatten

Den viktigaste skatten i Värmland var oxskatten som erlades av skattebönderna. Jordeboken 1540 uppger att en gill ox skulle lämnas för 3 mark enligt gammal sed, men oxarna var sällan värda så mycket. Därför fyllde man på med mynt för att skatten skulle bli tillräcklig. Oxskatten utgick inte med samma belopp för varje hemman, utan 'såsom var och en har hemman och utrymme till'. Det råder hög överensstämmelse mellan oxskattens storlek 1503 och 1540, men gårderna varierar ofta mellan de båda åren.

Oxskatten utgick inte från Älvdalen. För vissa gårdar erlades oxskatten istället i mårdskind eller lax (Broberg s XVI). Oxskatt har också funnits i Dalsland (Broberg s XII ff).

Driftörespenningar

Driftörespenningar erlades i Älvdalen. De varierade mellan olika hemman, men oftast betalades 2 skillingar.¹ Troligen erlades denna skatt mot frihet från kravet att driva oxar till en specifik plats (Broberg s XIV).

Matgivenesspenningar

Matgivenesspenningar var karaktäristiskt för Värmland och skulle erläggas i pengar på vintern. Liksom gengården har matgivenesspenningarna med tiden ersatts av en fast avgift. Skatten utgick efter mantalet och redovisas för varje hemman, i regel med ett öre för varje skattebonde (Broberg s XIV f).

Årliga fodringen och kungsfodringen

Liksom i nästan hela riket vid den här tiden, erlades den årliga fodringen i pengar medan kungsfodringen erlades i smör vart tredje år, vanligen som ½ pund smör för varje skattebonde (Broberg s XV). I Älvdalen betalades dock inte kungsfodringen i smör, utan i pengar, vanligen ½ mark (Broberg s XIV).

Landbornas skatter

Frälse- och kyrkolandborna erlade inte oxskatt eller matgivenesspenningar, men däremot hälften av den årliga fodringen, dvs 2 hästar, och 6 mark smör vart tredje år i kungsfodring. För kyrkolandbor tillkom också biskopsfodring om två hästar, vilket löstes med 2 öre per häst eller ½ mark per landbo (Broberg s XV f). En del landbogårdar som tillhörde Skara domkyrka betalade skatten med det danska myntet vita (SkJb).

¹ Skilling var en silvermyntsvalör i Nordeuropa under medeltiden (KL 15 sp 503 ff). Mark danska användes som penningräkneenhet i Sverige ca 1450–1550. I detta system var 1 mark danska = 16 skillingar = 48 vita (danska fyrenningsmynt vanliga i Sverige), vilket motsvarade 6 svenska ören (KL 11 sp 431 f). Jämför engelska och lybska skilling som användes i Norge och Danmark. 1 engelsk skilling motsvarade 3 lybska skilling, och 1 norsk mark penning motsvarade 8 eller 9 lybska skillingar (Steinnes 1936 s 132 f).

Järnskatten

I skatteboken 1503 redovisas järnskatten för Värmlandsberg samlad, men 1540 redovisas den för första gången i detalj för de olika hyttorna och för de bönder som betalade järnskatt till kronan. De flesta bönder som erlade järnskatt fanns i socknarna Varnum, Visnum, Visnums-Kil, Rudskoga och Södra Råda.

Järnframställningen i Värmlandsberg var under 1500-talet relativt begränsad jämfört med t ex Noraskogs hyttor. Värmlandsbergs järnbruk expanderade under 1600-talet (Broberg s XVIII ff).

I många områden betalades både landgillsskatten och gengärdsskatten i järn under 1500-talet (se t ex SOU 1922:27, bilaga 1 och 2).

1550 uppger sig Gustav I i brev till Erik Rolfsson, fogde i Värmland, vara nöjd angående allmogens förändrade järnskatt i Värmland; Erik hade genom förhandlingar med allmogen höjt deras skatt i osmundjärn med en tredjedel, mot att allmogen slapp den tackjärnsskatt som för en tid sedan hade införts (GR 21 s 136 f).

Under medeltiden och 1500-talet mättes järnet i enheterna fat, hundrade och osmund enligt följande:

1 fat = 4 hundrade = 480 osmund.

1 hundrade = 120 osmund.

En annan järnenhet, belagd i Värmlandsberg, var *våg*, en norsk viktenhet anpassad till det svenska viktsystemet. En våg motsvarar två lispund (ca 17 kg). Tidigare är enheten belagd som viktenhet för tackjärn i Noraskog, Västmanland, med underavdelningen skeppund (MåOJ s 292 f).

Löparbol

Löp (norska *laup*) är ett norskt smörmått som användes i skattesammanhang i hela södra Norge och som även finns belagt i Värmland, Dalsland och Västergötland.¹ Flera belägg i västsvenska dokument från 1300- och 1400-talen anger avrad i löpar smör,² vilket givit upphov till termen *löparbol* motsvarande en gård som ger ett visst antal löpar smör i landgille (KL 10 s 346 f *Laup*). I det norska materialet var en löp smör den vanliga avraden för ett *månadsmatsbol*. Ett månadsmatsbol var en jordegendom som i årlig avrad skulle svara för en *månadsmat*, dvs en löp smör (3 pund, motsvarande ca 15 kg) eller varor till ett värde av en löp smör. Begreppet *månadsmat* har sitt ursprung i den norska ledungsflottan och motsvarade mat (smör och mjöl)

¹ På Gotland förekommer löp/laup som spannmålsmått som kan kopplas till Baltikum, där termen är ett vanligt mått för spannmål och salt. På Gotland förekommer också arealmåttet *laups land*, vilket motsvarar ett område där man kan så ¼ tunna (KL 10 sp 347 *Laup*).

² Ett av de äldsta breven som nämner löparbol är från 1323. Formuleringen i det latinska brevet är: *possessionem nostram in Howldærydh videlicet quinque mensurarum, quod vulgariter dicitur femløpebool* (DS 2387), med det allmänna latinska ordet *mensura* ('mått') för löparbol.

för en man i en månad (KL 12 sp 128 f *Månadsmat* och *Månadsmatsbol*). Månadsmat förekommer både i Magnus Lagabøters landslag (ML landslov III 9) och i den norska Gulatingslagen (kapitel 3). Som värdeenheter finns *månadsmat* äldst belagt i en klosterjordebok från Bergen från ca 1180 (KL 12 sp 128, se DN 16 nr 1).

Laupsleige (ungefär löpavrad) motsvarande en löp smör eller varor till ett värde av en löp smör är känd från senmedeltid i flera centrala bygder på Vestlandet i Norge och motsvarade alltså det äldre *laupbolet* eller *månadsmatsbolet*. Som jordagodsenshet var *laupsleige* dock större än *månadsmatsbolet*. Detta hänger samman med de minskade landröntorna under den senmedeltida agrarkrisen, då den gamla indelningen i månadsmatsbol, markebol och spansksleigar försvann och nya landskatter fastslogs i början av 1400-talet. Då *laupsleige* nämns under senmedeltiden på Vestlandet i Norge är det alltså i relation till denna förändring. Förhållandet mellan *laupsleige* och månadsmatsbol var inte fast utan kunde variera mellan olika områden, även inom samma bygd. Ofta betalades skatten genom en kombination av smör och andra varor, till exempel hudar (KL 10 sp 348 *Laupsleige*).

I det norska materialet finns en tydlig koppling mellan löp och skinnskatt, där en löp smör motsvarade värdet av en kohud. Värdet på kalvskinn anges först från 1500-talet och varierade mellan 10 och 20 kalvskinn motsvarande en kohud (KL 7 sp 31 *Hudlag*). Förekomsten av både löparbol och kalvskinnsskatt i Värmland pekar mot en tydlig norsk influens i skattesystemet. Se vidare Kalvskinnsskatten nedan.

I det värmäländska materialet används enheten löpar även om salt, se gårdar i häraderna Gillberg, Jösse och Nordmark; i Nordmark särskilt i relation till socknarnas stomgårdar.¹ Dessa gårdar låg i anslutning till land- och vattenledningarna mot Norge. Att avrad erlades i salt tyder på en koppling till handel (Blomkvist s 33).

¹ Torn, Stavnäs sn, Gillbergs hd. Haga, Kortlanda och Nolby, Eda sn, Jösse hd. Hallebol, Hole, Skällarbyn och Ånnebol, Köla sn, Jösse hd. Töresbyn, Blomskogs sn, Nordmarks hd. Stommen, Järnskogs sn, Nordmarks hd. Stommen, Karlanda sn, Nordmarks hd. Högerud och Stommen, Silbodals sn, Nordmarks hd. Stommen, Skillingmarks sn, Nordmarks hd. Stommen, Trankils sn, Nordmarks hd. Stommen och Årtetjärn, Töckmarks sn, Nordmarks hd. Stommen, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd. Stommen, Östervallskogs sn, Nordmarks hd.

Kalvskinnsskatten

Från Värmland har en årlig kalvskinnsskatt utgått till Skara stift. Under andra hälften av 1400-talet pågick en tvist mellan biskopen och domprosten om vem som hade rätt till den värmländska kalvskinnsskatten. Möjligen har kalvskinnen i Värmland från början givits som en avgift av kyrkoherdarna till biskopen vid biskoparnas visitationsresor (Nygren 1950 s 324 ff).

Troligen hänger skatten samman med norska beskattningsformer, där (kalv)skinnsskatter är kända (KL 7 s 31 *Hudlag*). Den värmländska kalvskinnsskatten har före 1393 räknats till stiftets biskopstionde. I Skara-prepositurens register kallas den 1393 för vederskottspenningar, och 1397 för Peterspenning (Nygren 1950 s 324 ff). I ett brev från 1364 rörande norska förhållanden finns en liknande koppling mellan skinnskatt (kalv-, get- och lammskinn) som insamlats som Peterspenning (DS 7017).

I det medeltida Sverige (och Finland) är kalvskinn som skatt inte känt i övrigt (Nygren 1950 s 326).

Av tre brev från 1471 (se nedan) framgår att kalvskinnen tidigare hade uppburits av biskopen själv eller hans ombud. Skinnen hade transporterats över Vänern från *Biskopshamn, nära Hammarö, till biskopsgårdarna Husaby och Brunnsbo i Västergötland. Skatten var troligen betydelsefull för biskopens hushållning, och kalvskinnen har använts för pergaments-tillverkning för biskopens räkning i Lödöse. Om en del av den årliga leveransen ska ha gått på export via Lödöse är oklart.¹ Utifrån 1471 års brev finns en uppgift om att 50 decker, eller ca 500 skinn, använts för pergaments-tillverkning, men det är oklart om detta avser en årlig eller tillfällig uppgift (se nedan) (Nygren 1950 s 328).

Breven från 1471 visar att biskop Johannes Markvardsson försökte återta dispositionen över den värmländska kalvskinnsuppbörden, vilken 1459 hade tilldelats domprosten i Skara (se nedan) (Nilsson 1997 s 142).

En pergamentmakare fanns 1440 i Skövde (Nygren 1950 s 329 not 3).

1393 anslår Torsten, biskop i Skara, med samtycke av domkapitlet och preposituren där, de penningar som kallas vederskottspenningar och som kommer från hela Värmland, som ett supplement till domprostens inkomster för evig tid; prepositurens inkomster och avkastning har under lång tid gradvis minskat och nu blivit så små att domprosten inte längre kan leva hedervärt på dessa inkomster; preposituren har blivit mer nedtyngd än andra beneficier i Skara stift på grund av den påvliga tiondebeskattningen (A 12 nr 48).

¹ Nygren 1950 s 327 har en missvisande hänvisning till Koppe 1933 s 40, 42 f, där export av kalvskinn ska ha skett via Lödöse. Pälsexport omtalas (Koppe 1933 s 41), men inte utförelse av skinn.

- 1459 ålägger biskop Bengt i Skara sin värmländske ombudsman Halvar och övriga kyrkoherdar i Värmland att erlægga den årliga kalvskinnsskatten; kaniken Sven Johansson intygar att den årliga skatten i kalvskinn under några år hade minskat. Biskop Bengt beslutar att prepositurens inkomster från kalvskinnsskatten nu ska återgå till den tidigare nivån och att skatten i sin helhet genast ska överlämnas till prepositurens ombud (RApp 21/9).
- 1471 intygar Björn Larsson, kyrkoherde i Berg, Västergötland, att de värmländska kalvskinnen uppbars och disponerades av biskop Brynolf under Brynolfs tid som biskop; i sitt vittnesmål berättar Björn Larsson att kalvskinnen årligen brukar givas eller betalas från Värmland och att så skett redan under hans ungdomstid. Björn intygar att kalvskinnen varje år fördes från Värmland med biskop Brynolfs skepp eller roddare till biskopsgården Husaby, Västergötland; senare fördes kalvskinnen till Brunnsbo, vid Skara, en annan av biskopens gårdar (RAP 2/3) – biskop Brynolf var biskop 1405–24 (SBL band 6 s 589).
- 1471 intygar Lars Karlsson, kyrkoherde i Hjalstad, Västergötland, att de värmländska kalvskinnen under Lars Karlssons tid som förvaltare på biskopens gård Brunnsbo årligen fördes från Husaby till Brunnsbo, där Lars mottog och förvarade dem; kalvskinnen skickades till Lödöse och biskopen återfick dem därefter för eget bruk. Lars intygar att kalvskinnen årligen tillkommit biskopsstolen fredligt, förutom den tvist som nyligen uppstått (RAP 4/3) – Sigge var biskop 1424–35 (Nilsson 1997 s 142).
- 1471 intygar Bengt Svensson, kyrkoherde i Fägre, Västergötland, att de kalvskinn från Värmland som Bengt mottog då han var kaplan hos biskop Sven Grotte,¹ årligen uppbars av biskop Sven. Bengt intygar att biskop Sven disponerade dem fritt: några kalvskinn sålde han, andra gav han bort. Vidare intygar Bengt att biskop Sven bestämde att 50 deker² av skinnen skulle användas för pergamentframställning med hjälp av Peter, klockare i Skövde, och att biskop Sven av dessa skinn för egna pengar lät ett missale skrivas av herr Peter, tidigare kyrkoherde i Ölme sn; missalet lämnade biskop Sven till Helga lekamens-koret i Skara domkyrka, dit han också för prästernas bruk lämnade ett breviarium, tillverkat av dessa skinn och skrivet av magister Tyrgils. Ett annat breviarium, skrivet av samma person och tillverkat av de värmländska kalvskinnen, gav biskop Sven till kaplanen David Rud; ytterligare kalvskinn gav biskop Sven till abbedissan i Vadstena kloster och till Ingeborg, bördig från Värmland, i samma kloster.

¹ Sven Grotte var född i Östergötland och hade tidigare varit dekan i Skara, kyrkoherde i Fryksdalen och prost över Värmland (SSH s 13).

² Tiotal, mängdmått för skinn, se KL III 'dekor' sp 40–42.

Bengt har hört biskop Sven berätta om en återfärd från en visitationsresa i Värmland, där biskopens skepp angjorde *Biscopshampn nära Hammarö i Väneren i närvaro av herr Johan, ärkedjäkne, och franciskanbrodern Sven. Av de skinn som då transporterades fick broder Sven 10 deker av biskopen som betalning för predikningar han givit under visitationen. Vid den tid biskop Sven tillsammans med andra var ombud (latin: *officialis*) i Värmland för biskop Brynolf (biskop 1405–24), hade de årligen mottagit kalvskinnen på biskop Brynolfs vägnar; ibland fick de sedan en tredjedel av skinnen gratis; biskop Brynolf förbjöd dem också att mottaga kalvskinnen om inte det avflådda huvudet vidhängde. Dessa skinn skulle skickas till biskopens armborstmakare. Biskop Sven hade berättat om en falsk förteckning, uppvisad av domprost Elof, angående innehavet av kalvskinnsskatten; förteckningen förkastades av biskop Brynolf.

Bengt intygar att inga oklarheter förekom angående ägandeätten till de värmländska kalvskinnen, förrän Sven Grottes efterträdare biskop Bengt Gustavsson lämnade landet¹ och skinnskattens innehav då blev oklart (RAp 5/3) – Sven Grotte var biskop från 1436 till 1450 (RAp 1450 18/3).

1540 uppges att kalvskinnsskatten i Värmland, som tidigare tilldelats domprosten i Skara, nu tillhör biskopsstolen Skara (SkJb s 21).

Detta år upptar endast Karlanda kyrka skatt i form av kalvskinn; tre gårdar: Solberg, Silleruds sn, Gillbergs hd, *Alnalidhn och Hög, båda Karlanda sn, Nordmarks hd, erlägger ett eller två skinn vardera (SkJb s 242).

¹ Biskop Bengt var i landsflykt 1452–57 (SBL band 3 s 189).

Judiciella förhållanden

Tingsplatsen vid Tingvalla

- 1397 *a landz thinge i Thingwallom* (RAp 30/6).
 1411 *a Lagberghe i Thingwallom* (SD 1445).
 1438 *landzthingh hiolt i Thingwall* (RAp 29/6).
 1417 *i Tingvalla* (B 16 f 27r, avskr).
 1441 *i Tingwallom a warom rettho lanztinghe* (RAp 25/1).
 1442 *i Tingvalla* (B 16 f 31r, avskr).
 1458 *i Tingvalla* (B 16 f 97 r).
 1468 *upa(?) Lagberghz* (RAp 6/10).
 1473 *pa Laghberget i Thingwalla* (RAp 29/6).
 1499 *Laubergting* (RApp 17/1).

De centrala landstingen hölls under medeltiden på fasta tingsdagar i lagsagans huvudort Tingvalla, vanligen 29 juni varje år. Tingsplatsen i Tingvalla kallades även Lagberget och motsvarar den plats där nuvarande domkyrkan i Karlstad ligger. Det äldsta kända dombrevet från tinget i Tingvalla är utfärdat 1359 (DS 6096a).

Även de ting som hölls i häraderna kallades vanligen lagmansting, inte häradsting. Lagmanstingen i häraderna hölls vid olika tider och på skiftande platser (Eklund s 36). Under 1400-talet finns två tillfällen om året som betecknas som ordinarie tingsdag: Sankt Paulus dag 25 januari och Sankt Peters och Paulus dag den 29 juni (Nilsson 1997 s 109).

Tingvalla omnämns i Magnus Erikssons landslag ca 1350 som en av platserna för årlig vapensyn. Vapensynen hölls den 29 juni och hit kunde även bönder som ville bli frälsemän komma utrustade med häst, värderad till minst 40 mark pn, stridssadel, hjälm och 'fulla vapen' för bedömning (MEL *Konungabalken* XI). Motsvarande formulering – dock utan omnämnande av Tingvalla – finns i den så kallade Tälge-stadgan (se DS 3972).

Värmland hade egen lagman och man dömde enligt värmländsk lag, vilket flera diplom från 1200-, 1300- och 1400-talen vittnar om (t ex DS 1033, DS 1447, DS 1512, DS 3022, DS 6096, RAp 1444 29/6).

Kung Magnus Eriksson utfärdade år 1335 en stadga 'för alla västgötar' att en man eller kvinna som i den västgötska eller den värmländska lagsagan har fötts av en kristen man eller kvinna, aldrig må kallas träl eller trälkvinna (DS 3106).

Ingen av de bevarade svenska laghandskrifterna innehåller Värmlandslagen. Troligen hade den många likheter med Västgötalagen (SOV 1 s 5, även Ståhle 1949 s 80 ff, särskilt s 98 ff). Ännu på 1630-talet fanns möjligen en kopia av Värmlandslagen bevarad: Johannes Bureus omtalar några böcker, däribland Värmlandslagen, som syndicus Andreas Swart i Norrköping ägde. Inget är känt om dessa böckers senare öden (Ståhle 1949 s 99, Hafström 1970 s 40). I Otte Torbjörnssons lagbok finns ett textavsnitt om jakt, vilket sannolikt kommer från Värmlandslagen och i så fall är det enda bevarade textavsnittet därifrån, se referat i avsnittet om jakt ovan s 30 (Ståhle 1949 s 96–100, Hafström 1970 s 42).

Formuleringar i brevmaterialet visar att överlåtelse av jord enligt Värmlandslagen skulle ske genom 'fäst och omfärd' (flera belägg, t ex DS 3022): jordägare och vittnen möttes på en plats där man tillsammans höll händerna på ett skaft eller ett spjut och därefter gick runt ägora (KL 12 sp 599 f).

Två brev uppger att antalet fastar enligt Värmlandslagen skulle vara nio (UUBp 1429 12/3, RAp 1444 29/6). Både förekomsten av 'fäst och omfärd' och antalet fastar liknar motsvarande formuleringar i Äldre Västgötalagens jordabalk, där antalet odalfastar skulle vara åtta samt en nionde styrefaste (Holmbäck & Wessén 1979 s 133). I brevmaterialet för Värmland finns några exempel där fastarna anges bestå av en blandning av frälsemän och odalbönder (se t ex 1396 DalsD nr 81, RAp 1444 29/6).

År 1434 omtalas 'vår lagbok': "*som war lagbok utuisar*" (RAp 24/5), och 1444 'värmländsk lag': "*æpter thy som wærmsk lagh wtvisa*" (RAp 29/6, två brev: SDHK 24564, SDHK 24565). 1444 omtalas även 'Värmlands lagsaga' (RAp 29/6 SDHK 24565).

Värmland tycks före 1668 i princip sakna häradshövdingar. Endast vid några tillfällen omtalas ämbetet explicit: 1348 Keldor Skytte (DS 4340) och 1463–1473 Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) (Eklund s 30, Ståhle 1949 s 80–112). Kung Kristian I överlät häradsrätten på livstid till Otte Torbjörnsson år 1463 (OtTbLb s 104). I övrigt svarade lagmannen för rättskipningen i de olika häraderna och på det centrala landstinget i Tingvalla (Eklund s 30, Ståhle 1949 s 80–112).

I början av 1500-talet (ca 1515–18) fanns en häradshövding separat för Nordmark: Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt) (DalsD nr 276).

Räfstetingen kallas i Värmland, liksom i Norge, rättarting (KL 14 sp 102–108, se UUBp 1397 12/3, RAp 1397 29/3).

Övriga omnämnda tingsplatser

- 1397 (räfsteting) Sunne, Sunne sn, Fryksdals hd (UUBp 12/3).
 1397 (räfsteting) ”Frykaherret”, troligen i Sunne, Sunne sn (RAP 29/3).
 1405 (häradsting) Nynäs, Visnums-Kils sn, Visnums hd (SD 623).
 1405 (lagmansting) Jösse hd (VVFpp 25/1, Lignell s 121).
 1426 (häradsting) Ångebäck, Grava sn, Kils hd (SkSp 20/5).
 1460-tal (häradsting) Högsäter, Gillberga sn, Gillbergs hd (OtToLb s 105). I Högsäter finns en av Värmlands s k kungshögar, 28 meter i diameter och 5 meter hög med avplanad topp (RAÄ Gillberga 68:1).
 1463 (häradsting) Återslöp, By sn, Näs hd (OtToLb s 106).
 1470 och 1471 (häradsting) Jösse hd (RAP u d, SDHK 29188; avskr på baksidan av RAP 1469 23/12).
 1499 (ting) Visnums hd (HD 6).
 1512 (ting) Skåperud, Huggenäs sn, Näs hd (DbSp u d, SDHK 37124).
 1515 (ting) Gunnarsby, Sunne sn, Fryksdals hd (Fernow s 297 not e).
 1515 (omkring) och 1518 (häradsting) Holmerud och (häradsting) Björkeviken, båda Holmedals sn, Nordmarks hd (DalsD 276).
 1544 (ting) Smedbyn, Kila sn, Näs hd (Rött nr 437).
 1550 (lagmansting) Millesvik, Näs hd (Eklund s 42).
 1550 (lagmansting) Häggvik, Eds sn, Grums hd (Eklund s 46).
 1550 (lagmansting) Tingvalla, Kils hd (Eklund s 49).

Lagmän i Värmland

Folkvid 1170-talet (Fornmannasögur 9 s 93).

A 1180 (omkring) (DS 824).

Eskil Magnusson (Folkungaätten, död 1227) 1220-talet (Håkon Håkonssons saga).

Höld¹ 1268 (DS 530, DS 531).

Karl Haraldsson (okänt sigill)² 1291–92(?) (DS 1720).

Törner Jonsson (hjørthorn) 1291 (DS 1033).

Knut Magnusson (Tyrgils Knutssons ätt) 1304 (DS 1447), 1305 (DS 1472).

Algot Jonsson (hjørthorn) 1306 (DS 1512, DS 1517), 1312 (DS 1871), 1317 (uppges här vara före detta lagman GiBr s 42).

Thyrger ?1347 (DS 4148, uppges vara lagman men är troligen underlagman, se MEL s XXXI f).

¹ Höld för ett ryttarsigill med en vapenbild (vingad pil) som liknar Ulf Karlssons (Ulv) sigill.

² Karl Haraldsson var en av riddarna som 1279 vittnade i samband med Alsnö stadga (DS 799, omdat). Hans bror var sannolikt Anund Haraldsson, som hade en lilja som vapenbild (Nilsson 1997 s 20).

Gustav Tunesson (Vingätten) 1339–48: 1339 (DS 3412), 1340 (DS 3519), 1348 (DS 4340).

Agmund (Hemmingsson) Hatt¹ 1397 (UUBp 12/3), 1405 (SD 623).

Olof Björnsson (sparre) 1413 (RAp 15/6), 1415 (GlgAp 15/8), 1417 (B 16 f 27, 31).

Nils Tykesson (Välingeätten) 1424 (RAp 30/6, DRAp 28/12), 1426 (SkSp 20/5), 1430 (GlgA 1/11, Lignell s 116 f), 1433 (SkSp 22/6).

Björn Nilsson (Vinge) 1435–1444: 1435 (RAp 29/6), 1436 (RAp 21/7), 1437 (DalsD 109), 1438 (RAp 29/6), 1438 (B 9 f 269), 1440 (omkr) (UUBpp odat; SDHK 39336 tryckt i DN 16:125), 1440 (RAp 19/1), 1440 (RAp 28/2), 1441 (RAp 25/1), 1443 (RAp 29/6), 1444 (RAp 29/6).

Klas Nilsson 1451 (C 4 f 34v).

Olof Björnsson (Vinge) 1454–1495: 1454 (tidigast) (RApp odat; SDHK 26405), 1454 (Rääfs Dipl III 25/3) 1455 (UUBp 21/10), 1458 (B16 f 97 nr 151), 1459 (RAp 29/6, RAp 30/6, RAp 7/10), 1460 (UUBp 24/3), 1463 (B16 f 71v), 1467 (RAp 14/1), 1468 (RAp 6/10), 1469 (RAp 2/11, RAp 20/12), 1471 (omkr, RAp u d, avskr; SDHK 29188), 1472 (UUBp 31/12), 1473 (RAp 29/6), 1477 (KaDAp 6/10), 1479 (UUBp 18/12), 1483 (RAp 25/1), 1484 (E 5150 nr 14, E 5184 nr 31), 1486 (RAp 22/1), 1488 (B 16 f 114v), 1492 (E 5150 nr 9), 1495 (RAp 26/1).

Nils Olofsson (Vinge)² 1497–1520: 1497 (DalsD nr 199, DN 9 nr 435), 1498 (RAp 12/4, RAp 11/3, RAp 12/4), 1499 (RAp 17/1, RAp 12/5, EngbApp 26/3, ST 3 s 483, Hardt 2 s 13, HD 6), 1500 (omkr) (RAp odat nr 237, SDHK 33470), 1500 (RApp 15/2, NMU 1 nr 274). 1501 (RApp 11/3, NMU 1 nr 275), 1504 (RAp 23/6), 1507 (SDHK 35732), 1508 (odat) (SA nr 365), 1509 (RAp 29/12), 1510 (UUBp 14/10), 1511 1512 (DbSp u d, SDHK 37124), 1513 (RAp 10/7), 1514 (Lignell s 118, avskr, SDHK 37551), 1516 (RAp 16/1), 1520 (SApp 351, SDHK 38387).

Torsten Brunsson (Forstenaätten) 1529–1538 (ALD s 197).

Botvid Larsson (Anckar) 1538–1550 (ALD s 197).

Peder Svensson (Kart) 1564–66 (ALD s 197).

¹ Enligt Halvar Nilsson blev Agmund Hatt lagman i Värmland först efter Erik Kettilssons död 1396. Ingen värmländsk lagman har belagts efter Gustav Tunessons bortgång 1357 (Nilsson 1997 s 71).

² Möjligen var han lagman fram till sin död 1529 (se ALD s 197).

Fisken i Värmland

Här redovisas större fisken i Värmland: A) Jösseforsen, Arvika sn, Jösse hd, B) Klarälven (två fisken) och C) Vänern: *Amn, Södra Råda sn, Visnums hd. Se kartan.

A. Jösseforsen

1394 *Iudz edhe* (RAp 23/6), 1400 *Jusedh* (UUBp 18/7).

1394 byter Magnus Logasson (schackrutad balk) till sig ett fiske som kallas Jösseforsen från Vadstena kloster mot allt han äger i Åsby, Kumla sn, Lysings hd, Östergötland; om värdet på Åsby överstiger värdet på fisket ska överskottet ses som själagåva för honom, hans hustru och deras föräldrar; hans son Erik Magnusson är en av sigillanterna (RAp 23/6).

Samma år upplåter Nils Ulfsson (Läma), kanik i Linköping, sin del i Jösseforsen till sin halvsyster Bengta Jönsdotter och hennes make Elof Håkansson (se Trossnäs, Nors sn, Grums hd) (SkSp 28/6).

1400 ger Birger Larsson (eget sigill) sin del i Jösseforsen i morgongåva till sin hustru Katarina Bengtsdotter (se Sund, Arvika sn, Jösse hd) (UUBp 18/7).

1441 utarrenderar Bengt Klasson, dekan i Skara, dekanatets ägor i Jösseforsen till Klas Nilsson (sparre), fogde i Värmland (se Hammar, Hammarö sn, Kils hd) (RAp 17/4, RAp 17/4).

1456 byter kung Karl Knutsson (Bonde) bort ett laxfiske i Jösseforsen till Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) mot en gård i Fröslunda, Kållands hd, Västergötland; laxfisket, som ligger 'vid Otte Torbjörnssons gård i Värmland' (ej namngiven; troligen Höves) ägdes tidigare av Bonde Pedersson, Otte Torbjörnssons svärfar, och hade kommit i kungens ägo för Bonde Pederssons 'förräderi' mot riket (omkring 1437), då han uppreste allmogen i Värmland och 'förde avog sköld' mot kungen och riket, när Karl Knutsson var marsk och riksföreståndare i Sverige (C 4 f 12r).

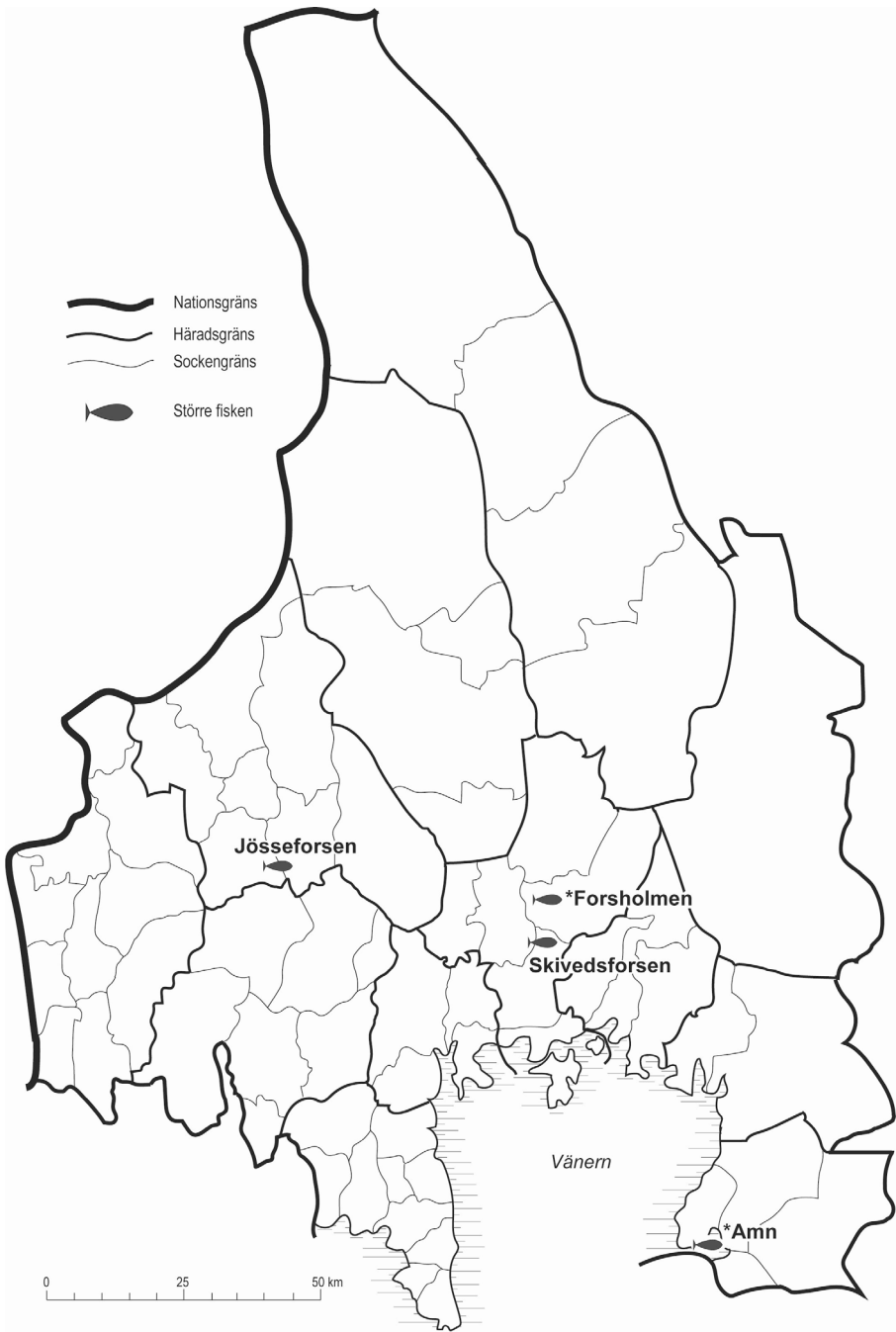
- 1469 byter biskop Hans i Skara domkyrka till sig hälften av Otte Torbjörnssons (Otte Torbjörnssons ätt) och hans hustru Margareta Bondesdotters laxfiske i Jösseforsen med slyor¹ och laxkatse² och andra tillagor, så att Otte Torbjörnsson och hans hustru har kvar en halv not invid biskopens not; laxfisket ligger bland alla de notvarp som finns i Jösseforsen från forsen och i Jösseforsviken in till *Klätin*³ så att biskoparna nu och i framtiden ska ha fri landgång från vattnet. Den del som Sankt Mikael i Arvika kyrka haft i detta laxfiske, nämligen var sjunde fisk i den nedersta katsan och i ena slyan, ska vara oförändrad. I utbyte får Otte Torbjörnsson Höves och Årås (se Höves, Arvika sn, Jösse hd och Årås, Södra Råda sn, Visnums hd). (RAp 20/12, RAp 23/12.)
- 1471 kungör Olof Björnsson (Vinge), lagman i Värmland, att han 1470 höll häradssting i Jösse härad och där på uppmaning av Otte Torbjörnsson och hans hustru Margareta gav dem fasta på halva fisket i Jösseforsen. Fisket omfattar en halv not som fritt får brukas från forsen och i den del av Jösseviken som kallas *Lærwiken*,⁴ laxkar och laxkarställen (se Höves, Arvika sn, Jösse hd och Årås, Södra Råda sn, Visnums hd) (RAp u d, SDHK 29188; avskr på baksidan av RAp 1469 23/12).
- 1500 säljer Margareta Bondesdotter, änka efter Otte Torbjörnsson, och sonen Torbjörn Ottesson ett laxfiske i Jösseforsen till Jens Falster, fogde på Örebro slott (se Berg, Älgå sn) (SS GG:2 1106).
- 1502 Se Berg, Älgå sn, Jösse hd.

¹ Slya: (särskilt i vissa trakter) sammanflätade kvistar att slå eller döva fisk med (SAOB Spalt S 6945 band 28, 1978).

² Katsa ('katisa'; jfr 'kasse'): fiskebyggnad bestående av flera fångstrum (-kar) bildade av sammanbundna vidjor eller spjälor, vanligen försedd med en från land utgående fångstarmfiskeredskap (SAOB Spalt K 814 band 13, 1935); Kasse: olika slags mjårdar, en i ram satt påse för fångande av ål i strömmande vatten, eller en genombruten ho av träspjälor för laxfångst (SAOB Spalt K 687 band 13, 1935).

³ Avser Bergsklätten, berget söder om Jösseforsens mynning på södra sidan viken.

⁴ Avser den innersta delen av Jösseforsviken. På en karta över Berg från 1752 kallas ängsområdet längst in i samma vik 'Ängen Lervik' (LSA Berg R91-2:1).



Större fisken i Värmland under medeltiden.

B. Klarälven

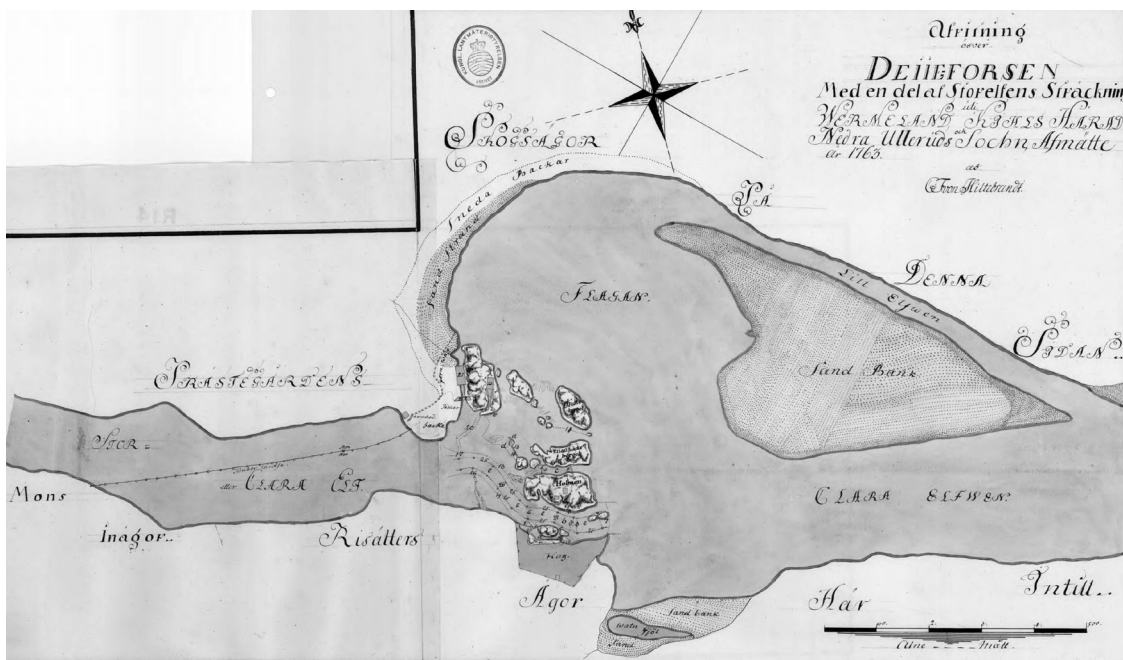
Klarälven har flera lokala namn utifrån de platser den flyter förbi (SOL s 177), men i den äldsta kända gränsuppräknings mellan Norge och Värmland från omkring 1273 kallas älven *Gautafuina* (Noreen 1919, ST 1 s 242 ff, Keyser & Munch s 491). Namnet Klarälven finns belagt från början av 1700-talet (SOL s 177).

Värmlandsfisket vid *Forsholmen (Dejeforsen).

Avser nuvarande Dejeforsen. Älvens och fiskets varierande namn har fetmarkerats i beläggen nedan. Det äldsta skriftliga belägget på namnet Dejeforsen är från 1664 (domboksmaterial) (SOV 8 s 81 f). I jordeboksmaterialet kallas fisket Deje från 1686 (SOL s 63 f). Byn Deje ligger dock ca 5 km längre söderut, se sockenkartan över Nedre Ulleruds socken, Kils härad.

1200 (omkring) *in piscatione Wermelandie* (DS 823), *in piscatione salmonum in Wermelandia* (DS 824), 1282 *in ampne Willørørh* (DS 744), 1347 *in alueo dicto ælfh per Thingualdis decurrente* (DS 4175, avskr), 1396 *piscaria dicta laxafors* (RAP 20/6), 1456 *widh Forsholmen* (RAP 24/6).

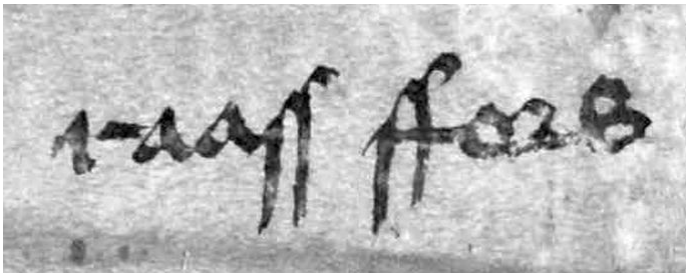
Dejeforsen 1763



Kartan visar Dejeforsen 1763. Den näst sydligaste ön vid den huvudsakliga strömfåran kallas Holmen (LSA Deje R51-10:1). Jämför med den ö som omnämns 1396 (RAP 20/6).

1200 (omkring) skänker Birger Brosa en 'attung' (octingam) i **Värmlandsfisket** (av senare brev framgår att fisket i Klarälven, vid nuv Dejeforsen, avses) till nunnorna i Riseberga kloster, tillsammans med grunddonationen till klostret (DS 823); ursprungligen har två attungar angivits, troligen en felskrivning.

– Ungefär samtidigt kungör Birger Brosa för den värmländske lagmannen (*legislator*) A, och övriga invånare i Värmland, att han givit hela sin andel i **laxfisket i Värmland** till nunnorna i Riseberga kloster (DS 824). – En påskrift (?senmedeltid/1400-tal, se foto) på brevet baksida uppger ***Raass ffors**; en fors med sådant namn är inte känd; påskriften, som kan vara felaktig, omtalas varken av Nilsson (1997) eller Grandinson (NMU 1 nr 2).



Baksidestexten "raass ffors" på DS 824.

1282 skänker kung Magnus en del av **laxfisket i floden *Willærørh** ('floden Ullerud', dvs Klarälven) till nunnorna i Gudhems kloster; laxfisket hade tidigare ägts av bröderna Johan och Birger Filipssöner (Aspenäsätten, avrättade 1280) men sedermera indragits av kronan; därefter hade kungen löst in fisket med ersättning i pengar till brödernas barn (DS 744).

1347 stadfäster och bekräftar kung Magnus vid råfsteting i Värmland (*ad justiciandum in Wermalandia*) sina företrädares, kungarna Eriks (Eriksson eller Knutsson) och Magnus Birgerssons, föreskrifter om de fiskerättigheter som klostren Alvastra, Varnhem, Rackeby (dvs Gudhem) och Riseberga har rätt till i **den flod som kallas Ælfh** (Älven) och som flyter ned genom Tingvalla. Ingen annan hade rätt att fiska i älvens övre del med nät, not eller andra fiskeredskap, förutom med sju notvarp (*sagene*) i Ulleruds socken, som inte fick dras längre än till Vargåns utflöde i Klarälven ('till den gränspunkt som kallas Vargån', */Warghæra/*), samt med fyra nät i **Skivedsforsen**, Grava sn, Tingvalla hd (DS 4175). – Ytterligare ett kloster hade fiskerätt i älven: Nydala kloster, som ägde delar av hemmanet Hollerud, Nedre Ulleruds sn, Kils hd. – Vargån ligger strax nedströms Dejeforsen, se sockenkartan över Nedre Ullerud.

- 1349 tvistar Nydala kloster och Johan Algotsson om rätten till **ett laxfiske tillhörande Hollerud** (se Hollerud, Nedre Ulleruds sn, Kils hd) (DS 4488).
- Senare samma år tillåter kung Magnus att Nydala kloster bedriver ett **notfiske i *Huwuldæaa** (dvs 'Ullerudsån'; Klarälven) ända fram till forsen såsom de brukade göra före kungens förbud (DS 4506).
- 1396 intygar biskoparna Knut i Linköping och Nils i Västerås att abbotarna Tideman i Alvastra och Harald i Varnhem uppvisat brev innehållande rättigheter för klostren i Alvastra, Varnhem, Gudhem och Riseberga till hela det fiskevatten i Nedre Ullerud som kallas '**Laxafors**', men som biskopen i Skara nu har lagt beslag på. Abbotarnas protest omfattar också den ö mitt i fiskevattnet som tillhör klostren, men som biskopen i Skara också tagit i besittning (RAp 20/6). – Ön mitt i fiskevattnet avser någon av öarna invid strömfåran, möjligen den som ligger närmast strömfåran och kallas Holmen på kartan från 1763 (se ovan) (LSA Deje R51-10:1).
- 1434 ger påven Eugen IV i uppdrag till biskopen i Växjö att undersöka tvisten mellan dekanen Mattias i Skara och Gudhems kloster angående **ett laxfiske i Skara stift**; abbedissan och konventet vågar inte möta dekanen i Skara av fruktan för dekanens makt. Påven ber därför biskopen i Växjö att sammankalla parterna och döma i tvisten (RAp 22/1).
- Av senare brev (se nedan) framgår att klostret hade överlåtit åt dekanen i Skara att sköta klostrets andel i det stora **laxfisket i *Forsholmen** mot att han erhöll var fjärde lax. Senare hade dekanens efterträdare lagt beslag på hela andelen.
- 1442 intygar Anders Knutsson och Gustav Ragvaldsson, häradshövding i Gudhems hd, Västergötland, att de redan som småsvenner hört abbedissan Katarina Håkansdotter i Gudhems kloster klaga hos kung Erik över att en fjärdedel av Gudhems klostrets **laxfiske i Värmland** med orätt tagits i beslag av dekanen i Skara. Samma klagan har de också ofta hört senare 'då herrar varit samlade' (RAp 3/5 vid avskr).
- 1448 intygar Magnus Gren att han var närvarande i Skara då kung Kristoffer red sin Eriksgata och att han där hörde abbedissan i Gudhems kloster klaga hos kung Kristoffer om **laxfisket i *Forsholmen** som med orätt fråntagits klostret; kungen lovade att skipa rättvisa i saken nästa gång han kom till Västergötland (RAp 12/1, vid avskr).

- 1449 intygar Åke Jönsson (Svarte Skåning), Ulf Pedersson (Roos av Ervalla), Bengt Gylta, lagman i Västergötland och Gustav Ragvaldsson, häradshövding i Gudhems hd, att abbedissan i Gudhems kloster bad några äldre män – Sigge Larsson, Nils Gisleson, Johan Björnsson, Bengt Olofsson och Johan Jönsson – att vittna om hur den föregående abbedissan, Katarina (Håkansdotter) av Ekeberga, tillfälligt och under ett års tid hade överlåtit en fjärdedel i **laxfisket 'vid *Forsholmen'** till dekanen Karl i Skara, vilken under det året skulle 'hålla' svennen som skötte ("rykte") fisket, mot att Karl erhöll var fjärde fisk. Efter dekanen Karls död hade Gudhems kloster med orätt förlorat fisket (RApp 19/1).
- Ett halvår senare meddelar biskop Sven Grotte i Skara att efter att ärkebiskopen och biskopen i Linköping förra julen var i Skara och abbedissan i Gudhems kloster klagade angående klostrets rätt till **laxfisket i Värmland**, hade han förstått att ett dombrev utfärdats till dekanens fördel, där även hans sigill vidhängts även om han inte kunde minnas hur; biskop Sven intygar nu att han är väl medveten om att dekanatet inte har någon rätt till fisket och återkallar sitt sigill vid det tidigare brevet (SD 2660).
 - Ytterligare ett halvår senare håller Knut Stensson (Bielke), Lars Snakenborg och Bengt Gylta, lagman i Västergötland, lagmansting i Falköping där de på kungligt uppdrag dömer i tvisten mellan Gudhems kloster och dekanatet i Skara angående **laxfisket i Värmland**; två vittnen, Sigge Larsson och Nils Kampe, 'svuro på bok och helgedom' att de varit närvarande då abbedissan Katarina (Håkansdotter) av Ekeberga hade lånat dekanatet fisket på så sätt att hon tillät dem ta var fjärde fisk, men inte själva fiskeriet; laxfisket hade nu en tid legat under kvarstad och dekanatet hade tre gånger ålagts att inkomma med bevisning för sin påstådda äganderätt, men så hade inte skett och därför tilldömer nu lagmanstinget fisket åter till Gudhems kloster till evärdlig ägo; de laxar som dekanatets fiskare tagit om hand under tiden fisket legat i kvarstad döms att inom sex veckor återlämnas till klostret (RAP 1449 20/11).
- 1451 stadfäster kung Karl Knutsson (Bonde) lagmansdomen från 1449 och tilldömer Gudhems kloster det **fiske i Värmland** som herr Bengt, dekan i Skara, länge hindrat klostret från (RAP 8/2).
- 1456 uppges ***Forsholmen** ligga nära Småris (se Småris, Nedre Ulleruds sn, Kils hd) (RAP 24/6).
- 1542 upptas, efter all övrig redovisning inom Stora Kils prästgäll, **ett fiske kallat *Ullefors**, som räntar 36 kärvar spickelax och 1 tunna salt 'grön' lax; jordnaturen framgår inte, men är sannolikt krono (VrH 1542:11).
- 1550-tal, i arv och eget-längden, samt 1568 i jb, upptas **ett notvarp 'i älven'** tillhörande Riseberga kloster (AoE 19:2, odat, VrH 1568:14).

- 1552 uppges Riseberga kloster ha haft en 'åttondepart' av ***Forsholmens laxfors**, vilken nu tillhör Småris rättardöme (se Småris) (NäH 1552:5, NMU 1 nr 291).
- 1544 redogör fogden Jon Jeppsson för två fisken i Värmland; det ena kallas ***Ullefors** och det andra ligger i Frykerudsälven (AL 3 s 188).
- 1558 omtalas ***Forsholmens laxfiske** i kronans länsregister (AL 3 s 243).
- 1569 och 1572 brukas ***Forsholmens laxfiske** med tre laxkar (VrH 1569:5, VrH 1572:2).

Skivedsforsen

Vid nuvarande Forshaga-Skived.

- 1347 *in Skifiaefors* (DS 4175, avskr), 1558 *Skiffie laxafiske* (AL 3 s 243).
- 1347 uppger kung Magnus att det enda tillåtna fisket för allmänheten i **Skivedsforsen** är med fyra nät (DS 4175).
- 1350 (omkring: 'före digerdöden') tillhörde, enligt Fernow, **laxfisket vid Skivedsforsen** Grossbol, Grava sn, Kils hd (Fernow 1 s 273).
- 1487 hörde, enligt Fernow, laxfisket och fiskevattnet vid **Skivedsfors** till gården Löved, Grava sn, Kils hd (se Löved, Grava sn, Kils hd) (Fernow 1 s 273).
- 1558 uppräknas **Skiveds laxfiske** i kronans länsregister (AL 3 s 243). Fisket uppges felaktigt ligga i Nedre Ulleruds sn.

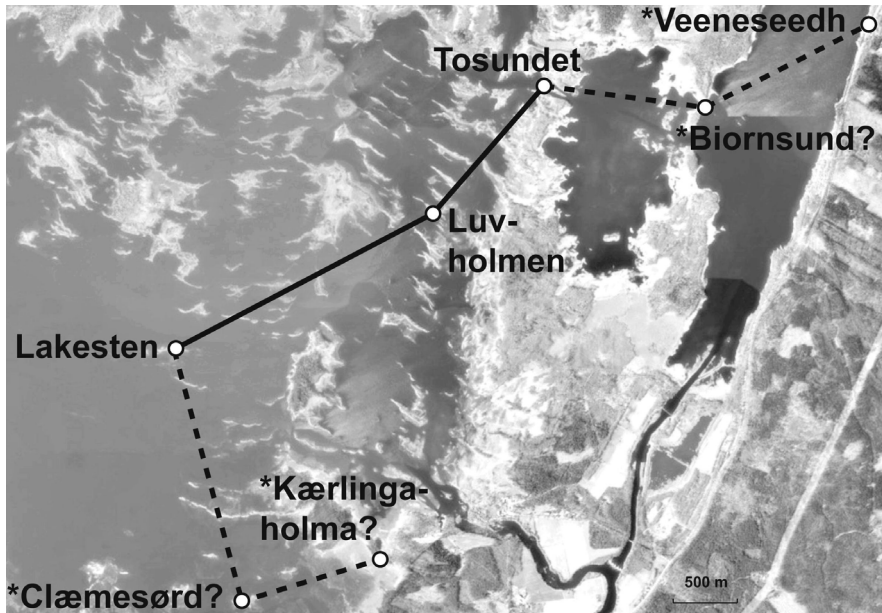
C. Väneren

Fisket i *Amn

*Amn har antagits vara ett äldre namn på Gullspångsälven, men utifrån det skriftliga källmaterialets uppräknings av gränsmärken för fisket i *Amn är det tydligt att det fisket avser ett område av Vänerviken. Ett område med revlar, tydligt avvikande från andra delar av Vänerviken (se kartan s 61), har för fiske särskilt gynnsamma bottenförhållanden. Detta område sträcker sig både innanför och utanför de uppräknade gränsmärkena. Några värmländska frälsegårdar och -personer har haft del i fiskerättigheter i *Amn (se beläggen nedan); huvuddelen av fisket har tillhört Varnhems kloster. En del har sannolikt varit allmäningsfiske (ABkomm). En gård med namnet *Amn omnämns 1249 (DS 367), 1346 (DS 4088) och 1397 (DD IV:6 nr 266), se Årås, Södra Råda sn, Visnums hd.

Den gräns som uppräknas för fisket i *Amn (som äldst 1249: DS 367) är delvis den samma som 1505 års uppräknings av Vadsbo härads norra gräns. Den gamla landskapsgränsen mellan Värmland och Västergötland gick då inte i Gullspångsälven, utan längre norrut, och sammanfaller delvis med Södra Råda sockens norra gräns (se avsnittet Gränser s 27) (ABkomm).

Fisket i *Amn



Karta över fisket i *Amn och de gränsmarkeringar som uppräknas 1249 och senare. Med *Amn avses området med revlar på båda sidor om den markerade gränsen. Tosundet, Luvholmen och Lakesten är säkra gränsmärken, kända från historiska och moderna kartor. *Veeneeseedh har placerats vid Södra Råda sockengräns, men kan ev ha legat något längre söderut. *Biornsund uppges ligga mellan *Veeneeseedh och Tosundet. *Clæmesørd kan ha avsett nuv Stackeskär eller Vadskår. *Kærlingaholma har placerats strax norr om nuv Kåringviken. Kartunderlag: Ortofoto, Lantmäteriet.

1249 *piscacionem in Amfn* (DS 367, avskr baserad på DS 4340), 1287 *in Amn* (DS 941), 1346 *in Amn* (DS 4088, avskr), 1346 *in Amn*, 1389 *i Afn* (Rap 5/12), 1413 *fiskewatnit i Amfna* (SD 1762).

1248 kungör kung Erik Eriksson för invånarna 'i Amnehärad och Visnum' att han tilldömer Varnhems kloster äganderätten till de gods (utan namn) med alla tillagor, fisken och skogar som de har inom Amnehärads och Visnums härad (DS 365, avskr). – Amnehärad är socken i Vadsbo hd, Västergötland, men används här som ett häradsnamn (se Södra Råda sn, Visnums hd).

– Av en kunglig bekräftelse 1346 (nedan) framgår att ytterligare minst ett brev utfärdades samtidigt, där gränsmärkena för fisket i Amn var de samma som 1249 (nedan) och där en del av samma fiske var i världslig hand.

- 1249 kungör kung Erik Eriksson för invånarna i [häraderna] Amnehärad och Visnum, efter klagomål från munkarna i Varnhems kloster angående egendomar, skogar och fiskevatten som klostret haft i fredlig besittning i dessa härader 'sedan vår [dvs kung Eriks] faders tid och tidigare', och enligt tidigare brev och trovärdiga vittnen, att han (kung Erik) tilldömer Varnhems kloster en landbogård (*colonia*) i *Amn med alla tillhörigheter, särskilt fisket i *Amn inom följande gränser: från munkarnas skog i *Veeseedh till *Björnsund, till Tosundet, till *Lwuosteen, sedan till Lakesten, till *Clæmesørd och till *Kærlinga-holma (DS 367, efter avskr i DS 4340, or /=RAp 1348 30/6).
- Det är kung Erik Eriksson som utfärdar detta brev, hans far kung Erik Knutsson dog 1216, vilket indikerar att Varnhems kloster hade tillgång till skogar och fisken i området, och förmodligen även till fisket i *Amn, redan i början av 1200-talet.
- 1287 testamenterar biskop Bengt i Linköping fiskena i *Amn, som hör till hans gård (*curiam*) "Almary" 'i Värmland', sannolikt Almar, Grava sn, Kils hd, till Varnhems kloster (se Almar, Grava sn, Kils hd) (DS 941) – 1289 bekräftas testamentsgåvan av gården Almar och fisket i *Amn till Varnhems kloster (DS 1000).
- 1346 förbjuder kung Magnus de invånare i Visnum och Amnehärad som försökt göra fisket i *Amn till allmänning, att göra intrång på Varnhems klosters fiske i *Amn med kringliggande vik av Väneren inom samma råmärken som uppräknas 1249 (se DS 367); fisket i *Amn uppges ha tilldömts Varnhems kloster år 1248 av kung Erik, enligt ett brev utfärdat i Dimbo som kung Magnus har sett i Stockholm. Kungen klargör att ingen förutom munkarna i Varnhem och tre riddare som är delägare i fisket i *Amn och omkringliggande vik får tillskansa sig detta (DS 4089).
- Bara ett brev är känt från 1248 som berör fisket, och det har samma dateringsort Dimbo (DS 365, ovan). Det innehåller emellertid ingen uppräkning av fiskets gränsmärken och ingen uppgift om att en del av fisket ägdes av världsliga personer. Ordet för 'brev' i 1346 års brev, DS 4089, (*litteris*) kan vara både singularis och pluralis.
- 1346 samlas en synenämnd på Sandskär bestående av Håkan från Råda socken, Erland från Kroppkärr, Ebbe från *Blinzberge*, Karl Gammalsson från Mörtestad, Amnehärads sn, Västergötland, Guttorms landbo (*colonom*) i *Amn Peter Tyrgilsson, fiskeman, Jon Kugh, Nils Lax, Harald i *Bara*, Botulf från Råda, Erik *Lyddosson*, ytterligare en Botulf från Råda och herr Önd (troligen en präst) för en syn av råmärkena för fisket 'i *Amn och Värmland'; samma sju råmärken uppräknas som år 1249; herr Torbjörn från Amnehärads sn, Västergötland, och herr Styrbjörn från Udenäs sn, Västergötland, sigillerar (DS 4088, avskr, se även Sandskär, Södra Råda sn, Visnums hd).

- 1348 intygar Gustav Tunesson (Vingätten), Värmlands lagman, att han på sommaringet i Värmland (Tingvalla), hört kung Eriks brev från 1249 uppläsas; Gustav Tunesson förnyar därför bestämt förbudet att fiska inom de råmärken som uppräknas 1249 (se DS 367) för alla utom munkarna i Varnhem och 'de herrar', vilka sedan gammalt innehaft detta fiske; Gustav hänvisar också till ett tidigare brev han själv utfärdat i frågan om fiskerättigheterna i *Amn, då han på kungens vägnar var insatt som domare för att avgöra tvisten om detta fiske. Sigillanter är, förutom han själv, Sigge Holmgersson, kunglig fogde, Thorger Djäkn (lilja), underlagman i Värmland, Karl i Alstrum, Alsters sn, Väse hd, Erland i Kroppkärr, Johan Assursson, Keldor Skytte, häradshövding (*proloquatoris terre*)¹ och herr Peter, kyrkoherde i Visnums-Kils sn (DS 4340).
- Det tidigare brev som Gustav hänvisar till är inte bevarat. Brevet 1348 är riktat till invånarna i Visnums hd.² Gränsen för fisket i Amn överensstämde vid den här tiden med landskapsgränsen mellan Västergötland och Värmland (ABkomm).
- 1355 intygar och vidimerar Anund Sture, dekanen Karl i Skara domkyrka och Harald, underlagman i Värmland, att de granskat kung Eriks brev angående fisket i *Amn från 1249, och funnit det helt oskadat (DS 5126).
- 1389 skänker Erik Kettilsson (Puke) en tredjedel i de fisken som Knut Folkesson (Algotssönernas ätt) hade i *Amn 'i Amnahärad's sn' till Vadstena kloster (se även Aspberg, Segerstads sn, Grums hd) (RAP 5/12).
- 1397 rör landbogården *Amn, se Årås, Södra Råda sn, Visnums hd.
- 1413 framgår att fiskevattnet i *Amn hör till gården Årås (se Årås, Södra Råda sn, Visnums hd) (SD 1762).
- 1430 uppger Hennike Bekman, fogde på Axvall i Västergötland, att i de fall han i någon mån nyttjat fisket som tillhör Varnhems kloster och som ligger 'i Amnehärad, eller vid *Amneholm eller däromkring', så som deras brev utvisar, så har han till denna dag haft klostrets och abbotens tillstånd; nu avsäger han sig denna möjlighet och tackar klostret för deras tillåtelse, och förbjuder sina arvingar att använda klostrets fiskevatten (RAP 18/9).
- 1456 se Årås, Södra Råda sn, Visnums hd.

¹ En häradshövding, sannolikt i Kils härad; annolunda i Nilsson 1997 s 42.

² Halvar Nilsson menar att brevet är ett bevis på att Södra Råda socken hörde till Värmland vid den här tiden (Nilsson 1997 s 42). Men eftersom brevet är en förnyelse av brevet från 1249 (DS 367) är det, liksom brevet från 1249, riktat till invånarna i Visnums hd och det kan därför inte användas som bevis att Södra Råda socken hörde till Värmland år 1348.

1469 bortbyter abboten Arvid och Varnhems kloster till biskop Hans i Skara domkyrka sikfisket i *Amn och alla de öar, holmar och andra ägodelar som hör till fisket, såsom huvudbrevet för godset utvisar, inom följande råmärken: *Wæniseedh*, 'i *Biornaswdh* ur *Biornaswdh*', i Tosundet, sedan *Twffnasteen*, sedan Lakesten, till *Clæmitzøør* och till *Kerlinga holma*; klostret får istället Lundby kyrka och kyrksocken i Västergötland (se Årås, Södra Råda sn, Visnums hd) (RAp 13/12).

– Några dagar senare byter biskop Hans i Skara bort Årås med fiskerättigheter i ström- och lanställen (fasta fisken) 'i ***Ampna älv**' (Gullspångsälven), samt notställen och andra tillhörigheter, inklusive fiskerättigheterna inom de gränsmarkeringar som 'huvudbrevet utvisar' (samma gränsuppräkningsområde som ovan), till Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) och hans hustru Margareta Bondesdotter, mot deras gård Höves, Arvika sn, Jösse hd, och ett laxfiske i Jösseforsen, Arvika sn (se Årås, Södra Råda sn, Visnums hd; ang fisket i Jösseforsen se ovan) (RAp 20/12, RAp 23/12 odat vidimation).

– Formuleringen 'Ampna älv' finns enbart i vidimationen (RAp 1469 23/12). Av brevens formuleringar framgår tydligt att 'fisket i Ampna älv' och 'fisket i Amn' inom de uppräknade gränsmarkeringar som upprepats i breven sedan mitten av 1200-talet avser olika platser.

1479 se Årås, Södra Råda sn, Visnums hd.

Värmland i berättande källor

Vi känner endast få brev och annat skriftligt material från Värmlands tidiga medeltid. Genom de berättande källorna får vi en bild av de gårdar som då fanns i området. Trots att berättande källor inte har samma källvärde som originalkällor kan de i de här fallen ändå ge en belysande bild av trakten.

Kung Sverres resa genom Värmland ca 1177

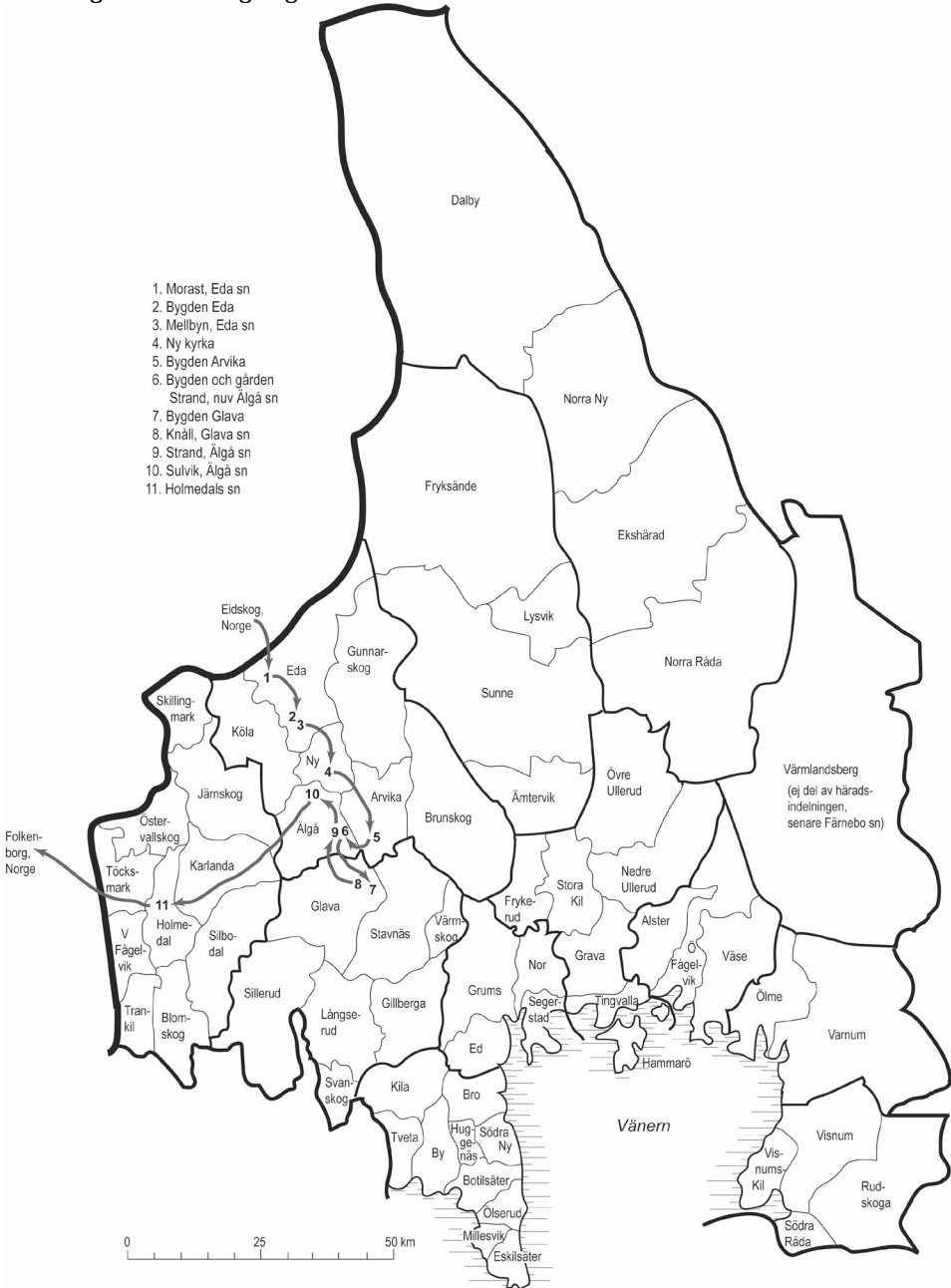
Sverresagan handlar om den norske kungen Sverre Sigurdson, kung 1177–1202.

I Sverresagan uppges kung Sverre omkring 1177 ha vistats i Hammar (*Hamri*) (kan avse Hammar, Hammarö sn, Kils hd, eller Hammar, Väse sn, Väse hd); möjligen valdes han till hövding av 'birkebeinarna' under sin vistelse i Värmland (Sverres saga s 11, Koht 1966).

Kung Sverre ska ha färdats från Norge på oländiga vägar genom en skog som var tolv raster lång¹ innan han kom in i Ekshärad (*Ækif-herað*), vilket sannolikt avser häradet eller bygden, inte socknen. Därifrån reste han och hans följeslagare vidare genom en lika lång skog innan de kom till Malung i Dalarna. I alla skogar var bristen på mat stor; endast fåglar och älgar fanns att tillgå. Kölden var svår och vägarna närmast ofarbara (Sverres saga s 12).

¹ Rast är ett äldre nordiskt vägmått som avser en så lång sträcka man kan gå utan att vila; sträckan kunde variera, men motsvarar vanligen något kortare än en halv gammal mil eller ca 5 km (en skogsmil) (SAOB).

Kung Håkons krigståg i Värmland 1225



Kartan visar hur kung Håkons färdades genom västra Värmland.

I Håkon Håkonssons saga berättas om kung Håkon Håkonssons krigståg i Värmland vintern 1225. Den äldsta kända avskriften är daterad till 1300-talets första fjärdedel (Eirspennill s VII).

Enligt Håkonsagan slöt Birger jarl år 1249 på kung Erik Erikssons vägnar ett fredsfördrag mellan Sverige och Norge med norske kung Håkon Håkonsson. Samtidigt avtalades om giftermål mellan den norske kungens unge son Håkon och Birger jarls dotter Rikissa (ST nr 91, Eirspennill s 632).

Bakgrunden till krigståget var det understöd det norska upprorspartiet 'Ribbungarna' hade fått i Värmland, vilket föranlett den norske kungen att instämna mer än tjugo 'förnäma' värmlänningar till Oslo år 1224 och där avkräva dem en ed om understödets upphörande. När eden bröts inleddes kung Håkons krigståg 1225 (ST nr 91). Kungen red in från Norge till Värmland via den gamla pilgrimsvägen genom Eidskog i Norge. Eidskog uppges vara 12 raster lång och ha en kyrka mitt i skogen (Eirspennill s 528).

1. Morast, Eda sn

Först kom kung Håkon till gården Morast. Där var folket i gården hemma, och här talade kungen med (de norska) flockhövdingarna och, då hela hären var samlad, sade han att han ville ha fred med Värmland om bönderna där var villiga till kapitulation (Eirspennill s 528).

2. Bygden Eda

På kvällen kom kung Håkon till 'bygden Eda' (Eirspennill s 529).

3. Mellbyn, Eda sn

Kung Håkon och hans krigshär övernattade på gården Mellbyn, ägd av Odd Eriksson. Kungen bjöd till gästbud och hade mycket vin med sig. Flera (norska) flockhövdingar var närvarade, och på natten kastades halvtomma vintunnor ut utanför huset, där det var så kallt att det kvarvarande vinet blev fruset. Hästsvennarna åt upp det frusna vinet och blev så druckna att ett stort slagsmål, med minst 14 sårade män, pågick hela natten (Eirspennill s 528).

4. Ny kyrka

Många flockhövdingar i kung Håkons här ville dagen efter slagsmålet i Mellbyn bränna den värmländska bygden, vilket de också gjorde. Bygden var dock redan öde eftersom folk hade flytt området. Kungens män meddelade kung Håkon att värmlänningarna byggt en stor barrikad (*brotta*) vid Ny kyrka dit kungen sände 120 av sina ryttare och bågskyttar. De högg sönder hindret med sina yxor och kungen och hela hären red över hindret, men tumult uppstod när de som gick sist trodde att kungen slogs mot värmlänningarna längre fram. De som gick sist rusade då fram över barrikaden, som brast med ett dån när slädarna gick sönder, och de som var längst fram trodde då att hären angripits längre bak och skyndade tillbaka. De var nära att börja slåss med sina egna män, innan de kände igen varandra (Eirspennill s 529 f).

5. Bygden Arvika

Därefter red kung Håkon och hans här genom den bygd som kallas Arvika (Eirspennill s 530).

6. Bygden Strand och gården Strand, Älgå sn

Sex män kom till kung Håkon från bygden som heter Strand. En man vid namn Geit förde ordet och meddelade kungen att de ville kapitulera. Kung Håkon sade att alla gårdar i bygden som ville kapitulera skulle resa en stor stång med ett vitt lakan vid huset; endast 14 gårdar uppges ha funnits i bygden vid den här tiden. Fler gårdar än så satte dock upp samma markering och kungen benådade alla (Eirspennill s 530).

7. Bygden Glava

Sedan red kung Håkon med hela hären längre in i Värmland och brände alla gårdar. De kom så långt som till den bygd som kallas Glava och brände även den (Eirspennill s 530).

8. Knåll, Glava sn

Kungen befann sig på gården Knåll och dit kom värmländska bönder och bad om nåd för sig och sina landsmän. Ribbungarna hade inte varit längre österut i Värmland än i denna bygd, så kungen ville därför inte fortsätta sitt härtåg. Han tog åtta värmländska män som gisslan, som fick följa kungen till Norge. Kung Håkon vände nu härtåget och påbörjade återfärden mot Norge (Eirspennill s 530).

9. Strand, Älgå sn

Några dagar senare, på sin återfärd mot Norge, övernattade kung Håkon hos bonden Gils i Strand, eftersom den gården inte blivit bränd. I Strand uppges den heliga mannen Thorgir vila. Nästa morgon marscherade kungen och hans här vidare mot Norge och brände de områden de färdades genom, eftersom inga värmlänningar kom och bad om nåd (Eirspennill s 530).

10. Sulvik, Älgå sn

Kung Håkon övernattade sedan på gården Sulvik 'vid Kölen' och reste på morgonen därifrån mot den bygd som heter Holmedal. Men på väg dit överfölls kungen och hans män av värmlänningar på den plats där vägen var som smalast och skogen som djupast. Norrmännen lämnade sina hästar och sprang in i skogen mot värmlänningarna, som då flydde. På grund av motståndet blev det här området nedbränt av norrmännen; bygden var full av 'ribbungar' (Eirspennill s 531).

11. Holmedals sn, Nordmarks hd

Därefter red kung Håkon till Holmedal (vissa handskrifter uppger Västra Holmedal) där han möttes av präster och bönder som bad om nåd och ville kapitulera. Kungen kallade till möte på isen på en sjö och meddelade att brännandet av området skulle upphöra, och att den som bröt överenskommelsen skulle mista livet. Kungen övernattade hos en präst i (Västra) Holmedal, där han fick god mat, men det fanns bara 'blanda'¹ att dricka. Ingenstans i Värmland hade norrmännen fått starka drycker, men det var ingen brist på kött, för värmlänningarna hade inte drivit iväg boskapen.

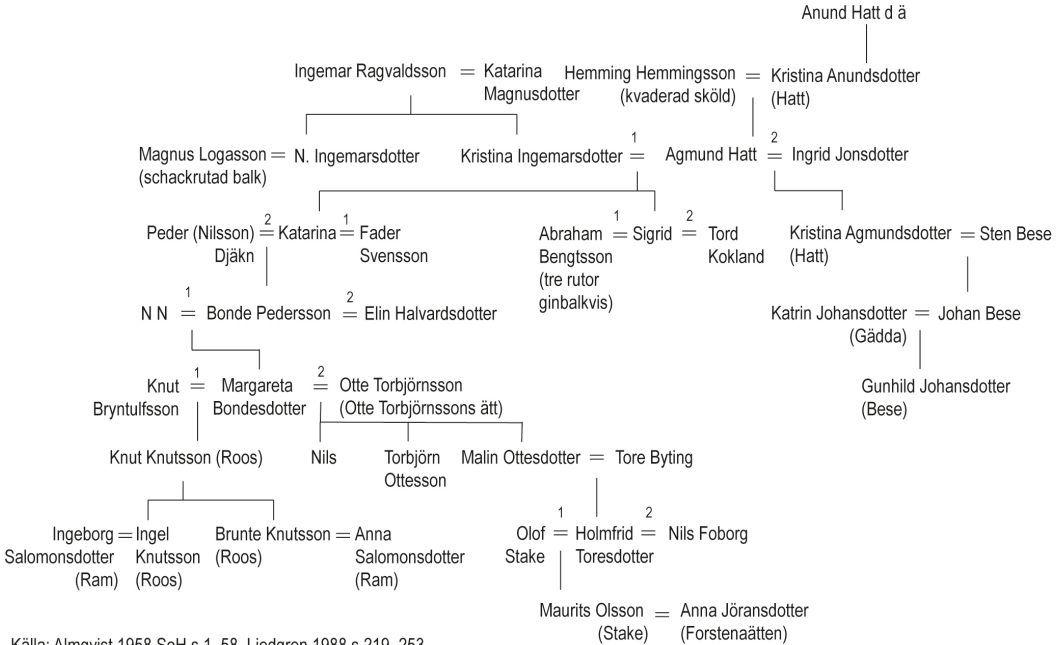
Nästa morgon fortsatte kung Håkon västerut genom skogen och kom vid middagstid till Norge och övernattade på gården Folkenborg, Rødenes sn, Norge (Eirspennill s 531). Sagan anger här felaktigt *Ansmork* (Artemarks sn längre söderut) för *Aursmork* – det gamla namnet på Rødenesbygden (Bugge 1914 not 285).

Spår av ödeläggelse

1568 finns uppgifter om ödeläggelse i stora delar av västra Värmland, då 'fiender' i samband med Nordiska sjuårskriget bränt och skövlats ett stort antal gårdar i häraderna Nordmark, Gillberga, Jösse, Fryksdalen och Älvdalen. Förutom i Älvdalen har ödeläggelsen omfattat alla socknar i häraderna, men i Älvdalen ödelades endast Dalby socken. I många socknar rör det sig om ödeläggelse av nästan samtliga gårdar, vilket medfört en avkortning av ränteskyldigheten i dessa områden (VrH 1568:15, se även Österberg 1977 s 187 ff). Ännu 1572 är många gårdar ödelagda (VrH 1572:3).

¹ J. Fritzners ordbok, uppslagsord *blanda* 'dryck uppblandad med vatten, mjöd eller mjölk'.

Släkttavla utifrån Anund Hatt den äldre



Källa: Almqvist 1958 SoH s 1–58, Liedgren 1988 s 219–253.

Släkttavlan visar släktskapen mellan flera jordägande familjer i Värmland. Hänvisningar till den finns i texten: se Odenstad, Gillberga sn, Gillbergs hd, s 146, Mörkärr, Eds sn, Grums hd, s 226, Kyrkebyn, Arvika sn, Jösse hd s 289 och Sund, Väse sn, Väse hd, s 751.

Sätessgårdar inom undersökningsområdet

Följande egendomar är vid något tillfälle under medeltiden eller fram till 1572 belagda som sätessgårdar i Värmland. Kartan visar deras läge. Årtalen anger det första och det sista året som sådana uppgifter finns; streck (-) mellan årtalen anger att gården antas ha varit sätessgård under hela den mellanliggande perioden och komma (,) mellan årtalen avskiljer enstaka uppgifter.

Fryksdals härad

Sunne sn

*Björka ca 1500–(?)1542, s 102 f.

Rottneros ca 1507–09, s 111.

Sunne omkring 1400(?), s 113.

Gillbergs härad

Gillberga sn

Aspsäter 1353, s 137.

Gillberga 1392, 1435, s 139.

Odenstad 1355–56, 1430–40-tal(?), s 145 f.

Glava sn

Brandsbol 1562, s 155.

Grums härad

Grums sn

Agnhammar 1547, 1562–64, s 233 f.

Nors sn

Höglunda 1456, 1472, 1509–51, 1562, s 253.

Malma 1438–41, s 254 f.

Jösse härad

Arvika sn

Vik 1520-talets slut–1546, s 293.

Eda sn

*Edhæ 1353–55, s 308.

Köla sn

Skällarbyn 1354–55, s 334.

Älgå sn

Berg 1353, 1499(?)–1502, 1520-talet, 1533–62, s 349 f.

Grinsbol 1353, se s 353.

Strand 1526–29, senast 1562, s 356.

Kils härad

Grava sn

Kärne 1486, s 376.

Löved(?) 1367, s 377.

Skåre 1359, s 379 f.

Stora Kils sn

Ekenäs 1336, 1431, s 409.

Tingvalla sn

Kroppkärr 1346–48, s 425.

Vidön 1312–14, s 429–31.

Näs härad

Bro sn

Nolby 1440, s 557 f.

Östbro 1562–71, s 561 f.

By sn

Krokstad 1562, s 571.

Södra Ny sn

Ramstad 1458–83, 1562–72, s 625 f.

Tveta sn

Skärsmyr 1550, s 634 f.

Visnums härad

Södra Råda sn

Stora Årås 1469–73, s 671–73.

Visnums-Kils sn

Hygn 1500, s 696.

Väse härad

Alsters sn

Alstrum 1348, s 729–31.

Väse sn

Hammar 1499–1505, s 744–46.

Silkesta 1323, s 750.

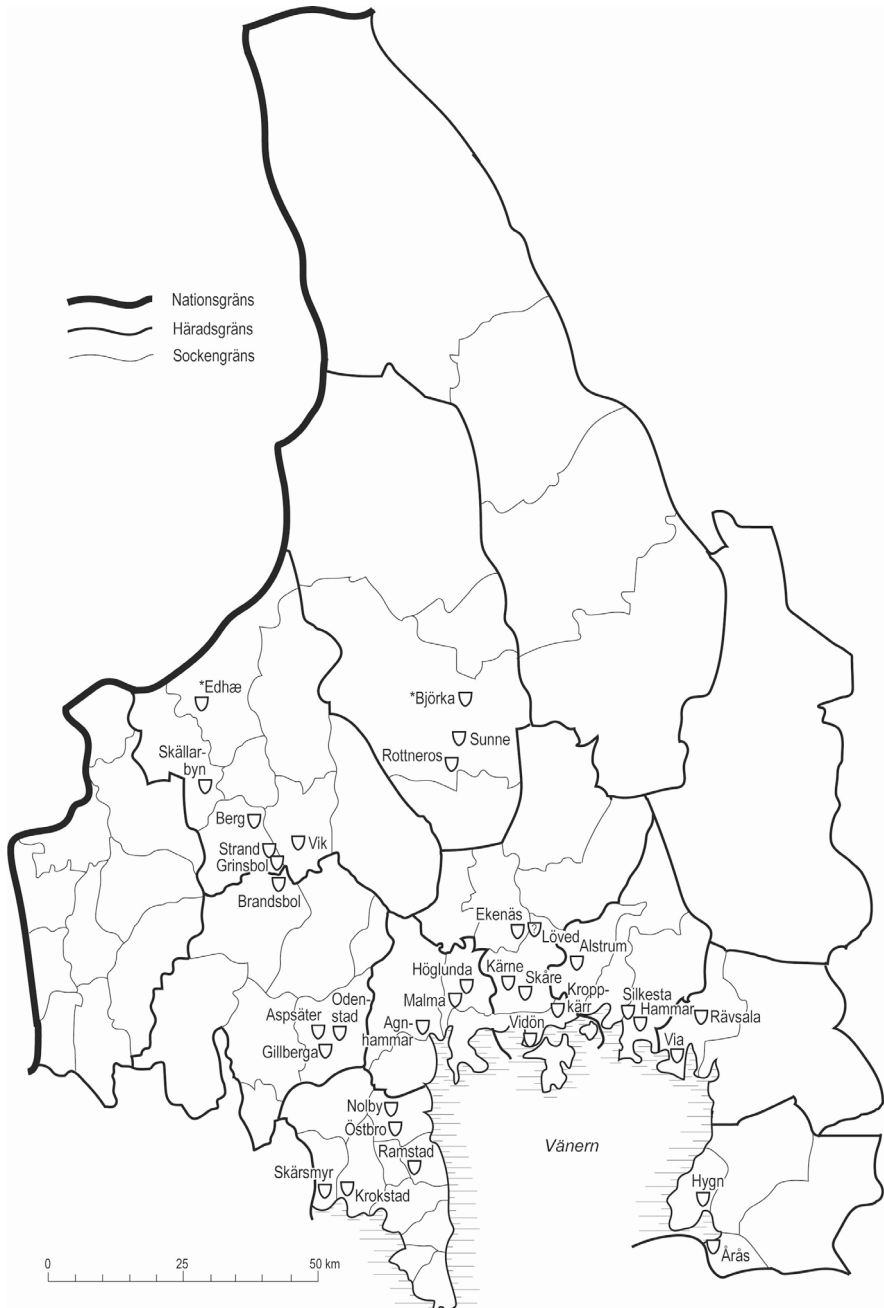
Ölme härad

Ölme sn

Rävsala 1322, s 845 f.

Via 1413, s 852.

Värmlands sätesgårdar



Karta över landskapets sätesgårdar fram till 1572.

Oidentifierade egendomar i Värmland

Här redovisas godsinnehav som inte kan specificeras till någon särskild plats, utan enbart omnämns som egendomar i Värmland.

- 1320-tal (?) ger Karl Andersson (tinnskura) hälften av sina gods i Värmland i morgongåva till sin hustru Sigrid (RAp I odat nr 10, SDHK 1882).
- 1360 intygar kyrkoherde Nils i Örebro att han hört tillförlitliga personer vittna om att Hemming Hemmingsson (kvadrerad sköld) köpt alla de gods som Olof Azursson och hans hustru Sigrid Jonsdotter ägde i Värmland (se Berg, Älgå sn, Jösse hd, år 1353) (DS 6246).
- 1371 ger kung Håkan, med samtycke av marsken Erik Kettilsson (Puke), Agmund Hatt tillåtelse att på grund av sin trogna tjänst köpa skattegoods i Värmland som ger en avkastning av 20 mark pn (DS X 67).
- 1390 bekräftar Ingemar Abrahamsson sina föräldrars – fadern Abraham Anderssons och modern Märta – gåva av 'allt deras jordagods' i Värmland till systemen Gyrid, gift med Anders Eriksson, som hemgift; i arvskiftet efter föräldrarna hade värmlandsgodsen tillfallit Ingemar Abrahamsson (RAp 14/7).
- 1412 upprättar Abjörn Jönsson (balk med tre liljor) avtal om livstids uppehälle ('flatfar sig', jfr syting) hos sin "måg" Torberg Kärling mot gården Sjuntorp, Bjälbo sn, i Östergötland och Abjörns alla andra gods (underförstått ingår här gods i Värmland); om Abjörn skulle leva längre än Torberg får han, eller hans arvingar, återlösa de värmländska godsen med 40 mark pn för varje år han varit hos Torberg; om Torberg lever längre ska han behålla alla Abjörns gods (SD 1554).
- 1423 tilldömer kung Erik Jöns Karlsson alla de gods (ej namngivna) i Värmland, Närke, Västmanland och en tredjedel av de gods i Västergötland, samt en gård i Småland, som hustru Sestred i Västergötland med orätt innehaft; Sestreds rätt till godsen hade förverkats genom Nils Knutssons tidigare dråp på sin hustru Ingegerds syskonbarn Peter Karlsson, vilken var Jöns Karlssons farfar (SD 2496).
- 1423 skiftar Björn Nilsson (Vinge) arvet efter sin hustru Elin Birgersdotter; Elins mor Katarina Bengtsdotter återfår Elins arvegods och han återfår de gods i Västergötland som han gav Elin i morgongåva (UUBp 25/11, B 16 f 387) – möjligen ingick gårdar i Värmland i det arvegods som återgick till Katarina Bengtsdotter (jfr RAp 1398 15/7, se Sund, Arvika sn, Jösse hd.).

- 1426 tilldömer Nils Tykesson (Välingeätten), lagman i Värmland, 'efter värmlands lag och lagbok' Magnus Haraldsson (två sparrar) en tredjedel av alla gods som Agmund Hatt köpte och ärvde i Värmland, då Agmund var gift med Magnus mor Ingrid Jonsdotter (stolpe) (SkSp 20/5).
- 1437 överlåter Erik Sämundsson (Skanke) som säkerhet alla sina gods i Värmland och gårdar i Dalsland till sin hustru Estrid Nilsson (Välingeätten) då han ger henne 1000 mark i guld och penningar av i Viken (Bohuslän) gällande mynt i morgongåva (DalsD nr 109).
- 1438 tilldömer Björn Nilsson (Vinge), lagman i Värmland, på landsting i Tingvalla efter vittnesmål av Erland i Fröbol, Älgå sn, Jösse hd, och Jon Salvesson i Strand, Älgå sn, Jösse hd, arvet efter Bengt Magnussons (Magnus Logassons ätt) till Magnus Logassons dotterbarn [varken dottern eller dotterbarnet är kända vid namn]; arvet hade förut innehafts av Peder (Nilsson) Djäkn och Tord Kokland. I landsnämnden satt sex friborna män och sex bönder; bland bönderna Nils Brattesson (RAP 29/6, se Liedgren 1988).
- 1444 testamenterar Ingvar Mikaelsson (båt), med samtycke från och i närvaro av sina vänner Jösse Matsson (båt) och Hemming Hansson (uppvänd vinge), sina gods i Värmland, Åmåls kvarn i Dalsland och gods i Västergötland till sin hustru Ingeborg; efter hustruns död ska godsens återgå till Ingvars arvingar (DalsD nr 120).
- 1445 ger kung Kristoffer sin hustru drottning Dorotea bland annat Värmland i morgongåva (DN 7:2 nr 426).
- 1447 stadfäster Katarina Tubbesdotter (kvadrerad sköld) och hennes son Nanne Kärling dottern Gunnur Torbergsdotters (Kärling) innehav av allt det gods i Värmland, 'varhelst det ligger', och de gårdar i Östergötland som hon fått i hemgift av sina föräldrar Katarina och Torberg Kärling (UUBp 6/7); i det värmländska godset ingick sannolikt *Skatarike, Botilsätters sn, Näs hd, som Gunnur säljer 1481 (se *Skatarike, Botilsätters sn, Näs hd).
- 1475 säljer Ingvar Mikaelsson, med samtycke av sin hustru Ingeborg, den arvedel som kan tillfalla Ingeborg i Värmland efter hennes avlidna syster Brita, samt en kvarn med torp i Västergötland till Lindorm Björnsson (Vinge) för 30 mark örtugar (SkS E 8883 vol 215:15).

- 1480 byter Tord Bonde bort en ej namngiven gård i 'Sunds sn' i Näs hd till sin svåger Jöns Knutsson (Tre rosor) mot en gård i Gäsene hd, Västergötland (VFT 2:8-9 s 175). I samma förteckning uppges Jöns Knutssons son Ture Jönsson inneha Borgene och Sund, båda By sn, Näs hd, samt en tomt i Näs hd (se Borgene, By sn, Näs hd) (VFT 2:8-9 s 162).
- 1502 upplyser Sten Sture d ä Svante Nilsson att han givit Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt) fullmakt på alla gods som Jens Falster, fodge på Örebro slott, köpt och förpantat i Värmland och Närke (SApp 28/1).
- 1520 skriver kung Kristian II till legoknektansföraren Simon zu Essens att han ska leta efter något 'gott byte' i Värmland, dit många adelsmän i Västergötland har fört sina ägodelar och gömt undan mycket gods (DRApp 9/2).
- 1545 förläna Gustav I "Wäss" rättardöme (?felskrivning för Näs rd), som tidigare tillhört biskopsstolen i Skara, samt några andra gods i Värmland som tillhört Skara domkyrka till Per Larsson (Ramstaätten); Pers nu avlidne bror Nils Larsson (Ramstaätten) hade tidigare innehaft samma förläning (GR 17 s 465).

Fryksdals härad

- 1397 *Frixdalin* (UUBp 12/3, SDHK 14768).
1400 (omkring) *Friskdal* (VgL s 74 not 27).
1452 *Früsdaala* (Karlskr v 4969).
1457 *Frysdhalz häradh* (UUBp 11/11, SDHK 27094).
1459 *Frisdaltz häradh* (RAp 7/10).
1460 *Fryxdaall* (UUBp 24/3, SDHK 27575).
1479 *Frisdalen* (UUBp 18/12, SDHK 30624).
1503 *Frysdals herrede, Friüssdallen* (VäSkb s 84, 98).

Enligt handskrift av Magnus Erikssons landslag fanns fyra kyrkor i häradet omkring 1400 (VgL s 74 not 27): Fryksände, Lysvik, Sunne och Ämtervik (SOV 2 s 1). Häradsnamnet är ursprungligen ett bygdenamn på dalen omkring sjön Fryken – Fryksdalen. I endast två belägg från 1400-talet och i ett belägg 1503 läggs ordet *härad* till häradsnamnet (se ovan). Flera av socknarna i häradet bildades efter 1500-talet, se nedan.

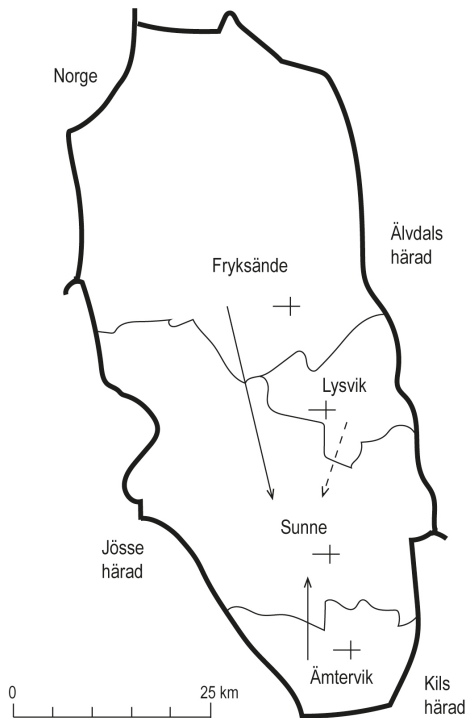
Ödeläggelse

1568 är många gårdar i socknarna Fryksände, Sunne, Lysvik och Ämtervik i Fryksdals härad ödelagda (VrH 1568:15). 1572 upptas endast ett fåtal gårdar i Fryksände socken som öde (VrH 1572:3).

Okänd

lokalisering 1548–50 upptas i landskapshandlingarna ett torp (**1 kyt**) tillhörande Ämterviks kyrka i Fryksdalens gäll (VrH 1548:1, VrH 1550:14).

Fryksdals härad



Fryksdals härads gränser och socknar omkring 1550. Lägen för medeltida kyrkor har markerats, förutom Vitsand. Vitsands medeltida kyrka låg i nordvästra delen av Fryksände socknen, men läget för kyrkan är oklart (se kyrkoberivningen för Vitsands sn nedan). Pilarna visar annexförhållanden 1540 (SkJb). Lysvik nämns inte med namn i denna källa, men socknen var sannolikt annex till Sunne.

Fryksände socken

1503 *Froxende* (VäSkb s 87).

1552 *Frökin sochen* (GR 23 s 278).

Omfattning: Socknen omfattar övre delen av Övre Fryken (SOV 1 s 32). Tre socknar är utbrutna ur Fryksände socken: Östmark omkring 1785, Lekvattnet 1849 och Vitsand 1814. 1947 överflyttades dessutom 17 km² skogsområde från Fryksände sn till Östmarks sn (Lagerstedt s 95).

Kyrkan: Den nuvarande tegelkyrkan byggdes på 1890-talet och ersatte en träkyrka från 1740, belägen 100 m åt sydost. Ingenting är känt om den medeltida kyrkans utformning, men den var säkerligen av trä. På 1700-talet uppges att kyrkan först stod på Torsby ägor vid Rödjans utlopp i Fryken, omkring 800 m sydsydväst om den nuvarande. Senare flyttades den till en kulle på Prästbols ägor. Här har troliga spår av begravningsplatsen påträffats (RAÄ 36:2) 500 m sydsydväst om den nuvarande kyrkan, se kartan över Fryksände kyrka från 1644.

Kyrkan har en täljstensdopfont, daterad till mitten av 1200-talet. Ett litet altarskåp från omkring 1500 visar en tronande Gud Fader, ursprungligen en del av Nådastolen, flankerad av S:t Erik och S:t Olof. Flyglarnas målade insidor visar Kristus och S:t Brynolf av Skara. (Lagerlöf s 137 f; Hallbäck s 104 f.; Nisbeth 1984.)

Fryksände kyrka

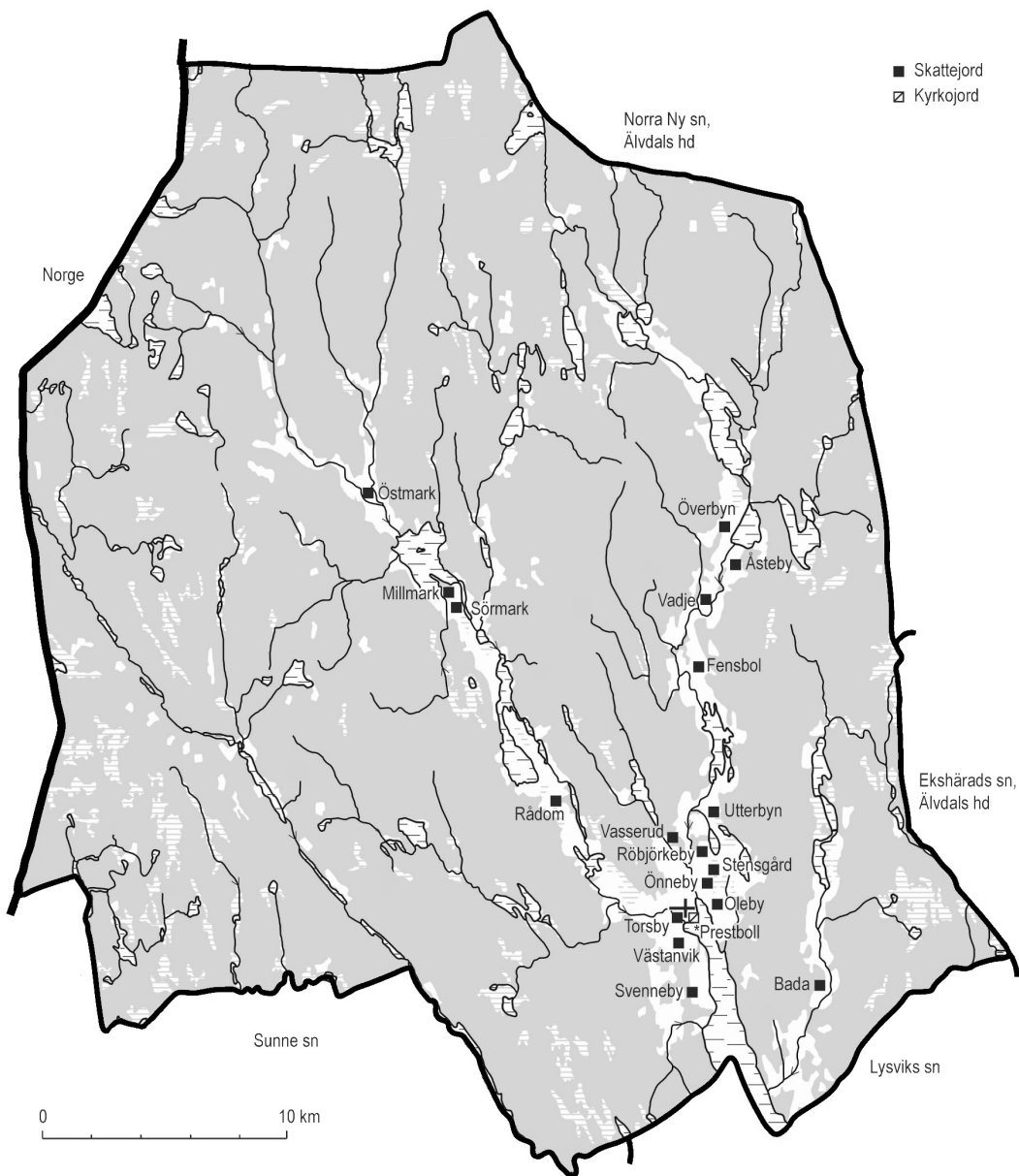


Fryksände kyrka och prästgård (nr 6) avbildade på en karta över Torsby från 1644. Torsby är belägen i mitten av kartbilden markerad med 5 och 4 (LSA R1:80).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyskog
Bada	1 (1)	–	–	–	–
Fensbol	1 (1)	–	–	–	–
Gräsmarken	0 (1)	–	–	–	–
Gunnsjögården	0 (1)	–	–	–	–
Millmark	1 (1)	–	–	–	–
Oleby	1 (1)	–	–	–	–
*Prestbol	–	–	–	1 (1)	–
Rådom	1 (1)	–	–	–	–
Röbjörkeby	1 (1)	–	–	–	–
Spättungen	–	–	–	–	0 (1)
Stensgård	1 (1)	–	–	–	–
Svenneby	1 (1)	–	–	–	–
Sörmark	1 (1)	–	–	–	–
Torsby	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Utterbyn	1 (1)	–	–	–	–
Vadje	1 (1)	–	–	–	–
Vasserud	1 (1)	–	–	–	–
Västanvik	1 (1)	–	–	–	–
Åsteby	1 (1)	–	–	–	–
Önneby	–	–	1 (0)	–	–
Östmark	1 (1)	–	–	–	–
Överbyn	1 (1)	–	–	–	–
Summa	17 (18)	0 (1)	1 (0)	1 (1)	0 (1)

Fryksände socken



Fryksände socken omkring 1550.

- Bada** 1503 *Baden* (VäSkb s 87) – 12 C, 3 j.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i B till 0:9 pn (VäSkb s 87).
 1540 erlägger Rafael i B följande skattepersedlar: oxskatt 0:9 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Fensbol** 1503 *Fynsbyn(?)* (VäSkb s 88), 1540 *Ffinsbøll* (1540:5) – 12 C, 6 j.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i F till 0:7 pn (VäSkb s 88).
 1540 erlägger Gunnar i F följande skattepersedlar: oxskatt 0:7 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Gunnsjö-
gården** 1564 *Gunnarsiøggållenn* (VrH 1564:7) – 12 C, 7 j; nu i Vitsands sn.
 VrH 1564 **1 skt.**
- Gräsmarken** 1564 *Gresmarcke* (VrH 1564:7) – 12 C, 1 h; nu i Gräsmarks sn.
 VrH 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**, 1569 **1 sk**.
- *Gunnrudh** 1543 *Gunnrudh* (VrH 1543:2).
 VrH 1543 (endast) **1 skt**; uppges ligga i Oleby.
- *Kiörnskog** 1569 *Kiörnskog* (VrH 1569:6).
 VrH 1569 (endast) **1 kyskog**.

- Millmark** 1503 *Melmarken, Melmarchen* (VäSkb s 86, 88) – 12 C, 6 g; i nuvarande Östmarks sn.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i M till sammanlagt 0:7 pn, varav 0:2 pn betalas som del i en ox i Tosseberg, Sunne sn, och det resterande beloppet om 0:5 pn erläggs i pengar (VäSkb s 86, 88).
1540 erlägger Håkan i M följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Oleby** 1540 *Ålingebyn* (VrH 1540:5) – 12 C, 4 j.
VrH **1 sk** (1550 1 skt) 1564 ½ **sk**, 1572 **1 sk**.
1540 erlägger Gummund i O följande skattepersedlar: oxskatt 0:3 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
1543 Se *Gunnrudh.
- *Prestboll** 1535 *Prestboll* (GHj), 1540 *Stompnen i Frixende* (SkJb s 176), *Præstboll* (VrH 1540:5) – 12 C, 4 j; (LSA R1:80).
VrH **1 ky**; prästlandbo; kallas 1540–51 'Præstbol'.
1535 uppges 'landbo' i marginalen (GHj).
1540 upptas, under Fryksdals stoms uppörd, P ('Stommen i Fryksände'), med räntan 3 hundra järn och 4 dagsverken (SkJb s 176).
- Rådom** 1503 *Rodet, Roddet, Rod* (VäSkb s 87, 97) – 12 C, 5 h.
VrH **1 sk.**
1503 erlägger Bengt i R oxskatten för R i form av 1 ox värd 2:0 pn, av vilket 1:0 pn gäller R; mellanskillnaden erhålls från Torsby (VäSkb s 87, 97).
1540 erlägger Lasse i R följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

- Röbjörkeby** 1503 *Rodberteby, Rotbertebyn* (VäSkb s 87, 88, 97), 1535 *Rød-biørttebin* (GHj) – 12 C, 4 j.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i R till 0:5 pn, men Arvid i R betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Utterbyn och Sörmark (VäSkb s 87, 88, 97).
1540 erlägger Håkan i R följande skattepersedlar: oxskatt 0:5 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Spättungen** 1564 *Spetteunga* (VrH 1564:7), 1568 *Spetungskog* (VrH 1568:15) – 12 C, 3e; nu i Lekvattnets sn.
VrH 1564 **1 kyskog.**
- Stensgård** 1503 *Stensgarden* (VäSkb s 88) – 12 C, 4 j.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i S till 0:5 pn (VäSkb s 88).
1540 erlägger Bengt i S följande skattepersedlar: oxskatt 0:6 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Svenneby** 1503 *Sweneby* (VäSkb s 87) – 12 C, 3 j.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn, vilket betalas i Vasserud som del i en ox vörd (VäSkb s 87).
1540 erlägger Jon i S följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Sörmark** 1503 *Ithermarchen, Itherstemark* (VäSkb s 87 f), 1540 *Væstermark* (VrH 1540:5), 1564 *Söd marke* (VrH 1564:7) – 12 C, 6 h; i nuvarande Östmarks sn; de varierande namnformerna har utretts av Birgit Falck-Kjällquist (NoB 72 s 104 f).
VrH **1 sk;** kallas 'Västermark' 1540–51.

1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn, vilket betalas som del i en oxe i Röbjörkeby (VäSkb s 87).

1540 erlägger Halvard i S (*Væstermark*) följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Torsby

1503 *Torisby, Torisbyn* (VäSkb s 87) – 12 C, 4 i.

VrH **1 sk**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk** (1569 1 sk).

1503 uppgår oxskatten i T till 1:0 pn, vilket betalas i Rådomb som del i en oxe (VäSkb s 87).

1540 erlägger Lasse i T följande skattepersedlar: oxskatt 0:5 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Utterbyn

1503 *Itherbyn, Itherby* (VäSkb s 88), 1535 *Ytterbyn* (GHj), 1540 *Ytrebyn* (VrH 1540:5) – 12 C, 5 j.

VrH **1 sk**; saknas 1551.

1503 uppgår oxskatten i U till 0:6 pn, varav 0:5 pn erläggs i Röbjörkeby som del i en oxe och det resterande beloppet 0:1 betalas i pengar (VäSkb s 88).

1540 erlägger Jon i U följande skattepersedlar: oxskatt 0:6 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Vadje

1503 *Vad* (VäSkb s 88) – 12 C, 6 j.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i V till 1:0 pn (VäSkb s 88).

1540 erlägger Lasse i V följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

- Vasserud** 1503 *Wessere, Vasseret* (VäSkb s 87) – 12 C, 4 i.
 VrH **1 sk**; saknas 1550.
 1503 erlägger Olof i V oxskatten för V i form av en ox värd 0:15 pn, av vilket V betalar 0:7 pn; mellanskillnaden erhålls från Svenneby (VäSkb s 88, 97).
 1540 erlägger Halvar i V följande skattepersedlar: oxskatt 0:7 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Västanvik** 1503 *Vestenuig* (VäSkb s 87) – 12 C, 3 i.
 VrH **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i V till 1:0 pn (VäSkb s 87).
 1540 erlägger Arvid i V följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivenessningar 0:2 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- *Væstermark** Se Sörmark.
- Åsteby** 1503 *Osteby* (VäSkb s 88), 1540 *Åstabyn* (VrH 1540:5) – 12 C, 7 j; i nuvarande Vitsands sn.
 VrH **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i Å till 0:5 pn (VäSkb s 88).
 1540 erlägger Björn i Å följande skattepersedlar: oxskatt 0:5 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Önneby** 1503 *Ondebyn* (VäSkb s 88), 1552 *Öreby* (GR 23 s 278) – 12 C, 4 j.
 VrH 1540–50 **1 skt**, öde 1540 och 1543–45.
 1503 uppgår oxskatten i Ö till 0:2 pn (VäSkb s 88).
 1540 finns ett ödetorp i Ö där oxskatten är 0:2 pn och kungsfodringen uppgår till 16 mark smör (VrH 1540:5).

Östmark

1503 *Øverstemark, Owerstemark* (VäSkb s 88, 97) – 12 C, 7 g; i nuvarande Östmarks sn.

VrH 1 sk.

1503 erlägger Peder i Ö oxskatten för Ö i form av en ko värd 1:1 pn (VäSkb s 88, 97).

1540 erlägger Olof i Ö följande skattepersedlar: oxskatt 0:9 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Överbyn

1503 *Ewilbyn* (?VäSkb s 88), 1540 *Øffuerbyn* (VrH 1540:5) – 12 C, 7 j; i nuvarande Vitsands sn.

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i ?Ö till 1:0 pn (VäSkb s 88).

1540 erlägger Jon i Ö följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Gräsmarks socken

Gräsmarks kapellförsamling bildades ur delar av Sunne socken på 1660-talet. 1796 utbröts Gräsmark som en annexsocken till Fryksände socken, vilken från 1821 tillhörde Sunne pastorat (Lagerstedt s 94, SOU 1922:27 s 311).

Lekvattnets socken

Ett kapell anlades på gården Lekvattnets ägor i nordvästra delen av Fryksände socken 1844. Lekvattnets socken är utbruten ur Fryksände och Östmarks socknar 1849 (Lagerstedt s 95, SOV 1 s 32).

Lysviks socken

1503 *Lisswig soken* (VäSkb s 87).

Omfattning: Socknen hade 1950 samma utbredning som under medeltiden och 1500-talet.

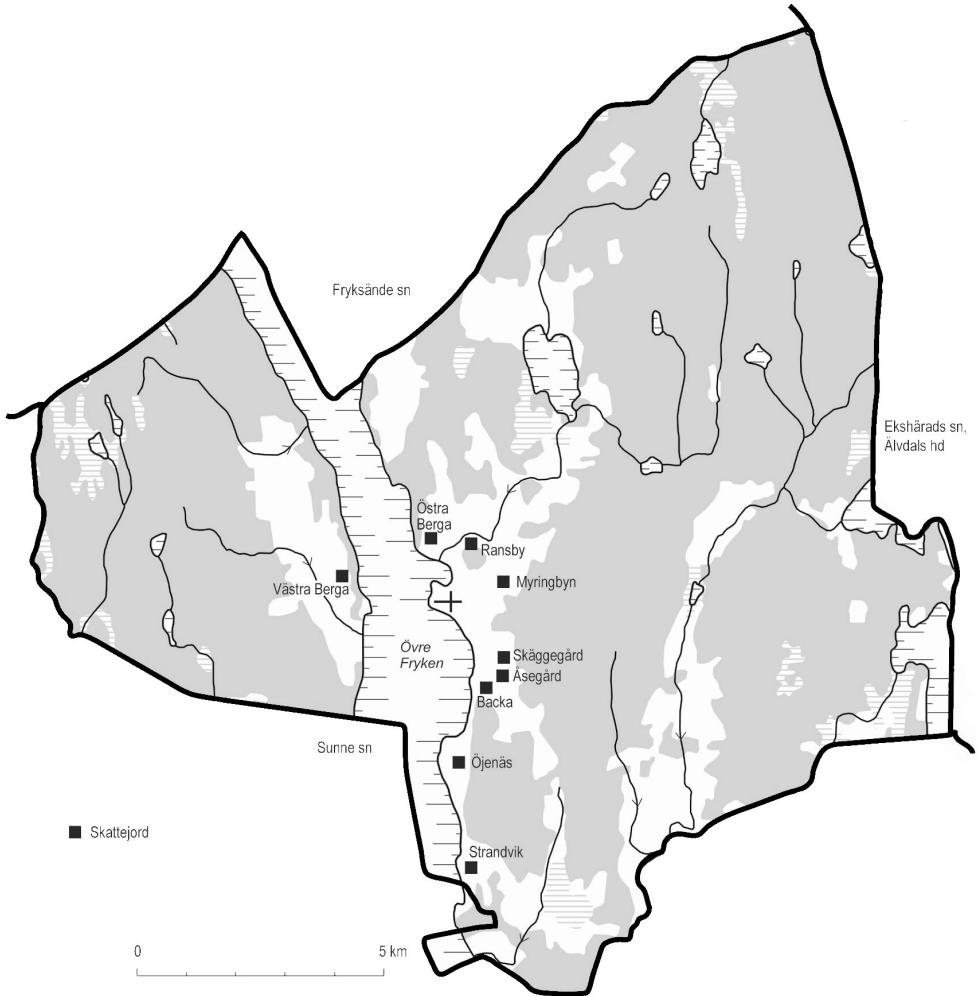
Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan invigdes 1762. Föregångaren var en träkyrka från 1500-talet som låg omedelbart väster om den nuvarande. Fernow (1773) uppger att föregångaren från början var "et brädsckjul eller Resekyrka", vilket möjligen ska tolkas som en stavkyrka. Sedan byggdes "et ordentligt hus", 16 alnar (9,6 m) i fyrkant som senare utökades med kor och därpå ett vapenhus med torn över. Fernow anger att den stod kvar till reformationen. – Det finns belägg för att man på 1700-talet uppfattade kor som tillbyggda, och säkerligen handlade det om en träkyrka med samtida smalare kor (jfr DMS 4:6 s 113).

Kyrkans täljstensdopfont är från 1200-talets mitt. Vidare finns en senmedeltida ljusstake av järn för fem ljus. Fernow berättar att kyrkan hade en processionsfana från katolska tiden. (Lagerlöf s 138 f; Fernow s 299 f; Hallbäck s 124 f; Landahl 1982.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	kyuj
Backa	1 (0)	0 (1)	–	–
Berga	2 (1)	–	0 (1)	–
Myringbyn	1 (1)	–	–	–
Ransby	1 (1)	–	–	–
Skäggegård	1 (1)	–	–	–
*Stenswadbyn	1 (0)	–	–	–
Strandvik	–	–	1 (0)	–
*Åenn	–	–	–	0 (1)
Åsegård	1 (1)	–	–	–
Öjenäs	1 (1)	–	–	–
Summa	9 (6)	0 (1)	1 (1)	0 (1)

Lysviks socken



Lysviks socken omkring 1550.

Backa 1503 *Backe* (VäSkb s 87) – 12 D, 1 a.

VrH 1 sk, 1564 ½ sk.

1503 uppgår oxskatten i B till 0:7 pn (VäSkb s 87).

1540 erlägger Arvid i B följande skattepersedlar: oxskatt 0:7 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 1 pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

**Berga, Västra
och Östra**

1503 *Berg, Vesterberg* (VäSkb s 87) – 12 C, 1 j (Västra); 12 D, 1 a (Östra).

VrH **1 sk** (Östra).

1 sk, 1543 **1 skt** (Västra); saknas 1551 och 1572.

Båda gårdarna redovisas från 1564 i Fryksände sn.

1503 uppgår oxskatten i Östra B till 0:5 pn, och i Västra B till 0:3 pn (VäSkb s 87).

1540 erlägger Olof i Östra B följande skattepersedlar: oxskatt 0:5 pn, matgivenessningar 0:1 pn, och 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring. För Västra B utgår oxskatt om 0:3 pn, matgivenessningar om 0:1 pn och ½ pund smör för kungsfodringen. (VrH 1540:5).

Myringbyn

1503 *Moringbyn* (VäSkb s 87) – 12 D, 1 a.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i M till 0:3 pn (VäSkb s 87).

1540 erlägger Tore i M följande skattepersedlar: oxskatt 0:3 pn, matgivenessningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Ransby

1503 *Ransbyn* (VäSkb s 87) – 12 D, 1 a.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i R till 0:9 pn (VäSkb s 87).

1540 erlägger Lasse i R följande skattepersedlar: oxskatt 0:9 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 1 pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Skäggegård

1503 *Skeggegarden* (VäSkb s 87) – 12 D, 1 a.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i S till 0:5 pn, men skrivaren uppger att bonden avvikit och inte betalat skatten: "ther gik bonden bort oc lat sik eky scriffue aa for" (VäSkb s 87).

1540 erlägger Rafael i S följande skattepersedlar: oxskatt 0:5 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

***Stenswadbyn** 1503 *Stenswadbyn* (VäSkb s 87), 1540 *Stenebyn* (1540:5).

VrH 1540–50 **1 sk**, 1546 **1 skt**.

1503 uppgår oxskatten i S till 0:6 pn (VäSkb s 87).

1540 erlägger Arvid i S följande skattepersedlar: oxskatt 0:6 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring (VrH 1540:5).

Strandvik 1503 *Strand* (VäSkb s 86), 1540 *Stranden* (VrH 1540:5) – 12 D, 0 a.

VrH 1540–50 **1 skt** (1540 öde); upptas i Sunne sn.

1503 uppgår oxskatten i S till 0:2 pn (VäSkb s 86).

1540 är torpet öde; oxskatten uppgår till 0:2 pn (VrH 1540:5).

***Åenn** 1548 *Åenn* (VrH 1548:1).

VrH 1548 **1 kyt**, 1564 **1 kyuj**; saknas 1551; upptas 1548 i Sunne sn.

1548 tillhör torpet i Å Ämterviks sockenkyrka i Fryksdalens gäll (VrH 1548:1).

1550-tal upptas ett notvarp i Å tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

Åsegård 1503 *Asgarden* (VäSkb s 86, 87) – 12 D, 1 a.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i Å till 0:5 pn, av vilket 0:1 betalas som del i en oxe i Spelnäs, Sunne sn, och det resterande beloppet 0:4 erläggs i pengar (VäSkb s 87).

1540 erlägger Klements i Å följande skattepersedlar: oxskatt 0:5 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Öjenäs 1542 *Øyhnes* (VrH 1542:11) – 12 D, 0 a.
VrH 1542 **1 sk**, 1564 **½ sk** (1566 1 sk).

Sunne socken

1359 *aff Sunde* (DS 6096, avskr).

1363 *in Sundy, de Sundh* (DS 6812).

1391 *i Swnde, apud eccleciam Swnd* (UUBp 1/11).

1394 *i Swndhe* (SkSp 28/6, nr 88).

1503 *Swnd soken* (VäSkb s 85).

Omfattning: Sunne socken omfattande även nuvarande Gräsmarks socken fram till 1796. Ett mindre område av Sunne socken överfördes till Gräsmark 1879. 1821 uppdelades socknen i västra och östra Sunne socknar. Delar av Sunne socken överfördes till Sunne köping 1919 och ytterligare en del överfördes 1947 (Lagerstedt s 94 f, SOV 2 s 20).

Inom socknen finns flera gårdar med samma namn som ligger geografiskt långt från varandra, exempelvis Norra och Södra Arneby på olika sidor om Fryken (se sockenkartan).

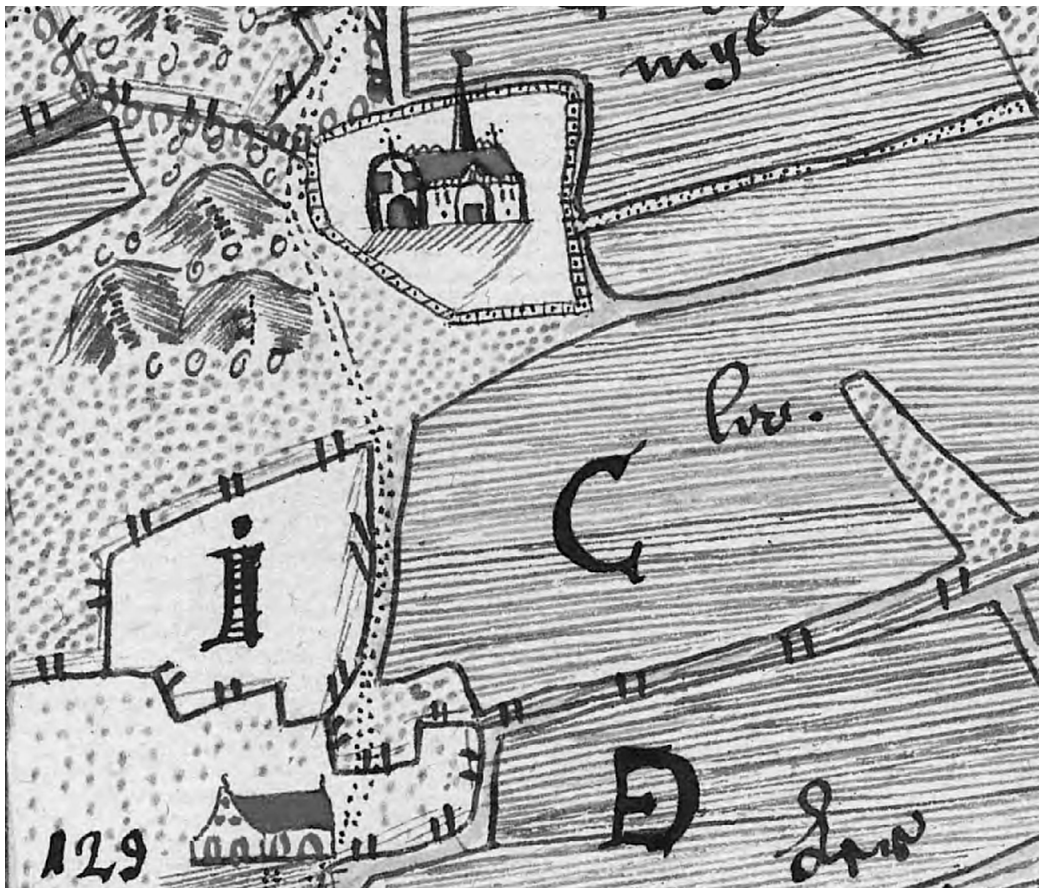
Annexförhållande: samtliga socknar inom Fryksdalen tillhörde vid reformationen Sunne gäll (SkJb, SOV 2 s 20). 'Fryksdals stom' som omtalas 1540 (Skjb) avser sannolikt Sunne stom (jfr Älvdals stom s 767).

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan byggdes ursprungligen 1661. Enligt Fernow (1773) var föregångaren en liten träkyrka. Djurklou uppger att den låg något sydväst om den nuvarande. En karta från 1645 avbildar Sunne kyrka, se bild över Sunne kyrka och prästgård.

Kyrkan har en täljstensdopfont från 1200-talets mitt, och ett altarskåp från omkring 1500 förvaras i SHM. (Lagerlöf s 139; Fernow s 296; Djurklou 1867 s 45.)

Prästgården: Sunne gamla prästgård låg möjligen ca 300 m sydost om Sunne kyrka (RAÄ 336), där bebyggelse lämningar med flera husgrunder och spår av brand påträffades vid arkeologiska utgrävningar år 2003. Enligt skriftliga uppgifter ska prästgården ha bränts 1565 under nordiska sjuårskriget (Olsson 2003, 2004).

Sunne kyrka och prästgård



Sunne kyrka i bildens övre del och prästgården (nr 129) i bildens nederkant avbildade på karta år 1645 (LSA Prästgården R1:73).

Antal jordboksenheter Vrh 1540/42 (1569/72)

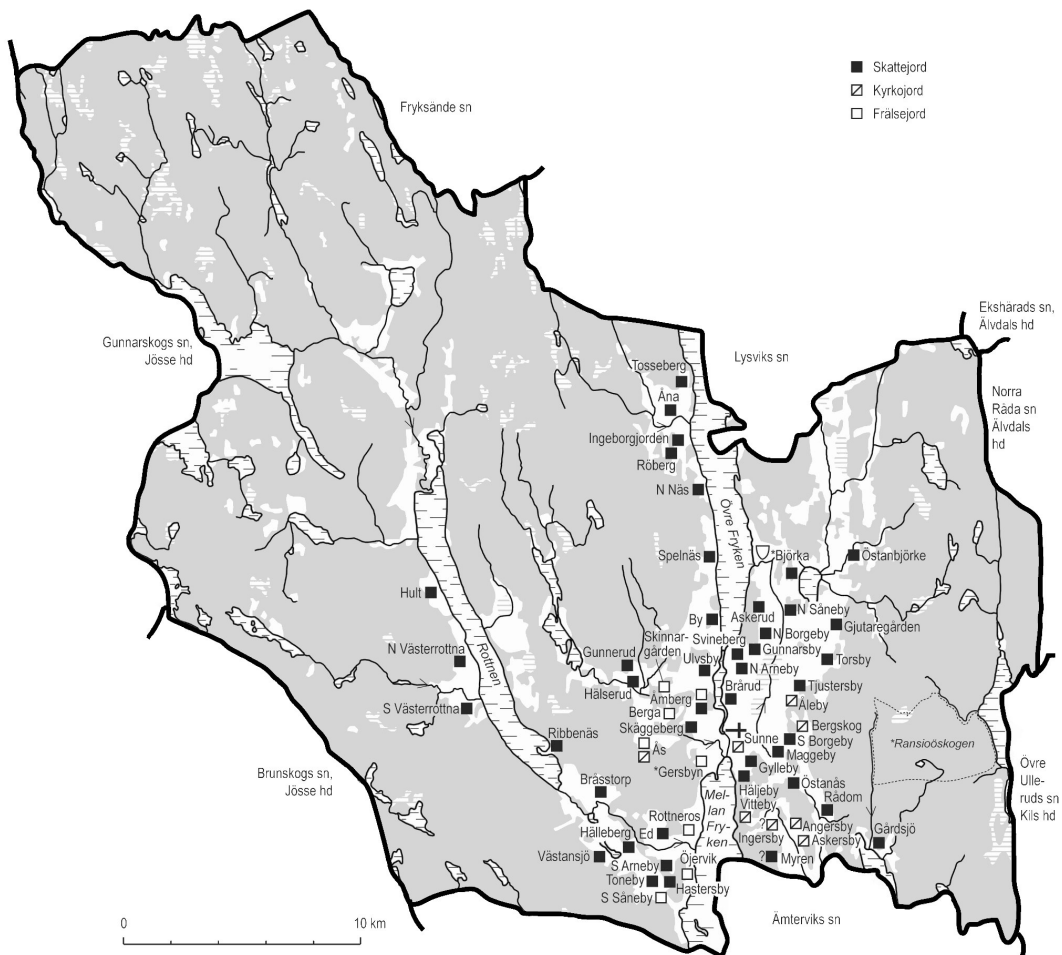
	sk	½ sk	skt	ky	kyt	kr	fr
Angersby	—	—	—	1 (1)	—	—	—
Arneby	2 (2)	—	—	—	—	—	—
Arvidstorp	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Askersby	—	—	—	1 (1)	—	—	—
Askerud	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Backa	—	—	—	—	0 (1)	—	—
Berga	—	0 (1)	—	—	—	—	1 (1)
Bergskog	—	—	—	1 (1)	—	—	—
*Björka	1 (2)	0 (2)	—	—	—	—	1 (0)
Borgeby	2 (2)	—	—	—	—	—	—
Brårud	1 (0)	—	—	—	—	—	0 (1)
Bråsstorp	1 (1)	—	—	—	—	—	—
By	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Ed	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Gettjärn	—	0 (1)	—	—	—	—	—
*Girsbyn	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Gjutaregården	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Gullsby	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Gunnarsby	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Gunnerud	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Gylleby	1 (0)	—	—	—	—	0 (1)	—
Gårdsjö	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—	—
Hastersby	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Hult	—	—	1 (0)	—	—	—	—
Häljeby	1 (0)	—	—	—	—	0 (1)	—
Hälleberg	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Hälserud	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Ingeborgjorden	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Ingersby	—	0 (1)	—	1 (0)	—	—	—
Maggeby	1 (0)	—	0 (1)	—	—	—	—
Myran	—	—	1 (2)	—	—	—	—
Näs	—	0 (1)	1 (0)	—	—	—	—
Ribbenäs	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—	—
Rottneros	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Rådom	1 (0)	—	—	—	—	0 (1)	—
Röberg	—	0 (1)	1 (0)	—	—	—	—
*Skarpeedh	—	—	—	—	0 (1)	—	—
Skinnergården	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Skρόtingerud	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Skåggeberg	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Spelnäs	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Sunne	—	—	—	1 (0)	—	—	—
Svineberg	1 (1)	—	—	—	—	—	—
*Swenckejorden	—	—	1 (0)	—	—	—	—
Såneby	1 (1)	—	—	—	—	—	1 (1)
Tjusterby	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Toneby	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Tonerud	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Torsby	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Tosseberg	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Ulvby	1 (1)	—	—	—	—	—	—

98 Fryksdals härad

	sk	½ sk	skt	ky	kyt	kr	fr
Vitteby	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Västansjö	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Västerrottna	2 (2)	–	–	–	–	–	–
Åleby	–	–	–	1 (1)	–	–	–
Åmberg	–	0 (1)	1 (0)	–	–	–	1 (1)
Åna	–	0 (1)	1 (0)	–	–	–	–
Ås	–	–	–	1 (0)	–	–	1 (0)
Öjervik	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Östanbjörke	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Östanås	1 (0)	–	–	–	–	0 (1)	–
Summa	37(30)	0(13)	7(5)	7(4)	0(3)	0(4)	9(8)

Dessutom redovisar längderna: 0 (1) ½ **ky** i Ås och 0 (1) **kyskog** i *Krøneskogh.

Sunne socken



Sunne socken omkring 1550. Sätessgården i *Björka har placerats på platsen för Ivarsbjörke och skattegården i *Björka har placerats på platsen för Edsbjörke. Ingersby, tillhörande Ämtterviks sockenkyrka, har antagits avse nuvarande Östra Ingersby, eftersom samma kyrka också äger Angersby och Askersby i närheten.

- Angersby** 1535 *Angelsbin* (GHj), 1540 *Angersbyn* (VrH 1540:5), 1540 *Åffgerdsbyn* (SkJb s 176) – 11 D, 6 a.
VrH **1 ky**; prästlandbo.
1540 upptas under Fryksdals stoms uppbörd en landbogård i A med räntan 3 hundra järn och 4 dagsverken (SkJb s 176).
1548 tillhör landbogården i A Ämterviks sockenpräst i Fryksdalens gäll (VrH 1548:1).
- Arneby, Norra** 1503 *Arnebylle, Arnebol* (VäSkb s 85, 86) – 11 D, 8 a.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i Norra A till 1:0 pn, vilket erläggs som del i en oxe i Kisterud, Ämterviks sn (VäSkb s 85, 86).
1540 betalar Elof i Norra A oxskatt om 1:0 pn, matgivepenningar om 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Arneby, Södra** 1503 *Arnebolle, Arnebol*, (VäSkb s 85, 87) – 11 C, 6 j.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i Södra A till 1:0 pn, av vilket 0:1 pn erläggs som del i en ko i Östanås och det resterande beloppet 0:7 betalas i pengar (VäSkb s 85, 87).
1540 erlägger Tord i Södra A oxskatt om 1:0 pn, 0:1 matgivepenningar, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Arvidstorp** 1564 *Aruidztorp* (VrH 1564:7) – 11 D, 7 a.
VrH 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**, 1572 **1 skt**.

- Askersby** 1535 *Askerssbin* (GHj) – 11 D, 6 a.
 VrH **1 ky**; redovisas flera år under Ämterviks sn.
 1548 (endast) **1 kyt**.
 1548 tillhör landbogården i A Ämterviks sockenpräst i Fryksdalens gäll; torpet i A tillhör sockenkyrkan i Ämtervik i samma gäll (VrH 1548:1).
- Askerud** 1503 *Askeret* (VäSkb s 86) – 11 D, 8 a.
 VrH **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i A till 0:5 pn, vilket erläggs som del i en ox i Spelnäs (VäSkb s 86).
 1540 erlägger Olof i A följande skattepersedlar: oxskatt 0:5 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Backa** 1572 *Bacha* (VrH 1572:3) – 11 D, 8 a.
 VrH 1572 **1 kyt**; har upptagits 1569 men sedan utsuddats och anges med 'intet' i marginalen (VrH 1569:6).
- Berga** 1535 *Bergh* (GHj), 1540 *Bærga* (VrH 1540:5) – 11C, 7j.
 VrH 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**.
1 fr (1562 Nils Posse).
- Bergskog** 1535 *Bärreskogh* (GHj), 1540 *Bärreskogh* (VrH 1540:5), *Bergskogh* (SkJb s 176) – 11 D, 7 a.
 VrH **1 ky**; prästlandbo.
 1540 upptas under Fryksdals stoms uppbörd en landbogård i B med räntan 2 hundra järn och 4 dagsverken (SkJb s 176).
 1548 tillhör landbogården i B Ämterviks sockenpräst i Fryksdalens gäll (VrH 1548:1).

***Björka**

1469 *Björka* (Fernow s 297 not e), 1500 (omkr) *Biærkia* (RAP odat nr 237, SDHK 33470), 1503 *Berche* (VäSkb s 86), 1540 *Esbjørn i Bierka* (VrH 1540:5) – 11 D, 8 a; avser Edsbjörke vid sjön Björken, som troligen är den ursprungliga platsen för gården *Björka. Gården delades under 1500-talet upp i Edsbjörke, Ivarsbjörke (11D, 9a) och Östanbjörke (se även Östanbjörke nedan).

VrH **1 sk**; kallas från 1564 Edsbjörke.

1551 **1 sk**, 1564 ½ sk + ½ sk; kallas 1564 Norra B; avser troligen Ivarsbjörke.

1540–51 **1 fr**, 1551 **1 sk** (till länsman, fri); kallas senare (1610) Ivarsbjörke (SOV 2 s 31).

*Björka är 1500 (omkring) till 1507 sätesgård för Mats Bratt (RAP odat nr 237, SDHK 33470), möjligen ännu 1542: 'Mats i Björka, frälseman, fri' (VrH 1542:11).

1468 se Björka, Östra Fågelviks sn, Väse hd.

1469 säljer, enligt Fernow, Karl Bratt gården B till sin svåger Håkan Tordsson och systemen Margareta (Fernow s 297 not e).

1500 (omkring) tillkännager Mats Bratt i B att den summa han betalat Sigrid Stensdotter för hennes 'fattiga tjänst' hos honom inte tagits från hans arv, utan förvärvats från hans inkomster under sju år; vidare ger han till sin guddotter Ingeborg Ivarsdotter den kvarnström som ligger näst längst söderut i B (RAP odat nr 237, SDHK 33470).

1503 uppgår oxskatten i B till 1:0 pn (VäSkb s 86).¹

1507 säljer, enligt Fernow, Mats Bratt gården B till Olof Björnsson (råbock) (Fernow s 297 not e).

1507 Se *Ulfsbjörke.

¹ Överstruken uppgift i källan: att gården *Björka skattar en ox ve ärd 0:14 pn, varav 1:0 gäller för *Björka och 0:5 pn betalas av Såneby (VäSkb s 86). Även på annan plats i källan har uppgiften att Bengt i *B erlagt en ox ve ärd 0:14 pn överstrukits – detta tyder på att skatten har ändrats till att utgå i pengar istället för en ox ve i *Björka och Såneby.

1509 byter Olof Björnsson (råbock) bort gården B till Ivar Nilsson (Bratt) mot de tre gårdarna Rud, Larberg och Skagene, alla Hammarö sn (RAp 29/12, feldaterad och ofullständig i ShS E 9320:27 AA).

1540 erlägger Esbjörn i B följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

**Borgeby, Norra
och Södra**

1503 *Borebyn, Boreby, Borewig* (VäSkb s 86, 87, 97) – 11 D, 8 a (Norra); 11 D, 7 a (Södra); Norra och Södra B ligger ca 5 km från varandra; möjligen fanns endast ett bebyggelseläge på 1500-talet.

VrH **2 sk** (1543 3 sk) (1545 1 sk + 1 skt).

1503 uppgår oxskatten i den ena gården i B till 1:0 pn, men Jens i B betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Tjusterby, **Swenchejorden* och Gunnarsby (VäSkb s 87, 97).

Oxskatten i den andra gården i B uppgår till 0:9 pn. Gården ingår i en annan gård och Peder i B betalar skatten för hela den gården i form av en oxe värd 0:14 pn; mellanskillnaden erhålls från Toneby (VäSkb s 86, 97).

1540 erlägger Olof i B följande skattepersedlar för den ena gården; oxskatt 0:9 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring. För den andra gården erlägger Lasse i B 1:0 pn i oxskatt, 0:1 pn i matgivenessningar, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Brårud

1503 *Braderet* (VäSkb s 86) – 11 D, 7 a.

VrH **1 sk, 1564 1 fr** (1562 Karin Svensdotter /Kart/); saknas vissa år före 1564.

1349 hörde enligt kyrkoherde Lars Larssons 'Mutekarl' inventarium södra delen av B, kallat 'Lilla eller Södra Brårud' till Sunne kyrka och hade givits dit som själägåva; uppgiften framkom i samband med en gränstvist 1689–90 (Fryksdals HR A1a:6: protokoll 1689 21/2 samt 1690 12–15/2).

1503 uppgår oxskatten i B till 0:10 pn, varav 0:1 pn i Västansjö som del i en ko; det resterande beloppet 0:9 erläggs i pengar (VäSkb s 85 not 2, 86).

1540 erlägger Måns i B följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Bråstorp

1503 *Brøstorp* (VäSkb s 85) – 11 C, 7 j.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i B till 0:6 pn (VäSkb s 85).

1540 erlägger Engelbrekt i B följande skattepersedlar: oxskatt 0:6 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

By

1503 *Byn, By* (VäSkb s 85, 86, 96) – 11 D, 8 a.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i By till 0:12 pn, men Gudmund i By betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:20 pn; mellanskillnaden erhålls från Södra Ås¹, Ämterviks sn (VäSkb s 85, 86, 96).

1540 erlägger Halvard i By följande skattepersedlar: oxskatt 0:7 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Ed

1503 *Edh* (VäSkb s 85) – 11 C, 6 j.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i Ed till 0:7 pn (VäSkb s 85).

1540 erlägger Nils i Ed följande skattepersedlar: oxskatt 0:7 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Edsbjörke

Se *Björka.

¹ Här förekommer en felskrivning i originaltexten med omvänd ordföljd: "... 0:12 for sig Ass i Emtherwig 1:0 for".

Forsnäs,
Södra

Se Skarped.

***Gersbyn, nu**
Sundsberg

1535 *Gersbyn* (GHj), 1540 *Girsbyn* (VrH 1540:5) – 11 D, 7 a;
kallas Sundsberg först på 1800-talet (SOV 2 s 25).

VrH **1 fr** (1562 Knut Ingelsson /Roos av Hjälsäter/).

Gettjärn

1564 *Giettekiernn* (VrH 1564:7) – 11 C, 8 i; gården låg
tidigare ca 800 m västerut (HdEK).

VrH 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**.

**Gjutare-
gården**

1503 *Gywothergarden* (VäSkb s 86) – 11 D, 8 b.

VrH **1 sk** (1545 1 skt).

1503 uppgår oxskatten i G till 0:6 pn (VäSkb s 86).

1540 erlägger Håkan i G följande skattepersedlar: oxskatt
0:6 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för
kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Gullsby

1564 *Gulersbynn* (VrH 1564:7) – 11 D, 7 a.

VrH 1564 $\frac{1}{2}$ **sk** (1569 1 sk); redovisas i Fryksände sn,
saknas 1568.

Gunnarsby

1503 *Gwnderby* (VäSkb s 86, 87) – 11 D, 8 a.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i G till 0:10 pn, varav 0:2 pn erläggs
som del i en ox i (?Norra) Borgeby, och 0:4 pn erläggs
som del i en annan ox i Spelnäs. Summan som
Gunnarsby betalar i Spelnäs har först uppgivits till 0:2
pn (samtida ändring) (se Spelnäs) (VäSkb s 86, 87).

1515 håller, enligt Fernow, Torbjörn Ottesson (Otte
Torbjörnssons ätt) ting i G (Fernow s 297 not e).

1540 erlägger Peder i G följande skattepersedlar: oxskatt
0:10 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för
kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

- Gunnerud** 1503 *Gwndhrsret, Gwnderet* (VäSkb s 85, 86, 97) – 11 C, 8 j.
VrH **1 sk.**
- 1503 uppgår oxskatten i G till 0:5 pn, men Lars i G betalar skatten för hela gården i form av en stut värd 0:9 pn; mellanskillnaden erhålls från Hälserved (VäSkb s 85, 86, 97).
- 1540 erlägger Anders i G följande skattepersedlar: oxskatt 0:5 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Gylleby** 1503 *Gilleby* (VäSkb s 87) – 11 D, 7 a.
VrH **1 sk, 1542 1 kr** (1545 1 skt); saknas vissa år.
- 1503 uppgår oxskatten i G till 1:0 pn, vilket erläggs i Maggeby som del i en ox (VäSkb s 87).
- 1540 erlägger Måns i G följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, inga matgivepenningar, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Gårdsjö** 1503 *Gardzret* (VäSkb s 87), 1540 *Gårdsrudh* (1540:5) – 11 D, 6 b.
VrH **1 sk, 1543 1 skt, 1546 1 sk, 1551 1 skt, 1564 ½ sk.**
- 1503 uppgår oxskatten i G till 0:2 pn (VäSkb s 87).
- 1540 erlägger Lasse i G följande skattepersedlar: oxskatt 0:2 pn, inga matgivepenningar, 6 mark smör för kungsfodring, samt halv årlig fodring (dvs 2 hästar) (VrH 1540:5).
- Hastersby** 1503 *Halstensby* (VäSkb s 85) – 11 C, 6 j; låg omkring 700 m söder om Rottneros villastad, där bebyggelselämningar finns (RAÄ 189), se även historiska kartor: LSA Hastersby R1:22, år 1645, och LSA Hastersby R70-37:1, år 1784).
VrH **1 sk.**
- 1503 uppgår oxskatten i H till 0:2 pn, vilket erläggs som del i en ko i Hälleberg (VäSkb s 85).
- 1535 uppges H vara 'ödatorp' (GHj f 433 v).

1540 erlägger Sven i H följande skattepersedlar: oxskatt 0:2 pn, inga matgivenessningar, 6 mark smör för kungsfodring, samt halv årlig fodring (dvs 2 hästar) (VrH 1540:5).

***Helsziöö** 1551 *Helsziöö* (VrH 1551:10) – jfr Hällsjötorp (11 D, 9 c) ca 600 m söder om Hällsjön; strax norr om nuvarande Hällsjötorp har bebyggelseämningar påträffats (RAÄ 528, HdEK).

VrH 1551 (endast) **1 sk.**

Hult 1540 *Hulth* (VrH 1540:5) – 11 C, 8 h; nu i Gräsmarks sn.

VrH 1540–64 **1 skt** (1540 och 1543 öde).

1540 finns ett ödetorp i H där oxskatten utgår med ½:0 pn (VrH 1540:5).

Häljeby 1503 *Helligbyn* (VäSkb s 87) – 11 D, 7 a.

VrH **1 sk**, 1542 **1 kr.**

1550 (endast) **1 kyt.**

1503 uppgår oxskatten i H till ½:0 pn (VäSkb s 87).

1540 erlägger Erik i H följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, inga matgivenessningar, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Hälleberg 1503 *Heligberg, Helleberg* (VäSkb s 85, 97) – 11 C, 6 j.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i H till 0:5 pn, men Nils i H betalar skatten för hela gården i form av en ko värd 0:7 pn; mellanskillnaden erhålls från Hastersby (VäSkb s 85, 97).

1540 erlägger Björn i H följande skattepersedlar: oxskatt 0:5 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Hällsjötorp Se *Helsziöö.

Hälserved

1503 *Helsre, Helsret* (VäSkb s 85, 86) – 11 C, 8 j.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i H till 0:6 pn, av vilket ½:0 pn (dvs 0:4 pn) erläggs som del i en stut i Gunnerud och det resterande beloppet 0:2 betalas i pengar (VäSkb s 85, 86).

1540 erlägger Peder i H följande skattepersedlar: oxskatt 0:6 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

*Hæuik

1535 omnämns *Hæuik* i hjälpskattelängden över Värmland (GHj).

Ingeborg-jorden

1503 *Ingiboris jord, Ingibovejorden* (VäSkb s 87) – 12 C, 0 j.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i I till 1:0 pn, vilket betalas som del i en ox i Tosseberg (VäSkb s 87).

1540 erlägger Tord i I följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 1 pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Ingersby, Västra och Östra

1540 *Ingridzbyn* (?SkJb s 176) – 11 D, 6 a (Östra); 11 C, 6 j (Västra).

VrH 1564 ½ **sk**; kallas Ingebyn; Västra och Östra I upptas enligt SOV först 1590 (SOV 2 s 23).

1540–50 **1 ky** (endast 1540); prästlandbo (SkJb), redovisas därefter först 1548 **1 kyt**.

1540 upptas under Fryksdals stoms uppbörd en landbogård i ?I med räntan 3 hundra järn och 4 dagsverken (SkJb s 176).

1548 tillhör torpet i I Ämterviks sockenkyrka i Fryksdalens gäll (VrH 1548:1).

- Ivarsbjörke** Se *Björka. Ivarsbjörke (11D, 9a) är den norra gården i *Björka; kallas enligt SOV *Nolar Bierka* 1564 (SOV 2 s 31).
- *Kolswiikh** 1435 *Kolswiikh* (SMR 238a, SOU 1922:27 s 302); kallas även Leran (HdEK).
1435 byter Peter Germundsson bort 6 öresbol¹ i K och jord i *Laggaragaardhen till prästbordet i Sunne; jorden uppges tillsammans ränta ½:0 pn om året (se Rottneros) (SMR 238a, SOU 1922:27 s 293 f, 302).
- *Krøneskogh** 1564 *Krøneskogh* (VrH 1564:7), 1569 *Kimskog* (VrH 1569:6); jfr Rattsjöskogen, Fryksände sn (SOV 2 s 3).
VrH 1564 **1 kyskog**.
- *Laggara-gaardhen** 1435 *Laggaragaardhenom* (SMR 238a, SOU 1922:27 s 302) – låg söder om Östanbjörke, kallas Sunne prästgårdsäng på karta över Östanbjörke (LSA Östanbjörke R70-118:1, år 1777).
1435 byter Peter Germundsson bort 1 öresbol¹ i L till prästbordet i Sunne; jorden i L räntar tillsammans med *Kolswiikh ½:0 pn om året (se Rottneros) (SMR 238a, SOU 1922:27 s 293 f, 302).
- Leran** Se *Kolswiikh.
- Maggeby** 1503 *Maggebyn, Mageby* (VäSkb s 87, 97) – 11 D, 7 a.
VrH **1 sk**, 1542 **1 skt**, 1543 **1 sk**, 1545 **1 skt**, 1550 **1 sk**, 1564 **1 skt**, 1568 **1 sk**, 1572 **1 skt**; i nuvarande östra delen av socknen.
1503 uppgår oxskatten i M till 1:0 pn, men Harald i M betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Gylleby (VäSkb s 87, 97).

¹ Öresbol är ett norskt jordmätt; 1 markebol = 8 öresbol = 24 örtugbol, se Markebol KL 11 sp 441–445.

1540 erlägger Måns i M följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Myren

1503 *Myre* (?VäSkb s 85) – 11 D, 6 a.

VrH **1 skt** (1540 öde) 1564 **2 skt** (1566 1 skt).

1503 uppgår oxskatten i ?M till 0:2 pn (VäSkb s 85).

1540 finns ett ödetorp i ?M, där oxskatten utgår med 0:2 pn (VrH 1540:5).

Näs, Norra

1503 *Nes* (VäSkb s 86) – 11 D, 9 a.

VrH **1 skt**, 1540 och 1543 öde, 1564 $\frac{1}{2}$ sk.

1503 uppgår oxskatten i N till $\frac{1}{2}$:0 pn, vilket erläggs som del i en ox i Spelnäs (VäSKb s 86).

1540 finns ett ödetorp i N, där skatten uppgår till $\frac{1}{2}$:0 pn i oxskatt, 0: $\frac{1}{2}$ pn i matgivepenningar och halv årlig fodring (dvs 2 hästar) (VrH 1540:5).

Prostgården

Se Sunne.

***Ransioöskogen**

1323 (?omkr) *Ransioöskogen* (Fryksdals HR AIa:6 s 35 ff, reg) – 11 D, 7 b och 11 D, 7 c; låg väster om Ransjön, se sockenkartan.

1323 (?omkring) hör R till Sunne prästgård; underlagmannen Halsten Andersson dömde år 1546 R under Sunne prästgård, eftersom den då hört dit redan för 223 år sedan (dvs 1323); uppgiften framkom i samband med en tvist år 1690 om nyttjandet av denna utmark (Fryksdals HR AIa:6 s 35 ff, år 1690).

Ribbenäs

1503 *Ribbenes* (VäSkb s 85) – 11 C, 7 i.

VrH **1 sk** (1543 1 skt) 1564 $\frac{1}{2}$ sk (1566 1 sk).

1503 uppgår oxskatten i R till 0:2 pn (VäSkb s 85).

1535 uppges R vara 'ödetorp' (GHj f 433 v).

1540 erlägger Håkan i R följande skattepersedlar: oxskatt 0:2 pn, inga matgivenessningar, 6 mark smör för kungsfodring, samt halv årlig fodring (dvs 2 hästar) (VrH 1540:5).

Rottneros

1435 *Rotnaroos* (SMR 238a, avskr, SOU 1922:27 s 302) – 11 C, 6 j.

VrH **1 fr** (1562 Knut Ingelsson /Roos av Hjälmåter/).

Till Rottneros skriver sig 1509 Ivar Nilsson (Bratt) (RAp 17/4, två brev).

1435 byter väpnaren Peter Germundsson i Sunne, med samtycke av biskop Sigge i Skara, kyrkoherde Sven Grotte i Sunne och sockenmännen i Sunne, till sig en fjärding i R från prästbordet i Sunne mot jord i *Kolswiikh och *Laggaragaardhen. Kyrkoherden ska också få tillgång till fiske – en "vadha dratt" (?notdräkt) i Peters fiskevatten samt en ägodel i Rottna å som Peter och kyrkoherden tidigare tvistat om (SMR 238a, se även avskrift i SOU 1922:27 s 301 f).

1492 säljer väpnaren Nils Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt) gården R till Peder Knagh med rätt för Nils till återköp (E 5150 nr 9).

Rådomb

1400 *Rudheno, Rudit* (?RAp 7/3), 1503 *Roden* (VäSkb s 87), 1540 *Rudh* (VrH 1540:5) – 11 D, 7 b.

VrH **1 sk**, 1542 **1 kr**.

1394 Se Rud, Stavnäs sn, Gillbergs hd.

1400 pantsätter Nils i ?R, på 'rätta häradsstinget i Sunne', de västra och östra delarna i sitt gods ?R med alla tillagor, till ett värde av 24 mark, samt en kvarn och en fors i ån Rottna, till ett värde av 16 mark, till Agmund (Hemmingsson) Hatt, lagman i Värmland, för det han är skyldig lagmannen för en hingst som Nils' son stuckit ihjäl (RAp 7/3).

1503 uppgår oxskatten i R till 0:6 pn (VäSkb s 87).

1540 erlägger Sven i R följande skattepersedlar: oxskatt 0:6 pn, inga matgivenessningar, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

- Röberg** 1503 *Rodeberg* (VäSkb s 86) – 12 C, 0 j.
 VrH **1 skt** (1543 öde) 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**.
 1503 uppgår oxskatten i R till $\frac{1}{2}$:0 pn (VäSkb s 86).
 1540 finns ett torp i R med $\frac{1}{2}$:0 pn i oxskatt, 0:1 pn i matgivepenningar och halv årlig fodring (dvs 2 hästar) (VrH 1540:5).
- Skarped** 1564 *Skarpeedh* (VrH 1564:7) – 11 C, 6 j.
 VrH 1564 **1 kyt**.
- Skinnar-
gården** 1535 *Skinneregorden*(?) (GHj), 1540 *Skinnaregården* (VrH 1540:5) – 11 C, 8 j.
 VrH **1 fr**; upptas 1564–69 i Ämterviks sn (1562 Margareta Nilsson /Vinge/).
- Skröttingerud** 1564 *Skröttingarud* (VrH 1564:7) – 11 C, 6 j.
 VrH 1564 $\frac{1}{2}$ **sk** (1566 1 sk).
- Skäggeberg** 1503 *Skeggeberg, Skeggiberg* (VäSkb s 85, 97) – 11 C, 7 j.
 VrH **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i S till 0:7 pn, men Sone (*Sony*) i S betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Norra Västerrottna (VäSkb s 85, 97).
 1540 erlägger Jon i S följande skattepersedlar: oxskatt 0:7 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Spelnäs** 1503 *Spellernes* (VäSkb s 86, 96) – 11 D, 9 a.
 VrH **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn, men Jens i S betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:20 pn; mellanskillnaden erhålls från Askerud, Gunnarsby, Näs, alla denna sn, och Åsegård, Lysviks sn; den angivna summan 0:20 pn stämmer inte utan den

erlagda skatten blir sammanlagt 0:22 pn, förmodligen eftersom skatten i Gunnarsby först uppgivits vara 0:2 pn och sedan ändrats till 0:4 pn (samtida ändring) (VäSkb s 86, 87, 96).

1540 erlägger Peder i S följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 1 pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

***Stommen** Se Sunne.

Sundsberg Se *Gersbyn.

Sunne 1323 (omkr) *Sundz prästegårdh* (Fryksdals HR A1a:6 s 35 ff, reg), 1397 i *Sund* (UUBp 12/3), 1540 *Frissdalss stompz* (SkJb s 176) – 11 D, 7 a.

Sunne är omkring 1400(?) troligen sätesgård åt Torbjörn Stut och hans hustru Ingeborg Björnsdotter (se notisen år 1431) (KaDAp 22/5, HSH 12 s 78f).

VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJb).

1270-tal se Sund, Väse sn, Väse hd.

1323 (?omkring) hör *Ransioöskogen till Sunne prästgård (se *Ransioöskogen) (Fryksdals HR A1a:6 s 35 ff, år 1690).

1397 håller Agmund (Hemmingsson) Hatt, lagman i Värmland, råfsteting i S i 'Fryksdalen' (UUBp 12/3).

1431 omtalas att Torbjörn Stut och Ingeborg Björnsdotter tidigare bott i ?S; de var föräldrar till Ingeborg Torbjörnsdotter (?tre växter med rötter), gift med väpnaren Alexander Torstensson (KaDAp 22/5, HSH 12 s 78 f).

1540 upptas under 'Fryksdals stom' följande egendom: *Stommen i Frykerud, *Prestboll och landbogårdarna Åleby, Ingersby, Angersby och Bergskog, alla Sunne sn; kyrkorna i 'samma gäll', dvs inom 'Fryksdals stom', har bara tionden och några ödetorp som ligger 'i villande marken' och ingen bebor (SkJb s 176). – *Frissdalss stompz* torde avse Sunne stom, som i övrigt saknas i SkJb.

- Svineberg** 1503 *Swyneberg* (VäSkb s 86) – 11 D, 8 a.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i S till 0:6 pn (VäSkb s 86).
1540 erlägger Olof i S följande skattepersedlar: oxskatt 0:6 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- *Swenke-
jorden** 1503 *Swenchejorden* (VäSkb s 86, 87), 1540 *Suekeiorden* (VrH 1540:8).
VrH 1540–50 **1 skt** (1540 och 1543 öde).
1503 uppgår oxskatten i S till 0:2 pn, vilket erläggs som del i en oxe i Norra Borgeby (VäSkb s 86, 87).
1540 finns ett ödetorp i S som räntar 0:2 pn (VrH 1540:5).
- Såneby, Norra** 1503 *Søneby* (VäSkb s 86) – 11 D, 8 a.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i [Norra] S till 0:5 pn (se *Björka) (VäSkb s 86).
1540 erlägger Erik i [Norra] S följande skattepersedlar: oxskatt 0:5 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Såneby, Södra** 1509 *Sanaby* (ShS E 9320:27:H) – 11 C, 6 j.
VrH **1 fr** (1562 Brunte Salomonsson /Ram/).
1509 säljer Tord Svennungson sin gård [Södra] S till Olof Björnsson (råbock) (ShS E 9320:27:H).
- *Såskerbynn** 1545 *Såskerbynn* (VrH 1545:11).
VrH 1545 (endast) **1 ky.**
- *Tilbenes** 1546 *Tilbenes* (VrH 1546:8).
VrH 1546–50 **1 sk.**

- Tjustersby** 1503 *Køstenby, Køstenbyn* (VäSkb s 87) – 11 D, 8 a.
 VrH **1 sk** (1545 1 skt) (1551 1 fr).
 1503 uppgår oxskatten i T till 0:6 pn, vilket erläggs som del i en ox i Norra Borgeby (VäSkb s 87).
 1540 erlägger Måns i T följande skattepersedlar: oxskatt 0:7 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Toneby** 1503 *Tørneby* (VäSkb s 85, 86) – 11 C, 6 j.
 VrH **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i T till 0:7 pn, av vilket 0:5 pn erläggs som del i en ox i Södra Borgeby; det resterande beloppet 0:2 erläggs i pengar (VäSkb s 85, 86).
 1540 erlägger Jon i T följande skattepersedlar: oxskatt 0:7 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Tonerud** 1564 *Tørnerudh* (VrH 1564:7) – 11 C, 6 j.
 VrH 1564 **1 skt**.
- Torsby** 1503 *Torrisbyn* (VäSkb s 86) – 11 D, 8 b.
 VrH **1 sk** (1545 1 skt).
 1503 uppgår oxskatten i T till 0:7 pn (VäSkb s 86).
 1540 erlägger Peder i T följande skattepersedlar: oxskatt 0:7 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Tosseberg** 1503 *Tosseberg* (VäSkb s 86, 88, 97) – 12 C, 0 j.
 VrH **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i T till 1:0 pn, men Torbjörn i T betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Ingeborg-jorden, denna sn, och från Millmark, Fryksände sn (VäSkb s 86, 88, 97).

1540 erlägger Olof i T följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 1 pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

***Ulfsbjörke**

1507 *Ulfzbiörka* (Fryksdals HR 1674 AIa:3 s 232, avskr).

1507 fälls, enligt uppgift i Fryksdals övre tingslags häradsrätt år 1674, en lagmansdom rörande torpet U (Fryksdals HR 1674 AIa:3 s 232).

Ulvby

1460 *Wlffsbynom* (UUBp 24/3) – 11 D, 8 a.

VrH **1 sk.**

1460 säljer Nils i Bro, ?Varnums sn, Ölme hd, halva U till Olof Björnsson (Vinge) (se By, Ämterviks sn) (UUBp 24/3).

1540 erlägger Bengt i U följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Vitteby

1550-talet *Hwittheby* (AoE 19:2 odat) – 11 D, 7 a.

VrH 1564 **1 kyt.**

1550-tal upptas ett torp i V tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

Västansjö

1503 *Vestensio, Westensio* (VäSkb s 85, 86, 96) – 11 C, 6 j.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i V till ?0:7 pn, men Hans i V betalar skatten för hela gården i form av en ko värd 1:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Brårud (VäSkb s 85, särskilt not 2, s 86, 96).¹

1540 erlägger Birger i V följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

¹ Felskrivning i texten; där anges att Västansjö erlägger 1:0 pn, men eftersom Brårud lägger 0:1 pn i kon måste tolkningen bli att Västansjö erlägger endast en del av värdet på kon, dvs 0:7 pn.

Västerrottna, Norra

och Södra 1503 *Nordre Vesteret, Norwesterret, Vesterret* (VäSkb s 85) – 11 C, 8 h (Norra) och 11C, 7h (Södra); i nuvarande Gräsmarks sn.

VrH **2 sk.**

1503 uppgår oxskatten i Norra och Södra V till 0:9 pn vardera. Skatten för Norra V erläggs som del i en ox i Skäggeberg, medan skatten i Södra V betalas i pengar (VäSkb s 85).

1540 erlägger Peder och Olof i V för båda gårdarna tillsammans följande skattepersedlar: oxskatt 0:18 pn, matgivenessningar 0:2 pn, 1 pund och 8 mark smör för kungsfodring, samt dubbel årlig fodring (VrH 1540:5).

Åleby

1535 *Ålebin* (GHj), 1540 *Olebyn* (VrH 1540:5), 1540 *Hoby* (SkJb s 176; avser Åleby enl SOV 2 s 34) – 11 D, 7 a.

VrH **1 ky**; prästlandbo.

1540 upptas under Fryksdals stoms uppbörd en landbogård i Å med räntan 2 hundra järn och 4 dagsverken (SkJb s 176).

Åmberg

1397 *Owanberg* (UUBp 12/3), 1427 *Offuanberg* (Rääfs dipl II 18/10, avskr), 1503 *Owerberg* (VäSkb s 86), 1540 *Auenberg, Åuenbærg* (VrH 1540:5) – nu i nordvästra delen av Sunne – 11 D, 7 a.

VrH **1 skt**, 1540 och 1543 öde, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**, 1566 **1 sk**, 1568 $\frac{1}{2}$ **sk** (1569 1 sk).

1 fr (1542 2 fr) (1562 Margareta Nilsdotter /Vinge/).

1397 tilldömer Agmund (Hemmingsson) Hatt, lagman i Värmland, vid räfsteting i Sunne, gården Å till Nils Björnsson (Vinge) och hans arvingar; gården hade med orätt fräntagits Nils hustrus fäderne av marsken Erik Kettilsson (Puke) (UUBp 12/3).

1427 upplåter Björn Nilsson (Vinge), i samband med arvskiftet efter sin mor, sin fäderneärvda gård Å till Arne Siggesson, vilken varit gift med Björns mor; Arne får tillgång till gårdarna under sin livstid (se Hammar, Väse sn, Väse hd) (Rääfs Dipl II 18/10).

1503 uppgår oxskatten i Å till 0:2 pn (VäSkb s 86).

1540 finns ett ödetorp i Å, där skatten utgår med 0:2 pn i oxskatt, 6 mark smör för kungsfodring, och halv årlig fodring (dvs 2 hästar) (VrH 1540:5).

Åna

1503 *Aan* (VäSkb s 86) – 12 C, 0 j.

VrH **1 skt** (1540 och 1543 öde) 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**; saknas 1548.

1503 uppgår oxskatten i Åna till 0:2 pn (VäSkb s 86).

1540 finns ett ödetorp i Åna med oxskatt om 0:2 pn, matgivepenningar om 0: $\frac{1}{2}$ pn, 6 mark smör till kungsfodring, och halv årlig fodring (dvs 2 hästar) (VrH 1540:5).

Ås

1535 *Ås* (GHj), 1540 *Åss* (VrH 1540:5) – 11 C, 7 j.

VrH 1548 **1 ky**, 1550 **1 kyt**, 1564 $\frac{1}{2}$ **ky** (1566 1 ky); redovisas vissa år i Ämterviks sn.

1540–51 **1 fr**.

1548 tillhör kyrkans gård i Ås Ämterviks sockenkyrka i Fryksdalens gäll (VrH 1548:1).

Öjervik

1457 *Eywiærwik* (UUBp 11/11), 1459 *Ægirwik* (RAP 7/10) – 11 C, 6 j.

VrH **1 fr** (1562 Knut Knutsson /Lillie av Ökna/).

1457 säljer Sten Bese sin gård Ö till Nils Bratt (se Grava, Grava sn, Tingvalla hd) (UUBp 11/11).

1459 säljer Nils Bratt gården Ö till Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) (se Grava, Grava sn, Kils hd (RAP 7/10).

1489 skiftas arvet efter Anna Stensdotter (Bese); på hennes barns lott från första äktenskapet faller en gård i Ö (se Tofta, Ölme sn, Ölme hd) (StfAp 9/4).

- Östanbjörke** 1503 *Ostenbelche* (VäSkb s 86), 1540 *i østre Bierka* (VrH 1540:5) – 11 D, 9 b; se även *Björka.
 VrH **1 sk** (1545 1 skt).
 1503 uppgår oxskatten i Ö till 0:6 pn (VäSkb s 86).
 1540 erlägger Halvar i Ö följande skattepersedlar: oxskatt 0:6 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Östanås** 1503 *Ostenas, Østenas* (VäSkb s 85, 87, 97) – 11 D, 7 a.
 VrH **1 sk**, 1542 **1 kr**.
 1503 erlägger Brynolf i Ö oxskatten i Ö i form av en ko värd 0:7 pn, av vilket 0:6 gäller för Ö; mellanskillnaden erhålls från Norra Arneby (VäSkb s 85, 87, 97).
 1540 erlägger Peder i Ö följande skattepersedlar: oxskatt 0:6 pn, inga matgivepenningar, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Vitsands socken

Omfattning: Vitsands socken är utbruten ur Fryksände socken 1814 (Lagerstedt s 95, SOV 1 s 32).

Kyrkan: Enligt Fernow och Hammarin har det redan under medeltiden funnits en träkyrka i Vitsand. Fernow anger att kapellet låg på en udde i sjön Brocken på Åstebys ägor, som kallades Kyrkoudden. Tomtningen visade att byggnaden hade varit liten, och kapellet ska ha ödelagts vid reformationen (Fernow s 301). Hammarin uppger att kapellet legat på en plats som då (1807) kallades Kyrkonäset (Hammarin 2 s 114). Lagerlöf finner att Kyrknäs 1 km söder om den nuvarande kyrkan kan ha varit den äldsta kyrkplatsen (Lagerlöf s 139).

Ämterviks socken

1460 *Empterwiikssokn* (UUBp 24/3).

1479 *Ämtawik* (UUBp 18/12).

1503 *Emterwig, Emtherwig* (VäSkb s 84, 86).

Omfattning: Ämterviks socken uppdelades år 1673 i Västra respektive Östra Ämtervik, belägna på västra och östra sidan av sjön Fryken (Lagerstedt s 95).

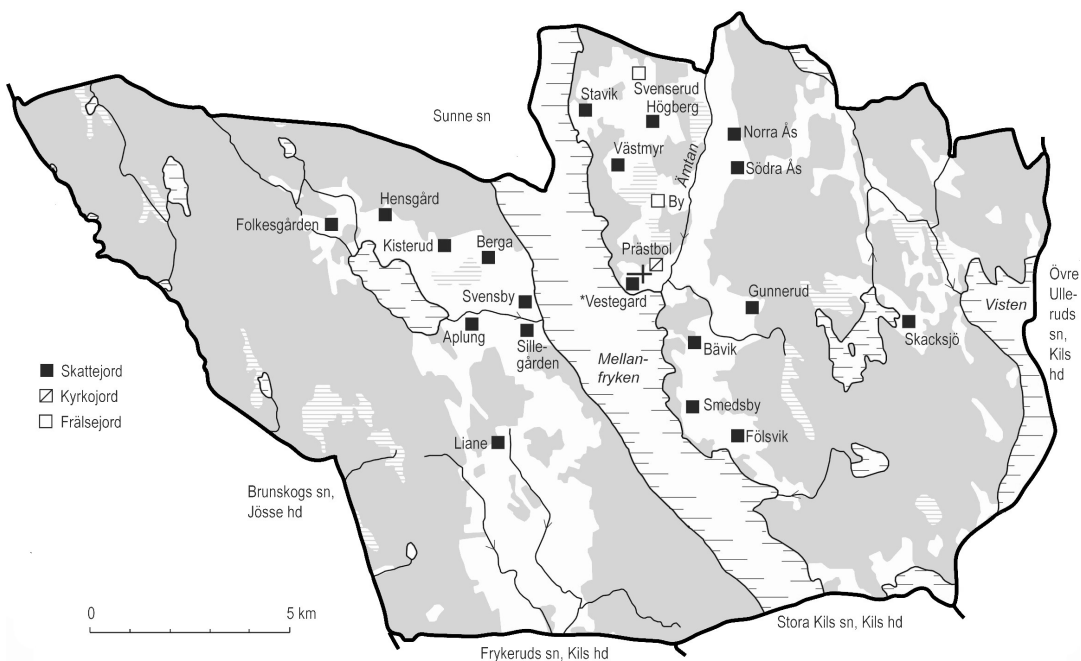
Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan byggdes 1797–98. Dess föregångare låg 100 m västerut och anges 1692 vara en träkyrka med vackert torn. Den brann ned 1781. Platsen för den äldsta kyrkan anges av Fernow (1773) ha varit vid en vik av Fryken, vilket betyder söder om kyrkan. Hammarin (1846) anger istället att den låg något öster om 1600-talets kyrkplats (missförstått i Lagerlöf; jfr RAÄ 165:2). Fernow anger att den äldsta kyrkan var 28 alnar lång och 13 alnar bred (16,8 x 7,8 m) med ett 7 alnar brett kor. Planformen tyder på att den var medeltida.

Fernow nämner en altartavla från 'katolsk tid'. (Lagerlöf s 140; Fernow s 299; Hammarin 2 s 95 f.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	aoe	fr
Aplung	1 (1)	–	–	–	–	–
Aplungstorp	–	–	0 (1)	–	–	–
Berga	1 (1)	–	–	–	–	–
By	–	–	–	–	0 (1)	1 (0)
Bärvik	1 (1)	–	–	–	–	–
Folkesgården	–	–	1 (0)	–	–	–
Fölsvik	1 (1)	–	–	–	–	–
Gunnerud	1 (1)	–	–	–	–	–
Gunnerudstorp	–	0 (2)	–	–	–	–
Hensgård	0 (1)	–	–	–	–	–
Högberg	1 (1)	–	–	–	–	–
Kisterud	1 (1)	–	–	–	–	–
Liane	–	–	1 (0)	–	–	–
Prästbol	–	–	–	1 (1)	–	–
Sillegården	1 (1)	–	–	–	–	–
Skacksjö	1 (1)	–	–	–	–	–
Smedsby	0 (1)	–	–	–	–	–
Stavik	1 (1)	–	–	–	–	–
Svensby	1 (1)	–	–	–	–	–
Svenserud	–	–	–	–	0 (1)	1 (0)
*Vestegård	1 (1)	–	–	–	–	–
Västmyr	1 (1)	–	–	–	–	–
Ås	2 (2)	–	–	–	–	–
Östmansby	–	–	0 (1)	–	–	–
Summa	15 (17)	0 (2)	2 (2)	1 (1)	0 (2)	2 (0)

Ämterviks socken



Ämterviks socken omkring 1550.

Aplung

1503 *Ablang* (VäSkb s 85), 1542 *Oplungha* (VrH 1542:11) – 11 C, 5 j; i nuvarande Västra Ämterviks sn.

VrH 1540 **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i A till 0:6 pn (VäSkb s 85).

1540 erlägger Olof i A följande skattepersedlar: oxskatt 0:6 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Aplungstorp

1564 *Nollaplungna* (VrH 1564:7) – 11 C, 5 j; i nuvarande Västra Ämterviks sn.

VrH 1564 ½ **sk**, 1572 **1 skt**; (kallas Norra), upptas i Sunne sn.

Berga

1503 *Berg* (VäSkb s 85) – 11 C, 5 j; i nuvarande Västra Ämterviks sn.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i B till ½:0 pn (VäSkb s 85).

1540 erlägger Mats i B följande skattepersedlar: oxskatt ½:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

By

1460 *Byn* (UUBp 24/3) – 11 D, 5 a; i nuvarande Östra Ämterviks sn.

VrH **1 fr**, 1564 **1 aoe** (1566 1 fr); upptas 1564 bland frälsegårdarna men har sedan strukits och överflyttats till arv och eget (1562 Knut Ingelsson /Roos/).

1460 säljer Nils i Bro, ?Varnums sn, Ölme hd, hela gården By och halva Ulvsby, Sunne sn, till Olof Björnsson (Vinge), lagman i Värmland (UUBp 24/3).

1479 säljer Håkan Torgersson och Håkan Sallasson den norra delen av By till Olof Björnsson (UUBp 18/12).

1517 säljer Olof (*Oklef*) Andersson en gård i By till Olof Björnsson (?råbock) (ShS E 9320:27).

1540 erlägger Erik i By en avrad om ½ pund smör och halv fodring (dvs 2 hästar) (VrH 1540:5).

Bävik

1503 *Belwig, Beluig, Bedwig* (VäSkb s 84, 85, 97) – 11 D, 5 a; i nuvarande Östra Ämterviks sn.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i B till 0:6 pn, men Jon Dagsson i B betalar skatten för hela gården i form av en ko värd 1:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Högberg (VäSkb s 84, 85, 97).

1540 erlägger Knut i B följande skattepersedlar: oxskatt 0:6 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

- *Fallegårdenn** 1548 *Fallegårdenn* (VrH 1548:1).
VrH 1548–50 **1 kyt**.
1548 tillhör torpet i F Ämterviks sockenkyrka i Fryksdalens gäll (VrH 1548:1).
- Folkesgården** 1503 *Folwigarden* (VäSkb s 85), 1540 *Ffolkuikeiordh* (VrH 1540:5) – 11 C, 5 j; i nuvarande Västra Ämterviks sn.
VrH 1540–50 **1 skt** (1540 och 1543 öde).
1503 uppgår oxskatten i F till 0:2 pn (VäSkb s 85).
1540 finns ett ödetorp i F där oxskatten uppgår till 0:2 pn (VrH 1540:5).
- Fölsvik** 1503 *Folswig* (VäSkb s 84, 85) – 11 D, 4 b; i nuvarande Östra Ämterviks sn.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i F till 0:11 pn, vilket erläggs som del i en ox i Norra Ås (VäSkb s 84, 85).
1540 erlägger Nils i F följande skattepersedlar: oxskatt 0:11 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 1 pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Gunnerud** 1503 *Gwnderet* (VäSkb s 84) – 11 D, 5 b; i nuvarande Östra Ämterviks sn.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i G till 0:5 pn (VäSkb s 84).
1540 erlägger Olof i G följande skattepersedlar: oxskatt 0:5 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Gunneruds-
torp** 1564 *Nolgunnarstorp, Södergunnarstorp* (VrH 1564:7) – 11 D, 5 b; i nuvarande Östra Ämterviks sn.
VrH 1564 $\frac{1}{2}$ **sk** + $\frac{1}{2}$ **sk**; redovisas i Sunne sn.

- Hensgård** 1551 *Hensgårdenn* (VrH 1551:10) – 11 C, 5 j; i nuvarande Västra Ämterviks sn.
VrH 1551 **1 sk.**
- Högberg** 1503 *Hogeberg* (VäSkb s 84, 85) – 11 D, 6 a; i nuvarande Östra Ämterviks sn.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i H till 0:6 pn, av vilket 0:2 pn betalas som del i en ko i Bävik och det resterande beloppet 0:4 i pengar (VäSkb s 84, 85).
1540 erlägger Gudmund i H följande skattepersedlar: oxskatt 0:6 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Kisterud** 1503 *Cristenret, Kristenret* (VäSkb s 85, 86, 96), 1540 *Kristinerudh* (VrH 1540:5) – 11 C, 5 j; i nuvarande Västra Ämterviks sn.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i K till 1:0 pn, men Nils i K betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Södra Arneby, Sunne sn (VäSkb s 85, 86, 96).
1540 erlägger Erik i K följande skattepersedlar för skattegården; oxskatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 1 pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Liane** 1540 *Lidh* (VrH 1540:5) – 11 C, 4 j; i nuvarande Västra Ämterviks sn.
VrH 1540–50 **1 skt**; 1540 öde; redovisas i Sunne sn.
1540 finns ett ödetorp i L där oxskatten utgår med 0:2 pn (VrH 1540:5).

- Prästbol** 1535 *Prestboll* (GHj), 1540 *Præstboll* (VrH 1540:5), *Stompnen i Frikaaridh* (?SkJb s 176; sannolikt felskrivning för Stommen i Ämtervik (se SOU 1922:27 s 314) – 11 D, 5 a; i nuvarande Östra Ämterviks sn.
- VrH **1 ky**, prästlandbo (1548–50 2 ky) – den ena gården har prästen fritt, den kallas 1550 Prästgården; Prästbol kallas från 1564 Stommen och är 1564 förlänt till prästen i Sunne, 1565 och senare till prästen i 'Fryksdalen'.
- 1540 upptas under Fryksdals stoms uppbörd P (Stommen i ?Ämtervik, se ovan) med räntan 4 hundrade järn och 4 dagsverken (SkJb s 176); samma ränta uppges för den gård prästen har fritt 1548.
- 1540 erlägger Olof i P en avrad på 6 mark smör och halv fodring (dvs 2 hästar) (VrH 1540:5).
- 1548 upptas två landbogårdar i P; båda tillhör Ämterviks sockenpräst i Fryksdalens gäll och den ena innehar prästen fritt (VrH 1548:1).
- Sillegården** 1503 *Silgarden* (VäSkb s 85), 1543 *Sillebyenn* (?VrH 1543:2) – 11 D, 4 a; i nuvarande Västra Ämterviks sn.
- VrH **1 sk**.
- 1543 och 1550 (endast dessa år) **1 kr**; kallas 'Sillebyn', osäkert om Sillegården avses.
- 1503 uppgår oxskatten i S till 0:5 pn (VäSkb s 85).
- 1540 erlägger Lasse i S följande skattepersedlar: oxskatt 0:5 pn, inga matgivepenningar, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Skacksjö** 1503 *Skagisod* (VäSkb s 85), 1535 *Skaxedh* (GHj) – 11 D, 5 c; i nuvarande Östra Ämterviks sn.
- VrH **1 sk**.
- 1503 uppgår oxskatten i S till 0:6 pn (VäSkb s 85).
- 1540 erlägger Elof i S följande skattepersedlar: oxskatt 0:6 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

- Smedsby** 1551 *Smedzby* (VrH 1551:10) – 11 D, 4 a; i nuvarande Östra Ämterviks sn.
VrH 1551 **1 sk.**
- Stavik** 1503 *Stauig* (VäSkb s 85) – 11 D, 6 a; i nuvarande Östra Ämterviks sn.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i S till 0:6 pn (VäSkb s 85).
1540 erlägger Lasse i S följande skattepersedlar: oxskatt 0:6 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Svensby** 1503 *Swensby* (VäSkb s 85) – 11 C, 5 j; i nuvarande Västra Ämterviks sn.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i S till 0:7 pn (VäSkb s 85).
1540 erlägger Peder i S följande skattepersedlar: oxskatt 0:7 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Svenserud** 1535 *Swensrudh* (GHj), 1540 *Suensrudh* (VrH 1540:5) – 11 D, 6 a; i nuvarande Östra Ämterviks sn.
VrH **1 fr**, 1564 **1 aoe** (se notisen 1543).
1540 erlägger Jöns i S en avrad om ½ pund smör och halv fodring (dvs 2 hästar) (VrH 1540:5).
1543 ingår S i Näs rättardöme (se Näs, Stavnäs sn, Gillbergs hd) (ÖgH 1543:5) – gården upptas i speciallängden över arv och eget-gårdar 1543 (ÖgH), men anges i ordinarie landskapshandlingar som aoe först 1564.
- Sälgvålen** Se *Vestegard.

***Vestegard** 1503 *Vestegard* (VäSkb s 85) – kallas senare även Sälgvålen; gården låg på udden sydväst om Östra Ämterviks kyrka, övergiven bytomt RAÄ 164, se även karta från 1646 (LSA Sälgvålen R1:106) – 11 D, 5 b; i nuvarande Östra Ämterviks sn.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i V till 0:5 pn, av vilket 0:1 pn erläggs som del i en oxe i Norra Ås och det resterande beloppet 0:4 i pengar (VäSkb s 85).

1540 erlägger Halvar i V följande skattepersedlar: oxskatt 0:5 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Västmyr 1535 *Vestemyre* (GHj), 1540 *Væstremyre* (VrH 1540:5) – 11 D, 5 a; i nuvarande Östra Ämterviks sn.

VrH **1 sk.**

1540 erlägger Nils i V följande skattepersedlar: oxskatt 0:6 pn, matgivenessningar 0:1 pn, 16 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

**Ås, Norra
och Södra**

1503 *Norderas, As* (VäSkb s 84, 85, 97), *Sodre As, Ass* (VäSkb s 85, 86) – 11 D, 6 b (Norra) och 11 D, 5 b (Södra); i nuvarande Östra Ämterviks sn.

VrH **2 sk** (1548 1 sk + 1 skt).

1503 uppgår oxskatten i Norra Ås till 0:7 pn, men Per Halvarsson i Norra Ås betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:19 pn; mellanskillnaden erhålls från Fölsvik och *Vestegard (VäSkb s 84, 85, 97).

I Södra Ås uppgår oxskatten till 1:0 pn, vilket betalas som del i en oxe i By, Sunne sn (VäSkb s 85, 86).

1540 finns två skattebönder i Ås som båda heter Peder. De erlägger sammanlagt för båda gårdarna i Ås oxskatt om 0:15 pn, matgivenessningar om 0:2 pn, 1½ pund och 4 mark smör för kungsfodring och årlig fodring (VrH 1540:5).

Östmansby 1564 *Øszmansbynn* (VrH 1564:7); SOV uppger äldsta belägg i tiondelängd 1546 *Osmarsby* (SOV 2 s 46) – 11 D, 4 b.
VrH 1564 ½ **sk**, 1572 **1 skt**; redovisas i Sunne sn.

Östmarks socken

Östmarks socken bildades genom utbrytning ur Fryksände socken omkring 1785. Socknen införs i jordeboken första gången 1805 (Lagerstedt s 95, SOV 1 s 33).

Gillbergs härad

1400 (omkring) *Gilbyærgæherad* (VgL s 74 not 27).

1503 *Gilberg, Gilbergherredde* (VäSkb s 75, 98).

Omfattning: I Gillbergs härad fanns enligt en handskrift av Magnus Erikssons landslag omkring år 1400 sju kyrkor (se kartan över Gillbergs härad) (VgL s 74 not 27). Silleruds socken räknades före 1609 till Gillbergs härad (se Silleruds sn) (SOV 4 s 1, 15). Före 1616 hörde en del av Värmskogs socken till Grums härad (se Grums härad och Värmskogs socken, Gillbergs härad). Två kyrkor inom häradet har försvunnit: *Långskog och Åskog (se Långseruds socken, samt kapitlet om Kyrkliga förhållanden s 36 ff) (SOV 4 s 17).

Oidentifierade

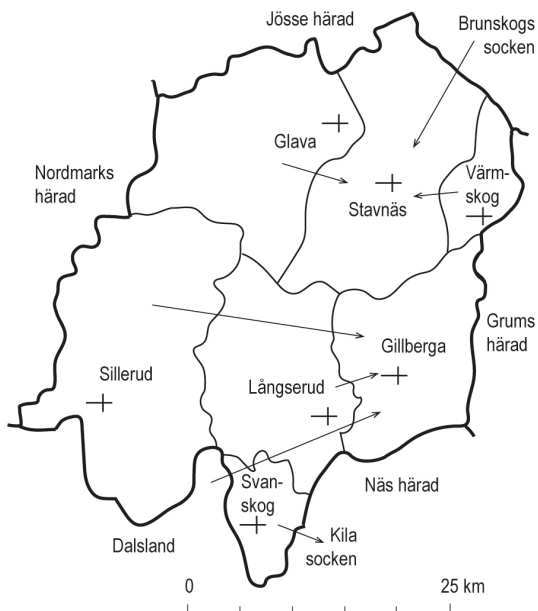
gods

VrH 1548–51 **1 skskog** ('skogspart') (1551 kytomt).

1548 tillhör 'skogsparten' Gunnarskogs kyrkas gods i Arvika gäll (VrH 1548:1); uppges 1551 ligga i Gillbergs hd.

1566 (endast) **1 kyäng** ('äng med skogebol').

Gillbergs härad



Gillbergs härad's gränser och socknar omkring 1550. Lägen för medeltida kyrkor har markerats. Pilarna visar annexförhållanden 1540 (SkJb). För eventuella osäkra sockengränser, se sockenkartorna.

Gillberga socken

1357 *apud ecclesiam Gilbierghæ* (DS 5753).

1361 *i Gilberghum* (DS 6448).

1429 *i Gilbergha sokn* (UUBp 12/3).

1444 *i Gilbergha sokn* (RAp 29/6).

1467 *Gilbergæ* (RAp 14/1).

1503 *Gilberg* (VäSkb s 76).

1540 *Gilberga kyrkies* (SkJb s 170).

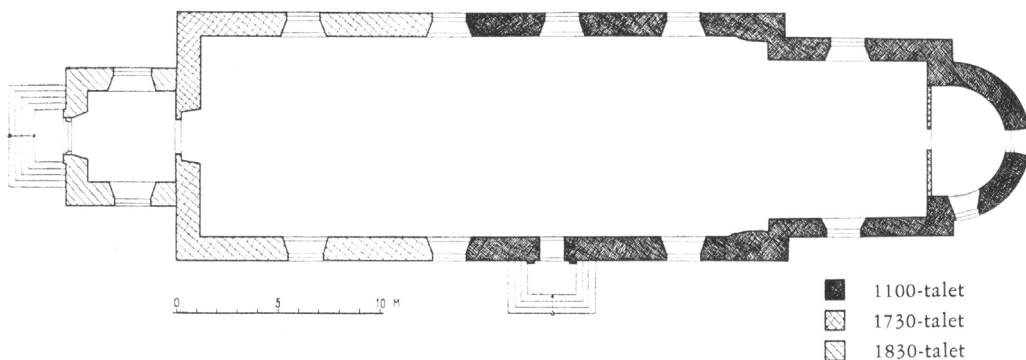
Omfattning: Gillberga socken hade 1950 samma omfattning som under medeltiden och 1500-talet.

Annexförhållande: Gillberga gäll omfattade 1540 huvudsocknen Gillberga och annexsocknarna Långserud och Sillerud samt de då nedlagda socknarna Åskog, Långskog och Ämmeskog, Dalsland (SkJb).

Kyrkan: Gillberga är en stor romansk absidkyrka, ursprungligen omkring 28 m lång. Materialet är kalksten, som inte förekommer naturligt i trakten utan rimligen hämtades från Kinnekulle 90 km bort. Långhuset är omkring 16 m långt och 12 m brett. Koret är 8 m långt förutom absiden och 9,5–10 m brett. På 1700- och 1800-talet gjordes en rad förändringar. Kyrkan förlängdes åt väster och fick ett torn. Korets gavelröste revs och hela kyrkan fick ett sammanhållet valmtak. Absiden sänktes och apterades till sakristia genom att den avdelades från koret med en brädvägg, och triumfbågen togs bort.

I tornet hänger en kyrkklocka från omkring 1200. Den har en spegelvänd inskrift som meddelar att den göts den 25 oktober (utan årtal) av mästare Paulus (*magistri pavli*) och att den vigts åt S:t Laurentius och alla helgon. Kyrkan har fragment av två täljstensdopfundar: en fot som tycks ha påverkats av västgötska sandstensfundar från slutet av 1100-talet samt delar av fot och cuppa från en funt från mitten av 1200-talet. En ljuskrona av järn för sex ljus dateras till omkring 1500, men den är en eftermedeltida donation till kyrkan (Nisbeth 1982; Åmark s 254 f; Hallbäck s 106 f).

Gillberga kyrka



Gillberga kyrkas plan. Efter Nisbeth 1982.

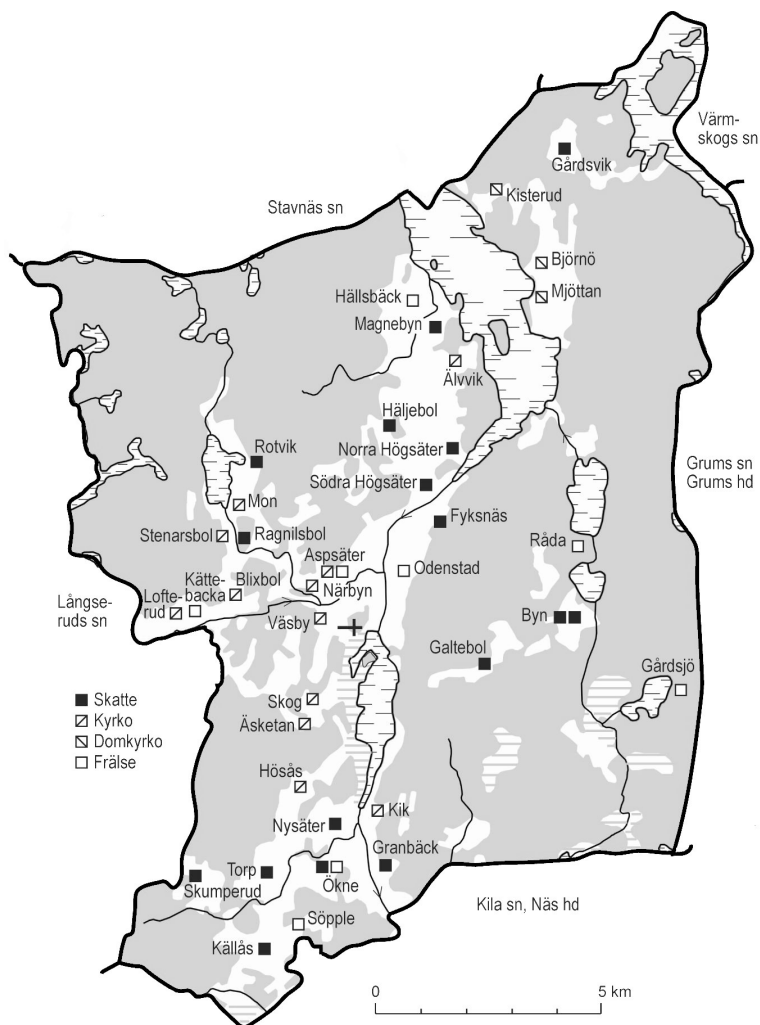
Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	½ ky	kyt	dky	fr
Aspsäter	–	–	–	2 (1)	–	–	–	1 (1)
Björnö	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Blixbol	–	–	–	2 (1)	–	–	–	–
Byn	1 (1)	–	1 (0)	–	–	–	–	–
Dalen	–	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Fyksnäs	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Galtebol	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Granbäck	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Gårdsjö	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Gårdsvik	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Häjebol	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Hällsbäck	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Högsäter	2 (1)	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Hösås	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Kik	–	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Kisterud	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Källås	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Kättebacka	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Lofferud	–	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Magnebyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
*Medönn	–	–	–	–	–	–	–	1 (0)
Mjöttn	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Mon	–	–	–	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Nysäter	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Närbyn	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Odenstad	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Ragnilsbol	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Rölfbol	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–

	sk	½ sk	skt	ky	½ ky	kyt	dky	fr
Rotvik	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Råda	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Skepplanda	–	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Skog	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Skumperud	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
*Stommen	–	–	–	1 (0)	–	–	–	–
Söpple	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Stenarsbol	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Torp	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Väsby	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Åsen	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–
Älvvik	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Åsketan	–	–	–	1 (0)	–	–	–	0 (1)
Ökne	1 (1)	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Summa	16(15)	0(2)	1 (0)	13(8)	0(1)	0(4)	3(3)	9(11)

Dessutom redovisar längderna: **0(1)** ½ **dky** och **0(1)** **kyäng** i Skäggebol.

Gillberga socken



Gillberga socken omkring 1550.

Aspsäter

1353 *de Aspuseäter* (DS 4895), 1429 *Aspasæther* (UUBp 12/3), 1444 *Æspesæter* (RAp 29/6) – 10 C, 6 f.

VrH **2 ky**, 1542 **1 ky** (1568 1 dky); prästlandbo.

1542 **1 fr** (1562 Görvel Fadersdotter /Sparre av Hjulsta och Ängsö/).

1353 meddelas att frälsekvinnan Estrid (som nu är död) skrev sig till Aspsäter (DS 4895).

1353 intygar Nils Siggesson i Tingvalla, kanik i Skara, och Harald Torgersson, underlagman i Värmland, att Hemming Hemmingsson (kvadrerad sköld) köpt jord av Olof Azursson som Olof kommit över genom arv, bland annat från 'matronan' Estrid i A (se Berg, Älgåsn, Jösse hd) (DS 4895).

1429 säljer Erik Torbjörnsson (?tre växter med rötter) i Hökerkulla, Tysslinge sn, Närke, bland annat gården A, som han ärvt av Ramfrid, änka efter Mats Henriks-son, till Björn Nilsson (Vinge) (se Hällsbäck) (UUBp 12/3).

1444 säljer Erik Torbjörnsson i Hökerkulla bland annat A, som han ärvt efter Ramfrid, änka efter Mats Henriksson, till Klas Nilsson, hövitsman i Värmland (se Hällsbäck) (RAp 29/6, C 4 f 43v).

1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd en landbogård i A med räntan 4 pund smör, 1 hundra järn i gengård och 4 dagsverken (SkJb s 170).

1548 tillhör den kyrkliga landbogården i A Gillberga socken-präst (VrH 1548:1).

1566 har Brunte Börjesson en gård i A som räntar 3 hundra järn; gården har tillhört Görvel Fadersdotter och Lage Brahe (SÄRKA vol 1:2 f 56).

Backa

1361 *i Bakkæ* (?DS 6448), 1435 *Rwthbakka* (?RAp 17/3) – 10 C, 5 g.

1361 är Tord i ?B vittne vid ett jordbyte (DS 6448) – kan även avse Backa, Långseruds sn.

1435 överlåter Tord Kokland och hans hustru Sigrid Agmundsdotter (Hatt), mot betalning, hela ?B och halva ?Ökne, denna sn, till Lars Ödgersson som belöning för trogen tjänst (RAp 23/7) – kan även avse Backa, Långseruds sn.

Björnö

1488 *Biærnhede* (StrLBp 2/7), 1535 *Biærne* (GHj), 1540 *Biærneedh* (SkJb s 5) – 10 C, 7–8 g; äldre bebyggelseläge finns ca 200 m sydväst om nuvarande gård (RAÅ 181:1).

VrH **1 dky**.

1488 förlänar biskop Brynolf i Skara, med domkapitlets samtycke, domkyrkans gård B, som räntar 13 pund smör, till Anders Eriksson under biskopens livstid (StrLBp 2/7).

1540 har Skara domkyrka en gård i B som räntar ?1 pund smör (SkJb s 5).

Blixbol

1535 *Blixboll* (GHj), 1540 *Blisbolet* (SkJb s 170) – 10 C, 6 f.

VrH **2 ky**, 1542 **1 ky** (1568 1 dky); prästlandbo.

1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd en landbogård i B med räntan 3 pund smör, 1 hundraide järn i gengård och 4 dagsverken (SkJb s 170).

1548 tillhör landbogården i B Gillberga sockenpräst (VrH 1548:1).

Byn

1460-tal i *Byn* (?OtToLb s 105), 1503 *Byn* (VäSkb s 77) – 10 C, 6 g.

VrH **1 sk**; innehas 1540–43 av länsman; kallas Östbyn.

1540–50 **1 skt**, 1540–43 öde; saknas 1545–48; innehas 1550 fritt av fogden Per Larsson (Ramstään).

1460-tal är Lars i ?B nämndeman på häradsting i Högsäter (OtToLb s 105) – kan även avse Byn, Långseruds sn, eller Byn, Stavnäs sn.

1503 uppgår oxskatten i B till 0:5(?) pn [textbortfall] (VäSkb s 77).

1550 tvistar Anders i Häljebol med fogden Per Larsson om 'en halv ödegård' i Byn (Eklund s 49).

- Dalen** 1564 *Dallenn* (VrH 1564:7) – 10 C, 6 g.
VrH 1564 **1 kyt.**
- Fyksnäs** 1460-tal i *Fyxnes* (OtToLb s 105), 1503 *Fixnes(?)* (VäSkb s 76) – 10 C, 6 f.
VrH **1 sk.**
1460-tal är Amund i F nämndeman på häradsting i Högsäter (OtToLb s 105).
1503 uppgår oxskatten i F till $\frac{1}{2}:0(?)$ pn (VäSkb s 76) – en ändring från 5 öre till $\frac{1}{2}$ mark har gjorts i längden.
- Galtebol** 1503 *Galtebode, Galtebol* (VäSkb s 77) – 10 C, 6 g.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i G till 0:6 pn, av vilket 0:1 pn erlæggs som del i en ox i Nysäter, 0:1 pn betalas som del i en ko i Ragnilsbol och $\frac{1}{2}:0$ betalas i pengar (VäSkb s 77).
- Gillberga** 1392 *Scriptum Gilberga* (RAp 24/10), *Scriptum Gilbergha* (RAp 25/10), 1435 *Gilbergha* (RAp 23/7). – 10 C, 6 f; år 1690 uppges ett 'slott' ha legat på Gillbergaön, men inga tydliga bebyggelse lämningar har påträffats (Lovén 1996 s 476).

Gillberga är sannolikt sätesgård för Agmund Hatt 1392 då han daterar brev här, det första i närvaro av Agmunds mor Kristina Anundsdotter (Hatt) (RAp 24/10, RAp 25/10) – 1435 troligen för hans dotter Sigrid Agmundsdotter (Hatt) som tillsammans med sin man Tord Kokland daterar brev här (RAp 23/7).
- Granbäck** 1361 i *Granbæk* (DS 6448), 1503 *Granbeck* (VäSkb s 77) – 10 C, 5 f.
VrH **1 sk.**
1361 är Rudolf i G vitne vid ett jordbyte (DS 6448).
1503 uppgår oxskatten i G till 1:0 pn (VäSkb s 77).

Gårdsjö

1471 *Gardssyø* (SkSp 6/2, nr 173) – 10 C, 6 g.

VrH **1 fr** (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).

1471 intygat Ingvar Mickelsson (båt) att han med samtycke från sin hustru Ingeborg Abjörnsdotter för några år sedan sålde G till Värmlands lagman Björn Nilsson (Vinge) (se Årbäck, Nors sn, Grums hd) (SkSp 6/2).

Gårdsvik

1503 *Garswig, Gardzwig, Gardwig* (VäSkb s 76, 77) – 10 C, 8 g.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i G till 0:6 pn, av vilket 0:2 pn erläggs som del i en ox i Torp, 0:2 pn som del i en ox i Källås och 0:2 erläggs i pengar (VäSkb s 76, 77).

Häljebol

1361 *i Hælgghobole* (DS 6448), 1419 *i Hällahöle(?)* (?SD 2590, avskr), 1503 *Heligbode* (VäSkb s 76) – 10 C, 7 f.

VrH **1 sk**.

1361 är Bengt i H vittne vid ett jordbyte (DS 6448).

1419 byter Nils Tykasson (Välingeätten) och hans hustru Ingeborg Björnsdotter bort sin andel i ?H till Peder Djäkn och hans hustru Katarina Agmundsdotter (Hatt) (se Ränkesed, Älgå sn, Jösse hd) (SD 2590) – lokalisering osäker; kan även avse Häljeboda, Eda sn, Jösse hd, eller Hallebol, Köla sn, Jösse hd.

1503 uppgår oxskatten i H till 0:10 pn (VäSkb s 76).

1550 Se Byn.

Hällsbäck 1429 *Helsbek* (UUBp 12/3), 1444 *Hælsbæk* (RAp 29/6) – 10 C, 7 f.

VrH 1551 (endast) **1 kyäng**.

1 fr (1569 1 fr 'danskegods') (1562 Görvel Fadersdotter /Sparre av Hjulsta och Ängsö/).

1429 säljer Erik Torbjörnsson (?tre växter med rötter) i Hökerkulla, Tysslinge sn, Närke, till Björn Nilsson (Vinge) gårdarna H, Aspsäter, och Kättebacka och de tre gårdarna *Kiærra, *Røriksby och *Martensrudh, alla i Gillberga sn, samt Arvsbyn, By sn, Näs hd, och Forsvik och Smedstad, båda Botilsäters sn, Näs hd; gårdarna har Erik ärvt efter Ramfrid, änka efter Mats Henriksson; överlåtelsen görs genom 'fäst och omfärd' med nio fastar som 'värmländsk lag utvisar' (UUBp 12/3).

1444 säljer Erik Torbjörnsson i Hökerkulla gårdarna H, *Martensrudh, Aspsäter, *Kiærra och *Røriksby till Klas Nilsson, hövitsman i Värmland; gårdarna har Erik ärvt efter Ramfrid, änka efter Mats Henriksson; överlåtelsen sker genom 'fäst och omfärd' och med nio fastar i enlighet med värmländsk lag (av fastarna är fyra väpnare och fem odalbönder) (RAp 29/6, C 4 f 43v).

Vid denna försäljning har gårdarna som uppräknades för försäljning till Björn Nilsson (Vinge) år 1429 delats upp i två delar, varav en del säljs till Klas Nilsson, medan de övriga säljs till Björn Nilsson (se Kättebacka).

1566 har Sten Axelsson en gård i H som räntar 4 hundra järn; gården har tidigare tillhört Görvel Fadersdotter och Lage Brahe (SÄRKA vol 1:2 f 45).

Högsäter, Norra

och Södra 1460-tal i *Høgseter* (OtToLb s 105), 1503 *Hogsetther Norre* (VäSkb s 77) – 10 C, 7 f–7 g.

VrH **1 sk**, 1542 **2 sk**, 1564 **1 sk + 1 fr** (1562 Olof Larsson /Ramstaätten/).

1460-tal hålls häradsting i H på den tiden Jöns i H 'var fredlös' (*lagdis biltogh*) (OtToLb s 105).

- 1503 uppgår oxskatten i Norra H till 0:6 pn (VäSkb s 77).
 1535 upptas två gårdar i H i hjälpskattelängden för Värmland (GHj).
 1547 förlänar Gustav I gården H till Per Larsson (Ramstaätten); gården uppges vara hans rätta arv och ska räknas till frälse (se Östbro, Bro sn, Näs hd) (Reddep B II:7 f 2302ff).

Hösås

- 1535 *Hösszås* (GHj), 1540 *Hössås* (SkJb s 170) – 10 C, 5 f.
 VrH **1 ky** (1568 1 dky); prästlandbo.
 1540 upptas under Gillberga kyrkas uppbörd en landbogård i H med räntan 2 pund smör och 4 dagsverken (SkJb s 170).
 1548 tillhör en landbogård i H Gillberga sockenkyrka (VrH 1548:1).

Kik

- 1551 *Kückenn* (VrH 1551:10) – 10 C, 5 f.
 VrH 1551 (endast) **1 kytomt**, 1564 **1 kyt**.
 1550-tal redovisas en tomt och två ängar tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

Kisterud

- 1535 *Kirstinerudh* (GHj), 1540 *Kristinerudh* (VrH 1540:5), *Krismarydh* (SkJb s 5) – 10 C, 8 g; gården låg tidigare ca 700 meter nordost om den nuvarande gården (RAÄ 96, LSA Kisterud R2:4, år 1645).
 VrH **1 dky**.
 1540 har Skara domkyrka en gård i K med räntan 4 pund smör (SkJb s 5).

***Kiærra**

- 1429 *Kiærra* (UUBp 12/3), 1444 *Kiærra* (RAp 29/6).
 1429 säljer Erik Torbjörnsson (?tre växter med rötter) i Hökerkulla, Tysslinge sn, Närke, bland annat K, som han ärvt av Ramfrid, änka efter Mats Henriksson, till Björn Nilsson (Vinge) (se Hällsbäck) (UUBp 12/3).

1444 säljer Erik Torbjörnsson i Hökerkulla bland annat K, som han ärvt efter Ramfrid, änka efter Mats Henriksson, till Klas Nilsson, hövitsman i Värmland (se Hällsbäck) (RAp 29/6, C 4 f 43v).

Källås

1503 *Kelass, Kelas* (VäSkb s 76, 77, 78, 94).

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i K till 0:12 pn, men Amund i K betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Gårdsvik, denna sn, och Backa, Långseruds sn (VäSkb s 76, 77, 78, 94).

Kättebacka

1429 *Kiellabakka* (UUBp 12/3), 1444 *Kiellobakka* (RAp 29/6) – 10 C, 4 f; övergiven bytomt finns ca 150 norr om nuvarande bebyggelse (RAÄ 252:1, LSA Kättebacka R24-34:1, år 1707).

VrH 1551 (endast) **1 kyäng.**

1 fr (1562 Sigge Larsson /Sparre av Rossvik/).

1429 säljer Erik Torbjörnsson (?tre växter med rötter) i Hökerkulla, Tysslinge sn, Närke, bland annat gården K med kvarnarna, som han ärvt av Ramfrid, änka efter Mats Henriksson, till Björn Nilsson (Vinge) (se Hällsbäck) (UUBp 12/3).

1444 säljer Erik Torbjörnsson i Hökerkulla K med kvarnarna, samt Forsvik och Smedstad, Botilsäters sn, Näs hd och Arvsbyn, By sn, Näs hd, som han ärvt efter Ramfrid, änka efter Mats Henrikson, till Björn Nilsson (Vinge), lagman i Värmland (RAp 29/6).

Lofterud

1550-tal *Loffterudh* (AoE 19:2, odat) – 10 C, 6 e; övergiven bytomt ca 4 km väster om Gillberga kyrka (RAÄ 253, se även karta LSA Kättebacka R24-34:1, år 1707).

VrH 1564 **1 kyt.**

1550-tal redovisas en tomt i L tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

Magnebyn 1460-tal i *Modingebyn* (OtToLb s 105), 1503 *Madingby* (VäSkb s 76, 77) – 10 C, 7 f; två äldre bebyggelselägen finns ca 250 m nordost och 350 m sydost om nuvarande bebyggelseläge (RAÄ 261), se även kartor år 1645 (LSA Magnebyn R2:7) och 1777 (LSA Magnebyn R24-36:1).

VrH 1 sk.

1460-tal är Magnus i M nämndeman vid häradsting i Högsäter (OtToLb s 105).

1503 uppgår oxskatten i M till 1:0 pn, vilket betalas som del i en ox i Rotvik (VäSkb s 76, 77).

***Martensrudh**

1429 *Martensrudh* (UUBp 12/3).

1429 säljer Erik Torbjörnsson (?tre växter med rötter) i Hökerkulla, Tysslinge sn, Närke, bland annat M, som han ärvt av Ramfrid, änka efter Mats Henriksson, till Björn Nilsson (Vinge) (se Hällsbäck) (UUBp 12/3).

1444 säljer Erik Torbjörnsson i Hökerkulla bland annat M, som han ärvt efter Ramfrid, änka efter Mats Henriksson, till Klas Nilsson, hövitsman i Värmland (se Hällsbäck) (RAp 29/6, C 4 f 43v).

***Medønn**

1540 *Medønn* (VrH 1540:5).

VrH 1540–51 1 fr.

Mjöttan

1535 *Mjöttan* (GHj), 1540 *Myötach* (SkJb s 5) – 10 C, 7 g; övergiven tomt ca 600 m söder om nuvarande Björnö (RAÄ 98:1), se karta från 1645 (LSA Mjöttan R2:3).

VrH 1 dky.

1540 har Skara domkyrka en gård i M med räntan 3 pund smör (SkJb s 5).

Mon

1535 *Måån* (GHj), 1540 *Mon* (SkJb s 170) – 10 C, 6 f; .

VrH 1540 (endast) 1 ky (SkJb), redovisas därefter först 1548 1 ky, 1564 ½ ky, 1566 1 ky (1568 1 dky) 1569 ½ ky; saknas 1550–51.

1540 upptas under Gillberga kyrkas uppbörd en landbogård i M med räntan 1 pund smör (SkJb s 170).

1548 tillhör landbogården i M Gillberga sockenkyrka (VrH 1548:1).

Nysäter

1460-tal i *Nwseter* (OtToLb s 105), 1503 *Nwsetther*, *Nwsether* (VäSkb s 77, 94) – 10 C, 5 f.

VrH **1 sk.**

1460-tal är Erik i N nämndeman vid häradsting i Högsäter (OtToLb s 105).

1503 uppgår oxskatten i N till 0:7 pn, men Gunde i N betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 3:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Skumperud, denna sn, Byn, Stavnäs sn, och Galtebol, denna sn (VäSkb s 77, 94).

Närbyn

1535 *Nædrebi* (GHj), 1540 *Nedrebyn* (SkJb s 170) – 10 C, 6 f.

VrH **1 ky** (1568 1 dky); prästlandbo.

1540 upptas under Gillberga kyrkas uppbörd en landbogård i N med räntan 2 pund smör, 1 hundrade järn i gengärd och 4 dagsverken (SkJb s 170).

1548 tillhör landbogården i N Gillberga sockenkyrka (VrH 1548:1).

Odenstad

1355 *innan Odinstadum* (DS 5137, avskr), 1361 *i Odhenstadhum* (DS 6448), 1443 (tidigast) *Oensta* (C 56 f 19, avskr, regist utan årtal), – 10 C, 6 f.

VrH 1542 (endast) **1 ky**.

1 fr (1562 Johan Åkesson /Natt och Dag/).

Odenstad är 1355–56 sätesgård för Sigvid Jonsson (okänt sigill) (DS 5137, DS 5625); 1443 (tidigast) framgår att O omkr 1430–40-talen, då Sigrid Agmundsdotter (Hatt) levde (död tidigast 1443), var hennes sätesgård (C 56 f 19, odat).

1355 ger Sigvid Jonsson (okänt sigill) i O, på kung Magnus vägnar, Holmger Ama fullmakt att överlåta jord i Flundre härad, Västergötland, till Erengisle Tomasson (DS 5137, DS 5625).

- 1361 ger Bengt i O och hans hustru Sigröd jord i Varnums sn, Ölme hd, till prostén Mattias i Västerås (se Bonderud, Varnums sn, Ölme hd) (DS 6448).
- 1443 (tidigast) ärver Sten Bese (död 1466) på sin hustru Kristina Agmundsdotters (Hatt) vägnar O efter Kristinas halvsystem Sigröd Agmundsdotter (Hatt) (död tidigast 1443) (se släkttabell s 70) (C 56 f 19, regest utan årtal); – dateringen baseras på det yngsta brev där Sigröd Agmundsdotter betecknas levande (RAP 1443 20/6).
- 1460-tal Se *Ystadh.
- 1510-tal upptas O med räntan 4 hundra järn bland Johan Beses gods i Värmland (C 20 f 1v).
- 1514 upptas O med räntan 4 hundra avradsjärn och ½ hundra [järn] i gengård i Gunhild Johansdotters (Bese) jordebok (C 21 f 10v).
- 1553 upptas O (är här felskrivet: "Rustade") med räntan 5 hundra järn och hel fodring bland Gunhild Johansdotters gods; gården ingår i Råda rättardöme (se Råda) (BiS E 1986).
- 1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok en gård i O med samma järnränta som 1553; åkerns utåde är 24 spann, ängen ger 50 lass hö och till gården hör gott mulbete, god timmerskog, god vedbrand, god näverskog och gott fiskevatten, samt ett 'passligt gott' kvarnställe (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).
- Samma år ärver Axel Eriksson (Bielke) gården efter sin mor; här uppges gården ha en humlegård till 1 pund (BiS E 1986).
- 1558 redovisas i Axel Erikssons (Bielke) jordebok landbogården O med samma ränta som tidigare (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).
- 1560 ärver Margareta Axelsdotter (Bielke), hustru till Johan Åkesson (Natt och Dag), O som räntar 500 järn i arv efter sin far Axel Eriksson (Bielke) (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

Ragnilbol 1503 *Ranilbode, Ranibode* (VäSkb s 77, 94), 1535 *Ragnilleboll* (GHj) – 10 C, 6 f; bebyggelseämningar finns omkring 180 m norr om nuvarande bebyggelseläge (RAÄ 227:1), se även karta från 1791 (LSA Ragnilbol R24-44:1).

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i R till 0:6 pn, men Jon i R betalar skatten för hela gården i form av en ko värd 1:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Galtebol (VäSkb s 77, 94).

Rolfsbol 1564 *Rolsbol* (VrH 1564:7) – 10 C, 5 f.

VrH 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**; redovisas i Långseruds sn.

Rotvik 1503 *Rotwig* (VäSkb s 76, 77, 94) – 10 C, 7 f.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i R till 1:0 pn, men Jon i R betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Magnebyn (VäSkb s 76, 77, 94).

Råda 1510-tal *Rwd* (C 20 f 1v), 1514 *Rodh* (C 21 f 10v) – 10 C, 6 g; övergiven bytomt ca 100–200 m sydost om nuvarande bebyggelseläge (RAÄ 131), se karta från 1645 (LSA Råda R2:13).

VrH **1 fr** (1562 Elsa Axelsdotter /Posse/).

1553 omtalas Råda rättardöme i Gunhild Johansdotters (Bese) jordebok. I Råda rd ingår Råda och Odenstad, denna sn, Valum, Nors sn, Grums hd, Stömne, Stavnäs sn, *Bakørerød, Slankerud och Nolby, alla By sn, Näs hd, Sjole, Bro sn, Näs hd, och Litsbol, Ölseruds sn, Näs hd. (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

1460-tal se Rud, Glava sn.

1510-tal upptas R med räntan 2 hundra järn och 1 pund gäddor i förteckningen över Johan Beses gods i Värmland (C 20 f 1v).

- 1514 upptas R med räntan 2 hundra järn och $\frac{1}{2}$ hundra [järn] i gengärd i Gunhild Johansdotter (Bese) jordebok (C 21 f 10v).
- 1553 har Gunhild Johansdotter en gård i R som räntar 3 hundra järn och hel fodring; gården ingår i Råda rättardöme (BiS E 1986).
- 1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotter räkenskapsbok en gård i R med samma ränta som tidigare; åkerns utäde är 14 spann, ängen ger 24 lass hö, mulbete, timmerskog, vedbrand och näverskog är 'gott', och ett kvarnställe som mal höst och vår (BiS E 1986).
Samma år ärver Axel Eriksson (Bielke) gården efter sin mor (BiS E 1986).
- 1558 redovisas i Axel Erikssons (Bielke) jordebok landbogården R med samma ränta som 1554 (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

***Røriksby**

- 1429 *Røriksby* (UUBp 12/3).
- 1429 säljer Erik Torbjörnsson (?tre växter med rötter) i Hökerkulla, Tysslinge sn, Närke, bland annat R, som han ärvt av Ramfrid, änka efter Mats Henriksson, till Björn Nilsson (Vinge) (se Hällsbäck) (UUBp 12/3).
- 1444 säljer Erik Torbjörnsson i Hökerkulla bland annat R, som han ärvt efter Ramfrid, änka efter Mats Henriks-son, till Klas Nilsson, hövitsman i Värmland (se Hällsbäck) (RAp 29/6, C 4 f 43v).

Skeplanda

- 1564 *Skeplanda* (VrH 1564:7) – 10 C, 8 g; gården har enligt kartmaterialet haft flera olika lägen (LSA Skeplanda R2:4, HdEK).
- VrH 1564 **1 kyt**.

Skog

- 1535 *Skogh* (Ghj) – 10 C, 6 f.
- VrH **1 ky** (1568 1 dky); prästlandbo.
- 1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd en landbogård i S med räntan 3 pund smör, 1 hundra järn i gengärd och 4 dagsverken (SkJb s 170).
- 1548 tillhör landbogården i S Gillberga sockenpräst (VrH 1548:1).

- Skumperud** 1503 *Skomperet, Skompperet* (VäSkb s 77) – 10 C, 5 e.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i S til 1:0 pn, vilket erlæggs som del i en oxer i Nysäter (VäSkb s 77).
- Skäggebol** 1564 *Skeggebordh* (VrH 1564:7) – 10 C, 7 g.
 VrH 1564 **1 dky**, 1566 ½ **dky** (1568 1 dky).
 1564 **1 kyäng.**
- Stenarsbol** 1535 *Stensboll* (GHj), 1540 *Stensbo* (SkJb s 170) – 10 C, 6 e.
 VrH **1 ky** (1568 1 dky); prästlandbo.
 1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd en landbogård i S med räntan 2 pund smör, ½ hundraede järn i gengård och 4 dagsverken (SkJb s 170).
 1548 tillhör landbogården i S Gillberga sockenpräst (VrH 1548:1).
- *Stommen** 1540 *Gilberga stomps* (SkJb s 170).
 VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJb).
 1540 upptas S i Gillberga med uppbörd från följande gårdar: Prästgården, Silleruds sn, Prästgården, Långseruds sn, Åskog, Långseruds sn, Ämmeskog, Långseruds sn, och landbogårdar i Älvvik, Aspsäter, Stenarsbol, Blixbol och Äsketan, alla Gillberga sn, Björsebyn, Kålsäter, Lofterud, Strand, alla Långseruds sn, Krubbenäs, Svanskogs sn, Utängen, Liane, Tobyn och Skogen, alla Silleruds sn (SkJb s 170).
- Söpple** 1535 *Söpple* (GHj), 1540 *Sopple* (VrH 1540:5) – 10 C, 5 f.
 VrH **1 fr** (1562 Anna Salomonsdotter /Ram/).

- Torp** 1503 *Torp* (VäSkb s 76, 77, 94) – 10 C, 5 f.
 VrH **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i T till 0:10 pn, men Peder i T betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:12 pn; mellanskillnaden erhålls från Gårdsvik (VäSkb s 76, 77, 94).
- Väsby** 1535 *Væsby* (GHj) – 10 C, 6 f.
 VrH **1 ky** (1568 1 dky); prästlandbo; saknas 1550–51.
- *Ystadh** 1460-tal *Ystadh* (?OtToLb s 105) – belägen inom Gillbergs härad; avser möjligen Odenstad (Nilsson 1997 s 133).
 1460-tal är Arne i ?*Y nämndeman på häradsting i Högsäter, denna sn (OtToLb s 105).
- Åsen** 1564 *Åssenn* (VrH 1564:7) – 10 C, 6 f.
 VrH 1564 ½ **sk**; redovisas i Långseruds sn.
- Älvvik** 1535 *Ælluik* (GHj), 1540 *Alawijk* (SkJb s 170) – 10 C, 7 f.
 VrH **1 ky** (1568 1 dky); prästlandbo.
 1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd en landbogsård i Ä med räntan 4 pund smör, 1 hundrade gengård och 4 dagsverken (SkJb s 170).
 1548 tillhör landbogsården i Ä Gillberga sockenpräst (VrH 1548:1).
- Äsketan** 1535 *Æskestaken* (GHj), 1540 *Eskistada* (SkJb s 170) – 10 C, 5 f.
 VrH **1 ky**; prästlandbo, övergår 1564 till **1 fr** (1569 1 fr + 1 fr 'danskegods') (1562 Per Larsson /Ramstaätten).
 1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd en landbogsård i Ä, med räntan 1 pund smör och 4 dagsverken; skatten uppbärs 1540 av Nils Larsson, fogde på Kopparberget (SkJb s 170).

Ökne

1435 *Økn* (?RAp 23/7), 1503 *Øghen* (VäSkb s 77) – 10 C, 5 f.

VrH **1 sk.**

1 fr (1562 Lars Matsson /Kafle/).

1361 är Peter i Ö vittne vid ett jordbyte (DS 6448).

1435 överlåter Tord Kokland och hans hustru Sigrid Agmundsdotter (Hatt) halva ?Ö till Lars Ödgersson (se Backa) (RAp 23/7).

1503 uppgår oxskatten i Ö till ½:0 pn (VäSkb s 77).

Glava socken

1225 *þa bygð er Glaðaþros heitir* (Eirspennill s 530; bygden Glava omtalas i Håkon Håkonssons saga, se Inledningen s 66 ff).

1370 *i Gladhowaldz sokn* (DS 8151, avskr).

1503 *Gladwol soken* (VäSkb s 79).

1540 *Gladwåll, Gladwåls kyrkia* (SkJb s 171, 172).

Omfattning: Glava socken hade 1950 samma omfattning som under medeltiden och 1500-talet.

Annexförhållande: Fram till 1875 var Glava socken annex till Stavnäs (Lagerstedt s 93, SOV 4 s 10).

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan byggdes på 1730-talet. Den ersatte en träkyrka vid Glasälven 7 km söderut, nära Fors. 1941 framgrävdes här syllstenarna till en 22 m lång och 10 m bred salkyrka av trä, med ett trätorn i väster. Av arkivaliska uppgifter framgår att den på 1680-talet byggdes ut med "Een Nybygd 1/2 Kiörka", men det framgår inte var utvidgningen skedde, och utgrävningen gav inga tydliga svar.

Omedelbart söder om koret påträffades vid utgrävningen syllstenar till en fristående kvadratisk byggnad med 8 m sidmått. Den har tolkats som en klockstapel alternativt som ett pilgrimshärbärke.

Kyrkan har en sandstensdopfont som dateras till första hälften av 1200-talet. (Lagerlöf s 141 ff; Hallbäck s 20, 108 f, RAÄ 72.)

Glava gamla kyrkplats



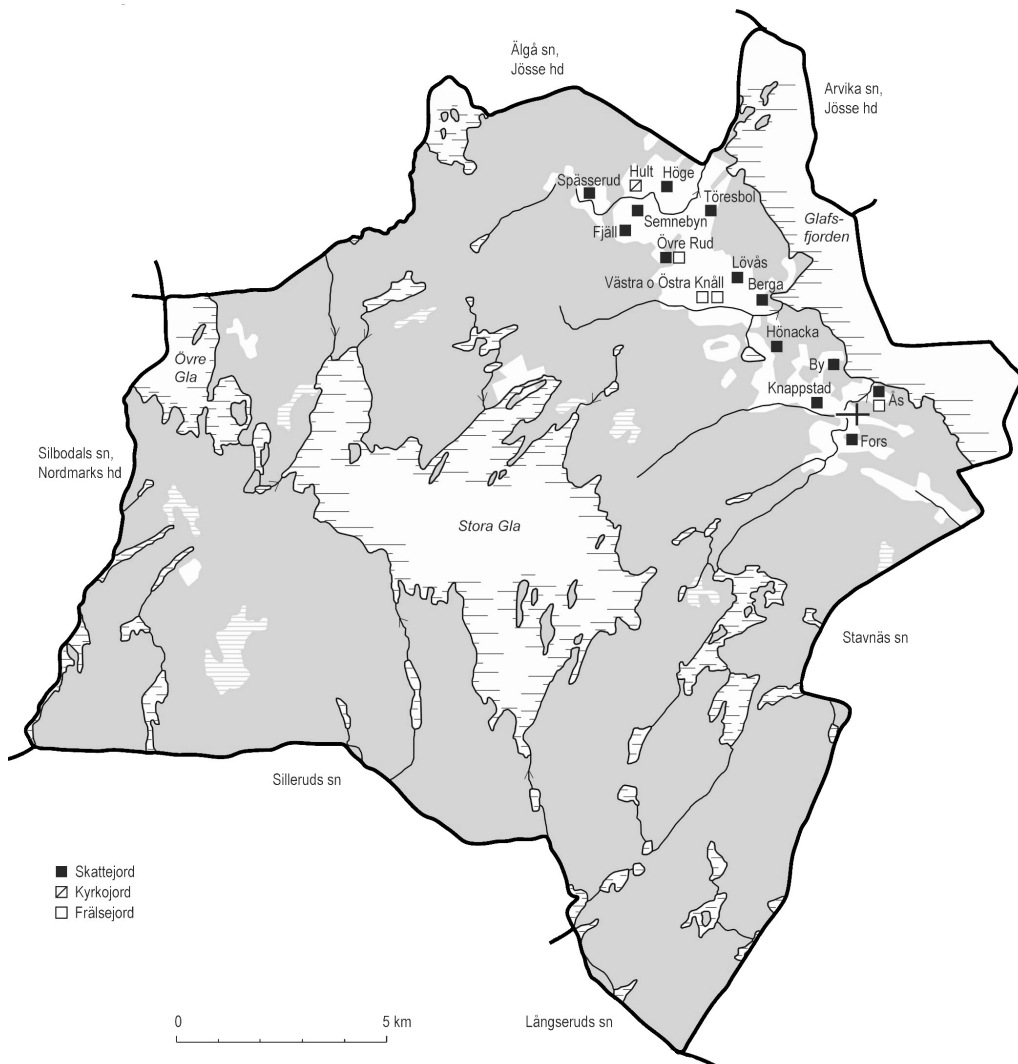
Gladisvalls kyrkoruin (RAÄ 72, ev även RAÄ 80), ligger ca 300 m norr om Fors; på kartan från 1646 är kyrkplatsen markerad med X (LSA Fors R2:107) .

Antal jordeboksenheter Vrh 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyuj	fr
Berga	1 (1)	—	—	—	—	—
By	1 (1)	—	—	—	—	—
Fjäll	1 (1)	—	—	—	—	—
Fors	1 (1)	—	—	—	—	—
Hult	—	—	—	1 (1)	—	—
Höge	1 (1)	—	—	—	0 (1)	—
Hönacka	1 (1)	—	—	—	—	—
Knappstad	—	0 (1)	1 (0)	—	—	—
Knäll	—	—	—	—	—	2 (2)
Lövås	1 (1)	—	—	—	—	—
*Prestboll	—	—	—	1 (1)	—	—
Rud	1 (1)	—	—	—	—	1 (1)
Semnebyn	0 (1)	—	—	—	0 (1)	—
Spässerud	1 (1)	—	—	—	—	—
Töresbol	1 (1)	—	—	—	—	—
Ås	1 (1)	—	—	—	—	1 (1)
Summa	11 (12)	0 (1)	1 (0)	2 (2)	0 (2)	4 (4)

Dessutom redovisar längderna: **0(1) kyskog** i Gränsjön, **0(1) kyskog** i Hedene.

Glava socken



Glava socken omkring 1550.

Berga1503 *Berg* (VäSkb s 79) – 11 C, 1 d.

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i B till 0:10 pn, av vilket 0:9 pn erlæggs som del i en oxe i By, och 0:1 pn som del i en oxe i Rud (VäSkb s 79).

- Brandsbol** 1562 *Bransbord* (HH 3 s 50); upptas i j**b** först 1581 (SOV 4 s 10) – 11 C, 2 d.
Till Brandsbol skiver sig 1562 Truls Andersson (SoH 1973:1 s 169).
1562–63 har Truls Andersson i B inte infunnit sig för mönstring i Västergötland (HH 3 s 50).
1565 förlorar Truls Andersson i B sin frälsefrihet (HH 13:1 s 193).
- By** 1503 *Byn, By* (VäSkb s 79, 95) – 11 C, 1 d.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i By till 1:0 pn, men Salle i By betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:17 pn; mellanskillnaden erhålls från Berga (VäSkb s 79, 95).
- Fjäll** 1503 *Fjæld* (VäSkb s 79) – 11 C, 1 c.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i F till 0:11 pn, av vilket 0:2 pn erläggs som del i en stut i Töresbol och 0:9 betalas i pengar (VäSkb s 79).
- Fors** 1503 *Fors* (VäSkb s 78, 79, 95) – 11 C, 0 d.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i F till 1:0 pn, men Björn i F betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:17 pn; mellanskillnaden erhålls från Ållevik, Stavnäs sn, och (Norra) Fjöle, Stavnäs sn (VäSkb s 78, 79, 95).

***Gladhæwals**

kvarn

- 1346 *molendino meo dicto Gladhæwals* (DS 4085) – har troligen legat i Glasälven, ca 550 m sydväst om den gamla kyrkplatsen (RAÄ 72, LSA Fors R25-7:1, år 1768).
- 1346 ger Lars Magnusson (Magnus Marinasons ätt) sin kvarn G, vilken han köpt av Magnus Petersson (?kluvan sköld), och jord i Säby, Vadsbo hd, Väster-götland, i morgongåva till sin hustru Katarina Peters-dotter (Porse) (DS 4085; ÄSF I:2 s 175).
- 1370 tilldömer Jöns Bengtsson på landsting i Tingvalla G kvarn med kvarntorpet där, till Joar Sigbjörnsson (se Ås) (DS 8151).

Gränsjön

- 1564 *Grønssiø scog* (VrH 1564:7) – 11 C, 1 b.
VrH 1564 **1 kyskog**.

Hedene

- 1564 *Hede scoga* (VrH 1564:7) – 11 C, 0 b.
VrH 1564 **1 kyskog** (1565 1 kyuj).

***Hiellen**

- 1551 *Hiellenn* (VrH 1551:10).
VrH 1551 (endast) **1 sk**.

Hillringsberg Se Ås.

Hult

- 1535 *Hullth* (GHj), 1540 *Holt* (SkJb s 171) – 11 C, 2 c.
VrH **1 ky**; prästlandbo.
- 1540 upptas under Stavnäs stoms uppbörd H med räntan 2½ hundra och 1 tjog järn (SkJb s 171).
- 1548 tillhör landbogården i H Stavnäs sockenpräst i Stavnäs gäll (VrH 1548:1).

Höge

- 1503 *Høgen* (VäSkb s 79) – 11 C, 2 d.
VrH **1 sk**.
1564 **1 kyuj**.
1503 uppgår oxskatten i H till 0:12 pn (VäSkb s 79).

Hönacka

1503 *Honenack, Hønenacke* (VäSkb s 79, 95) – 11 C, 1 d.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i H till 0:10 pn, vilket Arne i H erlägger i form av en ko värd 0:9 pn; den resterande summan om 0:1 betalas i pengar (VäSkb s 79, 95).

***Jædharen**

1398 *Jædharen* (?RAP 15/7) – avser möjligen den gård som på karta från 1646 kallas Järr (LSA Lövsås R2:111) belägen ca 250 m väster om nuvarande Glava kyrka, där bebyggelselämningar finns (RAÄ 179).

1398 tillfaller hela ?J Birger Larsson (eget sigill) vid jordskifte med Björn Bengtsson och Hugo Enarsson (se Sund, Arvika sn, Jösse hd) (RAP 15/7).

Knapstad

1503 *Knapstade* (VäSkb s 79) – 11 C, 1 d.

VrH **1 skt** (1548 1 sk) 1564 ½ **sk** (1566 1 sk).

1503 uppgår oxskatten i K till ½:0 pn, av vilket 0:1 pn erläggs som del i en stut i Lövsås och 0:3 betalas i pengar (VäSkb s 79).

**Knåll, Västra
och Östra**

1225 *Knollr* (Eirspennill s 530), 1398 *Knolle* (?RAP 15/7) – 11 C, 1 d.

VrH **2 fr** (1545 1 fr) (1562 Anna Klemetsdotter /Hogenskild/, Knut Posse).

1225 omtalas K i Håkon Håkonssons saga (se Inledningen s 66 ff).

1398 tillfaller 8 löparbol i ?K Birger Larsson (eget sigill) vid jordskifte med Björn Bengtsson och Hugo Enarsson (se Sund, Arvika sn, Jösse hd) (RAP 15/7).

1449 säljer Bengt Algotsson (tre rosor) en gård i Glava socken [ej namngiven men avser sannolikt Knåll] som avkastar 1 löp smör och en tunna malt till Jöns Lagepose (se Säter, Kila sn, Näs hd) (DalsD nr 125).

1472 ger Knut Posse gården K i morgongåva till sin hustru Birgitta Gustavsdotter (Sture) (se Åmot, Eda sn, Jösse hd) (DalsD nr 159).

- Lövås** 1503 *Loffas, Lossas* (VäSkb s 79, 95) – 11 C, 1 d.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i L till 0:10 pn, men Anders i L betalar skatten för hela gården i form av en stut värd 0:11 pn; mellanskillnaden erhålls från Knapptad (VäSkb s 79, 95).
- *Prestboll** 1535 *Prestboll* (GHj), 1540 *Præstbordh* (VrH 1540:5), *Stompen i Gladwåll* (SkJb s 171).
 VrH **1 ky**; prästlandbo; kallas från 1564 för Stommen; och är från 1565 förlänt till prästen i Stavnäs.
 1540 upptas under Stavnäs stoms uppörd Stommen i Glava med räntan 5 hundra järn (SkJb s 171).
 1548 tillhör landbogården i P Stavnäs sockenpräst i Stavnäs gäll (VrH 1548:1).
- Rud, Övre** 1460-tal *Rudh* (?OtToLb s 105), 1503 *Roid, Rod* (VäSkb s 79, 95) – 11 C, 1 d.
 VrH **1 sk** (1542 1 skt).
1 fr; kallas 1572 Norra Rud (1562 Maurits Stake).
 1460-tal är Tore i ?R nämndeman på häradsting i Högsäter, Gillberga sn (OtToLb s 105) – kan även avse Råda, Gillberga sn, eller Rud, Stavnäs sn.
 1503 uppgår oxskatten i R till 0:12 pn, men Olof i R betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:13 pn; mellanskillnaden erhålls från Berga (VäSkb s 79, 95).
- Semnebyn** 1551 *Sibbiörnebynn* (VrH 1551:10) – 11 C, 1 c.
 VrH 1551 **1 sk.**
 1564 **1 kyuj.**
- Spässerud** 1503 *Spesret* (VäSkb s 79, 95) 11 C, 2 c.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn, vilket erläggs av Torsten i S i form av en ko med detta värde (VäSkb s 79, 95).

***Stommen** se *Prestboll.

Svenserud 1398 *Swenningxrud* (?RAP 15/7); upptas i tiondelängd först 1576 (SOV 4 s 13) – 11 C, 1 d.

1398 tillfaller hela ?S Birger Larsson (eget sigill) vid jordskifte med Björn Bengtsson och Hugo Enarsson (se Sund, Arvika sn, Jösse hd) (RAP 15/7).

Töresbol 1503 *Torrisbyn, Torilsbyn, Torriksboll* (VäSkb s 79, 95) – 11 C, 1 d.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i T till 0:9 pn, men Gudlög i T betalar skatten för hela gården i form av en stut värd 0:11 pn; mellanskillnaden erhålls från Fjäll (VäSkb s 79, 95).

**Ås, nu Hill-
ringsberg**

1363 *Aass* (?DS 6880), 1370 *Aas* (DS 8151, avskr), 1503 *Ass, Aass* (VäSkb s 78, 79, 95) – 11 C, 1 e.

VrH **1 sk**; kallas från 1564 för Yttre Ås.

1 fr; kallas 1572 för Övre Ås (1562 Margareta Nilsson/Vinge/).

1363 byter Erik Kettilsson (Puke) till sig ?Ås 'i Värmland' från Skänninge systrakloster och sin syster Illiana, priorissa där, mot jord i Tollstads kyrkby, Vifolka hd, Östergötland (DS 6880).

1370 tilldöms Joar Sigbjörnsson, på landstinget i Tingvalla, gården Ås, samt *Gladhæwals kvarn och kvarntorp; en utredning hade visat att Joar hade fått godset 'med rätt landslag' och genom 'fäst och ömfärd' (DS 8151).

1397 stadfäster Peter Tomasson, konungsdomhavande, och Ivar Nilsson, lagman i Östergötland, vid räfsteting med allmogen i Vifolka hd jordbytet mellan Erik Kettilsson (Puke) och Skänninge systrakonvent från år 1363 rörande gården ?Ås (RAP 18/3).

1503 uppgår oxskatten i Ås till 0:10 pn, men Olof i Ås betalar skatten för hela gården i form av en stut värd 0:11 pn; mellanskillnaden erhålls från Södra Ejöle, Stavnäs sn (VäSkb s 78, 79, 95).

Högeruds socken

Socknen upprättades som kapellförsamling 1646 av områden inom Stavnäs socken. Högerud blev annexförsamling till Stavnäs socken 1830 och infördes i jordeböckerna från 1805 (Lagerstedt s 93). Gårdarna Humslid och Ingersbyn upptogs tidigare i Arvika socken (se Arvika sn, Jösse hd).

Långseruds socken

1503 *Langxret soken* (VäSkb s 77).

1531 *Longsrud soken* (GR 7 s 394).

1540 *Långxruwdh, Longsrudz kyrkia* (SkJb s 5, 170).

Omfattning: Socknens omfattning var 1950 densamma som under medeltiden och 1500-talet.

Kyrkan: Inom den nuvarande socknen fanns under medeltiden tre kyrkor och kapell: Långseruds kyrka, Åskogs kapell och Långskogs kapell. Strax utanför sockengränsen, i Dalsland, låg Ämmeskogs kyrka¹ (se sockenkartan). Långskog och Ämmeskog uppges 1540 i Skara stifts kyrkliga jordebok vara nedlagda, medan Långseruds kyrka och Åskog uppges ha inkomster i form av tionde. Båda har också stom (prästgård) (SkJb s 170).

Medeltida bebyggelse saknas omkring Lönnskogs kyrka (se sockenkartan). Vid Åskogs kyrka har ett bronskrusifix från 1200-talet påträffats (se kyrkobeskrivningen). Möjligen kan detta tolkas som att Åskog är den äldsta kyrkplatsen i socknen, även om det skriftliga källmaterialet för Långseruds socken är äldre (från 1503).

Långseruds kyrka, Långseruds sn

Långseruds nuvarande kyrka är liggtimrad med korsformad plan och tresidigt avslutat kor. Den byggdes huvudsakligen på 1600- och 1700-talet men har möjligen medeltida partier i långhuset och koret.

Kyrkan har en täljstensfunt som daterats till 1200-talet början. (Nisbeth 1972; Hallbäck s 47, 126 f.)

Åskogs (Östenskogs) kapell, Långseruds sn

Gyllenius berättar 1644 att vid Åskog, 7 km väster om Långseruds kyrka, står en stor öde kyrka med vacker kyrkogård och balkar omkring. 1959 framgrävdes grunden. Kyrkan var av trä, 20 m lång och 9 m bred, med ett 5 m brett rakslutet kor. Söder om koret fanns ett vapenhus eller vindfång som visar att korportal funnits. Mandelgren uppger att skelett medföljt då man hämtat grusfyllning på platsen. Ett emaljerat bronskrucifix, daterat till omkring 1200, har påträffats på platsen. (Gyllenius s 67; Lagerlöf s 144 f; RAÄ 19; Mandelgren serie 5 Långserud.)

¹ Ämmeskogs socken motsvarade den västligaste delen av nuvarande Svanskogs socken. Området har även kallats Dalboredden och räknades till Dalsland. Se vidare under *Ämmeskogs socken nedan.

Långskogs (Lönnskogs) kapell, Långseruds sn

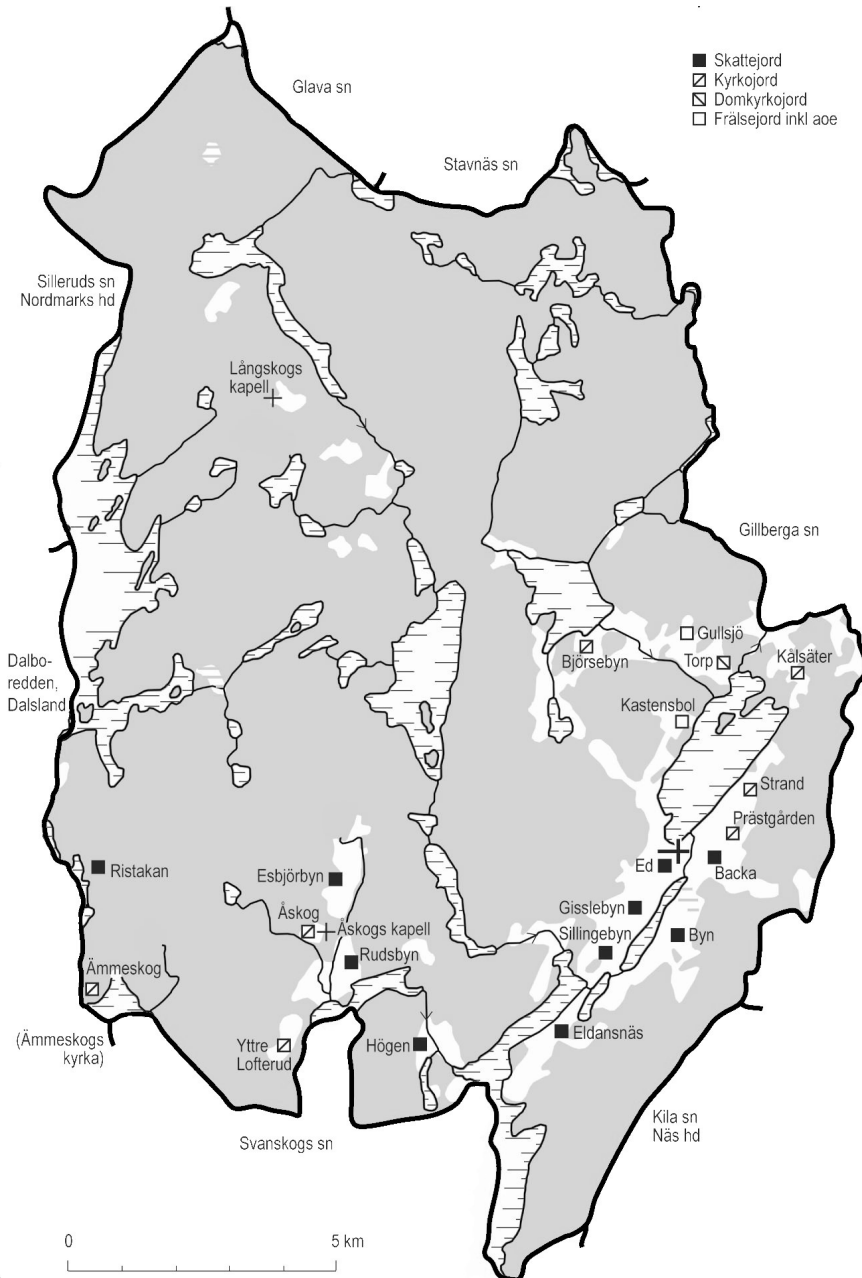
11 km nordväst om kyrkan, vid Lönnskog, utgrävdes 1959 grunden till en kyrkobyggnad av trä (RAÄ 7). Den hade varit drygt 9 m lång, med 5 m brett långhus och 3 m brett rakslutet kor. Strax väster om grunden finns resterna av en 35 m lång bogårdsmur i nord-sydlig riktning. Inga daterande fynd tycks ha gjorts vid utgrävningen. (Lagerlöf s 144 ff.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyt	aoe	aoet	fr
Amnebyn	–	–	–	–	0 (1)	–	–	–
Angunnerud	–	–	–	–	–	–	0 (1)	–
Backa	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
*Bierkeosetter	–	–	–	–	0 (1)	–	–	–
Björketjärn	–	–	0 (1)	–	–	–	–	–
Björsebyn	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Bräckan	–	–	–	–	–	–	0 (1)	–
Byn	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Ed	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Eldansnäs	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Elofsbyn	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–
Esbjörbyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Gisslebyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Grinsbyn	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Gullsjö	–	–	–	–	–	0 (1)	–	1 (0)
Högen	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Kastensbol	–	–	–	–	–	0 (1)	–	1 (0)
Kålsäter	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Lofferud	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Lönnskog	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–
Prästgården	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Ristakan	–	–	1 (1)	–	–	–	–	–
Rudsbyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Sillingebyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Stenbyn	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–
Strand	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Vråna	–	–	–	–	0 (1)	–	–	–
Åskog	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Ämmeskog	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Summa	9(10)	0(3)	1(2)	7(7)	0(3)	0(2)	0(2)	2(0)

Dessutom redovisar längderna: **0(1) kyuj** i Björketjärn, **0(1) kruj** i Eldansnäs, **1(0) skskog** i Skogen och **1(1) dky** i Torp.

Långseruds socken



Långseruds socken omkring 1550.

- Amnebyn** 1564 *Anundebyn* (VrH 1564:7) – 10 C, 5 e.
VrH 1564 **1 kyt**.
- Angunnerud** 1572 *Anordmanerud* (VrH 1572:3) – 10 C, 5 d.
VrH 1572 **1 aoet**.
- Backa** 1460-tal *Bacca* (?OtToLb s 105), 1503 *Backe* (VäSkb s 78) – 10 C, 5 e.
VrH **1 sk**.
1361 och 1435 se Backa, Gillberga sn.
1460-tal är Erik i ?B nämndeman på häradsting i Högsäter, Gillberga sn (OtToLb s 105) – kan även avse Backa, Gillberga sn.
1503 uppgår oxskatten i B till 0:11 pn, av vilket 0:7 pn erlæggs som del i en oxe i Byn och ½:0 pn som del i en oxe i Källås, Gillberga sn (VäSkb s 77, 78).
- *Bierkeosetter** 1564 *Bierkeosetter* (VrH 1564:7).
VrH 1564 **1 kyt**; upptas endast 1564–72 (SOV 4 s 24).
- Björketjärn**, Norra och Södra 1564 *Børkekiern* (VrH 1564:7) – 10 C, 6 d (Norra) och 10 C, 5 d (Södra).
VrH 1564 **1 skt**.
1564 **1 kyuj**; kallas Södra Björketjärn; hör till Hån, Töcksmarks sn, Nordmarks hd, redovisas där 1564–71.
- Björsebyn** 1535 *Biørssebin* (GHj), 1540 *Biørsaby* (SkJb s 170) – 10 C, 6 d.
VrH **1 ky**; prästlandbo.
1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd en landbogård i B med räntan 4 pund smör, 1 hundra järn i gengärd och 4 dagsverken (SkJb s 170).

1548 tillhör landbogården i B Gillberga sockenpräst i Gillberga gäll (VrH 1548:1).

Bräckan

1569 *Bräken* (VrH 1569:6) – 10 C, 5 e.

VrH 1569 **1 aoet.**

Byn

1503 *Byn* (VäSkb s 78, 94) – 10 C, 5 e.

VrH **1 sk.**

1545–48 **1 skt**, öde.

1460-tal Se Byn, Gillberga sn.

1503 uppgår oxskatten i B till 0:11 pn, men Jon i B betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Backa (VäSkb s 78, 94).

Ed

1503 *Ed, Edh* (VäSkb s 77, 78, 94) – 10 C, 5 e.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i Ed till 0:10 pn, men Jon i Ed betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:19 pn; mellanskillnaden erhålls från Gisslebyn, denna sn, och Skäggebyn, Svanskogs sn (VäSkb s 77, 78, 94).

Eldansnäs

1503 *Elsnes, Ellesnes* (VäSkb s 77, 78, 94), 1535 *Ållisnes* (GHj), 1540 *Ollisnæss* (VrH 1540:5) – 10 C, 4 d.

VrH **1 sk.**

1564 **1 kruij.**

1503 uppgår oxskatten i E till 0:10 pn, men Hoge i E betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Rällsbyn, Svanskogs sn (VäSkb s 77, 78, 94).

Elovsbyn

1568 *Elsböl* (VrH 1568:15) – 10 C, 6 d.

VrH 1568–69 $\frac{1}{2}$ **sk**; upptas åter i jb 1576 (SOV 4 s 19).

Esbjörbyn

1503 *Esbiørnsbyn, Esbiørnsby* (VäSkb s 77, 94) – 10 C, 5 c.

VrH **1 sk**; 1545–65 länsman brukar gården.

1503 uppgår oxskatten i E till 0:13 pn, men Nils i E betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:17 pn; mellanskillnaden erhålls från Koppungen, Svanskogs sn (VäSkb s 77, 94).

Gisslebyn 1460-tal i *Gislebyn* (OtToLb s 105), 1503 *Giseelbyn* (VäSkb s 78) – 10 C, 5 e.

VrH 1 sk.

1460-tal är Mats i G nämndeman på häradsting i Högsäter, Gillberga sn (OtToLb s 105).

1503 uppgår oxskatten i G till 1:0 pn, vilket erlæggs som del i en ox i Ed (VäSkb s 78).

Grinsbyn 1564 *Grimsbyn* (VrH 1564:7) – 10 C, 4 d.

VrH 1564 1 sk.

Gullsjö 1535 *Gudilsrud* (GHj), 1540 *Gudelsiøø* (VrH 1540:5) – 10 C, 6 e.

VrH 1 fr, 1564 1 aoe.

Högen 1460-tal i *Høgen* (?OtToLb s 105), 1503 *Hogen* (VäSkb s 77, 78) – 10 C, 4 d.

VrH 1 sk.

1460-tal är Jon i ?H nämndeman på häradsting i Högsäter, Gillberga sn (OtToLb s 105) – kan även avse Högen, Svanskogs sn.

1503 uppgår oxskatten i H till 0:12 pn, vilket erlæggs som del i en ox i Sillingeby (VäSkb s 77, 78).

Kastensbol 1540 *Kastensboll* (VrH 1540:5) – 10 C, 5 e.

VrH 1 fr, 1564 1 aoe.

Kålsäter, Övre 1535 *Kollzsetterudh* (GHj), 1540 i *Kålsæther* (SkJb s 170) – 10 C, 6 e.

VrH 1 ky; prästlandbo.

1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd en landbogård i K med räntan 2 pund smör, ½ hundrade järn i gengärd och 4 dagsverken (SkJb s 170).

1548 tillhör landbogården i K Gillberga sockenpräst i Gillberga gäll (VrH 1548:1).

Lofterud,

Yttre

1535 *Loffiterudh* (GHj), 1540 *Låfftarid* (SkJb s 170) – 10 C, 4 c; avser Yttre Lofterud; Övre Lofterud upptas i jb först 1611 (SOV 4 s 21).

VrH **1 ky**; prästlandbo.

1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd en landbogård i L med räntan 3 pund smör och 4 dagsverken (SkJb s 170).

1548 tillhör landbogården i L Gillberga sockenpräst i Gillberga gäll (VrH 1548:1).

***Långskog**

Se sockeninledningen till Långseruds socken ovan.

Lönnskog

1564 *Lønnskog* (VrH 1564:7) – 10 C, 7 c; en medeltida träkyrka har legat i byns västra del, se Långskogs kapell (Lagerlöf s 146).

VrH 1564 **1 skt**, 1568 ½ **sk**.

**Nordmanse-
rud**

1569 *Nordmansrud* (VrH 1569:6) – 10 C, 6 e.

VrH 1569 (endast) **1 aoet**.

Prästgården

1535 *Prestegorden* (GHj), 1540 *Stompnen i Lånxrudh* (SkJb s 170), *Prästegården* (VrH 1540:5) – 10 C, 5 e; kallas omväxlande Prästgården och Stommen i VrH.

VrH **1 ky**; prästlandbo; 1564–72 förlänt till prästen i Gillberga.

1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd Stommen i L, med räntan 4 pund smör, 1 hundrade järn i gengärd och 4 dagsverken (SkJb s 170).

1548 tillhör landbogården sockenprästen i Gillberga sn och Gillberga gäll; prästen innehar den fritt (VrH 1548:1).

- Ristakan** 1503 *Rissetagen* (VäSkb s 78) – 10 C, 5 c; övergiven bytomt med bebyggelselämningar (RAÅ 127).
VrH **1 skt**, 1540–48 öde.
1503 uppgår oxskatten i R till 0:1 pn (VäSkb s 78).
- Rudsbyn** 1535 *Røtzbyn* (GHj) – 10 C, 5 d.
VrH **1 sk**.
- Sillingeby** 1503 *Sollyngbyn, Sollyngby, Sollingbyn* (VäSkb s 77, 78, 94), 1535 *Sillingebin* (GHj) – 10 C, 5 d.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i S till 0:10 pn, men Anders i S betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:22 pn; mellanskillnaden erhålls från Högen (VäSkb s 77, 78, 94).
- Skogen** 1503 *Skogen* (VäSkb s 78) – 10 C, 5 d.
VrH 1540–51 **1 skskog**; kallas 'skogsdel', (1545–48 öde); sägs 1551 ligga i "Gäff" (VrH 1551:10).
1503 uppgår oxskatten för S till ½:0 pn, av vilket 0:2 pn 'av Gillberg' och 0:2 pn 'av Sillerud' (VäSkb s 78) – betydelsen är oklar och denna notering avviker från de övriga; en möjlig förklaring är att hälften av skatten betalats i Gillberga sn och den andra delen i Silleruds sn; sist bland gårdarna i Långseruds sn har följande överstrukits: *Skogelei 0:2 pn (VäSkb s 78, not 8); möjligen finns kopplingar till *Skogeley, Silleruds sn, Gillbergs hd, alternativt betecknar 'skogelei' en avgift inte en bebyggelse.
- Stenbyn** 1564 *Steensbynn* (VrH 1564:7) – 10 C, 6 c–d.
VrH 1564 **1 sk**, 1568 ½ **sk**.
- *Stommen** Se Prästgården.

- Strand** 1535 *Strandh* (GHj), 1540 *Stran* (SkJb s 170), 1540 *Strandh* (VrH 1540:5) – 10 C, 5 e.
VrH **1 ky**; prästlandbo.
1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd en landbogård i S med räntan 3 pund smör, 1 hundrade järn i gengärd och 4 dagsverken (SkJb s 170).
1548 tillhör landbogården sockenprästen i Gillberga och Gillberga gäll (VrH 1548:1).
- Torp** 1535 *Tørph* (GHj), 1540 *Torp* (SkJb s 5) – 10 C, 6 e.
VrH **1 dky**.
1540 har Skara domkyrka en gård i T räntan 6 pund smör (SkJb s 5).
- Vråna** 1564 *Wrånn* (VrH 1564:7) – 10 C, 5 e.
VrH 1564 **1 kyt**.
- Åskog** 1535 *Åstenskogh* (GHj), 1540 *Åstenskog* (VrH 1540:5), 1540 *Stompnen i Östenskog* (SkJb s 170) – 10 C, 5 c.
VrH **1 ky**; prästlandbo.
1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd Stommen i Å med räntan 3 pund smör och 4 dagsverken (SkJb s 170).
1548 tillhör landbogården i Å sockenprästen i Gillberga i Gillberga gäll (VrH 1548:1).
- Ämmeskog** 1535 *Æmbetzkogh* (GHj), 1540 *Stompnen i Embeskogh* (SkJb s 170), *Æmbitzkogh* (VrH 1540:5) – 10 C, 4 c.
VrH **1 ky**; prästlandbo.
1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd Ämmeskogs stoms uppbörd med räntan 1½ pund smör; Ämmeskog (som socken) är nedlagd 1540 (SkJb s 170).
1548 tillhör landbogården i Ä sockenprästen i Gillberga i Gillberga gäll (VrH 1548:1).
- *Östenskog** Se Åskog.

Långskogs (Lönnskogs) socken

1540 *Långskog* (SkJb s 170).

Långskog upptas inte 1535 i hjälpskattelängden över Värmland (GHj) och uppges 1540 vara nedlagd (SkJb), se Långseruds socken.

Silleruds socken

1383 *i Sillarudz sokn* (NRAp 16/6).

1397 *i Sildarudh sokn* (DalsD nr 85).

1461 *i Sillarudz sokn* (DN 2:2 nr 841).

1503 *Sillere* (VäSkb s 75).

1540 *Sijllaridz kyrkio* (SkJb s 170).

Omfattning: Silleruds socken hörde före 1609 till Gillbergs härad, för att därefter upptas under Nordmarks härad. 1543 upptas socknen tillfälligt i Näs härad (Lagerstedt s 94, SOV 9 s 46).

Annexförhållande: Silleruds socken var annex till Gillberga socken, Gillbergs härad (SkJb, Lagerstedt s 94).

Kyrkan: Den nuvarande kyrkan uppfördes 1887–88. En äldre kyrkplats ligger omkring 3 km söderut (RAÅ 119). En spånklädd träkyrka byggdes här 1662 efter att en äldre kyrka förstördes av en brand (Lagerlöf s 184 f). Den äldre kyrkan finns avbildad på en karta från 1644 (LSA R4:204, se bilden över Silleruds kyrka).

Kyrkan har en täljstensfunt från mitten av 1200-talet. (Hallbäck s 62 f.)

Silleruds kyrka



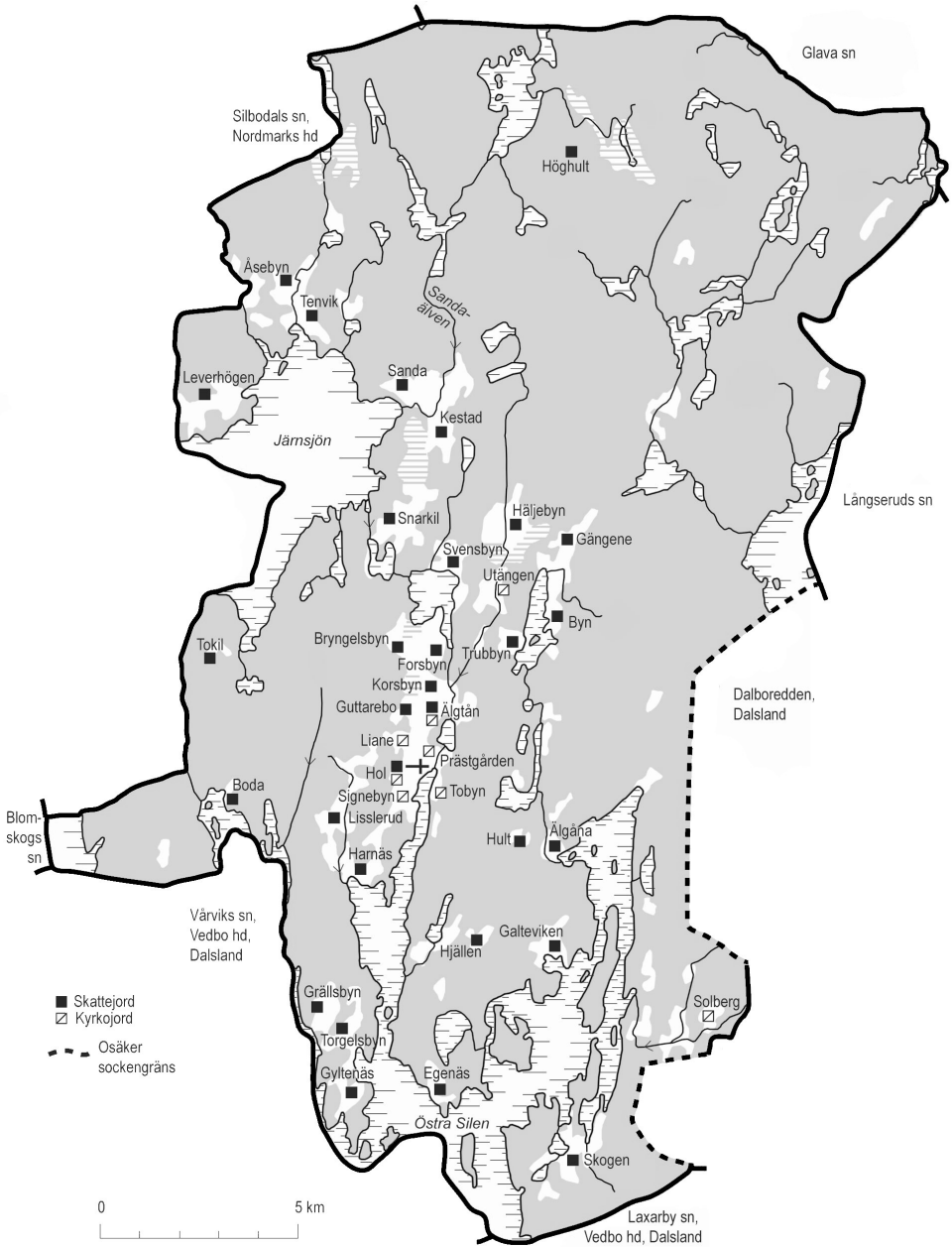
Silleruds kyrka och prästgården (nr 59) avbildade år 1644 (LSA R4:204).

Antal jordeboksenheter Vrh 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	½ ky	kyt	kyuj
Bjurbäck	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Boda	1 (1)	–	–	–	0 (1)	–	–
Bryngelsbyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Byn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Egenäs	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Fälltakan	–	0 (1)	–	–	–	–	–
Forsbyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Galteviken	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Grällsbyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Gutarebol	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Gyltenäs	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Gängene	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Harnäs	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Hjällen	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–	–
Hol	1 (1)	–	–	–	1 (0)	–	–
Hult	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–	–
Hynningen	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Häljebyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–

	sk	½ sk	skt	ky	½ ky	kyt	kyuj
Höghult	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Kestad	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Korsbyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Källeboda	–	0 (1)	–	–	–	–	–
Leverhögen	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Liane	–	–	–	1 (1)	–	–	–
Lisslerud	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Långfors	–	–	–	–	–	0 (1)	–
Mölintegen	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Mörnäs	–	–	–	–	–	0 (1)	–
Prästgården	–	–	–	1 (1)	–	–	–
Ragnilrud	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Sanda	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Signeby	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Sillebotten	–	–	0 (1)	–	–	–	0 (1)
Skogen	1 (1)	–	–	1 (0)	–	–	–
Snarkil	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Solberg	–	0 (1)	–	1 (0)	–	–	–
*Speke	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Stenarsbyn	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Sulerud	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Svensbyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Tegen	–	–	0 (1)	–	–	–	–
–Tenvik	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Tjärn	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Tobyn	–	–	–	1 (1)	–	–	–
Tokil	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–	–
Torsnäs	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Torgelsbyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
*Tormosbyn	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Trubbyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Utängen	–	–	–	1 (1)	–	–	–
Åsebyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Älgtån	1 (1)	–	–	1 (0)	–	–	0 (1)
Älgåna	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Älmheden	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Åskedalen	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Örnebyn	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Summa	30 (27)	0 (6)	0 (16)	7 (4)	1 (2)	0 (2)	0 (2)

Silleruds socken



Silleruds socken omkring 1550.

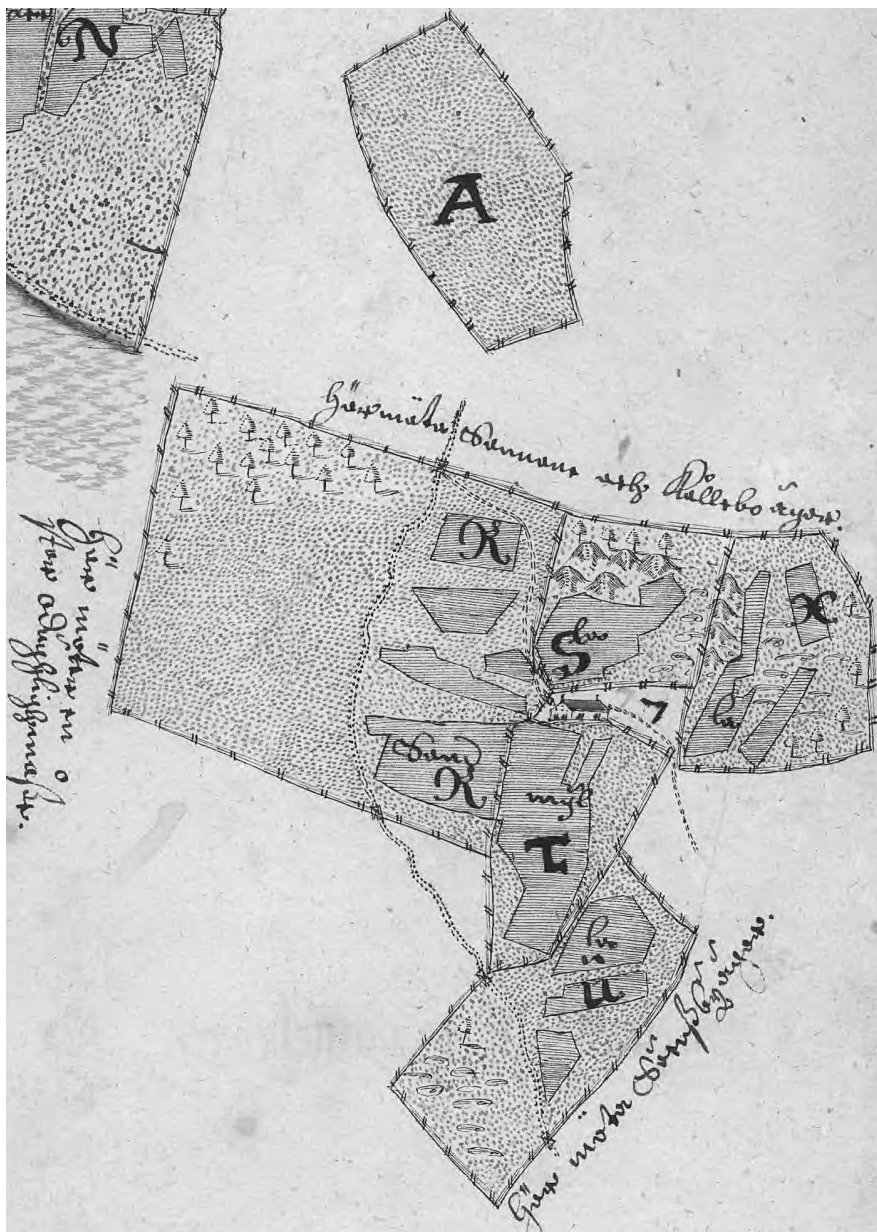
- Bjurbäck** 1564 *Biurbeck* (VrH 1564:7) – 10 C, 7 b; låg nordväst om sjön Stora Bör, ca 8 km nordost om Silleruds kyrka (HdEK, RAÄ 62).
VrH 1564 **1 skt**; öde 1572.
- Boda, Västra** 1503 *Bodene* (VäSkb s 75, 76) – 10 B, 5 j; Västra B ligger i sydvästra delen av socknen (LSA R4:201).
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i B till ½:0 pn, av vilket 0:3 pn erlæggs som del i en oxe i Gängene och 0:1 pn som del i en ko i Häljebyn (VäSkb s 75, 76).
- Boda, Östra** 1564 *Booderne* (VrH 1564:7) – 10 C, 7 b; Östra B är belägen i nordöstra delen av socknen (LSA R4:184).
VrH 1564 ½ **ky**.
- Bryngelsbyn** 1503 *Bronielsbyn* (VäSkb s 75, 76) – 10 B, 6 j.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i B till ½:0 pn, vilket erlæggs som del i en oxe i Grällsbyn (VäSkb s 75, 76).
- Byn** 1503 *By, Byn* (VäSkb s 75) – 10 C, 6 a.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i B till ½:0 pn, vilket erlæggs som del i en oxe i Hult (VäSkb s 75).
- Bäcken** Se *Speke.
- *Deierbynn** 1543 *Deierbynn* (VrH 1543:2), *Deiernes* (VrH 1545:11).
VrH 1543–50 **1 sk**.
- Egenäs** 1503 *Jgdenes* (VäSkb s 75, 76, 94) – 10 C, 4 a.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i E till 0:5 pn; Sigvard i E betalar för hela gården med en oxe värd 0:11 pn; mellanskillnaden erhålls från Forsbyn (VäSkb s 75f, 94).

- *Ettzuateenn** 1546 *Ettzuateenn* (VrH 1546:8).
VrH 1546–50 **1 sk.**
- Forsbyn, nu
Karlsfors** 1503 *Forsbyn* (VäSkb s 75, 76) – 10 C, 6 a.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i F till 0:6 pn, vilket erläggs som del i en oxen i Egenäs (VäSkb s 75, 76).
- Fälltakan** 1503 *Feltaken, Feltagen* (VäSkb s 75, 76) – 10 C, 5 a.
VrH 1564 $\frac{1}{2}$ **sk.**
1503 uppgår oxskatten i F till 0:2 pn, vilket erläggs som del i en oxen i Gängene (VäSkb s 75, 76).
- Galtevik** 1503 *Galtewiken* (VäSkb s 75, 76) – 10 C, 4 a.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i G till $\frac{1}{2}$:0 pn, vilket erläggs som del i en oxen i Hult (VäSkb s 75, 76).
- Grällsbyn** 1503 *Gressebyn, Gresseby* (VäSkb s 76, 94) – 10 B, 4 j.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i G till $\frac{1}{2}$:0 pn, men Sigvard i G betalar skatten för hela gården i form av en oxen värd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Bryngelsbyn, Torgelsbyn, Gyltenäs och *Tordekulle (VäSkb s 75, 76, 94).
- Guttarebol** 1503 *Guttorombol, Guttore, Guttorombz* (VäSkb s 76) – 10 B, 5 j.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i G till 0:6 pn, men G betalar skatten för hela gården i form av ett armborst värd 0:12 pn; mellanskillnaden för armborstet erhålls från Lisslerud (VäSkb s 76).

- Gyltenäs** 1503 *Giltenes* (VäSkb s 76) – 10 B, 4 j.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i G till 0:5 pn, vilket erläggs som del i en oxen i Grällsbyn (VäSkb s 76).
- Gängene** 1503 *Gengene, Gengen* (VäSkb s 75, 76, 94) – 10 C, 6 a.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i G till 0:6 pn, men Erik i G betalar skatten för hela gården i form av en oxen värd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Svensbyn, Västra Boda, Fälltakan och *Knølle (VäSkb s 75, 76, 94).
- Harnäs** 1503 *Hernes* (VäSkb s 76) – 10 B, 5 j; jfr *Helt nedan.
 VrH (1540) **1 sk**; redovisas därefter först år 1551, saknas mellanliggande år.
 1503 uppgår oxskatten i H till ½:0 pn, vilket erläggs som del i en oxen i Hol (VäSkb s 76).
- *Helt** 1543 *Helt* (VrH 1543:2); jfr Harnäs ovan.
 VrH 1543–50 **1 skt** (1545 1 sk).
- Hjällen** 1540 *Hiällen* (VrH 1540:5) – 10 C, 4 a.
 VrH (1540) **1 sk**, återupptas därefter 1564 ½ **sk** (1566 1 sk); saknas mellanliggande år.
- Hol** 1503 *Hooll, Holl* (VäSkb 76, 94) – 10 B, 5 j.
 VrH **1 sk**, 1548 **1 skt**, 1564 **1 sk**.
 1540 (endast) ½ **ky** (öde).
 1503 uppgår oxskatten i H till ½:0 pn, men Olof i H betalar skatten för hela gården i form av en oxen värd 0:13 pn; mellanskillnaden erhålls från Harnäs, Älgtån och Tokil (VäSkb s 76, 94).
 1540 upptas under Silleruds kyrkas uppbörd en halv ödegård under H som räntar ½ pund smör (Skjb s 170).

- Hult** 1503 *Holth* (VäSkb s 75, 76, 94) – 10 C, 5 a.
 VrH **1 sk** (1543 1 skt) 1564 $\frac{1}{2}$ **sk** (1566 1 sk).
 1503 uppgår oxskatten i H till $\frac{1}{2}$:0 pn, men Erik i H betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Byn, Galteviken och Älgåna (VäSkb s 75, 94).
- Hynningen** 1564 *Hydnestackenn* (VrH 1564:7) – 10 C, 7 b.
 VrH 1564 **1 skt.**
- Häljebyn** 1503 *Hellyeby, Heligbyn, Heligby* (VäSkb s 75, 76, 94) – 10 C, 6 a.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i H till $\frac{1}{2}$:0 pn, men Lars i H betalar skatten för hela gården i form av en ko vörd 0:9 pn; mellanskillnaden erhålls från Trubbyn och Västra Boda (VäSkb s 75, 76, 94).
- Höghult** 1503 *Hogeholth* (VäSkb s 76) – 10 C, 8 a; bebyggelsen låg 1792 ca 200 m sydväst om nuvarande bebyggelse­läge där bebyggelse­lämningar påträffats (RAÅ 54, LSA Höghult R65-27:1).
 VrH 1564 **1 skt.**
 1503 uppgår oxskatten i H till 0:1 pn (VäSkb s 76).
- Karlsfors** Se Forsbyn.
- Kestad** 1503 *Kestade* (VäSkb s 75, 76) – 10 C, 7 a.
 VrH **1 sk**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**, 1566 **1 sk**, 1568 $\frac{1}{2}$ **sk**, 1572 **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i K till 0:2 pn, vilket erlæggs som del i en ox i Sanda (VäSkb 75, 76).

Kestad



Kartan visar Kestad, markerad med nr 7, i mitten av bilden. Ödeängen (A) norr därom, på Sandas och Kållebodas ägor, kallas *Knäll* (dvs *Knølle) år 1644. Bokstaven N markerar en del av Sandas ägor. Norr är uppåt. (LSA Kestad R4:178.)

- *Knølle** 1503 *Knølle, Knolle* (VäSkb s 75, 76) – 10 C, 7 a; brukades som 'ödeäng' till Kestad år 1644 och låg strax norr om Kestad inom Kållebos ägor; se kartan över Kestad ovan (LSA Kestad R4:178); se även tvist om sannolikt samma plats 1759 (LSA Kestad R65-30:1). I FMIS uppges felaktigt att bebyggelseämningen RAÄ 82 väster om Kestads mossen ska identifieras som *Knølle.
- 1503 uppgår oxskatten i K till 0:1 pn, vilket erlæggs som del i en ox i Gängene (VäSkb s 75, 76).
- Korsbyn** 1535 *Korsbyn* (GHj) – 10 C, 6 a.
VrH 1 sk.
- Kålleboda** 1564 *Kollaboda* (VrH 1564:7) – 10 C, 7 a.
VrH 1564 ½ sk.
- Kärn** se Tjärn.
- Leverhögen** 1503 *Loffuerhogen, Loffuerbyn, Lewershogen* (VäSkb s 75, 94) – 10 B, 7 i.
VrH 1 sk.
- 1503 uppgår oxskatten i L till 0:6 pn, men Gjörd i L betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:14 pn; mellanskillnaden erhålls från Åsebyn och Tenvik (VäSkb s 75, 94).
- Liane** 1535 *Lyen* (GHj), 1540 *Lijda* (SkJb s 170) – 10 B, 5 j.
VrH 1 ky; prästlandbo.
- 1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd en landbogård i L med räntan 2 pund smör (SkJb s 170).
- 1548 tillhör gården i L prästen i Gillberga sn (VrH 1548:1).
- Lisslerud** 1503 *Litteret* (VäSkb s 76) – 10 B, 5 j.
VrH 1 sk.
- 1503 uppgår oxskatten i L till 0:6 pn, vilket erlæggs för ett armborst i Guttarebol (se Guttarebol) (VäSkb s 76).

- Långfors** 1568 *Longefors* (VrH 1568:15) – 10 C, 4 b.
VrH 1568 **1 kyt.**
- Möln-tegen** 1564 *Mølnetega* (VrH 1564:7) – 10 B, 5 j.
VrH 1564 **1 skt.**
- Mörnäs** 1564 *Mørenes* (VrH 1564:7) – 10 C, 4 b.
VrH 1564 **1 kyt.**
- Prästgården** 1535 *Prestegårdhen* (GHj), 1540 *Stompnen i Sijllaridh* (SkJb s 170) – 10 C, 5 a.
VrH **1 ky**; prästlandbo; kallas Stommen 1540, 1543 och 1564–72.
1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd 'Stommen i Sillerud' med räntan 4 pund smör (SkJb s 170).
1548 tillhör landbogården sockenprästen i Gillberga sn (VrH 1548:1).
- Ragnilrud** 1564 *Ranglerudh* (VäH 1564:7) – 10 C, 7 c.
VrH 1564 **1 skt.**
- Sanda** 1396 *i Sandem* (?DalsD nr 81), 1503 *Sande* (VäSkb s 75, 76, 94) – 10 B, 7 j.
VrH **1 sk.**
1396 är Jon i ?S en av nämndens sex allmogerepresenanter vid räfsteting i Lödöse (DalsD nr 81) – kan även avse Sanda, Töcksmarks sn.
1503 uppgår oxskatten i S till 0:5 pn, men Gudlög i S betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:11 pn; mellanskillnaden erhålls från Tenvik och Kestad (VäSkb s 75, 76, 94).

Signebyn

1383 *Signebyn* (DalsD nr 74) – 10 B, 5 j.

VrH 1564 $\frac{1}{2}$ **ky** (1566 1 ky).

1383 säljer Sven Birgersson (okänt sigill) S och jord i Älgtån till Jon Martinsson (yngre Sudreimsätten); betalningen sker i form av en grå häst, värd hälften av köpesumman (20 mark), samt kläde och pengar för det resterande beloppet (DalsD nr 74).

1397 intygar Havtor Finkelsson och Johan Andersson att Sven Birgersson erkänt att han för omkring 12 år sedan sålt sin fädernegård S och jord i Älgtån till Jon Martinsson och fått full betalning för detta (DalsD nr 85).

1550-tal upptas en 'tomt' i S tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

Sillebotten

1564 *Sillabotan, Sillabotenn* (VrH 1564:7) – 10 C, 5 b.

VrH 1564 **1 skt.**

1564 **1 kyuj.**

***Skogeley**

1503 *Skogeley, Skogelei* (VäSkb s 76, 78).

1503 uppgår oxskatten för S till 0:2 pn (VäSkb s 76); *Skogeley* med samma ränta har redovisats men därefter överstrukits i Långseruds sn (VäSkb s 78 not 8); jfr Skogen, Långseruds sn, Gillbergs hd.

Skogen

1503 *Skogen* (VäSkb s 76), 1540 *Skogh* (SkJb s 170) – 10 C, 3 a.

VrH **1 sk.**

1540 (endast) **1 ky**; prästlandbo.

1503 uppgår oxskatten i S till $\frac{1}{2}$:0 pn (VäSkb s 76).

1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd en landbogård i S med räntan 3 pund smör, 1 hundra järn i gengärd och 4 dagsverken (SkJb s 170).

- Snarkil** 1503 *Snarekill* (VäSkb s 76) – 10 B, 6 j.
 VrH 1540 **1 sk**, redovisas därefter 1564 **1 sk**; saknas mellanliggande år; förlänt till länsman på 1560-talet.
 1503 uppgår oxskatten i S till 0:6 pn (VäSkb s 76).
- Solberg** 1540 *Solberga* (SkJbDa s 242) – 10 C, 4 b; övergiven hustomt med bebyggelseämningar finns nära den nuvarande gården (RAÅ 121:1).
 VrH 1564 $\frac{1}{2}$ **sk** (1566 1 sk); redovisas i Svanskogs sn.
 1540 (endast) **1 ky** (SkJbDa).
 1540 upptas under Karlanda kyrkas uppbörd räntan 1 kalvskinn från S (SkJbDa s 242).
- *Speke** 1564 *Speke* (VrH 1564:7) – bebyggelsen Spekebäcken upptas på Häradsekonomiska kartan ca 1 km nordväst om Grällsbyn (HdEK); platsen kallas nu Bäckén.
 VrH 1564 **1 skt.**
- Stenarsbyn** 1564 *Stenesbyn* (VrH 1564:7) – 10 C, 6 a.
 VrH 1564 **1 skt.**
- *Stommen** Se Prästgården.
- Sulerud** 1564 *Skylerudh* (VrH 1564:7) – 10 C, 8 c.
 VrH 1564 **1 skt.**
- Svensbyn** 1396 *i Swenungabool* (?DalsD nr 81), 1503 *Sweningxby*, *Suenixgbyn* (VäSkb s 75) – 10 C, 6 a.
 VrH **1 sk.**
 1396 är Tolf i ?S en av nämndens sex allmogerepresenanter vid räfsteting i Lödöse (DalsD nr 81).
 1503 uppgår oxskatten i S till 0:6 pn, vilket erläggs som del i en oxe i Gängene (VäSkb s 75).

- *Sånnålf** 1546 *Sånnålf*(?) (VrH 1546:8).
VrH 1546 (endast) **1 sk.**
- Tegen** 1564 *Tegenn* (VrH 1564:7) – 10 C, 8 b.
VrH 1564 **1 skt.**
- Tenvik** 1503 *Tinwike, Tyndwike* (VäSkb s 75), 1535 *Tenewik* (GHj) – 10 B, 8 j.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i T till 0:6 pn, av vilket 0:3 pn erläggs som del i en ox i Sanda, 0:2 pn som del i en ox i Leverhögen och det resterande beloppet om 0:1 betalas i pengar (VäSkb s 75).
- Tjärn** 1461 *Tiærn* (DalsD nr 142) – 10 B, 8 j.
VrH 1564 **1 skt.**
1461 intygar Torsten Anundsson (bomärkessigill) att Olof Petersson fick gården T av sin mor Oluf och sin syster Ingegerd, då han gifte sig med Jorun Björnsdotter; Torsten intygar vidare tillsammans med Nils Svensson att Olof vid sitt giftermål gav Jorun gården T som 'bänkgåva' (dvs morgongåva) (DalsD nr 142).
- Tobyn** 1535 *Thobyn* (GHj), 1540 *Toobyn* (VrH 1540:5), *Tåken* (SkJb s 170) – 10 C, 5 a.
VrH **1 ky**; prästlandbo.
1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd en landbogård i T med räntan 1½ pund smör; troligen tillhör den kvarn med räntan 2 hundra järn som anges på följande rad gården T (SkJb s 170).
1548 tillhör landbogården i T Gillberga sockenpräst (VrH 1548:1).
- Tokil** 1503 *Tordekulle* (VäSkb s 76), 1535 *Thorekill* (GHj), 1540 *Torekærr* (VrH 1540:5) – 10 B, 6 j.
VrH **1 sk**, 1564 ½ **sk** (1566 1 sk).

1503 uppgår oxskatten i T till 0:2 pn, av vilket 0:1 pn erläggs som del i en ox i Grällsbyn och 0:1 pn som del i en ox i Hol (VäSkb s 76).

Torgelsbyn

1396 *Tørghilsbyn* (DalsD nr 81) – 10 B, 4 j.

VrH 1 sk.

1396 döms vid räfsteting i Lödöse godset T från frälse till skatte och på samma sätt frändöms jord i Skarbol, Töcksmarks sn, Bruntorp, Västra Fågelviks sn, Fjäll, Koppom och Lossbyn, alla Järnskogs sn, Kallåker, Bocklerud, båda Holmedals sn, Håltebyn och Årstad, båda Karlanda sn, och Slämtegen, Silbodals sn, vilka jordegendomar alla innehades av Erik Kettillsöns (Puke) arvingar och olagligen hamnat under frälse (DalsD nr 81).

1503 uppgår oxskatten i T till ½:0 pn, vilket erläggs som del i en ox i Grällsbyn (VäSkb s 76).

***Tormosbyn**

1564 *Tormosbyn* (VrH 1564:7) – jfr torp med samma namn i Silbodals sn.

VrH 1564 1 skt.

Torsnäs

1564 *Tordesnes* (VrH 1564:7) – 10 B, 3 j.

VrH 1564 1 skt.

Trubbyn

1503 *Trwteby, Trwtebyn* (VäSkb s 75) – 10 C, 6 a.

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i T till ½:0 pn, vilket erläggs som del i en ko i Häljebyn (VäSkb s 75).

Utängen

1535 *Whenghen* (GHj), 1540 *Utengh* (SkJb s 170) – 10 C, 6 a.

VrH 1 ky; prästlandbo.

1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd en landbogård i U med räntan 3 pund smör (SkJb s 170).

Åsebyn

1503 *Osseby, Assebyn* (VäSkb s 75) – 10 B, 8 j.

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i Å till 0:6 pn, vilket erläggs som del i en oxe i Leverhögen (VäSkb s 75).

Älgtån

1383 *Æltuna* (DalsD nr 74), 1397 *Elghtuna* (DalsD nr 85), 1503 *Eltune* (VäSkb s 76), 1540 *Eltowan* (SkJb s 170) – 10 C, 5 a.

VrH **1 sk.**

1540 (endast) **1 ky.**

1564 **1 kyuj.**

1383 säljer Sven Birgersson (okänt sigill) halva Ä till Jon Martinsson (yngre Sudreimsätten) (se Signebyen) (DalsD nr 74).

1397 intygar Havtor Finkelsson och Johan Andersson att Sven Birgersson erkänt att han för omkring 12 år sedan sålt halva Ä till Jon Martinsson (se Signebyen) (DalsD nr 85).

1503 uppgår oxskatten i Å till ½:0 pn, vilket erläggs som del i en oxe i Hol (VäSkb s 76).

1540 upptas under Silleruds kyrkas uppbörd en halv gård i Ä med räntan 4 tjog järn (SkJb s 170).

Älgåna

1503 *Eligagen* (VäSkb s 75, 76), 1535 *Älgan* (GHj) – 10 C, 5 a.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i Ä till ½:0 pn, vilket erläggs som del i en oxe i Hult (VäSkb s 75, 76).

Älmheden

1564 *Ælmeheda* (VrH 1564:7) – 10 C, 8 b.

VrH 1564 **1 skt.**

Äskedalen

1564 *Æskedall* (VrH 1564:7) – 10 B, 5 j.

VrH 1564 **1 skt.**

Önnebyn

1564 *Ønnebyn* (VrH 1564:7) – 10 B, 4 j.

VrH 1564 **1 skt.**

Stavnäs socken

1353 *de Stawænæs* (DS 4895), *de Stauanæs* (DS 4915).

1361 *af Stawænæs* (DS 6448).

1394 *i Stafuanes* (SkSp 28/6).

1411 *i Stawanes* (SD 1445, i vidfäst tillägg).

1503 *Staffnes* (VäSkb s 77, 78).

Omfattning: Stavnäs socken omfattade före 1646 också större delen av nuvarande Högeruds socken, vilken bildades som kapellförsamling 1646 (Lagerstedt s 93).

Annexförhållande: Stavnäs var moderförsamling till annexsocknarna Värmskog, Högerud och Glava. 1540 var även Brunskogs socken, Jösse härad, annexsocken till Stavnäs (SkJb, SOV 4 s 25).

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan byggdes i början av 1700-talet. Föregångaren var av trä med små högt sittande fönstergluggar. Den anges 1692 ha ett stort och fyra mindre torn, vilket har föranlett tanken att den var en stavkyrka av norsk typ.

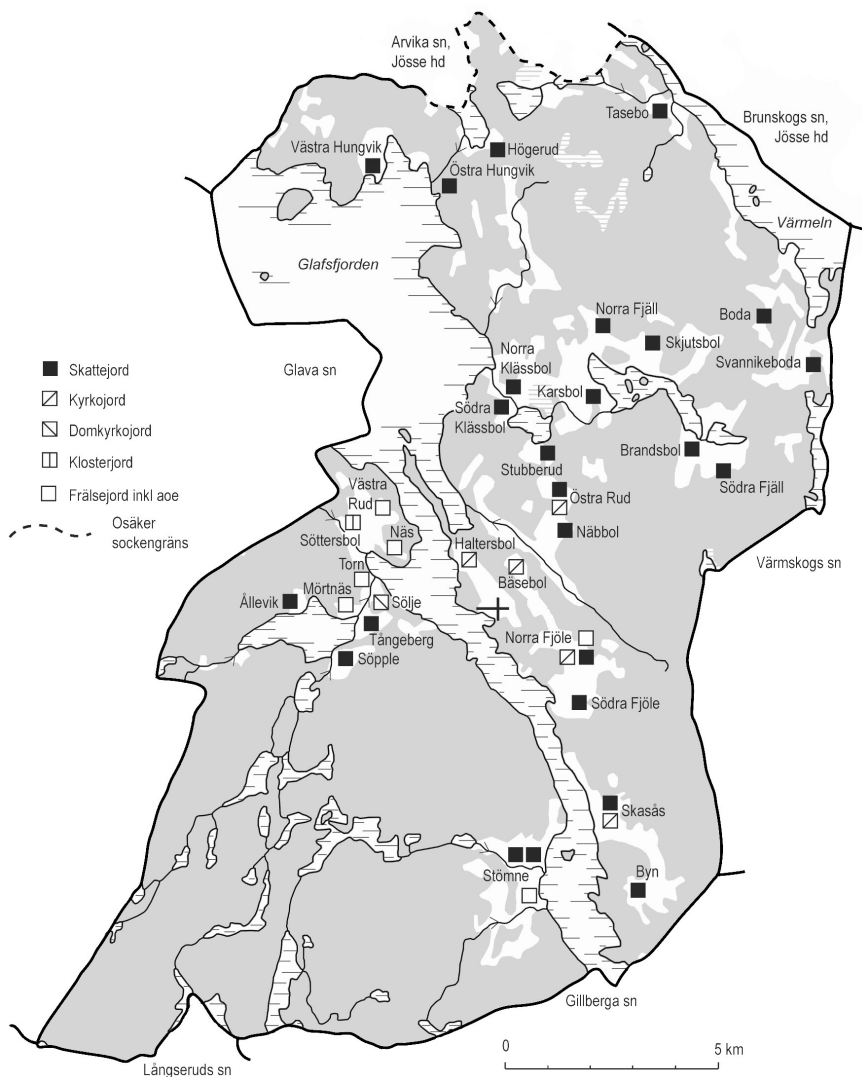
Kyrkan har en sandstensfunt daterad till 1200-talet. (Lagerlöf s 146; Hallbäck s 29 f, 146 f.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	ky	kyt	rikl	aoe	fr
Avelsbol	–	0 (1)	–	–	–	–	–
Boda	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Bofasterud	–	0 (1)	–	–	–	–	–
Brandsbol	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Byn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Båsebol	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Fjäll	2 (2)	–	–	–	–	–	–
Fjöle	2 (2)	–	1 (1)	–	–	–	–
Haltersbol	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Hungvik	2 (2)	–	–	–	–	–	–
Hög	–	0 (1)	–	–	–	–	–
Högerud	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Karsbol	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Klässbol	2 (2)	–	–	–	–	–	–
Mörtnäs	–	–	–	–	–	0 (1)	1 (0)
Näbbol	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Näs	–	–	–	–	1 (0)	0 (1)	–
Prästhög	–	–	–	0 (1)	–	–	–
Rud	1 (1)	–	1 (0)	–	1 (0)	0 (1)	–
Skasås	1 (1)	–	1 (1)	–	–	–	–
Skjutsbol	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Skofterud	–	0 (1)	–	–	–	–	–
*Stommen	–	–	1 (0)	–	–	–	–
Stordalen	–	–	–	0 (1)	–	–	–
Stubberud	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Stömne	2 (2)	–	–	–	–	–	1 (1)
Svannikeboda	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Sölje	–	–	–	–	–	0 (1)	–
Söpple	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Söttersbol	–	–	–	–	1 (0)	0 (1)	–
Tasebo	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Torn	–	–	–	–	–	0 (1)	1 (0)
Tångeberg	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Yppersbyn	–	0 (1)	–	–	–	–	–
Ällevik	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Ämnebol	–	0 (1)	–	–	–	–	–
Summa	25(25)	0 (6)	6 (4)	0 (2)	3 (0)	0 (6)	3 (1)

Dessutom redovisar längderna **1(0) dky** i Sölje.

Stavnäs socken



Stavnäs socken omkring 1550. Det är oklart om arv och eget-gården i Fjöle ska ligga i Norra eller Södra Fjöle; den är här placerad i Norra Fjöle; det är också okänt om kyrkans gård i Rud har legat i Västra eller Östra Rud – här placerad i Östra Rud.

Avelsbol

1355 *curia in Auarsbol* (DS 5122, avskr), 1564 *Affuelsboll* (VrH 1564:7) – 11 C, 0 g.

VrH 1564 ½ sk.

1355 byter Björn Djäkn bort gården (*curia*) A, med räntan 6 löpar smör, till Andor Petersson (se Åmot, Eda sn, Jösse hd) (DS 5122).

Boda

1503 *Bude* (VäSkb s 79, 94) – 11 C, 1 g.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i B till 0:9 pn, vilket Torsten i B erlägger i form av en ko med detta värde (VäSkb s 79, 94).

Bofasterud

1564 *Boffasterud* (VrH 1564:7) – 11C, 1 f; nu i Högeruds sn.

VrH 1564 $\frac{1}{2}$ **sk** (1566 1 sk).

Brandsbol

1468 *i Branzbol* (?RAp 6/10), 1503 *Bransbol*, *Bransboll* (VäSkb s 79) – 11 C, 0 g.

VrH **1 sk.**

1468 sitter Sven i ?B i nämnden vid ett extra landsting på Lagberget, Tingvalla sn (RAp 6/10).

1503 uppgår oxskatten i B till 1:0 pn, av vilket $\frac{1}{2}$:0 pn erläggs som del i en ox i Svannikeboda och $\frac{1}{2}$:0 erläggs i pengar (VäSkb s 79).

Byn

1503 *Byn* (VäSkb s 77, 78) – 10 C, 8 f.

VrH **1 sk.**

1460-tal se Byn, Gillberga sn.

1503 uppgår oxskatten i B till 1:0 pn, vilket erläggs som del i en ox i Nysäter, Gillberga sn (VäSkb s 77, 78).

Bäsebol

1535 *Berseboll* (GHj), 1540 *i Bersaboll* (SkJb s 171) – 11 C, 0 f.

VrH **1 ky**; prästlandbo.

1540 upptas under Stavnäs stoms uppbörd en landbogård i B med räntan 3 hundra järn (SkJb s 171).

1548 tillhör landbogården i B prästen i Stavnäs gäll (VrH 1548:1).

Fjäll, Norra
och Södra

1503 *Fiol, Fiøl, Vestre Fiæl, Ostre Fiæl* (VäSkb s 79, 94, 95) – 11 C, 1 f (Norra) och 11 C, 0 g (Södra); kallas 1503 'Västra' och 'Östra'.

VrH **2 sk.**

1503 uppgår oxskatten i Västra F till 0:9 pn, men Sven i Västra F betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:15 pn; mellanskillnaden erhålls från Tasebo (VäSkb s 79, 94).

Oxskatten i Östra F uppgår till 0:9 pn, men Brynolf i Östra F betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:19 pn; mellanskillnaden erhålls från Norra Gärdsjön, Värmskogs sn (VäSkb s 79, 95).

Fjôle, Norra
och Södra

1503 *Fiølae, Sodre Fiølae, Fiælle, Fialle* (VäSkb s 78, 79) – 10 C, 9 f.

VrH **2 sk.**

1 ky (1565 ½ ky) (1568 ½ ky); prästlandbo; kallas 1572 Lilla Fjôle.

1543–50 **1 aoe.**

1503 uppgår oxskatten i Norra F till 0:12 pn, av vilket 0:3 pn erlæggs som del i en ox i Fors, Glava sn, och 0:9 betalas i pengar (VäSkb s 78, 79).

Oxskatten i Södra F uppgår till 1:0 pn, av vilket 0:1 pn erlæggs som del i en ox i Skasås, 0:1 pn erlæggs som del i en ox i Karsbol, 0:1 pn erlæggs som del i en stut i Ås, Glava sn, och 0:5 betalas i pengar (VäSkb s 78, 79).

1548 tillhör den kyrkliga landbogar den i F prästen i Stavnäs gäll (VrH 1548:1).

Haltersbol

1535 *Halstensboll* (GHj) – 11 C, 0 f.

VrH **1 ky**; prästlandbo.

1540 upptas under Stavnäs stoms uppbörd en landbogård i H med räntan 2½ hundra järn (SkJb s 171).

1548 tillhör landbogar den i H prästen i Stavnäs gäll (VrH 1548:1).

Hungvik, Västra

och Östra 1503 *Hwnwig, Østre Hwnwig* (VäSkb s 78, 79, 80, 95) – 11 C, 2 f (Östra) och 11 C, 2 e (Västra); nu i Högeruds sn.

VrH **2 sk.**

1503 uppgår oxskatten i (Västra) H till 0:14 pn, men Bengt i H betalar skatten för hela gården i form av en oxvård 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Jonsbol, Värmskogs sn (VäSkb s 78, 80, 95).

Oxskatten i Östra H uppgår till 0:6 pn (VäSkb s 79).

1507 uppger Nils i Fröbol, Älgå sn, Jösse hd, att han till sin 'broder' Bengt Nilsson sålt hela sin del i Västra H som han ärvt efter sin mor och far (SDHK 35732).

Hög, Södra

1564 *Högenn* (VrH 1564:7) – 11 C, 1 f; nu i Högeruds sn.

VrH 1564 ½ sk (1566 1 sk).

Högerud

1503 *Hwderet* (VäSkb s 79, 95) – 11C, 2 f; nu i Högeruds sn.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i H till 1:0 pn, vilket Mats i H erlägger i form av en ko med detta värde (VäSkb s 79, 95).

Ingersbyn

Se Ingersbyn, Arvika sn, Jösse hd.

Karsbol

1503 *Karlsbode, Karlsbol* (VäSkb s 78, 79, 95) – 11 C, 1 f.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i K till 0:13 pn, men Gunder i K betalar skatten för hela gården i form av en oxvård 0:14 pn; mellanskillnaden erhålls från Södra Fjöle (VäSkb s 78, 79, 95).

Klässbol, Norra

och Södra 1503 *Kleisbol, Nor Kleisbode, Norkleisboll* (VäSkb s 78) – 11 C, 1 f.

VrH **2 sk;** kallas ibland även Västra och Östra Klässbol.

1503 uppgår oxskatten i (Södra) K till 0:7 pn, av vilket 0:5 pn erläggs som del i en stut i Tångeberg och 0:2 betalas i pengar (VäSkb s 78).

Oxskatten i Norra K uppgår till 0:7 pn, vilket erläggs som del i en ox i Rud (VäSkb s 78).

Mörtnäs

1535 *Morttenes* (GHj), 1540 *Mörtenæss* (VrH 1540:5) – 11 C, 0 e; bebyggelseämningar finns ca 800 m nordväst om Tångeberg (RAÄ 281, HdEK).

VrH **1 fr/ky**, 1542 **1 aoe**; jordnaturen framgår inte 1540, endast att det är en landbogård.

1538 får Gustav I gården M av 'två kvinnor i Vadsbo', Västergötland (ÖgH 1543:5).

1543 ingår M i Näs rättardöme (se Näs) (ÖgH 1543:5).

1554 säljer Karin Hansdotter (Tott) M till Gustav I (se Näs) (RAp 30/1).

Näbbol

1503 *Nebol* (VäSkb s 78, 79, 94) – 11 C, 0 f.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i N till 0:12 pn, men Tord i N betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:19 pn; mellanskillnaden erhålls från Skjutsbol (VäSkb s 78, 79, 94).

Näs

1515 *Næss* (RAp 8/12) – 11 C, 0 e.

VrH **1 ky/fr**, 1542 **1 aoe**; jordnatur framgår inte 1540, endast att det är en landbogård.

År 1543 omfattar **Näs rättardöme** arv och eget-gårdarna Näs, Rud, Torn, Sölje, Söttersbol och Mörtnäs, denna sn, Kilsby och Lövön, båda Visnums-Kils sn, Visnums hd, Ris, Nors sn, Grums hd, Svenserud, Ämterviks sn, Fryksdals hd, Halsmo, Stora Kils sn, Kils hd och Västby, Övre Ulleruds sn, Kils hd (ÖgH 1543:5).

- 1515 överlåter Olof Pedersson, domprost i Skara, gårdarna Näs, Rud och Söttersbol till Riseberga kloster i samband med att två av Hans Stenssons döttrar inträder i klostret. Olof Pedersson meddelar att herr Tore, tidigare prebendat i Skara, i egenskap av förmyndare till Hans Stenssons barn tidigare hade förvaltat barnens gods i Stavnäs prästgäll, nämligen Näs, Rud och Söttersbol. Godsen hade de ärvt på mödernets efter Bengt Larsson i Stora Ek, Eks sn, Vadsbo hd, Västergötland, men när herr Tore inträdde i kartusianklostret i Mariefred överlät han förmyndarskapet och förvaltandet av dessa gods, samt andra (ej namngivna) gods i Vadsbo hd, på Olof Pedersson. (RAp 8/12.)
- 1538 får Gustav I gården Näs av 'två kvinnor i Vadsbo', Västergötland (ÖgH 1543:5).
- 1545 se Oidentifierade egendomar s 76.
- 1554 säljer Karin Hansdotter (Tott) Näs, Rud, Söttersbol, Torn, Sölje och Mörtnäs, alla Stavnäs sn, samt Lövön och *Litzlagardhen, båda Visnums-Kils sn, Visnums hd, till Gustav I (RAp 30/1, AoE 41:1 f 167).

Prästhög

- 1564 *Presthøgh* (VrH 1564:7) – 11 C, 1 f.
VrH 1564 **1 kyt**.

**Rud, Västra
och Östra**

- 1394 *Rudh* (?SkSp 28/6), 1503 *Rod*, *Rodh* (VäSkb s 78, 80, 94) – 11 C, 0 e (Västra) och 11 C, 0 f (Östra).

VrH **1 sk**.

1540 (endast) **1 ky**, öde; prästlandbo.

1 ky/fr, 1542 **1 aoe**; jordnaturen 1540 framgår inte, enbart att gården är en landbogaård.

1460-tal se Rud, Glava sn.

- 1394 upplåter Nils Ulfsson (Läma), kanik i Linköping, ?Rud till sin halvsystem Bengta Jönsdotter och hennes make Elof Håkansson, för pengar som Nils var skyldig Elof (se Trossnäs, Nors sn, Grums hd) (SkSp 28/6); – kan möjligen avse Rådom, Sunne sn, Fryksdals hd.

- 1503 uppgår oxskatten i Rud till 0:6 pn, men Olof i R betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:17 pn; mellanskillnaden erhålls från Norra Klässbol, denna sn, och Näs, Värmskogs sn (VäSkb s 78, 80, 94).
- 1515 överlåter Olof Pedersson, domprost i Skara, Rud till Riseberga kloster i samband med att två av Hans Stenssons döttrar inträder i klostret (se Näs) (RAp 8/12).
- 1538 får Gustav I en gård i Rud av 'två kvinnor i Vadsbo', Västergötland (ÖgH 1543:5).
- 1543 ingår en arv och eget-gård i Rud i Näs rättardöme (se Näs) (ÖgH 1543:5).
- 1554 säljer Karin Hansdotter (Tött) Rud till Gustav I (se Näs) (RAp 30/1).

Skasås, Norra
och Södra

- 1503 *Skarsas* (VäSkb s 78), 1540 *Skalås* (SkJb s 171) – 10 C, 9 f.
- VrH **1 sk.**
1 ky; prästlandbo.
- 1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn, men S betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:9 pn; mellanskillnaden erhålls från Södra Fjöle (VäSkb s 78); gården saknas i den längd som uppräknar vilken person i byn som erlagt oxen.
- 1540 upptas under Stavnäs stoms uppbörd en landbogård i S med räntan 4½ pund smör och 1 hundra järn i gengärd (SkJb s 171).
- 1548 tillhör landbogården prästen i Stavnäs gäll; prästen innehar gården fritt (VrH 1548:1). Uppges vara förlänt till prästen även 1551 (VrH 1551:10).

Skjutsbol

- 1503 *Skiwsboll, Skewasboll(?)* (VäSkb s 78, 79) – 11 C, 1 g.
- VrH **1 sk** (1564 ½ sk).
- 1503 uppgår oxskatten i S till 0:7 pn, vilket erläggs som del i en ox i Näbbol (VäSkb s 78, 79).

- Skofterud** 1564 *Skoffterud* (VrH 1564:7) – 11 C, 1 g.
VrH 1564 $\frac{1}{2}$ sk.
- *Stommen** 1540 *Staffwaness stomps* (SkJb s 171).
VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJb).
1540 upptas under S i Stavnäs *Prestboll i Glava sn, Stommen i Brunskogs sn, *Prestboll i Värmskogs sn, och landbogårdar i Skasås, denna sn, Bäsebol, denna sn, Haltersbol, denna sn, Hult, Glava sn, Drögsnäs, Finneback, Sandviken, Kronan, alla Brunskogs sn, samt Karsbol och Rolfsbol, båda Värmskogs sn (SkJb s 171).
- Stordalen** 1564 *Stooredalenn* (VrH 1564:7) – 10 C, 9 f.
VrH 1564 **1 kyt**.
- Stubberud** 1503 *Størbundret* (VäSkb s 78) – 11 C, 0 f.
VrH **1 sk**, 1542 **1 skt**, 1545 **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i S till 0:6 pn (VäSkb s 78).
- Stömne** 1503 *Stømne, Stomne, Vestre Stomne, Vestre Stømne* (VäSkb s 78, 94) – 10 C, 8 f.
VrH **2 sk**.
1 fr; kallas 1562 Södra Stömne (1562 Elsa Axelsdotter /Posse/).
1503 uppgår oxskatten i (Östra) S till 0:12 pn, men Enar i S betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 3:0 pn; mellanskillnaden om 0:12 pn erhålls från Västra S (VäSkb s 78, 94).
1510-tal upptas S med räntan 4 hundra järn bland Johan Beses gods i Värmland (C 20 f 1v).
1514 upptas S med räntan 4 hundra avradsjärn och $\frac{1}{2}$ hundra järn i gengärd i Gunhild Johansdotter (Bese) jordebok (C 21 f 10v).

- 1553 har Gunhild Johansdotter en gård i S som räntar 5 hundrade järn och hel fodring; gården ingår i Råda rättardöme (se Råda, Gillberga sn, Gillbergs hd) (BiS E 1986).
- 1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok en gård i S med samma ränta som tidigare; åkerns utäde är 24 spann, ängen ger 50 lass hö, till gården hör gott fiskevatten, gott mulbete, god timmerskog, god vedbrand och god näverskog samt gott kvarnställe och en humlegård till 6 pund årligen (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).
Samma år ärver hennes son Axel Eriksson (Bielke) gården (BiS E 1986).
- 1558 redovisas i Axel Erikssons (Bielke) jordebok landbogården S med samma ränta som 1554 (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).
- 1560 får Elsa Axelsdotters (Posse) barn S i arv efter sin far Axel Eriksson (Bielke) (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

Svannike- boda

- 1503 *Swenwigxbode*, *Swanwigbode* (VäSkb s 79, 95), 1535 *Svaneckerboda* (GHj) – 11 C, 1 g.
- VrH **1 sk.**
- 1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn, men Bengt i S betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:12 pn; mellanskillnaden erhålls från Brandsbol (VäSkb s 79, 95).

Sölje

- 1535 *Sællie* (GHj), 1540 *Silia* (SkJb s 172), *Söllie* (VrH 1540:5) – 11 C, 0 e.
- VrH **1 dky** (SkJb), 1542 **1 aoe**; saknas 1544–51.
- 1540 upptas under Värmskogs kyrkas uppbörd S, med räntan 1½ pund smör till domkyrkan i Skara; skatten uppbars av kronans fogde Jöran Nilsson (SkJb s 172).
- 1538 får Gustav I gården S av 'två kvinnor i Vadsbo', Västergötland (ÖgH 1543:5).

- 1543 ingår S i Näs rättardöme (se Näs) (ÖgH 1543:5).
 1554 säljer Karin Hansdotter (Tott) S till Gustav I (se Näs) (RAP 30/1).

Söpple

- 1503 *Søble, Soble* (VäSkb s 78, 95) – 10 C, 9 e.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn, vilket Karl i S erlägger i form av en ko med detta värde (VäSkb s 78, 95).

Söttersbol

- 1347 *mansum dictum Sytriboll* (DS 4178) – 11 C, 0 e.
 VrH **1 ky/fr**, 1542 **1 aoe**; saknas 1551; jordnaturen 1540 framgår inte, enbart att gården är en landbogård.
 1347 tilldömer kung Magnus gården (*mansio*) S, med räntan 2 löpar smör, till Inga; gården S har Inga, i enlighet med Värmlands lag, fått i morgongåva av sin man Gregers Lange (DS 4178).
 1515 överlåter Olof Pedersson, domprost i Skara, S till Riseberga kloster i samband med att två av Hans Stenssons döttrar inträder i klostret (se Näs) (RAP 8/12).
 1538 får Gustav I gården S av 'två kvinnor i Vadsbo', Västergötland (ÖgH 1543:5).
 1543 ingår S i Näs rättardöme (se Näs) (ÖgH 1543:5).
 1554 säljer Karin Hansdotter (Tott) S till Gustav I (se Näs) (RAP 30/1).

Tasebo

- 1503 *Tassabode, Tassebode* (VäSkb s 79) – 11 C, 2 g; nu i Högeruds sn.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i T till 0:6 pn, vilket erläggs som del i en ox i Fjäll (VäSkb s 79).

Torn

- 1518 *Torn* (RAP 29/9) – 11 C, 0 e; gården låg ca 1 km söder om Söttersbol (LSA Torn R2:71, i närheten av RAÅ 282).
 VrH **1 fr**, 1542 **1 aoe**.

1518 säljer Erik Halvardsson (?bjälke), med sina syskons och andra fränders samtycke, gården T med kvarnar och alla tillhörigheter till Erik Abrahamsson (Leijonhufvud) 'för 40 mark i danskt tal, 16 danska skilling i marken'; T räntar årligen 2 löpar salt och 4 skillingar (RAp 29/9).

1538 får Gustav I gården T av 'två kvinnor i Vadsbo', Västergötland (ÖgH 1543:5).

1543 ingår T i Näs rättardöme (se Näs) (ÖgH 1543:5).

1554 säljer Karin Hansdotter (Tott) T till Gustav I (se Näs) (RAp 30/1).

Tångeberg

1503 *Tonberg, Tønberg* (VäSkb s 78, 94) – 10 C, 9 e.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i T till 0:6 pn, men Halvard i T betalar skatten för hela gården i form av en stut värd 0:11 pn; mellanskillnaden erhålls från (Södra) Klässbol (VäSkb s 78, 94).

Yppersbyn

1398 *Øpirzbynom* (RAp 15/7) – 11 C, 2 f; nu i Högeruds sn.

VrH 1564 ½ **sk** (1566 1 sk); upptas i tiondelängd 1546 (SOV 4 s 16).

1398 tillfaller 1 löparbol i Y Birger Larsson (eget sigill) vid jordskifte med Björn Bengtsson och Hugo Enarsson (se Sund, Arvika sn, Jösse hd) (RAp 15/7).

Ållevik

1503 *Olwig, Elwig* (VäSkb s 78, 79) – 10 C, 9 e.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i Å till 0:6 pn, vilket erlaggs som del i en ox i Fors, Glava sn (VäSkb s 78, 79).

Ämnebol

1564 *Annundebooll* (VrH 1564:7) – 11 C, 1 g.

VrH 1564 ½ **sk.**

Svanskogs socken

1503 *Swanskog* (VäSkb s 77).

1527 *Swanskogx sokn* (GR 4 s 265).

1528 *Swanskogs* (GR 5 s 197).

1540 *i Swanskog sogn* (SkJbDa s 239), *Swanskogs kyrkies* (SkJb s 172).

Omfattning: Den medeltida socknen var mindre än den nuvarande. 1891 flyttades större delen av den så kallade Dalboredden från Tössbo härad, Dalsland, till Svanskogs socken och Gillbergs härad (se sockenkartan). Dalboredden motsvarade den omkring 1540 nedlagda socknen Ämmeskog, vilken på medeltiden tillhörde Tössbo härad (SOV 4 s 31, se Långseruds sn ovan och Ämmeskogs socken nedan). På 1500-talet hörde området i kyrkligt avseende till Svanskogs socken (SOV 4 s 31).

Annexförhållande: socknen har sedan reformationen varit annex till Kila socken, Näs härad (SkJb, SOV 4 s 31).

Kyrkan: Den nuvarande timrade kyrkan i korsform byggdes på 1730-talet. Föregångaren låg på samma plats, och enligt Djurklou anges den 1738 vara av trä, gammal, förfallen, trång och mörk. Fernow säger sig bara känna till att den var liten och byggd av trä.

Kyrkan har en dopfont av täljsten daterad till 1200-talets mitt. (Nisbeth 1975; Djurklou 1867 s 105; Fernow s 289; Hallbäck s 67, 152 f.)

Ämmeskogs kapell redovisas i (kommande) DMS Dalsland.

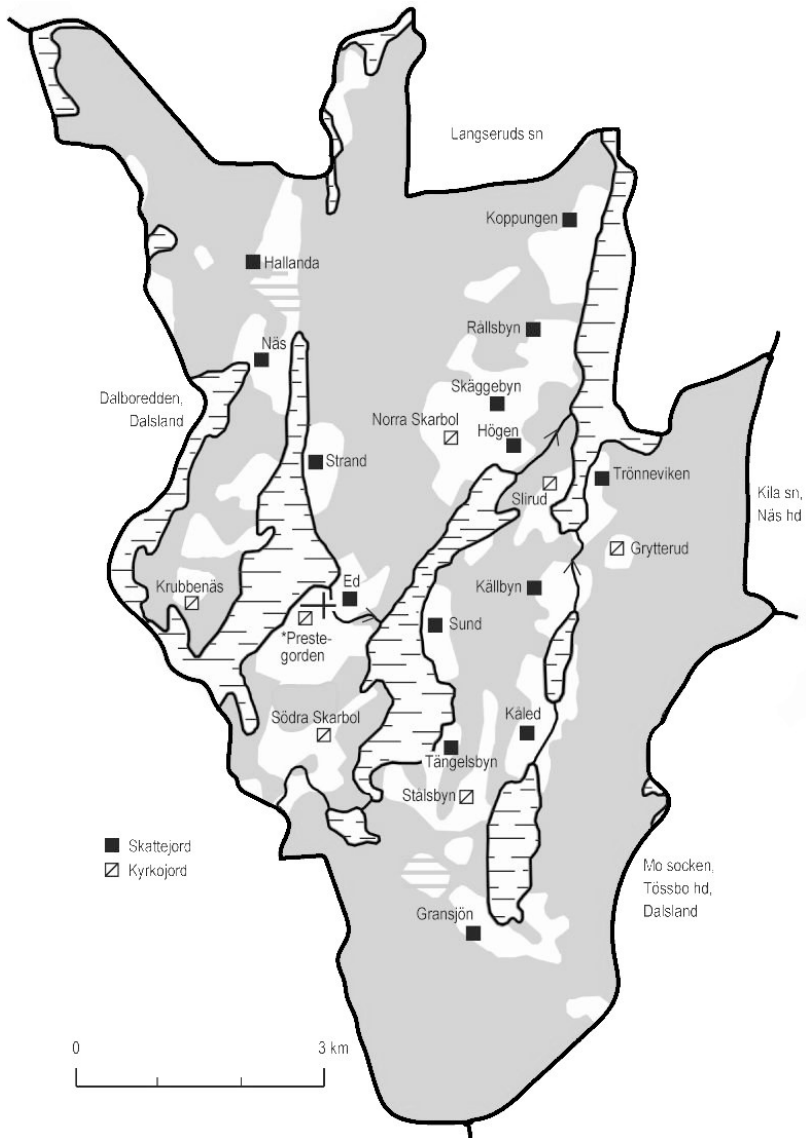
Olokaliserat 1550-tal upptas en 'rösetomt' utan avrad tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	ky	kyt
Björbyn	–	0 (2)	–	–
Ed	1 (0)	0 (1)	–	–
Gransjön	1 (1)	–	–	–
Grytterud	–	–	–	1 (1)
Hallanda	1 (1)	–	–	–
Högen	1 (1)	–	–	–
Hökeliden	–	0 (1)	–	–
*Kiettebyn	–	0 (1)	–	–
Koppungen	1 (1)	–	–	–
Krubbenäs	–	–	1 (1)	–
Kåled	1 (1)	–	–	–
Källbyn	1 (1)	–	–	–
Näs	1 (1)	–	–	–
*Prestegorden	–	–	1 (1)	–
Rällsbyn	1 (1)	–	–	–
Skarbol	–	–	2 (2)	–
Skäggebyn	1 (1)	–	–	–
Slirud	–	–	1 (1)	–
*Soolberg	–	0 (1)	–	–
Strand	1 (0)	0 (1)	–	–
Stubberud	–	–	–	0 (1)
Stålsbyn	–	–	1 (1)	–
Sund	1 (1)	–	–	–
Trönneviken	1 (0)	0 (1)	–	–
Tängelsbyn	1 (1)	–	–	–
Summa	14(11)	0(8)	6(6)	1(2)

Dessutom redovisar längderna: **0(1) kyström** i *Prestegorden.

Svanskogs socken



Svanskogs socken omkring 1550.

Björbyn

1564 *Sødre Bierneby, Nolar Bierneby* (VrH 1564:7) – 10 C, 4 d.

VrH 1564 $\frac{1}{2}$ sk + $\frac{1}{2}$ sk (1566 1 sk + 1 sk).

- Ed** 1543 *Edt* (VrH 1543:2) – 10 C, 3 c; gården låg 1645 ca 450 m sydost om Svanskogs kyrka (LSA Ed R2:128, RAÄ 120).
VrH 1543 **1 sk**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**, 1565 **1 sk**, 1568 $\frac{1}{2}$ **sk**.
- Gransjön** 1503 *Grønsø, Grønson, Gransø* (VäSkb s 77, 94) – 10 C, 2 d.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i G till 0:7 pn, men Egil i G betalar skatten för hela gården i form av en stut värd 0:11 pn; mellanskillnaden erhålls från Tängelsbyn (VäSkb s 77, 94).
- Grytterud** 1550-tal *Groeterud* (AoE 19:2, odat), 1564 *Grøtterudh* (VrH 1564:7) – 10 C, 3 d.
VrH 1564 **1 kyt**.
1550-tal upptas en 'tomt' i G tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).
- Hallanda** 1503 *Hallen, Halland* (VäSkb s 77) – 10 C, 4 c.
VrH **1 sk**; redovisas från 1564 i Gillberga sn.
1503 uppgår oxskatten i H till 0:6 pn, vilket erlæggs som del i en oxe i Källbyn (VäSkb s 77).
- Högen** 1535 *Høgen* (GHj) – 10 C, 3 d.
VrH **1 sk**.
1460-tal se Högen, Långseruds sn.
- Hökeliden** 1564 *Hoklida* (VrH 1564:7) – 10 C, 3 d.
VrH 1564 $\frac{1}{2}$ **sk** (1566 1 sk).
- *Kiettebyn** 1565 *Kiettebynn* (VrH 1565:2).
VrH 1565 $\frac{1}{2}$ **sk** (1566 1 sk).

- Koppungen** 1503 *Cappangen* (VäSkb s 77) – 10 C, 4 d.
 VrH 1 sk.
 1503 uppgår oxskatten i K till 0:4 pn, vilket erläggs som del i en ox i Esbjörbyn, Långseruds sn (VäSkb s 77).
- Krubbenäs** 1535 *Krubbenes* (GHj), 1540 *Krumbaness* (SkJb s 170) – 10 C, 3 c; gården har tidigare legat omkring 1 km sydväst om nuvarande gårdsläget (RAÄ 121, HdEK, även LSA Krubbenäs R2:128).
 VrH 1 ky; prästlandbo; upptas 1551 i Långseruds sn.
 1540 upptas under Gillberga stoms uppbörd en landbogård i K med räntan 3 pund smör (SkJb s 170).
 1548 tillhör landbogården i K Gillberga sockenpräst i Gillberga gäll (VrH 1548:1).
- Kåled** 1535 *Kålleth* (GHj), 1540 *Kåløn* (VrH 1540:5) – 10 C, 3 d.
 VrH 1 sk.
- Källbyn** 1503 *Keelsbyn, Kelby, Kilbyn, Kellebyn* (VäSkb s 77, 94) – 10 C, 3 d.
 VrH 1 sk.
 1503 uppgår oxskatten i K till 0:9 pn, men Sven i K betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Hallanda och Skäggebyn (VäSkb s 77, 94).
- Näs** 1503 *Nes* (VäSkb s 77) – 10 C, 4 c; gården låg tidigare på nuvarande platsen för Gatan (HdEK, RAÄ 123).
 VrH 1 sk.
 1503 uppgår oxskatten i N till 0:10 pn, men Björn i N betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Strand (VäSkb s 77).

Svanskogs kyrka och prästgård



*Prestegorden eller Stommen i Svanskog låg på nuvarande platsen för Svaneholm. Utsnitt av karta från 1698 (LSA Svaneholm R72-51:1).

*Prestegorden

1535 *Prestegorden* (GHj), 1540 *Prestegården* (VrH 1540:5), 1540 *Stompen i Swanskogh* (SkJb s 172) – 10 C, 3 c; gården låg på nuvarande platsen för Svaneholm, se kartan (LSA Svaneholm R72-51:1, år 1698).

VrH **1 ky**; 1548 förlänt till Sven Kart; kallas omväxlande Prästgården och Stommen; från 1564 enbart Stommen.

1564 **1 kyström**; tillhör Stommen.

1540 upptas under Kila stoms, Näs hd, uppbörd P (*Stommen i Svanskog) med räntan 3 pund smör och 4 dagsverken (SkJb s 172).

1548 tillhör landbogården P Kila sockenpräst i Kila gäll (VrH 1548:1).

1550-tal upptas en 'liten bäckström' under P (Svanskogs stom), vilken Magnus Stake nu har (AoE 19:2, odat).

Rållsbyn

1503 *Rolsbyn* (VäSkb s 77, 78), 1540 *Vrolzbyn* (VrH 1540:5) – 10 C, 4 d.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i R till 1:0 pn, vilket erläggs som del i en ox i Eldansnäs, Långseruds sn (VäSkb s 77, 78).

Skarbol, Norra

och Södra

1535 *Skarrebøll* (GHj), 1540 *Skarrabol* (SkJb s 172) – 10 C, 3 d (Norra) och 10 C, 3 c (Södra).

VrH **2 ky**; prästlandbor.

1540 upptas under Kila stom, Näs hd, uppbörd två landbogårdar i S, som vardera räntar 3 pund smör och 4 dagsverken (SkJb s 172).

1548 tillhör båda landbogårdarna i S Kila sockenpräst i Kila gäll (VrH 1548:1).

Skäggebyn

1460-tal *Skeggebyn* (OtToLb s 105), 1503 *Skeggibyn*, *Skegibyn* (VäSkb s 77, 78) – 10 C, 3 d.

VrH **1 sk.**

1460-tal är Arne i S nämndeman på häradsting i Högsäter, Gillberga sn (OtToLb s 105).

1503 uppgår oxskatten i S till 0:9 pn, av vilket 0:3 pn erläggs som del i en ox i Källbyn, 0:1 pn erläggs som del i en ox i Ed, Långseruds sn, och 0:5 betalas i pengar (VäSkb s 77, 78).

Slirud

1535 *Slierudh* (GHj), 1540 *Sliarid*, *Sliaridh* (SkJb s 172) – 10 C, 3 d.

VrH **1 ky**; prästlandbo; 1548 förlänt till Sven Kart.

1548 (endast) **1 kyt.**

1540 upptas under Kila stoms, Näs hd, uppbörd en landbogård i S med räntan 2 pund smör, vilket 2 år tillfaller prästen och det tredje året tillfaller Svanskogs kyrkas uppbörd (SkJb s 172).

1548 tillhör gården i S Kila sockenkyrka i Kila gäll (VrH 1548:1).

1550-tal upptas en gård i S tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

***Stommen** Se *Prestegorden.

Strand 1503 *Strand* (VäSkb s 77) – 10 C, 3 c.

VrH **1 sk**, 1564 ½ **sk**.

1503 uppgår oxskatten i S till 0:9 pn, av vilket 1:0 pn erläggs som del i en ox i Näs och 0:1 betalas i pengar (VäSkb s 77).

Stubberud 1564 *Stubberudh* (VrH 1564:7) – 10 C, 2 c; gården låg ca 1 km väster om sjön Gransjöns sydspets där bebyggelse-lämningar finns (HdEK, RAÄ 118).

VrH 1564 **1 kyt**.

Stålsbyn 1535 *Stalzbin* (GHj), 1540 *Stolsbyn* (SkJb s 172) – 10 C, 2 d.

VrH **1 ky**; prästlandbo; 1548 förlänt till Sven Kart.

1540 upptas under Kila stoms, Näs hd, uppbörd en landbo-gård i S med räntan 3 pund smör och 4 dagsverken (SkJb s 172).

1548 tillhör landbogården i S Kila sockenpräst i Kila gäll (VrH 1548:1).

Sund 1535 *Sund* (GHj), 1540 *Sundh* (VrH 1540:5) – 10 C, 3 d.

VrH **1 sk**.

Svaneholm Se *Prestegorden; namnet Svaneholm är kopplat till järnbruket på platsen och används först omkring 1740 (SOV 4 s 37).

Trönnevik 1540 *Tryuevik* (VrH 1540:5) – 10 C, 3 d.
VrH **1 sk**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**, 1565 **1 sk**, 1568 $\frac{1}{2}$ **sk**.

Tängelsbyn 1503 *Tängelsbyn* (VäSkb s 77) – 10 C, 3 d.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i T till 0:5 pn, av vilket $\frac{1}{2}$:0 pn
erläggs som del i en stut i Gransjön, och 0:1 betalas i
pengar (VäSkb s 77).

Värmskogs socken

1398 *Vermilscoger* (RAp 15/7).

1400 (omkring) *rustici de Wirmilskogh* (VgL s 74 not 27).

1503 *Warymskog, Vermeskog soken* (VäSkb s 79).

1540 *Vermeskog, Vermeskogz kyrkies* (SkJb s 171, 172).

Omfattning: Omkring 1400 uppräknas åtta bönder (*rustici*) 'i Värmskog' som hörande till Grums härad (VgL s 74 not 27). Före 1616 redovisar landskapshandlingarna dessa gårdar i Grums socken (SOV 4 s 39 ff). Gårdarna var belägna i den sydöstra delen av nuvarande Värmskogs socken, se sockenkartan över Grums socken.

Annexförhållande: Värmskogs socken var annex till Stavnäs (SkJb, SOV 4 s 39).

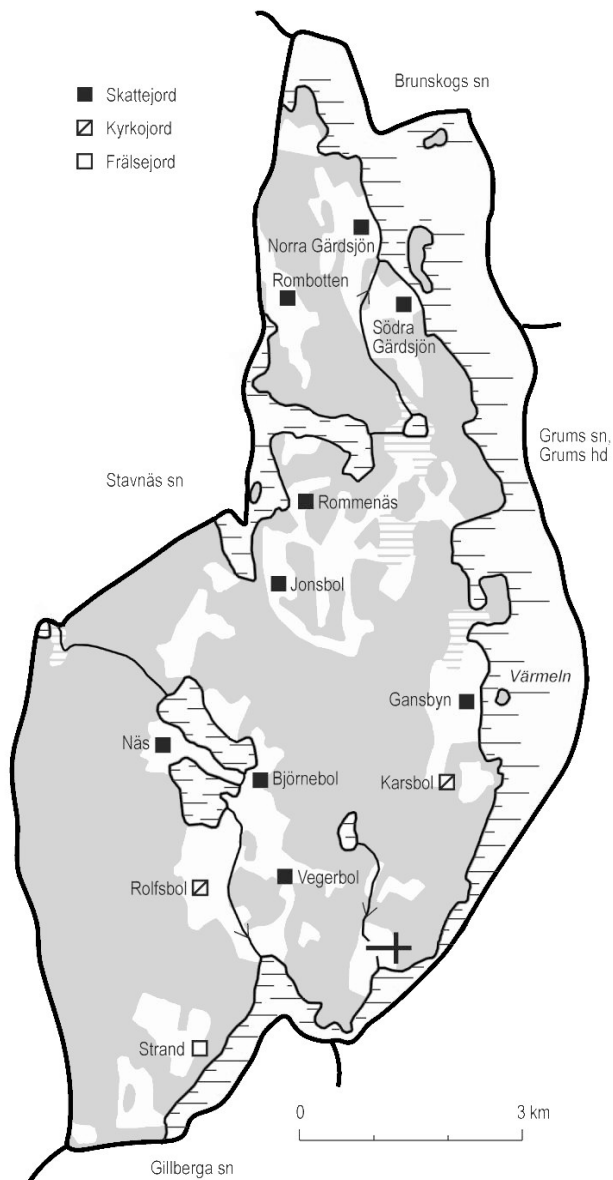
Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan byggdes på 1760-talet. Den hade en föregångare av trä, byggd 1689, som låg 100 m söderut. Vid en utgrävning 1947 påträffades grunden till den medeltida träkyrkan omedelbart söder om 1600-talskyrkan, 15 m från sjön Värmeln strand. Den var 18,6 m lång och 9 m bred med ett 6 m brett rakslutet kor. Möjligen var långhuset förlängt 4 m åt väster.

Enligt Fernow hade kyrkan en altartavla daterad 1353. (Lagerlöf s 148 ff; Fernow s 288.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	fr
Björnebol	1 (1)	–	–	–	–
Gansbyn	1 (1)	–	–	–	–
Gärdsjön	2 (2)	–	–	–	–
Jonsbol	–	0 (1)	1 (0)	–	–
Karsbol	–	–	–	1 (1)	–
Näs	1 (1)	–	–	–	–
*Prestboll	–	–	–	1 (1)	–
Rolfsbol	–	–	–	1 (1)	–
Rombotten	1 (1)	–	–	–	–
Rommenäs	–	0 (1)	1 (0)	–	–
Strand	–	–	–	–	1 (1)
Vegeberbol	1 (1)	–	–	–	–
Summa	7(7)	0(2)	2(0)	3(3)	1(1)

Värmskogs socken



Värmskogs socken omkring 1550.

- Björnebol** 1503 *Biørneboll, Börnebol* (VäSkb s 80) – 10 C, 9 g.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i B till 0:9 pn, av vilket 0:6 pn erlæggs som del i en ox i Gansbyn och 0:3 pn som del i en ox i Vegerbol (VäSkb s 80).
- Borgebol** Se Grums sn, Grums hd.
- Degerbyn** Se Grums sn, Grums hd.
- Gansbyn** 1503 *Gantzbyn, Gansbyn* (VäSkb s 80, 95) – 10 C, 9 h.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i G till 0:12 pn, men Halvard i G betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Björnebol (VäSkb s 80, 95).
- Gärsnäs** se Grums sn, Grums hd.
- Gärdsjön, Norra och Södra** 1503 *Nor Gerdisø, Sodre Gerdisø, Sodre Gerdzo* (VäSkb s 79, 80, 95) – 11 C, 1 h.
VrH **2 sk.**
1503 uppgår oxskatten i Norra G till 0:10 pn, vilket erlæggs som del i en ox i Fjäll, Stavnäs sn (VäSkb s 79).
Oxskatten i Södra G uppgår till 0:9 pn, vilket Erland i Södra G erlägger i form av en ko med detta värde (VäSkb s 80, 94).
- Högen** Se Grums sn, Grums hd.
- Jonsbol** 1503 *Jonsbol, Jonsboll* (VäSkb s 78, 80) – 11 C, 0 g.
VrH **1 skt, 1564 ½ sk.**
1503 uppgår oxskatten i J till ½:0 pn, av vilket 0:2 pn erlæggs som del i en ox i Västra Hungvik, Stavnäs sn, 0:1 pn som del i en ox i Vegerbol och det resterande beloppet om 0:1 betalas i pengar (VäSkb s 78, 80).

- Karsbol** 1535 *Kardsbol* (GHj), 1540 *Karsbol* (SkJb s 172) – 10 c, 9 h.
 VrH **1 ky**; prästlandbo.
 1540 upptas under Stavnäs stoms uppbörd en landbogård i K med räntan 2 hundra järn (SkJb s 172).
 1548 tillhör landbogården i K prästen i Stavnäs gäll (VrH 1548:1).
- Krokserud** Se Grums sn, Grums hd.
- Näs, Norra och Södra** 1503 *Nes* (VäSkb s 78, 80) – 11 C, 0 g (Norra) och 10 C, 9 g (Södra).
 VrH **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i Näs till 0:10 pn, av vilket ½:0 pn erläggs som del i en ox i Rud, Stavnäs sn, och det resterande beloppet om 0:6 betalas i pengar (VäSkb s 78, 80).
- *Prestboll** 1535 *Prestboll* (GHj), 1540 *Præstboll* (VrH 1540:5), *Stompnen i Vermeskog* (SkJb s 171).
 VrH **1 ky**; prästlandbo; kallas från 1564 för Stommen.
 1540 upptas under Stavnäs stoms uppbörd 'Stommen i Värmskog' med räntan 2 hundra järn (SkJb s 171).
 1548 tillhör landbogården i P sockenprästen i Stavnäs gäll (VrH 1548:1).
- Rolfsbol** 1535 *Rulsboll* (GHj), 1540 *Rolffsbol(?)*, *Rolsbol* (SkJb s 172) – 10 C, 9 g.
 VrH **1 ky**; prästlandbo.
 1540 upptas under Stavnäs stoms uppbörd R med räntan ½ pund humle (SkJb s 172).
 Dessutom räntar R ½:0 pn till Värmskogs kyrkas uppbörd (SkJb s 172).
 1548 tillhör gården i R kyrkans gods i Stavnäs gäll (VrH 1548:1).

- Rombotten** 1503 *Romband* (VäSkb s 79, 95) – 11 C, 1 g.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i R till 0:12 pn, vilket Torsten i R
 erlägger i form av en stut värd 0:10 pn och 0:2 betalas
 i pengar (VäSkb s 79, 95).
- Rommenäs** 1540 *Rommenæss* (VrH 1540:5) – 11 C, 0 g och 11 C, 0 h.
 VrH **1 skt**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk.**
- Skärmnäs** Se Grums sn, Grums hd.
- *Stommen** Se *Prestboll.
- Strand** 1535 *Strandh* (GHj), 1540 *Straandh* (VrH 1540:5) – 10 C, 9 g.
 VrH **1 fr** (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).
- Vegerbol** 1503 *Verebode*, *Werebode*, *Virisboll* (VäSkb s 80, 95) – 10 C, 9 g.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i V till 0:10 pn, men Nils i V betalar
 skatten för hela gården i form av en ox värd 0:14 pn;
 mellanskillnaden erhålls från Jonsbol och Björnebol
 (VäSkb s 80, 95).

Åskog (*Åstenskogs/ *Östenskogs) socken

1540 *Åstenskog* (VrH 1540:5), *Östenskog* (SkJb s 170).

År 1540 finns en prästgård (stom) i Åskog. Kyrkan har inkomster i form av tionde, men inga kyrkolandbor (SkJb s 170).

Se Långseruds socken.

*Ämmeskogs socken

1413 *Embisko Soken* (SOV 1 s 37).

1540 *Embeskogh, Embeskog* (SkJb s 170).

*Ämmeskogs socken motsvarar den västra delen av nuvarande Svanskogs socken. Området har även kallats Dalboredden. Gårdarna i detta område upptas inte i 1503 års skattebok (annorlunda i SOV 1 s 37). Socken, eller kyrkan, uppges 1540 i Skara stifts kyrkliga jordebok vara nedlagd (SOV 1 s 37, SkJb s 170). Kyrkligt har området hört till Värmland, men i landskapshandlingarna upptas de på 1500-talet i Tössbo härad, Dalsland (SOV 4 s 31). Socken överflyttades 1890 från Tössbo hd till Svanskogs sn, Gillberga hd (Oregel s 219). Socken behandlas därför i (kommande) DMS Dalsland.

Gården Ämmeskog upptas i landskapshandlingarna under Långseruds socken och redovisas därför i DMS Värmland (se s 170 ovan).

Grums härad

1400 (omkring) *Gromshærad* (VgL s 74 not 27).

1457 i *Gromz hæradh* (UUBp 11/11).

1459 i *Gromshæradh* (RAP 7/10).

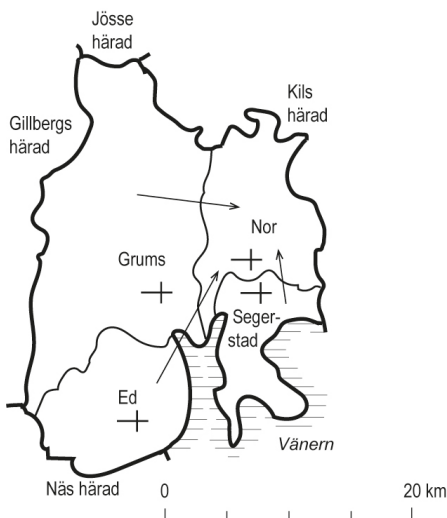
1495 *Gromsherat*(?) (RAP 26/1).

1503 *Gromsherrede*, *Gromsherrede* (VäSkb s 70, 98).

I Grums härad fanns, enligt en handskrift av Magnus Erikssons landslag omkring år 1400, en kyrka (Grums kyrka) samt åtta bönder (*rustici*) 'i Värmskog' (VgL s 74 not 27). 1503 uppräknas gårdarna Skärmnäs, Krokserud, Högen och Degerbyn, alla nu i Värmskogs sn, Gillbergs hd, som tillhörande Grums socken (VäSkb s 69 ff). Häradsgränsen mellan Grums och Gillbergs härad gick tidigare i Värmskogssundet, se sockenkartan över Grums socken.

Senast från mitten av 1400-talet räknas Nors och Segerstads socknar till Grums härad. Senare överförs Eds socken från Näs härad till Grums härad (SOV 1 s 25). Se även sockeninledningarna till respektive socken.

Grums härad



Grums häradsgrens och socknar omkring 1550. Lägen för medeltida kyrkor har markerats. Pilarna visar annexförhållanden 1540 (SkJb).

Borgviks socken

Socknen utbröts ur Grums socken år 1795 (SOV 1 s 37).

Eds socken

1334 (omkring) *Eder* (APS 1:1 nr 311 s 348).

1353 *de Edhæ* (DS 4895).

1354 *af Eedh* (DS 5013).

1355 *de Edhe* (DS 5122, avskr).

1440 *i Edz sokn* (RAp 28/2).

Omfattning: Socken hörde vid slutet av 1300-talet till *Slotboohærad, vilket troligen försvann i samband med att Edsholms slott förstördes 1434. 1440 hörde Eds socken till Näs härad (RAp 1440 28/2, SOV 1 s 29, 37) liksom 1503 (VäSkb s 71) och 1535 (GHj). Från 1540-talet räknas socknen till Grums härad.

Eds socken (kyrka) upptas omkring 1334 i en påvlig förteckning över lediga *beneficier* (prästgäll) inom Skara stift (APS 1:1 nr 311 s 348).

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan byggdes på 1780-talet. Föregångaren stod 700 m söderut, vid Kyrkebyn (RAÄ 33). Den var en träkyrka, troligen från 1500-talet, vars grund framgrävdes 1946.

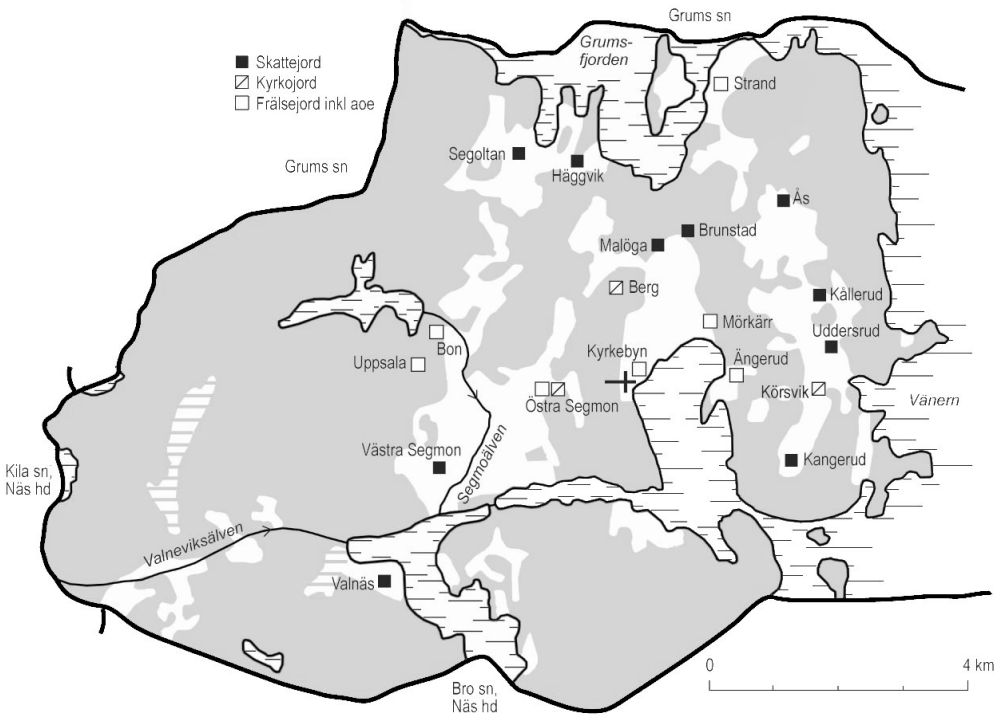
Enligt sockenstämmoprotokoll 1703–04 fanns en äldre övergiven kyrka ”på annat ställe närmre sjön”. 80 m söder om RAÄ 33 finns nyupptäckta lämningar av den äldsta kyrkan, se sockenkartan nedan. Lämningarna upptäcktes av DMS vid en fältexkursion sommaren 2017. Jord- och stenvallar markerar grunden till en träkyrka med omkring 10 m långt och 7,5 m brett långhus och omkring 6 m långt och 5 m brett kor. Kyrkogården mäter omkring 40 x 35 m och omges av låga vallar av jord och sten.

Kyrkan har ett romanskt rökelsekar samt fotstycken till två täljstensfuntar, båda daterade till 1200-talets mitt. (Kjellin 1924 s 133, 148 ff; Lagerlöf s 151; CLkomm – den äldsta kyrkplatsen har ännu inte erhållit RAÄ-nummer.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	kr	krt	ky	fr	frt
Berg	–	–	–	–	1 (1)	–	–
Bon	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Brunstad	–	1 (0)	–	–	–	–	0 (1)
*Egelsberg	1 (0)	–	0 (1)	–	–	–	–
Fjäll	–	–	–	0 (1)	–	–	–
Häggvik	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Häggvik, Lilla	–	–	–	0 (1)	–	–	–
Kangerud	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Kolbörstad	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Kyrkebyn	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Kållerud	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Körsvik	–	–	–	–	1 (1)	–	–
Malöga	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Mörkärr	–	–	–	–	–	1 (1)	0 (1)
Segmon	1 (0)	–	–	–	1 (1)	1 (2)	–
Segoltan	1 (0)	–	–	–	–	0 (1)	–
Snuterud	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Strand	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Uddersrud	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Uppsala	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Valneviken	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Valnäs	–	1 (0)	–	–	–	–	0 (1)
Ås	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Ångerud	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Summa	9 (6)	2 (0)	0 (1)	0 (2)	3 (3)	5 (7)	0 (8)

Eds socken



Eds socken omkring 1550. Placeringen av kyrkohemmanet i Östra Segmon är osäker. Strand saknas på 1540-talet, men finns belagd under medeltiden och på 1550-talet. Kyrksymbolen visar platsen för den nnyupptäckta (år 2017) medeltida kyrkplatsen.

Berg

1535 *Bergh* (GHj), 1540 *Bærgh* (VrH 1540:5) – 10 C, 5 i; låg ca 500 m nordost om Eds nuvarande kyrka (HdEK).

VrH **1 ky** (1545 1 vakt); prästlandbo; 1571 är halva gården öde.

1548 tillhör gården präststommen i Grums sn (VrH 1548:1).

Bon

1540 *Boon* (VrH 1540:5) – 10 C, 5 i.

VrH **1 fr** (1540 öde) 1543 **1 frt**, (1546 1 dkyt) 1550 **1 dkyt**, 1564 **1 fr**; 1571 är halva gården öde (1562 Per Larsson /Ramstaätten/).

- Brunstad** 1540 *Brunstad* (VrH 1540:5) – 10 C, 6 j; bebyggelse-lämningar finns ca 2 km sydväst om Slottsbron (RAÄ 93:1).
VrH **1 skt**, 1572 **1 frt**; 1540 öde.
- *Egelsberg** 1503 *Egelsberg* (VäSkb s 69, 70, 93), 1540 *Edsbærgh* (VrH 1540:5).
VrH 1540–51 **1 sk**, 1542 **1 kr**.
1503 uppgår oxskatten i E till 0:12 pn, men Klemens i E betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Lärum, Nors sn (VäSkb s 69, 70, 93).
- *Edsholm** Se Grums socken.
- Fjäll** 1564 *Fieldh* (VrH 1564:6) – 10 C, 5 i.
VrH 1564 **1 kyt**, 1572 **1 krt**; öde 1569 och 1571.
- Häggvik** 1473 *i Hægwiik* (RAp 29/6) – 10 C, 6 i.
VrH **1 sk**.
1473 sitter Alf i H i landsnämnden på Lagberget i Tingvalla (RAp 29/6).
1503 uppgår oxskatten i H till 0:12 pn (VäSkb s 71).
1550 anklagar Per Larsson (Ramstaätten) Olof Pedersson i H för olovligt landsköp med skinn och järn; nio vittnen intygar på landstinget i Millesvik, Millesviks sn, Näs hd, att de två år tidigare sett fem lass med järn och älghudar, loskinn, mårdskinn och oxhudar tillhörande Olof Pedersson som skulle köras till Uddevalla (Eklund s 42).

Häggvik,

Lilla

1564 *Lille Hegewick* (VrH 1564:6) – 10 C, 5 i.VrH 1564 **1 kyt**, 1572 **1 krt**.**Kangerud**1503 *Kongleret* (VäSkb s 71) – 10 C, 5 j.VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i K till 0:9 pn (VäSkb s 71).

Kolbörstad1571 *Kålbostada* (VrH 1571:8) – 10 C, 5 i; låg ca 500 m söder om Segoltan (HdEK).VrH 1571 **1 frt**, öde 1571 (1562 Karin Svensdotter /Kart/).**Kyrkebyn**1440 *Kyrkiobyn* (RAp 28/2) – 10 C, 5 i.VrH **1 fr** (1569 halva öde, 1571 en tredjedel öde) (1562 Maurits Stake).

1440 byter väpnaren Torsten Nilsson, bosatt i Värmland, till sig K, som räntar 2 löpar smör, med de två torpen Körsvik och Mörkär, båda denna sn, från Riseberga kloster mot Upplanda, Övre Ulleruds sn, Kils hd, och Deje, Nedre Ulleruds sn, Kils hd; Kyrkebyn, Körsvik och Mörkär uppges i brevet ligga i Eds sn 'i Näs hd' (RAp 28/2).

1462 återkallar förre abboten Anders i Alvastra kloster sitt sigill som han för '16 eller 17 år sedan' satte under ett bytesbrev mellan Riseberga kloster och Torsten Nilsson (se 1440 ovan); Anders har fått uppgift om att bytet orsakat klostret stor skada, eftersom de gårdar Torsten lämnade i bytet (namnges ej) visat sig vara sämre, inte bättre som Torsten hävdade, än de som klostret lämnade i bytet (RAp 30/11, NMU 1 nr 240).

Senast 1463¹ ber även Riseberga kloster om ärkebiskop Jöns tillåtelse att häva bytet från år 1440, där Torsten Nilsson fått klostrets huvudgård (*huwudh-gaard*) K med två underliggande gårdar, eftersom gårdarna Upplanda, Övre Ulleruds sn, Kils hd, och Deje, Nedre Ulleruds sn, Kils hd, som Torsten lämnade i bytet, visat sig vara sämre än Torsten uppgav; klostret uppger att den som var abbot 1440 (dvs Anders i Alvastra) har återkallat sitt sigill och rest till ärkebiskop Jöns i Uppsala för att få bytet hävt, eftersom det aldrig blivit lagenligt tingslyst. Klostret förbjuder Torstens arvingar att befatta sig med K eller de underliggande gårdarna tills lagmansdom har dömts i fallet. (RApp odat nr 67, NMU 1 nr 241.)

Bytet blev uppenbarligen inte hävt eftersom Riseberga kloster år 1552 fortfarande innehade både Deje och Upplanda (NMU 1 s 167, Näh 1552:5).

1473 sitter Nils i ?K i landsnämnden på tinget i Tingvalla (RAp 29/6) – kan även avse *Kirkebin, Södra Ny sn, Näs hd, eller Kyrkebyn, Arvika sn, Jösse hd.

Kållerud

1503 *Kolleret* (VäSkb s 71) – 10 C, 5 j.

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i K till 0:12 pn (VäSkb s 71).

Körsvik

1440 *Kirwitzwijk* (RAp 28/2), 1540 *Kirffwiswich* (SkJb s 174) – 10 C, 5 j.

VrH 1 ky (1545 1 vakt); prästlandbo.

1440 byter Torsten Nilsson till sig K, 'i Eds sn i Näs hd', som troligen räntar 1 löp smör, från Riseberga kloster (se Kyrkebyn) (RAp 28/2).

1462–63 Se Kyrkebyn.

1540 upptas en landbogård i K, med räntan 3 pund smör och 1 pund [textbortfall] i gengärd, under Nors stomms uppbörd (SkJb s 174).

1548 tillgör gården Grums sockenkyrka (VrH 1548:1).

¹ Sannolikt utfärdades Riseberga klostrets brev något senare än NMU 1 nr 240 (RApp 1462 30/11) och före ärkebiskop Jöns fängslande i augusti 1463.

Malöga

1463 *Moløga* (OtTbLb s 106), 1503 *Malo* (VäSkb s 71) – 10 C, 5 i.

VrH **1 sk.**

1463 är Sten i M nämndeman på häradsting i Återslöp, By sn, Näs hd (OtTbLb s 106).

1503 uppgår oxskatten i M till 0:11 pn (VäSkb s 71).

1550 vittnar Anders och Sten i M på landsting i Millesvik, Millesviks sn, Näs hd (Eklund s 42).

Mörkärr

1440 *Myrakær* (RAp 28/2) – 10 C, 5 j.

VrH **1 fr** (1562 Maurits Stake).

1571 **1 frt** (1571 öde) (1562 Karin Svensdotter /Kart/).

1440 byter Torsten Nilsson till sig M, 'i Eds sn i Näs hd', som troligen räntar 1 pund smör, från Riseberga kloster (se Kyrkebyn) (RAp 28/2).

1462 Se Kyrkebyn.

1462 och 1463 är Öjvind i M nämndeman/faste på häradsting i Återslöp, By sn, Näs hd (OtTbLb s 106).

1498 köper Jöns Ulfsson (Roos) en gård i M som räntar 4 pund smör och gården Malma, Nors sn, av Nils Ottesson (C 36 f 50v).

1502 Se Berg, Älgå sn, Jösse hd.

1531 säljer Henning Persson på kungens uppdrag två gårdar 'på Dal i Värmland' nämligen M och Malma, Nors sn, vilka uppges ha tillfallit kungen genom danaarv; ingen köpare anges (GR 7 s 387).

1533 tilldömer Gustav I M och Malma, Nors sn, till Nils Foborg på Berg, Holms sn, Nordals hd, Dalsland, då försäljningen år 1531 (se ovan) var felaktig; gårdarna M och Malma, Nors sn, hade 1531 sålts till Jöns Knutsson, vilken felaktigt kommit med uppgiften att Sten Sture ärvt gårdarna; den rättmätige ägaren är Nils Foborg, och rannsakingen visar nu att Nils hade fått gårdarna via sin hustru Holmfrid Toresdotter (Byting), som ärvt dem efter Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt) (se släkttavlan s 70). Torbjörn Ottesson hade köpt gårdarna av Jens Falster, fogde på Örebro slott; Sten Sture hade övertagit gårdarna från Jens Falster men sedan skänkt dem till Torbjörn Ottesson för trogen tjänst; Jöns Knutsson får inte köpeskillingen tillbaka, men får behålla landgillet (GR 8 s 170 f).

Segmon, Västra
och Östra

1503 *Segmo* (VäSkb s 71), 1512 i *Segemo* (DbSp u d, SDHK 37124) – 10 C, 5 i.

VrH 1540–51 **1 sk**; innehas av Botvid Larsson (Anckar) från 1547, övergår till frälse, se nedan.

1 ky (1545 1 vaktl); prästlandbo.

1 fr, 1564 **2 fr** (1569 är halva Västra gården öde); från 1565 kallas gårdarna Västra och Östra Segmon (1562 Karin Svendsdotter /Kart/) och (1562 Krister Larsson /Hjortöätten/).

1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn (VäSkb s 71).

1512 säljer Olof Nilsson, Magnus Nilsson, Nils Algotsson, Birger Germundsson, Björn Simonsson och Andor Pedersson allt de ärvt i S 'på Näset i Eds socken' efter sin far och sin mor till sin 'medbroder' Peder Nilsson; Peder Olsson säljer samtidigt [till Peder Nilsson?] hela den andra hälften av S som han ärvt efter sin far (DbSp u d).

1540 upptas under Nors stoms uppbörd, en landbogård i S med räntan 2 pund smör och 1 pund brax (*brasin*) i gengärd; gården innehas av Sven Kart (SkJb s 174).

1547 förläna Gustav I en gård i S, en gård i Segoltan, denna sn, och gården Valnäs, denna sn, samt Agnhammar, Grums sn, Utterud, Nors sn, och Sanna, Grava sn, Kils hd, till Botvid Larsson (Anckar), befälningssman på Stockholms slott, under frälserätt med rätt för hans arvingar att behålla gårdarna så länge de är i kronans tjänst (GR 18 s 597).

Botvid Larsson innehar skattegården till 1550, och 1551 innehas den av hans änka Karin Svendsdotter (Kart) (VrH 1548:1, VrH 1550:14, VrH 1551:6).

1548 tillhör den kyrkliga gården i S präststommen i Grums sn (VrH 1548:1).

1554 Se Nolby, Bro sn, Näd hd.

Segoltan

1503 *Siørtagen* (VäSkb s 71), 1540 *Syurtan* (VrH 1540:5), 1547 *Siurkan*, *Siwrtaim* (GR 18 s 597, två avskrifter med olika stavning) – 10 C, 6 i.

VrH **1 sk**, 1564 **1 fr**, 1569 (endast) halva öde (1562 Karin Svendsdotter /Kart/).

1503 uppgår oxskatten i S till 0:1 pn (VäSkb s 71).

1547 förläna Gustav I gården S till Botvid Larsson (Anckar), befälningssman på Stockholms slott, under frälserätt, med rätt för hans arvingar att behålla så länge de är i kronans tjänst (se Segmon) (GR 18 s 597).

Gården innehas av Botvid Larsson (Anckar) till 1550 och året därefter innehas den av Botvids änka Karin Svendsdotter (Kart) (VrH 1548:1, VrH 1550:14, VrH 1551:6).

Slottsbron

Se Strand.

Snuterud

1571 *Suntterudh* (VrH 1571:8) – 10 C, 5 i; gården låg ca 3,5 km sydväst om Eds nuvarande kyrka (HdEK); möjliga bebyggelse lämningar (RAÄ 99, RAÄ 100).

VrH 1571 **1 frt** (1562 Karin Svendsdotter /Kart/).

- *Stommen** 1540 *Stomþnen i Edsogn, Edz sogn kyrkia* (SkJb s 174).
 1540 upptas under Nors stoms uppbörd S 'i Eds socken', med räntan 2 pund smör och ½ pund *hw...*[textbortfall] i gengärd; under Eds kyrkas uppbörd upptas endast tiondet (SkJb s 174).
- Strand** 1378 *Strandt* (ÆDA 4 s 26, avskr) – 10,C, 6 j; låg i västra delen av nuvarande Slotsbron (HdEK).
 VrH 1571 **1 frt**; jfr 1556 nedan, (1562 Jöns Pedersson /Bratt/).
 1378 överlåter Jöns Gudleksson sin gård S 'vid Edsholm' till Erik Kettilsson (Puke) (ÆDA 4 s 26).
 1454 återlämnar Nils Bratt, fogde i Värmland, på uppdrag av kung Karl Knutsson, gårdarna S, denna sn, Ris, Nors sn, *Klarudh, *Myklarudh och *Aargerde, okända snr, till Ivar Jönsson; gårdarna hade Erik Kettilsson (Puke) med orätt berövat Ivar Jönssons far, Jöns Gudleksson (Rääfs Dipl III 25/3).
 1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1557:1).
- *Torp** 1556 *Torp* (VrH 1557:1 tl).
 1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i T (VrH 1557:1); gården saknas i landskapshandlingarna.
- Uddersrud** 1503 *Adamsret* (?VäSkb s 71), 1535 *Ådderssruddh* (GHj), 1540 *Vddensruddh* (VrH 1540:5) – 10 C, 5 j.
 VrH **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i ?U till 0:12 pn (VäSkb s71).
- Uppsala** 1556 *Opsale* (VrH 1557:1 tl) – 10 C, 5 i.
 VrH 1571 **1 frt** (1562 Karin Svensdotter /Kart/).
 1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i U (VrH 1557:1).
- Valnevik** 1571 *Walnäswiick* (VrH 1571:8) – 10 C, 4 h.
 VrH 1571 **1 frt**.

Valnäs

1503 *Valnes* (VäSkb s 71) – 10 C, 4 i.

VrH 1540–1569 **1 skt** (1545 1 sk + 1 skt) 1546 **1 sk**, 1548 **1 skt**, 1550 **1 sk**, 1564 **1 frt** (1562 Karin Svensdotter /Kart/).

1503 uppgår oxskatten i V till ½:0 pn, vilket länsman har fritt (VäSkb s 71).

1547 förlänar Gustav I gården V till Botvid Larsson (Anckar), befallningsman på Stockholms slott, under frälserätt, med rätt för hans arvingar att behålla gården så länge de är i kronans tjänst (se Segmon) (GR 18 s 597).

Gården innehas av Botvid Larsson (Anckar) till 1550 och året därefter innehas den av hans änka Karin Svensdotter (Kart) (VrH 1548:1, VrH 1550:14, VrH 1551:6).

Ås

1503 *Oss* (VäSkb s 71) – 10 C, 5 j.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i Ås till 0:14 pn (VäSkb s 71).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i Ås (VrH 1557:1).

Ängerud

1535 *Ænglerudh* (GHj) – 10 C, 5 j.

VrH **1 fr** (1562 Maurits Stake).

Grums socken

1331 *de Gromshæret* (DS 2855).

1334 (omkring) *Gremheret* (APS 1:1 nr 311 s 348).

1357 *parochianos in Gromsheret, ecclesie in Gromsheret* (DS 5753).

1397 *i Gromzherret sokn* (RAp 29/3).

1540 *Grumsheratz kyrkies* (SkJb s 174).

1548 *Grumshæredz sockn* (GR 19 s 284).

Omfattning: I landskapshandlingarna före 1616 redovisas en del av nuvarande Värmskogs socken, Gillbergs härad, i Grums socken (SOV 4 s 39 ff), se sockenkartan. Även 1503 fördes detta område till Grums socken (VäSkb s 70). Omkring år 1400 'åtta bönder i Värmskog' ha hört till Grums härad (VgL s 74 not 27).

Hela Grums socken överfördes till Grums köping 1947. Gaterud överflyttades till Borgviks socken 1884 (Lagerstedt s 93).

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkans kor byggdes under andra hälften av 1600-talet, dess långhus någon gång mellan 1714 och 1730-talet. Föregångaren var av sten: 1714 anges 'gamla kyrkan' ha spruckna murar. 1638 sägs den vara mörk och trång. Att så lång tid förflöt mellan den nya kyrkans kor- och långhusbygge tyder ytterligare på att föregångaren var en stenkyrka som det nya koret kunde anslutas till. Grums härads sigill från 1500-talet (se bilden) visar en kyrkobyggnad med västportal och vapenhus i söder, synbarligen en salkyrka, och möjligen har sigillbilden likheter med verkligheten.

Kyrkan har foten till en sandstensfunt från slutet av 1100-talet och cuppan till en täljstensfunt från mitten av 1200-talet. Vidare finns ett ciborium av koppar daterat till 1300- eller 1400-talet (nu i Värmlands museum). (Kjellin 1924 s 6-33; Hallbäck s 30 f, 56.)

1469 anges kyrkan vara vigd till Sankt Lars (B 15 fol 372v).

Prästgård: Stockåker är troligen prästgård (VrH 1550:14).

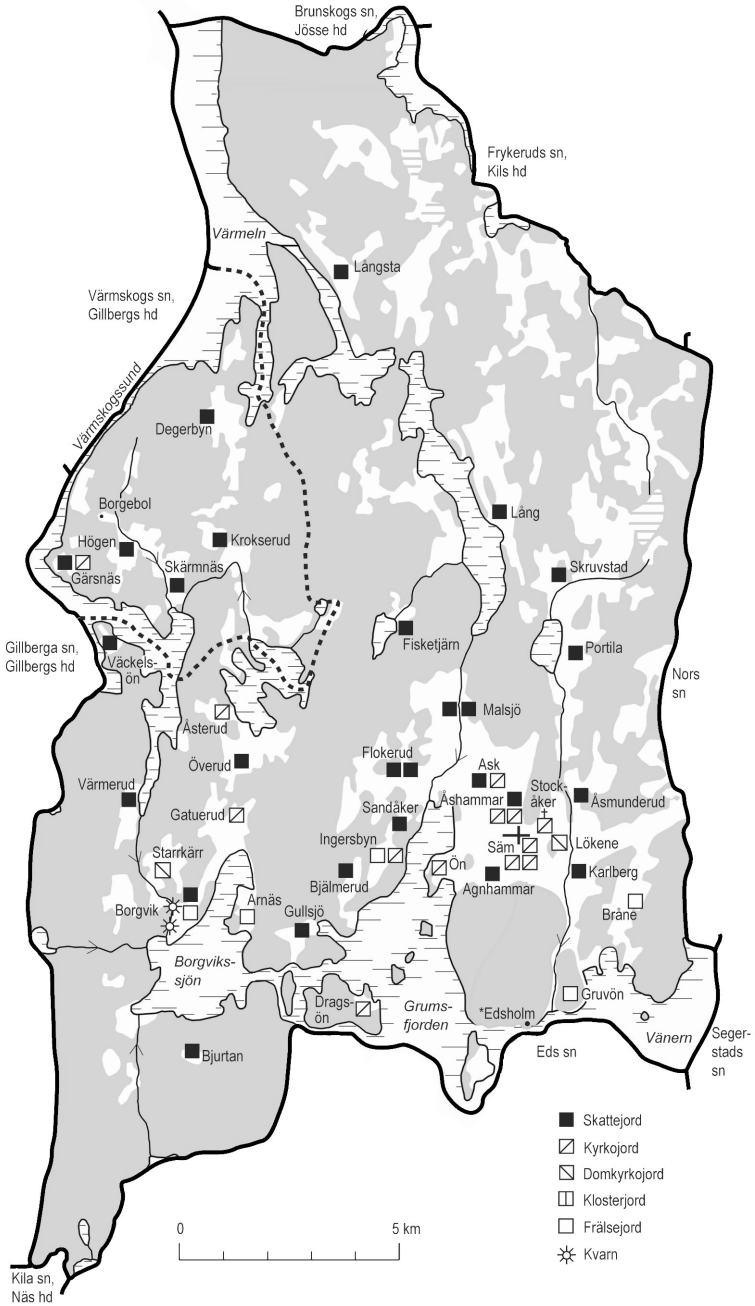


Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	ky	kyt	dky	bi	kr	krt	fr
Agnhammar	1 (0)	—	—	—	—	—	—	—	—
Arnäs	—	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Ask	1 (1)	0 (1)	1 (1)	—	—	—	—	—	—
*Biörnnetorp	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Bjurtan	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Bjälmerud	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Borgvik	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Bråne	—	—	—	—	—	—	—	0 (1)	1 (1)
Butorp	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Degerbyn	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Dragsön	—	—	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—	—
Fisketjärn	—	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Flokerud	2 (2)	—	—	—	—	—	—	—	—
Gaterud	—	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Gruvön	0 (1)	0 (2)	—	—	—	—	—	0 (1)	1 (0)
Gullsjö	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Gärnsnäs	—	1 (1)	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Högen	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Ingersbyn	—	—	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—	1 (0)
Karlberg	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Krokserud	—	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Lång	1 (0)	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—
Långsta	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Lökene	—	—	0 (1)	—	1 (0)	—	—	—	—
Malsjö	2 (2)	—	—	0 (1)	—	—	—	0 (1)	—
Portila	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Sandåker	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Skruvstad	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Skruvstadtorp	—	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Skärmsnäs	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Skönnebol	—	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Starrkärr	—	—	—	—	—	1 (1)	—	—	—
Stockåker	—	—	2 (1)	—	—	—	—	—	—
*Stäckåkerstorp	—	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Sundserud	—	—	—	—	0 (1)	—	—	—	—
*Säm	—	—	3 (0)	—	—	—	—	—	0 (3)
Täkene	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—	—
*Torrebacka	—	—	1 (0)	—	—	—	—	—	—
*Torrudtth	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Värmerud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Väckelsön	0 (1)	1 (0)	—	—	—	—	—	—	—
Åshammar	1 (1)	—	2 (0)	—	—	—	—	—	0 (1)
Åsmunderud	1 (0)	—	—	—	—	—	—	—	0 (1)
Åsterud	—	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Ön	—	—	1 (0)	—	—	—	—	—	—
Överud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	22(21)	4(11)	11(3)	0(9)	1(1)	1(1)	0(1)	1(3)	5(8)

Dessutom redovisar längderna: 2(1) **bikvarn** i Borgvik, 0(1) **krfiske** i Borgebol, 0(1) **bikvarn** i Starrkärr.

Grums socken



Bildtext till kartan på föregående sida:

Grums socken omkring 1550. Häradsgården mellan Grums hd och Gillbergs hd gick då i Värmskogssund. Även sockengården mellan Grums och Värmskogs socknar gick på 1540-talet liksom 1503 i Värmskogssund. Omkring år 1400 hörde området väster och norr om den streckade linjen till Värmskogs socken men till Grums härad. 1616 överfördes området åter till Värmskogs socken.

Agnhammar 1503 *Anhamber, Anhamber Sodre* (VäSkb s 70, 71), 1539 *Nordreagnhammer* (GR 12 s 168), 1547 *Anhammar* (GR 18 s 597), 1548 *Angnhammer* (GR 19 s 284) – 10 C, 7 j.

VrH 1540–1556 **1 sk** (1562 Karin Svensdotter /Kart/).

Till Agnhammar skriver sig från 1547 (ofrälse) fogden Botvid Larsson (Anckar) (död 1550); 1551 är gården änkesäte och bebos av hans änka Karin Svensdotter (Kart) (SoH 1973:1 s 165; VrH 1564:6); från omkring 1572 skriver sig deras son Lars Botvidsson (Anckar) till Agnhammar (AH s 338).

1503 uppgår oxskatten i A till 1:0 pn, av vilket 0:7 pn erläggs som del i en oxe i Värmerud; det resterande beloppet 0:1 betalas i pengar (VäSkb s 70, 71).

I Södra A uppgår oxskatten vid samma tid till 1:0 pn, av vilket 0:7 pn erläggs som del i en oxe i Bjurtan; det resterande beloppet 0:1 betalas i pengar (VäSkb s 70).

1539 förlänas en gård i Norra A, som räntar 1:0 örtugar, och en gård i *Torrebacka, denna sn, på livstid till Botvid Larsson (Anckar) (GR 12 s 168).

1547 förlänar Gustav I gården A till Botvid Larsson (Anckar), befallningsman på Stockholms slott, under frälserätt, med rätt för hans arvingar att behålla så länge de är i kronans tjänst (se Segmon, Eds sn) (GR 18 s 597).

1548 förlänar Gustav I under frälsefrihet och på livstid flera gårdar i Grums härad till Botvid Larsson (Anckar), nämligen kronogårdarna A och Åsmunderud, med den utjord som ligger under A, samt gårdarna *Torrebacka och Åshammar, vilka tidigare hört till Grums sockenkyrka, och tre gårdar i *Säm, som tidigare hört till Brödragårdens prebenda i Skara domkyrka; Botvid Larssons arvingar har rätt att behålla gårdarna som skattegodts efter Botvids död, men frågan om arvingarna ska ha rätt till frälse överlåter Gustav I på sina arvingar att besluta (GR 19 s 284 f).

Gården A innehas av Botvid Larsson (Anckar) till 1550 och året därefter innehas den av hans änka Karin Svensdotter (Kart) (VrH 1548:1, VrH 1550:14, VrH 1551:6).

1556 upptas fyra tiondepliktiga hushåll i A (VrH 1557:1).

Arnäs

1472 *Aranæs* (UUBp 31/12), 1494 *Arness* (UUBpp 13/2), 1498 *Arnes* (RAp 12/4) – 10 C, 6 h; nu i Borgviks sn.

VrH 1 fr (1562 Margareta Nilsdotter /Vinge/).

1472 byter Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt), med samtycke från sin hustru Margareta Bondesdotter och sina barn, bort A till Magnus Håkansson i Höglunda, Nors sn, mot en gård i Kåkindes hd i Västergötland (UUBp 31/12).

1494 pantsätter Håkan Magnusson gården A, som räntar 6 pund smör, en kvarn i Borgvik, denna sn, och gården Strand 'med Mellgården', Älgå sn, Jösse hd, till sin morbror Magnus Ivarsson (UUBpp 13/2).

1498 säljer Håkan Magnusson sitt gods bestående av en gård i A, en kvarn i Borgvik, denna sn, gårdarna Strand och Mellgård, båda i Älgå sn, Jösse hd, samt ett torp i Älgå sn, till Nils Olofsson (Vinge) (RAp 12/4).

**Ask, Norra
och Södra**

1483 *i Ask* (RAp 25/1) – 10 C, 7 j.

VrH **1 sk**; länsman uppbär räntan 1548–50.

1564 **1 skt**; kallas 'Överask', senare 'Asktorp'.

1 ky; prästlandbo.

1483 är Nils i A nämndeman vid landstinget i Tingvalla (RAp 25/1).

1540 upptas under Nors stoms uppbörd, en landbogård i A, med räntan 3 pund smör, 1 hundra järn i gengärd och 3 dagsverken (SkJb s 174).

1548 tillhör den kyrkliga gården i A präststommen i Grums sn (VrH 1548:1).

***Biörnne-
torp**

1564 *Biörnnetorp* (VrH 1564:6).

VrH 1564–69 **1 skt**.

Bjurtan

1503 *Birtagen, Byrtagen* (VäSkb s 70, 93) – 10 C, 6 h; nu i Borgviks sn.

VrH **1 sk**; 1571 halva öde.

1503 uppgår oxskatten i B till 0:10 pn, men Sten i B betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:17 pn; mellanskillnaden erhålls från Södra Agnhammar (VäSkb s 70, 93).

1550 är Jon i B nämndeman på lagmansting i Häggvik, Eds sn (Eklund s 47).

Bjälmerud

1556 *Bielfurud* (VrH 1557:1 tl) – 10 C, 7 i.

VrH 1564 **1 skt** (1565 2 skt).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i B (VrH 1557:1).

Borgebol

1355 *de Borghabøle* (DS 5122, avskr) – 10 C, 8 h; i nuvarande Värmskogs sn, Gillbergs hd; gården har markerats på sockenkartan eftersom den troligen var en av de gårdar som räknades till Grums härad omkring år 1400.

VrH 1571 **1 krfiske**.

1355 är Elov i B faste vid ett jordbyte (DS 5122).

Borgvik

1397 *Burwika quærn* (RAp 29/3) – 10 C, 6 h; nu i Borgviks sn.

VrH **1 sk**.

1540 (endast) **2 bikvarn** (SkJb), redovisas därefter först 1571 **1 bikvarn** (Höjentorp); halva kvarnen har varit öde och 'stått i byggning' 1571.

1 fr (1562 Karin Nilsson/Bese/).

1397 tilldömer Agmund Hatt, lagman i Värmland, på råfsteting Östra Borgviks kvarn, förutom 'femtedelen i strömmen', till dekanatet i Skara; kvarnen hade Jon Haftorsson (Roos) och hans son Ulf Jonsson (Roos) med orätt innehåft under många år (se Starrkärr) (RAp 29/3).

1443 arrenderar Sixten Lindormsson (sparre över blad), kyrkopräst i Tingvalla, Borgviks kvarn av dekanatet i Skara (se Starrkärr) (RAp 29/6).

1483 är Olof i B nämndeman vid landstinget i Tingvalla (RAp 25/1).

1494 pantsätter Håkan Magnusson en kvarn i B, som räntar 8 tunnor mjöl, till sin morbror Magnus Ivarsson (se Arnäs) (UUBpp 13/2).

1498 säljer Håkan Magnusson en kvarn i B till Nils Olofsson (Vinge), lagman i Värmland (se Arnäs) (RAp 12/4).

1503 uppgår oxskatten i B till 0:13 pn, men Halvard i B betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:19 pn; mellanskillnaden erhålls från Portila (Väskb s 70).

1540 upptas bland gårdar som räntar till Höjentorp, Eggby sn, Valle hd, Västergötland, två kvarnar i B som räntar 20 tön bjuggmjöl (kornmjöl) (SkJb s 24).

1556 upptas fyra tiondepliktiga hushåll i B (VrH 1557:1).

Bråne

1508 *Bröna* (ShS E 9320:27:M, avskr), 1525 *Brona* (GR 2 s 125) – 10 C, 7 j.

VrH 1565 **1 krt.**

1 fr (1562 Jöns Pedersson /Bratt/).

1508 säljer Peder Nilsson (Bratt) en gård i B till Olof Björnsson (råbock) (jfr Skärsmyr s 635) (ShS E 9320:27:M).

1525 återfår Jöns Persson (Bratt) de tre godsena B, Skärsmyr, Tveta sn, Näs hd, och Stretsbol, Älgå sn, Jösse hd, som Olof Björnsson avtvingade Jöns far 'i herr Stens tid' (Sten Sture d y) (GR 2 s 125).

Butorp

1564 *Buda* (VrH 1564:6) – 10 C, 9 i.

VrH 1564 **1 skt.**

Degerbyn

1503 *Dyrebyn, Dyreby* (VäSkb s 71, 93), 1535 *Dägerbyn* (GHj) – 10 C, 9 h; i nuvarande Värmskogs sn, Gillbergs hd.

VrH **1 sk** (1569 halva öde).

1503 uppgår oxskatten i D till 2:0 pn, vilket erläggs av Björn i D i form av en ko värd 1:0 pn och 1:0 i pengar; kon uppbärs i Stavnäs sn (VäSkb s 71, 93).

Dragsön

1540 *Dagxön* (SkJb s 174) – 10 C, 6 i.

VrH 1540 (endast) **1 ky**; prästlandbo, redovisas därefter först 1548 **1 kyt.**

1540 upptas under Nors stoms uppbörd en landbogård i D, med räntan 1 pund gäddor 'för alla rättigheter' (SkJb s 174).

1548 tillhör torpet i D präststommen i Grums sn (VrH 1548:1).

***Edsholm** 1378 *Esholm* (ÆDA 4 s 26, avskr), 1397 *castro Edzhholm* (RAp 31/3), 1405 *slot oc fæstæ Edzhholm* (SD 529) – 10 C, 6 j; lämningar efter borgen finns vid Slottsbron (RAÅ 41, Lovén 1996 s 128 f).

*Edsholm uppfördes under 1300-talets andra hälft och innehades av Erik Kettilsson (Puke) fram till hans död 1396. Borgen är relativt liten. Vid arkeologiska utgrävningar har förutom borgen även fem husgrunder påträffats, samt vapen- och rustningsdetaljer, spelpjäser och dryckeskrus (Lovén 1996 s 128 f).

1378 uppges E ligga vid gården Strand, Eds sn (ÆDA 4 s 26).

1397 befinner sig Brynolf Karlsson, domprost i Skara, på slottet E , där han utfärdar ett kvitto till Agmund Hatt på en guldring som Agmunds avlidna hustru Ingrid testamenterat till Skara domkyrka (RAp 31/3).

1404 uppger drottning Margareta att Staffan skeppare transporterat tyskt öl och mjöd från E till Vinger sn, Norge, i samband med kung Eriks förestående resa till Norge (DN 11:1 nr 110).

1405 förklarar sig väpnaren Henning Augustin 'i tro och lovan' ha mottagit slottet och fästet E 'med Värmland' av kung Erik och drottning Margareta; Henning lovar att närhelst de så kräver återlämna E 'med Värmland' till dem, eller om de avlidit, till Eriks syster Katarina, eller om även hon avlidit, till den som de tre rikenas råd utvalt; Henning lovar vidare att hålla dem som 'bygger och bor' i Värmland vid frid, lag och rätt (SD 529).

1426 håller Nils Tykesson (Välingeätten), lagman i Värmland, häradsting på E (SkSp 20/5 nr 115).

1433 är Herman Gisler hövitsman på E (RAp 7/2).

1434 ger styrkorna vid E upp i samband med Engelbrektsupproret och borgen töms och bränns (Karlskr v 1349–50).

1468 daterar Björn Bengtsson morgongåvobrev till sin hustru Cecilia Magnusdotter i E (VFT II:8–9 s 175).

- Fisketjärn** 1503 *Fisketiærým* (VäSkb s 70) – 10 C, 8 i.
 VrH **1 skt.**
 1503 uppgår oxskatten i F till 0:2 pn (VäSkb s 70).
- Flokerud**, Norra
 och Södra 1503 *Vestre Flogeret, Flogeret, Flogere* (VäSkb s 70, 93) – 10 C,
 7 i.
 VrH **2 sk**; 1571 är en fjärdedel av Norra F öde.
 1503 uppgår oxskatten i Västra F till 1:0 pn, men Peder i F
 betalar skatten för hela gården i form av en stut värd
 0:12 pn; mellanskillnaden erhålls från Åshammar
 (VäSkb s 70, 93).
 Oxskatten i (Östra?) F uppgår till 0:9 pn, vilket
 betalas som del i en ox i Överud (VäSkb s 70).
 1556 upptas fyra tiondepliktiga hushåll i F (VrH 1557:1).
- Gaterud** 1556 *Gatterud* (VrH 1557:1 tl) – 10 C, 7 h; nu i Borgviks sn.
 VrH 1564 **1 kyt.**
 1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i G (VrH 1557:1).
- Gruvön** 1480 *Grufföön* (SkJbDa s 216) – 10 C, 6 j.
 VrH 1565–71 **2 skt** (hör till G, namnges ej).
 1565–71 **1 krt** (hör till G, namnges ej).
1 fr, 1565 **1 sk** (1562 Jöns Ivarsson /'i Finland?').¹
 1480 bevittnar Peder Knagh, fogde i Värmland, ett morgon-
 gåvobrev där Nils Bratt gav G till sin hustru Margit
 Ivarsdotter i morgongåva (SkJbDa s 216).
 1550 är Knut i G nämndeman på lagmansting i Häggvik,
 Eds sn, Grums hd (Eklund s 47).
 1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i G (VrH 1557:1).

¹ Uptas endast 1562; han har ej kunnat identifieras (SoH 1973 s 164 not 18).

1565 läggs G med två skattetorp och ett kronotorp 'under skatten' (VrH 1565:1) – inget av torpen namnges; möjligen låg de inom Gruvöns gränser.

Gullsjö

1503 *Guesatter, Guesatter* (VäSkb s 70), 1535 *Gudellsjø* (GHj) – 10 C, 6 i.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i G till 0:9 pn, vilket erlæggs som del i en oxe i Sandåker (VäSkb s 70).

Gärsnäs, Norra

och Södra

1540 *Gersnæs* (VrH 1540:5) – 10 C, 8 h; i nuvarande Värmskogs sn, Gillbergs hd.

VrH **1 skt** (1540 öde) (1568 2 skt); saknas 1564–65.

1548 **1 kyt**; saknas 1550–51.

1548 tillhör kyrkotorpet sockenkyrkan i Grums sn (VrH 1548:1).

1550-tal upptas i arv och eget-längden ett torp tillhörande kyrkan (AoE 19:2, odat).

Hammarsten

Se *Säm.

Högen

1503 *Hogen* (VäSkb s 71, 93) – 10 C, 8 h; i nuvarande Värmskogs sn, Gillbergs hd.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i H till 0:10 pn, vilket erlæggs av Jon i H i form av en ko värd 0:9 pn; det resterande beloppet 0:1 erlæggs i pengar (VäSkb s 71, 93).

Ingersbyn

1535 *Ingolssrudh* (GHj), 1540 *Ingwlsridh* (SkJb s 174) – 10 C, 7 i.

VrH 1540–48 **1 fr.**

1540 (endast) **1 ky** (SkJb), redovisas därefter först 1548 **1 ky**, 1550 **1 kyt**, 1564 **1 ky**, 1571 **1 kyt**; 1569 öde.

- 1540 upptas en landbogård i I, med räntan 1 pund smör, under 'Grumshärads' kyrkas uppbörd (SkJb s 174).
- 1548 tillhör den kyrkliga gården i I Grums sockenkyrka (VrH 1548:1).

***Kafflakær**

- 1397 *halffe Kafflakær* (RAp 29/3).
- 1397 tilldömer Agmund Hatt, lagman i Värmland, på räfste-
ting halva K, som Jon Haftorsson (Roos) och hans son
Ulf Jonsson (Roos) med orätt innehåft under många
år, till dekanatet i Skara (se Starrkärr) (RAp 29/3).

Karlberg

- 1503 *Kelkebricke* (VäSkb s 70) – 10 C, 7 j; namnet Karlberg
finns belagt först under sent 1600-tal (SOV 5 s 14).
- VrH **1 sk**; 1569–71 halva öde.
- 1503 uppgår oxskatten i K till 1:0 pn (VäSkb s 70).
- 1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i K (VrH 1557:1).

Krokserud

- 1503 *Kruxret* (VäSkb s 71) – 10 C, 8 h; i nuvarande Värm-
skogs sn, Gillbergs hd.
- VrH **1 skt** (1540 öde), 1565 **1 krt**, 1566 **1 skt**, 1568 **1 krt**,
1569 **1 skt**.
- 1503 uppgår oxskatten i K till 0:5 pn (VäSkb s 71).

Lång

- 1503 *Lange* (VäSkb s 70) – 10 C, 8 j.
- VrH **1 sk**, 1542 **1 kr**; saknas 1572; redovisas 1542–48 i Eds
sn.
- 1503 uppgår oxskatten i L till 1:0 pn (VäSkb s 70).

Långsta, Norra

och Södra 1503 *Langstage, Langstagen, Langstaken* (VäSkb s 70, 93) – 10 C, 9 i.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i L till 0:10 pn, men Bengt i L betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:14 pn; mellanskillnaden erhålls från Östra Malsjö (VäSkb s 70, 93).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i L (VrH 1557:1).

Lökene

1535 *Löckönne* (GHj), 1540 *Løkene* (VrH 1540:5) – 10 C, 7 j.

VrH **1 dky** (1542 1 ky) 1571 **1 ky**; 1568 uppbär länsman räntan.

1540 har Skara domkyrka en gård i L med räntan 4 [pund] smör (SkJb s 5).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i L (VrH 1557:1).

Malsjö, Västra

och Östra 1357 *molendinum dictum Maghulsequern* (DS 5753), 1458 *Magalsöö* (B 16 fol 97, avskr), 1483 *Madilsøø* (RAp 25/1) – 10 C, 7 i.

VrH **2 sk.**

1568 **1 kyt** (1569 1 ky).

1564 **1 krt.**

1357 tilldömer biskop Nils i Skara, vid sin visitationsresa i Gillberga, Malsjö kvarn till Grums kyrkas prästbord, eftersom Halvard, Gudlek och andra sockenbor i Grums genom sina vittnesmål intygat att en sockenbo i Grums vid namn Lars år 1350 i deras närvaro hade skänkt kvarnen till prästbordet i Grums (DS 5753).

1458 är Håkan i M vittne på tinget i Tingvalla (B 16 fol 97).

1483 är Håkan i M nämndeman vid landstinget i Tingvalla (RAp 25/1).

1503 uppgår oxskatten i Östra M till 0:11 pn, av vilket 0:9 pn erläggs som del i en ox i Långsta; det resterande beloppet 0:2 betalas i pengar (VäSkb s 70).

Samma år uppgår oxskatten i Västra M till 2:0 pn, av vilket 0:3 pn erläggs i som del i en ox i Sandåker; det resterande beloppet 1:5 betalas i pengar (VäSkb s 70).

1556 upptas sex tiondepliktiga hushåll i M (VrH 1557:1 tl).

Portila

1503 *Portalle, Portillæ* (VäSkb s 70) – 10 C, 8 j.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i P till 1:0 pn, av vilket 0:6 pn erläggs som del i en ox i Borgvik; det resterande beloppet 0:2 erläggs i pengar (VäSkb s 70).

Sandåker

1503 *Sandaker* (VäSkb s 70, 93) – 10 C, 7 i.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn, men Nils i S betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:20 pn; mellanskillnaden erhålls från Gullsjö och Västra Malsjö (VäSkb s 70, 93).

Skruvstad

1503 *Skrwstade, Skrustade, Skwgstade* (VäSkb s 69, 70, 93) – 10 C, 8 j.

VrH **1 sk** (1569 halva öde).

1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn, men Birger i S betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:9 öre; mellanskillnaden erhålls från Rudsta, Nors sn (VäSkb s 69, 70, 93).

Skruvstadtorp

1564 *Skrudstatorp* (VrH 1564:6) – 10 C, 8 j.

VrH 1564 **1 kyt.**

Skärmnäs,

Stora

1503 *Skelmenis* (VäSkb s 71, 93) – 10 C, 8 h; i nuvarande Värmskogs sn, Gillbergs hd.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i S till 2:0 pn, vilket erläggs av Ingemar i S i form av en stut värd 0:14 pn; det resterande beloppet 0:2 erläggs i pengar (VäSkb s 71, 93).

Skönnebol

1569 *Skunneböll* (VrH 1569:5) – 10 C, 8 i.

VrH 1569 **1 kyt.**

Sparnäs

1397 *Sparranæs* (RAp 29/3) – 10 C, 6 h; nu i Borgviks sn.

1397 tilldömer Agmund Hatt, lagman i Värmland, på räfsteting godset S, som Jon Haftorsson (Roos) och hans son Ulf Jonsson med orätt innehåft under många år, till dekanatet i Skara (se Starrkärr) (RAp 29/3).

Starrkärr

1397 *Starkær* (RAp 29/3) – 10 C, 6 h; nu i Borgviks sn, gården låg ca 250 m norr om Borgviks nuvarande kyrka (LSA Starrkärr R7-13:1).

VrH 1564–69 **1 bikvarn** (Höjentorp); 1569 är halva kvarnen öde.

1 bi (SkJb) (1542 **1 fr**) (Höjentorps värmländska rd).

1397 tilldömer Agmund Hatt, lagman i Värmland, på räfsteting i *Frykaherret*, godsens S, Takene, Sparnäs och halva *Kafflakær, alla Grums sn, godset Årtan, Segerstads sn, samt Östra Borgviks kvarn, förutom femtedelen i strömmen, till dekanatet i Skara; dessa gods hade Jon Haftorsson (Roos) och hans son Ulf Jonsson (Roos) med orätt innehåft i många år, vilket intygas i vittnesmålen från Halvard i Segerstad, Segerstads sn, och Thorer bryte, samt från de tolv männen i nämnden (RAp 29/3).

1443 arrenderar Sixten Lindormsson (sparre över blad), kyrkopräst i Tingvalla, gården S och Borgviks kvarn, denna sn, av dekanen Bengt Klasson i Skara, mot en årlig avgift på 3 löpar smör; när Sixten Lindormsson avlider ska kvarnen, 'med alla byggningar och redskap', och gården 'med alla byggnader' återgå till dekanatet i Skara; Torbjörn Andersson (Otte Torbjörnssons ätt)¹ sigillerar (RAp 29/6).

1540 upptas bland gårdar som räntar till Höjentorp, Eggby sn, Valle hd, Västergötland, en landbogård i S, med räntan 2 pund smör, ½ pund gäddor, ½:0 pn i 'sommarfodring' och 2 hästar 'herran' (SkJb s 24).

Stockåker

1540 *Stokåker* (VrH 1540:5), 1540 *Stompnen i Grumsherat* (SkJb s 174) – 10 C, 7 j.

VrH **2 ky** (varav en i SkJb), 1542 **1 ky**; prästen har gården fritt flera år; 1571 uppbär länsman räntan.

1548 (endast) **1 kyt** (öde); jfr *Stäckåkerstorp.

1540 upptas under Nors stoms uppbörd S i Grums sn med räntan 4 pund smör, 1 hundrade järn i gengärd och 3 dagsverken (SkJb s 174).

1548 upptas en landbogård i S under präststommen i Grums sn, med räntan 4 pund smör, 1 hundrade osmundjärn i gengärd och 3 dagsverken, som prästen har fritt (VrH 1548:1).

1550 är Olof i S nämndeman på lagmansting i Häggvik, Eds sn (Eklund s 47).

1550 kallas gården 'Stockåker Stommen' (VrH 1550:14).

*Stommen

Se Stockåker.

*Stäckåkers- torp

1568 *Stäckåkerstorp* (VrH 1568:14) – 10 C, 7 j; torpet låg ca 300 m nordost om Stockåker (LSA .Stockåker R27-46:1, år 1698).

VrH 1568 **1 kyt** (jfr Stockåker).

¹ Torbjörn Andersson, häradshövding i Vadsbo hd, Västergötland, var far till Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) (Stähle 1949 s 84 f).

- Sundserud** 1564 *Sundzrud* (VrH 1564:6) – 10 C, 6 i.
VrH 1564 **1 kyt**.
- *Säm, nu**
Hammarsten 1535 *Sæm* (GHj), 1540 *Sæm* (SkJb s 38) – 10 C, 7 j.
VrH **3 ky**; prästlandbo, 1566 **3 fr**; 1571 en halv gård öde (1562 Karin Svensdotter /Kart/).
1540 upptas under Brödragårdens prebenda i Skara domkyrka tre gårdar i S, i Nors gäll, som vardera räntar 2 pund smör och 2 pund gäddor; en av gårdarna innehas av Botvid Larsson (Anckar) (SkJb s 38).
1543 innehar Botvid Larsson (Anckar) en av gårdarna i S (VrH 1543:2).
1548 förlänar Gustav I under frälsefrihet på livstid tre gårdar i S, som tidigare hört till Brödragårdens prebenda i Skara domkyrka, till Botvid Larsson (Anckar) (se Agnhammar) (GR 19 s 284 f); i landskapshandlingarna samma år uppges att Botvid Larsson (Anckar) brukar 'hela' S under sin gård (VrH 1548:1).
- Takene** 1397 *Takan* (RAp 29/3) – 10 C, 7 h; nu Borgviks sn.
VrH 1568 **1 krt**, 1571 **1 skt**.
1397 tilldömer Agmund Hatt, lagman i Värmland, på räfsteting godset T, som Jon Haftorsson (Roos) och hans son Ulf Jonsson (Roos) med orätt innehaft under många år, till dekanatet i Skara (se Starrkärr) (RAp 29/3).
- *Torrudtth** 1548 *i Torrudtth* (VrH 1548:1) – se även *Thortzryth, Stora Kils sn, Kils hd.
VrH 1548–50 **1 ky**; redovisas i Grums sn, Grums hd, men uppges i marginalanteckning att den 'står skriven i Stora Kils sn för fodring' (VrH 1548:1).
1568 **1 skt**; saknas 1569.

1548 tillhör gården i T Grums sockenkyrka (VrH 1548:1).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i T (VrH 1557:1).

- *Torrebacka** 1535 *Torrebacka* (GHj), 1539 *Torbacka* (GR 12 s 168), 1540 *Tyrebacka* (SkJb s 174).
 VrH 1540 (endast) **1 ky**; prästlandbo (SkJb).
 1539 förlänas gården T, som räntar 3 pund smör och 1 hundrade järn till Botvid Larsson (Anckar) (se Agnhammar) (GR 12 s 168).
 1540 upptas under Nors stoms uppbörd en gård i T, som räntar 3½ pund smör, 1 hundrade järn och 3 dagsverken; Botvid Larsson har gården i förläning (SkJb s 174).
 1548 förlänar Gustav I under frälsefrihet och på livstid gården T, som tidigare tillhört Grums sockenkyrka, till Botvid Larsson (Anckar) (se Agnhammar) (GR 19 s 284 f).
- *Tällezeedh** 1571 *Tällezeedh* (VrH 1571:8).
 VrH 1571 (endast) **1 skt.**
- Värmerud** 1503 *Wermemet* (VäSkb s 70, 71, 93) – 10 C, 7 h; nu i Borgviks sn.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i V till 0:13 pn, men Olof i V betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:20 pn; mellanskillnaden erhålls från Agnhammar (VäSkb s 71, 93).
- Väckelsön** 1535 *Veckell* (GHj), 1542 *Wäckül* (VrH 1542:11) – 10 C, 8 h; nu i Borgviks sn.
 VrH 1542 **1 skt**, 1566 **1 sk**; ligger under Värmerud.

Åshammar 1473 *i Aasshamar* (RAP 29/6), 1503 *Oshamber* (VäSkb s 70) – 10 C, 7 j.

VrH **1 sk.**

1540 **2 ky**; den ena prästlandbo (SkJb), 1542 **1 ky** (1548 2 ky) 1564 **1 fr** (1569 öde) (1562 Karin Svendsdotter /Kart/).

1473 är Björn i Å faste på lagmanstinget i Tingvalla (RAP 29/6).

1503 uppgår oxskatten i Å till 1:0 pn, av vilket 0:1 pn erläggs som del i en ox i Överud, ½:0 pn som del i en stut i Flokerud och det resterande beloppet 0:3 i pengar (VäSkb s 70).

1540 upptas under Nors stoms uppbörd en landbogård i Å, som räntar 2 pund smör till prästen, 2 pund smör till kyrkan, gengärd 1 hundra järn och 3 dagsverken (SkJb s 174).

Samma år upptas under Grums sockenkyrkas uppbörd en landbogård i Å, som räntar 2 pund smör till kyrkan och 'till prästen allt det andra' (SkJb s 174).

1548 tillhör den ena av kyrkans gårdar i Å präststommen i Grums sn (dvs Stockåker) och den andra gården tillhör Grums sockenkyrka; båda innehas nu av Botvid Larsson (Anckar) (VrH 1548:1) – jfr 1540.

1548 förlänar Gustav I under frälsefrihet och på livstid gården Å, som tidigare tillhört Grums sockenkyrka, till Botvid Larsson (Anckar) (se Agnhammar) (GR 19 s 284 f). Från 1551 innehas gården av hans änka Karin Svendsdotter (Kart) (VrH 1551:6).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i Å (VrH 1557:1).

Åsmunderud 1503 *Asmwndret* (VäSkb s 71), 1548 *Åsmunderydtt* (GR 19 s 284) – 10 C, 7 j.

VrH **1 sk**, 1542 **1 kr**, 1564 **1 fr**; 1569 öde, redovisas före 1550 i Eds sn (1562 Karin Svendsdotter /Kart/).

1503 uppgår oxskatten i Å till 0:6 pn; vilket troligen inte har betalats eftersom gården har legat öde i 6 år (VäSkb s 71).

1548 förlänar Gustav I under frälsefrihet och på livstid kronogården Å till Botvid Larsson (Anckar) (se Agnhammar) (GR 19 s 284 f).

Gården innehas av Botvid Larsson (Anckar) till 1550 och året därefter innehas den av hans änka Karin Svendsdotter (Kart) (VrH 1548:1, VrH 1550:14, VrH 1551:6).

Åsterud

1550-tal *Öffwerryd* (AoE 19:2, odat), 1564 *Östadrudh* (VrH 1564:6) – 10 C, 7 h; nu i Borgviks sn.

VrH 1548 **1 kyt**; uppges 1548 och 1551 'ligga under Överud'; namnges först på 1550-talet.

1548 tillhör torpet i Å Grums sockenkyrka (VrH 1548:1).

Ön

1540 *på Önn* (VrH 1540:5) – 10 C, 7 i; sannolikt avses udden som nu kallas Ön väster om Agnhammar (annorlunda i SOV 5 s 19); udden kallas 1696 "Agnhammarön" (LSA Agnhammar R27-2:1).

VrH 1540–48 **1 ky** (1543 **1 frt**) 1546 **1 kyt**; prästlandbo.

Överud

1503 *Owerret, Oweret* (VäSkb s 70, 93) – 10 C, 7 h; nu i Borgviks sn.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i Ö till 0:10 pn, men Erik i Ö betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:20 pn; mellanskillnaden erhålls från Flokerud och Åshammar (VäSkb s 70, 93).

1550 är Håkan i Ö nämndeman på lagmansting i Häggvik, Eds sn (Eklund s 47).

1550-tal upptas ett torp i ?Ö som tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2 odat).

Nors socken

1359 *aff Nore, Scriptum Noor* (DS 6069).

1390 *i Norsoken* (RAp 11/4).

1440 *i Nor* (RAp 19/1).

Omfattning: Nors socken var en av fyra socknar som hörde till det försvunna *Frikuhærad. Från omkring 1400-talet räknas Nors socken till Grums härad (SOV 1 s 28).

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan invigdes 1798. Föregångaren låg tätt intill dess nordmur och hade sättningar på grund av läget intill ån Ävjans ravin. Den var byggd av gråsten och hade innermåtten 22 x 16 alnar, vilket med drygt metertjocka murar ungefär motsvarar 15,5 x 12 m yttermått. Till detta kom ett 'trångt 8-kantigt kor' och en sakristia på långhusets nordsida. 1668 fick kyrkan ett västtorn, och enda ingången gick genom det. 1782 uppges den ha platt bräddtak men valv i sakristian.

Kyrkan har en täljstensfunt från mitten av 1200-talet. 1728 fanns en 'bokstol' i koret, troligen från medeltiden. På 1700-talet ska också ett rökelsekar och en 'tavla' med en större och två mindre bilder ha funnits. (Kjellin 1924 s 63–73; Hallbäck s 132 f.)

1469 anges kyrkan vara vigd till Sankt Lars (B 15 fol 226r).

Nors kyrka



Kartan visar Nors kyrka avbildad 1697. Utsnitt av karta över Snarberg (LSA Snarberg R56-37:1).

Ödegårdar tillhörande sockenkyrkan och Nors stom:

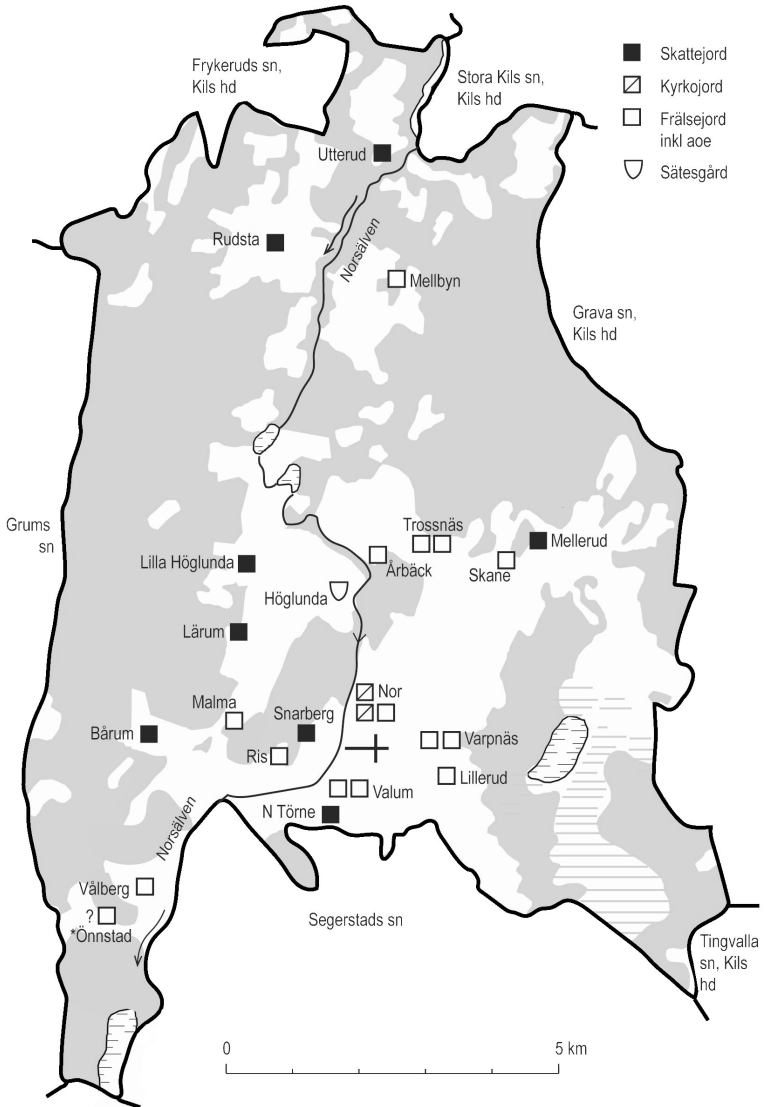
1540 upptas under Nors kyrkas uppbörd tre ödegårdar (utan namn) som ligger i skogen, och som ingen vill arrendera (*leya*), men som tidigare räntade 16 vita (SkJb s 174).

Samma år upptas under Nors stoms uppbörd ytterligare en ödegård (utan namn) som ingen brukar och som ligger i öppna skogen (SkJb s 174, jfr SOU 1922:27 s 512).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	ky	kyt	kr	aoe	fr	frt
Bårum	1 (0)	–	–	–	–	–	–	0 (1)
*Börrierwdh	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Höglunda	–	–	–	–	–	–	1 (0)	–
Höglunda, Lilla	–	1 (0)	–	0 (1)	–	–	–	–
*Kyrkieås	–	–	1 (0)	–	–	–	–	–
Lillerud	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Lärum	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Malma	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Mellbyn	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Mellerud	1 (0)	–	–	–	0 (1)	–	–	–
Nor	–	–	2 (1)	–	–	–	1 (0)	–
Ris	–	–	–	–	–	0 (1)	1 (0)	–
Rudsta	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
*Rudstad, Lille	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–
Skane	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Skanetorp	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Snarberg	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Trossnäs	–	–	–	–	–	0 (2)	2 (0)	–
Törne, Norra	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Utterud	1 (0)	–	–	–	–	–	0 (1)	–
Valum	–	–	–	–	–	–	2 (2)	–
Varpnäs	–	–	–	–	–	–	2 (2)	–
Vålberg	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Årbäck	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Åstorp	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
*Önnstad	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Summa	7(4)	1(1)	3(1)	0(1)	0(1)	0(3)	15(11)	0(5)

Nors socken



Nors socken omkring 1550.

***Bålebærgh** Se Vålberg.

Bårum, Stora 1503 *Borim* (VäSkb s 71) – 10 D, 8 a.

VrH 1540 (endast) **1 skt**; öde.

1564 **1 frt**, 1571 **1 skt**.

1503 uppgår oxskatten i B till 0:1 pn (VäSkb s 71).

1540 uppgår oxskatten i B till 0:1 pn (VrH 1540:5); upptas endast i oxskattelängden, inte i uppräknigen av gårdar.

***Börrierwdh** 1571 *Börrierwdh* (VrH 1571:8).

VrH 1571 **1 frt**.

Höglunda 1472 *Hylene* (UUBp 31/12), 1509 *Hölöne* (RÅp 14/8), 1528 *Hölen* (GR 5 s 189), 1540 *Hölene* (VrH 1540:5), 1542 *Höllunndha* (VrH 1542:11) – 10 D, 8 a.

VrH 1540–51 **1 fr**; 1540, 1542 och 1548 uppges gården innehas av 'Peder i Höglunda, frälseman fri'; (1562 Jöns Persson /Bratt/).

Höglunda är 1472 sätesgård för Magnus Håkansson (UUBp 31/12); 1509–1551 för Peder Nilsson (Bratt) (1509 RÅp 14/8, 1528 GR 5 s 189, VrH); 1562 för Jöns Pedersson (Bratt).

1528 rustar Peder på H en infanterist (*folgångere*) i kronans förslag till rustjänstskyldighet (GR 5 s 189).

1562–63 har Jöns i H inte infunnit sig för mönstring i Västergötland (HH 3 s 50).

1565 förlorar Jöns i H sin frälsefrihet (HH 13:1 s 193).

Höglunda,

Lilla

1503 *Hollenne Litle* (VäSkb s 71), 1540 *Lille Hølenne* (VrH 1540:5) – 10 D, 8 a; nu del av Edsvalla samhälle.

VrH **1 skt** (1540 öde) (1542 1 sk) 1572 **1 kyt**.

1503 uppgår oxskatten i Lilla H till 0:1 pn (VäSkb s 71).

- *Kyrkieås** 1540 *Kyrkieås* (SkJb s 174).
 VrH 1540 (endast) **1 ky**, öde (SkJb).
 1540 upptas under Nors kyrkas uppbörd en ödegård som kallas K, vilken tidigare räntade 1 pund smör; nu har prästen sin hästhage här, 'ty ingen vill arrendera den' (SkJb s 174) – möjligen motsvaras den av de så kallade *Nors hagar, som senare tillhör kyrkoherdebostället (SOU 1922:27 s 510, 572, 642).
- Lillerud** 1535 *Lislerud* (GHj) – 10 D, 7 b.
 VrH **1 fr** (1569 halva öde) (1562 Karin Nilsdotter /Bese/).
- Lillnor** Se Nor.
- Lärum** 1503 *Larym, Lærym* (VäSKb s 69, 70) – 10 D, 8 a.
 VrH **1 sk** (1569–71 halva öde).
 1503 uppgår oxskatten i L till 0:12 pn, varav 0:4 pn erläggs som del i en ox i *Egelsberg, Eds sn; det resterande beloppet erläggs i pengar (VäSKb s 69, 70).
 1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i L (VrH 1557:1).
- Malma** 1438 *i Mallm* (RAp 29/6), 1440 *i Malma* (RAp 28/2) – 10 D, 8 a.
 VrH **1 fr** (1562 Maurits Stake).
 Malma är 1438–41 sätesgård för frälsemannen Amund (okänt sigill) (RAp 1438 29/6, RAp 1440 28/2, RAp 1441 25/1).
 1438 är Amund i M en av sex frälsemän som ingår i nämnden på landstinget i Tingvalla (RAp 29/6).
 1440 är Amund i M faste på tinget i Tingvalla (RAp 28/2), och 1441 är han nämndeman på landstinget där (RAp 25/1).
 1498 köper Jöns Ulfsson (Roos) en gård i M som räntar 4 pund smör av Nils Ottesson (se Mörkärr, Eds sn) (C 36 f 50v).

- 1531 säljer Henning Persson på kungens uppdrag M (se Mörkärr, Eds sn) (GR 7 s 387).
- 1533 tilldömer Gustav I M till Nils Foborg på Berg, Holms sn, Nordals hd, Dalsland (se Mörkärr, Eds sn) (GR 8 s 170 f).
- 1550 är Lars i M nämndeman på lagmansting i Häggvik, Eds sn (Eklund s 47).

Mellbyn, Östra 1415 *Mätaalbij* (SD 2123, avskr), 1498 *Medhelby, Medelby* (C 36 f 32, 50) – 10 D, 9 a.

VrH **1 fr** (1562 Brita Jönsdotter /Roos/).

1415 tillfaller M Peder Ulfsson (Roos) i arvsfiktet efter hans föräldrar Ulf Jonsson (Roos) och Märta; gården M har tillhört modern Märta (se Säter, Eskilssäters sn, Näs hd) (SD 2123).

1498 upptas M med räntan 3 pund smör och 13 spickelaxar i Jöns Ulfssons (Roos) jordebok (C 36 f 32, 50).

1527 närvarade bonden Olof Håkansson i M vid Västerås riksdag som representant för Grums härad (GR 4 s 238).

Mellerud 1503 *Melret* (VäSkb s 69, 93) – 10 D, 8 b; gården har tidigare legat ca 750 m väster om nuvarande bebyggelseläge (LSA Skane R56-34:1, år 1754).

VrH **1 sk**, 1571 **1 kr**, en tredjedel öde.

1503 uppgår oxskatten i M till 0:7 pn, vilken erlæggs i form av en ko (VäSkb s 69, 93).

Nor 1480 *i Noora* (?RAp 16/8), 1535 *Nor* (GHj), 1540 *Nors stomps*, 1540 *Tord i Nor* (SkJb s 174) – 10 D, 8 a.

VrH 1540 **2 ky** (SkJb), 1543 **1 ky** (1545 1 vakt); prästlandbo. 1540–42 **1 fr**.

1480 Se Stömmestad, Segerstads sn.

1540 upptas under Nors stomps uppbörd en landbogård i N, som räntar 2 pund smör, 1 hundrade järn i gengård och 3 dagsverken (SkJb s 174) – avser möjligen Lillnor.

1540 upptas under Nors stoms uppbörd Stockåker ('Stommen') i Grums sn, *Stommen i Eds sn, Prästbol, Segerstads sn, en landbogård i Nor, en landbogård i Ask, Grums sn, en landbogård i Åshammar, Grums sn, en landbogård i Körsvik, Eds sn, en landbogård i Dragsön, Grums sn, en landbogård i *Torrebacka, Grums sn, en landbogård i Segmon, Eds sn, en treding i Tolerud, Grava sn, Kils hd, samt en ödegård (utan namn) i 'öppna skogen' som ingen brukar (SkJb s 174).

1548 tillhör gården i N präststommen i Grums sn (VrH 1548:1).

***Nors hagar** Se *Kyrkieås.

Ris 1454 *Riis* (Rääfs Dipl III 25/3, avskr), 1535 *Riiss* (GHj), 1540 *Riss* (VrH 1540:5) – 10 D, 7 a.

VrH **1 fr**, 1543 **1 aoe**; 1569 öde.

1454 återlämnar Nils Bratt, fogde i Värmland, på uppdrag av kung Karl Knutsson, Ris till Ivar Jönsson (se Strand, Eds sn) (Rääfs Dipl III 25/3).

1543 ingår Ris i Näs rättardöme (se Näs, Stavnäs sn, Gillbergs hd) (ÖgH 1543:5).

Rudsta 1503 *Rodstade, Rodstage* (VäSkb s 69, 70) – 10 D, 9 a.

VrH **1 sk**; redovisas i Grums sn 1564–69.

1503 uppgår oxskatten i R till 1:0 pn, av vilket 0:1 pn erläggs som del i en ko i Skruvstad, Grums sn, och det resterande beloppet 0:7 i pengar (VäSkb s 69, 70).

***Rudstad,**

Lille

1564 *Lille Rudstad* (VrH 1564:6) – kallas även Rudstatorp.

VrH 1564 **1 skt** (1566 1 sk); redovisas 1564–69 i Grums sn.

Skane

1457 *Skadhne* (UUBp 11/11), 1459 *Skadhene* (RAP 7/10) – 10 D, 8 b.

VrH **1 fr** (1562 Knut Knutsson /Lillie av Ökna/).

1457 säljer Sten Bese gården S till Nils Bratt (se Grava, Grava sn, Kils hd) (UUBp 11/11).

- 1459 säljer Nils Bratt gården S till Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) (se Grava, Grava sn, Kils hd) (RAP 7/10).
- Skanetorp** 1571 *Skaännetorp* (VrH 1571:8) – 10 D, 8 b.
VrH 1571 **1 frt** (1562 Knut Knutsson /Lillie av Ökna/).
- Snarberg** 1503 *Snauerberg, Snawerberg* (VäSkb s 69, 93) – 10 D, 8 a; gården låg 500 m väster om Nors kyrka (LSA Snarberg R56-37:1, år 1697).
VrH **1 sk**; 1569–71 halva öde; redovisas vissa år i Grums sn.
1503 uppgår oxskatten i S till 0:12 pn, varav 0:9 har uppburits i form av en ko; det framgår inte om det resterande beloppet har betalats i pengar (VäSkb s 69, 93).
- *Stommen** se Nor.
- *Torpet** 1556 *Torpet*(?) (VrH 1557:1 tl) – okänt vilket torp som avses; saknas i årliga räntan.
1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i T (VrH 1557:1).
- Trossnäs** 1293 *penes Thrasnes* (DS 1087), 1394 *Trasnes* (RAP 28/6), 1415 *Trasnäs, Trassnäs* (SD 2123, avskr) – 10 D, 8 b.
VrH **2 fr**, 1546 **2 aoe**, 1550 **1 aoe**, 1564 **2 fr**, 1569 **2 aoe** (1562 Sten Eriksson /Leijonhufvud/).
1293 intygar Bengt Elofsson (Birger jarls brorson), med samtycke från sin hustru Katarina och hennes syster Birgitta, att ett halvt laxfiske invid T, gården (*curia*) [textbortfall] ...*shøgh* med landbor, gården (*curia*) ?Alkvettern, Varnums sn, Ölme hd, en landbogård (*colonia*) i Tubbetorp, Västergötland, två skogar som kallas **Tansersscogh* och **Alxersscogh*, och en kvarn i Herrljunga, Västergötland, har tillfallit Katarinas och Birgittas systrar Ingeborg och Margareta efter deras far NN (?Boberg); brevet bevittnas av Lars Boberg, Algot Jonsson (hjorthorn) och Rörik Birgersson (Rörik Birgerssons ätt) (DS 1087).

- 1394 upplåter Nils Ulfsson (Läma), kanik i Linköping, T, Årbäck, denna sn, Rud, Stavnäs sn, Gillbergs hd, och sin del i Prästerud, ?Varnums sn, Ölme hd, samt sin del i Jösseforsen till sin halvsyster Bengta Jönsdotter och hennes make Elof Håkansson för pengar som Nils var skyldig Elof (SkSp 28/6).
- 1415 tillfaller T och en kvarnfors vid T Peder Ulfsson (Roos) i arvsförfattningen efter hans föräldrar Ulf Jonsson (Roos) och Märta; gården och kvarnforsen har ägts av modern Märta (se Säter, Eskilssätters sn, Näs hd) (SD 2123).
- 1486 får Jöns Jönsson (Skanke) två gårdar i T som [tillsammans] räntar 12 pund smör och 2 kärvar (32 st) gös i arvsförfattningen efter Amund Bolt (se Hammarö, Hammarö sn, Kils hd) (RAp 21/12).
- 1495 säljer Jöns Jönsson två gårdar i T, som räntar 11 pund smör och 13 'spickelaxar', till Peder Knagh för 88 mark örtugar (RAp 26/1) – genom försäljningen bröt Jöns Jönsson mot bördsrätten genom att inte ge släktingarna förköpsrätt (Nilsson 1997 s 158), se nedan 1501.
- 1501 blir Erik Jönsson (Tre rosor) stämd av kung Hans att infinna sig hos kungen och rådet i Stockholm för att bevisa sin rätt till T; Birgitta Magnusdotter, Abraham Kristiernssons (Leijonhufvud) änka, hade ifrågasatt Erik Jönssons rätt till T (RApp 3/3); – Erik hade varit gift med Birgittas syster Margareta Magnusdotter, och deras syster Cecilias son Jöns Jönsson (Skanke) hade ärvt T år 1486 och sedan 1495 sålt det utan att först hembjuda det till släktingarna (Nilsson 1997 s 164 f).
- 1550 (omkr) har Margareta Erikdotter (Leijonhufvud) (död 1551) två gårdar i T som räntar 6 pund smör, 7 spickelaxar och 3 spickelaxar för gengärd respektive 5 pund smör och 9 spickelaxar, samt jord i Mäsvik, Bro sn, Näs hd; gårdarna är hennes fädernearv, men innehas av hennes bror Sten Eriksson (Rött nr 299).
- 1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i T (VrH 1557:1).

Törne, Norra 1503 *Tørenæ* (VäSkb s 70), – 10 D, 7 a; Norra Törne låg i Nors sn, Södra Törne i Segerstads sn (HdEK); så även i 1500-talets landskapshandlingar.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i T till 0:6 pn (VäSkb s 70).

Törne, Södra Se Segerstads sn.

Utterud 1503 *Vtherret* (VäSkb s 69), 1540 *Vtherudh* (VrH 1540:5) – 10 D, 9 a.

VrH **1 sk**, 1564 **1 fr**; 1569 öde, 1571 halva öde (1562 Karin Svensdotter /Kart/).

1503 uppgår oxskatten i U till 0:12 pn; dessutom har en förmodad restskuld på 0:3 pn inbetalats (VäSkb s 69).

1547 förlänar Gustav I gården U till Botvid Larsson (Anckar), befallningsman på Stockholms slott, under frälse, med rätt för hans arvingar att behålla gården så länge de är i kronans tjänst (se Segmon, Eds sn) (GR 18 s 597).

Gården innehas av Botvid Larsson (Anckar) till 1550 och året därefter innehas den av hans änka Karin Svensdotter (Kart) (VrH 1548:1, VrH 1550:14, VrH 1551:6).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i U (VrH 1557:1).

Valum 1390 *Hvaleen* (RAp 11/4) – 10 D, 7 a.

VrH **2 fr**; 1571 är den ena gården öde (1562 Knut Haraldsson /Soop/).

1390 pantsätter Jöns Magnusson sitt gods V och sin del i Stora Vänsberg, Grava sn, Kils hd, till Agmund Hatt för en hingst han var skyldig Agmund. Jöns och hans arvingar, liksom hans syskon, har rätt att återlösa panten. Syskonen är förmodligen halvsyskon, eftersom de uppges ha ärvt andelen i godset efter sin mor (RAp 11/4).

- 1433 byter Sten Bese bort gården V till Magnus Haraldsson (två sparrar) mot Alstrum, Alsters sn, Väse hd (se Alstrum, Alsters sn, Väse hd) (RAp 7/2).
- 1504 säljer Anna Henriksdotter i Reverum (Lofa sn, Tjust hd, Småland) gården V, som räntar 1 fat järn och gästning, och som hon ärvt efter sin bror Magnus Henriksson (två sparrar), till sin farfars systerson Johan Bese (RAp 23/6).
- 1514 upptas två gårdar i V med den sammanlagda räntan 6 hundra järn i Gunhild Johansdotters (Bese) jordebok (C 21 f 10).
- 1553 har Gunhild Johansdotter två gårdar i V som vardera räntar 3 hundra järn och hel fodring; gårdarna ingår i Råda rättardöme (se Råda, Gillberga sn, Gillbergs hd) (BiS E 1986).
- 1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok två gårdar i V med samma ränta som tidigare; varje gårds utsäde är 16 spann, ängen ger 10 lass hö vardera mulbete och vedbrand är 'passligt' till båda gådarna, varken näver- eller timmerskog finns (BiS E 1986).
- 1556 upptas fyra tiondepliktiga hushåll i V (VrH 1557:1).

Varpnäs

- 1386 *Warpanæs* (SkSp 12/4) – 10 D, 8 b.
VrH 2 fr (1562 Knut Knutsson/Lillie av Ökna).
- 1386 testamenterar Bengta Gunnarsdotter 20 mark pn till Skara domkyrka, för vilket hon pantsatt gården V; och till sin make Kort Fos ger hon alla gods hon äger (namnges ej) i socknarna Millesvik, Eskilsäter, Ölme och Värnum samt till andra personer jord i ?Mickelsrud och *Østanaa, båda Ölme sn, Ölme hd; vidare ger hon flera gods på olika håll i Västergötland till personer och kyrkliga institutioner (SkSp 12/4).
- 1388 ger Kort Fos 100 lödiga mark i morgongåva till sin hustru Ermegard Didriksdotter, för vilket han pantsatt alla gods han äger i Värmland (namnges ej) samt en gård i Västergötland (jfr notisen 1386) (SkSp 6/5).

1489 skiftas arvet efter Anna Stensdotter (Bese); på hennes barns lott från första äktenskapet faller två gårdar i V (se Tofta, Ölme sn, Ölme hd) (StfAp 9/4).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i V (VrH 1557:1 tl).

Vålberg

1470-tal *Bardabergh* (C 4 f 43v) – 10 D, 7 a.

VrH **1 fr** (1562 Görvel Fadersdotter /Sparre av Hjulsta och Ängsö/).

1470-tal uppges i kung Karl Knutssons och drottning Katarinas brevförteckning att riddaren Einar Fluga pantsatte en gård i V till Klas Nilsson och hans hustru för 60 gyllen (C 4 f 43v).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i V (VrH 1557:1).

1565 har Jakob Henriksson (Hästesko) en gård i V, som räntar 3 hundare järn, en gård i Edsberg, Segerstads sn, och en gård i Nore, Ölme sn, Ölme hd; gårdarna har tidigare tillhört Görvel Fadersdotter och Lage Brahe (DaNoRL, SÄRKA vol 1:2 f 39).

Årbäck

1394 *Arbek* (SkSp 28/6), 1411 *Arbeek* (SD 1445) – 10 D, 8 a.

VrH **1 fr** (1562 Karin Larsdotter /Sparre av Rossvik/).

1394 upplåter Nils Ulfsson (Läma), kanik i Linköping, Å till sin halvsystem Bengta Jönsdotter och hennes make Elof Håkansson, för pengar som Nils var skyldig Elof (se Trossnäs) (SkSp 28/6).

1411 överlåter Arne Siggesson och Håkan Elofsson gården Å med en halv laxnot och en kvarnström, som sedan länge legat under Å, med fisken och skogar, till Mikael Nilsson; överlåtelsen sker genom 'fäst och omfärd' och enligt 'vår lag' (SD 1445).

1471 intygar Ingvar Mickelsson (båt) att han med samtycke från sin hustru Ingeborg Abjörnsdotter för några år sedan sålde Å och Gårdsjö, Gillberga sn, Gillbergs hd, till Värmlands lagman Björn Nilsson (Vinge) för 100 mark pn Stockholmsmynt; köpet stadfästs nu på nytt till förmån för Lindorm Björnsson (Vinge), eftersom Björn Nilsson förlagt huvudbrevet (SkSp 6/2).

- Åstorp** 1564 *Årstårp* (VrH 1564:6) – 10 D, 7 a.
VrH 1564 **1 frt**, 1571 **1 skt**.
- *Önnstad** 1564 *Önnstad* (VrH 1564:6) – 10 D, 7 a; gården låg söder eller sydväst om Vålberg (RAÄ 110, HdEK), mellan Vålberg och Järpetan, möjligen på den plats som nu kallas Älvenäs (LSA Årtan R63-40:1, år 1708, LSA Vålberg R56-49:2, år 1789).
VrH 1564 **1 frt** (1562 Görvel Fadersdotter /Sparre av Hjulsta och Ängsö/).
1565 har Ivar Ivarsson (Liljeörn) en gård i O som räntar 1 hundrade järn; gården uppges ha tillhört Görvel Fadersdotter och Lage Brahe (DaNoRL, SÄRKA vol 1:2 f 50).

Segerstads socken

1381 i *Sigherstadh sokn* (RAp 7/4).

1447 *parochia Segherstadha* (VaKlJb s 55).

1480 i *Segerstadha sokn* (RAp 16/8).

1483 i *Siworstade sogn* (RAp 25/1).

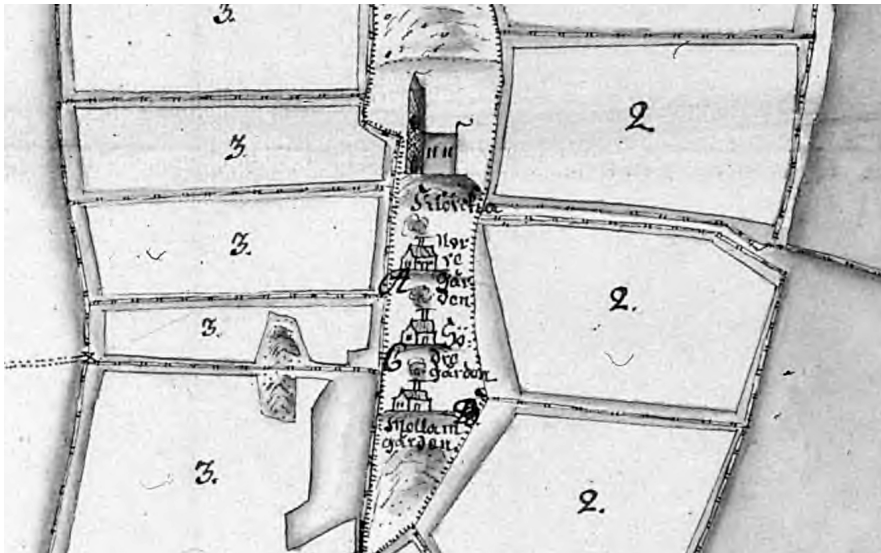
1540 *Sigirstada kyrkies* (SkJb s 174).

Omfattning: Segerstads socken räknades till det numera försvunna *Frikuhærad fortfarande under delar av 1400-talet (SOV 1 s 28). Socknens omfattning var 1950 densamma som under medeltiden och 1500-talet.

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan började byggas 1738. Föregångaren låg 2,3 km norrut, i Segerstads by (se kartan). Kyrkogården är fortfarande inhägnad (RAÅ 10). 1692 kallas den en "gamal träkyrckia", liten och mörk. Troligen var den medeltida. Måtten uppges till 14 x 10 m, med ett förhus i väster, och den ska ha haft små fönstergluggar.

Kyrkan har en täljstensfunt från mitten av 1200-talet och en Maria med Jesusbarnet, utförd i ek omkring 1300. (Kjellin 1924 s 105–118; Hallbäck s 138 f.)

Segerstads kyrka



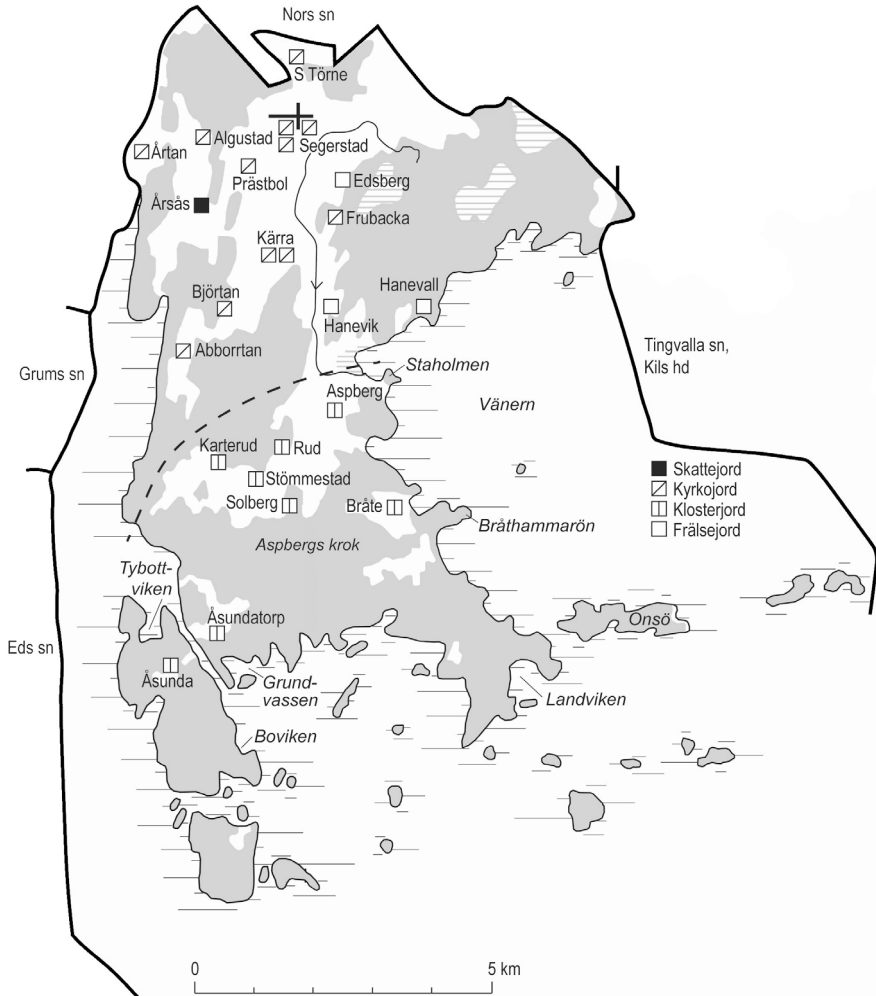
Segerstads medeltida kyrka låg i norra delen av Segerstads by (LSA Segerstad R63-31:1, år 1708).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	ky	kyt	pb	vakl	bi	fr
Abborrtan	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Algustad	—	1 (0)	—	0 (1)	—	—	—
Aspberg	—	—	—	—	0 (1)	—	—
Björtan	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Bråte	—	—	—	—	0 (1)	—	1 (0)
Edsberg	0 (1)	—	—	—	—	—	1 (1)
Frubacka	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Hanevall	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Hanevik	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Karterud	—	—	—	—	0 (1)	—	1 (0)
*Klockaregårdhen	—	1 (0)	—	—	—	—	—
Kärra	—	2 (0)	—	—	—	0 (2)	—
Mellgården	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Prästbol	—	1 (1)	—	—	—	—	—
Rud	—	—	—	—	1 (1)	—	—
Segerstad	—	3 (0)	—	—	—	0 (3)	—
Solberg	—	—	—	—	0 (1)	—	1 (0)
Stömmestad	—	—	—	—	1 (1)	—	—
Törne, Södra	—	1 (0)	—	—	—	0 (1)	—
Årsås	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Årtan	—	1 (0)	—	—	—	0 (1)	—
*Åsbærgh	—	—	—	—	—	—	1 (0)
Åsunda	—	—	—	—	0 (1)	—	1 (0)
Åsundatorp	—	—	—	—	0 (1)	—	—
Summa	1 (2)	10 (1)	0 (4)	0 (1)	2 (8)	0 (7)	8 (3)

Dessutom redovisar längderna **1(0) kytomt** i Abborrtan, **1(0) kyuj** i Hanevall.

Segerstads socken



Segerstads socken omkring 1550.

Abborrtan

1540 *Aborratakan* (SkJb s 174) – 10 D, 6 a.

VrH 1540 (endast) **1 kytomt** (SkJb), redovisas därefter först 1548 **1 ky**, 1550 **1 kyt**; 1569 öde.

1540 upptas under Segerstads kyrkas uppbörd en tomt som kallas A, vilken är nybyggd och räntar 4 vita (SkJb s 174).

1548 tillhör gården i A Grums sockenkyrka (VrH 1548:1).

Algustad

1535 *Allgutsstaken* (GHj), 1540 *Algwstadhen* (SkJb s 23) – 10 D, 7 a.

VrH **1 ky**, 1550 **1 pb**, 1564 **1 ky**, 1565 **1 pb**.

1540 upptas en landbogård i A, som räntar 2 pund smör, 180 järn och 16 marker gäddor, tillhörande archidiakonats prebenda i Skara domkyrka (SkJb s 23).

1556 betalar A enligt gammal sedvänja tiondet i fisk, inte bjuugg (korn) (se Segerstad) (VrH 1557:1).

Aspberg

1373 *Asbokrook* (DS 9069, avskr), 1381 *Asbergh*, *Asbergkrook* (RAp 7/4) – 10 D, 6 a.

Aspbergs krok (1502: ”*Kroken”) avser sannolikt den halvö i Vänern i södra delen av Segerstads socken, där Aspberg, Bråte, Solberg, Karterud, Stömmestad, Åsunda, Åsundatorp, *Pipparatakka, *Oormsæng, Rud och *Hökissas, samt några därunder liggande ödetorp, var belägna (HH 16:1 s 214 ff, se även Tollin 2004 s 71 ff). Den ungefärliga gränsen för Aspbergs krok har markerats på sockenkartan.

VrH 1545 **1 vaktl**.

1373–80 testamenterar Birgitta Knutsdotter (Algotssönernas ätt), hustru till eller änka efter Magnus Gisleson (Sparre av Aspnäs), sitt gods ’Aspbergs krok’ till Vadstena kloster som ingift för en jungfru (DS 9069). – dateringen grundar sig på att Birgitta Knutsdotter inte omtalas som levande efter 1373 och att hon säkert är död 1381 (ÄSF I s 5).

1381 skänker Erik Kettilsson (Puke) A och ’Aspbergs krok’, som Magnus Gisleson och hans hustru Birgitta Knutsdotter tidigare ägt, till Vadstena kloster; Erik Kettilsson ska efter donationen arrendera godset och betala avkastningen till klostret tills han hunnit skaffa klostret en annan fastighet närmare Vadstena (RAp 7/4) – Magnus Gisleson hade som anhängare till kung Albrekt fått sitt gods konfiskerat av Erik Kettilsson (Puke), vilken lagt beslag på det för egen räkning (Nilsson 1997 s 62).

- 1382 befäller ärkebiskop Birger i Uppsala, Bo Jonsson (Grip), Sten Bengtsson (Bielke) och Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) alla invånare i godset Aspbergs krok att lyda Vadstena kloster, dit Aspbergs krok hör genom nu avlidna Birgitta Knutsdotters testamente, där också en jungfru samtidigt ingavs i klostret (RAp 7/2)
- 1389 skänker Erik Kettilsson (Puke) A och 'Aspbergs krok' i 'Frykahärads sn'¹ med alla landbor och annat som därtill hör, och tredjedelen av de fisken som Knut Folkesson (Algotsönernas ätt) hade i *Amn, Södra Råda sn, Visnums hd, till Vadstena kloster (RAp 5/12).
- 1414 betalar Vadstena kloster 50 mark pn till Jöns Magnusson (Magnus Marinasons ätt) som lösen för ett lån som Magnus Gisleson (Sparre av Aspnäs), död 1372 eller 1373, varit skyldig Jöns Bengtsson (sparre); Jöns Magnusson överlåter därefter godset A och Aspbergs krok till klostret (ÖD 9 s 1234, ÄSF 1:2 s 190). – Magnus Gisleson hade troligen pantsatt hela eller delar av gården.
- 1447 har Vadstena kloster en gård i A, som tidigare räntade 12 pund smör, men som nu räntar 6 pund smör (VaKlJb s 55).
- 1457 har Vadstena kloster två landbogårdar i A som räntar 6 pund smör [vardera] (VaKlJb s 100).
- 1466 har Vadstena kloster två landbogårdar i A som räntar 6 pund smör [vardera] (HH 16:1 s 214).
- 1473 tilldömer Olof Björnsson (Vinge), lagman i Värmland, godset A med holmar och fiskevatten, särskilt vid en holme som kallas Staholmen, till Vadstena kloster; Halvard Elifsson, kyrkoherde i Tingvalla, klagade inför rätten att klostret inte innehade detta gods i enlighet med Sveriges lag, men landstinget dömer alltså till Vadstena klostrets fördel (RAp 29/6).
- Samma år räntar Vadstena klostrets gård i A 8 pund smör; till gården hör ett ödetorp som kallas *Torp och *Germwndztaka som används av A som betesmark, till gården hör också Staholmen (HH 16:1 s 214).

¹ Troligen en sammanblandning med det äldre häradsnamnet *Frikuhærad där Segerstads sn ingick.

1480 uppges att gården Stömmestad är avgärdatorp på frälsegodset A:s marker (se Stömmestad) (RAP 16/8).

1502 har Vadstena kloster 'alla de gårdar som ligger i Kroken', vilka är Aspbergs krok och en gård i A, som räntar 8 pund smör; till A hör Landviken, Onsön och ödegården *Torp, samt Staholmen, *Mostholmen, *Fææholmen och Östra *Vædwiiken. Den uppgivna räntan gäller för A, Onsön, Landviken och ödegården *Torp tillsammans (HH 16:1 s 214).

***Aspbergs
krook**

Se Aspberg.

Björtan

1556 *Börenne* (?VrH 1557:1 tl), 1571 *Biörnnehaann* (VrH 1571:8) – 10 D, 6 a.

VrH 1571 **1 kyt**.

1556 betalar ?B enligt gammal sedvänja tiondet i fisk, inte bjuugg (korn) (se Segerstad) (VrH 1557:1).

Boviken

1502 *Bodhawiiken* (HH 16:1 s 215) – 10 D, 5 a; bebyggelse-lämning finns ca 2 km sydost om Åsunda (RAÄ 133).

1502 har Vadstena kloster B, som hör till Åsunda ö (se Åsunda) (HH 16:1 s 215).

Bråte

1447 *Brwtho* (VaKlJb s 55) – 10 D, 6 b.

VrH **1 fr**, 1543 **1 vaktl**.

1447 har Vadstena kloster gården B, som tidigare räntade 12 pund smör, och som nu räntar 2 pund smör och är öde (VaKlJb s 55).

1457 och 1466 har Vadstena kloster gården B som räntar 2 pund smör (VaKlJb s 100, HH 16:1 s 215).

1473 har Vadstena kloster gården B som räntar 3 pund smör; söder om B ligger ön Onsö (*Odhinsöo*) (HH 16:1 s 215).

1502 äger Vadstena kloster hela B, som räntar 4 pund smör; till B hör *Hammaröö* (HH 16:1 s 215), vilket avser nuvarande Bråthammarön (Tollin 2004 s 72, se sockenkartan ovan).

***Bænctrydh-
wassen**

1502 *Bænctrydhwassen* (HH 16:1 s 215).

1502 har Vadstena kloster B, som hör till Åsunda ö (se Åsunda) (HH 16:1 s 215).

***Diwpaawiken**

Se Stömmestad.

**Edsberg, Norra
och Södra**

1535 *Erikxberg* (GHj), 1540 *Eriksbærgh* (VrH 1540:5) – 10 D, 7 a.

VrH 1564 **1 kr** (länsman uppbär räntan vissa år), 1572 **1 sk. 1 fr**, 1565 **1 aoe**, 1569 **1 fr** 'danskegods', 1572 **1 fr** (1562 Görvel Fadersdotter /Sparre av Hjulsta och Ängsö/).

1535 redovisas två gårdar i E i hjälpskattelängden för Värmland (GHj).

1565 har Jakob Henriksson (Hästesko) en gård i E som räntar 4 hundra järn; gården har tidigare tillhört Görvel Fadersdotter och Lage Brahe (se Vålberg, Nors sn) (SÄRKA vol 1:2 f 39).

Frubacka

1548 *Fryckebacka* (VrH 1548:1) – 10 D, 7 a.

VrH 1548 **1 kyt**, 1564 **1 vaklt**, 1571 **1 kyt**; 1569 öde.

1548 tillhör torpet i F Grums sockenkyrka (VrH 1548:1).

***Fææholmen**

1502 *Fææholmen* (HH 16:1 s 214).

1502 har Vadstena kloster F, som hör till Aspberg (se Aspberg) (HH 16:1 s 214).

***Germwndz-
taka**

1473 *Germwndztaka* (HH 16:1 s 214).

1473 har Vadstena kloster G, som används 'till fägång' av Aspberg (se Aspberg) (HH 16:1 s 214).

Grundvassen

1502 *Grundhawassin* (HH 16:1 s 215) – 10 D, 5 a.

1502 har Vadstena kloster G, som hör till Åsunda ö (se Åsunda) (HH 16:1 s 214).

Hanevall

1447 *Hanawalla* (RAp 3/5), 1455 *Hanewalle*, *Hanawalle* (C 4 f 5r, 26v), 1514 *Hanawalla* (B16 f 302v, avskr) – 10 D, 7 a; låg på platsen för nuvarande Tallåsen (HdEK, LSA Hanevall R 63-14:1, år 1866).

VrH 1540 (endast) **1 kyuj** (SkJb).

1 fr, 1565 **1 aoe**, 1569 **1 fr**; kallas 1571 för 'frälse svenskgoods' (1562 Karin Larsdotter /Sparre av Rossvik/).

1447 pantsätter Erik Larsson (Aspenäsätten) sin gård H till Klas Nilsson, fogde i Värmland, för ett lån på 14 nya arnoldska gyllen (RAp 3/5).

1455 säljer Erik Larsson (Aspenäsätten) sin gård i H till Karl Knutsson (Bonde) (se även DMS 4:6 s 83) (C 4 f 5r, 26v).

1465 tilldömer ärkebiskop Jöns Bengtsson (Oxenstierna), Kettil Karlsson (Vasa), biskop i Linköping, och riksföreståndare Åke Jönsson (Svarte Skåning) Erik Nilsson och Ivar Gren gården H till Ficke Bylows omyndiga barn (se Våxnäs, Tingvalla sn, Kils hd) (StSuSp 2/8).

1514 instämmer riksföreståndaren Sten Sture d y Karl Knutsson (Tre rosor) angående godset H (se Våxnäs, Tingvalla sn, Kils hd) (B16 f 302v).

1515 stäms bröderna Karl och Erik Knutssöner (Tre rosor) angående godset H (B16 fol 81v). Stämningen upprepas år 1516 till Erik Knutsson (Tre rosor) (se Våxnäs, Tingvalla sn, Kils hd) (B16 f 302).

1540 upptas under Segerstads kyrkas uppbörd en åker i H, som räntar 2 vita (SkJb s174).

1565 uppges H ha tillhört fru Görvel Fadersdotter (Sparre av Hjulsta och Ängsö) enligt marginalanteckning i landskapshandlingen (VrH 1565:1).

Hanevik

1540 *Hanevik* (VrH 1540:5) – 10 D, 6 a.

VrH **1 fr**, 1565 **1 aoe**, 1569 **1 fr** 'danskegods', 1572 **1 fr** (1562 Görvel Fadersdotter /Sparre av Hjulsta och Ängsö/).

1565 uppges H ha tillhört fru Görvel Fadersdotter (Sparre av Hjulsta och Ängsö) enligt marginalanteckning i landskapshandlingen (VrH 1565:1).

1565 förlänar Erik XIV en gård i H, som räntar 3 hundra järn, en gård i Våle, Grava sn, Kils hd, en gård i Högvalta, Frykeruds sn, Kils hd, och Hornön, Ölme sn, Ölme hd, till fältöversten Tönne Olofsson på Graby, Sunds sn, Ydre hd; de fyra gårdarna är sakfallsgods efter Lage Brahe, gift med Görvel Fadersdotter (HSH 5 s 28, SÄRKA vol 1:2 f 35).

*Hassawiken

1502 *Hassawiken* (HH 16:1 s 215).

1502 har Vadstena kloster H som ligger under Åsunda ö (se Åsunda) (HH 16:1 s 215).

*Høkisaass

1447 *Høkisaass* (VaKlJb s 56).

1447 har Vadstena kloster en gård i H (se Rud) (VaKlJb s 56).

1457, 1466 och 1473 se Rud.

1502 har Vadstena kloster ett torp i H (se Rud) (HH 16:1 s 216).

*Karta- ristegin

se Karterud 1473.

Karterud

1447 *Kartharydh* (VaKlJb s 55) – 10 D, 6 a.

VrH **1 fr**, 1543 **1 vaktl**.

1447 har Vadstena kloster en gård i K som tidigare räntade 4 pund smör, men nu ligger öde och räntar 1 pund smör (VaKlJb s 55).

1457 och 1466 har Vadstena kloster en gård i K som räntar 1 pund smör (VaKlJb s 100, HH 16:1 s 215).

1473 har Vadstena kloster K, som räntar 2 pund smör; till gården hör *Oormsæng, *Pipparatakka och *Kartaristegin; i räntebeloppet för K ingår räntan för *Pipparatakka och *Kartaristegin (HH 16:1 s 215).

1502 har Vadstena kloster en gård i K som räntar 2 pund smör; till gården hör *Pipparatakka och *Oormsæng, den angivna räntan inkluderar även dessa (HH 16:1 s 214).

***Klockare-
gårdhen**

1540 *Klockare gårdhen* (VrH 1540:5).

VrH 1540 (endast) **1 ky**; redovisas i Segersta sn och Nors prästgäll.

***Kroken**

Se Aspberg.

Kärra

1535 *Kærre* (GHj), 1540 *Kerra*, *Öströker* (SkJb s 23) – 10 D, 7 a.

VrH **2 ky**, 1550 **2 pb**, 1564 **2 ky**, 1565 **2 pb**, 1571 **2 bi**.

1540 upptas två landbogaårdar i K, den ena räntar 3 pund smör, 230 osmundar och 16 marker gäddor, och den andra, i Östra K, räntar 2 pund smör, 230 osmundar och 16 marker gäddor; båda gårdarna tillhör archidiakonatsprebenda i Skara domkyrka (SkJb s 23).

1556 betalar K enligt gammal sedvänja tiondet i fisk, inte bjugg (korn) (se Segerstad) (VrH 1557:1).

Landviken

1502 *Landwiiken* (HH 16:1 s 214) – 10 D, 5 b; upptas i jb som frälsetorp först 1610 (SOV 5 s 30).

1502 har Vadstena kloster L, som ligger under Aspberg (se Aspberg) (HH 16:1 s 214).

Mellgården

1571 *Mäll gårdh* (VrH 1571:8) – 10 D, 6 a.

VrH 1571 **1 kyt**.

- *Mostholmen** 1502 *Mostholmen* (HH 16:1 s 214).
 1502 har Vadstena kloster M, som ligger under Aspberg (se Aspberg) (HH 16:1 s 214).
- Onsön** 1502 *Odhinsöo* (HH 16:1 s 215) – 10 D, 5 b.
 1502 har Vadstena kloster O, som ligger under Aspberg (se Aspberg) (HH 16:1 s 215).
- *Oormsæng** 1473 *Oormsæng* (HH 16:1 s 215).
 1473 har Vadstena kloster O, som räntar 1 pund smör, och som hör till Karterud (se Karterud) (HH 16:1 s 215).
 1502 har Vadstena kloster O som hör till Karterud (se Karterud) (HH 16:1 s 214).
- *Pipparatakka** 1447 *Pipparatakka* (VaKlJb s 55), 1502 *Piipastadhen* (HH 16:1 s 214).
 1447 har Vadstena kloster en gård i P som tidigare räntade 4 pund smör, men som nu är öde och räntar 1 pund smör (VaKlJb s 55).
 1457 har Vadstena kloster en gård i P som räntar 1 pund smör (VaKlJb s 55).
 1502 har Vadstena kloster P (se Karterud) (HH 16:1 s 214).
- *Pladstaka** 1447 *Pladstaka* (VaKlJb s 56).
 1447 har Vadstena kloster en gård i P som tidigare räntade 4 pund smör, men som nu ligger öde (VaKlJb s 56).
 1457 har Vadstena kloster en gård i P utan uppgifter om ränta (VaKlJb s 100).
- Prästbol** 1535 *Presboll* (GHj), 1540 *Stompnen i Sigirstada* (SkJb s 174), *Prästboll* (VrH 1540:5) – 10 D, 7 a.
 VrH 1 ky; prästlandbo.
 1540 upptas under Nors stoms uppbörd P ('Stommen i Segerstad') med räntan 4 pund smör och 1 hundrade järn i gengärd (SkJb s 174).
 1548 tillhör P präststommen i Grums sn (VrH 1548:1).

Rud

1447 *Rydh* (VaKlJb s 56) – 10 D, 6 a; låg ca 1 km sydväst om Aspberg (LSA Rud R63-28:1, år 1698).

VrH **1 vaktl.**

1447 har Vadstena kloster en gård i R och en gård i *Høkisaass, vilka tillsammans tidigare räntade 12 pund smör och nu räntar 2 pund smör (VaKlJb s 56).

1457 och 1466 har Vadstena kloster R och *Høkisaass, vilka tillsammans räntar 2 pund smör (VaKlJb s 100, HH 16:1 s 216).

1473 har Vadstena kloster R och *Høkisaass, vilka tillsammans räntar 3 pund smör; (senare tillägg): till R hör en äng som ligger mellan Nils Erikssons (Gyllenstierna) gods och R, vilken räntar 1 pund smör; också *Rudztegin* hör till gården (oklart om det är namnet på ängen, eller en annan äga) (HH 16:1 s 216).

1502 har Vadstena kloster en gård i R och ett torp i *Høkisaass, vilka tillsammans räntar 3 pund smör; till gården hör en äng som ligger 'mellan Nils Erikssons gods och R' (HH 16:1 s 216).

Segerstad

1287 *curia Sigarstad* (DS 941), 1298 *Colonias nostras jn Searstadum* (DS 1219), 1308 *Sigarstaðe* (DS 1587), 1397 i *Sighirstadha* (UUBp 29/3) – 10 D, 7 a; sockenkyrkan låg i norra delen av byn före 1738.

VrH **3 ky**, 1545 **3 vaktl**, 1546 **3 ky**, 1550 **3 pb**, 1564 **3 ky**, 1565 **3 pb**, 1571 **3 bi**; 1569 är två gårdar öde.

1287 testamenterar biskop Bengt Birgersson i Linköping gården (*curia*) S till Skara domkyrka (DS 941, se även DMS 1:7 s 128, 133, 203).

1289 utfärdar biskop Bengt ett nytt testamente där gåvan av gården S till Skara domkyrka kvarstår (DS 1000).

1298 kungör biskop Brynolf i Skara att han och Skara domkyrka bytt bort sina landbogårdar i S och gården Dillön, Torsö sn, Vadsbo hd, Västergötland, till domprost Bengt i Skara domkyrka, mot 'prostskäppan' i Kinds och Marks härader i Västergötland (DS 1219).

- 1308 intygar biskop Brynolf i Skara att domprost Bengt i Skara har bytt bort bland annat gården S med kvarnar, fisken och landbogårdar (*coloniis*), till kaniken Björn i Dalums sn, Västergötland, mot gårdar i Västergötland; gården S skulle i framtiden tillhöra 'herr Björns prebenda' (jfr archidiakonatets prebenda år 1540) (DS 1587).
- 1397 vittnar Halvard i S vid räfstetinget i Sunne i 'Fryksdalen' (UUBp 12/3).
- 1540 upptas under archidiakonatets prebenda i Skara domkyrka tre landbogårdar i S, vardera med räntan 2 pund smör, 2 hundra järn och 16 mark gäddor (SkJb s 23).
- 1556 uppbär Sigge Svensson, biskopsfogde i Skara stift, tiondet från fyra landbor i S, en landbo i Björtan, två landbor i Kärra, en landbo i Årtan och en landbo i Algustad; dessa gårdar betalar enligt 'gammal sedvana' tiondet i fisk, inte bjuugg (korn) som är det vanliga (VrH 1557:1).
- 1556 upptas fyra tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1557:1).

Solberg

- 1447 *Soolbærgha* (VaKlJb s 55) – 10 D, 6 a.
VrH **1 fr**, 1543 **1 vaktl**.
- 1447 har Vadstena kloster en gård i S som tidigare räntade 12 pund smör, men nu räntar 4 pund smör (VaKlJb s 55).
- 1457 och 1466 har Vadstena kloster en landbogård i S som räntar 4 pund smör (VaKlJb s 100, HH 16:1 s 215).
- 1480 och 1502 har Vadstena kloster en gård i S som räntar 6 pund smör; till gården hör Västra *Vædwiken (HH 16:1 s 215).

Staholmen

- 1473 *Staffholmen* (RAp 29/6) – 10 D, 6 b.
- 1473 tilldömer Olof Björnsson (Vinge), lagman i Värmland, holmen S, som tillhör Aspberg, denna sn, till Vadstena kloster (se Aspberg) (RAp 29/6).
- 1473 och 1502 har Vadstena kloster S, vilken hör till Aspberg (se Aspberg) (HH 16:1 s 214).

***Strandh** 1543 *Strandh(?)* (VrH 1543:2).

VrH 1543 (endast) **1 vaktl.**

Stömmestad 1480 *Stumpnesthada, Stympnestadha, Stompnestadha* (RAp 16/8),
1483 *Stymistade* (RAp 25/1) – 10 D, 6 a.

VrH **1 vaktl.**

1480 kungör Nils Larsson att hans gård S är gammalt frälse 'av hedenhös', men blev fråntagen hans 'frände' Olof Larsson i ?Nor, Nors sn, av fogden Nanne Jonsson när Olof var barn. Fogden sålde med orätt gården som skattehemman till Tord skomakare. Nils Larsson köpte sedan på uppmaning av Olof Larsson, och för släktens skull, tillbaka gården; Nils uppger att gården S är avgårdatorp under det gamla frälsegodset Aspberg, vilket nu ägs av Vadstena kloster, och att S ligger bland flera av klostrets gårdar; Nils ger nu gården S som själägåva till Vadstena kloster (RAp 16/8).

1480 byter Peder Knagh, på kronans och Sten Stures vägnar, bort S till Vadstena kloster mot Bodaholm, Eskilsäters sn, Näs hd (SkJbDa s 216) – jämför 1483 nedan.

1483 byter Peder Knagh, fogde i Värmland, på Sten Stures och kronans vägnar, bort kronogården S till Jöns Andersson, klosterfogde i Vadstena, mot Vadstena klostrets gård Bodaholm, Eskilsäters sn, Näs hd; bytet intygas av Olof Björnsson (Vinge), lagman i Värmland, herr Halvard, prost i Tingvalla, herr Karl, sockenpräst i Väse, herr Lars i 'Fryksdalen', Anders Eriksson, biskopsfogde i Värmland och väpnaren Anders Pedersson (RAp 25/1).

1502 har Vadstena kloster en gård i S; till gården hör *Diwpaawiiken, och sammantaget räntar S 3 pund smör; *Diwpaawiiken hade klostret bytt till sig mot Bodaholm, Eskilsäters sn, Näs hd (HH 16:1 s 216). – jfr Djupa viken, upptecknat 1942, som namn på en vik på norra sidan av Bråthammarön.

- Tallåsen** Se Hanevall.
- *Torp** 1447 *Torp* (VaKlJb s 55).
 VrH 1564 (endast) **1 ky**.
 1447 har Vadstena kloster en gård i T som tidigare räntade 6 pund smör, och som nu räntar 2 pund smör (VaKlJb s 55).
 1457 och 1466 har Vadstena kloster en landbogård i T, som räntar 2 pund smör (VaKlJb s 100, HH 16:1 s 214).
 1473 har Vadstena kloster ödetorpet T, vilket hör till Aspberg; ett senare tillägg i jordeboken uppger att räntan för T är 2 pund smör (HH 16:1 s 214).
- *Tybothnin** 1502 *Tybothnin* (HH 16:1 s 215) – 10 D, 5 a; låg sannolikt i närheten av Tybottviken på norra delen av Åsundaön.
 1502 har Vadstena kloster T, som hör till Åsunda ö (se Åsunda) (HH 16:1 s 215).
- Törne, Norra** Se Nors sn.
- Törne, Södra** 1535 *Tørrene* (GHj), 1540 *Tyrene* (SkJb s 23) – 19 D, 7 a.
 VrH **1 ky** (1545 1 vakl) 1550 **1 pb**, 1571 **1 bi**.
 1540 upptas en landbogård i T, som räntar 2 pund smör, 180 järn och 16 mark gäddor, under archidiakonatets prebenda i Skara domkyrka (SkJb s 23).
- *Vædwiiken, Västra och Östra** 1502 *Vædwiiken the östra, Westra Vædwiken* (HH 16:1 s 214 f).
 1502 tillhör V Vadstena kloster; Västra V ligger under Solberg och Östra V ligger under Aspberg (se Aspberg och Solberg) (HH 16:1 s 214 f).
- Årsås, Stora** 1503 *Orymsas(?)* (VäSkb s 70), 1535 *Årmsås* (GHj), 1540 *Ormsås* (VrH 1540:5), 1556 *Orsås* (VrH 1557:1 tl), 1564 *Årsåås* (VrH 1564:6) – 10 D, 7 a.
 VrH **1 sk**, 1542 **1 kr**, 1572 **1 sk**; redovisas 1540–51 i Eds sn och 1564–72 i Nors sn.

- 1503 uppgår oxskatten i Å till 1:0 pn (VäSkb s 70).
 1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i Å (VrH 1557:1).

Årtan

- 1397 *Aartakan* (RAp 29/3) – 10 D, 7 a.
 VrH **1 ky**, 1550 **1 pb**, 1564 **1 ky**, 1565 **1 pb**, 1571 **1 bi**.
- 1397 tilldömer Agmund Hatt, lagman i Värmland, på räfsteting godset Å, som Jon Haftorsson (Roos) och hans son Ulf Jonsson (Roos) med orätt innehåft under många år, till dekanatet i Skara (se Starrkärr, Grums sn) (RAp 29/3).
- 1540 upptas en landbogård i Å, som räntar 2 pund smör, 180 järn och 16 mark gäddor, under archidiakonatets prebenda i Skara domkyrka (SkJb s 23).
- 1556 betalar Å enligt gammal sedvänja tiondet i fisk, inte bjugg (korn) (se Segerstad) (VrH 1557:1).

***Åsbærgh**

- 1540 *Åsbærgh* (VrH 1540:5).
 VrH 1540–43 **1 fr**, 1543 **1 vaktl**.

Åsunda

- 1447 *Aasundha, Asundaøø* (VaKlJb s 56) – 10 D, 5 a.
 VrH **1 fr**, 1546 **1 vaktl**.
- 1447 har Vadstena kloster en gård i Å som tidigare räntade 4 pund smör, och nu räntar 1 pund smör; hela Åsunda ö ligger också under klostret och räntade tidigare 10 pund smör, men nu uppgår räntan till 2 pund smör (VaKlJb s 56).
- 1457 har Vadstena kloster en landbogård i Å, som räntar 2 pund smör; i Åsunda ö har klostret en landbogård som räntar 2 pund smör (VaKlJb s 100).
- 1466 har Vadstena kloster en landbogård i Å, som räntar 1 pund smör; i Åsunda ö räntar landbogården samma som 1457 (HH 16:1 s 216).
- 1480 och 1502 har Vadstena kloster en gård på Åsunda ö, som räntar 3 pund smör; till Å hör 1502 ett ödetorp som kallas Åsundatorp, och Grundvassen, *Tybothnin, *Hassawiken, Boviken och *Bænctrydhwassen, samt 'alla tre bryggvarpen' (HH 16:1 s 215).

1551 och 1552 se *Nytage, Nors sn.

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i Å (VrH 1557:1).

Åsundatorp

1502 *Aaswndhatorp* (HH 16:1 s 215) – 10 D, 5 a.

VrH 1564 **1 vaklt**, 1571 **1 vakl**.

1502 har Vadstena kloster torpet Å som ligger öde; torpet hör till Åsunda ö (se Åsunda) (HH 16:1 s 215).

Åsunda ö

Se Åsunda.

Jösse härad

1355 *tota communitate Jusedzherad* (DS 5122, avskr).

1379 *i Josedzhæredh* (DS 10080).

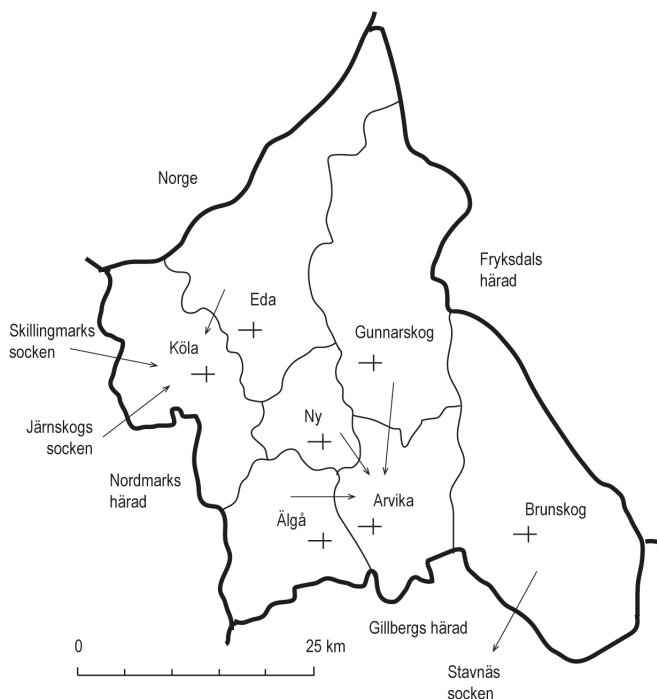
1400 (omkring) *in Iursershærad* (VgL s 74, not 27).

1440 *i Justishæredh* (C 4 f 42r, avskr).

1503 *Josses herrede, Jøssesherredde* (VäSkb s 80, 98).

I Jösse härad fanns, enligt en handskrift av Magnus Erikssons landslag omkring år 1400, sju kyrkor (VgL s 74, not 27). Dessa var sannolikt Arvika, Brunskog, Eda, Gunnarskog, Köla, Ny och Älgå, det vill säga samma kyrkor som idag.

Jösse härad



Jösse härad's gränser och socknar omkring 1550. Lägen för medeltida kyrkor har markerats. Pilarna visar annexförhållanden 1540 (SkJb).

Arvika socken

1225 *i landit þar sem Auuiker heita* (Eirspennill s 530, 'bygden Arvika' omnämns i Håkon Håkonssons saga; se Inledningen s 66 ff).

1354 *curatus in Aruikum* (DS 5064).

1355 *Datum apud ecclesiam Aruika* (DS 5122, avskr).

1362 *i Aruikæ sokn* (DS 6707).

1398 *i Arwikom* (RAp 6/8).

1400 *i Arvika soken* (UUBp 18/7).

1440 *Datum Arwika* (C 4 f 42v).

1494 *Erwiigæ sogen* (RAp 22/8).

1503 *Arwige soken* (VäSkb s 80).

Omfattning: Gårdarna Humslid och Ingersbyn överflyttades i kyrkligt avseende 1660 till Högeruds socken, Gillberga härad och i kameralt avseende 1842. 1905 utbröts delar av Arvika socken till Arvika köping. Arvika blev stad 1910 (Lagerstedt s 93 f). Delar av Vik överflyttades till Arvika stad 1919, liksom Solberga 1929 (SOV 6 s 6).

Annexförhållanden: Vid reformationen omfattade Arvika gäll modersocknen Arvika och annexsocknarna Ny, Älgå och Gunnarskog (SkJb, SOV 6 s 6).

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan påbörjades 1647 och fick sitt torn på 1780-talet. Föregångaren var en träkyrka av okänd utformning.

Kyrkan har en dopfont av täljsten från 1200-talet, nu i SHM, och hade på 1860-talet en liljesten från 1150–1250 (RAÅ 195). Hofsten (d 1717) uppger att i kyrkan fanns en bild av Mikael som dödar draken, och kyrkmässan firades vid Mickelmäss, vilket tyder på att kyrkan var vigd till ärkeängeln Mikael. (KyKa 1 s 7, Lagerlöf s 152; Hofsten s 115.) Antagandet stärks av att en del av laxfisket i Jösseforsen år 1469 ägs av "Sancti Michael i Arwika kirkio"; det är oklart om detta syftar på en prebenda i kyrkan eller själva kyrkan (RAp 20/12, se Fisken i Värmland s 54).

Olokaliserat 1540 upptas under Arvika kyrkas uppbörd ett ödetorp som ligger för fåfot med räntan 2 vita (SkJb s 171).

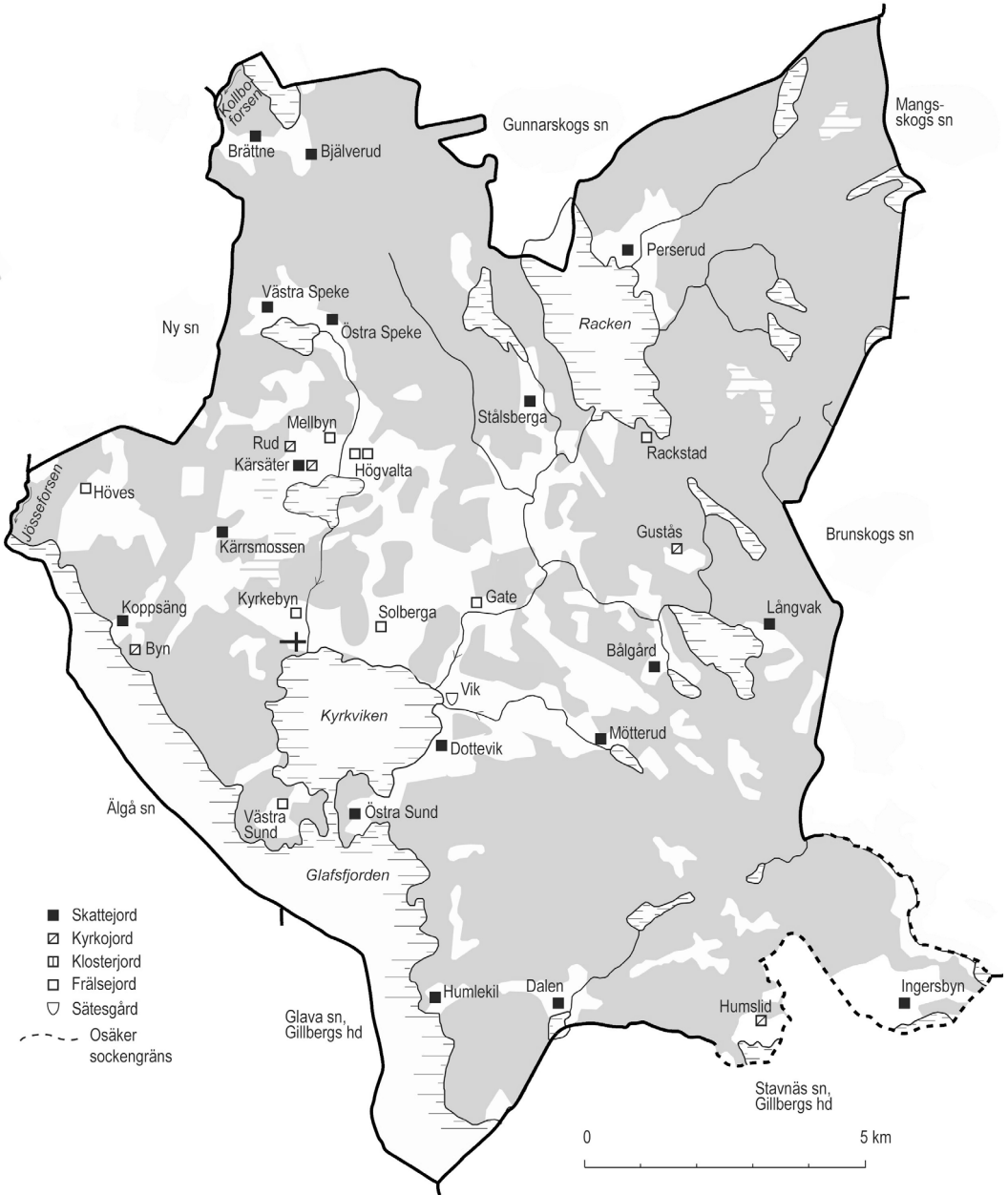
1548–50 upptas två ej namngivna torp tillhörande Gunnarskogs kyrkas gods i Arvika gäll (VrH 1548:1).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyt	kyuj	aoe	fr	frt
Bjälverud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Brättne	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—
Byn	—	—	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Bålgård	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Dalen	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Dottevik	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Gate	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Gislarud	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—
Gustås	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—	—
Holm	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—
Humslid	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—	—
Humlekil	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Högvalta	—	—	—	—	—	—	—	2 (2)	—
Höves	—	—	—	—	—	—	0 (1)	1 (0)	—
Ingersbyn	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Koppsång	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Kyrkebyn	—	—	—	—	—	—	—	1 (0)	—
Kärsmossen	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Kärsäter	1 (0)	0 (1)	—	1 (0)	—	0 (1)	—	—	—
Kälkesrud	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—
Långvak	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Mellbyn	—	—	—	—	—	—	—	1 (0)	0 (1)
Mötterud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Perserud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Rackstad	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Rud	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—	—
Solberga	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Speke	1 (2)	—	—	—	—	—	—	—	—
*Stommen	—	—	—	1 (0)	—	—	—	—	—
Stålsberga	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Sund	1 (2)	—	—	—	—	—	—	1 (0)	—
Ålgården	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—	—
Summa	15(16)	0(1)	0(4)	5(3)	0(1)	0(2)	0(1)	9(5)	0(1)

Dessutom redovisar längderna **0(1) kystrom** i Kollboforsen.

Arvika socken



Arvika socken omkring 1550. I medeltida belägg uppges Höves ligga i Älgå socken.

- Bjälverud** 1503 *Belueret* (VäSkb s 80, 95) – 11 C, 5 d.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i B till 0:9 pn, men Erik i B betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Kårsäter och Östra Speke (VäSkb s 80, 96).
- Brättne** 1398 *Brættine* (RAp 6/8) – 11 C, 5 d.
VrH 1564 **1 skt**; redovisas i Gunnarskogs sn.
1398 överlämnar Haldor Leksson och hans hustru Ingeborg Jonsdotter sina ägor i B och Kollboforsen, denna sn, och Hannäs, Stora Kils sn, Kils hd, till Värmlands lagman Agmund Hatt och hans arvingar som böter för de 'märkliga brott' som de båda gjort sig skyldiga till; i ägora ingår laxfischen och kvarnställen (RAp 6/8).
- Byn** 1550 *Bin* (VrH 1550:14) – 11 C, 3 c.
VrH 1550 **1 kyuj**, 1564 **1 kyt**.
- Bålgård** 1503 *Bordegarden* (VäSkb s 80, 96), 1535 *Bållegordh* (GHj) – 11 C, 3 e.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i B till 0:7 pn, vilket Torris i B erlägger i form av en ko med detta värde (VäSkb s 80, 96).
- Dalen** 1503 *Dallen* (VäSkb s 80, 96) – 11 C, 2 e.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i D till 0:7 pn, men Erik i D betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:14 pn; mellanskillnaden erhålls från Humlekil (VäSkb s 80, 96).

- Dottevik** 1400 *Dottevik* (UUBp 18/7), 1503 *Dotwig* (VäSkb s 80) – 11 C, 3 d.
VrH **1 sk**.
1400 ger Birger Larsson (eget sigill) bland annat 1 örtugbol (0:0:1) i D som morgongåva till sin hustru Katarina Bengtsdotter (se Sund) (UUBp 18/7).
1503 uppgår oxskatten i D till 1:0 pn (VäSkb s 80).
- *Fielleskiern** 1548 *Fielleskiern* (VrH 1548:1).
VrH 1548–51 **1 kyt**, (1551 1 kytomt).
1548 tillhör torpet F Gunnarskogs kyrkas gods i Arvika gäll (VrH 1548:1).
- Gate** 1535 *Gattu* (GHj), 1540 *Gatha* (VrH 1540:5) – 11 C, 4 e.
VrH **1 fr** (1562 Knut Knutsson /Lillie av Ökna/).
- Gillserud** 1564 *Gislarudh* (VrH 1564:7) – 11 C, 4 c.
VrH 1564 **1 skt**; redovisas i Gunnarskogs sn.
- Gustås** 1535 *Gustås* (GHj), 1540 *Guståss* (VrH 1540:5) – 11 C, 4 e.
VrH **1 ky**; prästlandbo.
1548 tillhör landbogården i G sockenprästen i Gunnarskogs sn i Arvika gäll (VrH 1548:1).
- Holm** 1564 *Holm* (VrH 1564:7) – 11 C, 4 e.
VrH 1564 **1 skt**; redovisas i Gunnarskogs sn.
- Humslid** 1535 *Humslidh* (GHj), 1540 *Humslidh* (VrH 1540:5), 1540 *Hwmselijd* (SkJb s 171) – 11 C, 2 f; nu i Högeruds sn, Gillbergs hd.
VrH **1 ky**; prästlandbo.
1540 upptas under Arvika stoms uppbörd en landbogård i H med räntan 2 hundra järn (SkJb s 171).
1548 tillhör landbogården i H sockenprästen i Gunnarskogs sn i Arvika gäll (VrH 1548:1).

- Humlekil** 1503 *Homlekil, Homelkil* (VäSkb s 80) – 11 C, 2 d.
 VrH **1 sk.**
 1551 (endast) **1 skt.**
 1503 uppgård oxskatten i H till 0:7 pn, vilket erlæggs som del i en ox i Dalen (VäSkb s 80).
- Högvalta** 1495 *Høgwalthē* (EbAp 12/11, nr 60) – 11 C, 4 d.
 VrH **2 fr** (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).
 1495 säljer Nils Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt) tre gårdar i H, som ligger i gårdeslag och vardera räntar 4 pund smör, till Peder Knagh (EbAp 12/11).
- Höves** 1362 *halft Høwæsse* (DS 6707), 1435 *Høøffvizza, Høøfvissa* (RAp 29/6) – 11 C, 4 d; gården uppges under medeltiden ligga i Älgå sn.
 VrH **1 fr**, 1546 **1 aoe**; redovisas 1550 i Eda sn.
 1345 ger Hemming Hemmingsson (kvadrerad sköld) bland annat H (utan namn) i morgongåva till sin hustru Kristina Anundsdotter (Hatt) (se Kyrkebyn, samt belägget 1362) (DS 6707).
 1362 byter Hemming Hemmingsson ut delar av sin hustru Kristina Anundsdotters tidigare morgongåva mot halva H och jord i Kyrkebyn (se Vall, Visnums sn, Visnums hd) (DS 6707).
 1435 ger Bengt Magnusson (Magnus Logassons ätt) H och Grinsbol, Älgå sn, i morgongåva till sin hustru Ingerd Magnusdotter (RAp 29/6).
 1469 byter biskop Hans i Skara, med samtycke av domkapitlet, till sig H, samt fiske i Jösseforsen, från Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) och hans hustru Margareta Bondesdotter mot Årås, Södra Råda sn, och annat som han bytt till sig från Varnhems kloster (se Årås, Södra Råda sn, Visnums hd) (RAp 20/12).
 Otte Torbjörnsson bekräftar, med samtycke av sin hustru, bytet några dagar senare (RAp 23/12, vid avskr).

1471 kungör Olof Björnsson (Vinge), lagman i Värmland, att han på det häradsting han höll i Jösse härad 1470 bekräftat bytet mellan Otte Torbjörnsson och biskop Hans i Skara och givit biskopen fasta på gården H och halva det fasta fisket i Jösseforsen mot biskopens gods i Årås, Södra Råda sn, Visnums hd; både gården H och fisket har lagjudits och laglysts på häradsting och landsting; Erik i H var faste på häradstinget (RAp u d, SDHK 29188; avskr på baksidan av RAp 1469 23/12).

Bytet mellan Otte Torbjörnsson och biskop Hans har dock troligen gått tillbaka (se brev från 1479 (RAp 3/10) angående Årås, Södra Råda sn, Visnums hd).

1500 säljer Margareta Bondesdotter, änka efter Otte Torbjörnsson, tillsammans med sonen Torbjörn Ottesson H med fiskeri till Jens Falster, fogde på Örebro slott (se Berg, Älgå sn) (SS GG:2 1106).

1502 Se Berg, Älgå sn, Jösse hd.

1500-tal uppges Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) ha fått H av Brunte Knutssons (Roos) farmor, vilken var Margareta Bondesdotter, Otto Torbjörnssons hustru (se Berg, Älgå sn) (OtToLb s 84, not 17).

1533 kungör Gustav I att Anna Salomonsdotter (Ram) 'på Berg', Älgå sn, haft H och Kyrkebyn i förläning under sitt och sina barns livstid och att hon därför ska betala 12 gilla oxar till fogden Botvid Larsson (Anckar) (GR 8 s 249).

1548 upplåter Anna Salomonsdotter, änka efter Brunte Knutsson (Roos), gårdarna H och Berg, Älgå sn, till kronan mot att hon under sin livstid ska få behålla Kyrkebyn, Arvika sn, fritt från kronoskatt (GR 19 s 89).

1550 är Knut i ?H nämndeman på lagmansting i Häggvik, Eds sn (Eklund s 47).

Ingersbyn

1503 *Jngwlsby, Jngwarsbyn* (VäSkb s 80) – 11 C, 2 f; nu i Högeruds sn, Gillbergs hd.

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i I till 0:5 pn, vilket erläggs som del i en ox i Mötterud (VäSkb s 80).

- Jösseforsen** Se Fisken i Värmland i Inledningen s 53 ff.
- Kollboforsen** 1398 *Kollobøle forseem* (RAP 6/8) – 11 C, 5 d; finns nu enbart som vattennamn, men en gård finns markerad på Häradsekonomiska kartan (HdEK).
VrH 1564 **1 kyström**.
1398 Se Brättne.
- Koppsäng** 1471 *Kopsseng* (RAP u d, SDHK 29188; avskr på baksidan av RAP 1469 23/12), 1503 *Kopseng* (VäSkb s 80, 81, 96) – 11 C, 3 c.
VrH **1 sk**; redovisas från 1564 i Ålgå sn.
1471 är Amund i K faste på häradsting i Jösse härad (RAP u d, SDHK 29188).
1503 uppgår oxskatten i K till 0:7 pn, men Knut i K betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:19 pn; mellanskillnaden erhålls från Valnäs, Ålgå sn, och Ottebol, Ny sn (VäSkb s 80, 81, 96).
- Kyrkebyn** 1362 *halfwæn myn gard Kyrkyuby* (DS 6707) – 11 C, 4 d; nu inom Arvika stad.
VrH 1540–51 **1 fr** (1546 1 aoe); redovisas 1550 i Eda sn, saknas därefter.
1345 ger Hemming Hemmingsson (kvadrerad sköld) sin hustru Kristina Anundsdotter (Hatt) 'hälften av sina gods (utan namn) i Värmland' i morgongåva (DS 3986); av brevet från 1362 framgår att Kyrkebyn och Höves ingick i morgongåvan (DS 6707).
1362 byter Hemming Hemmingsson ut delar av sin hustru Kristina Anundsdotters tidigare morgongåva i ?Vall, Visnums sn, Visnums hd, och halva ?Hedkärren, Södra Råda sn, Visnums hd, mot halva K och halva Höves; den andra hälften av K och Höves hade hon redan fått i morgongåva (se Vall, Visnums sn, Visnums hd) (DS 6707).
1454 ger Bonde Pedersson sin hustru Elin Halvardsdotter gården K, med torp och kvarnar i morgongåva (B 19 c nr 27).

1473 se Kyrkebyn, Eds sn, Grums hd.

1499 säljer Nils Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt) 'gårdar och gods som ligger i K', vilka räntar årlig "artz til 2 landskyl"¹ och 8 lispund smör, till Jens Falster, fogde på Örebro slott, för 40 mark Stockholmsmynt (Hardt 2 s 13).

1502 Se Berg, Älgå sn, Jösse hd.

1500-tal uppges Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) ha fått K av Brunte Knutssons (Roos) farmor, vilken var Margareta Bondesdotter, Otte Torbjörnssons hustru (se Berg, Älgå sn; för släktförhållanden se släkttabellen s 70) (OtToLb s 84, not 17).

1533 har hustru Anna Salomonsdotter (Ram) 'på Berg', Älgå sn, änka efter Brunte Knutsson (Roos) haft K i förläning och ska därför erlägga skatt (se Höves, denna sn) (GR 8 s 249).

1548 får Anna Salomonsdotter gården K i förläning under sin livstid (se Höves) (GR 19 s 89).

Kärsmossen 1503 *Kersmos* (VäSkb s 80, 96), 1535 *Tyerszmåssn* (GHj) – 11 C, 4 d.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i K till 0:9 pn, vilket erläggs av Jon i K i form av en ko med detta värde (VäSkb s 80, 96).

Kärsäter 1355 *de Kiertasætre* (DS 5122, avskr), 1503 *Kertesetther* (VäSkb s 80), 1540 *Hiertesettra* (SkJb s 171) – 11 C, 4 d; gården låg vid den numera sänkta sjön Sävsjön (HdEK, samt LSA Kärsäter R2-22:2, år 1792).

VrH **1 sk**, 1564 **½ sk**.

1 kypart (SkJb), 1542 **1 ky**, 1548 **1 kyt**, 1550 **1 kypart**, 1551 **1 kytomt** (utjord), 1564 **1 kyuj**.

1355 är Basse i K faste i samband med ett jordbyte (DS 5122).

¹ Formuleringen är oklar; möjligen har den årliga avgiften betalats i koppar. Arze: koppar (lågtyska) (Schiller-Lübben s 132). Landskyld: Årlig (arrende)avgift, särskilt för svenska områden som tidigare tillhört Norge (SAOB Spalt L 155 band 15, 1939).

1503 uppgår oxskatten i K till ½:0 pn, vilken erläggs som del i en ox i Bjälverud (VäSkb s 80).

1540 upptas under Arvika kyrkas uppbörd 'en part' i gården K med räntan ½:0 pn (SkJb s 171).

1548 tillhör landbogården i K sockenprästen i Gunnarskogs sn i Arvika gäll (VrH 1548:1).

Kälkesrud

1564 *Kiælkessrud* (VrH 1564:7) – 11 C, 2 e.

VrH 1564 **1 skt**; redovisas före 1572 i Stavnäs sn, Gillbergs hd.

Långvak

1503 *Langewag* (VäSkb s 80, 81) – 11 C, 3 f.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i L till ½:0 pn, vilket erläggs som del i en ox i Gördsbyn, Älgå sn (VäSkb s 80, 81).

Mellbyn

1540 *Mødel...*[textförlust] (VrH 1540:5), 1542 *Medelbynn* (VrH 1542:11) – 11 C, 4 d.

VrH **1 fr**, 1543 **1 frt**; saknas 1564–68 (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).

Mötterud

1503 *Moteret, Motere, Møteret* (VäSkb s 80, 82, 96) – 11 C, 3 e.

VrH **1 sk**; redovisas från 1564 i Gunnarskogs sn.

1503 uppgår oxskatten i M till 0:6 pn, men Erik i M betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Ingersbyn, denna sn, Solberga, Köla sn, och Tömte, Köla sn (VäSkb s 80, 82, 96).

1550 är Sven i M nämndeman på lagmansting i Häggvik, Eds sn, Grums hd (Eklund s 47).

Perserud

1503 *Pedhrsret, Persret* (VäSkb s 80, 81) – 11 C, 5 e.

VrH **1 sk**; redovisas från 1564 i Gunnarskogs sn.

1503 uppgår oxskatten i P till 0:5 pn, av vilket 0:3 pn erläggs som del i en ox i Gördsbyn, Älgå sn, och det resterande beloppet på 0:2 betalas i pengar (VäSkb s 80, 81).

- Rackstad** 1535 *Rakkesta* (GHj), 1540 *Rakestada* (VrH 1540:5) – 11 C, 4 e.
VrH **1 fr** (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).
- Rud** 1540 *Rwdh* (?SkJb s 171), 1548 *Rudt* (VrH 1548:1) – 11 C, 4 d.
VrH 1540 **1 ky**, öde (SkJb), redovisas därefter först 1546 **1 ky**; prästlandbo.
1540 upptas under Arvika stoms uppbörd en ödegård i ?R och räntar 2 hundra järn (SkJb s 171) – avser troligen detta Rud, eftersom räntan 2 hundra järn uppges även 1568 för den gård som ödelagts (VrH 1568:15).
1548 tillhör landbogården i R sockenprästen i Gunnarskogs sn i Arvika gäll (VrH 1548:1).
- Solberga** 1494 *Solbergh* (RAp 22/8) – 11 C, 3 d; nu del av Arvika stad (HdEK).
VrH **1 fr**, 1546 **1 aoe**, 1551 **1 fr**; redovisas 1550 i Eda sn (1562 Knut Ingelsson /Roos av Hjälmstätter/).
1494 säljer Nils Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), med sin mor Margareta Bondesdotters och sina syskons samtycke, gården S, som årligen räntar 6 pund smör och en tön(?) korn, till Nils Klasson (Sparre av Ellinge) för 20 goda rhenska mynt (RAp 22/8).
1546 instäms Axel Posse och Knut Jonsson 'på Vik i Värmland' (Vik, denna sn) att vid landstinget i Skara svara Nils Pedersson (Bielke) på Åkerö angående gården S; stämningen görs första gången i januari och upprepas i november samma år (GR 18 s 5, 176).

Speke, Västra
och Östra

1503 *Vestre Spege, Vestre Spægæ, Ostre Spægæ, Ostre Spega* (VäSkb s 80, 82, 83) – 11 C, 5 d.

VrH **1 sk**, 1542 **2 sk** (1543 1 sk).

1503 uppgår oxskatten i Västra S till 0:5 pn, varav 0:2 pn erlæggs som del i en ox i Järperud, Gunnarskogs sn, och 0:3 pn som del i en ox i Kättersrud, Gunnarskogs sn (VäSkb s 80, 83).

Oxskatten för Östra S uppgår till 0:9 pn, varav 0:5 pn erlæggs som del i en ox i Bjälverud, och 0:4 pn som del i en ox i Södra By, Eda sn (VäSkb s 80, 82).

***Stommen**

1540 *Arwika stomps* (SkJb s 171).

VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJb).

1540 upptas under Arvika stom Stommen i Gunnarskogs sn, Stommen i Ny sn, 'Stommen i Älgå', Älgå sn, och landbogårdar i Backa, Gunnarskogs sn, Tostebol, Ny sn, ?Sulvik, Älgå sn, Humslid, denna sn, Rud, denna sn, Käringerud, Ny sn, Vännerud, Älgå sn, och *Hammar, Älgå sn (SkJb s 171).

Stålsberga

1503 *Stolsberg* (VäSkb s 80) – 11 C, 4 e.

VrH **1 sk**; upptas 1564–72 i Gunnarskogs sn.

1503 uppgår oxskatten i S till 0:6 pn (VäSkb s 80).

Sund, Västra
och Östra

1398 *baden Sund* (RAp 15/7), *Sund* (RAp 6/8), 1400 *Westrasundh, baden Østresunden* (UUBp 18/7), 1423 *Sund* (UUBp 25/11), 1503 *Swndh, Swnd* (VäSkb s 80, 83) – 11 C, 3 d.

VrH **1 sk**.

1 fr, 1564 **1 sk**; kallas Västra Sund; redovisas 1550 i Älgå sn.

1270-tal se Sund, Väse sn, Väse hd.

- 1398 intygar Agmund Hatt, Värmlands lagman, Magnus Jorsson, Abraham Bengtsson (tre rutor ginbalkvis) och Peter Härleksson att Björn Bengtsson, Hugo Enarsson och Birger Larsson (eget sigill) gjort ett jordbyte, där Birger Larsson som huvudlott fått båda gårdarna i S samt jord i *Lytheruik, Älgå sn, *Aslaksrudh, Älgå sn, Åmot, Eda sn, Knåll, ?Glava sn, Gillbergs hd, ?Svenserud, Glava sn, Gillbergs hd, *Jædharen, ?Glava sn, Gillbergs hd och Yppersbyn, Stavnäs sn, Gillbergs hd, (RAP 15/7).
- 1400 ger Birger Larsson sina gods Västra S och båda gårdarna i Östra S, samt jord i Dottevik, denna sn, *Lytheruik, Älgå sn, *Aslaksrudh, Älgå sn, Berg, Älgå sn, *Sudhaby, Älgå sn, Björkenäs, Ny sn, och sin del i fisket i Jösseforsen, i morgongåva till sin hustru Katarina Bengtsdotter; detta morgongåvobrev ersätter ett tidigare som utfärdats vid deras bröllop på Axvall, Västergötland (UUBp 18/7).
- 1471 är Nils i Västra S och Nils i Östra S fastar på häradsting i Jösse härad (RAP u d, SDHK 29188; avskr på baksidan av RAP 1469 23/12).
- 1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn, vilket erläggs som del av en ox i Treskog, Gunnarskogs sn (VäSkb s 80, 83).

Vik

- 1355 *de Viik* (?DS 5122, avskr), 1382 *i Viik* (?RAP 27/3) – 11 C, 3 e; gården låg ca 800 m norr om Dottevik (LSA Vik R2-38:4).

Vik är vid 1520-talets slut troligen sätesgård för Ingel Knutsson (Roos) (GR 10 s 378, 384); 1535 bor hans änka Ingeborg Salomonsdotter (Ram) (d före 1562) på Vik (AH s 339); 1546 är Vik sätesgård för Knut Jonsson (?Hällekisätten) (GR 18 s 5, 176). – Knut Jonsson var gift med Ingeborg Salomonsdotter (SoH 1965 s 407 f).

- 1355 är Torger och Tore i ?V fastar i samband med en jordöverlåtelse (DS 5122).
- 1499 vittnar Sigvard i ?V i Tingvalla (Hardt 2 s 13).
- 1546 Se Solberga.
- 1562 äger Anna Salomonsdotter (Ram) V (FoR 1562).

Ålgården 1564 *Ålgåål* (VrH 1564:7) – 11 C, 4 e.
VrH 1564 **1 kyuj.**

Boda socken

Socknen är bildad år 1616 genom utbrytning av sydöstra delen av Brunskogs socken, och uppfördes i jordeboken 1624. 1875 överflyttades Krokstad från Brunskogs socken till Boda socken (Lagerstedt s 94).

Bogens socken

Socknen är bildad genom utbrytning ur Eda och Gunnarskogs socknar år 1849 (Lagerstedt s 94, SOV 1 s 39).

Brunskogs socken

1503 *Bronskøg soken* (VäSkb s 83).

1508 *Scriptum Brunskogh* (DalsD nr 241).

1540 *Stompnen i Brunskog, Brunskogz kyrkia* (SkJb s 171, 172).

Omfattning: Ur Brunskogs socken utbröts socknarna Boda (1624) och Mangskog (1795) (Lagerstedt s 94, SOV 6 s 16, 23, 58). Krokstad överflyttades till Boda sn 1875 (Lagerstedt s 94).

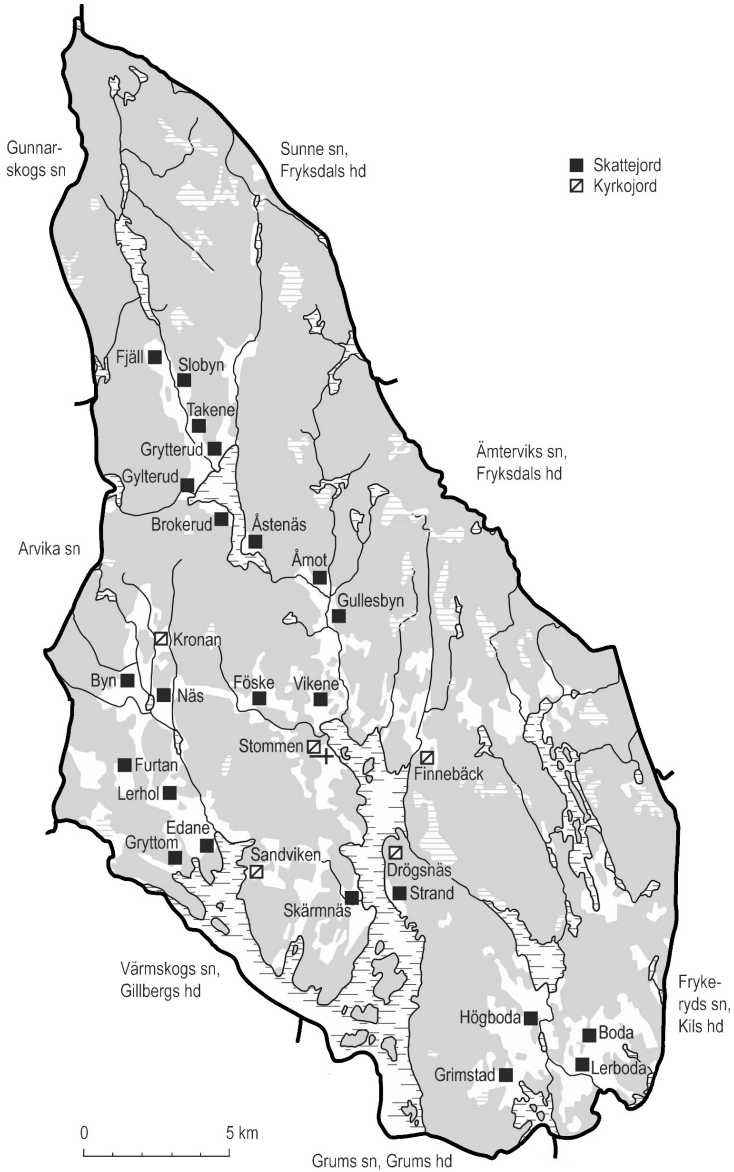
Annexförhållande: Brunskogs socken har varit annex till Stavnäs socken, Gillberga härad (SkJb, SOV 6 s 23).

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan invigdes 1880. Dess föregångare, också av sten, byggdes i början av 1700-talet. Den tidigare kyrkan uppges 1692 vara en gammal träkyrka med fyra små torn, och ett större torn nyligen uppbyggt av sten. Inga medeltida inventarier är bevarade. (KyKa 1 s 7; Lhb.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyt
Boda	1 (1)	–	–	–	–
Brokerud	–	–	0 (1)	–	–
Byn	1 (1)	–	–	–	–
Drögsnäs	–	–	–	1 (1)	–
Edane	1 (1)	–	–	–	–
Finnebäck	–	–	–	1 (1)	–
Fjäll	1 (1)	–	–	–	–
Furtan	1 (1)	–	0 (1)	–	–
Föske	1 (1)	–	–	–	–
Grimstad	1 (1)	–	–	–	–
Grytterud	1 (1)	–	–	–	–
Gryttom	1 (1)	–	–	–	–
Gullesbyn	1 (1)	–	–	–	–
Gylterud	–	0 (1)	–	–	–
Högboda	0 (1)	–	–	–	–
Kalleviken	–	–	0 (1)	–	–
Kronan	–	–	–	–	1 (1)
Krokstad	–	–	0 (1)	–	–
Lerboda	1 (1)	–	–	–	–
Lerhol	1 (1)	–	–	–	–
Näs	1 (1)	–	–	–	–
Sandviken	–	–	–	–	1 (1)
Skärmnäs	1 (1)	–	–	–	–
Slobyn	1 (1)	–	–	–	–
Stommen	–	–	–	1 (1)	–
Strand	1 (1)	–	–	–	–
Takene	1 (1)	–	0 (1)	–	–
Tobyn	–	–	0 (1)	–	–
Vikene	1 (1)	–	–	–	–
Åmot	1 (1)	–	–	–	–
Årnäs	–	–	0 (1)	–	–
Åstenäs	1 (1)	–	–	–	–
Summa	20 (21)	0 (1)	0 (7)	3 (3)	2 (2)

Brunskogs socken



Brunskogs socken omkring 1550.

- *Billaeruda** 1546 *Billaeruda* (VrH 1546:8).
VrH 1546 (endast) **1 skt.**
- Boda** 1503 *Bude* (VäSkb s 83) – 11 C, 1 h; nu i Boda sn.
VrH **1 sk**, 1564 **1 skt**, 1569 **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i B till 1:0 pn (VäSkb s 83).
- Brokerud** 1503 *Brogeret* (VäSkb s 84, not 5) – 11 C, 5 g; nu i Mangskogs socken.
VrH 1564 **1 skt**.
1503 är oxskatten i B överstruken; den tidigare eller möjligen felaktiga skatten uppgick till 0:2 pn för del i en oxen i Åstenäs; i Åstenäs har texten ändrats från Brokerud till Gylterud (VäSkb s 84, not 5).
- Byn** 1503 *Byn* (VäSkb s 84) – 11 C, 4 f.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i B till 1:0 pn, av vilket 0:1 pn erläggs som del i en oxen i Vikene, 0:3 pn som del i en oxen i Gryttom och det resterande beloppet om ½:0 betalas i pengar (VäSkb s 84).
- Drögsnäs** 1535 *Dræxnes* (GHj), 1540 *Drögsnes* (SkJb s 171) – 11 C, 3 h; gården låg på udden ca 2 km nordväst om Brunsberg (LSA Dröjsnäs R3:28, år 1641, RAÅ 154).
VrH **1 ky**; prästlandbo; saknas 1551.
1540 upptas under Stavnäs stoms uppbörd en landbogård i D med räntan 2½ hundra järn (SkJb s 171).
1548 tillhör landbogården i D sockenprästen i Stavnäs sn i Stavnäs gäll (VrH 1548:1).
- Edane** 1503 *Edh* (VäSkb s 84) – 11 C, 3 g.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i E till 1:0 pn, vilket erläggs som del i en oxen i Gryttom (VäSkb s 84).

Finnebäck 1535 *Finbek* (GHj), 1540 *Finbech* (SkJb s 171) – 11 C, 3 h; gården låg tidigare ca 250 m sydväst om nuvarande gård (LSA Finnebäck R3:22, år 1641).

VrH **1 ky**; prästlandbo.

1540 upptas under Stavnäs stoms uppörd en landbogård i F med rëntan 1½ hundra de järn (SkJb s 171).

1548 tillhör landbogården i F sockenprästen i Stavnäs sn i Stavnäs gäll (VrH 1548:1).

Fjäll 1503 *Field*, *Fiel* (VäSkb s 84) – 11 C, 6 f; nu i Mangskogs socken.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i F till 1:0 pn, vilket erlæggs som del i en oxe i Åstenäs (VäSkb s 84).

Furtan, Västra och Östra

1503 *Företagen*, *Foretagen*, *Fyrtagen* (VäSkb s 84, 96), 1535 *Ffyretaken* (GHj) – 11 C, 3 f.

VrH **1 sk**.

1564 **1 skt**; kallas Västra F.

1503 uppgår oxskatten i F till 0:5 pn, men Bonde i F betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:15 pn; mellanskillnaden erhålls från Näs och Slobyn (VäSkb s 84, 96).

Föske 1503 *Föske*, *Foske* (VäSkb s 84, 96) – 11 C, 4 g.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i F till 1:0 pn, men Engelbrekt i F betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:19 pn; mellanskillnaden erhålls från Gylderud och Åmot (VäSkb s 84, 96).

Grimstad, Norra och Södra

1503 *Grymstan* (VäSkb s 84) – 11 C, 1 i; nu i Boda sn.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i G till 0:6 pn (VäSkb s 84).

- Grytterud** 1503 *Gryteret* (VäSkb s 84) – 11 C, 5 g; nu i Mangskogs socken.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i G till 0:5 pn (VäSkb s 84).
- Gryttom** 1503 *Grydym, Grydim* (VäSkb s 84, 96) – 11 C, 2 g.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i G till 0:9 pn, men Sten i G betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:20 pn; mellanskillnaden erhålls från Edane och Byn (VäSkb s 84, 96).
- Gullesbyn** 1503 *Gilesbyn, Gudeligbyn* (VäSkb s 84), 1535 *Gullesbyn* (GHj) – 11 C, 4 h.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i G till 0:7 pn, vilket erläggs som del i en ox i Vikene (VäSkb s 84).
- Gylterud** 1503 *Gilletteret* (VäSkb s 84) – 11 C, 5 g; nu i Mangskogs socken.
VrH 1545 **1 skt** (1548 **1 sk**) 1564 $\frac{1}{2}$ **sk** (1566 **1 sk**).
1503 uppgår oxskatten i G till 0:5 pn, av vilket 0:1 pn erläggs som del i en ox i Föske, 0:2 pn som del i en ox i Åstenäs och 0:2 betalas i pengar (VäSkb s 84).
- Högboda, nu Högboda gård** 1503 *Hogebude* (VäSkb s 83, 84) – 11 C, 1 i; nu i Boda sn.
VrH 1564 **1 skt**, 1572 **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i H till $\frac{1}{2}$:0 pn, vilket erläggs som del i en stut (eller ox) i Lerboda (VäSkb s 83, 84).
- Kalleviken** 1564 *Kalleuickenn* (VrH 1564:7) – 11 C, 4 g.
VrH 1564 **1 skt.**

- Kronan** 1540 *Kronan* (SkJb s 171) – 11 C, 4 g.
 VrH 1540 (endast) **1 kyt**, öde; prästjord (SkJb); därefter först 1548 **1 kyt**, (1551 kytomt /torp/).
 1540 upptas under Stavnäs stoms uppbörd ett ödetorp som kallas K med räntan 16 marker fisk (SkJb s 171).
 1548 tillhör torpet i K kyrkans gods i Stavnäs gäll (VrH 1548:1).
- Krokstad** 1564 *Kroxsta* (VrH 1564:7) – 11 C, 1 h; nu i Boda sn.
 VrH 1564 **1 skt**.
- Lerboda** 1503 *Lerbude* (VäSkb s 83, 84, 96) – 11 C, 1 i; låg vid nuvarande Högboda, se karta från 1773 (LSA Lerboda R5-12:1) – nu i Boda sn.
 VrH **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i L till 0:5 pn, men Enar i L betalar skatten för hela gården i form av en stut (eller ox; källan uppger olika) värd 0:9 pn; mellanskillnaden erhålls från Högboda (VäSkb s 83, 84, 96).
- Lerhol** 1503 *Lerholl* (VäSkb s 84) – 11 C, 3 g.
 VrH **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i L till 0:7 pn, av vilket 0:5 pn erläggs som del i en stut i Skärmnäs, och 0:2 pn som del i en ox i Åstenäs (VäSkb s 84).
- Näs** 1503 *Nesset, Nes* (VäSkb s 84) – 11 C, 4 g.
 VrH **1 sk**; saknas 1551.
 1503 uppgår oxskatten i N till 0:5 pn, vilket erläggs som del i en ox i Furtan (VäSkb s 84).
- Sandviken** 1540 *Såndwiken* (SkJb s 171) – 11 C, 2 g.
 VrH 1540 (endast) **1 kyt**, öde; prästjord (SkJb); därefter först 1564 **1 kyt**.
 1540 upptas under Stavnäs stoms uppbörd ett ödetorp i S med räntan 1 hundra järn (SkJb s 171).

Skärmnäs,

Stora

1503 *Skolmenes* (VäSkb s 84, 96), 1535 *Skellmenes* (GHj) – 11 C, 2 h.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i S till 0:6 pn, men Anders i S betalar skatten för hela gården i form av en stut värd 0:11 pn; mellanskillnaden erhålls från Lerhol (VäSkb s 84, 96).

Slobyn

1503 *Slodebyn* (VäSkb s 84), 1535 *Slobyn* (GHj) – 11 C, 6 g; nu i Mangskogs socken.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i S till 0:5 pn, vilket erläggs som del i en oxe i Furtan (VäSkb s 84).

Stommen

1535 *Prestboll* (GHj), 1540 *Stompnen i Brvnskog* (SkJb s 171), 1540 *Prestbordt* (VrH 1540:5) – 11 C, 3 h.

VrH **1 ky**; prästlandbo; kallas i VrH 'Prästbordet' före 1564.

1540 upptas under Stavnäs stoms uppörd Stommen i Brunskog med räntan 2½ hundrade järn (SkJb s 171).

1548 tillhör landbogar den i S sockenprästen i Stavnäs i Stavnäs gäll (VrH 1548:1).

Strand

1542 *Stranddh* (VrH 1542:11) – 11 C, 2 h.

VrH 1542 **1 sk**; innehas 1542–51 av länsman.

Takene

1503 *Tagen* (VäSkb s 84) – 11 C, 5 g; nu i Mangskogs sn.

VrH **1 sk**; innehas 1550 (endast) av länsman; kallas från 1568 Östra T.

1564 **1 skt**; kallas från 1568 Västra T.

1503 uppgår oxskatten i T till 1:0 pn (VäSkb s 84).

Tobyn

1564 *Tobynn* (VrH 1564:7) – 11 C, 6 g; nu i Mangskogs sn.

VrH 1564 **1 skt.**

- Vikene** 1503 *Vigen, Wig* (VäSkb s 84, 96) – 11 C, 4 h.
VrH **1 sk**, 1565 **1 skt**, 1566 **1 sk**, 1568 **1 skt**, 1572 **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i V till 1:0 pn, men Mats i V betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Gullerbyn och Byn (VäSkb s 84, 96).
- Åmot** 1503 *Amod* (VäSkb s 84), 1535 *Åmott* (GHj) – 11 C, 4 h.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i Å till 0:10 pn, vilket erlæggs som del i en ox i Föske (VäSkb s 84).
- Årnäs** 1564 *Arnes* (VrH 1564:7) – 11 C, 3 h.
VrH 1564 **1 skt**.
- Åstenäs** 1503 *Asnes, Ostenes* (VäSkb s 84, 96) – 11 C, 5 g; nu i Mangskogs socken.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i Å till 0:6 pn, men Gudbrand i Å betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Gylterud, Fjäll och Lerhol (VäSkb s 84, 96).

Eda socken

1225 *bygðar þeirrar er Eiðar heita* (Eirspennill s 529; 'bygden Eda' omnämns i Håkon Håkonssons saga, se Inledningen s 66 ff).

1355 *de Edhe, in parochia Eedha* (DS 5122, avskr).

1359 *ii Edhz sokn* (DS 6096a, avskr).

1440 *i Edz sogn* (C 4 f 42, avskr).

1503 *Ede soken* (VäSkb s 82).

Omfattning: Norra delen av socknen utbröts 1849 för bildandet av Bogens socken (SOV 1 s 39). Gränsen mot Gunnarskogs socken i nuvarande Bogens socken har rekonstruerats med hjälp av en karta från 1702 (LSA Gunnarskogs sn R29-1:1).

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan invigdes 1841. Föregångaren stod 600 m söderut, vid Nolby (RAÄ 20). Den uppges 1692 vara en träkyrka med ett torn.

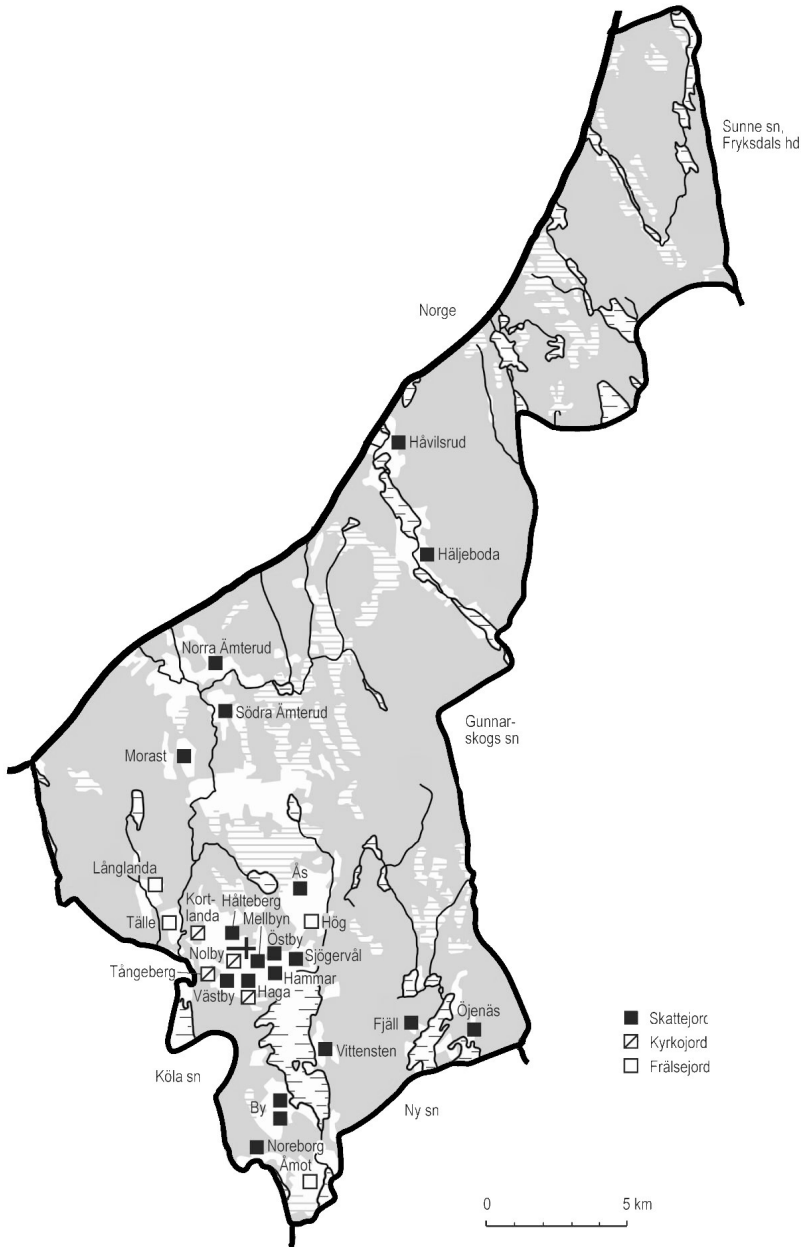
Kyrkan har en sandstensfont som daterats till omkring 1200. På gamla kyrkogården finns gravstenar, den äldsta från 1477. (Lagerlöf s 153; Lhb; Hallbäck s 19 f, 96 f.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyt	aoe	fr
*Bordbyll	—	—	0 (1)	—	—	—	—
By	2 (2)	—	—	—	—	—	—
Fjäll	1 (1)	—	—	—	—	—	—
*Fforsze	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Gunnarsbyn	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Haga	—	—	1 (1)	1 (1)	—	—	—
Hammar	1 (1)	—	—	—	—	—	—
*Hatteret	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Hålteberg	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Håvilsrud	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Häljeboda	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Hög	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Kortlanda	—	—	—	1 (1)	—	—	—
Leröt	—	—	0 (1)	—	0 (1)	—	—
Långlanda	—	—	—	—	—	0 (1)	1 (0)
Mellbyn	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Morast	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Nolby	—	—	—	1 (1)	—	—	—
Noreborg	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Sjögervål	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—	—
Tälle	—	—	0 (1)	—	—	—	1 (1)
Tängeberg	—	—	—	—	0 (1)	—	—
*Tärbiornnebööll	—	—	—	—	0 (1)	—	—
Vittensten	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Västby	1 (1)	—	—	—	—	—	—
*Wick	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Ämot	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Ås	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Ämterud	2 (2)	—	—	—	—	—	—
Öjenäs	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Östby	—	—	—	—	0 (1)	—	—
Summa	17(16)	0(1)	1(8)	3(3)	0(4)	0(1)	4(3)

Dessutom redovisar längderna **1(0) kyskyp** i Haga, **0(1) kyäng** i Mellbyn och **0(1) kyuj** i Morast.

Eda socken



Eda socken omkring 1550. Den medeltida kyrkan låg på Nölbyns ägor. Den nordligaste delen av gränsen mot Gunnarskogs socken har rekonstruerats med hjälp av sockenkarta från 1702 (LSA R29-1:1).

***Bordbyll** 1564 *Bordbyll* (VrH 1564:7).

VrH 1564 **1 skt.**

**By, Norra
och Södra**

1503 *Nordeby, Nordeby, Södraby, Södreby, By* (VäSkb s 80, 81, 82, 83, 96) – 11 C, 6 b.

VrH **2 sk.**

1503 uppgår oxskatten i Norra By till 1:0 pn, vilket erläggs som del i en ox i Håvilsrud (VäSkb s 82, 83).

Oxskatten i Södra By uppgår till ½:0 pn, men Alf i By betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:14 pn; mellanskillnaden erhålls från Strand, Ny sn, Grannerud, Köla sn, och Östra Speke, Arvika sn (VäSkb s 80, 81, 82, 83, 96).

Charlottenberg Se Gunnarsbyn.

***Edhæ** 1353 *de Edhæ* (DS 4895), 1354 *af Eedh* (DS 5013), 1355 *de Edhe* (DS 5122, avskr).

*Edhæ är 1353–55 troligen sätesgård för frälsemannen Brynolf (B i sköld) (DS 4895, DS 5013, DS 5122).

1353 är Brynolf (B i sköld) i E faste vid en jordtransaktion rörande Hemming Hemmingssons (kvadrerad sköld) rätt till jord (se Berg, Älgå sn) (DS 4895).

1354 ingår Brynolf i E, tillsammans med bland andra Brynolf Jonsson, drottning Blankas kansler, i en nämnd som vittnar rörande ett brottmål där Hemming Hemmingsson dödat två personer och själv skadats (se Vall, Visnums sn, Visnums hd) (DS 5013).

1355 vittnar Brynolf i E vid ett jordbyte (DS 5122).

***Fforsze** 1564 *Fforsze* (VrH 1564:7).

VrH 1564 **1 skt.**

Fjäll 1503 *Fiæld, Fieldh* (VäSkb s 83, 95) – 11 C, 7 c.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i F till 0:7 pn, men Jon i F betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:14 pn; mellanskillnaden erhålls från Vittensten (VäSkb s 83, 95).

Gunnarsbyn 1564 *Gunnarsbyn* (VrH 1564:7) – 11 C, 9 a; nu del av Charlottenberg (HdEK).
VrH 1564 **1 skt.**

Haga 1503 *Hage* (VäSkb s 82) – 11 C, 7 a.
VrH **1 skt** (1540 öde).

1 ky; prästlandbo; redovisas 1550 i Köla sn.

1540 (endast) **1 kyskyp** (präst) (SkJb).

1503 uppgår oxskatten i H till 0:1 pn (VäSkb s 82).

1540 upptas under Köla stoms uppbörd en skyldpart i landbogården H, som räntar 2 löpar salt (SkJb s 170).

1548 tillhör den kyrkliga landbogården i H sockenprästen i Eda sn i Köla gäll (VrH 1548:1).

Hammar 1355 *curie in Hamar* (DS 5122, avskr), 1471 *Hambre* (RAp u d, avskr, SDHK 29188) – 11 C, 7 b.

VrH **1 sk.**

1355 byter Björn Djäkn bort en del av gården (*curia*) H, med räntan 5 löpar smör, till Andor Petersson (se Åmot) (DS 5122).

1471 är Guttorm i H faste på häradsting i Jösse härad (RAp u d, SDHK 29188; avskr på baksidan av RAP 1469 23/12).

1503 uppgår oxskatten i H till 0:7 pn, av vilket 0:2 pn erlæggs som del i en ox i Hungarsvik, Ny sn, och 0:5 pn som del i en stut i Hovdane, Köla sn (VäSkb s 81, 82, 83).

***Hatteret** 1503 *Hatteret* (VäSkb s 83), 1564 *Hestarudh* (VrH 1564:7), 1566 *Hatterud* (VrH 1566:15) – okänt bebyggelseläge; Hatterudsberget (12 C, 0 c) ligger ca 800 m sydost om Häljeboda, norr om berget finns sjön Hatterudstjärnen (HdEK).

VrH 1564 **1 skt.**

1503 uppgår oxskatten i H till 0:1 pn, vilket erläggs som del i en ox i Häljeboda (VäSkb s 83).

Hålteberg 1503 *Holteberg* (VäSkb s 82, 83) – 11 C, 8 a; bebyggelse-lämningar finns ca 850 m sydväst om Eda kyrka (RAÄ 269:1).

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i H till 0:7 pn, av vilket 0:5 pn erläggs som del i en ox i Häljeboda och det resterande beloppet 0:2 i pengar (VäSkb s 82, 83).

Håvilsrud 1503 *Hoffgarswig, Hoffgardzwig, Hoffwersret* (VäSkb s 82, 83), 1535 *Hånelsrudh* (GHj) – 12 C, 1 b.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i H till 0:6 pn, men Nils i H betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Norra By, denna sn, och Bortan, Gunnarskogs sn (VäSkb s 82, 83, 96).

Häljeboda 1503 *Heligbol, Heligboll* (VäSkb s 82, 83) – 12 C, 0 c.

VrH **1 sk.**

1419 Se Häljebol, Gillberga sn, Gillbergs hd.

1503 uppgår oxskatten i H till 1:0 pn, men Amund i H betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:14 pn; mellanskillnaden erhålls från *Hatteret och Hålteberg (VäSkb s 82, 83, 96).

Hög, Stora och Lilla

1535 *Høga* (GHj), 1540 *Høgh* (VrH 1540:5) – 11 C, 8 b.

VrH **1 fr** (1562 Anna Salomonsdotter /Ram/).

- Kortlanda** 1535 *Kortlandh* (GHj), 1540 *Kartlanda* (SkJb s 170) – 11 C, 8 a.
 VrH **1 ky**; prästlandbo; redovisas 1550 i Köla sn.
 1540 upptas under Köla stoms uppbörd en landbogård i K med rëntan 3 löpar salt (SkJb s 170).
 1548 tillhör landbogården i K sockenprästen i Eda sn i Köla gäll (VrH 1548:1).
- Lerot** 1564 *Leratt, Lerrotthe* (VrH 1564:7) – 11 C, 7 b.
 VrH 1564 **1 skt.**
 1564 **1 kyt.**
- Långlanda** 1535 *Longelendh* (GHj), 1540 *Longeladh* (VrH 1540:5) – 11 C, 8 a.
 VrH **1 fr**, 1564 **1 aoe.**
 1559 säljer väpnaren Knut Ingelsson (Roos) sin gård L som rëntar 3 hundrade järn, 4 hästar och 4 dagsverken och har flera fiskevatten i Hjälmaren till Gustav I (RAP 22/7).
- Mellbyn** 1225 *Medalbør* (Eirspennill s 528), 1503 *Melby* (VäSkb s 82, 96) – 11 C, 7 a.
 VrH **1 sk.**
 1564 **1 kyäng.**
 1225 omnämns M i Håkon Håkonssons saga (se Inledning s 66 ff).
 1503 uppgår oxskatten i M till 0:6 pn, men Olof i M betalar skatten för hela gården i form av en stut värd 0:12 pn; mellanskillnaden erhålls från Västby, denna sn, Ånnebol, Köla sn, och Grav, Köla sn (VäSkb s 82, 96).
- Morast** 1225 *Morastir* (Eirspennill s 528), 1502 *Skriffuit i Moorasthe* (DalsD nr 221, u å), *Morost* (VäSkb s 82) – 11 C, 9 a.
 VrH **1 sk.**
 1564 **1 kyuj.**

1225 omnämns M i Håkon Håkonssons saga (se Inledningen s 66 ff).

1502 (u å) skriver Erik Jönsson brev i M till Svante Nilsson angående återtåget från Hamar i Norge (DalsD nr 221).

1503 uppgår oxskatten i M till 1:0 pn (VäSkb s 82).

***Mylnuthorp** 1355 *Mylnuthorp* (DS 5122, avskr).

1355 byter Andor Peterson bort halva M till Björn Djäkn (se Åmot) (DS 5122).

Nolby 1535 *Mørby* (?GHj), 1540 *Nordby* (VrH 1540:5), *Stomþnen i Eda* (SkJb s 170) – 11 C, 8 a; på Nolbys ägor stod sockenkyrkan före 1840 (Lagerlöf s 153, RAÄ 20, LSA R3:145).

VrH **1 ky**; prästlandbo; kallas från 1564 Stommen; 1551–72 förlänt till prästen i Köla sn.

1540 upptas under Köla stoms uppbörd 'Stommen i Eda' med räntan 4 löpar salt (SkJb s 170).

1548 tillhör landbogården i N sockenprästen i Eda sn i Köla gäll; prästen innehar gården fritt (VrH 1548:1).

Noreborg 1355 *in Nore* (DS 5122, avskr), 1471 (omkr) *Norom* (RAp u d, avskr, SDHK 29188), 1503 *Nore* (VäSkb s 81, 82) – 11 C, 6 a.

VrH **1 sk**.

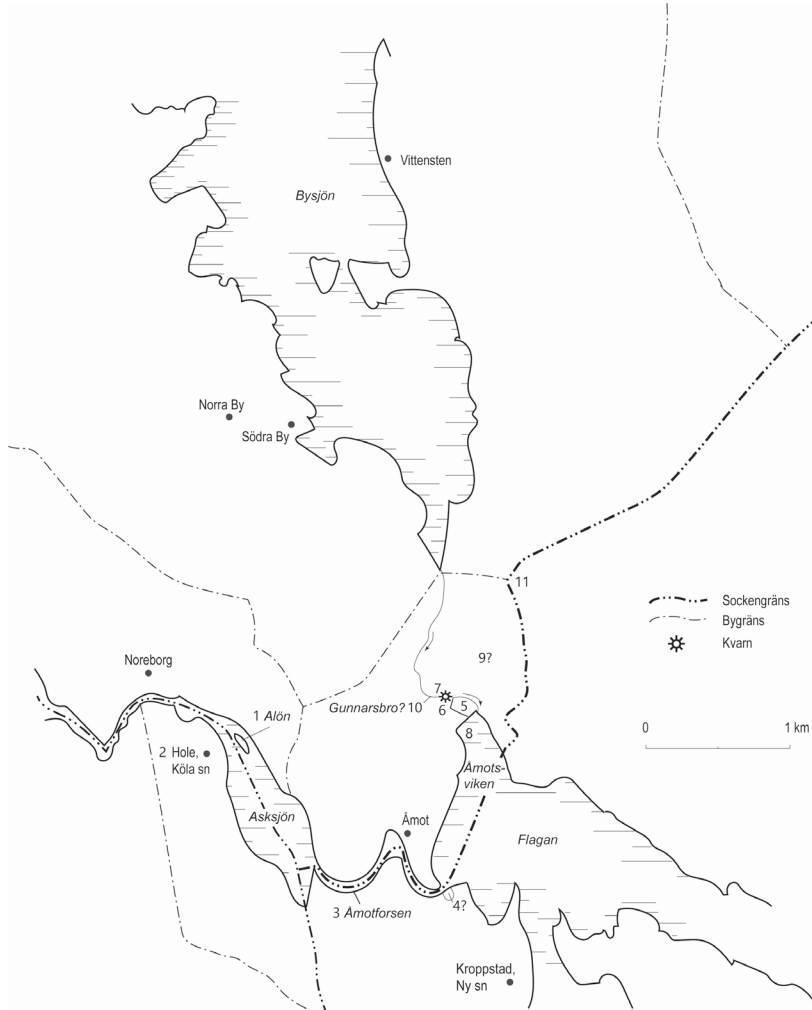
1355 byter Björn Djäkn bort en del av N, med räntan 3 löpar smör, till Andor Petersson (se Åmot) (DS 5122).

1471 är Olof i N faste på häradsting i Jösse härad (RAp u d, SDHK 29188).

1503 uppgår oxskatten i N till 0:6 pn, vilket erläggs som del i en oxe i Dalen, Ny sn (VäSkb s 81, 82).

- Sjögervål** 1471 (omkr) *Sioarvala* (RAp u d, avskr, SDHK 29188), 1503 *Sowerswoll* (VäSkb s 82) – 11 C, 7 b.
VrH **1 sk**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**.
1471 är Erik i S faste på häradsting i Jösse härad (RAp u d, SDHK 29188).
1503 uppgår oxskatten i S till $\frac{1}{2}$:0 pn (VäSkb s 82).
- *Stommen** se Nolby.
- Tångeberg** 1548 *Tongebergh* (VrH 1548:1) – 11 C, 7 a; gården låg ca 2 km sydväst om Eda nuvarande kyrka (HdEK).
VrH 1548 **1 kyt**, (1551 kytomt /torp/).
1548 tillhör torpet sockenprästen i Eda sn i Köla gäll (VrH 1548:1).
1551 redovisas torpet under rubriken 'kyrkotomter' (VrH 1551:10).
- *Tårbiornne-
bööll** 1565 *Tårbiornnebööll* (VrH 1565:2).
VrH 1565 **1 kyt**.
- Tälle** 1535 *Talla* (GHj), 1540 *Tælla* (VrH 1540:5) – 11 C, 8 a.
VrH 1564 **1 skt**.
1 fr (1562 Knut Gustavsson /Roos/).
- *Wadh** 1551 *Wadh* (VrH 1551:10).
VrH 1551 (endast) **1 kytomt** (torp).
- *Wick** 1564 *Wick* (VrH 1564:7).
VrH 1564 **1 skt**.

Vittenstens ägor



Rekonstruktion av Vittenstens ägor (ängar, fisken, öar) vid Åmot omkring 1405 enligt följande gränsmärken: 1. Alön i Ask sjön; ön tillhör Vittensten ännu 1890 (HdEK). 2. Gränsen löper via Hole, Köla sn, troligen äger Vittensten inget här. 3. Ett laxkarställe i Åmots fors (nuv Kroppstadälven). 4. Ett 'sämjeställe mot Kroppstads ägor' motsvarar troligen den ängslott Vittensten har här 1773 (LSA Kroppstad R57-9:1). 5. Flottestada äng motsvarar troligen 'Vittenstens äng' här 1768 (LSA Åmot R15-26:1). 6. Kvarntorp och kvarnfall på Åmots ed; en kvarn innehas av Vittensten här 1768 (LSA Åmot R15-26:1). 7. En 'mörtlekplats' i samma å som kvarnhuset. 8. Ett notvarp i Amotsviken; så kallas den nordligaste viken i sjön Flagan (LSA Åmot R15-26:1, år 1768). 9 och 10 är osäkra. 9. 'Hugg och hamn' i Åmots skog från kvarnhuset; Åmots skog ligger både norr och söder om ån (kallas Åmotsälven 1768) (LSA Åmot R15-26:1). 10. Gunnarsbro: möjligen namnet på bron över Åmotsälven där landsvägen löper (HdEK, LSA Åmot R15-26:1). 11. 'Kavlebron' är ett av gränsmärkena 1768 (LSA Åmot R15-26:1. Underlag: HdEK.

- Vittensten** 1405 (omkr) *Hvittesten* (VVFpp 25/1, avskr, omdat), 1503 *Hwidesten* (VäSkb s 83) – 11 C, 7 b.
- VrH **1 sk.**
- 1405 (omkring) intygar en rannsaktionsnämnd att flera ägor (ängar, fisken och öar) belägna vid Åmot tillhör Vittensten (se Åmot och kartan över Vittenstens ägor ovan) (VVFpp 25/1, omdat).
- 1503 uppgår oxskatten i V till 0:7 pn, vilket erlæggs som del i en ox i Fjäll (VäSkb s 83).
- Västby** 1471 (omkr) *Wesby* (RAp u d, avskr, SDHK 29188), 1503 *Vesby, Wesby* (VäSkb s 81, 82) – 11 C, 7 a.
- VrH **1 sk.**
- 1471 är Endrid i V faste på häradsting i Jösse hd (RAp u d, SDHK 29188).
- 1503 uppgår oxskatten i V till 0:6 pn, av vilket 0:3 pn erlæggs som del i en stut i Hovdane, Köla sn, och 0:3 pn erlæggs som del i en stut i Mellbyn, denna sn (VäSkb s 81, 82).
- Åmot, nu
Åmotfors** 1355 *curiam (...) Amoth* (DS 5122, avskr), 1359 *Amooth* (DS 6096b, avskr), 1398 *i Amot* (RAp 15/7) – 11 C, 6 b.
- VrH **1 fr** (1562 Anna Salomonsdotter /Ram/).
- 1355 byter Andor Petersson bort sin gård Å med alla tillhörigheter och med halva *Mylnuthorp till Björn Djäkn, mot en del av gården (*curia*) Hammar, denna sn, en del av *Aslaksrudh, Älgå sn, en del i Noreborg, denna sn, och gården (*curia*) Avelsbol, Stavnäs sn, Gillbergs hd, samt en summa pengar och 8 alnar kläde från Brygge, Belgien, som givits till hans maka; åtta män, bestående av bland annat tre kaniker från Skara domkyrka, intygar att bytet skett enligt Värmlandslagen (DS 5122).
- En tvist uppstod kring bytet; två år senare ger kung Magnus i uppdrag åt Jöns Bengtsson och herr Peter, kyrkoherde i Tingvalla, att rannsaka och döma i målet mellan Björn Djäkn och Andor Petersson (DS 5718).

- 1359 kungör Jöns Bengtsson och Harald Torgersson, underlagman i Värmland, på landsting i Tingvalla, att de tilldömt Björn Djäkn hela Å med allt som därtill hör, som Björn Djäkn anskaffat på rätt sätt med stadfästelse och omfärd så som värmländsk lag föreskriver; godset frändömdes 'dem som fört talan emot' (dvs Sigurd Haftorsson, se nästa belägg) eftersom ingen kom till tinget med fler bevis eller mer behörig rätt än Björn Djäkn (DS 6096a).
- 1364 (tidigast/1360-talets slut) meddelar Sigurd Haftorsson (Sudreimsätten) till Björn Djäkn att han via brev från lagmannen och andra fått veta att hans jord i Å, vilken hustru Elin och Andor Petersson tidigare givit honom i vittnens närvaro, frändömts honom. Varken Sigurd Haftorsson eller hans rätta ombud hade kallats till tinget, såsom både norsk och värmländsk lag föreskriver, och Sigurd Haftorsson ber därför att hans jord inte ska ofredas förrän Erik Puke återkommer till Värmland. Sigurd Haftorsson vill att han och Björn Djäkn ska äga hälften var; Sigurd säger sig vara beredd att köpa motpartens lott till fullt värde eller sälja sin egen lott. (DS 6096b.)
- 1398 tillfaller en tredjedel i Å Birger Larsson (eget sigill) vid det jordskifte som gjorts mellan honom, Björn Bengtsson och Hugo Enarsson (se Sund, Arvika sn) (RAP 15/7).
- 1405 (omkring) stadfäster Värmlands lagman Agmund (Hemmingsson) Hatt, på lagmansting i Jösse hd, de gränsmärken som utvisar Vittenstens ägor vid Åmot; 1. Alön i Askesjön – 2. Hole, Köla sn, och Holes ägor – 3. ett laxkarsställe i Åmot fors – 4. ett 'sämjeställe' mot Kroppstads, Ny sn, ägor – 5. [F]lottestada äng – 6. kvarntorpet och kvarnfallet 'uppe på' Åmots ed – 7. en 'mörtleplats' i samma å som kvarnen – 8. ett notvarp i Åmotsviken – 9. hugg och hamn från kvarnhuset och i Åmots skog och – 10. till *Gvnnarsbro och därifrån till – 11. *K[a]flabron (VVFpp 25/1, SDHK 16402, omdat, se Nilsson 1997 s 83); flera av platserna tillhör Vittensten under 1700- och 1800-talen, se kartan över Vittenstens ägor och bildtexten där.
- Gränsdragningen har sannolikt ett samband med 1398 års delning av Åmot.

- 1423 säljer två kvinnor, enligt Fernow, en ström vid Å till Tord Haarek; Övind i By uppvisade enligt samma källa köpebrevet på ting år 1641 (Fernow 1 s 272).
- 1440 pantsätter Peder Djäkn och hans hustru Katarina Agmundsdotter (Hatt) två tredjedelar i gården Å, som årligen räntar 2:0 pn, till Karl Knutsson (Bonde) för 40 gyllen (C 4 f 42r-v).
- 1449 säljer Bengt Algotsson (tre rosor) 'en tredjedel' i Eda sn, som avkastar 3 löpar smör och en tunna malt till Jöns Lagepose (se Säter, Kila sn, Näs hd) (DalsD nr 125) – avser troligen Åmot, se notisen 1472 nedan.
- 1472 ger Knut Posse tre gårdar i Värmland som morgongåva till sin hustru Birgitta Gustavsdotter (Sture), nämligen Å, Knåll, Glava sn, Gillbergs hd, och en icke namngiven gård [troligen Säter] i Kila sn, Näs hd; alla tre gårdarna uppges ligga i *Wästrehäredt* (?Västersysslet); morgongåvan, som totalt uppgår till ett värde av 1000 mark Stockholmsmynt, omfattar även gårdar i Västergötland och Dalsland (DalsD nr 159).

Åmotfors Se Åmot.

Ås 1503 *Ass, Aas* (VäSkb s 82) – 11 C, 8 b.
 VrH **1 sk**, 1545 **1 skt**, 1564 **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i Ås till 0:5 pn, vilket erläggs som del i en stut i Lunden, Köla sn (VäSkb s 82).

Ämterud, Norra och Södra 1458 *Ämpteredh*(?) (B 16 fol 97, avskr), 1535 *Æmpteredh* (GHj), 1540 *Emterudh* (VrH 1540:5) – 12 C, 0 a (Norra) och 11 C, 9 a (Södra).

VrH **2 sk**.

1458 är Gudbrand i Ä vittne på tinget i Tingvalla (B 16 fol 97).

Öjenäs

1503 *Øgenes* (VäSkb s 83) – 22 C, 7 c.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i Ö till ½:0 pn (VäSkb s 83).

Östby

1548 *Östby* (VrH 1548:1) – 11 C, 7 b.

VrH 1548 **1 kyt** (1551 kytomt /torp/).

1548 tillhör torpet sockenprästen i Eda sn i Köla gäll (VrH 1548:1).

1551 redovisas torpet under rubriken 'kyrkotomter' (VrH 1551:10).

Gunnarskogs socken

1503 *Gunderskog soken* (VäSkb s 83).

1528 *Gunnadtskogs sochn* (GR 5 s 197).

1540 *Stompen i Gunnarskog, Gunnarskogs kyrkies* (SkJb s 171).

Omfattning: En del av socknen utbröts vid skapandet av Bogens annexförsamling 1849 (Lagerstedt s 94, SOV 6 s 21, 39). En karta över Gunnarskogs socken från 1702 visar att det var gården Axland som överflyttades till Bogens församling (LSA R29-1:1).

Annexförhållande: Gunnarskogs socken var vid reformationen annex till Arvika socken (SkJb, SOV 6 s 39).

Kyrkan: Nuvarande träkyrkan byggdes på 1720-talet. Den föregicks av en träkyrka vars kor och torn byggdes 1684. Fernow (1773) uppger att trakten var öde efter digerdöden och att man vid återbefolkningen hade planer på att flytta kyrkan till Gravåsmon längre söderut och att "tomtstenarne" ännu syntes, men att man istället återuppbyggde på den gamla platsen. I modern tid pekas Kyrkåsen, nu ett grustag 2 km söder om Gunnarskog, ut som den alternativa kyrkplatsen (RAÄ 527).

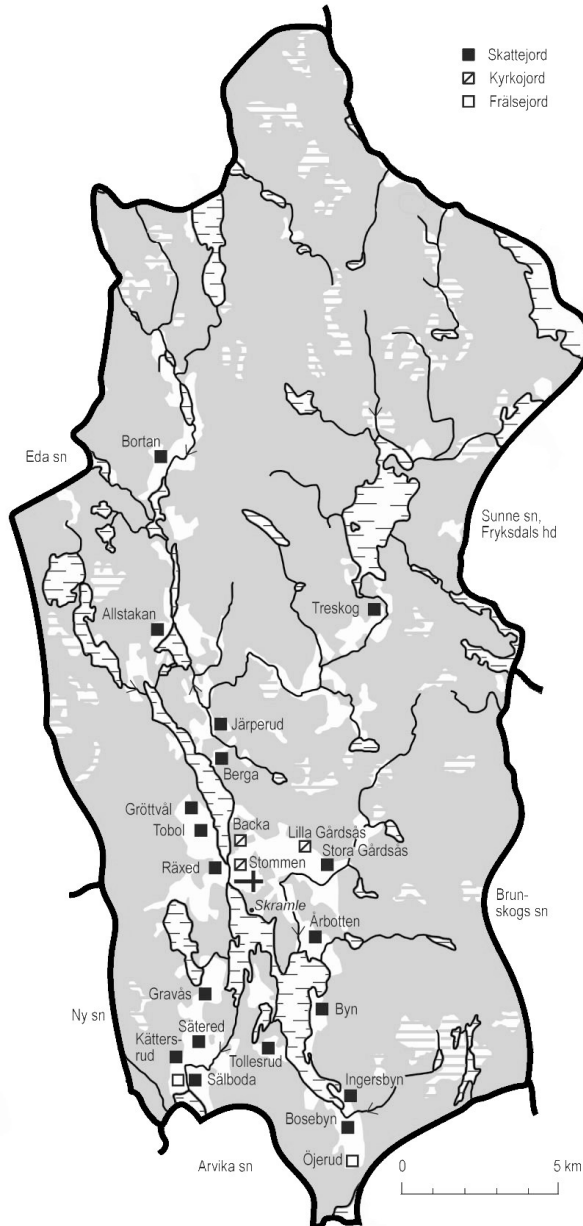
Enligt Fernow fanns Sankta Katarinas och Sankta Margaretas bilder i kyrkan. Han berättar vidare att då gamla kyrkan revs 1725 hade man hittat en mängd papper och pergamentsbrev uppe på valvet, men då han efterfrågade dem 1766 fick han veta att ingen hade brytt sig om att spara dem eftersom ingen kunde läsa dem. (Lagerlöf s 154, Fernow s 289 ff, 222 not.)

Runsten: Vid en arkeologisk utgrävning 1993 påträffades den så kallade Skramlestenen (Vr NOR1994;27) ristad med urnordiska runor; den låg som syllsten i ett hus byggt på 1200-talet (RAÄ 595:2, RAÄ 818:1, Gustavsson & Swantesson). Platsen är markerad som torpställe under Stommen i Gunnarskog år 1640 (LSA R3:97) och kallas Skramblerudsudden 1709 (LSA Stommen R29-25:2). Se sockenkartan s 321 för platsens lokalisering.

Antal jordeboksenheter Vrh 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyt	kyskog	fr
Allstakan	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Backa	—	—	—	1 (1)	—	—	—
Berga	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Bortan	1 (1)	—	—	—	—	0 (1)	—
Bosebyn	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Byn	1 (1)	—	—	1 (0)	—	—	—
*Ffalla	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Gravås	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Gröttvål	1 (1)	—	—	—	—	—	—
*Gudzrudh	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Gårdsås	1 (1)	—	—	—	1 (1)	—	—
Ingersbyn	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Järperud	1 (1)	—	—	—	—	—	—
*Kiernebacka	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Klanderud	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Kolstan	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Kättersrud	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—	—
*Osbyll	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Räxed	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Ryggestan	—	—	0 (1)	—	—	—	—
*Selliunge- skogenn	—	—	—	—	—	0 (1)	—
*Slobytegenn	—	—	—	—	—	0 (1)	—
*Speszerud	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Stommen	—	—	—	1 (1)	—	—	—
Sälboda	1 (1)	—	—	—	—	—	1 (1)
Sätered	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Tobol	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Treskog	1 (1)	—	—	—	—	0 (1)	—
Tollesrud	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Tvärud	—	—	0 (1)	—	—	—	—
*Tænderudh	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Årbotten	1 (1)	—	0 (1)	—	—	—	—
Öjerud	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Summa	16(15)	0(3)	0(12)	3(2)	1(1)	0(4)	1(1)

Gunnarskogs socken



Gunnarskogs socken omkring 1550. Den norra gränsen har rekonstruerats med hjälp av karta över Gunnarskogs socken 1702 (LSA R29-1:1).

- Allstakan** 1503 *Alstagen* (VäSkb s 83, 96) – 11 C, 8 d.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i A till 1:0 pn, vilket Örjan i A erlägger i form av en ko med detta värde (VäSkb s 83, 96).
- Backa, Norra och Södra** 1535 *Backa* (GHj) – 11 C, 7 d.
VrH **1 ky**; prästlandbo.
1540 upptas under Arvika stoms uppbörd en landbogård i B med räntan 2 hundra järn (SkJb s 171).
1548 tillhör landbogården i B sockenprästen i Gunnarskogs sn i Arvika gäll (VrH 1548:1).
- Berga** 1503 *Berge* (VäSkb s 83, 96) – 11 C, 8 d.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i B till 1:0 pn, vilket erläggs i form av en ko med detta värde (VäSkb s 83, 96).
- Bortan** 1503 *Boretagen* (VäSkb s 83) – 12 C, 0 d.
VrH **1 sk.**
1564 1 kyskog.
1503 uppgår oxskatten i B till 0:5 pn, av vilket 0:4 pn erläggs som del i en oxe i Håvilrsrud, Eda sn, och 0:1 betalas i pengar (VäSkb s 83).
- Bosebyn** 1503 *Bossebyn, Bosseby, Basbyn* (VäSkb s 81, 83) – 11 C, 5 e.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i B till 0:6 pn, men Ivar i B betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Ingersbyn, denna sn, Dalen, Ny sn, och Myre, Ny sn (VäSkb s 81, 83).

- Byn** 1503 *Byn* (VäSkb s 83) – 11 C, 6 e.
 VrH **1 sk.**
 1540–43 **1 ky**; redovisas 1543 i Arvika sn.
 1503 uppgår oxskatten i B till ½:0 pn, av vilket 0:2 pn erlæggs som del i en ox i Årbotten och 0:2 betalas i pengar (VäSkb s 83).
- *Ffalla** 1568 *Ffalla* (VrH 1568:15).
 VrH 1568 **1 skt.**
- Gravås** 1355 *de Graffaass* (DS 5122, avskr), 1503 *Graffas, Grafas* (VäSkb s 81, 83, 95) – 11 C, 6 d.
 VrH **1 sk.**
 1355 är Dag i G faste i samband med en jordtransaktion (DS 5122).
 1503 uppgår oxskatten i G till 0:6 pn, men Lars i G betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:20 pn; mellanskillnaden erhålls från Sätered, denna sn, och Berg, Ny sn (VäSkb s 81, 83, 95).
- Gröttvål** 1503 *Grytwoll, Gridwol* (VäSkb s 83) – 11 C, 7 d.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i G till 1:0 pn, vilket erlæggs som del i en ox i Årbotten (VäSkb s 83).
- Gårdsås, Stora och Lilla** 1503 *Garsas* (VäSkb s 81, 83), 1535 *Gardsås* (GHj), 1540 *Lillegårdzås* (SkJb s 171) – 11 C, 7 e.
 VrH **1 sk.**
 1540 (endast) **1 kyt** (SkJb), därefter först 1564 **1 kyt**; kallas Lilla Gårdsås.
 1503 uppgår oxskatten i G till 1:0 pn, vilket erlæggs som del i en ox i Björkenäs, Ny sn (VäSkb s 81, 83).
 1540 upptas under Gunnarskogs kyrkas uppbörd torpet Lilla G med räntan 4 skilling (SkJb s 171).

- Ingersbyn** 1503 *Jngisby, Jngisbyn* (VäSkb s 83), 1535 *Ingolsbyn* (GHj) – 11 C, 6 e.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i I till ½:0 pn, vilket erläggs som del i en oxe i Bosebyn (VäSkb s 83).
- Järperud** 1503 *Jerpperet* (VäSkb s 80, 83, 95) – 11 C, 8 d.
 VrH **1 sk** (1568 2 sk).
 1503 uppgår oxskatten i J till 1:0 pn, men Halvord i J betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Tobol, denna sn, och Västra Speke, Arvika sn (VäSkb s 80, 83, 95).
- *Kiernebacka** 1564 *Kiernebacka* (VrH 1564:7).
 VrH 1564 **1 skt.**
- Klanderud** 1564 *Klanderudh* (VrH 1564:7) – 11 C, 9 d.
 VrH 1564 **1 skt.**
- Kolstan** 1564 *Kålstakenn* (VrH 1564:7) – 11 C, 9 d.
 VrH 1564 **1 skt.**
- Kättersrud** 1503 *Ketelsret* (VäSkb s 80, 83, 95) – 11 C, 6 d.
 VrH **1 sk**, 1564 ½ **sk.**
 1503 uppgår oxskatten i K till 0:7 pn, men erläggs av Dag i K i form av en oxe värd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Sälboda, denna sn, och Västra Speke, Arvika sn (VäSkb s 80, 83, 95).
- *Osbyll** 1564 *Osbyll* (VrH 1564:7).
 VrH 1564 (endast) **1 sk**; redovisas i Arvika sn; marginal-anteckning.
 1564 **1 skt.**
- Prästgården** Se Stommen.

- Russerud** 1564 *Gudzrudh* (VrH 1564:7) – 11 C, 6 d; kallas 'Russerud' (*Rudz Rudh*) först 1590 (SOV 6 s 44).
VrH 1564 **1 skt.**
- Ryggestan** 1564 *Rygestakenn* (VrH 1564:7) – 11 C, 7 d.
VrH 1564 **1 skt.**
- Räxed** 1545 *Regzedth* (VrH 1545:11) – 11 C, 7 d.
VrH 1545 **1 skt**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**; 1545 öde.
- *Selliungeskogenn** 1564 *Selliungeskogenn* (VrH 1564:7).
VrH 1564 **1 kyskog.**
- *Slobytegenn** 1564 *Slobytegenn* (VrH 1564:7) – jfr Slobyn, Brunskogs sn.
VrH 1564 **1 kyskog.**
- *Speszerud** 1564 *Speszrudh* (VrH 1564:7).
VrH 1564 **1 skt.**
- Stommen** 1535 *Prestegorden* (GHj), 1540 *Stompnen i Gwnnerskog* (SkJb s 171), 1540 *Præstegården* (VrH 1540:5) – 11 C, 7 d.
VrH **1 ky**; prästlandbo; kallas i VrH 'prästgården' före 1564, därefter Stommen.
1540 upptas under Arvika stoms uppbörd Stommen i Gunnarskog med räntan 2 hundra järn (SkJb s 171).
1548 tillhör landbogården i P sockenprästen i Gunnarskog sn i Arvika gäll (VrH 1548:1).
- Sälboda, Västra och Östra** 1503 *Selbode* (VäSkb s 83) – 11 C, 6 d.
VrH **1 sk.**
1 fr (1550 1 aoe); Västra S; redovisas 1548–50 i Ny sn (1562 Jöns Pedersson /Bratt /).
1503 uppgår oxskatten i S till 0:6 pn, vilket erläggs som del i en oxe i Kättersrud (VäSkb s 83).

- Sätered** 1503 *Säteret, Sætere* (VäSkb s 83) – 11 C, 6 d.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn, vilket erlæggs som del i en ox i Gravås (VäSkb s 83).
- *Takenn** 1564 *Takenn* (VrH 1564:7).
 VrH 1564–66 **1 skt.**
- Tobol** 1503 *Tofbol, Toffbol* (VäSkb s 83) – 11 C, 7 d.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i T till 1:0 pn, vilket erlæggs som del i en ox i Järperud (VäSkb s 83).
- Treskog** 1503 *Traskog, Træskog* (VäSkb s 80, 83, 96) – 11 C, 9 e; (se karta LSA Treskog R29-33:1, år 1702).
 VrH **1 sk.**
 1564 1 kyskog.
 1503 uppgår oxskatten i T till 1:0 pn, men Erik i T betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Sund, Arvika sn (VäSkb s 80, 83, 96).
- Tollesrud** 1535 *Tållessrudh* (GHj), 1564 *Tulleszrudh* (VrH 1564:7) – 11 C, 6 d.
 VrH 1564 $\frac{1}{2}$ **sk.**
 1535 upptas T med avgiften 0:10 pn bland gårdarna i hjälpskattelängden över Värmland; de flesta andra gårdar erlade 2:0 pn och i marginalen anges 'en fattig man' (GHj f 429).
- Tvärud** 1564 *Tuarudh* (VrH 1564:7) – 11 C, 8 d.
 VrH 1564 **1 skt.**
- *Tænderudh** 1564 *Tænderudh* (VrH 1564:7).
 VrH 1564 **1 skt.**

Årbotten, Stora
och Lilla

1503 *Orebund, Orebundh, Orband* (VäSkb s 83, 95), 1535
Årbottn (GHj) – 11 C, 6 e och 11 C, 7 e.

VrH **1 sk.**

1564 **1 skt**; Lilla Å.

1503 uppgår oxskatten i Å till 1:0 pn, men Erik i Å betalar
skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:18 pn;
mellanskillnaden erhålls från Gröttvål och Byn (VäSkb
s 83, 95).

Öjerud

1551 *Öyerydh* (VrH 1551:10), 1564 *Öierudh* (VrH 1564:7).

VrH 1564 **1 skt.**

1551 (endast) **1 fr.**

Köla socken

1379 i *Kyøl* (DS 10080).

1503 *Kolle soken, Køll soken, Kolsoken* (VäSkb s 81, 82).

1540 *Köls geld, Köls kyrkia* (SkJb s 38, 171).

Omfattning: Socknens omfattning var 1950 densamma som på medeltiden och 1500-talet.

Annexförhållande: Vid medeltidens slut var Köla socken moderförsamling till Eda socken, Jösse härad, samt till Järnskogs och Skillingmarks socknar i Nordmarks härad (SkJb, SOV 6 s 50).

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan byggdes enligt Djurklou 1701. 1692 anges emellertid Köla vara en gammal träkyrka med torn, men ”der är nyligen upbyggd een steenkyrckia, dock med det förra trätornt”. Träkyrkan låg således på samma plats som den nuvarande.

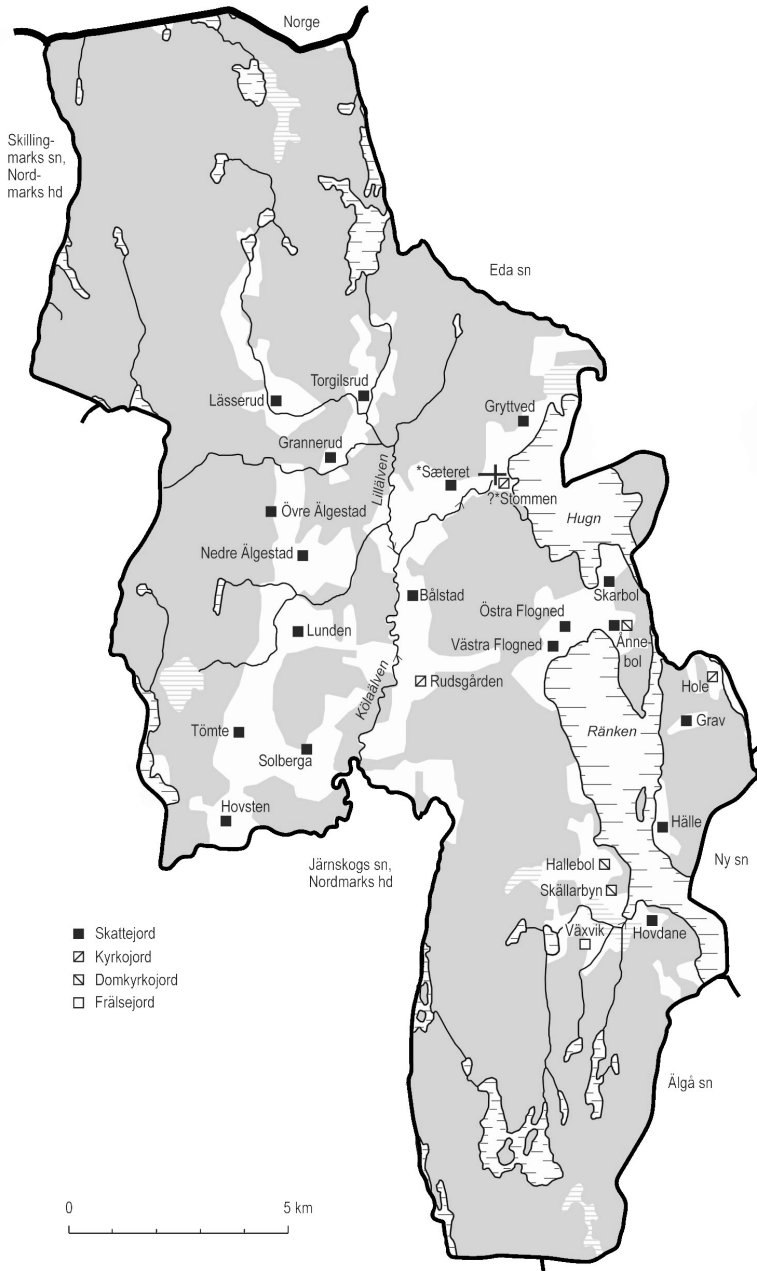
Kyrkan har en täljstensfunt från mitten av 1200-talet och två senmedeltida klockor, den ena med ett pilgrimsmärke från Vadstena. (Djurklou 1867 s 68; Lagerlöf s 154; Lhb; Hallbäck s 62.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	½ ky	kyt	dky	fr
Bålstad	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
*Engegård	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Flogned	2 (2)	—	—	—	—	—	—	—
Grannerud	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—	—	—
Grav	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—	—	—
Gryttved	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Hallebol	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Hole	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—
Hovsten	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Hovdane	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Hälle	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Korterud	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Lernäs	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Lunden	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Lässerud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Rudsgården	—	—	—	1 (0)	0 (1)	—	—	—
Skarbol	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Skällarbyn	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Solberga	0 (1)	—	1 (0)	—	—	—	—	—
*Sæteret	—	—	1 (1)	—	—	—	—	—
*Stommen	—	—	—	1 (0)	—	—	—	—
Torgilsrud	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—	—	—
Tömte	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Växvik	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Ånnebol	—	0 (1)	1 (0)	—	—	—	—	—
Älgestad	2 (1)	0 (1)	—	—	—	—	—	—
Summa	16(13)	0 (5)	3 (4)	2 (0)	0 (1)	0 (1)	2 (2)	1 (1)

Dessutom redovisar längderna **1(0) kyskyp** i Hole, **0(1) kyskog** i Lässerud, **1(0) kyskyp** i Ånnebol, och **0(1) kyuj** i Ånnebol.

Köla socken



Köla socken omkring 1550.

- Adolfsfors** Se *Sæteret.
- Bålstad** 1503 *Bulstade, Bolstad* (VäSkb s 81, 82) – 11 B, 6 j.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i B till 0:6 pn, av vilket 0:5 pn erlæggs som del i en oxe i Dalen, Ny sn; det resterande beloppet om 0:1 betalas i pengar (VäSkb s 81, 82).
- *Engegård** 1565 *Engegård* (VrH 1565:2).
 VrH 1565 **1 skt.**
- Flogned, Västra**
 och Östra 1503 *Flonet, Vestre Flonet* (VäSkb s 82, 95) – 11 C, 6 a.
 VrH **2 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i Östra F till ½:0 pn, vilket erlæggs som del i en oxe i Hovsten (VäSkb s 82).
 Oxskatten i Västra F uppgår till 1:0 pn, men Sigvard i Västra F betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:13 pn; mellanskillnaden erhålls från Skarbol (VäSkb s 82, 95).
- Grannerud** 1503 *Gramderet(?), Granneret* (VäSkb s 82) – 11 B, 7 j.
 VrH **1 sk**, 1564 **½ sk**, 1566 **1 sk**, 1568 **½ sk** (1569 1 sk).
 1503 uppgår oxskatten i G till 0:3 pn, av vilket 0:1 erlæggs som del i en oxe i Södra By, Eda sn, och det resterande beloppet om 0:2 betalas i pengar (VäSkb s 82).
- Grav** 1503 *Graff* (VäSkb s 82) – 11 C, 6 a.
 VrH **1 sk**, 1545 **1 skt**, 1564 **½ sk**.
 1503 uppgår oxskatten i G till 0:2 pn, av vilket 0:1 pn erlæggs som del i en stut i Mellbyn, Eda sn, och det resterande beloppet om 0:1 betalas i pengar (VäSkb s 82).

- Gryttved** 1503 *Gryttwig* (VäSkb s 82) – 11 C, 7 a.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i G till ½:0 pn (VäSkb s 82).
- Hallebol** 1535 *Hallebøll* (GHj), 1540 *Hallabördh* (SkJb s 38) – 11 C, 5 a.
 VrH **1 dky.**
 1419 Se Häljebol, Gillberga sn, Gillbergs hd.
 1540 upptas under Brödragårdens prebenda i Skara domkyrka en landbogård i H, tillhörande Köla gäll med räntan 1½ löpar salt (SkJb s 38).
- Hole** 1405 *Holl, Hol* (VVFpp 25/1, SDHK 16402, avskr), 1540 *Hola* (SkJb s 171) – 11 C, 6 a.
 VrH 1540 (endast) **1 kyskyp** (präst) (SkJb); öde, redovisas därefter först 1550 **1 kyt** (1551 1 kytomt (torp)).
 1405 (omdaterad från 1454) uppräknas H i samband med en gränsdragning av Vittenstens, Eda sn, ägor vid Åmot, Eda sn (se Åmot, Eda sn) (VVFpp 25/1, SDHK 16402).
 1540 upptas under Köla stoms uppbörd en skyldpart i ödegården H som räntar 1 löp salt (SkJb s 171).
- Hovdane** 1503 *Hoffdyn* (VäSkb s 81, 82, 96) – 11 C, 5 a.
 VrH **1 sk**; redovisas från 1564 i Älgå sn.
 1503 uppgår oxskatten i H till ½:0 pn, men Erik i H betalar skatten för hela gården i form av en stut värd 0:12 pn; mellanskillnaden erhålls från Hammar, Eda sn, och Västby, Eda sn (VäSkb s 81, 96).
- Hovsten** 1503 *Hofsten, Hoften, Hofften, Hosten* (VäSkb s 82, 95) – 11 B, 5 i.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i H till 0:6 pn, men Karl i H betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Östra Flogned, Älgestad och Lässerud (VäSkb s 82, 95).

- Hälle** 1503 *Hielle, Helle* (VäSkb s 81) – 11 C, 5 a.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i H till ½:0 pn, vilket erläggs som del i en stut i Östra Brevik, Ny sn (VäSkb s 81).
- Korterud** 1564 *Kortterudh* (VrH 1564:7) – 11 B, 7 i.
 VrH 1564 **1 skt**; redovisas i Eda sn.
- Lernäs** 1564 *Leernes* (VrH 1564:7) – 11 B, 7 j.
 VrH 1564 **1 skt**; redovisas i Gunnarskogs sn.
- *Lofftterudh** 1551 *Lofftterudh* (VrH 1551:10).
 VrH 1551 (endast) **1 sk.**
- Lunden** 1471 *Lwnde* (RAp u d, avskr, SDHK 29188), 1503 *Lwnd*,
Lwnde (VäSkb s 82) – 11 B, 6 j.
 VrH **1 sk**; saknas 1551; innehas 1564–68 av länsman.
 1471 är Tyrgils i L faste på häradsting i Jösse hd (RAp u d, SDHK 29188).
 1503 uppgår oxskatten i L till 0:7 pn, men Olof i L betalar skatten för hela gården i form av en stut värd 0:12 pn; mellanskillnaden erhålls från Ås, Eda sn (VäSkb s 82).
 1550 är Erik i L nämndeman på lagmansting i Häggvik, Eds sn, Grums hd (Eklund s 47).
- Lässerud** 1503 *Løsseret* (VäSkb s 82) – 11 B, 7 i.
 VrH **1 sk.**
 1564 1 kyskog.
 1503 uppgår oxskatten i L till 0:6 pn, av vilket 0:1 pn erläggs som del i en oxe i Hovsten (VäSkb s 82).

- Rudsgården** 1540 *Rwdzgården* (SkJb s 171) – 11 B, 6 j.
 VrH 1540 (endast) **1 ky**; prästlandbo (SkJb), därefter först 1550 **1 kyt** (1551 1 kytomt /torp/), 1564 **1 ky**, 1565 ½ **ky**, 1566 **1 ky**, 1568 ½ **ky**.
 1540 upptas under Köla stoms uppbörd en landbogård i R med räntan 4 skilling (SkJb s 171).
- Skarbol** 1503 *Skardeboll, Skordeboll* (VäSkb s 82) – 11 C, 6 a; gården låg tidigare ca 1 km nordost om nuvarande Skarbol (RAÄ 201, LSA R3:111, år 1641).
 VrH **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i S till 0:5 pn, vilket erläggs som del i en oxe i Västra Flogned (VäSkb s 82).
- Skällarbyn** 1354 *af Skiældærby* (DS 5013), 1355 *de Skællærby* (DS 5122, avskr), 1535 *Skellerbyn* (GHj), 1540 *Skellærebyn* (?SkJb s 6) – 11 C, 5 a.
 VrH **1 dky**.
 1354–55 är Skällarbyn sätesgård för Gregers (G i sköld) (DS 5013, DS 5122).
 1354 ingår Gregers (G i sköld) i S, tillsammans med Brynolf Jonsson, drottning Blankas kansler, och andra kyrkliga eller världsliga personer, i en nämnd som vittnar rörande ett brottmål där Hemming Hemmingsson (kvadrerad sköld) dödat två personer och själv skadats (se Vall, Visnums sn, Visnums hd) (DS 5013).
 1355 är Gregers i S faste i samband med en jordtransaktion (DS 5122).
 1540 upptas ?S bland gårdar som betalar järnskatt, med räntan 3 'fjärdings' löpar salt(?) [textförlust; endast ...ll] (SkJb s 6). – I den samtida summeringen av järnskatten, skriven av biskop Sven Jacobi, ingår 3 löpar salt; alla övriga gårdar räntade järn (SkJb s 6 not 1).
 1500-tal är Erik i S vittne (se Berg, Älgå sn) (OtToLb s 84 not 17).

- Solberga** 1503 *Solberg, Solleberg* (VäSkb s 80, 82) – 11 B, 6 j.
 VrH **1 skt**, 1551 **1 sk**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**, 1572 **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i S till $\frac{1}{2}$:0 pn, vilket erläggs som del i en oxe i Mötterud, Arvika sn (VäSkb s 80, 82).
- *Stommen** 1540 *Köla stomps* (SkJb s 170) – jfr Köla prästgård som finns markerad på karta från 1641 (LSA Köla prästgård R3:120); upptas i jb först 1685 (SOV 6 s 53 f).
 VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJb).
 1540 upptas under 'Köla stomps' uppbörd Nolby, Eda sn, Järnskog, Järnskogs sn, Nordmarks hd, Klevene, Skillingmarks sn, Nordmarks hd, Kortlanda, Eda sn, Haga, Eda sn, Hole, denna sn, Ånnebol, denna sn, Rudsgården, denna sn, och Byn, Älgå sn (SkJb s 170 f).
- *Säteret**, nu Adolfsfors 1503 *Säteret* (VäSkb s 82) – 11 B, 7 j.
 VrH **1 skt**; saknas 1565.
 1503 uppgår oxskatten i S till 0:3 pn (VäSkb s 82).
- Torgilsrud** 1503 *Tergutzret* (VäSkb s 82) – 11 B, 7 j; gården låg tidigare ca 400 m söder om nuvarande bebyggelse (RAÄ 164, LSA Torgilsrud R3:121).
 VrH **1 sk**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**, 1566 **1 sk**, 1568 $\frac{1}{2}$ **sk** (1569 1 sk).
 1503 uppgår oxskatten i T till 0:3 pn (VäSkb s 82).
- Tömte** 1503 *Tömte* (VäSkb s 80, 82) – 11 B, 6 i.
 VrH **1 sk** (1551 2 sk).
 1503 uppgår oxskatten i T till $\frac{1}{2}$:0 pn, av vilket 0:1 pn erläggs som del i en oxe i Mötterud, Arvika sn, och det resterande beloppet om 0:3 betalas i pengar (VäSkb s 80, 82).
- Växvik** 1535 *Vexeuik* (GHj), 1540 *Væxeuik* (VrH 1540:5) – 11 C, 5 a.
 VrH **1 fr** (1550 1 aoe) (1562 Maurits Stake).

- Ånebol** 1503 *Aneboll, Anebol* (VäSkb s 82), 1535 *Ånebøll* (GHj), 1540 *Anabyn* (SkJb s 171) – 11 C, 6 a.
- VrH **1 skt**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**.
- 1540–50 **1 dky**, 1550 **1 kyt**.
- 1540 (endast) **1 kyskyp** (präst) (SkJb) redovisas där-
efter först 1548 **1 kyuj**, (1551 1 kytomt (utjord)).
- 1503 uppgår oxskatten i Å till 0:2 pn, vilket erlæggs som del
i en stut i Mellbyn, Eda sn (VäSkb s 82).
- 1540 upptas under Köla stoms uppbörd en skyldpart i Å,
med räntan 1 löp salt (SkJb s 171).
- 1548 tillhör kyrkans torp i Å sockenprästen i Eda sn i Köla
gäll (VrH 1548:1).

Älgestad, Nedre

- och Övre 1503 *Eliastat, Ostre Eliastat* (VäSkb s 82) – 11 B, 7 j; Östra
Älgestad motsvarar Nedre Älgestad (LSA Älgestad
R3:122).
- VrH **2 sk**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk** + $\frac{1}{2}$ **sk**, 1565 **1 sk** (Övre) + $\frac{1}{2}$ **sk**
(Nedre).
- 1503 uppgår oxskatten i Ä till 0:7 pn, vilket erlæggs som del
i en ox i Hovsten (VäSkb s 82).
- Oxskatten i Östra Ä uppgår till $\frac{1}{2}$:2 pn (dvs 0:6 pn)
(VäSkb s 82).

Mangskogs socken

Mangskogs socken bildades 1877 genom utbrytning av den tidigare kapellförsamlingen Mangskog (bildad 1705) i norra delen av Brunskogs socken (SOV I s 40).

Ny socken

1225 *við Nyiu kirkju* (Eirspennill s 529; omnämns i Håkon Håkonssons saga att värmlänningarna byggt en barrikad vid Ny kyrka, se Inledningen s 66 ff).

1400 *i Nysoken* (UUBp 18/7).

1473 *i Ny sokn* (RAp 10/2).

Omfattning: Ny socken hade samma utbredning 1950 som under medeltiden och 1500-talet.

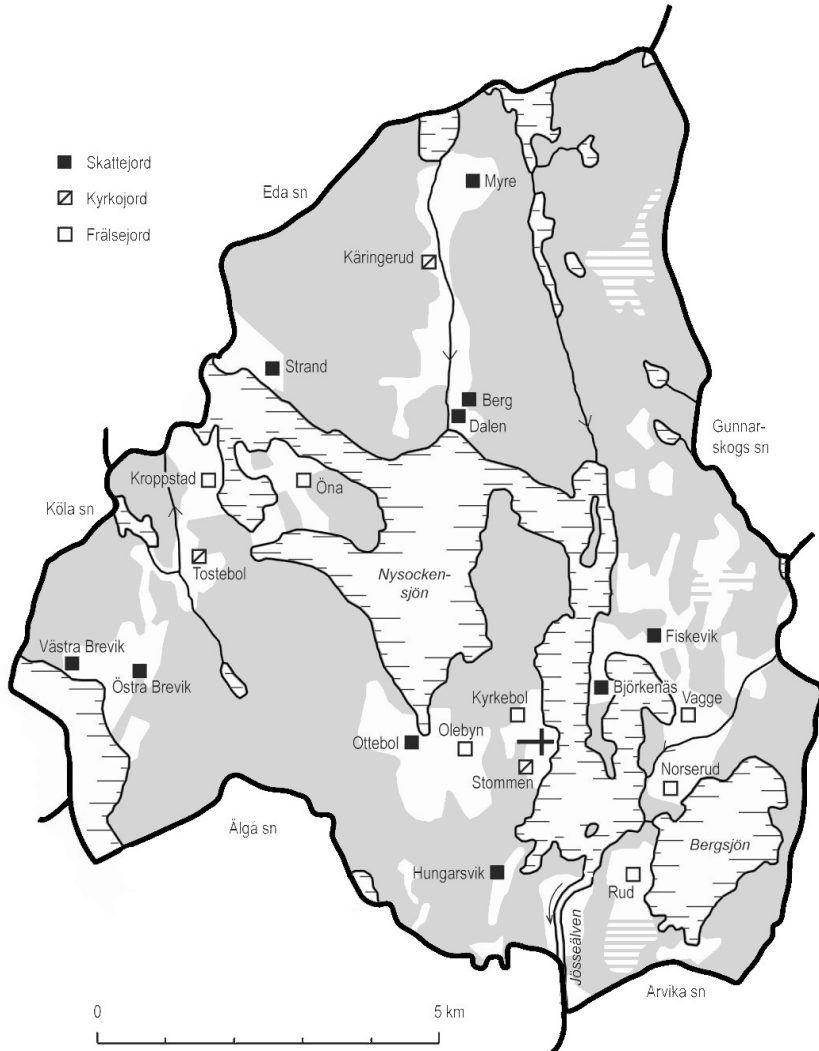
Kyrkan: Den nuvarande kyrkan invigdes 1890. Föregångaren låg något tiotal meter åt västnordväst (RAÄ 54). Den var en träkyrka som enligt Djurklou tillbyggdes på längden i mitten av 1600-talet; långhusets ursprungliga mått uppger han till 27 x 22 fot (8,1 x 6,6 m). Den byggdes om till korsform 1756. 1692 uppges den vara en "något gammal" träkyrka med ett torn. (KyKa 1 s 38; Djurklou 1867 s 66; Lhb).

Kyrkan har haft tre medeltida träskulpturer, nu i Såguddens museum, Arvika. En madonna under baldakin har betecknats som ett franskinspirerat arbete från 1300-talets första hälft. En stående biskop och en manlig figur, möjligen Kristus, som trampar på en annan manlig figur är troligen norska arbeten från 1200-talets andra hälft. (Kjellin 1952 s 557 f, 560.)

Antal jordeboksenheter Vrh 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	ky	kyt	fr
Berg	1 (1)	–	–	0 (1)	–
Björkenäs	1 (1)	–	–	–	–
Brevik	2 (2)	–	–	–	–
Dalen	1 (1)	–	–	–	–
Fiskevik	0 (1)	1(0)	–	–	–
*Halfuarsboll	–	–	–	0 (1)	–
*Helleskure	–	–	–	0 (1)	–
Hungarsvik	1 (1)	–	–	–	–
Kroppstad	–	–	–	–	1 (0)
Kyrkebol	–	–	–	–	1 (1)
Käringerud	–	–	1 (0)	0 (1)	–
Myre	1 (1)	–	–	–	–
Norserud	–	–	–	–	1 (1)
Olebyn	–	–	–	–	1 (1)
Ottebol	1 (1)	–	–	–	–
*Prestagårdstorp	–	–	–	0 (1)	–
Rud	–	–	–	–	1 (1)
Skattebol	–	–	–	0 (1)	–
Sten	–	0 (1)	–	–	–
Stommen	–	–	1 (1)	–	–
Strand	1 (1)	–	–	–	–
Tostebol	–	–	1 (1)	–	–
Vagge	–	–	–	–	1 (1)
Öna	–	–	–	–	1 (1)
Summa	9(10)	1(1)	3(2)	0(6)	7 (6)

Ny socken



Ny socken omkring 1550.

- Berg** 1503 *Berg* (VäSkb s 81, 83) – 11 C, 6 c.
 VrH **1 sk.**
 1568 **1 kyt.**
 1503 uppgår oxskatten i B till 0:6 pn, vilket erläggs som del i en ox i Gravås, Gunnarskogs sn (VäSkb s 81, 83).
- Björkenäs** 1400 *Byrkenes* (UUBp 18/7), 1503 *Byrkynes, Birkynes* (VäSkb s 81, 96) – 11 C, 5 c.
 VrH **1 sk.**
 1400 ger Birger Larsson (eget sigill) två tredjedelar (*twadelarna*) i B i morgongåva till sin hustru Katarina Bengtsdotter (se Sund, Arvika sn) (UUBp 18/7).
 1503 uppgår oxskatten i B till 0:6 pn, men Olof i B betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:17 pn; mellanskillnaden erhålls från Gårdsås, Gunnarskogs sn, och Byn, Älgå sn (VäSkb s 81, 96).
- Brevik, Västra och Östra** 1503 *Vestre Bredewig, Ostre Bredwig* (VäSkb s 81, 96) – 11 C, 5 b.
 VrH **2 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i Västra B till 0:6 pn, vilket erläggs som del i en ox i Hungarsvik (VäSkb s 81).
 Oxskatten i Östra B uppgår till 0:6 pn, men Tord i B betalar skatten för hela gården i form av en stut värd 0:10 pn; mellanskillnaden erhålls från Hälle, Köla sn (VäSkb s 81, 96).
 1550 är Nils i B nämndeman på lagmansting i Häggvik, Eds sn, Grums hd (Eklund s 47).
- Dalen** 1503 *Daall, Dall, Dal, Dallen* (VäSkb s 81, 82, 83, 96) – 11 C, 6 c.
 VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i D till 0:7 pn, av vilket 0:2 pn betalas som del i en ox i Bosebyn, Gunnarskogs sn, och 0:5 pn erläggs av Arne i D i form av en ox värd 2:0 pn; mellanskillnaden för denna ox erläggs av Noreborg, Eda sn och Bålstad, Köla sn (VäSkb s 81, 82, 83, 96).

Fiskevik

1503 *Fiskewig* (VäSkb s 81) – 11 C, 5 c.

VrH **1 skt**, 1550 **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i F till ½:0 pn (VäSkb s 81).

***Halffuars-
boll**

1551 *Halffuarsboll* (VrH 1551:10), 1564 *Hahuardzrudh* (VrH 1564:7).

VrH 1551–66 **1 kytomt** (torp), 1564 **1 kyt**.

***Helleskure**

1564 *Helleskure* (VrH 1564:7).

VrH 1564 **1 kyt**.

Hungarsvik

1503 *Homsgarswig, Homgardzwig* (VäSkb s 81, 82) – 11 C, 4 c.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i H till 0:6 pn, men Algot i H¹ betalar skatten för hela gården genom en ox värd 0:14 pn; mellanskillnaden erhålls från Västra Brevik, denna sn, och Hammar, Eda sn (VäSkb s 81, 82, 96).

Kroppstad

1405 (omkr) *Kropstadha* (VVFpp 25/1, avskr, SDHK 16402), 1535 *Kråppzstadh* (GHj), 1540 *Cropsta* (VrH 1540:5) – 11 C, 6 b.

VrH 1540–51 **1 fr** (1550 1 aoe); saknas 1564–72, återupptas i jb 1573 (SOV 6 s 63).

1405 (omkring) uppräknas K i samband med en gränsdragning av Vittenstens, Eda sn, ägor vid Åmot, Eda sn (se Åmot, Eda sn) (VVFpp 25/1, SDHK 16402).

¹ I längden (VäSkb s 96) över vilka som erlagt oxar uppges felaktigt ortnamnet Humlekil (*Homelkil*) istället för Hungarsvik. Humlekil ligger i Arvika sn, men erlägger ingen ox (VäSkb s 80).

- Kyrkebol** 1473 *Kirkyobooll(?)* (RAP 10/2), 1535 *Kirkeboll* (GHj), 1540 *Kyrkiebyn* (VrH 1540:5) – 11 C, 5 c.
 VrH **1 fr** (1550 1 aoe) (1562 Knut Gustavsson /Roos av Hielmsäter/).
 1473 byter Helge Pedersson (bomärkessigill) bort gården K till Lars Bengtsson (se Vegle, Ölme sn, Ölme hd) (RAP 10/2, Rääfs Dipl III 10/2).
- Käringerud** 1540 *Hiellingarud* (?SkJb s 171) – 11 C, 6 c.
 VrH 1540 (endast) **1 ky**; prästlandbo (SkJb); öde, därefter först 1548 **1 kyt**.
 1540 upptas under Arvika stoms uppbörd en ödetomt som heter ?K, med räntan 1 pund salt (SkJb s 171).
 1548 tillhör torpet i K Gunnarskogs kyrkas gods i Arvika gäll (VrH 1548:1).
- Myre** 1471 *i Myrom* (RAP u d, avskr, SDHK 29188), 1503 *Myre* (VäSkb s 81, 83) – 11 C, 6 c.
 VrH **1 sk**.
 1471 är Erik i M faste på häradsting i Jösse härad (RAP u d, SDHK 29188, avskr på baksidan av RAP 1469 23/12).
 1503 uppgår oxskatten i M till 0:6 pn, vilket erläggs som del i en ox i Bosebyn, Gunnarskogs sn (VäSkb s 81, 83).
- Norsrerud** 1513 *Norsrud* (ShS E 9320:27:LL, avskr), 1540 *Nordsrødh* (VrH 1540:5) – 11 C, 5 c.
 VrH **1 fr** (1550 1 aoe) (1562 Anna Salomonsdotter /Ram/).
 1513 säljer Märta Jonsdotter N till Olof Björnsson (?råbock) (ShS E 9320:27:LL).
- Olebyn, Västra och Östra** 1355 *de Olouoby* (DS 5122, avskr), 1535 *Ållebyn* (GHj) – 11 C, 5 c.
 VrH **1 fr** (1550 1 aoe).
 1355 är Gerlef i O faste vid ett jordbyte (DS 5122).

Ottebols (gård) 1503 *Ottebol* (VäSkb s 80, 81) – 11 C, 5 c.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i O till 1:0 pn, vilket erläggs som del i en oxen i Koppsäng, Arvika sn (VäSkb s 80, 81).

***Prestegorden** Se Stommen.

***Prestagårds-
torp**

1564 *Prestagårstorp* (VrH 1564:7).

VrH 1564 **1 kyt.**

Rud

1355 *de Rudhi* (DS 5122, avskr) – 11 C, 4 c.

VrH **1 fr** (1550 1 aoe) (1562 Erik Persson /Lilliehöök/).

1355 är Joar i R vittne i samband med ett jordbyte (DS 5122).

Skattebol

1564 *Skattebøll* (VrH 1564:7) – 11 C, 5 c.

VrH 1564 **1 kyt.**

Sten

1564 *Steenn* (VrH 1564:7) – 11 C, 6 c.

VrH 1564 **1 skt**; redovisas i Eda sn.

Stommen

1535 *Prestegorden* (GHj), 1540 *Stompen i Nysogn* (SkJb s 171), *Prästegården* (VrH 1540:5) – 11 C, 5 c.

VrH **1 ky**; prästlandbo; kallas före 1564 'Prästgården'.

1540 upptas S under Arvika stoms uppbörd, med räntan 2 hundra järn (SkJb s 171).

1548 tillhör gården Gunnarskogs sockenpräst i Arvika gäll (VrH 1548:1).

Strand

1503 *Strand* (VäSkb s 81, 82) – 11 C, 6 b.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i S till 0:5 pn, vilket erläggs som del i en oxen i Södra By, Eda sn (VäSkb s 81, 82).

- Tostebol** 1535 *Torstebøll* (GHj), 1540 *Töstebyrd* (SkJb s 171) – 11 C, 5 b.
 VrH **1 ky**; prästlandbo.
 1540 upptas under Arvika stoms uppbörd en landbogård i T med räntan 2 hundra järn (SkJb s 171).
 1548 tillhör gården i T Gunnarskogs sockenpräst i Arvika gäll (VrH 1548:1).
- Vagge** 1494 *Vadggæ* (RAp 7/11) – 11 C, 5 c.
 VrH 1551 (endast) **1 sk.**
1 fr (1550 1 aoe) (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).
 1494 pantsätter Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt) sin gård V, som räntar 1 fat järn, till Kristina Eriksson (Gyllenstierna) på Bjurum, Västergötland, änka efter Hans Åkesson (Tott) (RAp 7/11).
 1502 överlåter Torbjörn Ottesson sin gård V, som årligen räntar 5 hundra järn, till Nils Klasson (Sparre av Ellinge) för 16 rhenska gyllen (DRAp 11/1).
- Öna** 1535 *Øn* (GHj), 1540 *Øn* (VrH 1540:5) – 11 C, 6 b.
 VrH **1 fr** (1550 1 aoe); saknas 1551 (1562 Anna Salomonsdotter /Ram/).

Älgå socken

1400 *i Elgha soken* (UUBp 18/7).

1435 *Älgha sokn* (RAp 29/6).

1494 *i Elgaa sogn* (UUBpp 13/2).

1498 *Elgo socken* (RAp 12/4).

1503 *Eliga soken, Eloge soken* (VäSkb s 81).

Omfattning: Under 1400-talet uppges Höves, Arvika sn, ligga i Älgå sn, men i övrigt hade socknen samma omfattning under medeltiden och på 1500-talet som 1950.

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan byggdes på 1720-talet. Föregångaren stod 200 m söderut, där en minnessten är rest. Den anges 1692 vara en "något gammal" träkyrka med ett torn (Lhb).

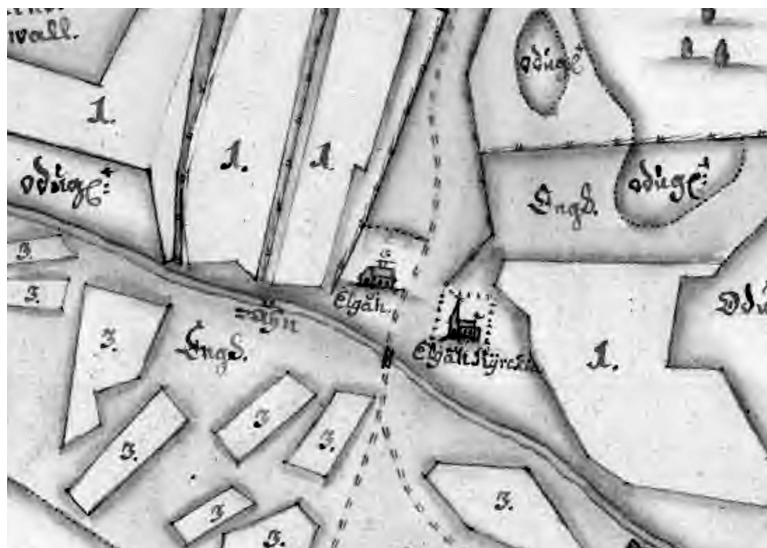
På 1920-talet påträffades här en sönderslagen liljesten från 1150–1250, nu i Såguddens museum, Arvika (RAÄ 174, RAÄ Arvika 196). Kyrkan har en täljstensfunt från 1200-talets mitt samt en Mariabild och ett krucifix från århundradets slut. Enligt Djurklou fanns år 1700 en sittande S:t Olov med trollet Skalle under fötterna. (Lagerlöf s 154; Hallbäck s 67; Djurklou 1867 s 77.)

Annexförhållande: Socknen har sedan reformationen varit annex till Arvika socken (SkJb, SOV 6 s 68).

Socknen Strand

I Håkon Håkonssons saga omtalas 1225 ?Strands socken (*bygd þeirri er Straund heitir*) med 14 gårdar (Eirspennill s 530, se 'Värmland i berättande källor' i inledningen s 66 ff). I övriga fall när denna källa nämner bygder motsvaras de av kända socknar. Uppgifterna får därför tolkas som belägg på att det 1225 fanns en socken vid namn Strand. Vidare talas det i samma berättelse om en helig man som vilar i Strand (Eirspennill s 530, se 'Värmland i berättande källor' i Inledningen s 68), vilket tyder på att det vid den här tiden fanns en kyrkobyggnad i Strand. Ingen kyrkplats är dock känd i arkeologiskt eller annat skriftligt material.

Älgå kyrka



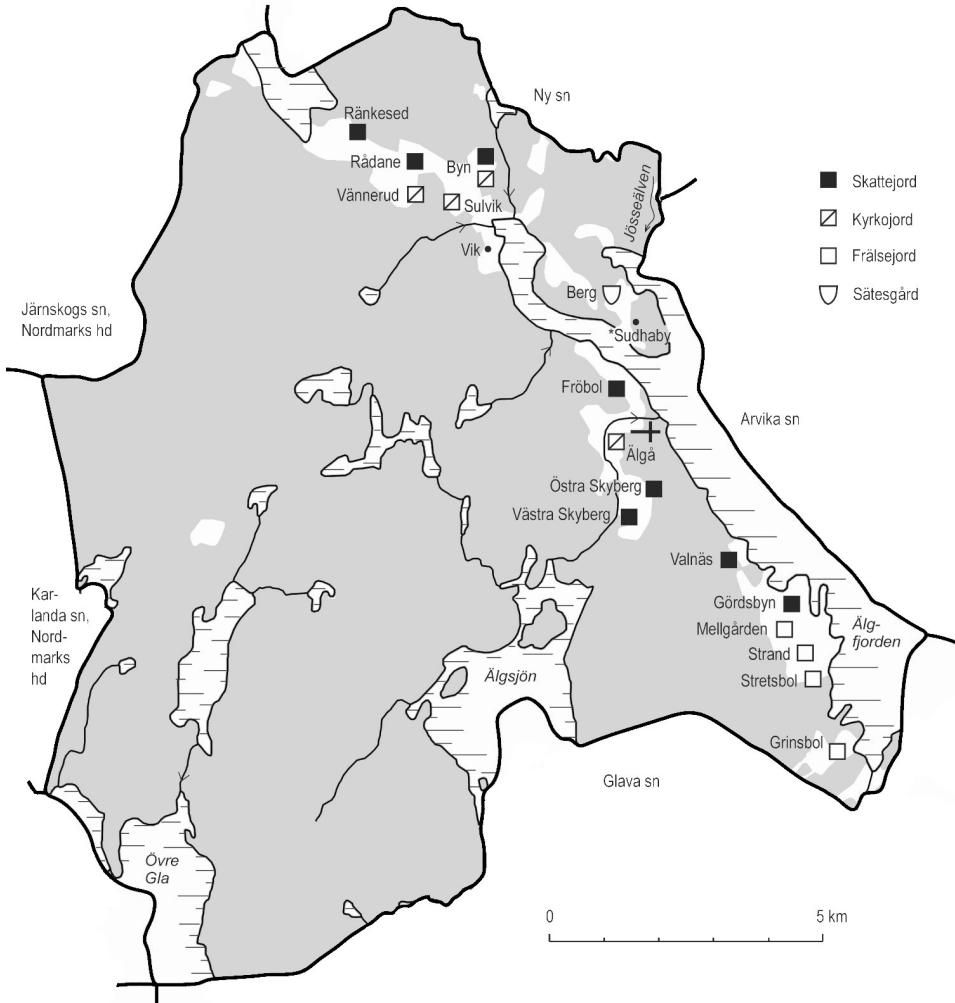
Utsnitt av karta 1708 visar dåvarande platsen för gården Älgå och den medeltida kyrkans läge (LSA Stommen R91-16:1). Denna träkyrka låg strax söder om den nuvarande kyrkan (Lagerlöf s 154).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	ky	kyt	kyuj	aoe	fr
Berg	–	–	–	–	–	0 (1)	–
Byn	1 (1)	–	–	–	0 (1)	–	–
Fröbol	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Grinsbol	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Gördsbyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
*Hammar	–	–	–	1 (1)	–	–	–
Krokebol	–	0 (1)	–	–	–	–	–
Mellgården	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Rådane	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Ränkesed	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Skyberg	2 (2)	–	–	–	–	–	–
Strand	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Stretsbol	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Sulvik	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Valnäs	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Vik	–	–	–	0 (1)	–	–	–
Vännerud	–	–	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Åsebol	–	0 (1)	–	–	–	–	–
Älgå	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Summa	8(8)	0(2)	3(2)	1(3)	0(1)	0(1)	4(4)

Dessutom redovisar längderna **1(0) kyskyp** i Byn, **0(2) krskog** i Glassnäs, **0(1) kyäng** i *Gladznes och **0(1) kyäng** i Vaglen.

Älgå socken



Älgå socken omkring 1550.

- *Aslaksrudh** 1355 *in Aslaksrudh* (DS 5122, avskr), 1398 *i Aslaxrud* (RAP 15/7).
- 1355 byter Björn Djäkn bort 'en del' av A, med rëntan 4 löpar smör, till Andor Petersson (se Åmot, Eda sn) (DS 5122).
- 1398 tillfaller 4 löparbol i A Birger Larsson (eget sigill) vid jordskifte med Björn Bengtsson och Hugo Enarsson (se Sund, Arvika sn) (RAP 15/7).
- 1400 ger Birger Larsson A i morgongåva till sin hustru Katarina Bengtsdotter (se Sund, Arvika sn) (UUBp 18/7).

Berg

- 1353 *de Biærghe* (DS 4895), *in Biærgi* (DS 4915), 1360 *super bonis Biærg* (DS 6304), 1400 *i Berghene* (UUBp 18/7) – 11 C, 4 c; gården låg tidigare ca 200 m norr om nuvarande gård (LSA Berg R3:68) (se nedan).

VrH 1564 **1 aoe** (1562 Anna Salomonsdotter /Ram/).

Berg är 1353 sätesgård för Lars Magnusson (Magnus Marinasons ätt) (DS 4915) och tidigare möjligen för den Ingrid som 1353 omnämns som 'matrona' i B (DS 4895); 1500–1502 (troligen redan 1499, se nedan) är B sätesgård för Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt) (SS GG:2, 1106; DRAp 11/1); på 1520-talet är Berg sannolikt sätesgård för Brunte Knutsson (Roos) (AH s 339), död omkr 1530 (SoH); 1533–48 är Berg sätesgård för Anna Salomonsdotter (Ram), änka efter Brunte Knutsson (GR 8 s 249, GR 10 s 378, 384, GR 19 s 89), troligen ännu 1562 (AH s 339).

- 1353 intygar Nils Siggesson i Tingvalla, kanik i Skara, och Harald Torgersson, underlagman i Värmland, att Hemming Hemmingsson (kvadrerad sköld) från Olof Azursson 'för skäligt pris' köpt den jord i ?B som Olof ärvt efter 'matronorna' Ingrid i B och Estrid i Aspsäter, Gillberga sn, och efter Påvel Jonsson (DS 4895) – det framgår inte var jorden ligger, men utifrån brevet 1360 kan det antas ligga i Berg (se nedan).

Senare samma år utfärdar Heneke Ulf ett kvitto till Hemming Hemmingsson på 130 mark pn, som Heneke uppburit av Hemming för Lars Magnussons (Magnus Marinasons ätt) räkning (DS 4915).

- 1360 meddelar Håkan Algotsson (Algotssönernas ätt) och Jöns Bengtsson till Lars Magnusson (Magnus Marinasons ätt) att Johan Anundsson och dennes bror Lars nyligen på sommarmarknaden i Tingvalla rest klagomål mot Hemming Hemmingsson angående godsens B och *Sudhaby; Johan och Lars Anundssöner menar att Lars Magnusson med orätt fråntagit dem godsens med våld; Hemming och hans vittnen hade försäkrat att Lars Magnusson med brev och genom skötning överlåtit godsens på Hemming. Om inte Lars Magnusson före mickelsmäss 'vid sin riddared' har förklarat hur han förvärvat godsens frändömer Håkan Algotsson och Jöns Bengtsson godsens från Hemming. (DS 6304.)
- 1400 ger Birger Larsson (eget sigill) en tredjedel i B i morgongåva till sin hustru Katarina Bengtsdotter (se Sund, Arvika sn) (UUBp 18/7).
- 1499 vittnar Torbjörn i B i Tingvalla (Hardt 2 s 13). – sannolikt Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), se sätesgårdsbelägg ovan.
- 1500 säljer Margareta Bondesdotter 'på Hygn', Visnumskils sn, änka efter Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt), tillsammans med sonen Torbjörn Ottesson, gårdarna B och Höves, Arvika sn, med fiskeri i Höves, samt ett laxfiske i Jösseforsen, Arvika sn, till Jens Falster, fogde på Örebro slott, för 200 mark örtugar i stockholmsmynt; en av sigillanterna, sonen Nils Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), har del i godset som säljs; Torbjörn Ottesson, som bor på B, har återköpsrätt (SS GG:2 1106).

1502 uppger Sten Sture d ä till Svante Nilsson att han givit 'den fattige mannen' Torbjörn Ottesson fullmakt på alla de gods som Jens Falster köpt och förpantat i Värmland och Närke (godsen namnges inte, men omfattade sannolikt i Värmland de gods som nämns ovan år 1500, samt Kyrkebyn, Arvika sn, *Ström och Säffle, båda By sn, Näs hd, Skärsmyr, Tveta sn, Näs hd, och Mörkärr, Eds sn, Grums hd) (RApp 28/1, SA 28/1 nr 34); – den ihjälslagne Jens Falsters svenska gods hemföll till kronan som danaarv och blev då disponibla för Sten Sture d ä (Nilsson 1997 s 166).

1500-tal vittnar Bengt i ?Töresbyn, Blomskogs sn, Nordmarks hd, Erik i Skällarbyn, Köla sn, och Joen i Ränkesed, denna sn, att Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) fått Berg med den underliggande gården *Suderby, samt Kyrkebyn, Arvika sn, och Höves, Arvika sn, av Brunte Knutssons (Roos) farmor; av dessa gårdar var Berg skatte, men Otte köpte den 'av skatten' (OtToLb s 84 not 17). – Brunte Knutssons farmor var alltså Otte Torbjörnssons hustru Margareta Bondesdotter (se släktavlan ovan s 70) (Liedgren 1988 s 237).

Gården Berg har tidigare legat omkring 260 m norr om nuvarande bebyggelse där lämningar påträffats (RAÄ 51, karta LSA R3:68, år 1641). Ytterligare en bebyggelse lämning finns ca 400 m norr om RAÄ 51, där bland annat en vallomgärdad källargrop och spismursröse har påträffats (RAÄ 43).

Byn

1503 *Byn* (VäSkb s 81) – 11 C, 4 b.

VrH **1 sk.**

1540 (endast) **1 kyskyp** (präst) (SkJb), 1545 **1 ky**, 1548 **1 kypart**, 1551 **1 kytomt**, 1564 **1 kyuj**.

1503 uppgår oxskatten i B till ½:0 pn, av vilket 0:3 pn erläggs som del i en oxe i Björkenäs, Ny sn, och det resterande beloppet om 0:1 i pengar (VäSkb s 81).

1540 upptas under Köla stoms uppbörd 'hos Grels' (sannolikt samma person som innehar skattegården i B 1548) en skyldpart i B med räntan 6 mark fisk (SkJb s 171).

1548 tillhör 'en part' i B Gunnarskogs sockenkyrka i Arvika gäll (VrH 1548:1).

Fröbol

1355 *de Flydhubøle* (DS 5122, avskr), 1438 *i Fridhabolæ* (RAP 29/6), 1503 *Frædebøll, Fræbøl, Fraboll* (VäSkb s 81, 96) – 11 C, 3 c.

VrH 1 sk.

1355 är Tolv (*Tholuone*) i F faste vid ett jordbyte (DS 5122).

1438 vittnar Erland i F på landstinget i Tingvalla angående ett arv efter Bengt Magnusson (Magnus Logassons ätt) (se Olokaliserade gods i Inledningen s 74 ff) (RAP 29/6).

1471 är Amund i F faste på häradsting i Jösse härad (RAP u d, SDHK 29188).

1503 uppgår oxskatten i F till 1:0 pn, men Nils i F betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:13 pn; mellanskillnaden erhålls från Västra Skyberg (VäSkb s 81, 96).

1550 är Olof i F nämndeman på lagmansting i Häggvik, Eds sn, Grums hd (Eklund s 47).

Glassnäs

1564–72 upptas under rubriken 'skattetorp' två kronoskogar utan namn i Karlanda sn (VrH 1564:7). Enligt SOV avser detta Glassnäs, Älgå sn, Jösse hd; i dombok från 1651 uppges Glassnäs 'för några år sedan' ha lagts till Nordmarks hd, men att det 'sedan urminnes tid hört till Älgå sn och bör höra dit' (SOV 6 s 69). Namnges först 1610: *Glassåås* och *Glaskogen* (SOV 6 s 69) – 11 C, 2 a.

VrH 1564 2 **krskog**.

*Gladznes

Se Vaglen; avser troligen inte Glassnäs utan har legat invid Vaglen (SOV 6 s 69, 73). Kallades 1797 "Grafås" (se kartan s 359).

Grinsbol

1353 *Scriptum Grimsbol* (DS 4915), 1435 *Griims bool, Grims bol* (RAp 29/6), 1554 *Grimsboled* (BhSp 25/7) – 11 C, 2 d.

VrH **1 fr** (1562 Jöran Fincke).

Grinsbol är sannolikt sätesgård för Heneke Ulf 1353 (DS 4915).

1353 utfärdar Heneke Ulf ett kvitto i G till Hemming Henningsson (kvadrerad sköld) (DS 4915).

1435 ger Bengt Magnusson (Magnus Logassons ätt) G i morgongåva till sin hustru Ingegerd Magnusdotter (se Höves, Arvika sn) (RAp 29/6).

1554 tillfaller G 'i Arvika gäll', som räntar 2 hundra järn, Malin Olofsdotter (Örnfot) vid arvskiftet efter hennes mor Karin Hansdotter (Tott) (se Bonderud, Varnums sn, Ölme hd) (BhSp 25/7, SPHRA vol 1) – Malin Olofsdotter var gift med Jöran Fincke (Fincke, yngre ätten) (Impola s 214).

Gördsbyn

1503 *Gyrsbyn* (VäSkb s 80, 81, 96) – 11 C, 3 c.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i G till 0:7 pn, men Andor i G betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:14 pn; mellanskillnaden erhålls från Långvak och Perserud, båda Arvika sn (VäSkb s 80, 81, 96).

***Hammar**

1540 *Hammar* (SkJb s 171).

VrH 1540 (endast) **1 kyt**, öde; prästlandbo (SkJb), därefter först 1564 **1 kyt**.

1540 upptas under Arvika stoms uppbörd ett ödetorp i H med räntan 4 skilling (SkJb s 171).

***Höffåås**

1542 *Höffåås* (VrH 1542:11).

VrH 1542 (endast) **1 fr**; socken framgår ej, tas upp tillsammans med Rud, Ny sn – inte identiskt med Höves, Arvika sn, som tas upp på samma sida under namnet *Höffues* (VrH 1542:11).

- Höves** Se Höves, Arvika sn; ligger under medeltiden i Älgå socken.
- Krokebol** 1564 *Kråkebøll* (VrH 1564:7) – 11 C, 4 a.
VrH 1564 **1 skt**; redovisas i Gunnarskogs sn.
- *Lytheruik** 1268 *Lytheruik* (DS 530), 1276 *Litherwik* (DS 614, avskr), 1398 *Lidharwik* (RAP 15/7), 1400 *Liidhrewik* (UUBp 18/7) – gården låg sannolikt i Älgå sn; i morgongåvebrevet år 1400 redovisas aktuell socken efter uppräknningen av gårdar: först Västra och Östra Sund och Dottevik 'i Arvika sn', därefter *Lytheruik, *Sudhaby, *Aslaksrudh och Berg 'i Älgå sn' (UUBp 18/7); *Lytheruik måste därför antas ha legat i Älgå sn.
- *Lytheruik har föreslagits avse Sulvik (Kallstenius 1940 s 27 f), eller en större egendom omfattande nuvarande Byn, Sulvik och Vik (Kallstenius 1940 s 27 f, SOV 6 s 72 f). *Lytheruik och Sulvik kan emellett inte vara samma plats, eftersom Sulvik är belagt med detta namn (*Sauruikr*) i Håkon Håkonssons saga 1225, nedskrivna på 1260-talet (se Sulvik). Även ett *Lillvik vid Vik, Arvika sn, har föreslagits som identifiering av *Lytheruik (NMU 1 s 9), men det stämmer troligen inte eftersom *Lytheruik år 1400 uppges ha legat i Älgå sn (se ovan, UUBp 18/7).
- Viken vid Jösseälvens mynning kallas 1471 'Lerviken' (*Lærwiken*) (RAP u d, SDHK 29188) och 1752 kallas ett ängsområde norr om Berg vid samma vik för Lerviken (LSA Berg R91-2:1). Trots en viss likhet förefaller det namnmässigt mindre sannolikt att *Liidhrewik* (år 1400 UUBp 18/7) skulle vara samma namn som *Lærwiken* 1471 (RAP u d, SDHK 29188).
- 1268 skänker Värmlands lagman Höld och hans hustru Margareta bland annat L till Riseberga kloster (se Sommersta, Visnums sn, Visnums hd) (DS 530). Donationen till klostret bekräftas i deras testamente, utfärdat några dagar senare, utan att gårdarna namnges (DS 531, DS 531a).

1336 byter Lars Magnusson (Magnus Marinasons ätt) till sig L från Riseberga kloster mot sin gård (*curia*) Nynäs, Visnums-Kils sn, Visnums hd, och ett torp i *Möckelsboda, Närke¹ (DS 3259).

1398 tillfaller hela L Birger Larsson (eget sigill) vid jordskifte med Björn Bengtsson och Hugo Enarsson (se Sund, Arvika sn) (RAp 15/7).

1400 ger Birger Larsson L i morgongåva till sin hustru Katarina Bengtsdotter (se Sund, Arvika sn) (UUBp 18/7).

Mellgården

1494 *Melgordh* (UUBpp 13/2), 1498 *Melgard* (RAp 12/4) – 11 C, 2 c.

VrH 1 fr (1562 Anna Salomonsdotter /Ram/).

1494 se Strand.

1498 säljer Håkan Magnusson en gård i M till Nils Olofsson (Vinge) (se Arnäs, Grums sn, Grums hd) (RAp 12/4).

Rådane

1503 *Rud* (VäSkb s 81) – 11 C, 4 b.

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i R till ½:0 pn (VäSkb s81).

1535 uppges R vara en öde 'fattig gård' (GHj f 425v).

Ränkesed

1419 *i Rinkishede* (SD 2590, avskr), 1503 *Rynckisöd*, *Rynckiseder* (VäSkb s 81), 1535 *Rænkessedh* (GHj) – 11 C, 4 b.

VrH 1 sk.

1419 byter Peder Djäkn och hans hustru Katarina Agmundsdotter (Hatt) till sig ett löparbol i R och Nils Tykassons (Välingeätten) ägodel i Häljebol, ?Gillberga sn, Gillbergs hd, från Nils Tykasson och hans hustru Ingeborg Björnsdotter mot jord i Stora och Lilla Berga, Berga sn, Vadsbo hd, Västergötland (SD 2590).

¹ Se avsnittet gränser s 27.

1503 uppgår oxskatten i R till 0:3 pn, av vilket 0:2 pn erläggs som del i en ox i Östra Skyberg och den resterande summan om 0:1 betalas i pengar (VäSkb s 81).

1500-tal är Joen i R vittne vid en jordtransaktion (se Berg) (OtToLb s 84, not 17).

Skyberg, Västra
och Östra

1503 *Skioberg, Vestre Skioberg, Skioberg* (VäSkb s 81, 95) – 11 C, 3 c.

VrH **2 sk** (1548 3 sk).

1503 uppgår oxskatten i Östra S till 0:6 pn, men Tord i S betalar skatten för hela gården i form av en ko värd 1:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Ränkesed (VäSkb s 81, 95).

Oxskatten i Västra S uppgår till 0:5 pn, vilket betalas som del i en ox i Fröbol (VäSkb s 81).

***Stommen** Se Älgå.

Strand

1225 *bygð þeiri er Straund heitir* (Eirspennill s 530), 1438 i *Strand* (RAp 29/6), 1494 *Strandh* (UUBpp 13/2), 1498 *Strand* (RAp 12/4) – 11 C, 2 c.

VrH **1 fr** (1562 Brunte Salomonsson /Ram/ och Anna Salomonsdotter /Ram/).

Strand är 1526–29 sätesgård för Salomon (Torstensson) i Strand (GR 3 s 242, GR 4 s 356, GR 5 s 189, 197, GR 6 s 177, AH s 340); senast 1562 för hans son Brunte Salomonsson (Ram) (adlad 1525) (AH s 340, SoH 1973:1 s 162).

1225 uppges i Håkon Håkonssons saga en helig man 'vila' i S; kungen övernattade hos bonden Gils i S (se 'Värmland i berättande källor' i Inledningen s 68).

1438 vittnar Jon Salvesson i S på landstinget i Tingvalla (se Olokaliserade gods i Inledningen s 74 ff) (RAp 29/6).

- 1494 pantsätter Håkan Magnusson gården S 'med Mellgården', som [tillsammans] räntar 11 pund smör, till sin morbror Magnus Ivarsson (se Arnäs, Grums sn, Grums hd) (UUBp 13/2).
- 1498 säljer Håkan Magnusson en gård i S till Nils Olofsson, lagman i Värmland (se Arnäs, Grums sn, Grums hd) (RAp 12/4).
- 1526 är Salomon i S fogde över hela Värmland och Nordmark (GR 3 s 242).
- 1528 upptas Salomon i S bland rustjänstskyldiga i Västergötland; det framgår att han inte hade möjlighet att bekosta en ryttare för utlandstjänst (GR 5 s 189).
Samma år uppges Salomon i S ha Gunnarskogs socken, med skatt- och fodringsinkomster, i förläning (GR 5 s 197).
- 1529 upptas Salomon i S bland de bönder som på allmogens vägnar närvarade vid Strängnäs riksdag detta år (GR 6 s 177).

Stretsbol

1525 *Stredtzbool* (GR 2 s 125) – 11 C, 2 d.

VrH **1 fr** (1562 Maurits Stake).

1525 återfår Jöns Pedersson (Bratt) godset S, som Olof Björnsson (råbock) avtvungade Jöns far 'på herr Stens tid' (se Bråne, Grums sn, Grums hd) (GR 2 s 125).

***Sudhaby**

1360 *Sudhaby* (DS 6304), 1400 *Sudreby* (UUBp 18/7) – 11 C, 4 c; låg sannolikt sydost om Berg; gården läggs på 1500-talet under Berg (OtToLb s 84 not 17) och det södra åkergårdet i Berg kallas 1752 Sörbygårdet (LSA Berg R91-2:1).

1360 uppmanar Håkan Algotsson och Jöns Bengtsson Lars Magnusson (Magnus Marinasons ätt) att 'vid sin riddare' förklara hur han förvärvat S (se Berg) (DS 6304).

1400 ger Birger Larsson (eget sigill) sin del av S i morgongåva till sin hustru Katarina Bengtsdotter (se Sund, Arvika sn) (UUBp 18/7).

1500-tal har Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) en gård i S, vilken uppges ha lagts under Berg, denna sn (se Berg) (OtToLb s 84, not 17).

Sulvik

1225 *Sauruikr* (Eirspennill s 531), 1535 *Suleuikken* (GHJ), 1540 *Fulewiken* (?SkJb s 171; sannolikt felskrivning för Sulvik), 1540 i *Suleuiken* (VrH 1540:5) – 11 C, 4 b.

VrH **1 ky**; prästlandbo.

1225 omtalas S i Håkon Håkonssons saga (se Inledningen s 66 ff) (Eirspennill s 531).

1540 upptas under Arvika stoms uppbörd en landbogård i ?S med räntan 2 hundra järn (SkJb s 171).

1548 tillhör landbogården i S Gunnarskogs sockenpräst i Arvika gäll (VrH 1548:1).

Vaglen

1564 *Wånger* (VrH 1564:7) – 11 C, 4 b; låg ca 800 m sydost om Sulvik; (LSA Sulvik R91-20:4, se även HdEK); på kartan från 1797 kallas platsen "Grafås eller Wagelen" (LSA Sulvik R91-20:4).

VrH 1564 **1 kyäng**.

1569 **1 kyäng**; kallas *Gladznes*.

1569 upptas tillsammans två ängar (Vaglen och *Gladznes) tillhörande kyrkan (VrH 1569:6).

Valnäs

1503 *Vordenes*, *Wordenes* (VäSkb s 80, 81) – 11 C, 3 c.

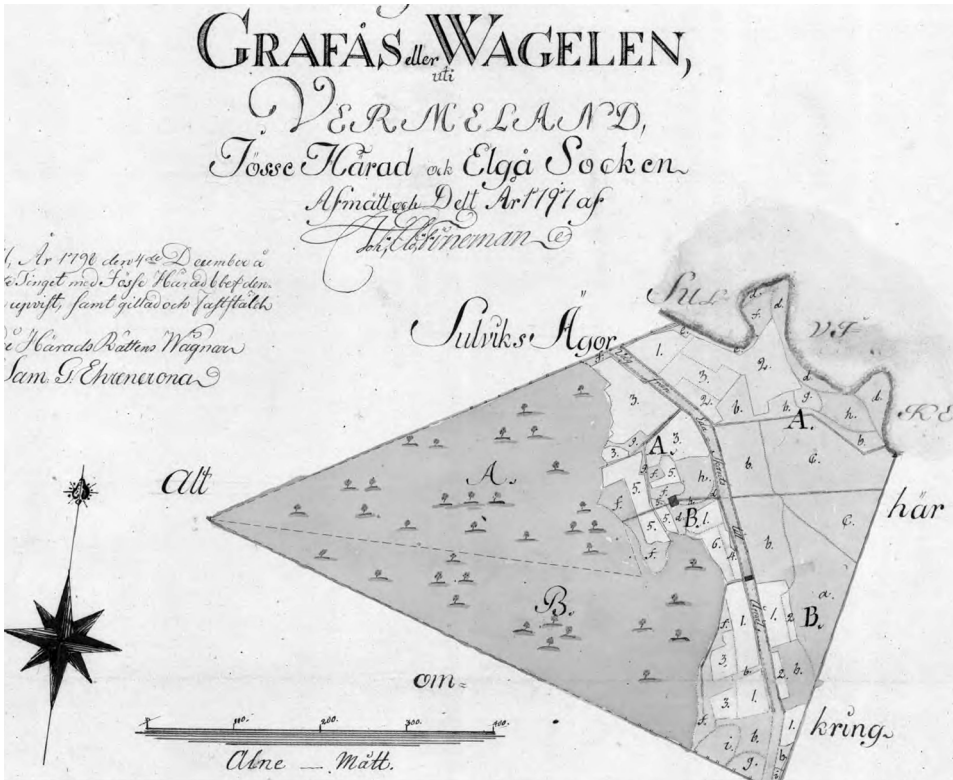
VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten till ½:0 pn, vilket erläggs som del i en ox i Koppsäng, Arvika sn (VäSkb s 80, 81).

Vik

1564 *Wick* (VrH 1564:7) – 11 C, 4 b.

VrH 1564 **1 kyt**.



Karta från 1797 över den plats där Vaglen och *Gladznes legat (LSA Sulvik R91-20:4).

- Vännerud** 1540 *Væmundarudh* (SkJb s 171) – 11 C, 4 b.
 VrH 1540 (endast) **1 ky**; prästlandbo (SkJb), därefter först 1548 **1 kyt**.
 1540 upptas under Arvika stoms uppbörd V med räntan 4 skilling (SkJb s 171).
 1548 är torpet delat mellan Gunnarskogs kyrka och sockenprästen i Gunnarskog i Arvika gäll (VrH 1548:1).
 1551 upptas torpet under rubriken 'kyrkotomter' (VrH 1551:10).

- Åsebol** 1564 *Åssbyll* (VrH 1564:7) – 11 C, 3 c.
 VrH 1564 **1 skt**; upptas 1564–72 i Gunnarskogs sn.

Älgå

1535 *Ælgö* (GHj), 1540 *Ælgoo* (VrH 1540:5), *Stomþnen i Elgåå* (SkJb s 171) – 11 C, 3 c; gården låg 1641 invid Älgå kyrka (LSA Stommen R3:66).

VrH **1 ky**; från 1550 fritt för prästen i Arvika sn; kallas från 1564 Stommen.

1540 upptas under Arvika stoms uppbörd Stommen i Älgå sn med räntan 2 hundra järn (SkJb s 171).

1548 tillhör landbogården i Ä Gunnarskogs sockenpräst i Arvika gäll (VrH 1548:1).

Kils härad

1400 (omkring) *Eluahærad* (VgL s 74 not 27).

1426 *Kiüz hæradz ting* (SkSp 20/5).

1503 *Kielsrherrede*(?), *Kilsherredde* (VäSkb s 88, 98).

Kils härad omnämns inte omkring 1400 i handskriften av Magnus Erikssons landslag (VgL s 74 not 27); äldsta belägg är 1426 (SkSp 20/5). Häradet skapades av *Eluahærad och av de centrala delarna av *Frikuhærad (se Häradssindelningen i Inledningen s 32 ff) (SOV 1 s 26).

Socknarna Grava, Hammarö och Karlstad (ursprungligen Tingvalla sn) utbröts 1883 ur Kils härad då Karlstads härad skapades (SOV 1 s 26, 41).

En tingsplats i häradet omtalas i Ångebäck, Grava sn, år 1426 (SkSp 20/5).

Kils härad



Kils häradss gränser och socknar omkring 1550. Lägen för medeltida kyrkor har markerats. Pilarna visar annexförhållanden 1540 (SkJb). För osäkra sockengränser, se sockenkartorna.

Frykeruds socken

1389 i *Frykahæridhz sokn* (RAp 5/12).

1436 i *Frykarudhe soghn* (RAp 21/7).

1503 *Frigiret soken, Frigeret* (VäSkb s 89).

Omfattning: Socknen tillhörde det försvunna *Frikuhærad. Namnet avser ursprungligen 'bygden vid Frikan', dvs vid Norsälven. (SOV 1 s 41, SOV 8 s 2). Se vidare inledningen till Kils hd ovan samt inledningen om hela Värmland under rubriken Häradsindelningen s 32 ff.

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan invigdes 1820. Dess föregångare var en träkyrka byggd 1650 vid Prästbol, 7 km åt sydöst (RAÄ 27). Den medeltida kyrkan var säkerligen också av trä och rest på samma plats.

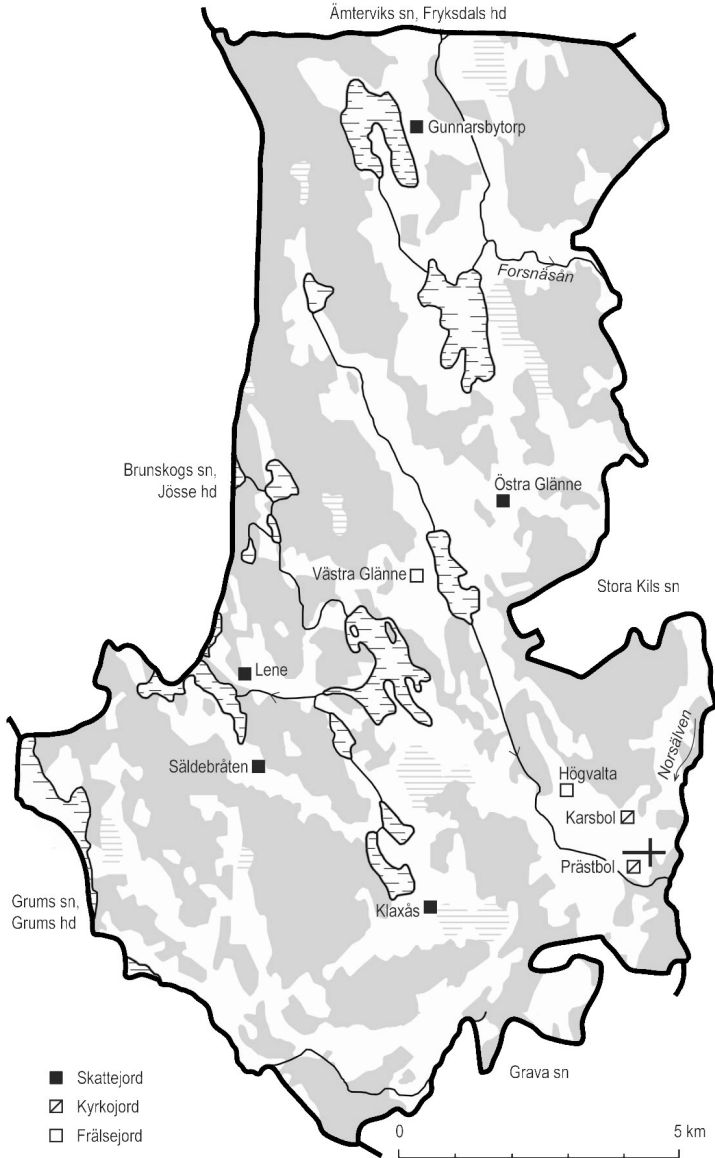
Kyrkan har en täljstensfunt från 1200-talets mitt samt ett rökelsekar (nu i Säguddens museum, Arvika) och en oblatask från 1400-talet. En klocka som daterats till 1200-talet såldes till Segerstads församling 1727. (Lagerlöf s 178; Hallbäck s 62 f.)

Annexförhållande: Socknen har varit annex till Stora Kils socken (SkJb, SOV 8 s 2).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	ky	kyt	kyäng	krt	krúj	fr
Glänne	1 (1)	–	–	–	0 (1)	–	0 (1)	1 (1)
Gunnarsbytorp	–	1 (0)	–	–	–	0 (1)	–	–
Högvalta	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Karsbol	–	–	1 (0)	1 (1)	–	–	–	–
Klaxås	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Kvarntorp	–	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Lene	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Prästbol	–	–	1 (1)	–	–	–	–	–
Skog	–	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Säldebråten	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Summa	3 (4)	1 (0)	2 (1)	1 (1)	0 (1)	0 (3)	0 (1)	2 (2)

Frykeruds socken



Frykeruds socken omkring 1550.

***Gersmarss-
bynn**1568 *Gersmarssbynn* (VrH 1568:14).VrH 1568 (endast) **1 krt.****Glänne, Västra
och Östra**1503 *Glänne* (VäSkb s 89), 1510-talet *Glænna* (C 20 f 2) – 11 D, 1 a.VrH **1 sk** (Östra G).1568 **1 kruj**; kallas 'del'.1548–69 **1 kyuj**, 1568 **1 kyäng**.**1 fr** (1543 1 aoe); (1562 Knut Haraldsson /Soop/) (Västra G).

1503 uppgår oxskatten i [Östra] G till 0:12 pn, av vilket 1:0 pn erläggs i Bondestad, Stora Kils sn, som del i en oxe och det resterande beloppet om 0:4 pn i pengar (VäSkb s 89).

1510-talet upptas G, som räntar 1 hundra järn och 1 pund gäddor, i förteckningen över Johan Beses gods i Värmland; gården ingår i Alsters rättardöme (C 20 f 2).

1514 upptas G, som räntar 1 hundra järn, i Gunhild Johansdotters (Bese) jordebok (C 21 f 10).

1540 erlägger Birger i G följande skattepersedlar: oxskatt 0:12 pn, matgivepenningar 0:1 pn, 18 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

1548 tillhör 'kyrkodelen' i G kyrkans gods i Stora Kils gäll (VrH 1548:1).

1553 har Gunhild Johansdotter (Bese) en gård i G som räntar 1 hundra järn och hel fodring; gården ingår i Värmlands rättardöme (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok en gård i G med samma ränta som tidigare; åkerns utäde är 7 spann, ängen ger 5 lass hö, till gården hör litet fiske och mulbete; timmerskog, vedbrand och näverskog är 'passligt' (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

**Gunnarsby-
torp**

1503 *Gwundersby, Gwunderby* (VäSkb s 89) – 11 D, 3 a.

VrH **1 skt**, 1569 **1 krt**; 1540 öde.

1503 uppgår oxskatten i G till 0:2 pn, vilket fogden Olof Björnsson (råbock) använt för att köpa ett mårdskind (se Sörby, Stora Kils sn) (VäSkb s 89).

1540 finns ett ödetorp i G med oxskatten 0:2 pn (VrH 1540:5).

Högvalta

1436 *Höfulth* (RAP 21/7), 1535 *Högvalltta* (GHj) – 11 D, 0 a.

VrH **1 fr** (1543 1 aoe) (1562 Görvel Fadersdotter /Sparre av Hjulsta och Ängsö/).

1436 säljer väpnaren Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter (?tre växter med rötter) H, som räntar 2 löpar smör, till Broder Svensson (månskära och halv lilja) (se Mårön, Ölme sn, Ölme hd) (RAP 21/7).

1438 säljer Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter H, med samma ränta som 1436, till Klas Nilsson (se Mårön, Ölme sn, Ölme hd) (C 4 f 42–43).

1565 förlänar Erik XIV en gård i H, som räntar 2 hundra järn, till fältöversten Tönne Olofsson (se Hanevik, Segerstads sn, Grums hd); gården har tillhört Görvel Fadersdotter och Lage Brahe (HSH 5 s 28, SÄRKA vol 1:2 f 35).

Karsbol

1540 *Karstorp* (SkJb s 175) – 11 D, 0 a.

VrH 1540 **1 ky** (SkJb), 1543 **1 kyt**, 1568 **1 ky**, 1571 **1 kyt**; saknas 1542 och 1546.

1540 (endast) **1 kyt** 'ängstorp' (SkJb).

1540 upptas under Frykeruds kyrkas uppbörd en landbogård i K, med räntan ½ hundra järn eftersom det är nybyggt; dessutom upptas ett 'ängstorp till gräsbol' (utan namn) som räntar 4 skilling (SkJb s 175).

1548 tillhör torpet kyrkans gods i Frykeruds gäll (VrH 1548:1).

Klaxås

1503 *Klaxås* (VäSkb s 89) – 11 D, 0 a.

VrH **1 sk**; 1571 länsman.

1503 uppgår oxskatten i K till 0:12 pn (VäSkb s 89).

1540 erlägger Torsten i K följande skattepersedlar: oxskatt 0:19 pn, matgivepenningar 0:2 pn, 18 mark smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i K (VrH 1557:1).

Kvarntorp

1571 *Quarnnetörp* (VrH 1571:8) – 11 C, 1 j.

VrH 1571 **1 krt**.

Lene

1556 *Lenæ(?)* (VrH 1557:1 tl) – 11 C, 1 j.

VrH 1564 **1 sk**.

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i L (VrH 1557:1).

Prästbol

1535 *Prestboll* (GHj), 1540 *Præstboll* (VrH 1540:5), 1540 *Stompnen i Frikaridh* (SkJb s 174) – 11 D, 0 a.

VrH **1 ky**, 1568–69 halva öde.

1540 upptas under Stora Kils stoms uppbörd P ('Stommen i Frykerud'), med räntan 2 hundra järn och 4 dagsverken (SkJb s 174).

1548 tillhör landbogården prästen i Stora Kils gäll (VrH 1548:1).

Skog

1564 *Skock* (VrH 1564:6 tl) – 11 D, 0 b och 11 D, 1 b.

VrH 1568 **1 krt**.

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1564:6).

- Skottan** 1431 *Skottan* (?HSH 12 s 79, ?KaDAp 22/5) – 11 C, 0 j.
 1431 är ?S ett av ödetorpen under Ekenäs, Stora Kils sn, som väpnaren Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter (?tre växter med rötter) testamenterar till sockenprästen i Stora Kil (se Ekenäs, Stora Kils sn) (HSH 12 s 79, KaDAp 22/5).
- *Stommen** Se Prästbol.
- Säldebråten** 1468 *i Selebrathe* (RAp 6/10), 1503 *Sollebrod* (VäSkb s 89) – 11 C, 0 j.
 VrH **1 sk.**
 1468 är Esbjörn i S vittne i landsnämnden vid landstinget (RAp 6/10).
 1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn (VäSkb s 89).
 1540 erlägger Amund i S följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
 1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1557:1).
- Tommesrud** 1415 *Tomessrid* (?SD 2123, avskr) – 11 C, 0 j; gården har möjligen legat närmare Klaxås, se den ödegård som 1763 kallas 'Tonerud' och är helt omgärdad av Klaxås ägor (LMA 17-frd-21).
 1415 skiftas det stora arvet efter Ulf Jonsson (Roos) och hans hustru Märta, då ?T, som tillhört Märta, tillfaller sonen Peder Ulfsson (se Säter, Eskilssäters sn, Näs hd) (SD 2123).
- Ås** 1503 *Aaff* (VäSkb s 89) – 11 D, 0 a; gården upptas i jb först 1582 (SOV 8 s 12).
 1503 uppgår oxskatten i Ås till 0:7 pn, av vilket 0:1 pn erläggs i Hannäs, Stora Kils sn, som del i en oxe och det resterande beloppet 0:6 i pengar (VäSkb s 89).

Grava socken

1359 i *Grawu* (DS 6069).

1390 i *Grafw soskn* (RAp 11/4).

1391 i *Grawa sohn* (ShSp 21/12, tidigare feldaterad).

Omfattning: Färjestad överflyttades från Grava socken till Karlstads socken 1933 (Lagerstedt s 92).

Annexförhållande: Grava socken var fram till 1584 annex till Tingvalla socken och har därefter varit omväxlande annex och eget pastorat. 1907 utbröts norra delen av Grava socken till en särskild kapellförsamling kallad Forshaga (Lagerstedt s 92 f).

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan har tillkommit genom utbyggnader på 1600- och 1700-talen av en liten stenkyrka som fanns 1635. Den anges ha haft tresidigt kor och innermåten 11,4 x 7 m, men måtten kan avse kyrkan efter utbyggnad. Det är okänt när den äldsta stenkyrkan uppfördes. Fernow uppger att föregångaren var av trä och låg ett litet stycke norrut. I ett tillägg anför han även en tradition att en kyrka legat vid Solberg på andra sidan Klarälven. En utpekad plats är Kyrkgärdet (RAÅ 21), men inga andra indikationer är kända.

Fernow noterade en medeltida kyrkklocka med oläslig inskrift. (Tham 1963; Fernow s 327, 887.)

Stodene är troligen prästgård (se Stodene nedan).

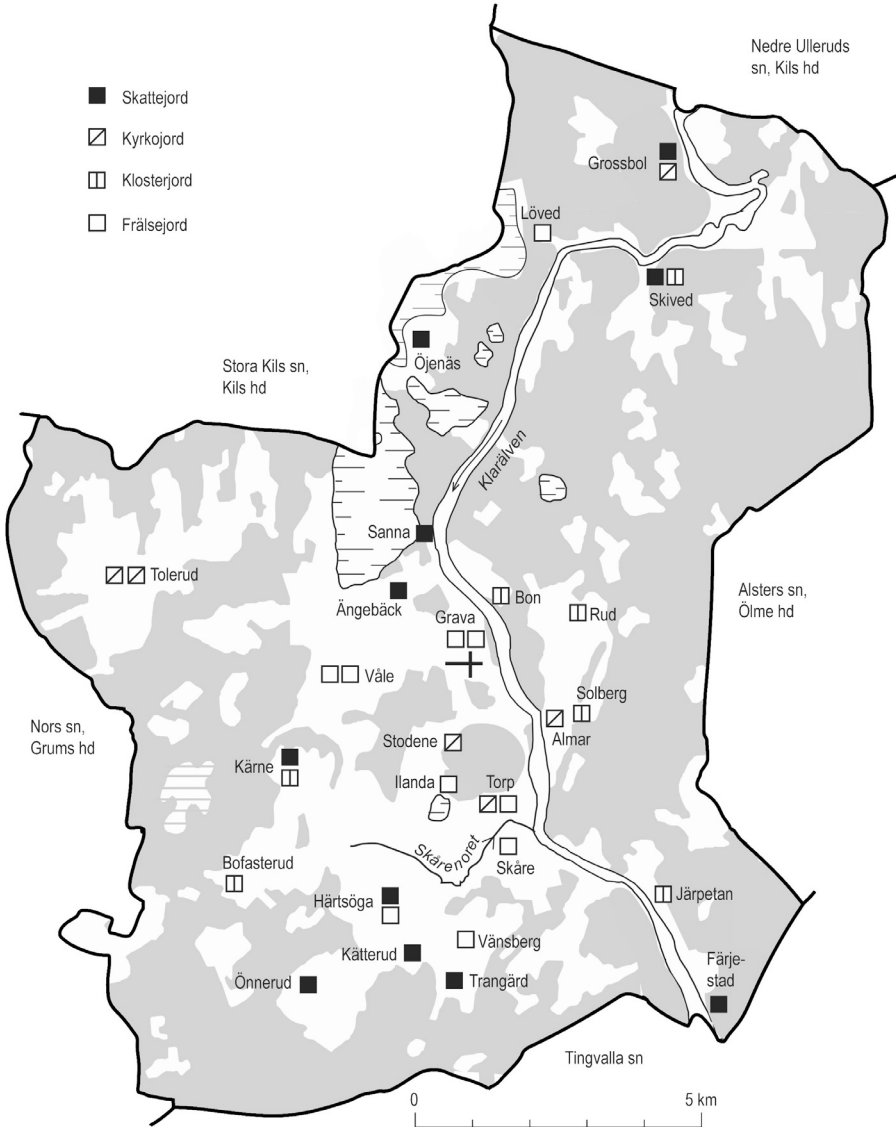
Okänt gods 1517 intygar Anders Karlsson, rådman i Stockholm, att han och hans bror har bördsrätt till en gård i Grava socken som hans mors syster hustru Karin i Gymninge, Tysslinge sn, Närke, hade pantsatt till Johan Bonde i Arboga, samt till gods i Oxnö, Västerås-Barkarö sn, Västmanland, och Ingelsta, Tysslinge sn, Närke (HH 39 nr 468).

Antal jordeboksenheter Vrh 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	ky	rikl	varkl	vakl	krt	fr	frt
Almar	–	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–
*Biörnnessiordh	–	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Bon	–	–	–	–	0 (1)	–	–	1 (0)	–
*Brunesta	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Bryngfjorden	–	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
*Finnetaken	–	1 (0)	–	–	–	–	–	–	–
Färjestad	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Grava	–	–	–	–	–	–	–	2 (2)	–
Grossbol	1 (1)	–	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Grönäs	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Gumpetan	–	–	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Härtsöga	1 (1)	–	–	–	–	–	–	2 (1)	–
Ilanda	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Kärne	–	1 (1)	–	–	–	1 (1)	–	–	–
Kätterud	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Löved	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Rud	–	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Sanna	1 (0)	–	–	–	–	–	–	0 (1)	–
Skived	1 (1)	–	–	0 (1)	–	–	–	–	–
Skåre	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Solberg	–	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Stodene	–	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Tolerud	–	0 (1)	2 (2)	–	–	–	–	–	–
Tolerudstorpet	–	–	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Torp	–	–	1 (1)	–	–	–	–	1 (1)	–
Trangård	1 (1)	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Våle	–	–	–	–	–	–	–	2 (2)	–
Vänsberg	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Ångebäck	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Öjenäs	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Önnerud	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Summa	9(9)	2(5)	5(5)	0(1)	2(3)	1(1)	0(3)	12(11)	0(2)

Dessutom redovisar längderna **0(1) vaklt** i Bofasterud, **0(1) varkl** i Botorp, **0(1) kräng** i Hållberg, **1(0) kyäng** i Härtsöga, **0(1) riklt** i Järpetan, **0(1) alklt** i Järpetan, **0(1) aoet** i Klingerud och **0(1) kyäng** i Stodene.

Grava socken



Grava socken omkring 1550.

- Almar** 1287 *curiam Almary* (DS 941), 1354 *in Almarum* (DS 5064), 1540 *Almer* (VrH 1540:5) – 10 D, 8 d.
VrH **1 ky**; prästlandbo.
- 1287 testamenterar hertig Bengt Birgersson, biskop i Linköping sin gård (*curia*) A, med fiskena i *Amn¹ och andra tillagor till Varnhems kloster, och Segerstad, Segerstads sn, Grums hd, till domkyrkan i Skara, samt gods i bland annat Västergötland och Uppland till olika kyrkliga institutioner (DS 941, DS 1000, se DMS 1:7 s 133, 203).
- 1354 ger Stenulf i A och kyrkoherde Björn i Arvika fullmakt för en jordöverlåtelse i Västergötland (DS 5064).
- 1540 upptas under Tingvalla stoms uppbörd en landbogård i A, med räntan 4 pund smör, 1 hundrade järn i gengård och 3 dagsverken (SkJb s 175).
- 1548 tillhör landbogården i A prästen i Tingvalla gäll (VrH 1548:1).
- *Biörnness-iordh** 1572 *Biörnnessiordh* (VrH 1572:2).
VrH 1572 **1 frt.**
- Bofasterud** 1503 *Bowere* (?VäSkb s 89), 1569 *Borudh* (VrH 1569:5) – 10 D, 8 c.
VrH 1568 **1 vaktl**; upptas med Kärne, redovisas med ortnamn i jb första gången 1569.
1503 uppgår oxskatten i ?B till 0:0:2 pn (VäSkb s 89).
- Bon** 1535 *Båån* (GHj), 1540 *Boon* (VrH 1540:5) – 10 D, 9 d.
VrH **1 fr**, 1542 **1 varkl.**
- Botorp** 1568 *Boentörp* (VrH 1568:14) – 10 D, 9 d.
VrH 1568 **1 varkl**, 1571 **1 vaktl.**

¹ Belägget *Almary* avser sannolikt Almar vid Klarälven. *Amn avser fiske i en specifik del av Åråsviken (se Inledningen 'Fisken i Värmland' s 61 ff, även karta s 55).

- *Brunesta** 1571 *Brunesta* (VrH 1571:8).
VrH 1571 (endast) **1 skt**; upptas med Härtsöga; möjligen identiskt med det skattetorp som omtalas där 1545–51.
- Bryngfjorden** 1483 *Bryniafiord* (E 5150 nr 1, avskr), 1564 *Brynefierde* (VrH 1564:6 tl) – 10 D, 8 d.
VrH 1571 (endast) **1 frt** (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).
1483 ingår B bland de gårdar som övergår till frälse i Peder Knaghs sköldebrev (se Skåre) (E 5150 nr 1).
- Bråne** 1525 *Brona* (GR 2 s 125) – 10 D, 8 c; upptas i j**b** först 1583 (SOV 7 s 3).
1525 får Jöns Pedersson (Bratt) tillbaka tre gods: B, Stretsbol, Älgå sn, Jösse hd, och Skärsmyr, Tvetå sn, Näs hd, som Olof Björnsson (råbock) tvingade till sig av Jöns far 'i herr Stens tid' (GR 2 s 125). – Jöns far var Peder Nilsson (Bratt) (Nilsson 1997 s 167).
- *Finnetaken** 1540 *Ffinnetaken* (VrH 1540:5).
VrH 1540–51 **1 skt**; 1540 och 1543 öde.
- Färjestad** 1503 *Feristan* (VäSkb s 89) – 10 D, 7 d.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i F till 1:0 pn (VäSkb s 89).
- Grava** 1362 *Gravo* (C 56, avskr), 1453 *Graua* (RApp 13/12), 1457 *Graw* (UUBp 11/11), 1459 *Grawa* (RAP 7/10) – 10 D, 9 c.
VrH **2 fr** (1562 Johan Åkesson /Natt och Dag/; Norra) och (1562 Knut Haraldsson /Soop/; Södra).
1362 ger, enligt förteckningen över Gunhild Johansdotters (Bese) jordebrev, Hemming Hemmingsson (kvadrerad sköld) och hans hustru Kristina Anundsdotter (Hatt, d ä) G till Katarina Haraldsdotter (C 56 f 18v).

- 1457 säljer Sten Bese gården G, samt gårdarna Öjervik, Sunne sn, Fryksdals hd, och Skane, Nors sn, Grums hd, till Nils Bratt för 70 mark svenska penningar med rätt för hans arvingar att återköpa för samma summa (UUBp 11/11).
- 1459 säljer Nils Bratt sina gods G, Öjervik, Sunne sn, Fryksdals hd, och Skane, Nors sn, Grums hd, till Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) (RAp 7/10).
- 1510-talet upptas 'båda gårdarna' i G, som tillsammans räntar 1 fat järn och 2 pund gäddor, i förteckningen över Johan Beses gods i Värmland; gårdarna ingår i Alsters rättardöme (C 20 f 1v).
- 1514 upptas två gårdar i G, som tillsammans räntar $4\frac{1}{2}$ hundrade järn och 2 pund gäddor, i Gunhild Johansdotters (Bese) jordebok (C 21 f 10).
- 1553 har Gunhild Johansdotter (Bese) två gårdar i G som vardera räntar $3\frac{1}{2}$ hundrade och hel fodring; gårdarna ingår i Värmlands rättardöme (se Vidön, Tingvalla sn) (BiS E 1986).
- 1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok två gårdar i G med samma ränta som tidigare; varje gård har 14 spans utåde, ängen ger vardera gård 7 lass hö; till gårdarna hör passligt gott fiskevatten, god timmerskog, och 'ganska litet' vedbrand och mulbete (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).
- Samma år ärver Axel Eriksson (Bielke) den ena landbogården i G 'kyrkby' som räntar 360 järn och 4 hästar efter sin mor Gunhild Johansdotter; vid arvskiftet uppges gården ha ett årligt utsäde om 8 tunnor och ängen ge 16 lass hö, en humlegård till 2 pund finns (BiS E 1986).
- 1558 redovisas i Axel Erikssons (Bielke) jordebok G 'kyrkby' med samma ränta som tidigare (se Vidön, Tingvalla sn) (BiS E 1986).
- 1560 ärver Margareta Axelsdotter (Bielke), gift med Johan Åkesson (Natt och Dag), G efter sin far Axel Eriksson (Bielke) (se Vidön, Tingvalla sn) (BiS E 1986).

Grossbol

1503 *Grossbol* (VäSkb s 89) – 11 D, 0 d.

VrH **1 sk.**

1551 **1 kyt** (1564 1 skt) 1571 **1 krt**; 'under Grossbol';
jfr Grossbolstorp.

Enligt uppgift hos Fernow ska laxfisket vid Skivedsforsen ha hört till Grossbol (se Skivedsforsen, Fiskeriet i Värmland i Inledning s 60).

1503 uppgår oxskatten i G till 0:12 pn (VäSkb s 89).

Grönäs

1564 *Grönnes* (VrH 1564:6 tl) – 10 D, 9 c.

VrH 1568 **1 skt.**

Gumpetan,
nu Sofiedal

1568 *Gumpetann* (VrH 1568:14) – 10 D, 9 b.

VrH 1568 **1 skt**, 1571 **1 krt.**

Hållberg

1391 *i Hollebergha* (ShSp 21/12, tidigare feldaterad) – 10 D, 8 d; gården låg ca 800 m söder om Skåre, övergiven bytomt (RAÄ 102).

VrH 1571 **1 kyäng**, 1572 **1 kräng.**

1391 ger Folke Magnusson (Åbyätten) sin ägolott i H till sin hustru Kristina Magnusdotter i morgongåva (se Skåre) (ShSp 21/12, tidigare feldaterad).

1483 ingår H bland de gårdar som övergår till frälse i Peder Knaghs sköldebrev (se Skåre) (E 5150 nr 1).

Härtsöga, Norra
och Södra

1359 *i Hærssøghom* (DS 6069), 1385 *i Hærssøghom* (SkSp 12/3),
1540 *i Hersjö* (SkJb s 174) – 10 D, 8 c.

VrH 1543 **1 sk**, 1545 **1 skt** (jfr *Brunesta), 1568 **1 sk.**

1540 (endast) **1 kyäng** (SkJb).

2 fr, 1543 **1 fr**; 1569 öde (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).

- 1359 uppger Magnus Petersson (okänt sigill) 'i Skåre' att de boende i H ska behålla rättigheterna till sitt uppströmsfiske och till sin rätta farled i samband med den överenskommelse han gjort med dem (se Skåre) (DS 6069).
- 1385 ger Magnus Petersson sin son Torbjörn Magnusson 12 löparbol i H (SkSp 12/3).¹
- 1458 tilldömer Olof Björnsson (Vinge), lagman i Värmland, ?H (**Lysogh*) till Katarina Birgersdotter (Åbyätten) (se Skåre) (B 16 f 97, avskr).
- 1540 upptas under Stora Kils kyrkas uppbörd en äng till H, som Peder Knagh 'tog under Kils kyrka' [textbortfall angående räntan]; dessutom omnämns ett nedlagt ödetorp 'som ligger i fämarken' (?i H) och som ingen brukar (SkJb s 174).

Ilanda

- 1458 *Elynae* (DalsD nr 138), 1524 *Ylänne* (Rött nr 436), 1540 *Yllända* (VrH 1540:5) – 10 D, 8 c.
- VrH **1 fr** (1562 Klas Andersson /Ekeblad/).
- 1458 ärver Elin Gustavsdotter (Sture), gift med Erik Axelsson (Tott) I, som räntar 1 fat järn, och jord i Vänsberg, Millesviks sn, Näs hd, efter sin bror Algot Gustavsson (Sture); arvsaftet görs med Elins syster Birgitta Gustavsdotter, gift med David Bengtsson (Oxenstierna); båda ärver även jord på Öland, i Småland, Västergötland, Halland och Dalsland (se DMS 4:3 s 233 f, DMS 4:1 s 247) (DalsD nr 138).
- 1524 byter Nils Klasson (Stolaätten) till sig en gård i I 'ovan Tingvalla' som räntar 4 hundra järn från Märta Bengtsdotter (Ulv), änka efter Åke Jöransson (Tott) (se Vänsberg, Millesviks sn, Näs hd) (Rött nr 436).

Järpetan,

Södra

- 1346 *in Iærpataku* (DS 4056, DS 4062), 1552 *Jerpatorp* (NMU 1 nr 291) – 10 D, 8 d.
- VrH 1552 **1 riklt**; redovisas 1568–69 i Nedre Ulleruds sn.
- 1571 **1 alklt**; redovisas i Nedre Ulleruds sn.

¹ Både utfärdarnamnet (*Magnus Petersson Rabbe*) och åtalet (1365) har förfälskats av Rabénius.

1346 byter Magnus Gislesson (Sparre av Aspnäs) till sig 2 löparbol i J och jord i *Swepilstaku, ?Nedre Ulleruds sn, och i Västra Deje, Nedre Ulleruds sn, från Riseberga kloster mot jord i Närke (DS 4056). Senare samma år säljer Magnus tillbaka jorden till Riseberga kloster (DS 4062).

1550-talet upptas en gård i J tillhörande Riseberga kloster i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

1552 upptas en utjord i J, som tidigare hört till Riseberga kloster, vilken nu tillhör Småris rättardöme (se Småris, Nedre Ulleruds sn) (NäH 1552:5, NMU 1 nr 291).

Klingerud

1568 *Kringlerud* (VrH 1568:14) – 10 D, 9 c.

VrH 1568 **1 aoet**.

Kärne

1486 *gardh Tierna* (RAP 22/1), 1502 *Tiærna* (HH16 s 216), 1503 *Kerne* (VäSkb s 89) – 10 D, 8 c.

VrH **1 skt**; 1540 och 1543 öde.

1 vaktl (1550 1 rikl)¹ 1568 **1 vaktl**.

Kärne är 1486 sätesgård för Magnus Bok (sparre) (RAP 22/1).

1486 testamenterar Magnus Bok (sparre), med sin måg Knut Knutssons (Roos) och sin dotter Ingrids samtycke, sin fädernegård K, som räntar 3 hundra järn, till Vadstena kloster som själagåva för sig själv, sin far Torger, sin mor Ingrid och sin hustru Bengta. Magnus vill bo kvar på gården under sin livstid och ger sina arvingar rätt att återlösa gården för 100 mark (RAP 22/1).

1502 äger Vadstena kloster en gård i K som räntar 3 hundra järn (HH 16 s 216).

1503 uppgår oxskatten (för skattegården) i K till 0:1 pn (VäSkb s 89).

¹ Gården upptas 1550–51 felaktigt som tillhörande Riseberga kloster (NMU 1 s 169 not 1).

Kätterud

1503 *Ketteret, Kettere* (VäSkb s 89) – 10 D, 8 c.

VrH **1 sk**; 1568–69 öde.

1503 uppgår oxskatten i K till 1:0 pn, varav ½:0 pn erlæggs i Önnerud som del i en oxe och det resterande beloppet om ½:0 pn erlæggs i pengar (VäSkb s 89).

Löved

1367 *i Løuidh* (DS 7500) – 11 D, 0 d.

VrH **1 fr** (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).

Till Löved skriver sig 1367 ?frälsemannen Håkan (okänt sigill) (DS 7500).

1350 (omkring) se Skivedsforsen, Fisker i Värmland, i Inledningen s 60.

1367 sigillerar Håkan i L ett brev (DS 7500).

1483 ingår L bland de gårdar som övergår till frälse i Peder Knaghs sköldebrev (se Skåre) (E 5150 nr 1).

1485 säljer Hemming Nilsson, enligt Fernow, sin gård halva L och ett halvt torp i Snarås, Stora Kils sn, Kils hd, till Peder Knagh för 40 mark svenska mynt (Fernow 1 s 273).

1487 säljer, enligt Fernow, Jon Salisson, Hemming Jonsson, Bengt Andersson och Bengt Gunnarsson sin gård L med laxfiske och fiskevatten (vid *Skivedsfors, enligt Fernow) och ett torp därunder som heter Snarås, Stora Kils sn, och ytterligare ett torp i samma socken till Peder Knagh (Fernow 1 s 273).

***Lysogh**

Se Härtsöga.

Rud

1535 *Rud* (GHj), 1540 *Rudh* (VrH 1540:5) – 10 D, 9 d.

VrH **1 varkl**.

Sanna, Norra

1503 *Sanne* (VäSkb s 89), 1547 *Sanda* (GR 18 s 597) – 10 D, 9 c.

VrH **1 sk**, 1568 **1 fr** (1562 Karin Svendsdotter /Kart/).

1503 uppgår oxskatten i S till 0:6 pn (VäSkb s 89).

1547 förlänar Gustav I gården S till Botvid Larsson (Anckar), befallningsman på Stockholms slott, under frälserätt, med rätt för hans arvingar att behålla så länge de är i kronans tjänst (se Segmon, Eds sn, Grums hd) (GR 18 s 597 f).

1551 innehas gården av hustru Karin Svendsdotter (Kart), änka efter Botvid Larsson (Anckar) (VrH 1551:6).

Skived

1334 *in villa Skyfwium* (DS 3068), 1336 *Skyfiuum* (DS 3230), 1340 *in Skyfwuæ* (DS 3465), 1503 *Skiwe* (VäSkb s 89), 1552 *Skiödwi* (NMU 1 nr 291) – 11 D, 0 d.

VrH 1 sk.

1552 1 rikl.

1334 byter Johan Lås bort sin jord i den övre gården i byn S, som räntar 2 löpar smör och som hans hustru Ingrid ärvt efter sin bror Johan, till Riseberga kloster. I utbyte får Johan Lås nybygget (*colonia*) Rörsvik, Östra Fågelviks sn, Väse hd, och en äng i "Sund" (troligen felskrivning för Lund, Östra Fågelviks sn, Väse hd) (DS 3068).

1336 byter Lars Magnusson (Magnus Marinasons ätt) till sig jord i S från Birger Abborre (se Visterud, Nedre Ulleruds sn, Kils hd) (DS 3230).

1340 säljer Bo Svensson 2 löparbol i S till Riseberga kloster för 12 nöt och en penningsumma (DS 3465).

1503 uppgår oxskatten (för skattegården) i S till 2 kärvar lax (VäSkb s 89).

1550-tal upptas en gård tillhörande Riseberga kloster i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

1552 upptas en gård i S som Riseberga kloster-landbo, vilken nu tillhör Småris rättardöme (se Småris, Nedre Ulleruds sn) (NMU 1 s 167, NäH 1552:5).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1557:1).

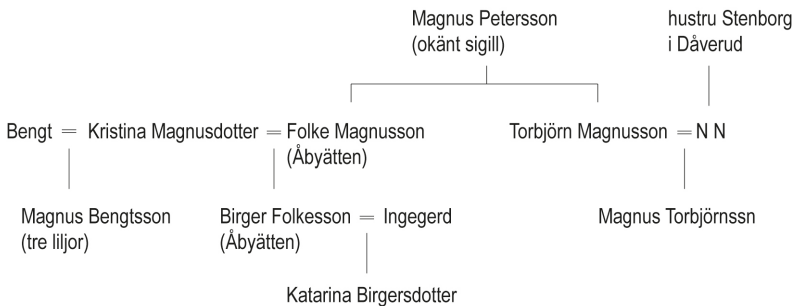
Skivedsforsen se Fisken i Värmland i Inledningen s 60.

Skåre 1359 i *Skorø nore* (DS 6069), 1391 i *Skore* (ShSp 21/12, tidigare feldaterad), 1411 *Skoor* (SD 1385) – 10 D, 8 d.

VrH **1 fr** (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).

Skåre är 1359 troligen sätesgård för Magnus Petersson (okänt sigill) (DS 6069).

Släkttavla Magnus Petersson



Källa: PHT 1959 s 46–53.

1359 intygar Magnus Petersson (okänt sigill) att han och hans arvingar under sin gård i S har rätt att så långt ägorna går draga not, lägga nät och bygga fiskeverke 'i mittströmmen' i Skårenoret (se Grava sockenkarta), enligt hans överenskommelse med dem som bor i Härtsöga (DS 6069). – Magnus Petersson var far till Torbjörn Magnusson (SkSp 1385 12/3) och sannolikt också till Folke Magnusson (se nedan) (PHT 1959 s 46 ff).

1391 ger Folke Magnusson (Åbyätten) sitt gods S och sin ägolott i Hållberg, denna sn, till sin hustru Kristina Magnusdotter som morgongåva när de gifter sig i Säckestad, Västergötland; gåvan sker i enlighet med den 'lagliga och skrivna rätt som gäller mellan *Amn och Edaskog' – dvs enligt Värmlandslagen (ShSp 21/12, tidigare feldaterad).

- 1411 tillfaller gården S och fyra gårdar i Västergötland Magnus Bengtsson (tre liljor) vid arvskiftet mellan honom och hans halvbror Birger Folkesson (Åbyätten) efter deras föräldrar (SD 1385). – Magnus Bengtsson var sannolikt styvson till Folke Magnusson (PHT 1959 s 47).
- 1458 dömer Olof Björnsson (Vinge), lagman i Värmland, i tvisten mellan Katarina Birgersdotter (Åbyätten) i Åby, Landa sn, Kullings hd, Västergötland, och Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt), fogde i Värmland, rörande tre gårdar i Värmland, nämligen S och ?Härtsöga, denna sn, samt Dåverud, Millesviks sn, Näs hd; Olof Björnsson tilldömer Katarina gårdarna eftersom hennes far Birger Folkesson (Åbyätten) hade ärvt gårdarna efter sin 'broder' Magnus Torbjörnsson och gårdarna, enligt vittnesmål från flera dannemän, aldrig hade varit pantsatta till Klas Nilsson, fogde i Värmland, såsom Otte Torbjörnsson påstod; Klas Nilsson hade istället olovligen på drottningens vägnar fråntagit Katarina gårdarna då hennes far Birger Folkesson dog (B 16 f 97, avskr) – Magnus Torbjörnsson och Birger Folkesson (Åbyätten) var kusiner (se släkttavan ovan) (PHT 1959 s 46).
- 1483 utfärdar Sveriges riksråd sköldebrev för Peder Knagh; de skattegårdar han tidigare har köpt ska övergå till frälse, nämligen S med Torp, Hållberg, Bryngfjorden och Löved, alla denna sn, samt *Smediaby, Varnums sn, Ölme hd, och gårdar i Närke och i Marks hd, Västergötland (E 5150 nr 1, originalet i KB).

Sofiedal

Se Gumpetan.

Solberg1535 *Solberg* (GHj), 1540 *Solbergha* (VrH 1540:5) – 10 D, 8 d.
VrH **1 varkl** (1550 1 rikl).**Stodene**1535 *Stodøn* (GHj), 1540 *Stompnen i Grawa* (SkJb s 175), 1540 *Stodøn* (VrH 1540:5) – 10 D, 8 d.
VrH **1 ky**; prästlandbo.
1571 (endast) **1 kyäng**.

1540 upptas under Tingvalla stoms uppbörd S ('Stommen i Grava') med räntan 5 pund smör och 1 hundra järn i gengärd (SkJb s 175).

1548 tillhör landbogården i S prästen i Tingvalla gäll; gården räntar 5 lispund landgillssmör, 1 hundra gengärdsjärn och 4 dagsverken, vilket prästen har fritt (VrH 1548:1).

***Stommen** se Stodene.

***Swepilstaku** Se Nedre Ulleruds sn.

Tolerud, Västra och Östra

1535 *Thollerudh* (GHj), 1540 *Tolarydh* (SkJb s 174 f) – 10 D, 9 b.

VrH **2 ky**; prästlandbor.

1571 **1 skt**.

1540 upptas under Tingvalla stoms uppbörd två landbogårdar i T, den ena med räntan 2 pund smör, 1 hundra järn i gengärd och 3 dagsverken. Två tredjedelar av den andra räntar 2 pund smör, 4 tjog järn i gengärd samt 3 dagsverken; en tredjedel av den senare gården upptas under Nors stoms uppbörd och räntar där 1 pund smör och 2 tjog järn i gengärd (SkJb s 174 f).

1548 tillhör den ena landbogården i T prästen i Tingvalla gäll (VrH 1548:1).

Tolerudstorpet 1572 *Tholerudsstörp* (VrH 1572:2) – 10 D, 9 b.

VrH 1572 **1 krt**.

Torp, Västra och Östra

1483 *Torph* (E 5150 nr 1, avskr), 1535 *Törph* (GHj), 1540 *Torp* (SkJb s 175) – 10 D, 8 c (Västra) och 10 D, 8 d (Östra).

VrH **1 ky**; prästlandbo; kallas Västra.

1 fr (1562 Hans Persson /Forstenaätten/); Östra.

1483 ingår T bland de gårdar som övergår till frälse i Peder Knaghs sköldebrev (se Skåre) (E 5150 nr 1).

1540 upptas under Tingvalla stoms uppbörd en landbogård i T med räntan 2 pund smör, 3 dagsverken och 1 hundrade järn i gengärd (SkJb s 175).

1548 tillhör den kyrkliga landbogården i T prästen i Tingvalla gäll (VrH 1548:1).

Trangärd

1503 *Trangert* (VäSkb s 89) – 10 D, 7 c och 10 D, 8 c.

VrH **1 sk.**

1571 (endast) **1 skt**; avser möjligen Trangärdstorp som upptas i jb från 1585 (SOV 7 s 9).

1503 uppgår oxskatten i T till 0:11 pn (VäSkb s 89).

Våle

1436 *Vala* (RAp 21/7) – 10 D, 9 c.

VrH **2 fr** (1562 Görvel Fadersdotter /Sparre av Hjulsta och Ängsö/).

1436 säljer väpnaren Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter (?tre växter med rötter) två gårdar i V, som räntar 1 hundrade järn och 1 löp smör, respektive 8 tjug järn och 1 löp smör, till Broder Svensson (månskära och halv lilja) (se Mårön, Ölme sn, Ölme hd) (RAp 21/7).

1438 säljer Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter två gårdar i V, med samma ränta som 1436, till Klas Nilsson (se Mårön, Ölme sn, Ölme hd) (C 4 f 42–43).

1565 förlänar Erik XIV en gård i V som räntar 6 hundrade järn till fältöversten Tönne Olofsson (se Hanevik, Segerstads sn, Grums hd); gårdarna har tidigare tillhört Görvel Fadersdotter och Lage Brahe (HSH 5 s 28, SÄRKA vol 1:” f 35).

Vänsberg,

Stora

1390 *Vænesberghe* (RAp 11/4), 1498 *Venbergh* (C 36 f 32, 50) – 10 D, 8 c och 10 D, 8 d; bebyggelselämningar finns ca 2 km söder om Skåre (RAÄ 69, HdEK).

VrH **1 fr** (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/).

1390 pansätter Jöns Magnusson sin del i V till Agmund Hatt (se Valum, Nors sn, Grums hd) (RAP 11/4).

1498 upptas V med räntan 4 pund smör i Jöns Ulfssons (Roos) jordebok (C 36 f 32, 50).

Ängebäck

1426 *Engiæbek* (SkSp 20/5), 1503 *Jngibeck* (VäSkb s 89) – 10 D, 9 c.

VrH **1 sk.**

1426 håller Nils Tykesson (Välingeätten), lagman i Värmland, häradsting i Ä, 'på Stora Kils häradsting' (SkSp 20/5).

1503 uppgår oxskatten i Ä till 1:0 pn (VäSkb s 89).

Öjenäs

1551 *Ognes* (VrH 1551:6) – 11 D, 0 c.

VrH 1551 **1 sk**; 1551 fritt länsman.

Önnerud

1503 *Wnderet, Vnderet* (VäSkb s 89) – 10 D, 7 c.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i Ö till 0:12 pn, men Arvid i Ö betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Kätterud (VäSkb s 89).

Hammarö socken

1540 *Hammerøen Sognnh* (VrH 1540:5), 1540 *Hammaröns kyrkies* (SkJb s 175).

1542 *Hammerö Sockenn* (VrH 1542:11).

Omfattning: Vidön överflyttades från Tingvalla sn till Hammarö sn 1933 (Lagerstedt s 92). I övrigt var socknens omfattning 1950 densamma som på medeltiden och 1500-talet.

Inga skriftliga belägg på sockennamnet finns före 1540, men socknen måste ha ingått bland de fem kyrkor som fanns i *Eluahærad omkring år 1400 (VgL s 74 not 27).

Annexförhållande: Vid reformationen var Hammarö socken annexförsamling till Tingvalla (SkJb, SOV 1 s 40 f). 1509 uppges Hammarön tillhöra Tingvalla prästgäll (RAp 29/12).

Kyrkan: Sedan 2001, Södra Råda kyrkas förstöring, är Hammarö Värmlands enda bevarade medeltida träkyrka. Den är timrad och spånklädd, med ett rakslutet kor och ursprunglig sakristia på korets nordsida. Långhusets medeltida del är 10 m lång med bredden 8 m. Koret är 5 m långt och 5,4 m brett. Kyrkans stora likheter med Södra Råda gör det troligt att den byggdes vid samma tid, 1320-talet. Mynt har påträffats under golvet i koret och östra delen av långhuset, det äldsta från andra hälften av 1100-talet, de övriga från andra hälften av 1200-talet eller senare (Klackenberg 1992 s 229). På 1700-talet tillbyggdes ett nytt långhus och två korsarmar till långhusets västgavel, och det gamla koret balkades av till sakristia.

Spår i väggarna visar att långhus och kor täcktes av låga treklövervalv av trä, och vid en restaurering på 1930-talet rekonstruerades korets valv. Väggarna och valven täcktes av målningar från 1400-talet. I koret är målningarna bevarade och visar på västsidan Marie kröning och i ett undre register scener med Adam och Eva samt Kain och Abel. Korets övriga väggar upptas av scener ur Kristi lidandes historia. Östra delen av nordväggen har på 1500-talet övermålat med en stor S:t Olovsbild. Långhusets målningar är dåligt bevarade, men på triumfbågsväggen finns rester av Yttersta domen.

1931 upptäcktes att korets äldsta golv bestod av väggplankor från en stavkyrka. Några av dem hade ristade dekorationer på insidan. Dendrodatering visar att den uppfördes omkring 1250 (Melin 2016). Kyrkans äldsta föremål, en liljesten (se nedan), kan vara äldre än så, vilket skulle betyda att stavkyrkan inte var Hammarös första kyrka.

Liljestenen är från 1150–1250. Medeltida inventarier är en täljstensfunt från 1200-talets mitt, ett krucifix från 1300-talet och ett litet Mariaaltarskåp från 1500-talet, ommålat på 1600-talet. I koret finns ett välbevarat sakramentskåp målat i samma stil som väggarna. (Lagerlöf s 155–176.)

Vidare avbildade Mandelgren på 1860-talet ett ciborium av gotisk typ (Mandelgren serie 4).

Hammarö kyrka är uppförd på Hammars marker (se t ex karta LSA R32-16:1, år 1735).

Runstenar: Vr 3 vid Hovlanda (SR Band 14:2 s 61–69).

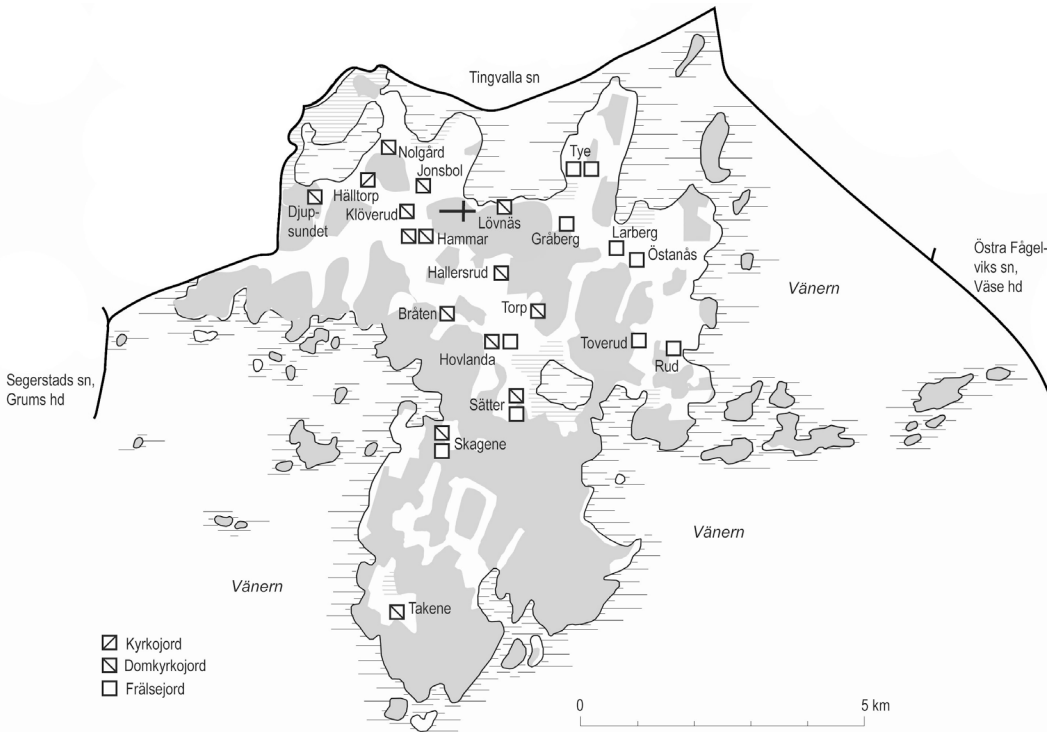
Kung Sverre i Värmland

Hammar eller Hammarö(?) (*Hamri*) (kan även avse Hammar, Väse sn, Väse hd) omnämns i Sverres saga (Sverris saga s 11, Koht 1966) (se Berättande källor i Inledningen s 65).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	ky	kyuj	bi	bit	fr	frt
Bråten	–	–	1 (1)	–	–	–
Djupsundet	–	–	1 (1)	–	–	–
Geterud	–	–	–	–	–	0 (1)
Gråberg	–	–	–	–	1 (1)	–
Hallersrud	–	–	1 (1)	–	–	–
Hammar	–	–	2 (2)	–	–	–
Hovlanda	–	–	1 (1)	–	1 (1)	–
Hult	–	–	–	0 (1)	–	–
Hälltorp	1 (1)	–	–	–	–	–
Jonsbol	–	–	1 (1)	–	–	–
Kilene	–	–	–	0 (1)	–	–
Klöverud	–	–	1 (0)	0 (1)	–	–
Larberg	–	–	–	–	1 (1)	–
Lunden	–	–	–	0 (1)	–	–
Långnes	–	–	–	0 (1)	–	–
Lövnäs	–	–	–	0 (1)	–	–
Mosserud	–	–	–	0 (1)	–	–
Nolgård	–	–	1 (1)	–	–	–
Rud	–	1 (0)	–	–	1 (1)	–
Skagene	–	–	1 (1)	–	1 (1)	0 (1)
*Skybyrud	–	–	–	–	–	0 (1)
*Stommen	1 (0)	–	–	–	–	–
Sätter	–	–	1 (1)	–	1 (1)	–
Takene	–	–	–	0 (1)	–	0 (1)
Toverud	–	–	–	–	1 (1)	–
Torp	–	–	1 (1)	–	–	–
Tye	–	–	–	–	2 (2)	–
Östanås	–	–	–	–	1 (1)	–
Summa	2 (1)	1 (0)	12 (11)	0 (8)	10 (10)	0 (4)

Hammarö socken



Hammarö socken omkring 1550.

Olokaliserat 1569–72 redovisas $\frac{1}{2}$ **bifiske** 'notvarp' (1572 1 bifiske) tillhörande Höjentorps värmländska rättardöme i landskapshandlingarna.

*Biscops-hampn

1471 *Biscops hampn* (RAp 5/3).

1471 uppges hamnen B ligga nära Hammarö (RAp 5/3).

- Bråten** 1535 *Brotta* (GHj), 1540 *Bråtom* (SkJb s 24) – 10 D, 5 d.
 VrH 1542 **1 bi** (Höjentorps värmländska rd).
 1540 upptas bland gårdar som räntar till Höjentorp, Eggby sn, Valle hd, Västergötland, en landbogård i B med räntan 2 pund smör, 14 marker gäddor, ½ pund gös, ½:0 pn i sommargästning och 2 hästar 'herran' (SkJb s 24).
 1550-tal upptas gården som prebendegods i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).
- Bärstad** 1562 *Bersta* (FoR) – 10 D, 6 e.
 1562 äger Gustav Johansson (Tre rosor) B och 1563 uppbärs räntan av Brita Jönsdotter (Roos) (FoR).
- Djupsundet** 1468 *i Diwpasund* (RAp 6/10) – 10 D, 6 d.
 VrH **1 bi** (Höjentorps värmländska rd).
 1468 är Lars i D nämndeman vid det extra landstinget hållet på Lagberget i Tingvalla (RAp 6/10).
 1540 upptas bland gårdar som räntar till Höjentorp, Eggby sn, Valle hd, Västergötland, en landbogård i D med räntan 2 pund smör, 14 marker gäddor, ½ pund gös, ½:0 pn i sommargästning och 2 hästar 'herran' (SkJb s 24).
 1550-tal upptas gården som prebendegods i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).
- Geterud** 1564 *Geterud* (VrH 1564:6 tl) – 10 D, 6 e.
 VrH 1571 **1 frt** (1562 Brita Turesdotter /Trolle/).
- Gråberg** 1498 *Grabbergh* (C 36 f 50) – 10 D, 6 e.
 VrH **1 fr**.
 1498 upptas G, som räntar 4 pund smör och 2 kärvar gös i Jöns Ulfssons (Roos) jordebok (C 36 f 50).

Hallersrud 1535 *Hallesrudh* (GHj), 1540 *Hallersrijdh* (SkJb s 24) – 10 D, 6 e.

VrH **1 bi** (Höjentorps värmländska rd).

1540 upptas bland gårdar som räntar till Höjentorp, Eggby sn, Valle hd, Västergötland, en gård i H med räntan 2 pund smör, 14 marker gäddor, ½ pund gös, ½:0 pn i sommargästning och 3 hästar 'herran' (SkJb s 24).

1550-tal upptas H som prebendegods i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

Hammar 1296 *Datum Hammarø* (DS 1153), 1297 *Datum Hamarø* (DS 1212), 1318 *curias nostras* (...) *Hamarøø* (DS 2132), 1347 *Datum Hamarø* (DS 4175), 1441 *Hammarø gaardh* (RAp 17/4) – 10 D, 6 d.

VrH **2 bi** (1543 och 1551 1 bi) (Höjentorps värmländska rd).

Hammar är dateringsort för två brev utfärdade av Lars Boberg 1296 och 1297 (DS 1153, DS 1212). Gården kallas *curia* i herigarna Eriks och Valdemars testamente 1318. År 1347 daterar kung Magnus brev på Hammar.

1350 är godset uppdelat i två delar. Den ena halvan av godset, där Hammar var huvudgård, donerades då till Skara domkyrka (se Hammarö).

Hammarø rättardöme är 1540 ett av fyra rättardömen under Höjentorps gård, Eggby sn, Västergötland; Hammarø rd omfattade H, Bråten, Djupsundet, Hallersrud, Hovlanda, Jonsbol, Klöverud, Nolgård, Skagene, Sätter, Torp, alla denna sn, Borgvik, Starrkärr, båda Grums sn, Grums hd; Senare ingår ytterligare gårdar i Hammarö sn i rättardömet (se Hammarö sn, även AL 2 s 171, AL 3 s 189).

1177 (omkring) se Kung Sverres resa s 65.

1318 anvisar hertigarna Erik och Valdemar i sitt testamente inkomsterna under två år från gården (*curia*) H för att täcka testamentsgåvor (se DMS 1:7 s 209) (DS 2132).

1347 daterar kung Magnus Eriksson brev i H, där han befinner sig i samband med landstinget i Tingvalla (DS 4175).

- 1350 se Hammarö, särskilt notis två detta år.
- 1441 utarrenderar Bengt Klasson, dekan i Skara, dekanatets gård H till Klas Nilsson (sparre), fogde i Värmland (se Hammarö) (RAp 17/4, avskr, RAp 17/4).
- 1540 upptas, bland gårdar som betalar räntan till Højentorp, Eggby sn, Valle hd, Västergötland, två landbogårdar i H. Den ena räntar 6 pund smör, 14 marker gäddor, ½ pund gös, ½:0 pn i sommar-gästning, 2 hästar 'herran' och en spickelax för ett halvt ödetorp, den andra gården räntar 9 pund smör och i övrigt lika mycket (SkJb s 23 f).
- 1550 är Jon i H nämndeman på lagmansting i Tingvalla (Eklund s 49).
- 1550-tal upptas gårdarna som prebendegods i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

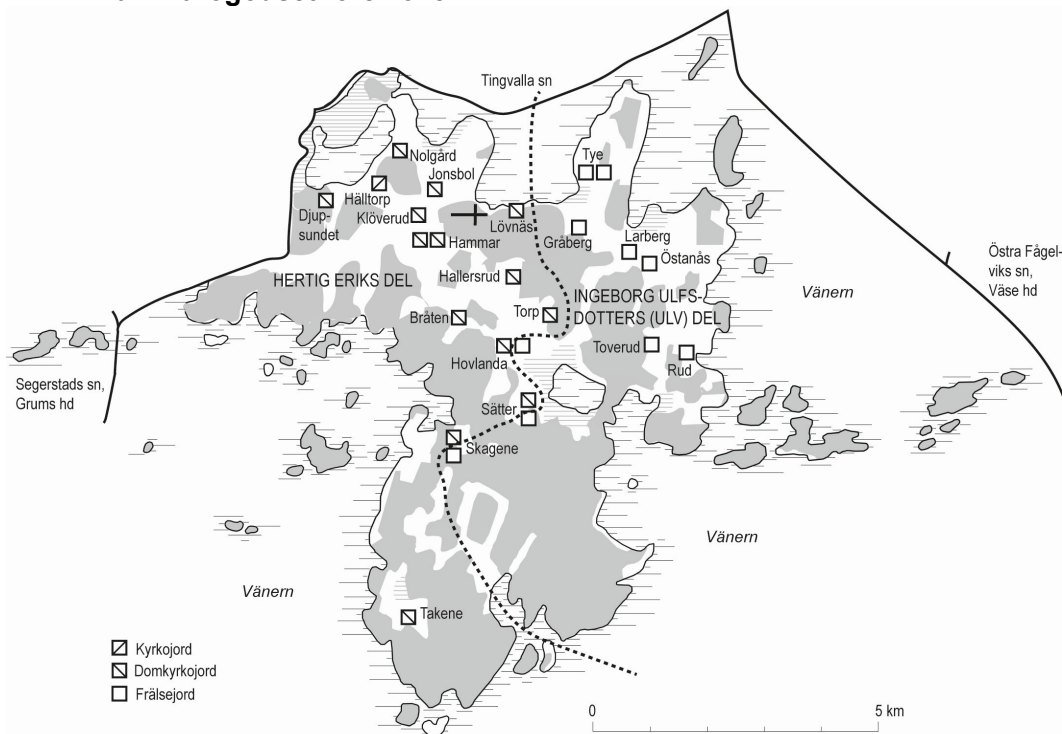
Hammarö

- 1307 *bona (... Hamarø* (DS 1545), 1318 *i Hamaröö* (LöA 14/10, avskr), 1350 *in Hamarø* (DS 4538), 1350 *bonis in Hamarø, bonis in Hamarøø* (DS 4546), 1414 *innan Hammarønne* (SD 1869), *vppa Hamarønne* (DS 1980), 1441 *Hammarøna* (RAp 17/4, avskr).

Flera belägg omtalar godset Hammarö eller halvön Hammarö utan att redogöra för vilka gårdar som ingår i detta. Först genom beläggen från 1486 och 1498 framgår vilka gårdar som ingick i den ena godshalvan (1486 RAp 21/12, 1498 C 36 f 32, 50) och där förefaller Tye ha varit huvudgård (1318 LöA 14/10). Den andra halvan av godset, där huvudgården Hammar ingick, hade donerats till Skara domkyrka av kung Magnus Eriksson år 1350. Detta gods omfattning framgår först 1540 (SkJb).

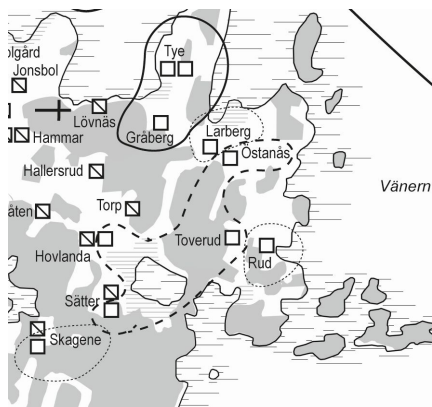
Knut Magnusson (Tyrgils Knutssons ätt) fick år 1318 genom köp tillgång till hela godset (LöA 14/10). Den ena delen av godset köpte han från Ulf Abjörnsson (Sparre av Tofta), som hade ärvt det av sin mor Ingeborg Ulfsdotter (Ulv). Den andra delen av godset köpte han från hertig Erik Magnussons änka Ingeborg Håkansdotter. Denna godsdel återkrävdes 1350 av kung Magnus som därefter gav den till Skara domkyrka.

Hammarögodset före 1318



Före 1318 var Hammarögodset delat i en västlig del tillhörande hertig Erik och en östlig del tillhörande Ingeborg Ulfsdotter (Ulv). Hammar förefaller ha varit huvudgård i den västra godshalvan och Tye i den östra. Ägoförhållandena på 1540-talet (domkyrko- respektive frälsejord) motsvarar de två godsdelarna 1318.

Östra delen av Hammarögodset vid 1400-talets slut



Utsnitt av den östra delen av Hammarögodset. Vid 1400-talets slut har den östliga delen av godset genom arv delats upp i tre delar: Tye och Gråberg tillhör då Jöns Ulfsson (Roos); Östanås, Toverud, halva Hovlanda och halva Sätter tillhör Jöns Jönsson (Skanke); medan Larberg, Rud och halva Skagene tillhör Jöns Ivarsson (Liljeörn). Hela den västliga delen av godset tillhör sedan 1350 Skara domkyrka.

1296 och 1297 se Hammar.

1307 skiftas, i närvaro av Karl Ulfsson (lejon), Abjörn Sixtensson (Sparre av Tofta), Filip Ulfsson (Ulv), Peter Ragvaldsson (Peter Ragvaldssons ätt), Lidinvarð Ödesson och Håkan Läma, arvet efter Abjörn Sixtenssons (Sparre av Tofta) hustru Ingeborg Ulfsdotter (Ulv) mellan deras gemensamma son Ulf Abjörnsson och Ingeborgs dotter 'fröken' Birgitta Knutsdotter (Lejonbjälke); på deras gemensamma barns [Ulf Abjörnssons] lott faller godset H med alla tillagor, Årås, Södra Råda sn, Visnums hd, Bro, Varnums sn, Ölme hd, samt flera gods som troligen alla ligger i Västergötland (DS 1545).

1318 säljer Ulf Abjörnsson (Sparre av Tofta), för 1000 mark pn, sina ägodelar på H som är hans 'gård i ?Tye (*Thillo*) och alla landbor där', sina kvarnar i Alstrum, Alsters sn, Väse hd, samt gårdar och landbor i andra landskap, till Knut Magnusson (Tyrgils Knutssons ätt) (LöA 14/10, avskr).

1347 se Hammar.

1350 säljer Jon Haftorsson (Roos) till kung Magnus hälften av sin hustru Birgitta Knutsdotters (Tyrgils Knutssons ätt) egendomar på H, med 'allt på och utanför ön', inklusive förvaltare (*villicis*), landbor (*colonis*), åker, skogar, fisken, kvarnar och kvarnplatser som han har tillgång till genom sin hustru; i och med försäljningen uppger Jon Haftorsson att han överlåtit hälften av de egendomar på H som återkrävts av kung Magnus, vilken hade börsrätt till godset (DS 4538).

1350 inrättar biskop Sigge i Skara på kung Magnus begäran ett dekanat vid Skara domkyrka av en prebenda som tidigare grundats i Skara för hertig Erik Magnussons själ, av gods i H som kungen skänkt till domkyrkan och av jord i Klevan, Daretorps sn, Vartofta hd, Västergötland (DS 4546).

1351 byter Jon Haftorsson bort den resterande delen – 'halva lotten' – i H till kung Magnus mot kungens odaljordar i Norge. Egendomen i H hade kungens mor Ingeborg tidigare sålt till Knut Magnusson (Tyrgils Knutssons ätt) (DS 4765, avskr).

1366 ber biskop Nils i Skara kyrkoherden Jakob i Skara att tre på varandra följande sön- och helgdagar i domkyrkan uppmana Jon Haftorsson att inom nio veckor återlämna de gods på H som kung Magnus anslagit till dekanatet, men som Jon Haftorsson nu i strid mot sitt eget och sin hustrus brev återkallat; om Jon Haftorsson inte åtlyder uppmaningen förklarar biskopen honom bannlyst (DS 7303).

1414 intygar biskop Brynolf i Skara och Algot Magnusson (Sture, sjöbladsätten) att dekanen Karl Uddsson i Skara för 18 år sedan inför drottning Margareta klagat på att Ulf Jonsson (Roos) (son till Jon Haftorsson) med orätt lagt beslag på dekanatets gods på Hammarön och att drottningen då svarat att om Ulf Jonsson inte hade fått fullt vederlag för godsen i H så tillkom det honom att begära ersättning av kung Magnus arvingar för detta (SD 1869).

Senare samma år håller biskop Brynolf i Skara, Gustav Magnusson (Roos), lagman i Västergötland, Torkel domprost med flera, samtliga konungsdomhavande, räfsteting i Skara på kung Eriks befallning, rörande tvisten mellan dekanen Karl Uddsson i Skara och Ulf Jonsson (Roos) om godset H. Nämnden kungör att brev i Skara domkyrka visar att Ulf Jonssons far (dvs Jon Haftorsson) och faderns hustru Birgitta 'före stora döden' och 'i gamla lagen' sålt godset H till kung Magnus. Kungen hade därefter sålt godset till domkyrkan i Skara och där grundat det första dekanatet för vilket Karl Gamle var den första dekanen. Jon Haftorsson hade senare med orätt, och mot sina tidigare brev, lagt beslag på godset, tills drottning Margareta återinsatte dekanen Karl Uddsson och dömde godset H till dekanatet. Räfstetinget tilldömer nu godset H, med allt som där under ligger, till dekanatet i Skara domkyrka (SD 1980).

1431–32 intygar Olof Torstensson och andra lagrättsmän i Borgesyssell, Norge, att de norska gods som kung Magnus och drottning Blanka gav [år 1351] för halva H var kronogods (DN 16:1 nr 95 och nr 125); – kungen uppgav 1351 att dessa gods var hans arvejord (se ovan).

1440 vidimerar Björn Nilsson, lagman i Värmland, och Torsten Nilsson två avskrifter framlagda av Peder Ulfsson (Roos) angående rätten till Hammarö, nämligen breven från 1351 och 1431–32 (se ovan) (UUBpp odat, DN 16:1 nr 125).

1441 utarrenderar Bengt Klasson, dekan i Skara, med tillstånd av biskop Sven och domkapitlet i Skara, Hammarön med alla 'bebyggda och öde' gods som därtill hör, dekanatets gård Hammar, samt Jösseforsen och 'Alsters kvarn', Alsters sn, Väse hd, till Klas Nilsson (sparre), fogde i Värmland, så länge de båda lever, mot en årlig avrad om 2 tunnor smör, ett fat järn (600 osmundar), 1 kärve gös och 1 lispund (8½ kg) gäddor (RAp 17/4, avskr).

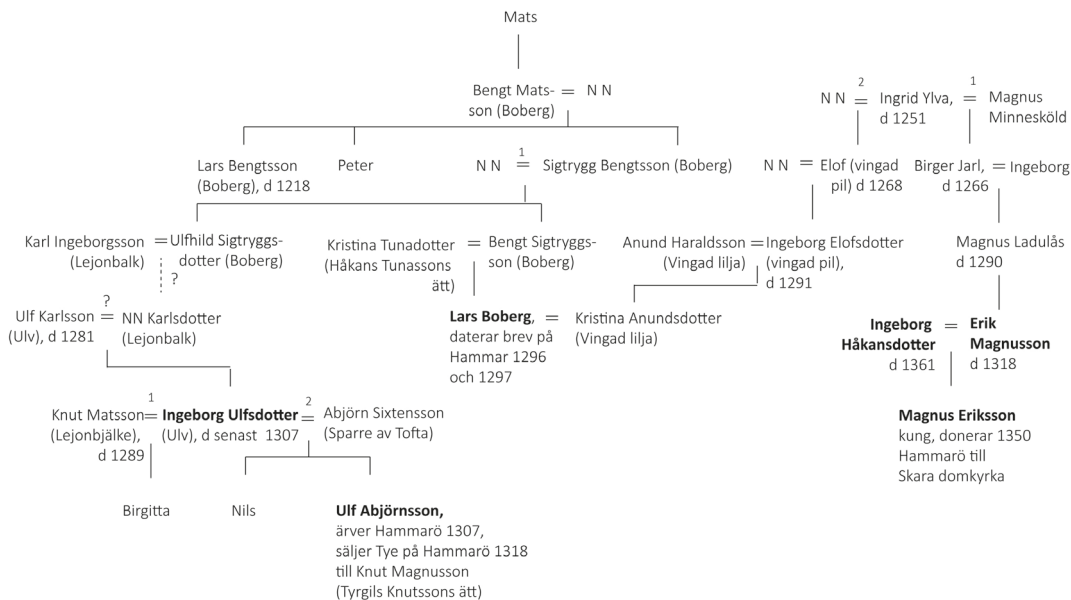
Samma dag bekräftar Klas Nilsson att han arrenderat dekanatets i Skara gods och godkänner villkoren (RAp 17/4).

– Twisten kring dekanates del av Hammarögodset kvarstod; ett år senare (1442) friar kung Kristoffer Karl Knutsson (Bonde) från anklagelserna från bröderna Ulf Pedersson och Jon Pedersson samt deras syskon och vänner, att Karl Knutsson skulle ha vållat deras far Peder Ulfssons död (RAp 8/5).

1486 kungör Nils Sture, hövitsman på Västerås slott, ett jordskifte mellan 'sin frände' Jöns Jönsson (Skanke) och dennes styvfar Jöns Ivarsson (Liljeörn), på Jöns Ivarssons son Jöns Jönssons vägnar. I arvskiftet efter Amund Bolt får Jöns Jönsson (Skanke) sammanlagt omkring 50 gårdar i Värmland, Närke, Uppland och Småland. På Hammarö får Jöns Jönsson (Skanke) gårdarna Sätter, Hovlanda, Östanås och Toverud samt Trossnäs, Nors sn, Grums hd, och 'Alsters kvarn', Alsters sn, Väse hd. (RAp 21/12).

Jöns Ivarsson (Liljeörn) får i skiftet sammantaget ungefär lika många gårdar i Värmland, Uppland, Västmanland och Närke och på Hammarö får han gårdarna Rud, Larberg och Skagene (EbAp 21/12).

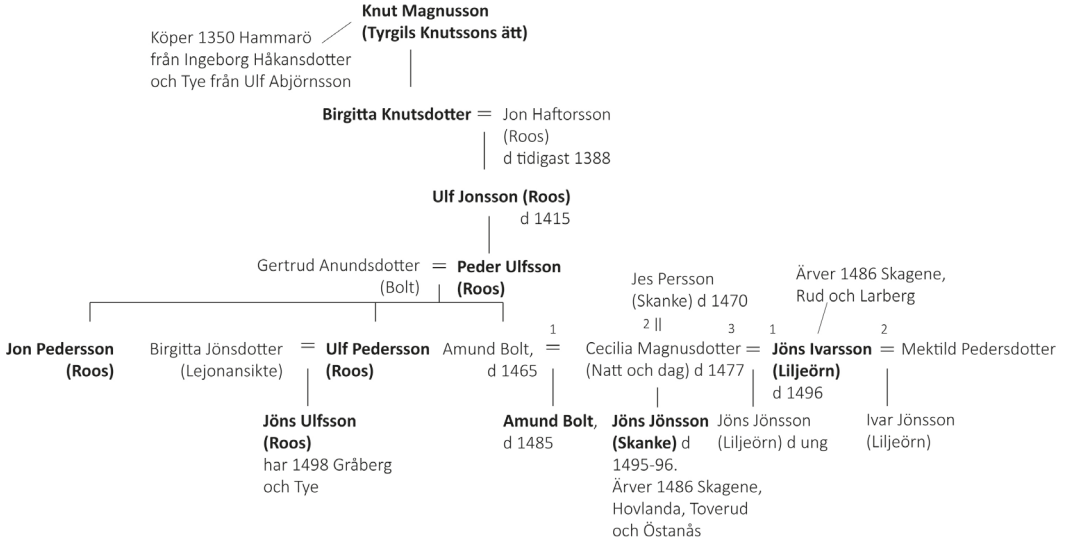
Släkttavla 1 Hammarögodset



Källor: ÅSF 1 s 22–25, 164, 296 f.

Personer med kända kopplingar till Hammarögodset har fetmarkerats, se även Släkttavla 2 Hammarögodset.

Släkttavla 2 Hammarögodset



Källor: ÄSF, SoH 1971 s 493.

Personer som äger jord på Hammarön har fetmarkerats.

Hovlanda, Västra

och Östra 1486 *i Hoklande* (RAp 21/12), 1535 *Hofflandh* (GHj), 1540 *Hofflanda* (SkJb s 24) – 10 D, 5 e.

VrH **1 bi** (Höjentorps värmländska rd).

1 fr (1562 Johan Åkesson /Natt och Dag/).

1486 får Jöns Jönsson (Skanke) en gård i H som räntar 6 pund smör och 1 kärve gös vid arvsfifte med Jöns Ivarsson (Liljeörn) efter Amund Bolt (se Hammarö) (RAp 21/12).

1540 upptas bland gårdar som räntar till Höjentorp, Eggby sn, Valle hd, Västergötland, en landbogård i H med räntan 6 pund smör, 14 marker gäddor, ½ pund gös, ½:0 pn i sommargästning och 2 hästar 'herran' (SkJb s 24).

1550-tal upptas gårdarna som prebendegods i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

- Hult** 1568 *Hälltt* (VrH 1568:14) – 10 D, 6 e.
VrH 1568 **1 bit** (Höjentorps värmländska rd).
- Hälltorp** 1535 *Helletørph* (GHj), 1540 *Hälletorp* (VrH 1540:5) – 10 D, 6 d; jfr *Stommen.
VrH **1 ky**; prästlandbo.
1548 tillhör landbogården i H prästen i Tingvalla gäll (VrH 1548:1).
- Jonsbol** 1535 *Iogerstørp* (GHj), 1540 *Jonstorp* (SkJb s 24) – 10 D, 6 d.
VrH **1 bi** (Höjentorps värmländska rd).
1540 upptas bland gårdar som räntar till Höjentorp, Eggby sn, Valle hd, Västergötland, en landbogård i J med räntan 3 pund smör, 14 marker gäddor, ½ pund gös, ½:0 pn i sommargästning och 2 hästar 'herran' (SkJb s 24).
1550-tal upptas gården som prebendegods i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).
- Kilene** 1568 *Kila* (VrH 1568:14) – 10 D, 5 e.
VrH 1568 **1 bit** (Höjentorps värmländska rd).
- Klöverud** 1535 *Klonerudh* (GHj), 1540 *Klossrydh* (?SkJb s 24) – 10 D, 6 d.
VrH **1 bi**, 1571 **1 bit** (Höjentorps värmländska rd).
1540 upptas bland gårdar som räntar till Höjentorp, Eggby sn, Valle hd, Västergötland, en landbogård i ?K med räntan 1 pund smör, ½ pund gös och 4 skilling 'gräshästar' (SkJb s 24).
1550-tal upptas gården som prebendegods i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

- Larberg** 1468 *i Laghierbergh* (RAp 6/10), 1486 *Lagerbærg* (EbAp 21/12) 10 D, 6 e.
 VrH **1 fr** (1562 Anna Klemetsdotter /Hogenskild/).
 1468 är Hiärrand i L nämndeman vid extra landsting på Lagberget i Tingvalla (RAp 6/10).
 1486 får Jöns Ivarsson (Liljeörn), på sitt barn Jöns Jönssons (död ung) vägnar, en gård i L som räntar 6 pund smör och 1 kärve gös, vid arvsifte efter Amund Bolt (se Hammarö) (EbAp 21/12).
 1509 byter Ivar Nilsson (Bratt) bort bland annat L till Olof Björnsson (råbock) mot *Björka, Sunne sn, Fryksdals hd (se *Björka, Sunne sn, Fryksdals hd) (RAp 29/12, feldaterad och ofullständig i ShS E 9320:27 AA).
- Lunden** 1564 *Lundhen* (VrH 1564:6 tl) – 10 D, 6 d; låg ca 1,3 km söder om Vidön (HdEK); nu del av Skoghalls industriområde.
 VrH 1568 **1 bit** (Höjentorps värmländska rd).
- *Långnes** 1568 *Långnes* (VrH 1568:14).
 VrH 1568–69 **1 bit** (Höjentorps värmländska rd).
- Lövnäs** 1550-tal *Loffuenäs* (AoE 19:2, odat) – 10 D, 6 e.
 VrH 1568 **1 bit** (Höjentorps värmländska rd).
 1550-tal upptas gården som prebendegods under rubriken 'nybyggare' i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).
- Mosserud** 1571 *Måszervdh* (VrH 1571:8) – 10 D, 5 d.
 VrH 1571 **1 bit** (Höjentorps värmländska rd).

Nolgård

1535 *Nordergord* (GHj), 1540 *Norgardhen* (SkJb s 24) – 10 D, 6 d.

VrH **1 bi** (Höjentorps värmländska rd).

1540 upptas bland gårdar som räntar till Höjentorp, Eggby sn, Valle hd, Västergötland, en landbogård i N med räntan 4 pund smör, 14 marker gäddor, ½ pund gös, ½:0 pn i sommargästning och 2 hästar 'herran' (SkJb s 24).

1550-tal upptas gården som prebendegods i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

Rud

1486 *Rodh* (EbAp 21/12), 1540 *Rwdz gerde* (SkJb s 175) – 10 D, 5 e.

VrH 1540 (endast) **1 kyuj** (SkJb).

1 fr (1562 Åke Haraldsson /Soop/).

1486 får Jöns Ivarsson (Liljeörn), på sin son Jöns Jönssons vägnar, en gård i R som räntar 6 pund smör och 1 kärve gös, vid arvsifte efter Amund Bolt (se Hammarö) (EbAp 21/12).

1509 byter Ivar Nilsson (Bratt) bort bland annat R till Olof Björnsson (råbock) mot *Björka, Sunne sn, Fryksdals hd (se *Björka, Sunne sn, Fryksdals hd) (RAp 29/12, feldaterad och ofullständig i ShS E 9320:27 AA).

1540 upptas under Hammarö kyrkas uppbörd en jorddel i ett gårde i R med räntan 2 skilling (SkJb s 175).

1542 tillfaller R, som räntar 6 pund smör och 1 kärve gös, Anna Hansdotter (Tott) i arvet efter hennes syster Birgitta (se Uddby, Varnums sn, Ölme hd) (RAp 5/3).

1554 upptas i Karin Hansdotters (Tott) jordebok en landbogård i Rud som räntar 6 pund smör, gös och hästar [textbortfall brandskada]. Åkern består av sandblandad mulljord och det årliga utsädet i tre gården uppgår till 9 tön, ängen ger årligen 16 sommarlass hö. Fisket är gott, med tre notvarp till gården. Gården är 'hovsamt' byggd och har en nygjord humlegård samt god timmerskog och god fåmark men 'föga utrymme'. (KHjb f 53.)

Samma år ärver Åke Haraldsson (Soop) en gård i R med räntan 6 pund smör och jord i Skagene (se Skagene) (BhSp 25/7).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i R (VrH 1557:1).

Skagene, Stora,

Lilla, Västra 1486 *Skawen* (EbAp 21/12), 1510-talet *Skaffwanæ* (C 20 f 2), 1540 *Skaghen* (SkJb s 24) – 10 D, 5 d (Stora och Västra), 10 D, 5 e (Lilla).

VrH **1 bi** (1548 2 bi) (Höjentorps värmländska rd).

1 fr; Stora Skagene (1562 Åke Haraldsson /Soop/).

1572 **1 frt**; Lilla Skagene (1562 Åke Haraldsson /Soop/).

1486 får Jöns Ivarsson (Liljeörn), på sitt barns vägnar, en gård i S som räntar 2 pund smör och ½ kärve gös, vid arvskifte efter Amund Bolt (se Hammarö) (EbAp 21/12).

1509 byter Ivar Nilsson (Bratt) bort S, Rud och Larberg, denna sn, till Olof Björnsson (råbock) mot *Björka, Sunne sn, Fryksdals hd (se *Björka, Sunne sn, Fryksdals hd) (RAp 29/12, feldaterad och ofullständig i ShS E 9320:27 AA).

1510-talet upptas S, som räntar 3 hundra järn och 1 pund gäddor i förteckningen över Johan Beses gods i Värmland; gården ingår i Alsters rättardöme (C 20 f 2).

1540 upptas bland gårdar som räntar till Höjentorp, Eggby sn, Valle hd, Västergötland, en landbogård i S med räntan 2 pund smör, 14 marker gäddor, ½ pund gös, ½:0 pn i sommargästning och 2 hästar 'herran' (SkJb s 24).

1542 tillfaller frälsegården i S, som räntar 2 pund smör och ½ kärve gös, Anna Hansdotter (Tott) i arvet efter hennes syster (se Uddby) (RAp 5/3).

1550-tal upptas gårdarna som prebendegods i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

1554 upptas i Karin Hansdotters (Tott) jordebok en landbogård i S, som räntar 2 pund smör, ½ kärve gös och 4 hästar; åkern består av lerjord och det årliga utsädet på två gårderna uppgår till 3 tön och 2 skeppor, ången ger årligen 12 sommarlass hö. Gården, som är 'hovsamt' (måttfullt) byggd, har humlegård om ½ pund, samt gott fiskevatten med katissor och två notställen till gården samt ett gemensamt notställe med granngården. Betesmarken är mager och består mest av berg (KHjb f 53r).

Samma år ärver Åke Haraldsson (Soop) en gård i S, som räntar 2 pund smör, och två små torpställen i S, som räntar 1 pund smör, då arvet efter hans mor Karin Hansdotter (Tott) skiftas mellan honom och hans hel- och halvsyskon Knut Haraldsson, Kristina Anundsdotter (Ulf sax), Märta Haraldsdotter och Malin Olofsdotter (Örn fot) (se Bonderud, Varnums sn, Ölme hd) (BhSp 25/7).

***Skybyrud**

1564 *Skyburud* (VrH 1564:6 tl).

VrH 1571 **1 frt** (1562 Anna Klemetsdotter /Hogenskild/).

***Starkier**

1550-tal *Starkier* (AoE 19:2, odat).

1550-tal upptas gården S som prebendegods i arv och egetlängden (AoE 19:2, odat).

***Stommen**

1540 *Stomþnen i Hammarö* (SkJb s 175); möjligen identisk med Hälltorp.

VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJb).

1540 upptas under Tingvalla stoms upp börd *Stommen i Hammarö, med räntan 3 pund smör, 1 hundra de järn i gengärd och 3 dagsverken (SkJb s 175).

Sätter

1486 *Seeter* (RAp 21/12) – 10 D, 5 e.

VrH **1 bi** (Höjentorps värmländska rd).

1 fr (1562 Erik Månsson /Natt och Dag/).

1486 får Jöns Jönsson (Skanke) en gård i S 'på Hammarö' som räntar 6 pund smör och 1 kärve gös vid arvskiftet efter Amund Bolt (se Hammarö) (RAp 21/12).

1540 upptas bland gårdar som betalar skatt till Höjentorp, Eggby sn, Valle hd, Västergötland, en landbogård i S med räntan 6 pund smör, 14 marker gäddor, ½ pund gös, ½:0 pn i sommargästning, 2 hästar 'herran' och 8 marker gäddor för en holme med fiskevatten (SkJb s 24).

1550-tal upptas gårdarna som prebendegods i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

Takene

1550-tal *Takenne* (AoE 19:2, odat) – 10 D, 4 d.

VrH 1568 **1 bit** (Höjentorps värmländska rd).

1571 **1 frt** (1562 Åke Haraldsson /Soop/).

1550-tal upptas gården som prebendegods under rubriken 'nybyggare' i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

Torp

1438 *i Thørppæ* (RAp 29/6) – 10 D, 5 e.

VrH **1 bi** (Höjentorps värmländska rd).

1438 är Peder i T vittne på landstinget i Tingvalla (RAp 29/6).

1540 upptas bland gårdar som räntar till Höjentorp, Eggby sn, Valle hd, Västergötland, en landbogård i T med räntan 4 pund smör, 14 marker gäddor, ½ pund gös, ½:0 pn i sommargästning och 2 hästar 'herran' (SkJb s 24).

1550-tal upptas gården som prebendegods i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

Toverud

1486 *Toffrydh* (RAp 21/12) – 10 D, 5 e.

VrH **1 fr** (1562 Klas Kristersson /Horn/).

1486 får Jöns Jönsson (Skanke) en gård i T som räntar 2 pund smör och ½ kärve gös vid arvsförflyttningen efter Amund Bolt (se Hammarö och släkttavlan där) (RAp 21/12).

Tye

1318 *Thillo* (LöA 14/10, avskr), 1498 *Tyia*, *Thiyæ* (C 36 f 32, 50) – 10 D, 6 e.

VrH **2 fr** (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/; 1563 Brita Jönsdotter /Roos/).

1318 säljer Ulf Abjörnsson (Sparre av Tofta) sina ägodelar i Hammarö, som är gården T med alla landbor där, till Knut Magnusson (Tyrgils Knutssons ätt) (se Hammarö) (LöA 14/10, avskr).

1498 upptas två 'stugor' i T som räntar 8 pund smör och 2 kärvar gös i Jöns Ulfssons (Roos) jordebok (C 36 f 32, 50).

1548 Se Bartna, Väse sn, Väse hd.

1550 är Björn i T nämndeman på lagmansting i Tingvalla (Eklund s 49).

Östanås

1486 *Ostnæs* (RAp 21/12) – 10 D, 6 e.

VrH **1 fr** (1562 Erik Knutsson /Lilliehöök/).

1486 får Jöns Jönsson (Skanke) en gård i Ö som räntar 2 pund smör och ½ kärve gös vid arvsiftet efter Amund Bolt (se Hammarö) (RAp 21/12).

Ransäters socken

Socknen bildades 1670 som en kapellförsamling genom utbrytning av norra delen av Övre Ulleruds socken (Lagerstedt s 93, SOV 1 s 42).

Stora Kils socken

- 1315 *de Chill* (DS 2017, or).
1334 *de ecclesia Kile* (DS 3034).
1363 *in Küil* (DS 6812).
1367 *i Kyyl, parochie Kyyl* (DS 7486).
1367 *aff Chilinum* (DS 7500).
1383 *kirkionne ü Küill* (KaDAp 13/6).
1389 *i Küils sokn* (RAp 30/6).
1397 *i Küilin* (RAp 24/3).

Omfattning: Socknen kallas från 1885 Stora Kil för att särskilja den från (Visnum-)Kils socken i Visnums härad (Lagerstedt s 93).

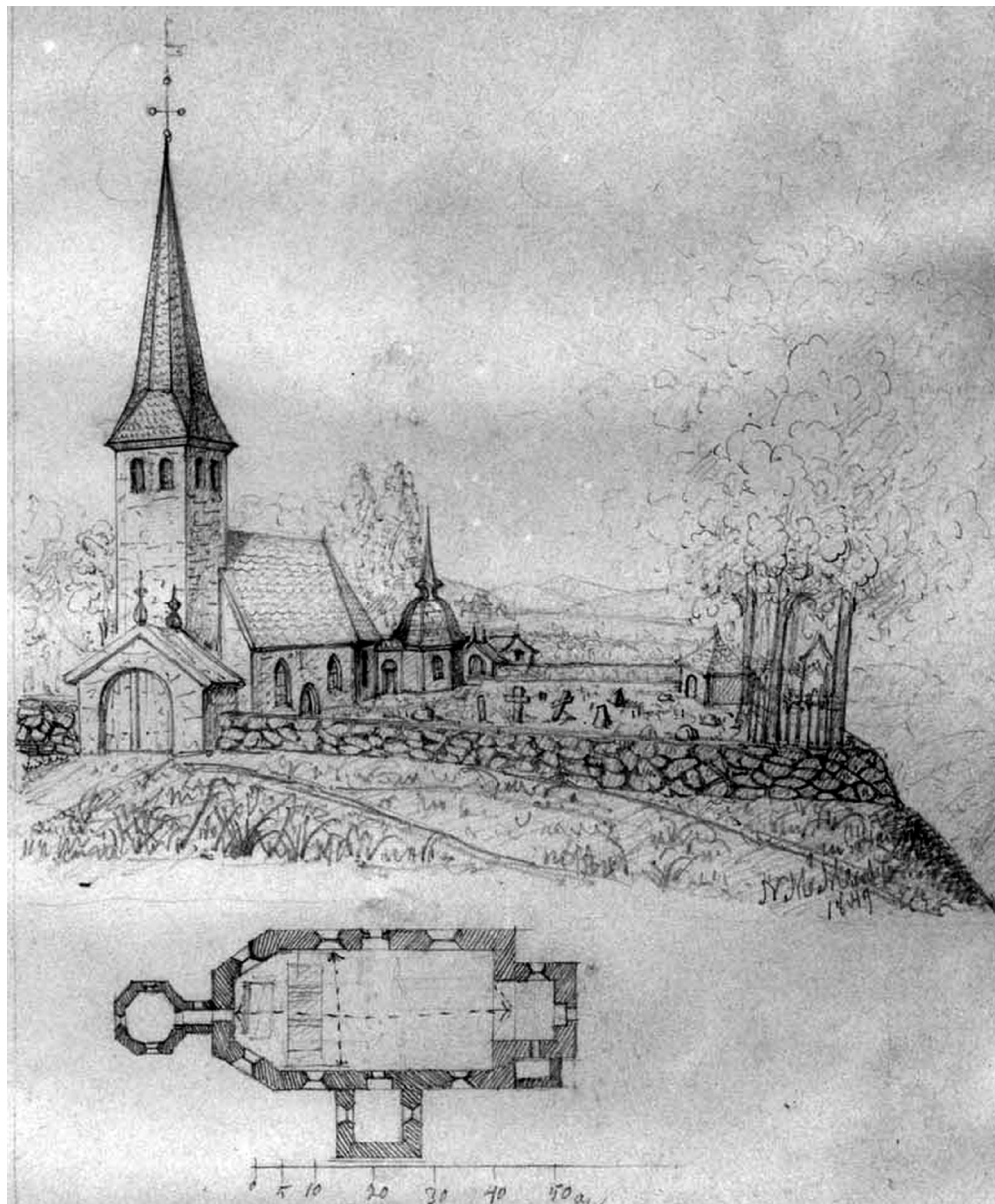
Kyrkan: Den nuvarande kyrkan byggdes på 1840-talet (KyKa 2 s 15). Den medeltida kyrkan låg 3 km österut (RAÅ 50). 1692 uppges den vara en vacker stenkyrka (Lhb). Mandelgren avbildade den 1849 och ritade en plan (bilden). Vid ett nytt besök 1866 uppger han att senaste tillbyggnaden var från 1648 men att tornet och västra delen var äldre. Enligt hans skalstock i 1849 års plan var längden, exklusive torn och gravkor, ca 53 alnar (knappt 32 m) och bredden 28 alnar (knappt 17 m). I en måttfatt planskiss 1866 anger han emellertid den inre bredden till $19\frac{3}{4}$ alnar, knappt 12 m, vilket visar att skalstocken är missvisande. Långhuset och tornet kan ha varit medeltida. En mindre utgrävning företogs på 1950-talet utan att kyrkans plan kunde fastställas. Mynt påträffades, de äldsta från första hälften av 1300-talet. (Mandelgren serie 4; Klackenbergs 1992 s 231.)

Kyrkan har fragment av en liljesten från 1150–1250, en täljstensfunt från mitten av 1200-talet och en Madonnaskulptur från 1200-talet (Kjellin 1952 s 654; Hallbäck s 62 f.)

Prästgård: Före 1882 hörde socknarna Övre och Nedre Ullerud och Ransäter till Stora Kils pastorat. Prästgård i pastoratet var före 1431 Prästgården i Nedre Ulleruds sn (SOU 1922:27 s 9 not 4). Därefter blev Ekenäs, Stora Kils sn, prästgård efter att gården testamenterats till kyrkan av väpnaren Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter (?tre växter med rötter) (se Ekenäs).

Oidentifierad kvarn 1548–51 redovisas ett kvarnfall/-ström (utan namn) tillhörande kyrkan i Stora Kils gäll (VrH 1548:1, 1550:14, 1551:6).

Stora Kils gamla kyrka



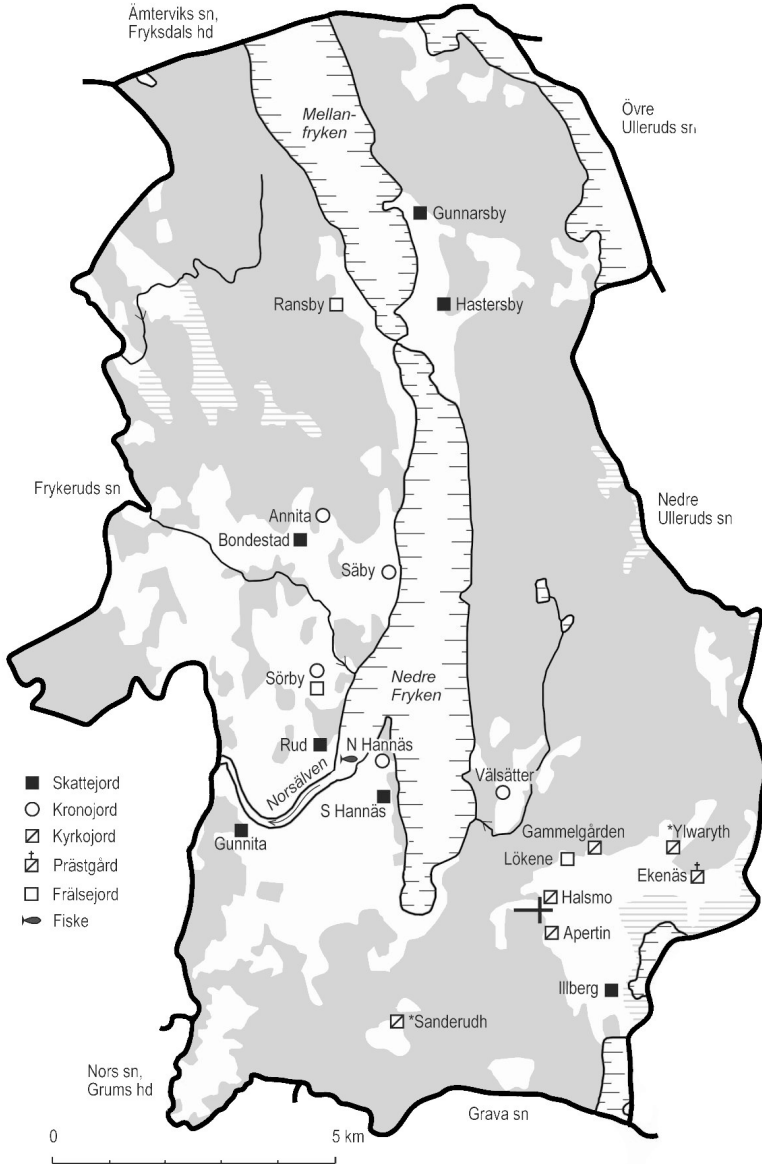
Stora Kils gamla kyrka dokumenterad av N M Mandelgren 1849. Skalstocken är missvisande. Mandelgren serie 4.

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	ky	kyuj	aoe	kr	krt	fr	frt
Annita	–	–	–	–	–	–	1 (0)	–	–
Apertin	–	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Bondestad	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Ekenäs	–	–	1 (0)	–	–	–	–	–	–
Gammalgården	–	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Gunnita	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Gunnarsby	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Halsmo	–	–	1 (0)	–	0 (1)	–	–	–	–
Hannäs	1 (1)	–	–	1 (0)	–	1 (1)	–	–	–
Hastersby	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Illberg	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Lökene	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Ransby	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Rud	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
*Sanderudh	–	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Skårebol	–	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Säby	–	–	–	–	–	1 (1)	–	–	–
Säbytorp	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Sörby	–	0 (1)	–	–	–	–	1 (0)	1 (1)	–
Tollestad	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
*Ylwaryth	–	–	1 (0)	–	–	–	–	–	–
Välsätter	–	–	–	–	–	–	1 (0)	–	–
Summa	7 (7)	1 (3)	6 (3)	1 (0)	0 (1)	2 (2)	3 (0)	3 (3)	0 (1)

Dessutom redovisar längderna **1(1) krifiske** i Norsälven, till Hannäs.

Stora Kils socken



Stora Kils socken omkring 1550.

- Annita** 1540 *Ennetaken* (VrH 1540:5) – 11 D, 1 b.
 VrH 1540–51 **1 krt**; 1540 öde.
 1540 finns ett öde kronotorp i A som räntar 0:1 pn (VrH 1540:5).
- Apertin** 1367 *in Apportena* (DS 7486), 1540 *Apwrtwn* (SkJb s 179, rättelser) – 10 D, 0 c; gården låg tidigare ca 150 m norr om den nuvarande gården; platsen kallas 1708 'Gamle Apertin' (LSA R68-1:1, år 1708).
 VrH **1 ky**, 1568 **1 pb**, 1571 **1 ky**; prästlandbo.
 1367 utfärdar Ingel i Mässvik ett brev i A (se Mässvik, Bronsn, Näs hd) (DS 7486).
 1540 upptas A, med räntan 3 hundra järn, under Helga lekamens prebenda i Skara domkyrka (SkJb s 36).
 1550-tal upptas en prebendegård i A i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).
- Bondestad,**
 Nedre 1383 *Bonede, i Bonstadhom* (?KaDAp 13/6), 1503 *Bonstad, Banstat* (VäSkb s 89, 97) – 11 D, 1 b.
 VrH **1 sk**.
 1383 säljer sockenkyrkan i Stora Kil sex löparbol i ?B; pengarna från försäljningen används för att köpa jord i Lökene från Ödmar och Arne; vid samma tillfälle är Håkon i B en av männen som deltar i stadfästelsen av jordbytet (se Lökene) (KaDAp 13/6).
 1503 uppgår oxskatten i B till 0:12 pn, men Torbjörn i B betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:20 pn; mellanskillnaden erhålls från Glänne, Frykeruds sn (VäSkb s 89, 97).
 1540 erlägger Henrik i B följande skattepersedlar: oxskatt 0:12 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
 1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i B (VrH 1557:1).

***Bäntatakan** 1431 *Bäntatakan* (HSH 12 s 79, KaDAp 22/5).

1431 är B ett av ödetorpen under Ekenäs som väpnaren Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter (?tre växter med rötter) testamenterar till sockenprästen i Stora Kils sn (se Ekenäs) (HSH 12 s 79, KaDAp 22/5).

Ekenäs 1336 *scriptum Eeknæes* (DS 3230), 1431 *howtgaardh Eknæs* (HSH 12 s 78, KaDAp 22/5), 1535 *Prestegorden* (GHj), 1540 *Præstegården* (VrH 1540:5), *Kijl stomps* (SkJb s 174) – 11 D, 0 c; socknens prästgård från 1431.

VrH 1540–48 1 ky.

Ekenäs är möjligen Lars Magnusson (Magnus Marinasons ätt) sätesgård 1336, då han daterar ett bytesbrev här (DS 3230; Berg, Älgå sn, Jösse hd, är 1353 belagd som hans sätesgård); 1431 är Ekenäs sannolikt sätesgård för väpnaren Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter (?tre växter med rötter), då de donerar gården till sockenprästen som prästgård (HSH 12 s 78 ff, KaDAp 1431 22/5).

1431 testamenterar väpnaren Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter (?tre växter med rötter) 'huvudgården' E med tillhörande landbogårdar och ödetorpen Källsäter, *Ylwaryth, *Bäntatakan, *Thortzryth, Stora Kils sn, och Skottan, ?Frykeruds sn, till sockenprästen i Kil som prästgård – 'till hem och gård'. Ingeborg har ärvt E från sin far (väpnaren) Torbjörn Stut och sin mor Ingeborg Björnsdotter i Sunne, Sunne sn, Fryksdals hd. I gengäld ska Alexander Torstensson och Ingeborg Torbjörnsdotter ha rätt till mat, öl och uppehälle i prästgården under sin livstid, samt ha en sven och en legokvinna till sin tjänst och dessutom foder till en häst, 4 lass hö, 4 lass halm och 6 *saald* (rymdmätt för säd) havre om året. Dessutom ska kyrkoherde Lars i Stora Kil och hans efterträdare hålla en själamässa varje månad för Alexander och Ingeborg och deras förfäder (HSH 12 s 78 ff, KaDAp 22/5).

- 1477 tillkännager Magnus Bok (sparre) att han vid den tid då biskop Johannes Markvardsson visiterade Värmland begärde den gamla präststommen i förläning under sin livstid som ersättning för Ekenäs, som hans 'föräldrar' donerat som prästgård till Stora Kils sn; Magnus bekräftar donationen av Ekenäs till sockenprästen och förklarar att han mottagit den gamla prästgården i enlighet med villkoren (KaDap 6/10). – Magnus Bok var troligen var sonson till Alexander Torstensson i ett föregående äktenskap (Nilsson 1997 s 146). – Den gamla prästgården antogs i en häradsrätt på 1600-talet ha varit Mogården (Alsterlind 1955 s 68 ff); mera troligt är att kyrkans flerfaldiga förvärv av jord i Lökene 1383 hade som syfte att skapa en prästgård (se Lökene).
- 1535 bekräftar Gustav I att gården E med torp och ödegårdar ska förbli prästgård, såsom det framgår av det 104 år gamla brev som kyrkoherden i Stora Kil uppvisat. Gustav I förbjuder frälsemännen från Västergötland att ifrågasätta prästgårdens ägoförhållanden (GR 10 s 240).
- 1540 upptas under Stora Kils stoms uppbörd Prästbol i Frykeruds sn, Prästbol i Övre Ulleruds sn, Prästgården i Nedre Ulleruds sn och landbogårdar i *Ylwaryth, *Sanderudh, Gammelgården och Hannäs, alla denna sn, samt Torp och Småris, båda Nedre Ulleruds sn (SkJb s 174).
- 1548 tillhör E prästen i Stora Kils gäll (VrH 1548:1).
- 1561 bekräftar Erik XIV kyrkans rätt att inneha gården E och 'några torpställen' – endast Ulverud namnges – som prästgård (HSH 12 s 83 f).
- 1582 bekräftas återigen prästgårdens rätt till E och till torpet Ulverud, men om ytterligare torp finns under prästbordet ska kronans fogde ha rätt till dem (HSH 12 s 84 f).

*Frika ælv (Norsälven) Se Hannäs.

**Gammel-
gården**

1540 *Gamblegårdhen* (VrH 1540:5) – 11 D, 0 c; gården låg ca 300 m öster om Lökene (LSA R68-1:1, år 1708, LSA Lökene R68-32:1, RAÄ 103:1).

VrH **1 ky**; prästlandbo; saknas 1542–45.

1540 upptas under Stora Kils stoms uppbörd en landbogård i G med räntan 2 hundra järn, 1 hundra järn i gengärd och 1 hundra järn i dagsverken (SkJb s 174).

1548 tillhör landbogården i G prästen i Stora Kils gäll; prästen innehar gården fritt (VrH 1548:1).

Gammelgården bildades troligen 1383 som en avgärdaenhet till Lökene, med syftet att skapa en prästgård (se Lökene och Ekenäs).

Gunnarsby

1367 *Gunnarsby* (DS 7500), 1503 *Gwundersby*, *Gwnderby* (VäSkb s 88, 89, 97) – 11 D, 3 b.

VrH **1 sk**; redovisas 1572 i Övre Ulleruds sn.

1367 beseglar Tyrgel och Lars i G ett brev (DS 7500).

1503 uppgår oxskatten i G till 0:12 pn, men Bengt i G betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Hastersby (VäSkb s 88, 89, 97).

1540 erlägger Olof i G följande skattepersedlar: oxskatt 0:12 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Gunnita

1503 *Gwdmuntan* (VäSkb s 89), 1540 *Gummundtaken* (VrH 1540:5) – 11 D, 0 b.

VrH **1 sk**; redovisas 1568–69 i Frykeruds sn.

1503 uppgår oxskatten i G till 1:0 pn (VäSkb s 89).

1540 erlägger Lasse i G följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i G (VrH 1557:1).

Halsmo

1535 *Hardsmo* (GHj), 1540 *Hartzmo* (VrH 1540:5) – 11 D, 0 c; låg tidigare ca 1,6 km öster om nuvarande Halsmo, direkt norr om den tidigare kyrkplatsen (LSA R68-1:1, år 1708, RAÄ 117).

VrH **1 ky**, 1542 **1 aoe**.

1543 ingår H i Näs rättardöme (se Näs, Stavnäs sn, Gillbergs hd) (ÖgH 1543:5).

Hannäs, Norra och Södra

1383 *Hananæse, Hananæse sudre* (KaDAP 13/6), 1398 *Hananes* (RAp 6/8), 1473 *Hananæs* (RAp 29/6) – 11 D, 1 b (Norra), 11 D, 0 b (Södra).

VrH **1 sk**.

1 kr (1546 1 krt) (Norra).

1 kr fiske, i Norsälven.

1540 (endast) **1 kyuj** (präst) (SkJb).

1383 byter sockenkyrkan bort 2 löparbol i H till Sigvards syster Sigrid mot jord i Lökene och 4 löparbol i Södra H till Önd mot jord i Lökene (se Lökene) (KaDAP 13/6).

1398 ingår 4 löparbol i H bland de ägor som Haldor Leksson och hans hustru Ingeborg Jonsdotter får böta till Värmlands lagman Agmund Hatt (se Brättne, Arvika sn) (RAp 6/8).

1473 sitter Anders i H i landsnämnden på Lagberget i Tingvalla (RAp 29/6).

1503 uppgår oxskatten i H till 0:9 pn, men Bengt i H betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:22 pn; mellanskillnaden erhålls från Hulteby, Nedre Ulleruds sn, och från Ås, Frykeruds sn (VäSkb s 88, 89, 97).

1540 erlägger Bengt i H följande skattepersedlar för skattegården; oxskatt 0:9 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

För kronogården betalar Måns i H skatt om 2 hundra järn, 6 mark smör för kungsfodring, och årlig fodring (VrH 1540:5).

1540 upptas under Stora Kils stoms uppbörd en 'jorddel' i ett gärde i H, som räntar 4 skilling (SkJb s 174).

1540 upptas ett kronofiske i Norsälven (*Frika ælff*) som räntar 6 laxar (VrH 1540:5); av jb 1569 framgår att fisket tillhör Norra H (VrH 1569:14).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i H (VrH 1557:1).

Harkevål

1367 *aff Herchiualum, j Herchiualum* (DS 7500) – 11 D, 0 b; upptas i jb första gången 1574, då som skattetorp (SOV 8 s 17).

1367 upplåter Tord i H, efter Värmlandslagen sitt gods i H, omfattande 7 löparbol, och rätten till treding i samma gods till herr Eskil i Stora Kils sn (DS 7500).

Hastersby

1503 *Halstensby* (VäSkb s 88, 89) – 11 D, 2 c.

VrH 1 sk.

1443 Jfr *Sundegardh.

1503 uppgår oxskatten i H till 0:7 pn, av vilket 0:6 pn erläggs i Gunnarsby som del i en ox och det resterande beloppet i pengar (VäSkb s 88, 89).

1540 erlägger Nils i H följande skattepersedlar: oxskatt 0:7 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Illberg

1503 *Illberg* (VäSkb s 89) – 11 D, 0 c.

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i I till 0:5 pn (VäSkb s 89).

1540 erlägger Eskil i I följande skattepersedlar: oxskatt 0:5 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i I (VrH 1557:1).

Kil

Se *Sanderudh.

Kilslund

Se Ässkärr.

Källsäter

1431 *Kallesætra* (HSH 12 s 79, KaDAp 22/5) – 11 D, 1 c; upptas i jb först år 1689 (SOV 8 s 27).

1431 är K ett av ödetorpen under Ekenäs som väpnaren Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter (?tre växter med rötter) testamenterar till sockenprästen i Stora Kils sn (se Ekenäs) (HSH 12 s 79, KaDAp 22/5).

Lökene

1383 i *Øfreløkene, Løkene* (KaDAp 13/6), 1510-talet *Løkenæ* (C 20 f 2), 1514 *Løkønø* (C 21 f 10) – 11 D, 0 c.

VrH 1 fr (1562 Karin Jöransdotter /Gyllenstierna/).

1383 byter Stora Kils sockenkyrka, med samtycke av biskop Nils i Skara, till sig sammanlagt 18 löparbol i 'Övre' L uppdelade på olika ägolotter enligt följande: 8 löparbol från Olof och Sigvard mot kyrkans gods i Ässkärr, Stubberud, Skäringsberg, *Sætoberghom och en skogslott [utan namn]; från Sigvards syster Sigrid 2 löparbol i L mot kyrkans jord i Hannäs; från Önd 4 löparbol i L mot kyrkans jord i Södra Hannäs; från Ödmar och Arne 4 löparbol i L mot de pengar kyrkan fick vid försäljning av jord i ?Bondestad (KaDAp 13/6).

Överlåtelsen sker genom omfärd, ledd av Agmund Hatt, tillsammans med de uppräknade innehavarna av ägolotterna i Lökene samt ytterligare sex personer (KaDAp 13/6). – Denna del av L är troligen identisk med Gammelgården (se denna).

1510-talet upptas L, som räntar 2 hundra järn och 1 pund gäddor, i Johan Beses förteckning över gods i Värmland; gården ingår i Alsters rättardöme (C 20 f 2).

1514 upptas L, som räntar 2 hundra järn och 1 pund gäddor, i Gunhild Johandotters (Bese) jordebok (C 21 f 10).

1553 har Gunhild Johansdotter en gård i L som räntar 1 hundra järn och hel fodring; gården ingår i Värmlands rättardöme (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok en gård i L som årligen räntar 3 hundra järn, åkerns utäde är 16 spann, ängen ger 14 lass hö mulbete, timmerskog, vedbrand och näver-skog är passligt gott, till gården hör ett passligt fiskevatten och ett kvarnställe som mal höst och vår (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

Mogården Se Ekenäs.

Norsälven Se Hannäs.

Prästgården Se Ekenäs, Gammelgården och Lökene.

Ransby 1436 *Ransby* (RAp 21/7) – 11 D, 2 b.

VrH **1 fr** (1543 1 aoe) (1562 Görvel Fadersdotter /Sparre av Hjulsta och Ängsö/).

1436 säljer väpnaren Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter (?tre växter med rötter) Ingeborgs arvegods i Värmland, däribland gården R, som räntar 2 löpar smör, till Broder Svensson (månskära och halv lilja) (se Mårön, Ölme sn, Ölme hd) (RAp 21/7).

1438 säljer Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter R, med samma ränta som 1436, till Klas Nilsson (se Mårön, Ölme sn, Ölme hd) (C 4 f 42–43).

1565 har Nils (Andersson) Boije R som räntar 3 hundra järn; gården har tillhört Görvel Fadersdotter och Lage Brahe (se Sörby) (SÄRKA vol 1:2 f 30).

Rud 1503 *Rodh* (VäSkb s 89, 97) – 11 D, 1 b.

VrH **1 sk**.

1468 se Rud, Östra Fågelviks sn, Väse hd.

1503 erlägger Mats i R oxskatten i Rud om sammanlagt 0:14 pn i form av en oxe värd 0:10 pn och det resterande beloppet om ½:0 pn i pengar (VäSkb s 89, 97).

1540 erlägger Torbjörn i Rud följande skattepersedlar: oxskatt 0:14 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

***Rödom**

1553 *Rödom* (BiS E 1986) – upptas efter Lökene, denna sn, och före Glänne, Frykeruds sn, i den geografiskt upplagda källan (BiS E 1986).

1553 har Gunhild Johansdotter (Bese) en gård i R som räntar 0:3 pn 'i gamla örtugar' och halv fodring; gården ingår i Värmlands rättardöme (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok en landbogård i R som i årligt landgille erlägger ½:0 pn; inga ägor hör till denna gård (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

***Sanderudh**

1540 *Sanderudh* (VrH 1540:5), *Såndarid* (SkJb s 174) – 11 D, 0 b; låg på platsen för nuvarande Kil (LSA R68-1:1, år 1708).

VrH 1 ky; prästlandbo.

1540 upptas under Stora Kils stoms uppbörd en landbogård i S med räntan 2 hundra järn och 4 dagsverken (SkJb s 174).

1548 tillhör landbogården i S prästen i Stora Kils gäll (VrH 1548:1).

Skårebol

1564 *Skaraböl* (VrH 1564:6 tl) – 10 D, 9 b.

VrH 1572 1 frt (1562 Karin Svensdotter /Kart/).

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1564:6 tl).

Skäringsberg

1383 *Skedhissrudhe* (KaDAp 13/6) – 11 D, 1 c; låg ca 2,5 km nordväst om Lökene; nu del av golfbanan vid Kils golfklubb; upptas i jb först 1583 som kyrkonybygge under Lökene (SOV 8 s 23).

1383 byter sockenkyrkan bort sin jord i S till Olof och Sigvard mot jord i Lökene (se Lökene) (KaDAp 13/6).

- Snarås** 1485 *Snarås* (Fernow 1 s 273, avskr) – 11 D, 1 b.
 1485 säljer Hemming Nilsson, enligt Fernow, ett halvt torp i S till Peder Knagh (se Löved, Grava sn, Tingvalla hd) (Fernow 1 s 273).
 1487 säljer, enligt Fernow, Jon Salisson, Hemming Jonsson, Bengt Andersson och Bengt Gunnarsson torpet S, som uppges ligga under Löved, Grava sn, till Peder Knagh (se Löved, Grava sn, Tingvalla hd) (Fernow 1 s 273).
- *Stommen** se Ekenäs.
- Stubberud** 1383 *Stubbarudh* (KaDAp 13/6) – 11 D, 1 c; upptas i j**b** först 1611 som kyrkonybygge (SOV 8 s 24).
 1383 byter sockenkyrkan bort sin jord i S till Olof och Sigvard mot jord i Lökene (se Lökene) (KaDAp 13/6).
- *Sundegardh** 1443 *Sundegardh* (RAp 29/6b), 1444 *Swndagardhom* (RAp 29/6a) – jfr 'Sundgårdarna' dvs gårdarna vid Nilsbysundet: Siggerud, Nilsby och Hastersby, Stora Kils sn, Kils hd (SOV 8 s 91).
 1443 vittnar Lasse i S och 1444 är han faste vid jordöverlåtelse med 'fäst och omfärd' enligt värmländsk lag (RAp 1443 29/6b, RAp 1444 29/6a).
- Säby** 1535 *Sæbi* (GHj), 1540 *Sæby* (VrH 1540:5) – 11 D, 1 b.
 VrH **1 kr** (1546 1 krt).
 1543 (endast) **1 aoe**.
 1540 betalar Peder i kronogården i S följande skattepersedlar: oxskatten om ½ fat järn, 10 mark smör för kungsfodring, och årlig fodring (VrH 1540:5).
 1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1557:1).
- Säbytorp** 1569 *Synndre Säby* (VrH 1569:5) – 11 D, 1 b.
 VrH 1569 **1 skt**.

***Sæto-
berghom**

- 1383 *Sætoberghom* (KaDAp 13/6).
 1383 byter sockenkyrkan bort 4 löparbol i S till Olof och Sigvard mot jord i Lökene (se Lökene) (KaDAp 13/6).

Sörby

- 1436 *Sutherby* (RAp 21/7) – 11 D, 1 b.
 VrH 1540–68 **1 krt**, 1568 **1 skt**.
1 fr (1543 1 aoe) (1562 Görvel Fadersdotter /Sparre av Hjulsta och Ängsö/).
 1436 säljer väpnaren Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter (?tre växter med rötter) S, som räntar 3 löpar smör, till Broder Svensson (månskära och halv lilja) (se Mårön, Ölme sn, Ölme hd) (RAp 21/7).
 1438 säljer Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter S, med samma ränta som 1436, till Klas Nilsson (se Mårön, Ölme sn, Ölme hd) (C 4 f 42–43).
 1503 uppgår oxskatten i S till 0:2 pn och gården anges vara ett kronogods; för summan av oxskatten i S och i Gunnarsbytorp, Frykeruds sn, har fogden Olof Björns-son (råbock) köpt ett mårdskind (VäSkb s 89).
 1540 finns ett kronotorp i S som räntar 1 hundra järn (VrH 1540:5).
 1565 har Nils (Andersson) Boije en gård i S, som räntar 4 hundra järn, och en gård i Ransby; gårdarna har tillhört Görvel Fadersdotter och Lage Brahe (SÄRKA vol 1:2 f 30).

***Thortzryth**

- 1431 *Thortzryth* (HSH 12 s 79, KaDAp 22/5) – jfr *Torrudth, Grums sn, Grums hd.
 1431 är T ett av ödetorpen under Ekenäs som väpnaren Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter (?tre växter med rötter) testamenterar till sockenprästen i Stora Kils sn (se Ekenäs) (HSH 12 s 79, KaDAp 22/5).

- Tollestad** 1572 *Tollestad* (VrH 1572:2) – 11 D, 0 b.
VrH 1572 **1 skt.**
- *Ylwaryth** 1431 *Ylwaryth* (HSH 12 s 79, KaDAp 22/5), 1540 *Vlffwaridh* (SkJb s 174) – 11 D, 0 c; låg ca 550 m nordväst om Ekenäs (LSA R68-1:1, år 1708, RAÄ 112–114).
VrH 1540–57 **1 ky**; prästlandbo.
1431 är Y ett av ödetorpen under Ekenäs som väpnaren Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter (?tre växter med rötter) testamenterar till sockenprästen i Stora Kils sn (se Ekenäs) (HSH 12 s 79, KaDAp 22/5).
1540 upptas under Stora Kils stoms (dvs Ekenäs) uppbörd en landbogård i Y med räntan 2 hundra järn och 4 dagsverken (SkJb s 174).
1557 upptas ett tiondepliktigt hushåll i Y (en smed) (VrH 1557:1).
1561 se Ekenäs.
- Välsätter** 1540 *Vælsætter* (VrH 1540:5) – 11 D, 0 c och 11 D, 1 c.
VrH 1540–51 **1 krt.**
1540 uppges V ränta 0:0:1 pn (VrH 1540:5).
- Ässkärr, nu
Kilslund** 1383 *Eskekær sudre oc nordre* (KaDAp 13/6) – 11 D, 0 c; upptas i jb först 1610 som oskattlagt nybygge (SOV 8 s 27).
1383 byter sockenkyrkan bort sin jord i Norra och Södra Ä till Olof och Sigvard mot jord i Lökene (se Lökene) (KaDAp 13/6).

Tingvalla socken

- 1290 *plebanum de Thingwaldum* (DS 1014).
- 1291 *parochia Thingwalli* (DS 1031).
- 1347 *per Thingualdis decurrente* (DS 4175).
- 1347 *viper þingualle kyrkio* (DS 4176).
- 1355 *ecclesie Thinguallensis* (DS 5122, avskr).
- 1397 *ii Thinguallom* (RAp 29/6).
- 1440 *i Thyngualda* (RAp 19/1).
- 1443 *i Tingwalds sokn, i Tingwalde* (RAp 19/1).

Omfattning: Tingvalla är namnet på den medeltida tingsplatsen i Värmland och det medeltida sockennamnet. Tingvalla socken bytte 1584 namn till Karlstads socken i samband med att Karlstad grundades. Tingvalla socken motsvarade Karlstads landsförsamling och Karlstads stad (SOV 1 s 41). Karlstads socken (tidigare Tingvalla socken), förutom Vidön, inkorporerades i Karlstads stad 1933. Vidön flyttades då till Hammarö socken (Lagerstedt s 92).

Annexförhållande: Vid reformationen hade Tingvalla två annexsocknar: Grava och Hammarö (SkJb, SOV 7 s 17).

Karlstad: Staden grundades 1584 och fick då Tingvallaön och området norr om älven, intill Ruds ägor, som stadsjord. 1609 fick staden tillgång till Tormestad och 1633 till Södra Våxnäs. Delar av Lilla Våxnäs överfördes till staden 1902, liksom Sandbäcken och Sanna 1913. Hela Karlstads sn, utom Vidön, inkorporerades i staden 1933. Vidön överfördes då till Hammarö sn (Lagerstedt s 92).

Bebyggelselämningar av ett stolpburet hus daterade till 1400-talet påträffades 2006 vid arkeologiska undersökningar i kvarteret Druvan, Karlstad (Karlsson & Knabe s 25).

Marknadsdagar

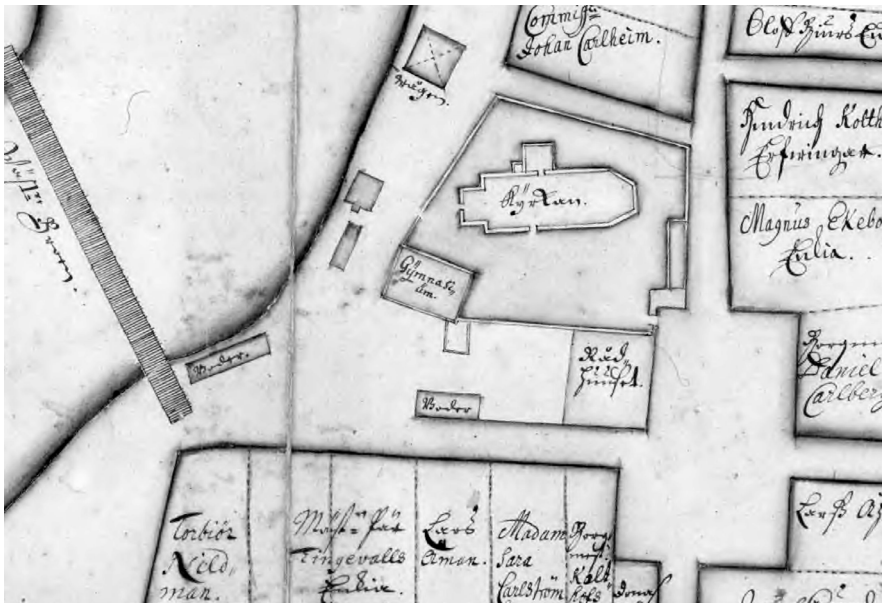
1360 *in mundinis estivalibus dudum Thinguallum* (DS 6304).

Sommarmarknad i Tingvalla är belagd 1360 (DS 6304). På 1500-talet fanns två årliga marknadsdagar i Tingvalla. Dessa sammanföll med landstingen och ägde rum första måndagen efter midfastosöndag (omkring 10 februari; Fastingen), respektive måndagen efter S:t Peders dag (29 juni; Pedersmässa) (Staf s 223, 225). Pedersmässan benämndes från 1531 frimarknad, där det var tillåtet för vem som helst att handla, till skillnad från städernas enskilda marknader som enbart var för borgerskapet (Staf s 249 f).

Kyrkan: Tingvalla kyrkas funktion som sockenkyrka övertogs av Karlstads domkyrka då staden och stiftet hade bildats. Den nuvarande domkyrkan invigdes 1730. En tidigare kyrka låg i nordvästra hörnet av nuvarande Stora Torget, strax norr om rådhuset, vilket framgår av en karta från 1696 (se karta). Kring denna kyrka har skelettfynd gjorts i samband med markarbeten 1935, 1954 och 1978. Mycket talar för att de inte är medeltida utan snarare från 1600-talet (Andersson & Schedin 2001). Det är inte känt om den tidigare kyrkan innehöll delar från den medeltida Tingvalla kyrka.

Domkyrkan har inga inventarier av medeltida ursprung.

Tingvalla kyrka 1696



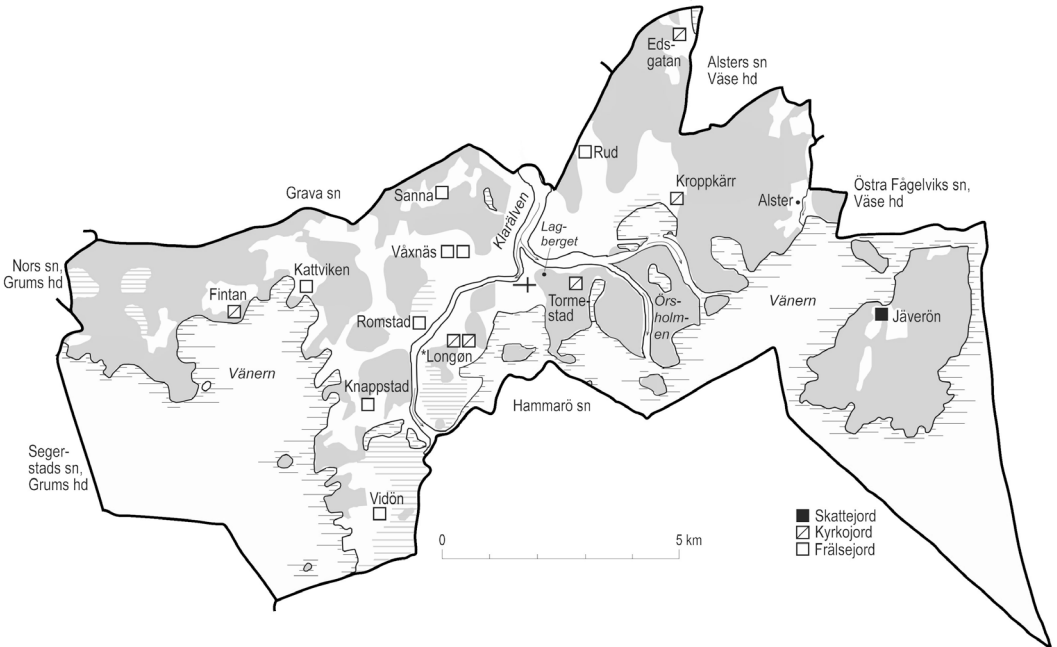
Utsnitt från karta över Karlstad 1696 med dåvarande platsen för Tingvalla kyrka i nordvästra hörnet av Stora Torget, strax norr om rådhuset (LSA Karlstad R39-1:3).

Antal jordeboksenheter Vrh 1540/42 (1569/72)

	skt	ky	kyt	krt	fr	frt
Alster	–	–	–	–	–	0 (2)
Bomstad	–	–	–	–	–	0 (1)
Edsgatan	–	–	1 (0)	0 (1)	–	–
Fintan	–	–	–	0 (1)	–	–
Jäverön	1 (0)	–	–	0 (1)	–	–
*Karttász	–	–	–	0 (1)	–	–
Kattviken	–	–	–	–	–	0 (1)
Knapstad	–	–	–	–	–	0 (1)
Kroppkärr	–	–	–	0 (2)	–	–
*Kroppkärrsskog	–	–	–	0 (1)	–	–
*Longøn	–	2 (2)	–	–	–	–
Lövnäsängen	–	–	–	0 (1)	–	–
*Queggene	–	–	1 (0)	–	–	–
Romstad	–	–	–	–	1 (1)	–
Rud	–	–	–	–	1 (1)	–
Sanna	–	–	–	–	1 (1)	–
*Stommen	–	1 (0)	–	–	–	–
Tormestad	–	1 (1)	–	–	–	–
Vidön	–	–	–	–	1 (1)	–
Våxnäs	–	–	–	–	2 (2)	–
Summa	1 (0)	4 (3)	2 (0)	0 (8)	6 (6)	0 (5)

Dessutom redovisar längderna **0(1) aoekvarn** i Alster.

Tingvalla socken



Tingvalla socken omkring 1550.

Alster 1571 *Alster* (VrH 1571:8) – 10 D, 7 f.

VrH 1571 **2 frt.**

1571 1 krkvarn, 1572 1 aoekvarn.

Alsters kvarn Se Alstrum, Alsters sn, Väse hd.

Bergvik Se Kattviken.

Bomstad,

Södra

1568 *Bommestade* (VrH 1568:14) – 10 D, 7 c.

VrH 1568 **1 frt**, 1572 **1 skt**; saknas 1571; redovisas i Grava sn 1572.

Edsgatan

1540 *Erisgatan* (SkJb s 175) – 10 D, 8 e.

VrH 1540 (endast) **1 kyt** (SkJb), redovisas därefter först 1568 **1 kyt**, 1571 **1 krt**.

1540 upptas under Tingvalla kyrkas uppbörd torpet E med rëntan 1 runstycke (öre) (SkJb s 175).

***Fialstapn**

1291 *in (...) villa Fialstapn* (DS 1031), 1291–92(?) *predio quod dicitur Fialstapn* (DS 1720),

1291 upptas ½:0 jord i F 'i Tingvalla socken' i förteckningen över gods tillhörande Uppsala domkyrkas fabrica; jorden har testamenterats till domkyrkan från herr Lars, präst i Breds sn, Åsunda hd, Uppland (DS 1031).

1291–92(?) intygar Karl Haraldsson (okänt sigill), lagman i Värmland, Brynolf Botildsson och Önd, kung Magnus Ladulås klerk, att godset F, efter verkställd undersökning av kunniga och hedervärda män från hela landskapet Värmland enligt värmländsk rätt, har tillerkänts biskopen i Skara på så sätt att biskopen i Skara i utbyte har lämnat jord i Svealand och pengar till Andreas (And), domprost i Uppsala (DS 1720). – Dateringen av brevet är oklar, men det bör rimligen ha tillkommit efter brevet (DS 1031) från 1291, då F detta år tillhör Uppsala domkyrkas fabrica. Dateringen kompliceras av att kung Magnus (död 1290) inte omtalas som död i DS 1720, men troligen har epitetet 'kung Magnus klerk' fortsatt användas om Önd trots att kungen inte längre var i livet.

Fintan

1503 *Fynnetan* (?VäSkb s 89), 1568 *Finnetan* (VrH 1568:14) – 10 D, 7 c; låg strax öster om Fintatorp, vid nuvarande Skutberget (HdEK).

VrH 1568 **1 kyt**, 1571 **1 krt**.

1503 uppgår oxskatten i F till 0:0:2 pn (VäSkb s 89) – gården uppges 1503 ligga i Grava sn.

- Jäverön** 1540 *Gæffuerønn* (VrH 1540:5) – 10 D, 7 f.
 VrH **1 skt** (1543 1 kr) (1546 1 sk) 1568 **1 kr**, 1571 **1 krt**;
 upptas 1540–51 i Ölme sn, Ölme hd.
 1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i J; redovisas i
 Tingvalla sn (VrH 1557:1 tl).
- *Karttåsz** 1572 *Karttåsz* (VrH 1572:2) – 10 D, 7 e; kallas på 1700-talet
 'Kartåsen' och lades till Karlstad som stadsjord; låg
 öster om Sundsta på platsen för nuvarande renings-
 verket i Karlstad (se karta LSA Karlstad R39-1:6, år
 1713).
 VrH 1572 **1 krt**.
- Kattviken** 1498 *Katauiken, Kattharwikom* (C 36 f 32, 50) – 10 D, 7 c; låg
 på platsen för nuvarande Bergvik (HdEK).
 VrH 1571 **1 frt** (1563 Gustav Johansson /Tre rosor/).
 1498 upptas K, som räntar 1 pund smör, i Jöns Ulfssons
 (Roos) jordebok (C 36 f 32, 50).
- Knappstad** 1540 *Knappstacke* (?UUBp 1540 2/5) – 10 D, 6 d.
 VrH 1568 **1 frt** (1562 Brita Larsdotter /Tre rosor/).
 1540 ärver Anna Karlsdotter (Vinstorpaätten) ödetorpet ?K
 under Söderromstad (se Romstad) (UUBp 2/5).
 1550-tal se Romstad.
- Kronoparken** Se *Kråppekiersskoegh.
- Kroppkärr**, Norra
 och Södra 1346 *aff Kroppok* (DS 4088, avskr), 1348 *de Croppoker* (DS
 4340).
 VrH 1568 **1 kyt**, 1571 **1 krt**, 1572 **2 krt** (Norra och Södra).
 Till Kroppkärr skriver sig 1346–48 frälsemannen Erland
 (okänt sigill) (DS 4088, DS 4340).
 1346 är Erland i K en av dem som sitter i synenämnden där
 råmärkena för fisket i Amn och Värmland räknas upp
 (se Årås, Södra Råda sn, Visnums hd) (DS 4088).

1348 beseglar Erland i K ett brev (DS 4340).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i K (VrH 1557:1).

***Kråppekiers-
skoegh**

1569 *Kråppekiersskoegh* (VrH 1569:5) – 10 D, 7 e; kallas Kronoskogen på 1700-talet (LSA Kroppkärr R38-18:1, år 1708, och LSA Kroppkärr R38-18:2, år 1744); nu del av Kronoparken.

VrH 1569 (endast) **1 bit** (Höjentorps värmländska rd); upptas i Hammarö sn.

1571 **1 krt.**

***Longøn**

1535 *Longøn* (GHj), 1540 *Långøn* (VrH 1540:5), *Lagnön* (SkJb s 175) – 10 D, 7 d; bebyggelsens exakta placering är inte känd (se LSA Karlstad Lj – 155, år 1857).

VrH **2 ky**; prästlandbor.

1540 upptas under Tingvalla stoms uppbörd två landbogårdar i L, vardera med räntan 3 pund smör, 1 hundra järn i gengärd och 3 dagsverken (SkJb s 175).

1548 tillhör en landbogård i L prästen i Tingvalla gäll (VrH 1548:1).

Lövnäsängen

1571 *Loffuenhääs* (VrH 1571:8) – 10 D, 7 b.

VrH 1571 **1 krt.**

***Queggene**

1540 *Queggene* (SkJb s 175).

VrH 1540 (endast) **1 kyt**, öde (SkJb).

1540 upptas under Tingvalla kyrkas uppbörd ett ödetorp i Q med räntan ½ hundra järn (SkJb s 175).

Romstad

1535 *Rommsstada* (GHj), 1540 *Ramstad*, *Söderromstad* (UUBp 2/5) – 10 D, 7 d.

VrH **1 fr** (1562 Brita Larsdotter /Tre rosor/).

1540 skiftar Anna Karlsdotter (Vinstorpaätten), änka efter Erik Eriksson (Gyllenstierna, död 1502), jord efter sin son Erik Eriksson med sina övriga barn Karl, Jöran, Karin, Kerstin och Magdalena; i Annas tredjedel ingår i bakarv efter hennes son en gård i R, som räntar 6 pund smör, med ett underliggande ödetorp som heter Knappstad i Söderromstad. Dessutom ingår i Annas tredjedel såväl köpegods som arvegods i Småland, Dalsland, Södermanland, Östergötland, Uppland och Västergötland. Jorden utgör Annas rättmätiga tredjedel (för sammanhanget se DMS 4:5 s 254 och DMS 2:5 s 220; den senare avser annat brev samma dag) (UUBp 2/5).

1550-tal upptas bland Anna Karlsdotters köpegods en gård i R, hörande till *Skatarike rättardöme, Botilsäters sn, Näs hd; gårdens utsäde uppgår till 8 tunnor spannmål, äng till 24 lass, gott mulbete, outnyttjad mark ('utrymme'), ved- och timmerskog och gott fiskevatten; gården räntar 6 lispund landgillssmör, 1 lispund gengärdsgäddor och 6 hästars fodring (se *Skatarike, Botilsäters sn, Näs hd) (FoR 10:59).

Under R finns ett nybygge (utan namn; avser möjligen Knappstad, se notisen 1540) med utsädet 5 skeppor spannmål, äng till 3 lass hö, passligt mulbete, outnyttjad mark ('utrymme') och vedskog; räntan uppgår till 1 lispund landgillssmör (se *Skatarike, Botilsäters sn, Näs hd) (FoR 10:59).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i R (VrH 1557:1).

Rud

1434 *i Rudi* (?RAP 24/5), 1444 *i Rudhi* (RAP 29/6, två brev) – 10 D, 7 e.

VrH **1 fr** (1562 Knut Haraldsson /Soop/).

1434 är Jon i ?R faste (RAP 24/5).

1444 är Nils i R en av 'odalbönderna' som är fastar vid en jordtransaktion (RAP 29/6).

- 1510-talet upptas R, som räntar 2 hundra järn och 1 pund gäddor i Johan Beses jordebok över gods i Värmland; gården ingår i Alsters rättardöme (C 20 f 1v).
- 1553 har Gunhild Johansdotter (Bese) en gård i R som räntar 3 hundra järn och hel fodring; gården ingår i Värmlands rättardöme (se Vidön) (BiS E 1986).
- 1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok R med samma ränta som tidigare; åkerns utåde är 20 spann, ängen ger 12 lass hö och till gården hör gott mulbete, god timmerskog och god vedbrand; en kvarn vid gården mal höst och vår (se Vidön) (BiS E 1986).
- 1560 får Elsa Axelsdotters (Posse) barn R med samma ränta som tidigare i arv efter sin far Axel Eriksson (Bielke) (se Vidön) (BiS E 1986).

Sanna

- 1465 *Sandhæ* (StSuSp 2/8), 1514 *Sandha* (B 16 f 302v, avskr), 1535 *Sanda* (GHj) – 10 D, 7 d.
- VrH **1 fr** (1562 Karin Nilsson/Bese/).
- 1465 tilldömer ärkebiskop Jöns Bengtsson (Oxenstierna), Kettil Karlsson (Vasa), biskop i Linköping, och riksföreståndare Åke Jönsson (Svarte Skåning) Erik Nilsson och Ivar Gren gården S till Ficke Bylows omyndiga barn (se Våxnäs) (StSuSp 2/8).
- 1514 stämmer riksföreståndaren Sten Sture d y Karl Knutsson (Tre rosor) angående godset S (se Våxnäs) (B 16 f 302 v).
- 1515 stäms bröderna Karl och Erik Knutssöner (Tre rosor) angående godset S (B 16 fol 81v).
Stämningen upprepas år 1516 till Erik Knutsson (Tre rosor) (se Våxnäs) (B 16 f 302).

- *Stommen** 1540 *Tingwalla stomps* (SkJb s 175); 1567 troligen identisk med Tormestad (se nedan).
 VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJb).
 1540 upptas under uppbörden till 'Tingvalla stom' följande ägor: Stommen i Hammarö sn, Stodene (Stommen) i Grava sn, och landbogårdar i Tormestad och *Longøen, båda denna sn, samt i Almar, Torp och Tolerud, alla Grava sn (SkJb s 175).
 1567 (senast) läggs Örsholmen 'mitt i älven strax vid *Stommen' till S som fåmark (VrH 1567:2).
 – Tormestad låg omedelbart väster om Örsholmen (LSA Karlstad Lj-155, se även sockenkartan ovan).
- Tormestad** 1535 *Tormesta* (GHj), 1540 *Tormistada* (SkJb s 175) – 10 D, 7 e.
 VrH **1 ky**; prästlandbo.
 1535 uppges i hjälpskattelängden över Värmland att Björn Guldsmed har en gård i T (GHj f 443).
 1540 upptas under Tingvalla stomps uppbörd en landbogård i T, med räntan 3 pund smör, 1 hundra järn i gengård och 3 dagsverken (SkJb s 175).
 1548 tillhör landbogården i T prästen i Tingvalla gäll (VrH 1548:1).
 1567 Se *Stommen.
- Vidön** 1312 *de Widhø* (DS 1871), 1314 *de Withøø* (DS 1972, or), *de Vidø* (DS 1977, DS 1978, or), 1434 i *Vidønne* (RAp 24/5) – 10 D, 6 d.
 VrH **1 fr**; redovisas i Tingvalla sn på 1500-talet (1562 Elsa Axelsdotter /Posse/).
 Vidön är 1312–14 sätesgård för Tord (upprest, sinistervänt djur) (DS 1871, DS 1972, DS 1977, DS 1978).
 1312 vittnar Tord i V vid en jordtransaktion (se Uved, Nedre Ulleruds sn, Kils hd) (DS 1871).

- 1314 värderar Tord i V gårdar vid ett jordbyte (se Edet, Rudskoga sn, Visnums hd (DS 1972, DS 1977, DS 1978).
- 1434 är Nils i V faste i Tingvalla (RAp 24/5).
- 1510-talet upptas V, som räntar $\frac{1}{2}$ fat järn och 1 pund gäddor, i Johan Beses jordebok över gods i Värmland (C 20 f 1v).
- 1514 upptas V, som räntar $2\frac{1}{2}$ hundrade järn och 1 pund gäddor i Gunhild Johansdotters (Bese) jordebok (C 21 f 10).
- 1553 har Gunhild Johansdotter V med räntan 4 hundrade järn och hel fodring (BiS E 1986); hennes gods i Värmland är uppdelade på två rättardömen: Värmlands rd och Råda rd; i Värmlands rd ingår jord i Rud, denna sn, Alstrum, Alsters sn, Väse hd, Karsvalla, Väse sn, Väse hd, Averstad, Östra Fågelviks sn, Väse hd, Drevsta och *Bek, båda Varnums sn, Ölme hd, Grava, Grava sn, Kils hd, Uved, Vartorp och Skarsjötorp, alla Nedre Ulleruds sn, Kils hd, Lökene, Stora Kils sn, Kils hd, *Rödom, ?Stora Kils sn, Glänne, Frykeruds sn, Kils hd.
För gårdarna i Råda rättardöme se Råda, Gillbergs sn, Gillberga hd) (BiS E 1986.)
- 1554 (omkring) upprättas, efter Gunhild Johansdotters död i mars 1553, en detaljerad räkenskapsbok över hennes gods; här upptas en gård i V som årligen räntar 4 hundrade järn, åkerns utsäde är 18 spann, ängen ger 12 lass hö, gården har 'passligt gott' fiskevatten, timmerskog, vedbrand och mulbete (BiS E 1986).
- 1554 ärver Axel Eriksson (Bielke) en landbogård i V som räntar 360 järn och hel fodring efter sin mor Gunhild Johandotter (Bese); vid arvsfiktet uppges gården ha humlegård till 2 pund (BiS E 1986).
I Värmland ärver Axel Eriksson även jord i Grava, Grava sn, Vartorp och Skarsjötorp, båda Nedre Ulleruds sn, Odenstad och Råda, båda Gillberga sn, Gillbergs hd, och i Stömne, Stavnäs sn, Gillbergs hd (BiS E 1986).

- 1558 upptas samma gårdar i Axel Erikssons (Bielke) jordebok; landbogården V med räntan 3½ hundra järn (BiS E 1986).
- 1560 ärver Elsa Axelsdotters (Posse) barn V samt jord i Rud, denna sn, och Stömne, Stavnäs sn, Gillbergs hd, i arv efter sin far Axel Eriksson (Bielke); i samma arvskifte ärver Axel Erikssons dotter Margareta, gift med Johan Åkesson (Natt och Dag), jord i Odenstad, Gillberga sn, Gillbergs hd, Grava, Grava sn, Kils hd, samt Vartorp och Skarsjötorp, Nedre Ulleruds sn, Kils hd (BiS E 1986).

Våxnäs

- 1443 *Ofir Waxsenes, Nidhir Waxsenes* (RAP 19/1) – 10 D, 7 d.
- VrH **2 fr** (1562 Brita Turesdotter /Trolle/) och (Hans Persson /Forstenaätten/).
- 1443 utarrenderar Lars Ulfsson (Aspenäsätten) och hans hustru Ida Johansdotter (Bylow), så länge Lars lever, de två godsens Övre och Nedre V, till Klas Nilsson, fogde i Värmland, för en årlig avrad om 7 löpar smör att erlägga i Tingvalla efter midsommar (RAP 19/1).
- 1444 är Håkan och Jöns i V fastar (RAP 29/6); Håkan och Jöns kallas odalbönder, men var rimligen landbor på frälsegårdarna.
- 1450 pantsätter Ida Johansdotter (Bylow), änka efter Lars Ulfsson (Aspenäsätten), sitt gods Övre och Nedre V och en gård i *Gharestadha, Eskilsäters sn, Näs hd, till Klas Nilsson, fogde i Värmland (RAP 1/9, C 4 f 42).
- 1465 tilldömer ärkebiskop Jöns Bengtsson (Oxenstierna), Kettil Karlsson (Vasa), biskop i Linköping, och riksföreståndare, Åke Jönsson (Svarte Skåning), Erik Nilsson och Ivar Gren gårdarna V, Sanna, denna sn, *Gharestadha, Eskilsäters sn, Näs hd, Botilsäter, Botilsäters sn, Näs hd, Hanevall, Segerstads sn, Grums hd, till Ficke Bylows omyndiga barn på grund av deras arvsrättigheter; gårdarna uppges under en tid ha varit beslagtagna av kronan (StSuSp 2/8).

1514 stämmer riksföreståndaren Sten Sture d y Karl Knutsson (Tre rosor) att vid första kommande råds-möte svara Johan Magnusson (Natt och Dag) och hans syster Kristina Magnusdotter (Natt och Dag), änka efter Sigge Larsson (Sparre av Rossvik) (död 1509), angående godsens V, Sanna, denna sn och Hanevall, Segerstads sn, Grums hd (B 16 f 302v).

1515 stäms bröderna Karl och Erik Knutssöner (Tre rosor) att på nästa råds-möte svara inför Johan Magnusson (Natt och Dag) och hans syster Kristina Magnusdotter angående godsens V, Sanna, denna sn, och Hanevall, Segerstads sn, Grums hd (B16 fol 81v).

Stämningen upprepas år 1516 till Erik Knutsson (Tre rosor) (B16 f 302).

1550 är Jon i V nämndeman på lagmansting i Tingvalla (Eklund s 49).

Välsviken

1562 *Wålingzuick* (FoR) – 10 D, 7 e.

1562 tillhör V, som räntar 1 pund smör, av Brita Jönsdotter (Roos); gården är 'byggd på kronoallmanningen' (FoR).

Örsholmen

1567 (senast) *Öriisholmenn* (VrH 1567:2, avskr) – 10 D, 7 e.

1567 (senast) läggs Ö till *Stommen i Tingvalla som betesmark; Ö uppges ha varit allmanning sex år tidigare (VrH 1567:2).

Nedre Ulleruds socken

- 1315 *in Vtreullærø* (DS 2017).
1326 *de Vllarø* (DS 2554).
1334 (omkring) *Ullarø* (APS 1:1 nr 311 s 348).
1347 *in parochia Vllærø* (DS 4175).
1353 *de Vllærø* (DS 4895).
1363 *apud ecclesiam Vllerøø* (DS 6812).
1396 *in pochia Wllarø inferiori* (RAp 20/6).
1400 (omkring) *due ecclesie dicte Ulpær øø* (VgL s 74, not 27).
1437 *i Yllaræt* (DalsD nr 109).
1440 *i nidhra Wllarø* (RAp 28/2).
1456 *i nidhra Ullerne sokn* (RAp 24/6).
1468 *i neddre Ullerøy sokn* (RAp 6/10).
1503 *Neder Wlueret* (VäSkb s 88, 89).

Omfattning: En del av socknen överfördes vid 1500-talets slut till Nyeds sn, Väse hd (Lagerstedt s 92). 1540-talets sockengräns åt öster (se sockenkartan) är därför oklar.

Kyrkan: Den nuvarande kyrkan byggdes på 1750-talet. Utgrävningar under kyrkans golv har visat att Nedre Ullerud under medeltiden hade en murad romansk absidkyrka. Långhuset var 10 m långt och drygt 6 m brett, koret 6 m långt inklusive absiden och 4 m brett. En senmedeltida tillbyggnad, troligen ett torn, fanns i väster. Den ersattes på 1600-talet med en ny stenkyrka. Vid utgrävningarna påträffades en stor mängd mynt, de äldsta från andra hälften av 1100-talet och flera från första hälften av 1200-talet.

Kyrkan har en täljstensfunt från mitten av 1200-talet. (Klackenberg 1992 s 229 f med plan; Ohlsson 1975; Kjellin 1959 s 64 ff; Hallbäck s 62 f.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	ky	kyt	rikl	alkl	alkt	fr	frt
Acksjön	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Berg	1 (1)	–	–	1 (0)	–	–	–	–	–
Deje	1 (1)	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Dömlé	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Hollerud	–	–	–	–	–	0 (1)	–	1 (0)	–
Hulteby	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Molkom	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Mölnbacka	–	–	–	–	–	–	–	1 (0)	0 (1)
Näs	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Prästgården	–	–	1 (1)	1 (0)	–	–	–	–	–
Risätter	–	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
*Rudlanda	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Rådom	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Skarsjötorp	–	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Småris	–	–	1 (0)	–	1 (1)	–	–	–	–
Tjusbol	–	–	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Torp	–	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Uved	–	–	–	–	–	–	2 (2)	–	–
Vartorp	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–	–
Visterud	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Summa	5(5)	0(4)	3(2)	2(0)	3(3)	0(1)	3(4)	3(1)	0(2)

Desutom redovisar längderna **0(1) skfiske** i Deje och **0(1) riklfiske** i Deje.

Nedre Ulleruds socken

- Skattejord
- ▣ Kyrkojord
- ▤ Klosterjord
- Frälsejord
- ⊕ Prästgård
- 🐟 Fiske



Nedre Ulleruds socken omkring 1550. Sjön Lusten är ritad utifrån 1706 års karta över Nedre Ulleruds socken (LSA R51-1:1).

Acksjön 1569 *Axsiönn* (VrH 1569:5) – 11 D, 3 g; nu i Nyeds sn, Nyeds hd.

VrH 1569 **1 skt.**

Berg 1503 *Berig* (VäSkb s 88) – 11 D, 1 e.

VrH **1 sk.**

1540 (endast) **1 kyt**; prästlandbo (SkJb).

1503 uppgår oxskatten i B till 0:12 pn (VäSkb s 88).

1540 erlägger Olof i B följande skattepersedlar: oxskatt 0:12 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

1540 upptas under Stora Kils stoms uppbörd ett torp 'under B' som räntar 2 laxar (SkJb s 174).

Deje, Västra och Östra

1346 *Vestradeghyo* (DS 4056, DS 4062), 1440 *Deya* (RAp 28/2) – 11 D, 1 e.

VrH **1 sk.**

1569 (endast) **1 skfiske** (notvarp).

1 rikl (Västerdeje).

1569–71 **1 riklfiske.**

Fiskena var troligen belägna vid Dejeforsen 5–6 km uppströms (se Fisken i Värmland i Inledningen s 56 ff).

1346 byter Magnus Gisleson (Sparre av Aspnäs) till sig 1 löparbol i Västra D från Riseberga kloster, mot jord i Närke (se Järpetan, Grava sn) (DS 4056).

Senare samma år säljer han tillbaka jorden till Riseberga kloster (DS 4062).

1440 byter väpnaren Torsten Nilsson bort gården D som räntar 2 kärvar lax årligen till Riseberga kloster (se Kyrkebyn, Eds sn, Grums hd) (RAp 28/2).

1462–63 se Kyrkebyn, Eds sn, Grums hd.

1503 uppgår oxskatten i D till 8 laxar (VäSkb s 88).

1540 erlägger Lasse i D följande skattepersedlar: oxskatten betalas med ½ kärve lax, inga matgivepenningar, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

1552 upptas en gård i Västra D som Riseberga klosterlandbo, vilken nu tillhör Småris rättardöme (se Småris) (NMU 1 s 167, NÄH 1552:5).

1569–71 uppges ett laxfiske tillhöra Riseberga klostergård i D där rätten uppbärs av Nils laxfiskare (VrH 1569:5, VrH 1571:8); jfr Dejejorsen, Fisken i Värmland s 56 ff.

Dejejorsen Se Fisken i Värmland i Inledningen s 56 ff.

Dömle 1535 *Dimbla* (GHj), 1540 *Dymbbla* (VrH 1540:5) – 11 D, 2 d. VrH **1 fr** (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).

***Forsholmen** se Fisken i Värmland i Inledningen s 56 ff.

Hollerud, nu
Katrineberg

1323 *in Howldærydh* (DS 2387), 1350 *in Huwoldarydh* (DS 4643) – 11 D, 2 d och 11 D, 2 e; jämför med namnet *Wllærørh* som namn på älven år 1282 (DS 744, se Fisken i Värmland i Inledningen s 56 ff).

VrH **1 fr**, 1571 **1 nykl**, 1572 **1 alkl** (1562 Svante Sture; gården hade 1563 övergått till halvbrodern Gustav Johansson /Tre rosor/).

1323 byter frälsemannen Lars (okänt sigill) i ?Silkesta, Väse sn, Väse hd, och hans hustru Sigrid bort 5 löparbol i H till Nydala kloster mot klostrets jord i Nore, Ölme sn, Ölme hd, och 28 mark pn (DS 2387).

1349 begär broder Nils i Nydala kloster att rättvisa skipas angående klostrets egendomar i Värmland (utan ortnamn) med tillhörande laxfiske; kungen ger därför fullmakt åt Karl i Valstad med flera att utreda och 'förlika och avdöma' tvisten mellan Johan Algotsson och klostret (se Fisken i Värmland s 56 ff) (DS 4488).

1350 ger Johan Algotsson som själagåva för sig och sina förfäder allt det han äger i H, samt ett laxfiske där, till Nydala kloster, som han tidigare haft tillsammans med klosterbröderna (DS 4643).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i H (VrH 1557:1).

Hulteby

1503 *Holteby* (VäSkb s 88, 89) – 11 D, 2 g; nu i Nyeds sn, Nyeds hd.

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i H till 0:12 pn, vilket betalas i Hannäs, Stora Kils sn, som del i en oxe (VäSkb s 88, 89).

1540 erlägger Påvel i H följande skattepersedlar: oxskatt 0:12 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i H (VrH 1557:1).

***Huwuldæaa** Se Fisken i Värmland s 56 ff; namnet avser Klarälven.

Katrineberg Se Hollerud.

***Kyrttzbøll** 1564 *Kyrttzbøll*(?) (VrH 1564:7 tl).

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i K (VrH 1564:7 tl).

- Molkom** 1503 *Molchen, Molkom* (VäSkb s 88, 97) – 11 D, 2 g; nu i Nyeds sn, Nyeds hd.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i M till 0:14 pn, men Håkan i M betalar skatten för hela gården i form av en oxvärd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Rådomb (VäSkb s 88, 97).
 1540 erlägger Håkan i M följande skattepersedlar: oxskatt 0:14 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Mölnbacka** 1489 *Melabaka* (StfAp 9/4), 1540 *Mölnbacka* (VrH 1540:5) – 11 D, 3 e.
 VrH **1 fr**, 1571 **1 frt** (1562 Karin Nilsson/Bese).
 1489 skiftas arvet efter Anna Stensdotter (Bese); på hennes barns lott från första äktenskapet faller 'en del' i M (se Tofta, Ölme sn, Ölme hd) (StfAp 9/4).
 1550-tal upptas i arv och eget-längden en gård i M tillhörande Varnhems kloster; gården har överstrukt i längden och enligt marginalanteckning ska Bengt Helsing 'göra reda' för dessa gods (AoE 19:2, odat).
- Näs** 1569 *Näs* (VrH 1569:5) – 11 D, 3 g.
 VrH 1569 **1 krt**, 1571 **1 skt**.
- Prästgården** 1535 *Prestegorden* (GHj), 1540 *Prestagården* (SkJb s 175), *Stompen i Nädre Vlleröj* (SkJb s 174) – 11 D, 2 e; 1706 och 1884 ligger Prästgården strax sydost om Nedre Ulleruds kyrka (LSA R51-1:1, HdEK); det är okänt om det är identiskt med det medeltida läget.
 VrH **1 ky**; prästlandbo.
 1540 (endast) **1 kyt** (SkJb).
 1540 upptas under Nedre Ulleruds kyrkas uppbörd ett torp under P med räntan 2 skilling (SkJb s 175).
 1540 upptas under Stora Kils stomms uppbörd P ('Stommen i Nedre Ullerud') med räntan 2½ hundra järn och 4 dagsverken (SkJb s 174).

- Risätter** 1268 *Risäter* (DS 530), 1535 *Rysetter* (GHj) – 11 D, 2 d.
 VrH **1 rikl.**
 1568 (endast) **1 rikl.**
- 1268 skänker Värmlands lagman Höld och hans hustru Margareta R till Riseberga kloster (se Sommersta, Visnums sn, Visnums hd) (DS 530).
 Donationen till klostret bekräftas i deras testamente, utfärdat några dagar senare, utan att gårdarna namnges (DS 531, DS 531a).
- 1552 upptas en gård i R som Riseberga kloster-landbo, vilken nu tillhör Småris rättardöme (se Småris) (NMU 1 s 167, NäH 1552:5).
- *Rudlanda** 1564 *Rudlanda* (VrH 1564:6 tl), 1572 *Ruglandatårp* (VrH 1572:2).
 VrH 1568 **1 sk**, 1569 $\frac{1}{2}$ **sk**, 1571 **1 skt.**
- Rådom, Norra** 1503 *Roden, Rodhen* (VäSkb s 88), 1540 *Rudhe* (Vr H 1540:5) – 11 D, 2 f; nu i Nyeds sn, Nyeds hd; gården avser nuv Norra Rådom; Södra Rådom upptas i jb först 1574 (SOV 10 s 8).
 VrH **1 sk.**
- 1503 uppgår oxskatten i R till 0:13 pn, av vilket 0:4 pn erläggs i Molkom som del i en oxe och det resterande beloppet 0:9 i pengar (VäSkb s 88).
- 1540 erlägger Elof i R följande skattepersedlar: oxskatt 0:14 pn, matgivepenningar 0:2 pn, $\frac{1}{2}$ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Skarsjötorp** 1553 *Skarsjötorp* (BiS E 1986), 1564 *Skarztørp* (VrH 1564:6 tl) – 11 D, 1 f.
 VrH 1569 **1 rikl**, 1571 **1 frt.**
- 1553 har Gunhild Johansdotter (Bese) en gård i S som räntar 1 hundra järn och hel fodring; gården ingår i Värmlands rättardöme (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok en gård i S med samma ränta som tidigare; åkerns utåde är 3 spann, ängen ger 2 lass hö, mulbete, timmerskog, vedbrand och näverskog är 'passligt' och till gården hör ett fiskevatten med 2 notvarp (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

Gården ärvs samma år av hennes som Axel Eriksson (Bielke) (BiS E 1986).

1558 redovisas i Axel Erikssons (Bielke) jordebok landbogården S med samma ränta som 1554 (se Vidön, Tingvalla sn) (BiS E 1986).

1560 ärver Margareta Axelsdotter (Bielke), hustru till Johan Åkesson (Natt och Dag), S som räntar 100 järn efter sin far Axel Eriksson (Bielke) (se Vidön, Tingvalla sn) (BiS E 1986).

Småris

1456 *Småris* (RAp 24/6) – 11 D, 2 d.

VrH 1540 (endast) **1 ky**; prästlandbo (SkJb).

1 rikl.

Småris rättardöme omfattade 1552 fem landbor som tidigare legat under Riseberga kloster: en i Småris, en i Upplanda, Övre Ulleruds sn, en i Risätter, denna sn, en i Västra Deje, denna sn, och en i Skived, Grava sn, samt en utjord i Järpetan, Grava sn, ett notvarp i Klarälven (*Tingewaldz Elff*) och åttondeparten i laxfisket *Forsholmen, denna sn (NÄH 1552:5, NMU 1 nr 291).

1456 ger Katarina Bengtsdotter i Torp, Kräcklinge sn, Hardemo hd, Närke, änka efter Sigge Trut, sitt morgongåvegods S 'vid *Forsholmen' till Riseberga kloster som själågava för sin avlidne man och sig själv (RAp 24/6).

1468 tilldömer Olof Björnsson (Vinge), lagman i Värmland, gården S till Riseberga kloster vid ett extra landsting på Lagberget, efter att Riseberga kloster klagat på att gården S, som klostret fått av Katarina i Torp, Närke, med orätt innehafts av Håkan Tordsson på Nils Bratts vägnar (RAp 6/10).

1540 upptas under Stora Kils stoms uppbörd gård i S som räntar 4 skilling för ett notkast (SkJb s 174).

1552 upptas en gård i S som Riseberga klosterlandbo, vilken nu tillhör Småris rättardöme (NMU 1 s 167, Näh 1552:5).

***Swepilstaku** 1346 *in Swepilstaku* (DS 4056), *in Swepistaku* (DS 4062) – okänd lokalisering, kan även ligga i Grava sn, Tingvalla hd.

1346 byter Magnus Gisleson (Sparre av Aspnäs) till sig $\frac{1}{2}$ löparbol i S från Riseberga kloster mot jord i Närke (se Järpetan, Grava sn) (DS 4056).

Senare samma år säljer han tillbaka jorden till Riseberga kloster (DS 4062).

Tjusbol 1568 *Tywetörp* (VrH 1568:14) – 11 D, 2 d.

VrH 1568 **1 riklt**, 1571 **1 alklt**.

Torp 1535 *Torph* (GHj), 1540 *Torp* (SkJb s 174) – 11 D, 2 e.

VrH **1 ky**; prästlandbo.

1540 upptas under Stora Kils stoms uppbörd en landbogård i T med räntan $2\frac{1}{2}$ hundrade järn och 4 dagsverken (SkJb s 174).

1548 tillhör landbogården i T prästen i Stora Kils gäll (VrH 1548:1).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i T (VrH 1557:1).

***Ullefors** Se Fisken i Värmland s 56 ff.

Uved 1312 *Vuæ* (?DS 1871, or), 1453 *Wwa* (RApp 13/12) – 11 D, 2 e; gården har tidigare möjligen legat omkring 600 m västerut. På sockenkarta från 1706 finns där en åker som kallas Byn (LSA R51-1:1, RAÄ 168:1).

VrH **2 fr** (1562 Måns Svensson /Somme/) och (1562 Sigge Larsson /Sparre av Rossvik/; död efter 1565).

- 1312 intygar Algot Jonsson (hjørthorn), lagman i Värmland, Orm Håkansson (månskära under stjærna), Tord (upprest, sinistervänt djur) i Vidön, Tingvalla sn, och Magnus Nilsson att Paul Smedsson (armborst med pil) och Ragnvald Kettilsson i deras närvaro delat upp sin fasta egendom (namnges inte, men avser sannolikt U, där brevet är utfärdat) med kvarnar, skogar och fisken, mellan sig så att Rangvald har fått den nedre gården och Paul den övre (DS 1871).
- 1453 är Redhar i U och Björn Erlandsson i U vittnen i en arvsuppgörelse (RApp 13/12).
- 1553 har Gunhild Johansdotter (Bese) en gård i U som räntar 9 hundra järn, 8 laxar och hel fodring; gården ingår i Värmlands rättardöme (se Vidön, Tingvalla sn) (BiS E 1986).
- 1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok U med samma ränta som tidigare; åkerns utäde är 20 spann, ängen ger 16 lass hö och till gården hör passligt gott fiskevatten, gott mulbete, god timmerskog, god vedbrand och god näverskog, samt ett halvt kvarnställe (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

Vartorp

- 1510-talet *Vættetorp* (C 20 f 2), 1514 *Vaarthatorp* (C 21 f 10) – 10 D, 2 e.
- VrH 1 fr (1562 Johan Åkesson /Natt och Dag/).
- 1510-talet upptas V, som räntar 2 hundra järn, 12 laxar och 1 pund gäddor i Johan Beses förteckning över gods i Värmland; gården ingår i Alsters rättardöme (C 20 f 2).
- 1514 upptas V, som räntar 2 hundra järn och 12 spickelaxar (otydlig uppgift) i Gunhild Johansdotters (Bese) jordebok (C 21 f 10).
- 1553 har Gunhild Johansdotter en gård i V med samma ränta som tidigare; gården ingår i Värmlands rättardöme (se Vidön, Tingvalla sn) (BiS E 1986).

1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok en gård i V med samma ränta som tidigare; åkerns utäde är 9 spann, ängen ger 8 lass hö, mulbete, timmerskog och vedbrand är 'passligt' och fiskevattnet 'litet' (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

Samma år ärver Axel Eriksson (Bielke) gården efter sin mor Gunhild Johansdotter; vid arvskiftet uppges gården ha gott laxfiske och en humlegård till 5 mark (BiS E 1986).

1558 redovisas i Axel Erikssons jordebok landbogården V med samma ränta som tidigare (se Vidön, Tingvalla sn) (BiS E 1986).

1560 ärver Margareta Axelsdotter (Bielke), hustru till Johan Åkesson (Natt och Dag), V efter sin far Axel Eriksson (se Vidön, Tingvalla sn) (BiS E 1986).

Visterud

1336 *in Vistæruth* (DS 3230 or), 1571 *Westerudh* (VrH 1571:8) – 11 D, 1 d.

VrH 1571 **1 skt.**

1336 byter Lars Magnusson (Magnus Marinasons ätt) bort delar av sitt gods i V, nämligen en tredjedel av hela byn, förutom en kvarn där, samt sitt gods i Nore, Ölme sn, Ölme hd, och den skog där som kallas "Noroskog", till Birger Abborre mot Birgers gods i Skived, Grava sn, Tingvalla hd (DS 3230).

Västerdeje

Se Deje.

***Wllærørh**

Se Fisken i Värmland s 56 ff.

Övre Ulleruds socken

1400 (omkring) *due ecclesie dicte Ulpær øø* (VgL s 74, not 27).

1440 *i øffra Wllarø* (RAp 28/2).

1503 *Ower Wllet* (VäSkb s 88).

Omfattning: Socknen har tidigare hört samman med Nedre Ulleruds socken (SOV 1 s 42, SOV 8 s 51). För äldre sockenbelägg, se Nedre Ulleruds sn.

En del av Övre Ulleruds sockens norra del utbröts 1670 då kapellförsamlingen Ransäter bildades (Lagerstedt s 93, SOV 1 s 42). Några gårdar, däribland Knutserud, överflyttades 1893 till Östra Ämterviks sn, Fryksdals hd (Lagerstedt s 93).

Kyrkan: Den nuvarande kyrkan är från 1720-talet. Dess föregångare låg omedelbart intill, på sydsidan. En beskrivning anger att den var byggd av stående stockar och 25 m lång inklusive en klockstapel. Den hade förlängts på 1600-talet, men det är okänt hur gammal den var.

Kyrkan har en dopfont av sandsten från 1200-talets början. I den runda fotplattan är futharken, runraden, inristad två gånger. Kyrkan har ett senmedeltida triumfkrucifix och ett litet altarskåp (nu i SHM) med fack för relikier. (Karlsson 1989; Hallbäck s 27 ff.)

Runstenar: Vr 4 på sockeln till den medeltida dopfunten (SR Band 14:2 s 69–75).

Olokaliserat VrH 1568 **1 kyskog**, 1571 **1 krskog**; kallas 'skogsdel'.

1568 **1 kykvarn**, 1571 **1 krkvarn**; kallas 'kvarnfall'.

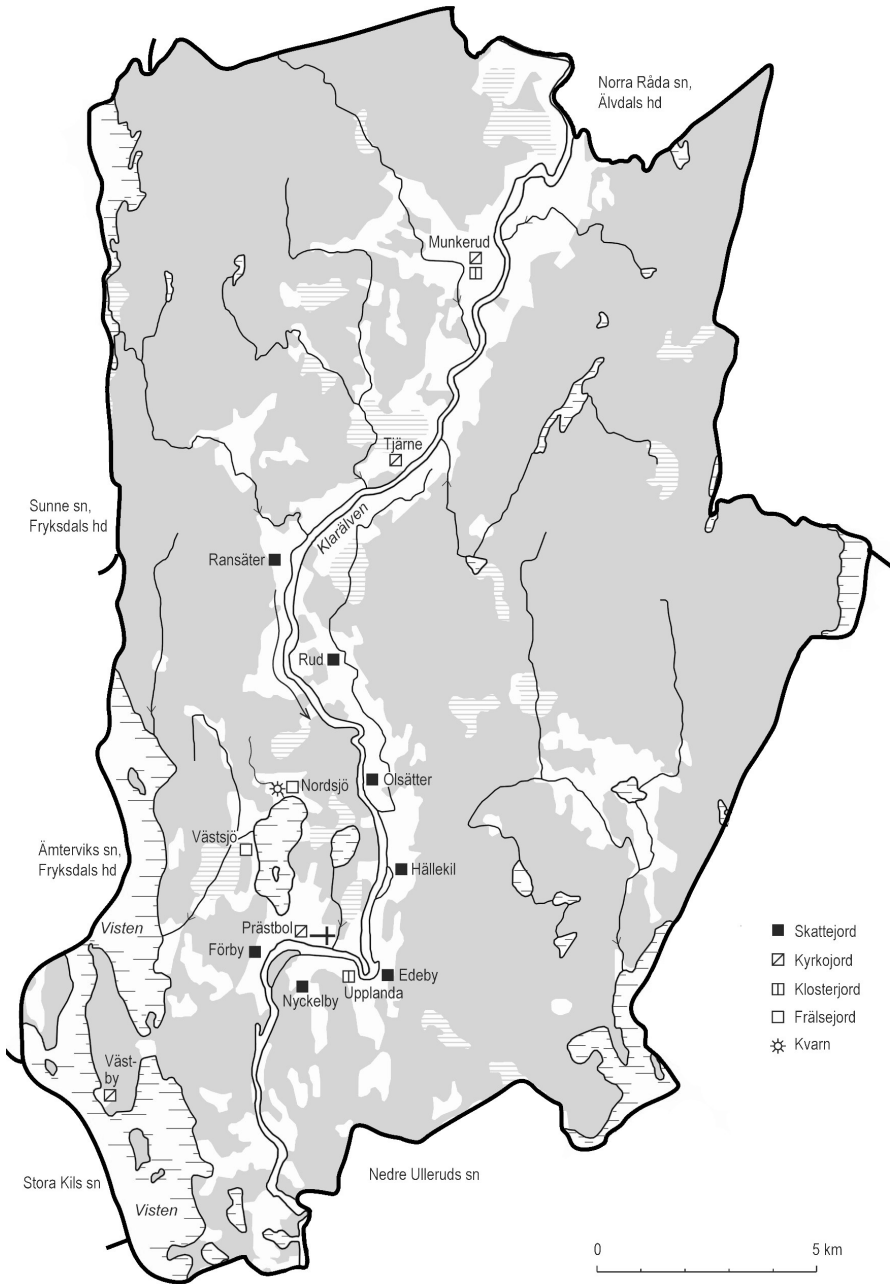
1550-tal upptas i arv och eget-längden en skogsdel och en kvarnström tillhörande kyrkan (AoE 19:2, odat).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	ky	kyt	alkl	rikl	krt	aoe	aoet	fr
*Barebrååsrud	–	–	–	–	–	0 (1)	–	–	–
Edeby	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Förby	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Hällekil	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Knutserud	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)	–
Munkerud	–	–	1 (0)	1 (1)	–	–	–	–	–
Nyckelby	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Nordsjö	–	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Olsätter	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Prästbol	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Ransäter	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Rud	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Tjärne	–	–	–	–	–	0 (1)	–	–	–
Upplanda	–	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Västby, Nedre	–	1 (0)	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Västsjö	–	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Summa	7(7)	2(1)	1(0)	1(1)	1(1)	0(2)	0(1)	0(1)	2(2)

Dessutom redovisar längderna **1(0) kyuj** i Edeby, **1(0) kykvarn** i Nordsjö, **0(1) kruj** i Nordsjö, **0(1) kruj** i Ransäter, **1(0) kruj** i Väsby.

Övre Ulleruds socken



Övre Ulleruds socken omkring 1550.

***Barebrååsrud** 1568 *Barebrååsrud* (VrH 1568:14).

VrH 1568 **1 krt.**

Edeby 1503 *Ewigby* (VäSkb s 88), 1540 *Æffueby* (VrH 1540:5), 1540 *Edby* (SkJb s 175) – 11 D, 4 d.

VrH **1 sk.**

1540 (endast) **1 kyuj** (SkJb).

1503 uppgår oxskatten i E till 0:12 pn (VäSkb s 88).

1540 erlägger Arvid i E följande skattepersedlar: oxskatt 0:12 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Samma år upptas under Övre Ulleruds kyrkas uppbörd en åker i E som räntar 1 osmund järn (SkJb s 175).

Förby 1503 *Fyrreby* (VäSkb s 88), 1540 *Fføreby* (VrH 1540:5) – 11 D, 4 d.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i F till 0:12 pn (VäSkb s 88).

1540 erlägger Hans i F följande skattepersedlar: oxskatt 0:12 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i F (VrH 1557:1).

Geijersgården Se Ransäter.

Hällekil 1503 *Holtekil* (VäSkb s 88), 1540 *Hæslekil* (VrH 1540:5) – 11 D, 4 d–4e.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i H till 0:14 pn (VäSkb s 88).

1540 erlägger Jöns i H följande skattepersedlar: oxskatt 0:14 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i H (VrH 1557:1).

- Knutserud** 1568 *Knuderud* (VrH 1568:14) – 11 D, 3 c; nu i Östra Ämterviks sn, Fryksdals hd.
VrH 1568 **1 kyt**, 1571 **1 aoet**.
- Munkerud** 1535 *Munkerudh* (GHj), 1540 *Mwnckarydh* (SkJb s 175) – 11 D, 7 e; nu i Ransäters sn.
VrH 1540 (endast) **1 kyt** (SkJb).
1 alkl, 1543 **1 fr**, 1568 **1 alkl**.
1540 upptas under Övre Ulleruds kyrkas uppbörd ett torp under M som räntar 2 skilling (SkJb s 175).
1550-talet upptas i arv och eget-längden en gård i M som tillhörande Skänninge kloster (AoE 19:2, odat).
- Nordsjö** 1535 *Nordssiøø* (GHj), 1540 *Nordsjö* (SkJb s 175) – 11 D, 4 d.
VrH 1540 (endast) **1 kykvarn** (SkJb).
1568 **1 kyuj**, 1571 **1 kruj**.
1 fr (1562 Sigge Larsson /Sparre av Rossvik/; död efter 1565).
1540 upptas under Övre Ulleruds kyrkas uppbörd en kvarn i N som räntar ½ hundra järn (SkJb s 175).
1550-tal upptas i arv och eget-längden en utjord i N tillhörande kyrkan (AoE 19:2, odat).
- Nyckelby** 1503 *Mykelby*, *Mykilby* (VäSkb s 88, 97) – 11 D, 4 d.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i N till 0:12 pn, men Arne i N betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:15 pn; mellanskillnaden erhålls från Olsätter (VäSkb s 88, 97).
1540 erlägger Jöns i N följande skattepersedlar: oxskatt 0:12 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i N (VrH 1557:1).

Olsätter 1503 *Vsetther, Vsetter* (VäSkb s 88), 1540 *Auesætter* (VrH 1540:5) – 11 D, 4 d.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i O till 0:15 pn, av vilket 0:3 pn betalas som del i en ox i Nyckelby och det resterande beloppet 0:12 i pengar (VäSkb s 88, 97).

1540 erlägger Anders i O följande skattepersedlar: oxskatt 0:15 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i O (VrH 1557:1).

Prästbol 1535 *Prestboll* (GHj), 1540 *Præstboll* (VrH 1540:5), 1540 *Stompen i Øffra Vlleröij* (SkJb s 174), 1550 Prästgården (*Prestegorden* VrH 1550:14) – 11 D, 4 d; låg väster om kyrkan (se HdEK, LSA R99-1:1, sockenkarta år 1707, se även RAÄ 219, RAÄ 220).

VrH **1 ky;** prästlandbo.

1540 upptas under Stora Kils stoms uppbörd P ('Stommen i Övre Ullerud') med räntan 2½ kärvar [?fisk] landgille, 1 hundra järn i gengärd och 4 dagsverken (SkJb s 174).

1548 tillhör landbogården i P prästen i Stora Kils gäll (VrH 1548:1).

Ransäter 1503 *Ranesetther* (VäSkb s 88) – 11 D, 5 d; låg på platsen för nuvarande Gejersgården (HdEK); nu i Ransäters sn.

VrH **1 sk.**

1568 **1 kyuj**, 1571 **1 kruj**; kallas 'del'.

1503 uppgår oxskatten i R till 1:0 pn (VäSkb s 88).

1540 erlägger Jon i R följande skattepersedlar: oxskatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

1550-tal upptas i arv och eget-längden en utjord i R tillhörande sockenkyrkan (AoE 19:2, odat).

- Rud** 1503 *Rodh* (VäSkb s 88) – 11 D, 5 d.
 VrH **1 sk.**
 1468 se Rud, Östra Fågelviks sn, Väse hd.
 1503 uppgår oxskatten i Rud till 0:10 pn (VäSkb s 88).
 1540 erlägger Jöns i Rud följande skattepersedlar: oxskatt 0:10 pn, matgivepenningar 0:1 pn, ½ pund smör för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
 1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i Rud (VrH 1557:1).
- *Stommen** Se Prästbol.
- Tjärne** 1550-tal *Träderydh* (AoE 19:2, odat); – 11 D, 6 d; nu i Ran-säters sn.
 VrH 1568 **1 kyt**, 1571 **1 krt.**
 1550-tal upptas i arv och eget-längden ett torp i T tillhörande sockenkyrkan (AoE 19:2, odat).
- *Tuetörp** 1568 *Tuetörp* (VrH 1568:14).
 VrH 1568 (endast) **1 alkt.**
- Upplanda** 1440 *Wplanda* (RAp 28/2) – 11 D, 4 d.
 VrH **1 rikl.**
 1440 byter väpnaren Torsten Nilsson bort gården U, som räntar 200 järn, till Riseberga kloster (se Kyrkebyn, Eds sn, Grums hd) (RAp 28/2).
 1462–63 Se Kyrkebyn, Eds sn, Grums hd.
 1552 upptas en gård i U som Riseberga kloster-landbo, vilken nu tillhör Småris rättardöme (se Småris, Nedre Ulleruds sn) (NMU 1 s 167, Näh 1552:5).
 1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i U (VrH 1557:1).

- Västby, Nedre** 1503 *Vesby* (VäSkb s 88) – 11 D, 3c.
VrH 1540–51 **1 kruj** (kallas 'del'), 1545 **1 krt** (1548 1 kr).
1 ky, 1542 **1 aoe**; saknas vissa år.
1503 uppgår oxskatten i V till 0:2 pn (VäSkb s 88).
1540 finns en 'kronodel' i V med oxskatten 0:2 pn (VrH 1540:5).
1543 ingår arv och eget-gården i V i Näs rättardöme (se Näs, Stavnäs sn, Gillbergs hd) (ÖgH 1543:5).
- Västsjö** 1535 *Vesstesjø* (GHj), 1540 *Væstersjøen* (VrH 1540:5) – 11 D, 4 d.
VrH **1 fr** (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).
- *Ånnetackenn** 1546 *Ånnetackenn* (VrH 1546:8).
VrH 1546 (endast) **1 skt**.

Nordmarks härad

1287 *Nordmarchæ* (DS 937).

1396 *Nordhmarkka hærædh, Nordhmarkkum* (DalsD nr 81).

1400 (omkring) *Norþmarcum* (VgL s 74 not 27).

1471 *Nordmarken* (RAP 8/5).

1502 *i Nordhmarken* (DalsD nr 221).

1531 *Nordmark* (SkJbDa s 228).

Alla socknar i Nordmarks härad, förutom Silleruds socken som ingick i Gillbergs härad, räknades till Dalsland före 1551, då häradet överflyttades till Värmland (Broberg s X, jfr Fritz 2 s 74, 79f). I Nordmarks härad fanns, enligt en handskrift av Magnus Erikssons landslag från omkring år 1400, nio kyrkor (VgL s 74 not 27).

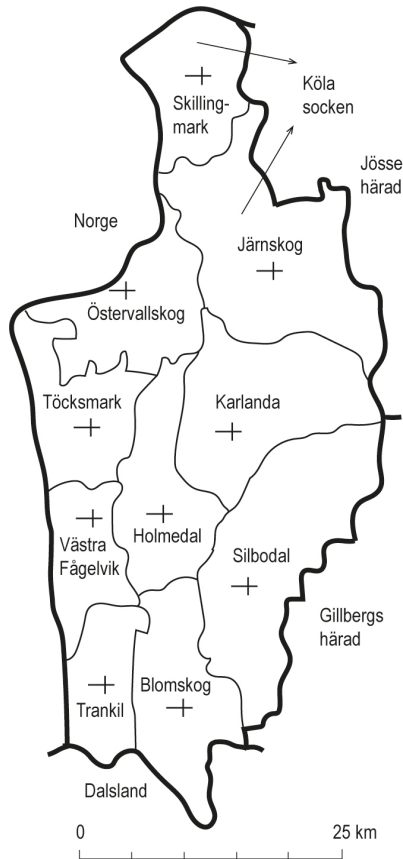
1287 uppmanar kung Magnus invånarna i Nordmark, Sundal, Nordal, Valbo, Vedbo och Tössbo att nu erlægga sitt sädestionde till biskop Brynolf i Skara domkyrka, såsom alla i området kring Skara gör, istället för att som tidigare erlægga skatten i smör, oavsett om det tidigare skett en överenskommelse mellan deras förfäder och tidigare biskopar (DS 937).

1396 ingår Nordmark i Dalaborgs län (Fritz 2 s 74).

1471 förläna Sveriges riksråd hela 'kronans län Nordmarken' med alla bönder och landbor till ärkebiskop Jakob Ulfsson i Uppsala (RAP 8/5, DalsD nr 158). 1497 förlängs förläningen av kung Hans (RAP 31/12, DalsD nr 201).

1568 finns uppgifter om ödeläggelse av i det närmaste samtliga gårdar i alla socknar inom häradet. Landskapshandlingarna uppger att gårdarna skövlats och bränts av fiender (VrH 1568:15). Se inledningen, avsittet om ödeläggelse s 69.

Nordmarks härad



Nordmarks härads gränser och socknar omkring 1550. Lägen för medeltida kyrkor har markerats. Pilarna visar annexförhållanden 1540 (SkJb).

Oidentifierade gårdar inom Nordmarks härad

***Biörkåås** 1551 *Biörkåås* (VrH 1551:10); jfr Björkenäs, Östervallskogs sn.

VrH 1551 (endast) **1 sktomt.**

***Hielmness** 1551 *Hielmness* (VrH 1551:10).

VrH 1551 (endast) **1 sktomt.**

Blomskogs socken

1396 *Blomsasckoghs kirkiæ* (DalsD nr 81).

1431–32 *i Blomskogh* (DalsD nr 104)

1472 *Blomoscogh* (HD 6 28/5, avskr).

1531 *Blomskog* (SkJbDa s 228, avskr).

Omfattning: Socknen hade 1950 samma utbredning som under medeltiden och 1500-talet.

Annexförhållanden: Blomskogs gäll omfattade vid 1500-talets början socknarna Blomskog, Trankil och Sillbodol i Värmland, samt Torrskog och Vårvik, båda i Vedbo hd, Dalsland (SkJb, SOV 9 s 4).

Kyrkan: Den nuvarande tegelkyrkan byggdes 1929. Dess föregångare var en korskyrka av trä som ursprungligen byggdes på 1690-talet. 1692 anges denna kyrkas föregångare vara en ”gammal träkyrckia utan torn” (Lhb). 1867 och på 1890-talet upptäcktes att träkyrkan innehöll återanvänt virke från en stavkyrka med rikt ornamenterad portal, nu i SHM. Den har stilistiskt daterats till 1100-talet. Sammanhanget förefaller ha varit att 1100-talskyrkan revs under senmedeltiden och ersattes med en timrad kyrka, varvid portalen återanvändes.

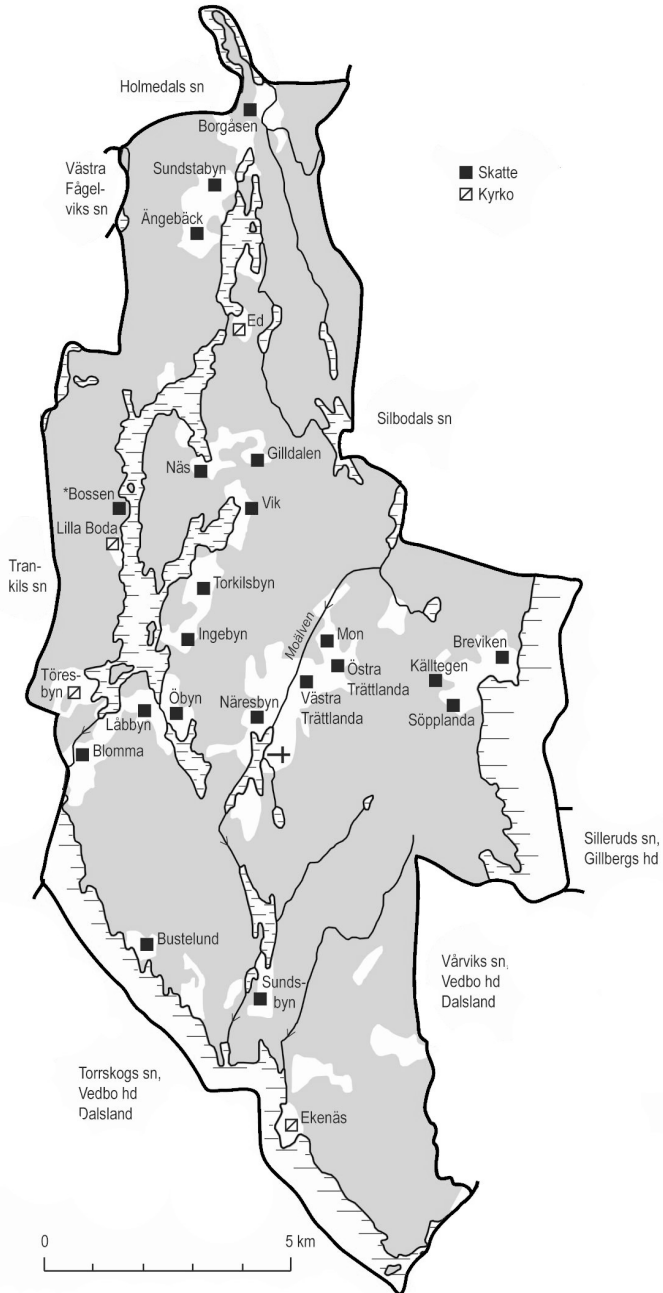
Kyrkan har en täljstensfunt (nu i SHM) från 1200-talets mitt. (Lagerlöf s 179–182; Hallbäck s 64 ff.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyt	kyuj	pb
*Bierwlsrwdh	–	–	–	–	–	1 (0)	–
Blomma	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Boda, Lilla	–	–	–	1 (1)	–	–	–
Borgåsen	1 (0)	–	0 (1)	–	–	–	–
*Bossen	1 (0)	–	0 (1)	–	–	–	–
Breviken	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Bustelund	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Ed	–	–	–	1 (1)	–	–	–
Ekenäs	–	–	–	1 (0)	–	0 (1)	0 (1)
*Fårsessedall	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Gated	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Gilldalen	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Ingebyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Källtegen	–	1 (1)	–	–	–	–	–
Lycke	–	–	0 (1)	–	0 (1)	1 (0)	–
Låbbyn	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–	–
Långåna	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Mon	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Näresbyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Näs	2 (1)	–	–	–	–	–	–
*Stommen	–	–	–	1 (0)	–	–	–
Sundsbyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Sundstaby	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Söpplanda	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–	–
Torkilsbyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Toverud	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Trättlanda	1 (1)	0 (1)	–	–	–	–	–
Töresbyn	–	–	–	1 (1)	–	–	–
Vik	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–	–
Ågebäck	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Öbyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Summa	20 (14)	1 (5)	0 (7)	5 (3)	0 (1)	2 (1)	0 (1)

Dessutom redovisar längderna **1(0) kytomt** i Gated och **1(0) kytomt** i Vik.

Blomskogs socken



Blomskogs socken omkring 1550.

- *Alffzbyen** 1472 *Alffzbyen* (HD 6 28/5, avskr); – 10 B, 5 g; på nuvarande platsen för Nyhem, nordväst om sjön Blomskogtjärnet; torpet A hör till Näresbyn på karta från 1643 (LSA R4:127).
- 1472 byter kyrkoherden Birger, på sockenkyrkans vägnar, bort A och alla ägor 'väster om vattnet' fram till Sundsbyn till Halvard i Näresbyn mot Norra Gated; därefter ska omfärd efter Sveriges lag genomföras (HD 6 28/5).
- *Bierwlsrwdh** 1540 *Bierwlsrwdh* (?SkJbDa s 241).
- VrH 1540 (endast) **1 kyuj** (SkJbDa).
- 1540 upptas under Blomskogs kyrkas uppbörd en tomt i ?B som ligger under Näresbyn och som räntar 2 gråskinn (SkJbDa s 241).
- Blomma** 1535 *Blometh* (GHj) 1540 *Blomen* (DsH 1540:4) – 10 B, 5 g.
- VrH **1 sk.**
- Boda, Lilla** 1535 *Bodha* (GHj), 1540 *Lilleboda* (SkJbDa s 240) – 10 B, 6 g.
- VrH **1 ky** (SkJbDa), 1543 $\frac{1}{2}$ **ky**, 1545 $\frac{1}{2}$ **dky**, 1551 **1 ky**.
- 1540 upptas under Blomskogs kyrkas uppbörd en landbougård i Lilla B med räntan $\frac{1}{2}$:0 pn, $\frac{1}{2}$:0 pn i gengärd och 3 dagsverken (SkJbDa s 240).
- Borgåsen** 1540 *Borgerossen* (DsH 1540:4), 1564 *Borgaråsenn* (VrH 1564:7) – 10 B, 8 g.
- VrH 1540 (endast) **1 sk**; redovisas i Holmedals sn.
- 1564 **1 skt.**
- *Bossen** 1540 *Bossen* (DsH 1540:4), 1564 *Båsenn* (VrH 1564:7) – 10 B, 6 g; redovisas som utjord under Lilla Boda 1643; låg sannolikt i närheten av nuvarande Haget (LSA Boda Lilla R4:133).
- VrH 1540 (endast) **1 sk**; redovisas i Östervallsskogs sn.
- 1564 **1 skt.**

- Breviken** 1540 *Bredeuigen* (DsH 1540:4) – 10 B, 6 h.
VrH **1 sk.**
- Bustelund** 1535 *Bosphelundh* (GHj), 1540 *Bustalundh* (DsH 1540:4) – 10 B, 4 g.
VrH **1 sk** (1564 ½ sk).
- Ed** 1535 *Eedh* (GHj) – 10 B, 7 g.
VrH **1 ky**; saknas 1545.
1540 upptas under Blomskogs kyrkas uppbörd en landbo-gård i Ed med räntan 1:0 pn, ½:0 pn i gengärd och 3 dagsverken (SkJbDa s 240).
- Ekenäs** 1535 *Öknes* (GHj), 1541 *Ekanes* (DsH 1541:5) – 10 B, 4 h.
VrH 1541 **1 ky**, 1543 **1 sk**, 1545 ½ **dky**, 1551 **1 ky**, 1564 **1 pb**.
1564 **1 kyuj** (kallas Övre Ekenäs).
- *Ffårssedall** 1564 *Ffårssedaall* (VrH 1564:7).
VrH 1564 **1 skt.**
- Gated** 1472 *Nordre gate* (HD 6 28/5, avskr), 1540 *Gatan* (SkJbDa s 240), 1551 *Blomskog Atthenn* (VrH 1551:10) – 10 B, 6 g; utjord i Töresbyn.
VrH 1564 **1 skt.**
1540 **1 kytomt** (SkJbDa), därefter 1551 **1 kytomt** (endast dessa två år).
1472 byter herr Birger, kyrkoherde i Blomskog, till sig Norra G från Halvard i Näresbyn mot jord i *Alffzbyen (se *Alffzbyen) (HD 6 28/5).
1540 upptas under Blomskogs kyrkas uppbörd, bland kyrko- och prästgodsen 'på Dal', en tomt som heter G, med räntan ½:0 pn, vilken prästen arrenderar av kyrkan (SkJbDa s 240).

1551 upptas bland kyrkotorpare en tomt i G med räntan 0:3 pn (VrH 1551:10) – Gated har varit kyrkoutjord under Blomskogs prästgård (SOU 1922:27 s 455 not 1 och 2).

Gilldalen 1535 *Gylledalen* (GHj), 1541 *Güldalen* (DsH 1541:5) – 10 B, 6 g.
VrH 1541 **1 sk.**

Ingebyn 1396 *i Ingabø* (DalsD nr 81), 1431–32 *Ingobø* (DalsD nr 104) – 10 B, 6 g.
VrH **1 sk** (1564 ½ sk).

1396 är Götar i I en av sex bönder från allmogen som sitter i nämnden vid räfsteting i Lödöse (DalsD nr 81).

1431–32 intygar Amund Torstensson (?bomärkesigill) och Redar Svenningsson (hillebard mellan två stjärnor) att de var närvarade vid Skäldolf Erikssons bröllop 'i Vik', okänd sn¹, med Margareta Torstensdotter, då Margaretas far gav henne 16 kor och gårdarna I och Rösstegen i hemgift (DalsD nr 104).

***Krokenn** 1564 *Krokenn* (VrH 1564:7) – jfr Kroken, Holmedals sn.
VrH 1564–66 **1 skt.**

Källtegen 1535 *Källetegen* (GHj), 1540 *Kellättegen* (DsH 1540:4) – 10 B, 6 h.
VrH 1542 ½ **sk**; upptas 1540 i saköreslängd (DsH 1540:4).

Lycke 1540 *Lyckia* (SkJbDa s 241, avskr) – 10 B, 6 g; utjord under Näs 1643 (LSA Näs R4:143).
VrH 1564 **1 skt.**

1540 (endast) **1 kyuj** (SkJbDa).

1564 **1 kyt.**

¹ Skrivningen är *i Wikom*, vilket skulle kunna avse Vik, denna sn, vilket ISOF föreslår med frågetecken, eller Viker, Trankils sn, som H Nilsson föreslår (Nilsson 1997 s 100). Det kan också avse det äldre namnet på Bohuslän: Viken.

1540 upptas under Blomskogs kyrkas uppbörd tomten L som ligger under Näs och som räntar 2 vita (SkJbDa s 241).

Låbbyn

1518 *Laghbyn* (DalsD nr 276), 1535 *Loffbyn* (GHj), 1540 *Loffhbyen*, *Loobyen* (DsH 1540:4) – 10 B, 5 g.

VrH **1 sk**, 1543 ½ **sk**.

1518 är Anund i L nämndeman på häradsting i Björkeviken, Holmedals sn; i samma brev intygar Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), häradshövding i Nordmark, att Anund tre år tidigare var nämndeman vid häradsting i Holmerud, Holmedals sn (DalsD nr 276).

Långåna

1564 *Långåå* (VrH 1564:7) – 10 B, 7 g.

VrH 1564 **1 skt**.

Mon

1535 *Moen* (GHj) – 10 B, 6 h.

VrH **1 sk**.

Nyhem

Se *Alffzbyen.

Näresbyn

1472 *Näritzby*, *Näritzbyn* (HD 6 28/5, avskr.), 1518 *Närisbyn* (DalsD nr 276), 1540 *Neersbyen*, *Neresbyen* (DsH 1540:4) – 10 B, 5 g.

VrH **1 sk**; innehas 1565 av länsman.

1472 se *Alffzbyen.

1518 är Anund i N nämndeman på häradsting i Björkeviken, Holmedals sn; vid samma tillfälle intygar Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), häradshövding i Nordmark, att Stenar i N omkring tre år tidigare var nämndeman på häradsting i Holmerud, Holmedals sn (DalsD nr 276).

1540 upptas under Blomskogs kyrkas uppbörd en tomt under N som kallas *Bierwlsrwdh (se *Bierwlsrwdh) (SkJbDa s 241).

- Näs** 1535 *Nässz* (GHj), *Nees, norra Nes* (DsH 1540:4) – 10 B, 6 g; gården har tidigare legat ca 750 m nordväst om det nuvarande gårdsläget, se karta från 1643 (LSA Näs R4:143); bebyggelselämningar finns på platsen (RAÄ 201:1).
- VrH **1 sk.**
- 1540 (endast) **1 sk.**, öde (Norra Näs).
- 1540 har Blomskogs kyrka en tomt under N som kallas Lycke (se Lycke) (SkJbDa s 241).
- Olerud** 1396 i *Olowedh* (DalsD nr 81); – 10 B, 5 g; 1781 hörde ett område i norra delen av Olerudssjön till Näresbyn (LSA Näresbyn R4-17:1); detta område motsvarar platsen för Olerud (HdEK).
- 1396 döms på räfsteting i Lödöse godset O, som Blomskogs kyrka hade, åter till skatte bland gårdar i Nordmarks härad som olagligen hamnat under frälse (DalsD nr 81).
- Rösstegen** 1431–32 *Ristaigh* (DalsD nr 104) – 10 B, 4 h.
- 1431–32 intygas att Margareta Torstensdotter fått gården R i hemgift av sin far (se Ingebyn) (DalsD nr 104).
- *Stommen** 1540 *Blomskoghs Stomps* (SkJbDa s 240, avskr).
- VrH 1540–44 **1 ky** (SkJbDa, DsH 1544:4).
- 1540 upptas under 'Blomskogs stomps' uppbörd *Stommen i Silbodal, Trankil ('Stommen') i Trankils sn, Stommen i Vårvik sn, Vedbo hd, Dalsland, Stommen i Torrskogs sn, Vedbo hd, Dalsland, en landbogård i Töresbyn, denna sn, en landbogård i Högerud, Silbodals sn, och en landbogård i Mossviken, Vårviks sn, Vedbo hd, Dalsland, samt en ö som kallas *Gummanell, okänd sn (SkJbDa s 240).

- Sundsbyn** 1472 *Sundzby* (HD 6 28/5, avskr), 1535 *Szundszebyn* (?GHj, jfr Sundstabyen), 1540 *Sunssbyen* (DsH 1540:4) – 10 B, 4 g.
VrH **1 sk** (1564 ½ sk).
1472 se *Alffzbyen.
- Sundstabyen** 1518 *Sysæbyen*(?), *Synsæbyy* (DalsD 276, or), 1535 *Swersæby* (?GHj, jfr Sundsbyn), 1540 *Sunssæby*, *Sunstabyen* (DsH 1540:4) – 10 B, 8 g.
VrH **1 sk**.
1564–66 **1 kyt**.
1564–66 **1 kyuj** (kallas skogsdel).
1518 är Hans och Torsten i S nämndemän på häradsting i Björkevikén (DalsD nr 276).
- Söpplanda** 1540 *Søpplanae* (DsH 1540:4) – 10 B, 5 h.
VrH **1 sk**, 1543 ½ **sk**; redovisas 1540 i Östervallskogs sn.
1396 se Söpple, Järnskogs sn.
- Torkilsbyn** 1535 *Torkilsbyn* (?GHj, jfr Töresbyn), 1540 *Ttørkilzbyen* (DsH 1540:4) – 10 B, 6 g.
VrH **1 sk**.
- Toverud** 1564 *Toffuerudh* (VrH 1564:7) – 10 B, 4 g.
VrH 1564 **1 skt**.
- Trättlanda**, Västra och Östra 1518 *Tættelænde* (DalsD nr 176), 1540 *vestre Ttrettelandh*, *Ttrettelænde* (DsH 1540:4) – 10 B, 6 h.
VrH **1 sk** (1564 ½ sk); Västra Trättlanda; redovisas 1540 i Silbodals sn.
1543 ½ **sk**; Östra Trättlanda.
1518 är Torger i T nämndeman på häradsting i Björkevikén (DalsD nr 276).

- Töresbyn** 1535 *Torgilsbyn* (?GHj, jfr Torkilsbyn), 1540 *Tyryesbyn* (SkJbDa s 240, avskr), 1500-tal *Tirisbyen* (?OtToLb s 84, not 17) – 10 B, 6 g.
 VrH **1 ky**, 1545 $\frac{1}{2}$ **dky**, 1551 **1 ky**.
 1564–66 **1 kyt**.
 1396 se Torgelsbyn, Silleruds sn.
 1500-tal vittnar Bengt i ?T rörande jordägoförhållanden (OtToLb s 84 not 17); en Bengt i T upptas även 1540 i en saköreslängd (DsH 1540:4).
 1540 upptas under Blomskogs stoms uppbörd en landbo-gård i T med räntan 2 löpar salt, $\frac{1}{2}$:0 pn gengärd och 4 dagsverken (SkJbDa s 240).
- Vik** 1535 *Wik* (GHj), 1540 *Wick* (SkJbDa s 241, avskr), *Vigh*, *Vügh* (DsH 1540:4) – 10 B, 6 g.
 VrH **1 sk**, 1545 $\frac{1}{2}$ **sk**, 1564 **1 sk**, 1565 $\frac{1}{2}$ **sk**; saknas 1551.
 1551–66 **1 sktomt**, 1564 **1 skt**.
 1540 (endast) **1 kytomt** (SkJbDa).
 1431–32 se Ingebyn, samt not där.
 1540 upptas under Blomskogs kyrkas uppbörd en tomt i Vik med räntan 2 gråskinn (SkJbDa s 241).
- *Wredeuiken** 1535 upptas en gård i *Wredeuiken* i hjälpskattelängden över Värmland (GHj).
- Ängebäck** 1535 *Ängebek* (GHj), 1540 *Engebeck* (DsH 1540:4) – 10 B, 7 g.
 VrH **1 sk**.
- Öbyn** 1535 *Öwebyn* (GHj), 1540 *Øuebyen* (DsH 1540:4), 1542 *Emebyen* (VrH 1542:4) – 10 B, 5 g.
 VrH **1 sk** (1564 $\frac{1}{2}$ sk).

Holmedals socken

1225 *Holma dali* (Eirspennill s 531, i Håkon Håkonssons saga, se Inledningen s 66 ff).

1531 *Holmadal* (SkJbDa s 228).

1540 *Holmedals kyrkies* (SkJbDa s 241).

Omfattning: Socknen hade 1950 samma utbredning som under medeltiden och 1500-talet.

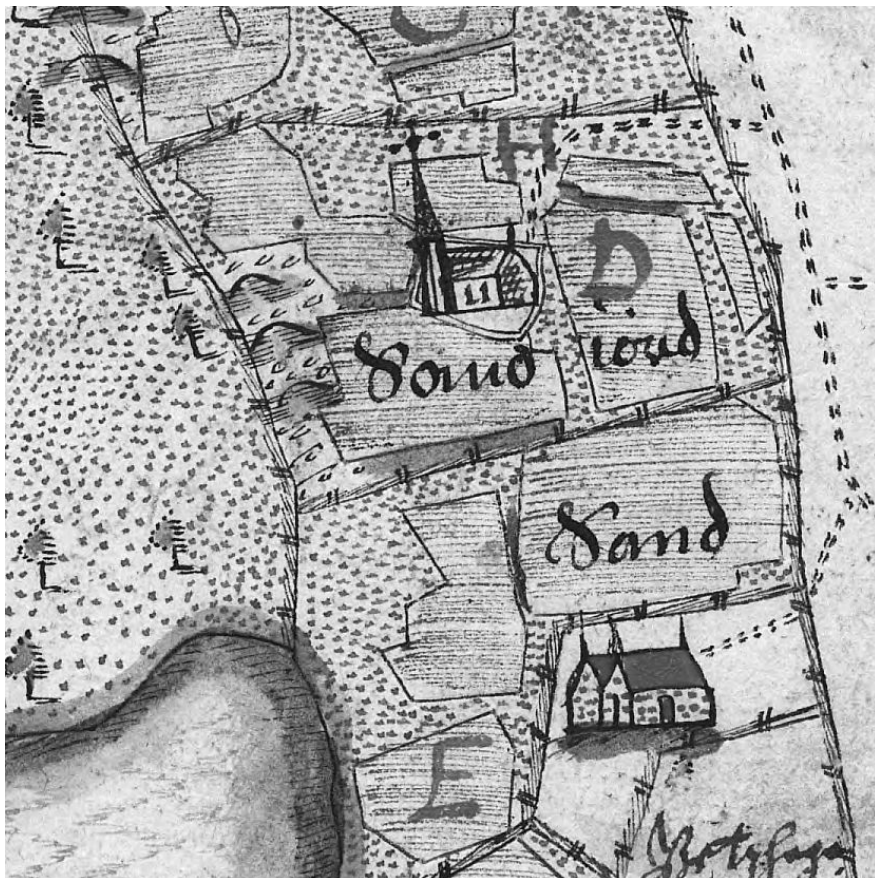
Annexförhållanden: Holmedals gäll omfattade vid 1500-talets början Holmedal, Västra Fågelvik, Karlanda, Töcksmark och Östervallskog (SkJb, SOV 9 s 15).

Kyrkan: Den nuvarande kyrkan invigdes 1857. Dess närmaste föregångare låg ca 200 m västerut (LSA R4:27, RAÅ 168) och var en träkyrka byggd 1686 (KyKa 2 s 151). Den byggdes som ersättare för en träkyrka på samma plats som var "något gammal" och hade börjat förfalla (Lhb).

Kyrkan har en täljstensfunt från mitten av 1200-talet. (Hallbäck s 62 f.)

En ödegård 1540 upptas en ödegård utan namn i Holmedals sn (DsH 1540:4).

Holmedals kyrka 1642

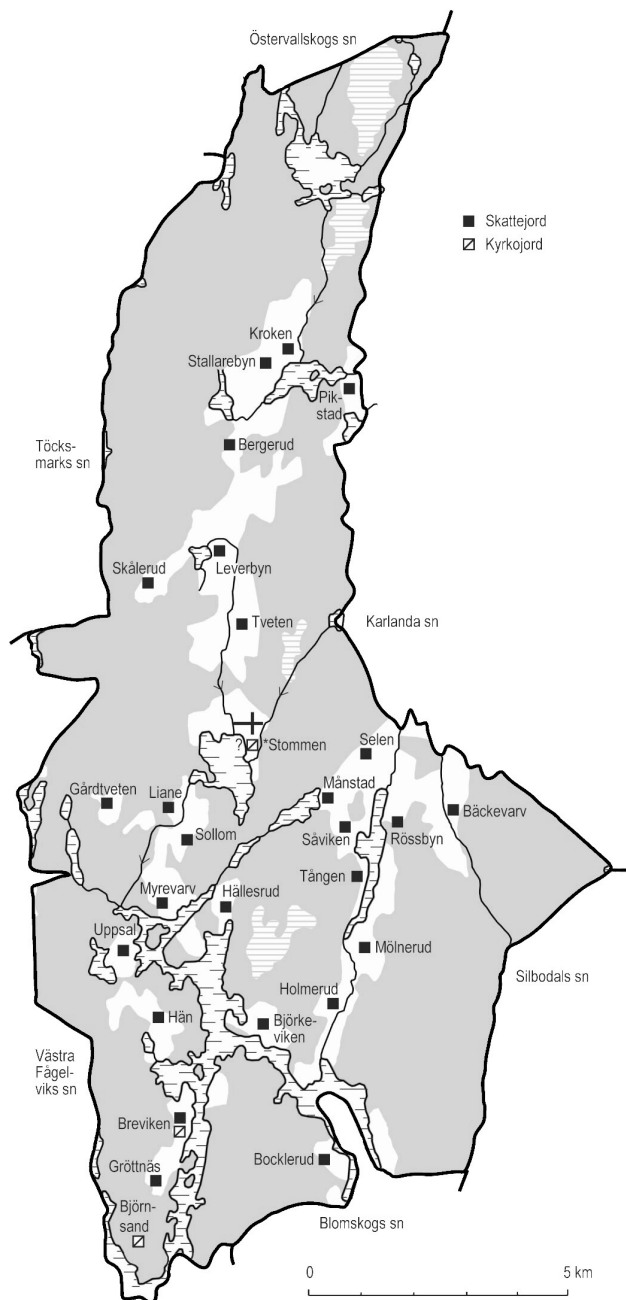


Holmedals kyrka avbildad 1642 strax norr om Holmedals prästgård (LSA R4:27).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyskog
Bangstad	–	–	1 (1)	–	–
Bergerud	1 (1)	–	–	–	–
Björkeviken	1 (1)	–	–	–	–
Björnsand	–	–	–	1 (0)	–
*Björszida	–	–	–	–	0 (1)
Bocklerud	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Breviken	0 (1)	–	0 (1)	1 (0)	–
Bäckevarv	1 (1)	–	–	–	–
*Bön	–	–	–	1 (0)	–
*Fyll	–	–	0 (1)	–	–
*Furunnes	–	–	0 (1)	–	–
Grönnäs	–	–	0 (1)	–	–
Grötnäs	1 (1)	–	–	–	–
Gullbrandsbyn	–	–	0 (1)	–	–
Gårdtveten	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Holmerud	1 (1)	–	0 (1)	–	–
Hällesrud	1 (1)	–	–	–	–
Hän	1 (1)	–	0 (1)	–	–
Järnerud	–	–	0 (1)	–	–
Kroken	1 (1)	–	–	–	–
*Kiorkierudh	–	–	0 (1)	–	–
*Lerberg	–	–	0 (1)	–	–
Leverbyn	1 (1)	–	–	–	–
Liane	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Myrevarv	1 (1)	–	–	–	–
Månstad	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Mölnerud	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Pikstad	1 (1)	–	–	–	–
Rössbyn	1 (0)	0 (1)	–	–	–
*Sagsta	–	–	0 (1)	–	–
Selen	1 (1)	–	–	–	–
Skålerud	–	0 (1)	–	–	–
Sollom	1 (1)	–	–	–	–
Stallarebyn	1 (1)	–	–	–	–
*Stommen	–	–	–	1 (0)	–
*Stumperud	–	–	0 (1)	–	–
Sundsbyn	–	–	0 (1)	–	–
Säviken	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Tveten	1 (1)	–	–	–	–
Tången	–	0 (1)	–	–	–
Uppsal	1 (1)	–	–	–	–
Summa	23 (17)	0 (9)	1 (14)	4 (0)	0 (1)

Holmedals socken



Holmedals socken omkring 1550.

- Bangstad** 1564 *Bongsta* (VrH 1564:7) – 11 B, 1 g.
VrH 1564 **1 skt.**
- Bergerud** 1535 *Bergerudh* (GHj) – 11 B, 1 g.
VrH **1 sk.**
- Björkeviken** 1518 *Byrkæ vikken, Byrkæ viken* (DalsD nr 276), 1540
Birckæuigen (DsH 1540:4) – 10 B, 9 g.
VrH **1 sk**; saknas 1545–1551.
1518 utfärdar Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt),
häradshövding i Nordmark, ett tingsbrev i B; i
nämnden närvarade Anders i B (DalsD nr 276).
- Björnsand** 1540 *Biörnsåndhen* (SkJbDa s 241) – 10 B, 8 f; torp under
Grötnäs (SOV 9 s 15).
VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJbDa).
1540 upptas B med räntan 2 skilling under Holmedals
kyrkas uppbörd (SkJbDa s 241).
- *Björszida** 1568 *Biörszida* (VrH 1568:15); del av Rössbyn (SOV 9 s 20).
VrH 1568 **1 kyskog.**
- Bocklerud** 1396 *Boklararudh* (DalsD nr 81), 1540 *Buclærudh* (DsH
1540:4) – 10 B, 8 g.
VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk.**
1396 döms vid räfsteting i Lödöse en gård i B, som Erik
Ketilssons (Puke) arvingar hade, från frälse och åter
till skatte, eftersom den olagligen hamnat under frälse
(se Torgelsbyn, Silleruds sn) (DalsD nr 81).
- *Borrebynn** 1545 *Borrebynn* (DsH 1545:10).
VrH 1545 (endast) **1 sk.**

- Breviken** 1518 *Bredæ wikken* (DalsD nr 276), 1540 *Bredewiken* (SkJbDa s 241) – 10 B, 8 g.
 VrH 1545 **1 sk**, 1564 **1 skt**, 1572 **1 sk + 1 skt**; saknas 1548–51.
 1540 (endast) **1 ky** (SkJbDa).
 1518 är Gunnar i B nämndeman på häradsting i Björkeviken (DalsD nr 276).
 1540 upptas B med räntan 2 vita under Holmedals kyrkas uppbörd (SkJbDa s 241).
- Bäckevarv** 1535 *Bækkehwarff* (GHj), 1540 *Beckæhuarffh* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 h.
 VrH **1 sk**.
- *Bön** 1540 *Bön* (SkJbDa s 241), 1545 *Bonnen* (DsH 1545:10).
 VrH 1545 (endast) **1 sk**.
 1540 (endast) **1 ky** (SkJbDa).
 1540 upptas B med räntan 2 kalvskinn under Holmedals kyrkas uppbörd (SkJbDa s 241).
- *Ffurunnes** 1564 *Ffurunnes* (VrH 1564:7) – torp under Selen (SOV 9 s 20).
 VrH 1564 **1 skt**.
- *Fyll** 1545 *Fyll* (?DsH 1545:10), 1551 *Fiellddh* (VrH 1551:10).
 VrH 1545 **1 skt** (1551 1 sktomt).
- Grönnäs** 1564 *Grennes* (VrH 1564:7) – 10 B, 9 g.
 VrH 1564 **1 skt**.
- Grötnäs** 1535 *Gröthnäs* (GHj), 1540 *Grøttnes* (DsH 1540:4) – 10 B, 8 g.
 VrH **1 sk** (1551 1 sktomt).

**Gullbrands-
byn**

1564 *Gubbrandsbyn* (VrH 1564:7), 1565 *Gulbrandzby* (VrH 1565:2); – 11 B, 1 g; bebyggelsen låg ca 300 m norr om nuvarande platsen för Kroken (HdEK).

VrH 1564 **1 skt.**

Gårdtveten

1535 *Gortwethen* (GHj), 1540 *Gorttuetten* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 f.

VrH **1 sk**, 1543 **½ sk.**

Holmerud

1518 *Hollmerutt* (DalsD nr 276), 1540 *Holmærudh* (DsH 1540:4), 1551 *Holmsbordh* (?VrH 1551:10) – 10 B, 9 g.

VrH **1 sk.**

1551 (endast) **1 sktomt**, 1564 **1 skt**; kallas Södra Holmerud.

1518 intygar Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), häradshövding i Nordmark, att han omkring tre år tidigare höll häradsting i H (se Fagerbol, Karlanda sn) (DalsD nr 276).

Hällesrud

1535 *Hellessrudh* (GHj) – 10 B, 9 g.

VrH **1 sk.**

Hän

1535 *Hedhen* (GHj), 1551 *Härene* (?VrH 1551:10) – 10 B, 8 g.

VrH **1 sk.**

1551 **1 sktomt**, 1564 **1 skt**; kallas Östra Hän.

Järnerud

1564 *Gelmerud* (VrH 1564:7) – 10 B, 8 g; låg ca 550 m öster om Lilla Sundsbyn (R33-26:1, år 1798, HdEK).

VrH 1564 **1 skt.**

Kallåker

1396 *Kalaker* (DalsD nr 81) – 11 B, 0 g.

1396 döms vid räfsteting i Lödöse godset K, som Erik Kettilssons (Puke) arvingar hade, från frälse och åter till skatte, då det olagligen hamnat under frälse (se Torgelsbyn, Silleruds sn) (DalsD nr 81).

- *Kiorkierudh** 1564 *Kiorkierudh* (VrH 1564:7).
VrH 1564 **1 sk.**
- Kroken** 1540 *Krogen* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 g; låg tidigare ca 600 m söderut ca 300 m norr om Kroksjön (LSA Kroken R4:23, år 1642).
VrH **1 sk.**
- *Lerberg** 1564 *Lerberg* (VrH 1564:7) – utjord under Månstad (LSA Månstad R4:30, år 1642); låg troligen ca 600 m sydväst om Månstad (LSA R33-20:1 och LSA R33-20:2).
VrH 1564 **1 sk.**
- Leverbyn** 1535 *Lawerbyn* (GHj), 1540 *Leerbyen* (DsH 1540:4) – 11 B, 0 g.
VrH **1 sk.**
- Liane** 1535 *Lydhen* (GHj), 1540 *Lüde, Lüidæ* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 g.
VrH **1 sk**, 1543 **½ sk.**
- Myrevarv** 1535 *Myrehwarff* (GHj), 1540 *Myræhuarffh* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 g.
VrH **1 sk.**
- Månstad** 1535 *Nederstadha* (GHj), 1540 *Mænstadh(?)* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 g.
VrH **1 sk**, 1543 **½ sk.**
- Mölnerud** 1535 *Mölnerwodh* (GHj), 1542 *Mölneruth* (DsH 1542:4) – 10 B, 9 g.
VrH 1542 **1 sk**, 1543 **½ sk**; saknas 1551.
- Pikstad** 1535 *Pykstadha* (GHj), 1540 *Pixstade, Pixstadæ* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 g.
VrH **1 sk.**

- Rössbyn** 1540 *Rusbyen* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 g.
VrH **1 sk**, 1543 ½ **sk**.
- *Sagsta** 1564 *Sagsta* (VrH 1564:7).
VrH 1564 **1 skt**.
- Selen** 1535 *Sallin* (GHj), 1540 *Sellen* (DsH 1540:4) – 11 B, 0 g.
VrH **1 sk**.
- Skålerud** 1535 *Skalin* (GHj), 1545 *Skolarudr* (DsH 1545:10) – 11 B, 0 g.
VrH 1545 **1 skt** (1551 1 sktomt) 1568 **1 skt**; saknas 1564–66.
- Sollom** 1540 *Solem*, *Sollem* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 g.
VrH **1 sk**.
- Stallarebyn** 1535 *Stallerbyn* (GHj), 1540 *Stallarbyen* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 g.
VrH **1 sk**.
- *Stommen** 1540 *Holmedal stomps* (SkJbDa s 241).
VrH 1540–44 **1 ky** (SkJbDa, DsH 1544:4).
1540 upptas under 'Holmedals stom' Töcksmark ('Stommen') i Töcksmarks sn, Kyrkebyn ('Stommen') i Östervallskogs sn, Karlanda ('Stommen') i Karlanda sn, Fågelvik ('Stommen') i Västra Fågelviks sn och en landbogård i Ärtetjärn, Töcksmarks sn (SkJbDa s 241).
- *Stumperud** 1564 *Stumperud* (VrH 1564:7) – är möjligen identisk med den plats som på 1642 års karta kallas *Stubberöd* och 1642 är en ödegård som brukas under Bocklerud (LSA Bocklerud R4:35); kallas nu Ögården.
VrH 1564 **1 skt**.
- Sundsbyn,**
Lilla 1564 *Lille Sundsbyn* (VrH 1564:7) – 10 B, 8 g.
VrH 1564 **1 skt**.

- Såviken** 1535 *Såådewikin* (GHj), 1540 *Sadeuigen* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 g.
VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk**.
- Tveten** 1535 *Twethen* (GHj), 1540 *Ttuetten* (DsH 1540:4) – 11 B, 0 g.
VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk**, 1551 **1 sk**.
- Tången** 1535 *Thonghen* (GHj), 1543 *Ttongen* (DsH 1543:10) – 10 B, 9 g.
VrH 1543 $\frac{1}{2}$ **sk** (1551 1 sktomt).
- Uppsal** 1518 *Uppsallæ* (DalsD nr 276), 1540 *Oppssalle* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 f.
VrH **1 sk**, 1545 $\frac{1}{2}$ **sk**, 1564 **1 sk**; saknas 1551 och vissa år under 1540-talet.
1518 intygar Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), häradshövding i Nordmark, att Anders i U var nämndeman på häradsting i Holmerud, Holmedals sn, omkring tre år tidigare (DalsD nr 276).
- Ögården** Se *Stumperud.

Järnskogs socken

1531 *Herneskog* (SkJbDa s 228).

1540 *Hierneskog* (SkJb s 171).

Omfattning: Utjorden Kolsrud, som låg som en enklav i Järnskogs socken mellan Påterud och Grävbacka, överflyttades till Järnskogs socken från Skillingmarks socken 1884 (Lagerstedt s 94). En del av socknens norra del upptas vissa år i Skillingmarks socken (se sockenkartan).

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan byggdes på 1690-talet (KyKa 1 s 50). Föregångaren låg ca 1 km åt sydväst (RAÅ 5) invid en bebyggelse som på en karta 1643 kallas Järnskog (se karta). Detta motsvarar nuvarande platsen för Stommen. Kyrkan anges 1692 vara en 'mycket gammal' träkyrka utan torn med en liten klockstapel 'nu av sten uppbyggd' (Lhb).

Inga medeltida inventarier har bevarats.

Järnskogs kyrka 1643

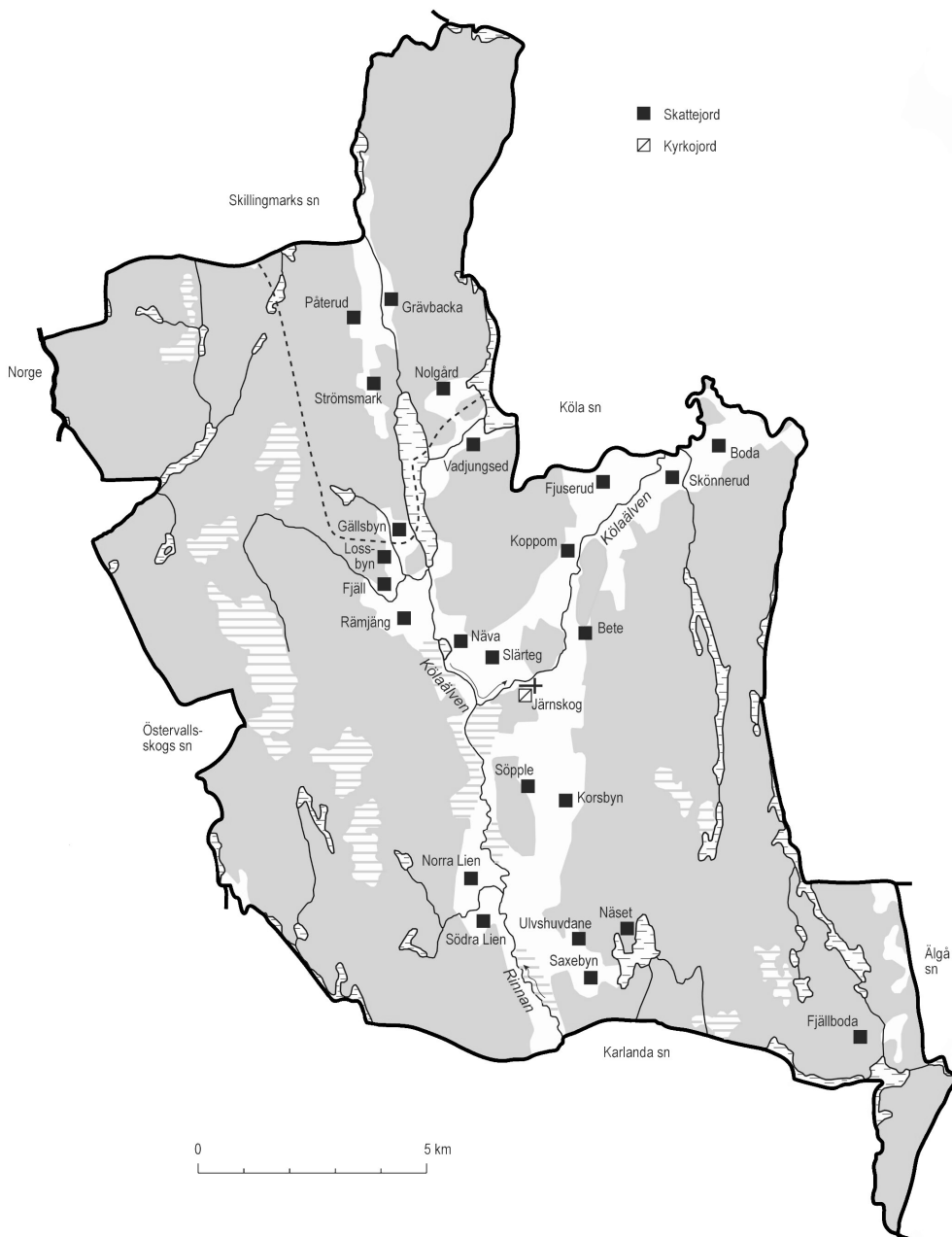


Järnskogs kyrka (markerad med nr 4) låg år 1643 på bebyggelsen Järnskogs (nr 3) ägområde (LSA Bete R4:101, år 1643).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	½ ky	kyuj
Bete	1 (0)	—	0 (1)	—	—	—
Boda	1 (1)	—	—	—	—	—
Fjuserud	—	0 (1)	—	—	—	0 (1)
Fjäll	1 (1)	—	—	—	—	—
Fjällboda	1 (0)	—	0 (1)	—	—	—
Gardsjö	—	—	0 (1)	—	—	—
Grävbacka	1 (0)	0 (1)	—	—	—	0 (1)
Gällsbyn	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—
Hajom	—	—	0 (1)	—	—	—
Järnskog	—	—	—	1 (0)	0 (1)	—
Koppom	1 (1)	—	0 (1)	—	—	—
Korsbyn	1 (1)	—	—	—	—	—
Lien	2 (2)	—	—	—	—	—
Lossbyn	1 (0)	—	—	—	—	—
Mosstakan	—	—	0 (1)	—	—	—
Nolgård	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—
Näset	1 (0)	—	0 (1)	—	—	—
Näva	1 (1)	—	—	—	—	—
Päterud	1 (1)	—	—	—	—	—
Rämjäng	1 (1)	—	—	—	—	—
Saxebyn	1 (1)	—	—	—	—	0 (1)
*Siöpiock	—	—	0 (1)	—	—	—
Skönnerud	1 (1)	—	—	—	—	—
Slärteg	1 (1)	—	—	—	—	—
Strömsmark	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—
Söpple	1 (1)	—	—	—	—	—
Ulvshuvdane	1 (1)	—	—	—	—	—
Vadjungsed	1 (1)	—	—	—	—	—
Summa	23 (15)	0 (5)	0 (8)	1 (0)	0 (1)	0 (3)

Järnskogs socken



Järnskogs socken omkring 1550. Gårdarna norr om den streckade linjen upptas flera år under 1500-talet i Skillingmarks sn.

- Bete** 1542 *Byttegen* (DsH 1542:4) – 11 B, 4 i; jfr **Lenssmandss gordh* nedan.
VrH 1542 **1 sk**, 1565 **1 skt**; saknas 1543–51.
- Boda** 1535 *Bohda* (GHj), 1540 *Bodar*, *Bodæ* (DsH 1540:4) – 11 B, 5 j.
VrH **1 sk**; redovisas 1541 i Skillingmarks sn.
- Fjuserud** 1551 *Fjuserudh* (VrH 1551:10) – 11 B, 5 i; gården låg tidigare ca 250 m österut (RAÄ 68, HdEK).
VrH 1551 **1 sktomt**, 1568 $\frac{1}{2}$ **sk** (1569 1 sk).
1568 **1 kyuj**.
- Fjäll** 1396 *i Fiell* (DalsD nr 81), 1540 *Ffiell* (DsH 1540:4) – 11 B, 5 h.
VrH **1 sk**; redovisas 1551–72 i Skillingmarks sn
1396 döms vid räfsteting i Lödöse ett gods i F, som Erik Kettilssons (Puke) arvingar hade, från frälse och åter till skatte efter att det olagligen hamnat under frälse (se Torgelsbyn, Silleruds sn) (DalsD nr 81).
1535 upptas bland gårdarna i hjälpskattelängden över Värmland en gård i F; gården redovisas under Skillingmarks sn (GHj).
- Fjällboda** 1540 *Ffiellæbode* (DsH 1540:4) – 11 C, 3 a.
VrH 1540 (endast) **1 sk**.
1564 **1 skt**.
- Gardsjö** 1564 *Giölsziö* (VrH 1564:7) – 11 B, 4 i.
VrH 1564 **1 skt**.
- Grävbacka** 1540 *Gredebackæ* (DsH 1540:4) – 11 B, 6 h.
VrH **1 sk**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**; troligen öde 1540, saknas flera år; redovisas i Skillingmarks sn, utom 1540.
1564 **1 kyuj**; redovisas i Skillingmarks sn.

- Gällsbyn** 1540 *Gelzbyen* (DsH 1540:4) – 11 B, 5 h.
 VrH **1 sk**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**; troligen öde 1540, saknas mellanliggande år; redovisas i Skillingmarks sn, utom 1540.
- Hajom** 1564 *Heedem* (VrH 1564:7) – 11 B, 4 i.
 VrH 1564 **1 skt**.
- Järnskog** 1540 *Hiernskoffh* (DsH 1540:4), 1540 *Stompnen i Hierneskogh* (SkJb s 170), 1541 *Hiernskoffh* (DsH 1541:5) – 11 B, 4 i.
 VrH **1 ky**, 1543 $\frac{1}{2}$ **ky**, 1564 **1 ky**, 1565 $\frac{1}{2}$ **ky**, 1566 **1 ky**, 1569 $\frac{1}{2}$ **ky**; kallas 'Järnskog' 1540–41.
 1540 upptas under Köla stoms uppbörd 'Stommen i Järnskog' med räntan 1 löp salt (SkJb s 170).
- Koppom** 1396 *i Koppem* (DalsD nr 81) – 11 B, 5 i.
 VrH **1 sk**.
 1564 **1 skt**: kallas Södra Koppom.
 1396 döms vid räfsteting i Lödöse ett gods i K, som Erik Kettilssons (Puke) arvingar hade, från frälse och åter till skatte efter att det olagligen hamnat under frälse (se Torgelnsby, Silleruds sn) (DalsD nr 81).
- Korsbyn** 1535 *Korsbyn* (GHj) – 11 B, 4 i.
 VrH **1 sk**.
- *Lenssmandss gordh** 1540 *Lenssmandss gordh* (DsH 1540:4); troligen identisk med Bete, som saknas 1540 (se Bete).
 VrH 1540 (endast) **1 sk**; upptas i kungsfodringslängden.
- Lien, Norra och Södra** 1535 *Lyen* (GHj), 1540 *Nordre Liiden, Södra Liiden* (DsH 1540:5) – 11 B, 3 i.
 VrH **2 sk**.

- Lossbyn** 1396 *i Loftzbyn* (DalsD nr 81) – 11 B, 5 i.
 VrH 1540 (endast) **1 sk**, troligen öde.
 1396 döms vid råfsteting i Lödöse ett gods i L, som Erik Kettilssons (Puke) arvingar hade, från frälse och åter till skatte efter att det olagligen varit under frälse (se Torgelsbyn, Silleruds sn) (DalsD nr 81).
- Mosstakan** 1564 *Måszettackenn* (VrH 1564:7) – 11 B, 3 i.
 VrH 1564 **1 skt.**
- Nolgård** 1540 *Nordregordh* (DsH 1540:4) – 11 B, 6 i.
 VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk**; redovisas i Skillingmarks sn 1541, samt 1551–72.
- Näset** 1540 *Nees* (DsH 1540:4) – 11 B, 3 j.
 VrH 1540 (endast) **1 sk**, troligen öde.
 1564 **1 skt.**
- Näva** 1518 *Næuae* (DalsD nr 276, or), 1535 *Ythre Näffwe* (GHj), 1540 *Neffuae* (DsH 1540:4) – 11 B, 4 i.
 VrH **1 sk** (1564 2 sk).
 1518 intygar Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), häradshövding i Nordmark, att Björn i N var nämndeman på häradsting i Holmerud, Holmedals sn, omkring tre år tidigare (DalsD nr 276).
- Påterud** 1535 *Patherudh* (GHj), 1540 *Pattarudh*, *Paterudh* (DsH 1540:4) – 11 B, 6 h.
 VrH **1 sk**; redovisas i Skillingmarks sn 1542 samt 1551–72.
- Rämjäng** 1535 *Remegenghen* (GHj), 1540 *Remmagenge* (DsH 1540:5) – 11 B, 5 i.
 VrH **1 sk.**

- Saxebyn** 1535 *Saxeby* (GHj), 1540 *Saxssæbyen*, *Ssaxebyen* (DsH 1540:4) – 11 B, 3 i.
 VrH **1 sk.**
 1564 **1 kyuj.**
- *Siöpiock** 1564 *Siöpiock* (VrH 1564:7).
 VrH 1564 **1 skt.**
- Skönnerud** 1535 *Syönderwdh* (GHj), 1540 *Ssiönderudh*, *Siöderudh* (DsH 1540:4) – 11 B, 5 j.
 VrH **1 sk.**
- Slärteg** 1535 *Slegertegh* (GHj), 1540 *Slettrettegen* (DsH 1540:4) – 11 B, 4 i.
 VrH **1 sk.**
- Stommen** Se Järnskog.
- Strömsmark** 1518 *Strøms mark* (DalsD nr 276), 1540 *Strømssmærck*, *Strømzmarck* (DsH 1540:4) – 11 B, 6 h.
 VrH **1 sk**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**; redovisas de flesta år i Skillingmarks sn.
 1518 är Halvard i S nämndeman på häradsting i Björkeviken, Holmedals sn; vid samma ting intygar Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), häradshövding i Nordmark, att Halvard omkring tre år tidigare varit nämndeman på häradsting i Holmerud, Holmedals sn (DalsD nr 276).
- Söpple** 1396 *i Söklæ* (?DalsD nr 81), 1535 *Söple* (GHj), 1540 *Söplæ* (DsH 1540:4) – 11 B, 4 i.
 VrH **1 sk.**
 1396 är Jon i ?S en av nämndens sex allmogerepresentanter vid räfsteting i Lödöse (DalsD nr 81); – kan avse Söpplanda, Blomskogs sn.

Ulvshuvdane 1518 *Ullffsshuued* (DalsD nr 276), 1540 *Vlffhøgen, Vlzhøgh* (DsH 1540:4) – 11 B, 3 i.

VrH **1 sk.**

1518 intygar Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), häradshövding i Nordmark, att Elof i U var nämndeman på häradsting i Holmerud, Holmedals sn, för omkring tre år sedan (DalsD nr 276).

Vadjungsed 1379 *i Wüdhvngxedhe* (DS 10080) – 11 B, 5 i.

VrH **1 sk**; redovisas i Skillingmarks sn 1551–72.

1379 intygar Håkan, kyrkoherde i Arvika, Jösse hd, Bengt, kyrkoherde i Köla, Jösse hd, och Nisse Dalbo att Gudbrand i V intygat att han aldrig låtit Agmund Hatt och Birger Larsson (eget sigill) se eller höra ett till dem av kung Håkan utfärdat brev rörande pengar och gods som Gudbrand lovat dem och andra; Gudbrand uppger att Håkan, kyrkoherde i Arvika, hade läst brevet för Magnus Logasson (schackrutad balk), vilket Håkan bestämt förnekade (DS 10080).

1535 upptas i hjälpskattelängden över Värmland en gård i V; gården redovisas under Skillingmarks sn (GHj).

Karlanda socken

1344 *i Kaflandæ sokn* (DN 13:1 nr 18).

1531 *Karlande kirke* (SkJbDa s 228).

1535 *Korlan socken* (GHj).

1540 *Kalffwalanda* (SkJbDa s 240, 241).

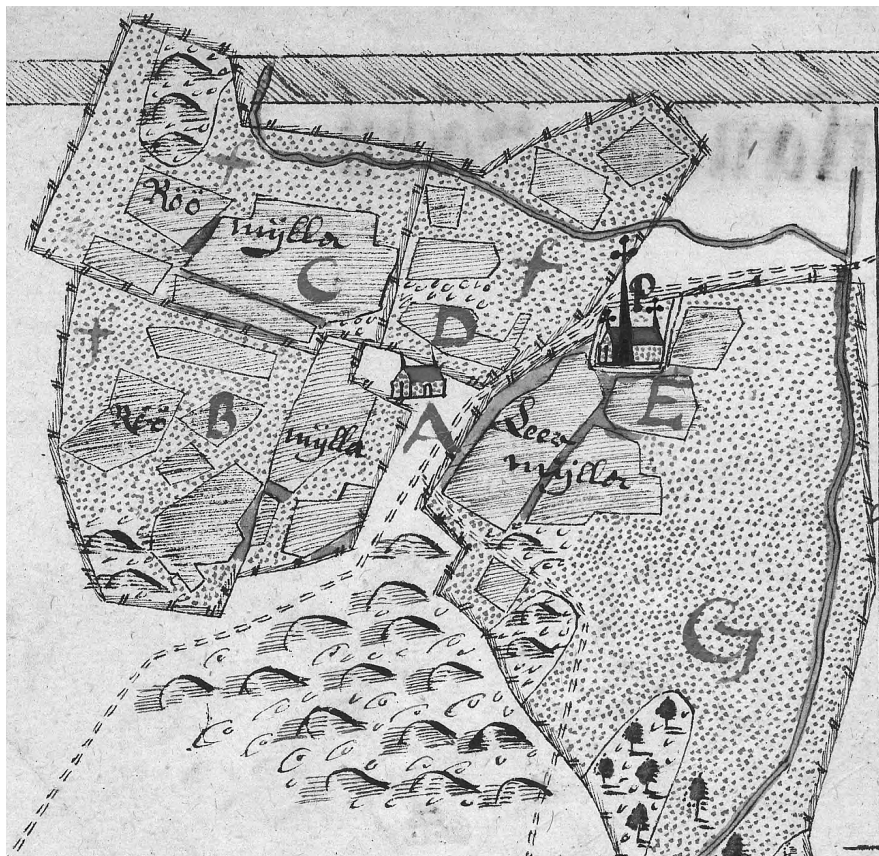
Omfattning: Karlanda socken hade 1950 samma omfattning som under medeltiden och 1500-talet.

Annexförhållande: socknen var sedan reformationen annex till Holmedal, men utbröts ur Holmedals pastorat 1938 och bildade då eget pastorat (Lagerstedt s 94, SOV 9 s 30).

Kyrkan: Nuvarande kyrka uppfördes 1776–78. Den äldre kyrkan låg ca 1 km norrut på Karlandas ägor (RAÄ 15, se även bilden). Enligt en inventarieförteckning från 1767 var den en korskyrka av trä med torn, men det är okänt om medeltida partier ingick i byggnaden.

Kyrkan har en täljstensfunt från mitten av 1200-talet. Även lillklockan är från 1200-talet. (Lagerlöf s 183; Johannesson 1970; Hallbäck s 66 f.)

Karlanda kyrka



Utsnitt ur karta över Karlanda (A) med den dåtida kyrkan utritad (P) på Karlandas marker (LSA R4:12, år 1642).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyt
*Alnalidhn	–	–	0 (1)	1 (0)	0 (1)
Bjärn	1 (1)	–	–	–	–
Björkebol	1 (1)	–	–	–	–
Bön	2 (2)	–	–	–	–
Fagerbol	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Fors, Norra	1 (1)	–	–	–	–
Fors, Södra	–	–	0 (1)	–	–
Gryttom	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Herredalen	–	0 (1)	–	–	–
*Hielebynn	–	–	0 (1)	–	–
Hältebyn	1 (1)	–	–	–	–
Hämnäs	1 (1)	–	0 (1)	–	–
Hög	1 (1)	–	0 (1)	1 (0)	–
Kallnäs	1 (0)	–	0 (1)	–	–
Karlanda	–	–	–	1 (1)	–
Kesebotten	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Knutsbol	–	–	–	–	0 (1)
Knäll	–	–	0 (1)	–	–
Korsbyn	1 (1)	–	–	–	–
Kytterud	1 (0)	–	0 (1)	–	–
*Kollerudh	1 (0)	–	–	–	–
Liane	2 (0)	0 (2)	–	–	–
Lyssås	1 (1)	–	–	–	–
Mosserud	–	–	–	1 (0)	0 (1)
Månserud	0 (1)	–	–	–	–
Mölnerud	–	0 (1)	–	–	–
Smolmark	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Sviken	–	–	–	–	0 (1)
Vitsten	1 (1)	–	–	–	–
Vrängebol	1 (1)	–	–	–	–
Vännacka	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Åmot	–	–	–	1 (0)	0 (1)
Årstad	1 (1)	–	–	–	–
Summa	23 (14)	0 (9)	0 (8)	5 (1)	0 (5)

Karlanda socken



Karlanda socken omkring 1550.

- *Alnalidhn** 1540 *Alnalidhn* (SkJbDa s 242) – 11 B, 2 i; kallas på 1600-talet och senare *Elmebyn och ligger under Håltebyn (SOV 9 s 32); är sannolikt identisk med Nedre Ögården, vilken kallas Håltebyns ödegård år 1642 (LSA Håltebyn R4:7).
- VrH 1564 **1 skt.**
- 1540 (endast) **1 ky** (SkJbDa).
- 1564 **1 kyt.**
- 1540 upptas under Karlanda kyrkas uppbörd 1 kalvskinn i skatt från A (SkJbDa s 242).
- Bjärn** 1535 *Bieron* (GHj), 1542 *Biern* (DsH 1542:4) – 11 B, 1 h.
- VrH 1542 **1 sk.**
- Björkebol** 1535 *Birkiboll* (GHj) – 11 B, 2 i.
- VrH **1 sk.**
- Bön, Västra och Östra** 1518 *Bøn* (DalsD nr 276), 1540 *vestre Bøen, østre Bøen* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 h (Västra) och 11 B, 0 i (Östra).
- VrH **2 sk.**
- 1518 är Lars i B faste på häradsting i Björkeviken; där intygar Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), häradshövding i Nordmark, att Jöns i B var nämndeman på häradsting i Holmerud, Holmedals sn, för omkring tre år sedan; vid samma tillfälle tre år tidigare köpte Jöns i B gården Fagerbol (se Fagerbol) (DalsD nr 276).
- *Elmebyn** Se *Alnalidhn.
- Fagerbol** 1518 *Fagherboll, Ffagher boll* (DalsD nr 276), 1535 *Fagergordh* (GHj) – 11 B, 1 h.
- VrH 1542 **1 sk**, 1543 **½ sk.**

1518 kungör Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), häradshövding i Nordmark, att han omkring tre år tidigare hållit häradsting i Holmerud, Holmedals sn, då Björn Ulfsson stod inför rätta; vid samma ting bjöd Ulf i F (Björn Ulfssons far) ut gården F till försäljning eller som säkerhet för ett lån, men då ingen av hans släktingar var intresserad, sålde Ulf gården till Jöns i Bön, med kvarn och alla tillhörigheter för 12 gyllen, för att kunna betala sonen Björn Ulfssons böter för hans begångna horbrott och stöld av en häst i Norge; köpet av gården F stadfästes nu på häradsting i Björkeviken, Holmedals sn (DalsD nr 276).

Fors, Norra 1540 *Ffors* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 h.

VrH 1540 **1 sk** (1543 2 sk).

Fors, Södra 1344 *i Yttra Fosse* (DN 13:1 nr 18) – 11 B, 0 h; bebyggelse-lämning ca 100 m väster om den nuvarande gården (RAÄ 135, LSA R4:15).

VrH 1564 **1 skt**.

1344 ger Harald Björnsson i Vikeby, Rødenes sn, Norge, sonen Björn 12 öresbol¹ i 'Yttre' F i samband med Björns giftermål (se Gottersbyn, Töcksmarks sn) (DN 13:1 nr 18).

Gryttom 1535 *Grythen* (GHj), 1540 *Grøttem* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 i.

VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk**.

***Grønæ-wollum**

1344 *i Grønæwollum* (DN 13:1 nr 18).

1344 ger Harald Björnsson i Vikeby, Rødenes sn, Norge sonen Björn 2 markbol i G i samband med Björns giftermål (se Gottersbyn, Töcksmarks sn) (DN 13:1 nr 18).

¹ Öresbol är ett norskt jordmått; 1 markebol = 8 öresbol = 24 örtugbol, se Markebol KL 11 sp 441–445.

- Herredalen** 1564 *Hardaall* (VrH 1564:7) – 11 B, 1 i.
VrH 1564 ½ sk.
- *Hielebynn** 1564 *Hielebynn* (VrH 1564:7).
VrH 1564 **1 skt.**
- Håltebyn** 1396 *Holtaby* (DalsD nr 81) – 11 B, 2 i.
VrH **1 sk.**
1396 döms vid räfsteting i Lödöse halva H, som Erik Kettilssons (Puke) arvingar hade, från frälse och åter till skatte efter att det olagligen hamnat under frälse (se Torgelsbyn, Silleruds sn) (DalsD nr 81).
- Hämnäs** 1535 *Hemmes* (GHj), 1540 *Hømenes* (DsH 1540:5) – 11 B, 1 h.
VrH **1 sk.**
1564 **1 skt.**
- Hög** 1344 *i Haughj* (DN 13:1 nr 18), 1540 *Høgh* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 g och 11 B, 1 h; bebyggelsen låg tidigare ca 2,5 km sydväst om nuvarande bebyggelseläge mellan sjöarna Högsjön och Högstjärnet (LSA Hög R4:19, år 1642, RAÄ 201) .
VrH **1 sk.**
1564 **2 skt**, 1568 **1 skt**; ett av torpen kallas *Högar*.
1540 (endast) **1 ky** (SkJbDa).
1344 ger Harald Björnsson i Vikeby, Rødenes sn, Norge sonen Björn 12 öresbol i H i samband med Björns giftermål (se Gottersbyn, Töcksmarks sn) (DN 13:1 nr 18).
1540 upptas under Holmedals kyrkas uppbörd räntan 2 kalvskinn från H (SkJbDa s 241).

- Kallnäs** 1540 *Kallenes* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 h.
 VrH 1540 (endast) **1 sk.**
 1564 **1 skt.**
- Karlanda** 1535 *Prestegårdhen* (GHj), 1540 *Karlande* (DsH 1540:4), 1540 *Stomþnen i Kalffwalanda* (SkJbDa s 241) – 11 B, 1 h; låg ca 800 m norr om den nuvarande kyrkan, ca 150 m väster om den tidigare sockenkyrkan (RAÅ 168, LSA R4:12), se kartan ovan.
 VrH **1 ky**, 1543 $\frac{1}{2}$ **ky**, 1551 **1 ky**; kallas 1540–41 för Karlanda, 1551 'Kyrkebol'.
 1540 upptas under Holmedals stoms uppbörd K ('Stommen i Karlanda') med räntan 2 löpar salt, $\frac{1}{2}$:0 pn gengärd och 4 dagsverken (SkJbDa s 241).
- Kesebotten** 1535 *Kæsebothen* (GHj), 1540 *Kessæbottnen* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 g.
 VrH **1 sk** (1564 $\frac{1}{2}$ sk + $\frac{1}{2}$ sk) 1568 $\frac{1}{2}$ **sk**; redovisas 1540 endast i kungsfodringslängd; redovisas 1551 i Holmedals sn.
- Knutsbol** 1564 *Knuttsboda* (VrH 1564:7) – 11 B, 0 h.
 VrH 1564 **1 kyuj**, 1569 **1 kyt**.
- Knåll** 1564 *Knoll* (VrH 1564:7) – 11 B, 1 h.
 VrH 1564 **1 skt.**
- *Kollerudh** 1540 *Kollerudh* (DsH 1540:4).
 VrH 1540–45 **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk**.
- Korsbyn** 1535 *Korsbyn* (GHj) – 11 B, 0 h.
 VrH **1 sk.**
- Kytterud** 1540 *Kattlærudh* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 i.
 VrH 1540–42 **1 sk.**
 1564 **1 skt.**

- Liane** 1535 *Lyddhøgh, Lydhen* (GHj), 1540 *Nordalide, Sødre Liide* (DsH 1540:4) – 11 B, 0 h.
 VrH **2 sk**, 1541 **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk** + $\frac{1}{2}$ **sk**.
- Lyssås** 1540 *Lyssæ* (DsH 1540:4) – 11 B, 2 i.
 VrH **1 sk**.
- Mosserud** 1540 *Måsarudh* (SkJbDa s 242) – 11 B, 1 i; bebyggelse-lämningar finns ca 500 m sydost om den nuvarande gården (RAÄ 60), se karta från 1813 (LSA Bjärn R37-2:4).
 VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJbDa).
 1564 **1 kyt**.
 1540 upptas under Karlandas kyrkas uppbörd räntan 1 skilling från M (SkJbDa s 242).
- Månsrerud** 1551 *Månsrudh* (VrH 1551:10) – 11 B, 2 i.
 VrH 1551 **1 sktomt**, 1564 **1 sk**.
- Mölnerud** 1564 *Mølnnerudh* (VrH 1564:7) – 11 B, 2 i.
 VrH 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**.
- Smolmark** 1535 *Smölmarck* (GHj), 1540 *Smilæmarckith, Smilemarck* (DsH 1540:4) – 11 B, 2 i.
 VrH **1 sk**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**.
- Stommen** Se Karlanda.
- Sviken** 1564 *Sukann* (VrH 1564:7), 1572 *Såkenn* (VäH 1572:3) – 11 B, 1 h; låg vid den nordligaste viken av Högsjön (HdEK, se även RAÄ 121).
 VrH 1564 **1 kyt**.
- Vitsten** 1535 *Hwittensten* (GHj), 1540 *Huittæsten* (DsH 1540:4) – 11 B, 0 h.
 VrH **1 sk**.

- Vrängebol** 1518 *UrengHELLI* (?DalsD nr 276), 1535 *Wirenggeboll* (GHj), 1540 *Vrengbol* (DsH 1540:4) – 11 B, 0 h.
 VrH **1 sk**, 1543 ½ **sk**, 1551 **1 sk**.
 1518 intygar Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), häradshövding i Nordmark, att Elof i ?V var nämndeman på häradsting i Holmerud, Holmedals sn, för omkring tre år sedan (DalsD nr 276).
- Vännacka** 1540 *Vedrenacke* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 i; bebyggelsen låg tidigare på platsen för nuvarande Kroken (RAÄ 64, LSA Vännacka R37-28:1, år 1775).
 VrH **1 sk**, 1564 ½ **sk**; saknas 1543–51.
- Åmot** 1540 *Amodh* (SkJbDa s 242) – 11 B, 1 h.
 VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJbDa).
 1564 **1 kyuj**, 1569 **1 kyt**.
 1540 upptas under Karlanda kyrkas uppbörd gården Å med räntan 2 vita (SkJbDa s 242).
- Årstad** 1396 *Ormstadha* (DalsD nr 81), 1518 *Arstadæ* (DalsD nr 276), 1535 *Årstadha* (GHj) – 11 B, 2 i; bebyggelseämningar finns omkring 250 m väster om den nuvarande gården (RAÄ 96:1), se även karta från 1642 (LSA Årstad R4:11).
 VrH **1 sk**.
 1396 döms på räfsteting i Lödöse 8 löparbol i Å, som Erik Kettilssons (Puke) arvingar hade, från frälse åter till skatte, då det olagligen hamnat under frälse (se Torgelsbyn, Silleruds sn) (DalsD nr 81).
 1518 intygar Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), häradshövding i Nordmark, att Olof i Å var nämndeman på häradsting i Holmerud, Holmedals sn, för omkring tre år sedan (DalsD nr 276).

Silbodals socken

1396 *Silbyrdhædal kirkia* (DalsD nr 81).

1531 *Silberg dall* (SkJbDa s 228).

1540 *Silbodal* (SkJbDa s 240).

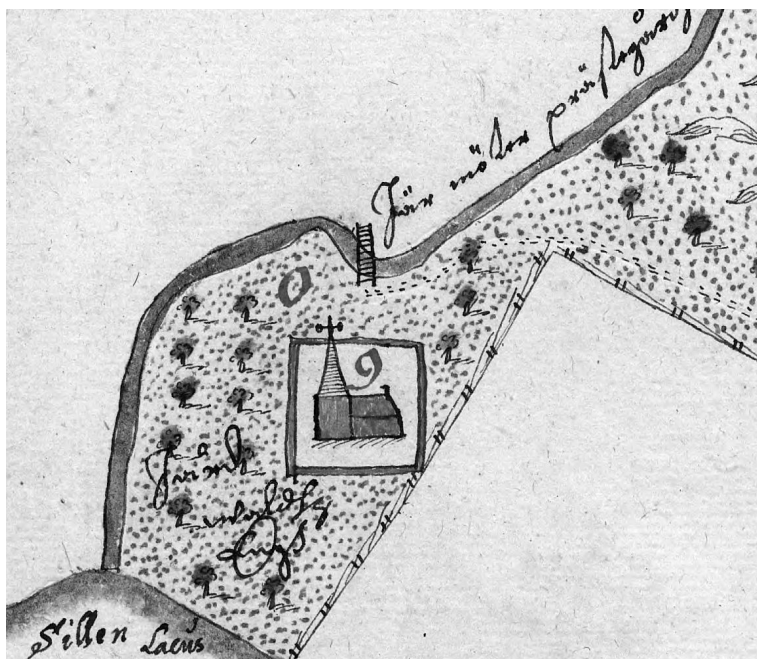
Omfattning: Årjängs municipalsamhälle anlades i Silbodals socken 1939 (Lagerstedt s 94).

Annexförhållande: Silbodals socken var fram till 1640 annex till Blomskogs socken. 1640 bildade Silbodals socken ett pastorat tillsammans med Vårviks socken, Vedbo härad, Dalsland. 1680 blev socknen eget pastorat (Lagerstedt s 94).

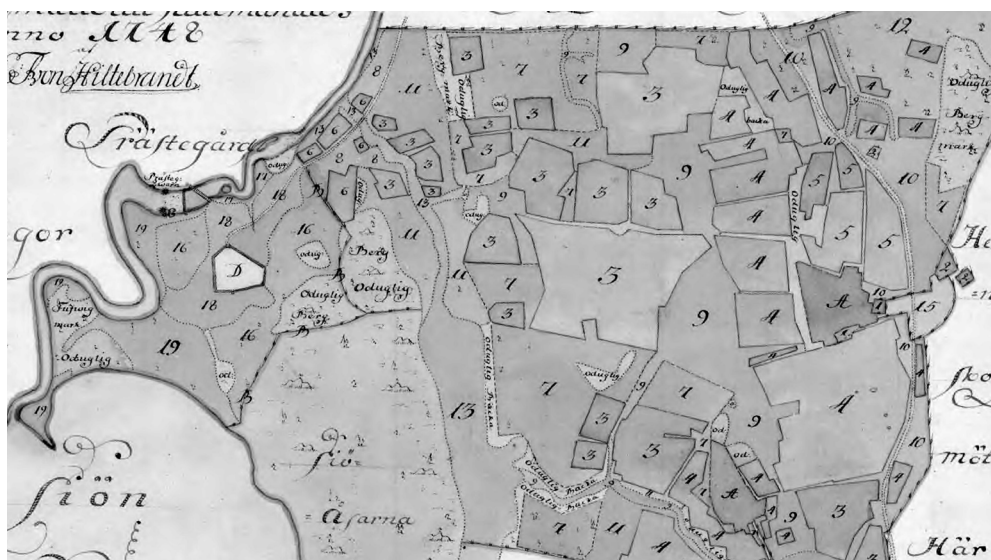
Kyrkan: Den nuvarande kyrkan byggdes på 1850-talet. Den äldre kyrkplatsen låg 300 m söderut på andra sidan Silbodalsälven (RAÄ 141). Där stod en träkyrka, byggd 1644. Föregångaren finns utritad på en karta från 1643 och är då avbildad som en salkyrka, säkerligen av trä, med ett trätorn. I kartan är kyrkan rödmålad (LSA R4:172, se bilden nedan).

Kyrkan har en täljstensfunt från mitten av 1200-talet. (KyKa 2 s 157; Hallbäck s 62 f.)

Silbodals kyrka



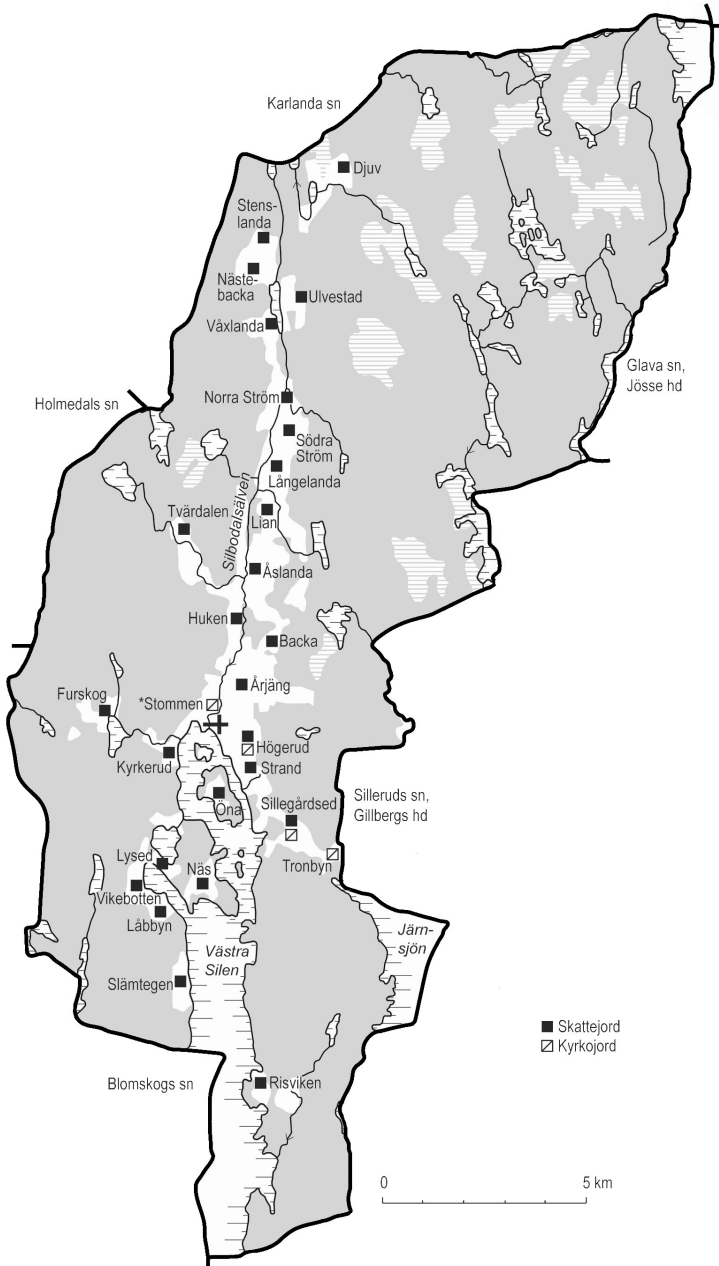
Ovan: Silbodals kyrka avbildad vid sydost om Silbodalsälven i västra delen av Högeruds ägoområde år 1643 (LSA R4:172). Nedan: Kyrkan (markerad med D) belägen vid samma vattendrag i byns västra del, relativt långt från byns bebyggelse (A) (LSA R64-9:1, år 1748).



Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	kruj	ky
Backa	1 (0)	0 (1)	0 (1)	—	—
*Boden	2 (0)	—	—	—	—
Djuv	1 (1)	—	—	—	—
Furskog	1 (1)	—	—	—	—
Gallerud	—	—	0 (1)	—	—
Gerrud	—	—	0 (1)	—	—
*Godzkølla	—	—	0 (1)	—	—
*Gudrulbyen	1 (0)	—	—	—	—
Huken	1 (1)	—	—	—	—
Högelian	—	—	0 (1)	—	—
Högerud	1 (0)	—	—	0 (1)	1 (1)
Klevane	—	—	0 (1)	—	—
Kyrkerud	1 (0)	0 (1)	—	—	—
Lian	1 (1)	—	—	—	—
Lysed	1 (1)	—	—	—	—
Läbbyn	1 (1)	—	—	—	—
Långelanda	1 (1)	—	—	—	—
Mullög	—	—	0 (1)	—	—
Näs	1 (1)	—	0 (1)	—	—
Nästebacka	1 (1)	—	—	—	—
*Oplidenn	—	—	0 (1)	—	—
Risviken	1 (1)	—	—	—	—
*Rollesbyenn	—	—	0 (1)	—	—
Sillegårdsed	1 (1)	—	0 (1)	—	1 (0)
*Skoglidenn	—	—	0 (1)	—	—
*Skorebollz	1 (0)	—	—	—	—
Slämtegen	1 (0)	—	—	—	—
Stenslanda	—	—	0 (1)	—	—
*Stommen	—	—	—	—	1 (1)
Strand	1 (1)	—	—	—	—
Ström	2 (2)	—	—	—	—
*Tormosbyn	—	—	0 (1)	—	—
Tronbyn	—	—	0 (1)	—	1 (0)
*Tubbabyenn	—	—	0 (1)	—	—
Tvårdalen	1 (1)	—	—	—	—
Ulvestad	1 (1)	—	—	—	—
Vageln	—	—	0 (1)	—	—
Vikebotten	1 (1)	—	—	—	—
Våxlanda	1 (0)	0 (1)	—	—	—
Ärjäng	1 (1)	—	—	—	—
Åslanda	1 (1)	—	—	—	—
Öna	1 (0)	0 (1)	—	—	—
Summa	29 (19)	0 (4)	0 (17)	0 (1)	4 (2)

Silbodals socken



Silbodals socken omkring 1550.

- Backa** 1535 *Backka* (GHj), 1540 *Backen* (DsH 1540:4) – 10 B, 8 i.
 VrH **1 sk**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**.
 1564 **1 skt**; kallas Södra Backa.
- *Boden** 1540 *Boden, Bodar* (DsH 1540:4).
 VrH 1540 (endast) **2 sk**.
- Djuv** 1535 *Giuffwin* (GHj), 1540 *Giuffh, Giuffh* (DsH 1540:4) – 11 B, 0 i.
 VrH **1 sk**.
- Furskog** 1535 *Fyreskogh* (GHj), 1540 *Ffyræskoffh, Fføreskoffh* (DsH 1540:4).
 VrH **1 sk**.
- Gallerud** 1564 *Gallerudh* (VrH 1564:7) – 10 B, 9 i.
 VrH 1564 **1 skt**.
- *Geremo** 1569 *Geremo* (VrH 1569:6).
 VrH 1569 (endast) **1 skt**.
- Gerrud** 1564 *Geruu* (VrH 1564:7) – 10 B, 8 h.
 VrH 1564 **1 skt**.
- *Godzkølla** 1564 *Godzkølla* (VrH 1564:7) – 10 B, 6 i; kallades på 1600-1700- och 1800-talen 'Gåhlskiäll', nu del av Risviken (RAÄ 88, LSA Risviken R4:169, år 1643, LSA Risviken R64-20:1, år 1792).
 VrH 1564 **1 skt**.
- *Gudrulbyen** 1540 *Gudrulbyen* (DsH 1540:4).
 VrH 1540 (endast) **1 sk**.
- *Gåhlskiäll** Se *Godzkølla.

- Huken** 1541 *Hugen* (DsH 1541:5) – 10 B, 8 i.
VrH 1541 **1 sk.**
- Högelian** 1564 *Høkekiida* (VrH 1564:7) – 10 B, 9 i.
VrH 1564 **1 skt.**
- Högerud** 1535 *Hwffrwdh* (GHj), 1540 *Hugerudh* (DsH 1540:4) – 10 B, 8 i; sockenkyrkan stod 1643 på Högeruds mark (LSA R4:127).
VrH **1 sk**, 1540 troligen öde, 1545 $\frac{1}{2}$ **sk**, 1551 **1 sktomt**, 1564 **1 kruj** (1566 1 skt); saknas 1541–44.
1 ky; saknas 1545.
1535 upptas en landbogård i H i hjälpskattelängden över Värmland (GHj).
1540 upptas under Blomskogs stoms uppbörd en landbogård i H med räntan 2 löpar salt, $\frac{1}{2}$:0 pn gengård, 4 dagsverken och $\frac{1}{2}$:0 pn till kyrkan (SkJbDa s 240).
- Klevane** 1564 *Kleffuenn* (VrH 1564:7) – 10 B, 9 i.
VrH 1564 **1 skt.**
- Kyrkerud** 1535 *Kyrkerwdh* (GHj), 1540 *Kirckærudh* (DsH 1540:4) – 10 B, 7 h.
VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk**.
- Lian** 1396 *i Lidhe* (DalsD nr 81) – 10 B, 9 i.
VrH **1 sk**.
1396 döms vid räfsteting i Lödöse ett gods i L, som Silbodals kyrka hade, åter till skatte efter att det olagligen hamnat under frälse (DalsD nr 81).
- Lysed** 1535 *Lywdzedh* (GHj), 1540 *Lyssedh* (DsH 1540:4) – 10 B, 7 h.
VrH **1 sk**.

- Låbbyn** 1535 *Loffbyn* (GHj), 1543 *Loffbyen* (DsH 1543:10) – 10 B, 7 h.
VrH 1543 **1 sk.**
- Långelanda** 1535 *Langelandha* (GHj), 1540 *Langelandh, Longelandh* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 i.
VrH **1 sk.**
- Mullög** 1564 *Mulløga* (VrH 1564:7) – 10 B, 8 i.
VrH 1564 **1 skt.**
- Nordvageln** Se Vageln.
- Näs** 1535 *Näss(?)* (GHj), 1540 *Nees* (DsH 1540:4) – 10 B, 7 i.
VrH **1 sk.**
1564 **1 skt.**
- Nästebacka** 1535 *Nätslebakka* (GHj), 1540 *Neslebacken* (DsH 1540:4) – 11 B, 0 i.
VrH **1 sk.**
- *Oplidenn** 1564 *Oplidenn* (VrH 1564:7) – 10 B, 9 i; utjord under Lian 1643, låg ca 2 km norr om Lian (LSA Lian R4:156, RAÄ 205).
VrH 1564 **1 skt.**
- Prästgården** Se *Stommen.
- Risviken** 1535 *Risswiken* (GHj), 1540 *Rüssuigen* (DsH 1540:4) – 10 B, 6 i; två bebyggelselägen är kända (RAÄ 87, RAÄ 90); kallas år 1809 Nedre och Övre Risviken (LSA Risviken R64-20:3); år 1643 låg gården närmare sjön Västra Silen på platsen för det senare Nedre Risviken (LSA R4:168); till gården hörde då torpet *Gåttskäl (se *Godskølla).
VrH **1 sk.**

- *Rollesbyenn** 1564 *Rollesbyenn* (VrH 1564:7) – 10 B, 8 i; år 1643 utjord till Huken (LSA R4:158); låg troligen i norra delen av Huken, gränsande till Åslanda och Tvärdalen (se LSA Huken R64-7:1).
VrH 1564 **1 skt.**
- Sillegårdsed** 1535 *Sillegårdhz* (GHj) – 10 B, 7 i.
VrH **1 sk**; 1540 öde.
1551 (endast) **1 sktomt**; kallas *Sella*, möjligen identisk med Nedre Sillagården.
1564 **1 skt**; Nedre Sillagården.
1540 (endast) **1 ky** (SkJbDa).
1540 upptas under Silbodals kyrkas uppbörd gården S med räntan 1 vita; under S finns en ödegård som kallas Tronbyn (se Tronbyn) (SkJbDa s 241).
- *Skoglidenn** 1564 *Skoglidenn* (VrH 1564:7) – låg ca 500 m nordväst om Långelanda (RAÄ 178), utjord under Långelanda 1643 (LSA R4:155) .
VrH 1564 **1 skt.**
- *Skorebollz** 1540 *Skorebollz* (DsH 1540:4).
VrH 1540 (endast) **1 sk.**
- Slämtegen** 1396 *i Slembeteeken* (DalsD nr 81) – 10 B, 6 h.
VrH **1 sk.**
1396 döms vid räfsteting i Lödöse ett gods i S, som Erik Kettilssons (Puke) arvingar hade, från frälse och åter till skatte efter att det olagligen hamnat under frälse (se Torgelsbyn, Silleruds sn) (SkJbDa s 240).
- Stenslanda** 1545 *Stenslandh* (DsH 1545:10) – 11 B, 0 i.
VrH 1545 **1 sk**, 1551 **1 sktomt**, 1564 **1 skt.**

- *Stommen** 1535 *Prestegårdhen* (GHj), 1540 *Stompen i Silbodal* (SkJbDa s 240, avskr) – 10 B, 8 i; låg troligen strax väster om Silbodalsälvens mynning (LSA R4:162, år 1643).
- VrH 1540 **1 ky** (SkJbDa), saknas därefter till 1545 $\frac{1}{2}$ **ky**, 1564 **1 ky**; från 1564 förlänt till prästen i Blomskog.
- 1535 upptas en landbogård ('prästgården') i hjälpskatte-längden över Värmland (GHj).
- 1540 upptas under Blomskogs stoms uppbörd *Stommen i Silbodal med räntan 2 löpar salt, 1 tunna malt och 4 dagsverken (SkJbDa s 240).
- Strand** 1535 *Strandh* (GHj) – 10 B, 7 i.
- VrH **1 sk** (1569 $\frac{1}{2}$ sk).
- Ström, Norra och Södra** 1535 *Ström* (GHj), 1540 *Sttrøm, nøre Strøm, sydre Strøm* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 i.
- VrH **2 sk** (1541 1 sk); 1540 redovisas en gård i Karlanda sn.
- *Tormosbyn** 1564 *Tormosbyn* (VrH 1564:7).
- VrH 1564 **1 skt**; kallas 1566 (endast) för Årjäng (VrH 1566:15).
- Tronbyn** 1540 *Trondaby* (SkJbDa s 241) – 10 B, 7i.
- VrH 1564 **1 skt**.
- 1540 (endast) **1 ky** (SkJbDa).
- 1540 upptas under Silbodals kyrkas uppbörd en ödegård som heter T och som räntar 2 gråskinn; T uppges ligga under Sillegårdsed (se Sillegårdsed) (SkJbDa s 241).
- *Tubbabynn** 1564 *Tubbabynn* (VrH 1564:7) – 10 B, 7 h; utjord under Låbbyn (LSA R4:164, år 1643).
- VrH 1564 **1 skt**.

- Tvårdalen** 1542 *Ttuerdallen* (DsH 1542:4) – 10 B, 9 i.
VrH 1542 **1 sk.**
- Ulvestad** 1535 *Wlffwestadha* (GHj), 1540 *Vlffuenes* (DsH 1540:4) – 11 B, 0 i.
VrH **1 sk.**
- Vageln** (nu Nord-, Öst-) 1564 *Waglande* (VrH 1564:7) – 10 B, 7 h; utjord under Lysed 1643 (LSA Lysed R4:166).
VrH 1564 **1 skt.**
- Vikebotten** 1535 *Vikhebothnen* (GHj), 1540 *Vikæbotten* (DsH 1540:4) – 10 B, 7 h.
VrH **1 sk.**
- Våxlanda** 1540 *Vaxlande, Voxlandh* (DsH 1540:4) – 11 B, 0 i.
VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk**; gården dubbelredovisas 1540 även i Karlanda sn.
- Årjäng** 1518 *Argenge* (DalsD nr 276), 1540 *Argengen, Argenge* (DsH 1540:4) – 10 B, 8 i.
VrH **1 sk.**
1518 intygar Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), häradshövding i Nordmark, att Olof i Å var nämndeman på häradsting i Holmerud, Holmedals sn, för omkring tre år sedan (DalsD nr 276).
- Åslanda** 1535 *Åårslanndha* (GHj), 1540 *Arsslande* (DsH 1540:4) – 10 B, 8 i.
VrH **1 sk.**
- Öna** 1535 *Ön* (GHj), 1540 *Øen* (DsH 1540:4) – 10 B, 7 i.
VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk.**
- Östvageln** Se Vageln.

Skillingmarks socken

1531 *Skeringemark* (SkJbDa s 228).

1540 *Skeringemark, Skeringemarck* (SkJb s 170, 171).

Omfattning: Utjorden Kolsrud, som hörde till Skillingmarks socken men låg som en enklav i Järnsnogs socken, överflyttades till Järnsnogs socken 1884 (Lagerstedt s 94).

Annexförhållande: Skillingmarks socken var vid reformationen annex till Köla socken, Jösse härad (SkJb, SOV 9 s 57).

Kyrkan: Den nuvarande kyrkan uppfördes 1689–90. Dess föregångare låg på Klevenes ägor ca 5 km norrut (RAÅ 7). En arkeologisk utgrävning gjordes 1955, varvid framkom att kyrkan var av trä med ett långhus om 7 x 5,5 m och ett kvadratisk kor om 3 x 3 m, alltså med medeltida planform. Kyrkan hade en port på vanlig plats på långhusets sydsida och ytterligare en port på korets sydsida. Triumfbågen var, att döma av grundstenarna, bara 75 cm bred (Lagerlöf s 185 ff).

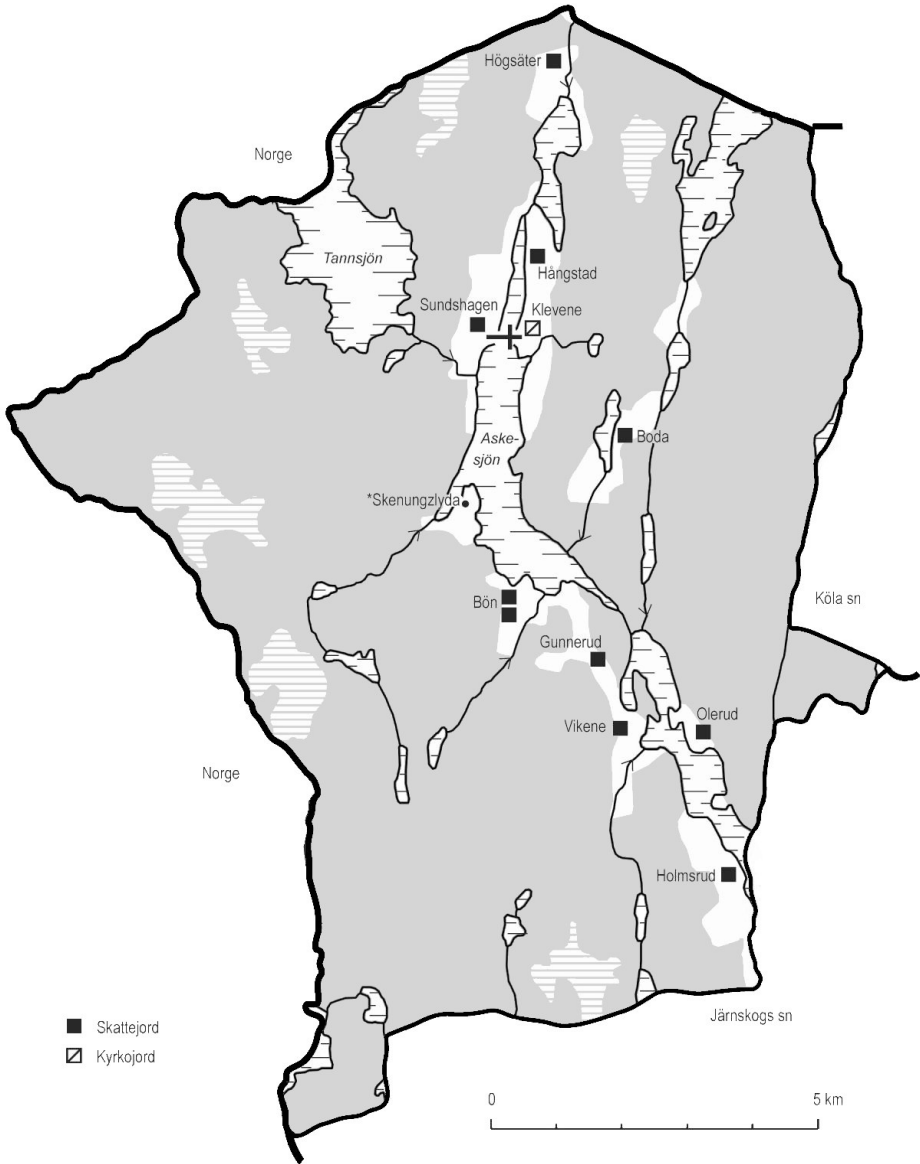
Kyrkan har en täljstensfunt från mitten av 1200-talet. (Hallbäck s 64 ff.)

Prästgård: troligen Klevene.

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky
Bergerud	0 (1)	–	–	–
Boda	1 (1)	–	–	–
Bunäset	–	–	0 (1)	–
Bön	2 (1)	–	–	–
Gunnerud	1 (0)	0 (1)	–	–
Holmsrud	1 (0)	0 (1)	–	–
Hångstad	1 (1)	–	–	–
Högsäter	1 (1)	–	–	–
Klevene	–	–	–	1 (1)
Kolsrud	–	–	0 (1)	–
Olerud	1 (1)	–	–	–
*Skenungzlyda	–	–	0 (1)	–
Sundshagen	–	1 (0)	0 (1)	–
Vikene	1 (1)	–	–	–
Summa	9 (7)	1 (2)	0 (4)	1 (1)

Skillingmarks socken

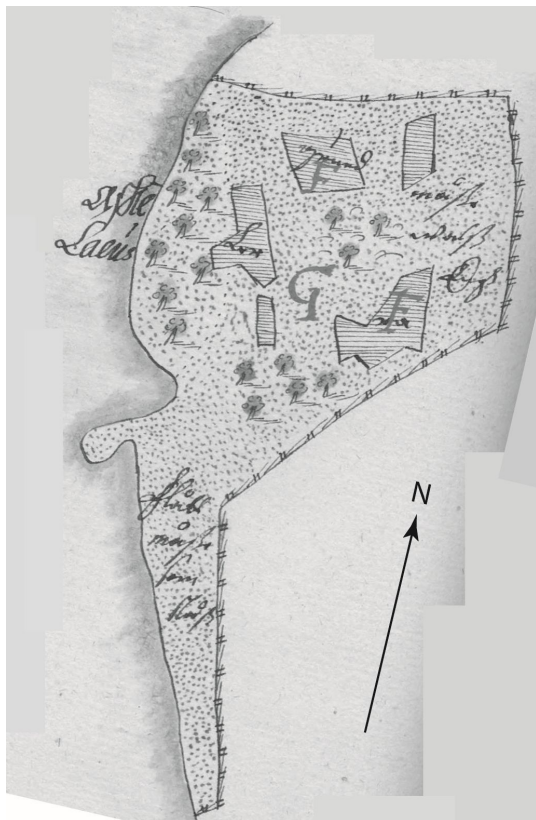


Skillingmarks socken omkring 1550. Se även sockenkartan över Järnskogs socken.

- Bergerud** 1564 *Bergerud* (VrH 1564:7) – 11 B, 8 g.
VrH 1564 ½ sk, 1572 1 sk.
- Boda** 1535 *Bodha* (GHj) – 11 B, 8 h.
VrH 1 sk, 1543 ½ sk + ½ sk (Norra och Södra), 1551 1 sk.
- Bunäset** 1564 *Budenes* (VrH 1564:7) – 11 B, 8 g.
VrH 1564 1 skt.
- Bön** 1540 *Bøen* (DsH 1540:4) – 11 B, 7 h.
VrH 1540 2 sk, 1541 1 sk.
- Gunnerud** 1535 *Gunarsrudh* (GHj), 1540 *Gundarssrudh*, *Gundressrudh* (DsH 1540:4) – 11 B, 7 h.
VrH 1 sk, 1564 ½ sk; saknas 1551.
- Holmsrud** 1535 *Holmsrudh* (GHj), 1540 *Honssrudh* (DsH 1540:4) – 11 B, 7 h; gården låg tidigare ca 350 m norr om nuvarande bebyggelse (HdEK, RAÅ 81).
VrH 1 sk, 1565 ½ sk; redovisas i Järnskogs sn 1543–45.
- Hångstad** 1518 *Hagestæde* (DalsD nr 276), 1535 *Hwgestada* (GHj), 1540 *Hungæstath*, *Hongestath* (DsH 1540:4) – 11 B, 8 h.
VrH 1 sk.
1518 intygar Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), häradshövding i Nordmark, att Klemet i H var nämndeman på häradsting i Holmerud, Holmedals sn, för omkring tre år sedan (DalsD nr 276).
- Högsäter** 1535 *Hwghen*(?) (GHj), 1540 *Hugessetter* (DsH 1540:4) – 11 B, 9 h.
VrH 1 sk.

- Klevene** 1535 *Klewen* (GHj), 1540 *Stompnen i Skeringemark* (SkJb s 170) – 11 B, 8 h; den medeltida sockenkyrkan låg fram till 1689 i Klevene (RAÄ 7).
 VrH **1 ky** (SkJb), 1543 $\frac{1}{2}$ **ky**, 1551 **1 ky** (1568 $\frac{1}{2}$ ky); kallas Prästbordet 1551.
 1535 bebos K av en landbo (GHj).
 1540 upptas under Köla stoms uppbörd K ('Stommen i Skillingmark') med räntan 2 löpar salt (SkJb s 170).
- Kolsrud** 1564 *Kolszrud* (VrH 1564:7) – 11 B, 6 h; brukades 1643 som utjord till Holmsrud (LSA Holmsrud R4:117, HdEK); nu i Järnskogs sn (Lagerstedt s 94).
 VrH 1564 **1 skt**.
- *Mon** 1535 upptas *Mon* bland gårdarna i hjälpskattelängden över Värmland (GHj).
- Olerud** 1535 *Olerudh* (GHj), 1540 *Olluffrudh*, *Oluffzrudh* (DsH 1540:4) – 11 B, 7 h.
 VrH **1 sk**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**, 1572 **1 sk**.
- *Rudh** 1545 *Rudh* (DsH 1545:10).
 VrH 1545 (endast) **1 sk**.
- *Skenungz-lyda** 1564 *Skenungzlyda* (VrH 1564:7) – 11 B, 8 g; brukades 1643 som utjord till Hångstad (LSA Hångstad R4:112); torpet låg sannolikt på udden norr om Bunäset, se kartan nedan.
 VrH 1564 **1 skt**.

Utjorden *Skenungzlyda



Karta över utjorden *Skäningslidan* (LSA Hångstad R4:112). Utjorden, betecknad med G på kartan, låg sannolikt ca 4 km söder om Hångstad, på udden direkt norr om Bunäset, se markering på sockenkartan. Askesjön (*Aske lacus*) har skrivits ut på kartan.

***Stommen** Se Klevene.

Sundshagen 1535 *Sunszaga* (GHj), 1543 *Ssunshagen* (DsH 1543:10) – 11 B, 8 g; gården låg tidigare ca 200 m söder om nuvarande bebyggelseläge (LSA R4:114, RAÄ 82).

VrH 1543 ½ sk, 1564 1 skt.

Vikene 1535 *Viken* (GHj), 1542 *Vüigen* (VrH 1543:4) – 11 B, 7 h.

VrH 1542 1 sk, 1564 ½ sk, 1572 1 sk.

Trankils socken

1334 (omkring) *Tranukiol* (APS 1:1 nr 311).

1531 *Tranaker* (SkJbDa s 228).

1540 i *Tranekijl, Tranakijls kyrkies* (SkJbDa s 240, 241).

Omfattning: Socknen hade 1950 samma utbredning som under medeltiden och 1500-talet.

Annexförhållande: Socknen är sedan reformationen annex till Blomskogs socken (SkJb, SOV 9 s 60).

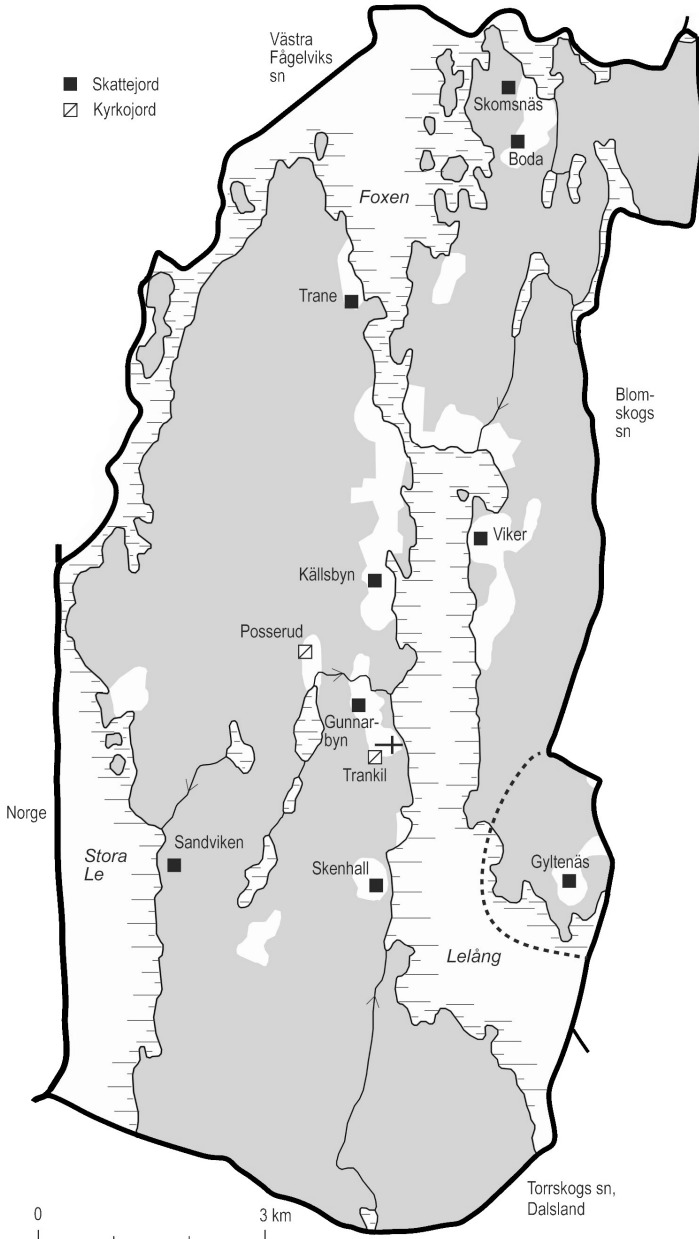
Kyrkan: Den nuvarande kyrkan uppfördes på 1600-talet och tillbyggdes på 1700- och 1800-talen. 1692 beskrivs den vara en gammal träkyrka med torn.

Kyrkan har dels en hel täljstensfunt från mitten av 1200-talet, dels foten till en annan täljstensfunt från samma tid. Medeltida träskulpturer är en Kristusbild där korset är borta samt en Maria med barnet från 1300-talets första hälft. (Lagerlöf s 187; Hallbäck s 62 f, s 156 f; KyKa 2 s 163.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	½ ky	kyt	kyuj
Bastnäs	–	–	–	–	–	0 (1)	–
Boda, Västra	1 (1)	–	–	1 (0)	–	–	–
Gunnarbyn	1 (0)	0 (1)	0 (1)	–	–	–	–
Gyltenäs	1 (1)	–	–	–	1 (0)	–	–
Hällslund	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Källsbyn	1 (1)	–	–	–	–	–	–
*Nordmanerudh	–	–	–	–	–	0 (1)	–
Posserud	–	–	–	1 (0)	–	–	–
Sandviken	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–	–
Skenhall	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Skomsnäs	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Trankil	–	–	–	1 (1)	–	–	–
Trane	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–	0 (1)
Viker	1 (1)	–	0 (1)	–	–	–	–
Summa	9 (6)	0 (3)	0 (3)	3 (1)	1 (0)	0 (2)	0 (1)

Trankils socken



Trankils socken omkring 1550. Den streckade linjen markerar alternativ sockengräns; Gyltenäs redovisas i VrH nästan alla år 1540–72 i Blomskogs socken.

- Bastnäs** 1564 *Bastennes* (VrH 1564:7) – 10 B, 7 f.
VrH 1564 **1 kyt.**
- Boda, Västra** 1535 *Bodha* (GHj), 1540 *Bwda* (SkJbDa s 241), *Bodæ* (DsH 1540:4) – 10 B, 7 f.
VrH **1 sk**; kallas 1551 Västra Boda.
1540 (endast) **1 ky**, öde (SkJbDa).
1540 upptas under Trankils kyrkas uppbörd en ödegård under B som räntar 2 gråskinn (SkJbDa s 241).
- Forsa** 1564 *Försen* (VrH 1564:7); låg vid norra delen av sjön Lelången, ca 500 m nordväst om nuv Lennartsfors kraftverk (HdEK); jfr *Forsbyen som 1643 var utjord under Norra Viker (LSA Norra Viker R4:88).
VrH 1564–66 **1 skt.**
- Gunnarbyn** 1540 *Gundrubyn* (DsH 1540:4) – 10 B, 6 f.
VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk**, 1551 **1 sk**, 1564 **1 skt**, 1565 $\frac{1}{2}$ **sk**.
1551 **1 sktomt**, 1564 **1 skt.**
- Gyltenäs** 1535 *Gyllthenäs* (GHj), 1540 *Gylteness* (SkJbDa s 241) – 10 B, 5 f.
VrH **1 sk** (1564 $\frac{1}{2}$ sk); redovisas nästan alla år utom 1551 i Blomskogs sn (viss dubbelredovisning förekommer).
1540 (endast) $\frac{1}{2}$ **ky**, öde (SkJbDa).
1540 upptas under Trankils kyrkas uppbörd en halv ödegård som kallas G och som räntar 2 gråskinn (SkJbDa s 241).
- Hällslund** 1564 *Helislunda* (VrH 1564:7) – 10 B, 5 f.
VrH 1564 **1 skt.**

Källsbyn

1518 *Kælsbyn* (DalsD nr 27619), 1540 *Ketilsbyn* (SkJbDa s 241), 1540 *Kelzbyen*, *Kettelzbyen* (DsH 1540:4) – 10 B, 6 f.

VrH **1 sk.**

1518 är Anders i K nämndeman på häradsting i Björkeviken (DalsD nr 276).

1540 upptas bland kyrko- och prästgodsen 'på Dal' under Trankils kyrkas uppbörd, en ödegård under K som kallas Posserud (se Posserud) (SkJbDa s 241).

***Nordmanerudh**

1564 *Nordmanerudh* (VrH 1564:7); namnet finns belagt på två olika platser: på Häradsekonomiska kartan ligger N omkring 1 km norr om Gyltenäs (HdEK); på en karta från 1643 upptas N (*Nolmannorodh*) som ödatorp under Gyltenäs, då liggande nära sjön Lelången vid en bäck (LSA Gyltenäs R4:87). Det är oklart var torpet låg på 1500-talet.

VrH 1564 **1 kyt.**

Posserud

1540 *Påsarid* (SkJbDa s 241) – 10 B, 6 f.

VrH 1540 (endast) **1 ky**, öde (SkJbDa).

1540 upptas under Trankils kyrkas uppbörd en ödegård som heter P med räntan 2 vita; ödegården ligger under Källsbyn (SkJbDa s 241).

Sandviken

1535 *Sandwiken* (GHj), 1540 *Sanduigen*, *Sanduigh* (DsH 1540:4) – 10 B, 5 e.

VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk.**

Skenhall

1518 *Skenallæ* (DalsD nr 276, or), 1535 *Skenhall* (GHj), 1540 *Skiffellæ* (DsH 1540:4) – 10 B, 5 f.

VrH **1 sk.**

1518 intygar Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), häradshövding i Nordmark att Stenar i S omkring tre år tidigare varit nämndeman på häradsting i Holmerud, Holmedals sn (DalsD nr 276).

Skomsnäs 1535 *Skunsnäs* (GHj), 1540 *Skumssnes* (DsH 1540:4) – 10 B, 7 f.

VrH **1 sk.**

Stommen Se Trankil.

Trankil, nu

Stommen 1535 *Traneköll* (GHj), 1540 *Stompnen i Tranekijl* (SkJbDa s 240), *Ttrannkiüll* (DsH 1540:4, saköreslängd) – 10 B, 5 f.

VrH **1 ky**, 1543 $\frac{1}{2}$ **ky**, 1564 **1 ky**.

1540 upptas under Blomskogs stoms uppbörd T ('Stommen i Trankil') med räntan 1 löp salt, $\frac{1}{2}$:0 pn gengärd och 2 dagsverken (SkJbDa s 240).

Trane 1535 *Trana* (GHj), 1540 *Ttrannu* (DsH 1540:4) – 10 B, 7 f.

VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk**.

1564 **1 kyuj**.

Viker, Norra och Södra

1431–32 i *Wikom* (?DalsD nr 104), 1535 *Vika* (GHj), 1540 *Vikæ* (DsH 1540:4) – 10 B, 6 f.

VrH **1 sk**.

1564 **1 skt**; kallas Södra Viken.

1431–32 se Ingebyn, Blomskogs sn, samt not där.

1518 intygar Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt), häradshövding i Nordmark, att Harald i V var nämndeman på häradsting i Holmerud, Holmedals sn, för omkring tre år sedan (DalsD nr 276).

Töcksmarks socken

1344 *a Bygsmork* (DN 13:1 nr 18).

1535 *Tygmarkx socken* (GHj).

1540 *Tysmarck, Tysmarka kyrkies* (SkJbDa s 241).

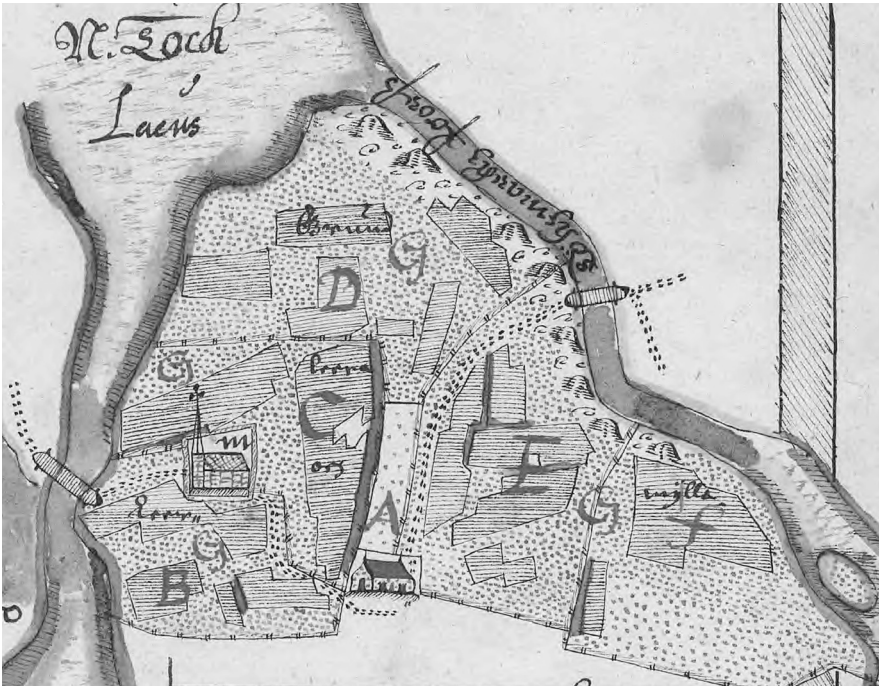
Omfattning: Töcksmarks socken hade 1950 samma utbredning som under medeltiden och 1500-talet.

Annexförhållande: Socknen är sedan reformationen annex till Holmedals socken (SkJb, SOV 9 s 64).

Kyrkan: Den nuvarande kyrkan uppfördes 1819. En inventarieförteckning från 1730 beskriver föregångaren som en enkel långkyrka av trä med ett spetsigt torn klätt med plåt och en järnspira överst (Lagerlöf s 188). Den finns utsatt på samma plats som den nuvarade i en karta från 1642 (LSA R4:57). Kyrkan har i kartan ett markerat rött ruttmönster på väggarna, vilket kan indikera utstickande knutar som utgjorde sekundära försträvningar, som i Hammarö kyrka (se denna).

Kyrkan har en norsktillverkad täljstensfunt, fyrsidig med ben och huggen i ett stycke. Den dateras till 1100-talets mitt och är Värmlands äldsta. (Hallbäck s 33–36.) Vidare finns ett rökelsekar från 1200-talet, och nattvardskalken har fot och skaft från 1300-talet (Johannesson 1971).

Töcksmarks kyrka



Karta över gården Töcksmark (markerad med A) med sockenkyrkan (markerad med m) avbildad år 1642 (LSA R4:57). Kyrkans fasad är markerad med ett rött rutnät, vilket kan indikera att kyrkans väggar haft utstickande knutar där man skarvat de liggande timmerstockarna, som i Hammarö kyrka (Lagerlöf s 160 f).

Ödegårdar i socken

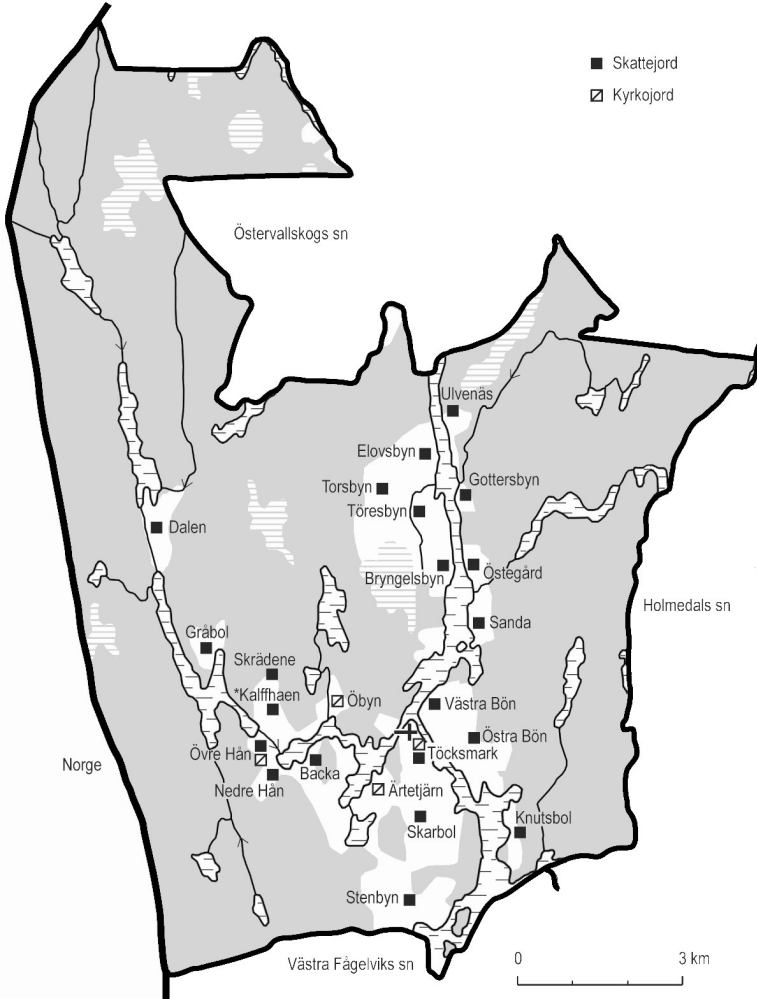
1540 (endast) upptas **2 sk** ödegårdar (DsH 1540:4).

1545 (endast) upptas **3 sk** ödegårdar, som tillsammans räntar '1 ko för 5 får' (DsH 1545:10).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	½ kr	ky	½ ky	kyuj
Backa	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—	—
Bogen	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Bryngelsbyn	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Bön	2 (1)	0 (1)	—	—	—	—	—
Dalen	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Elovsbyn	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Gottersbyn	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Gråbol	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—	—
Hån	2 (1)	—	—	0 (1)	1 (0)	—	—
*Kalfphaen	1 (0)	—	0 (1)	—	—	—	—
Knutsbol	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—	—
Ringstad	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Sanda	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Skarbol	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Skrådene	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—	—
Stenbyn	1 (1)	—	—	—	—	—	—
*Swnsrwdh	—	—	—	—	1 (0)	—	—
Torsbyn	1 (0)	—	—	—	—	—	—
Töcksmark	—	—	—	—	1 (1)	—	—
Töresbyn	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Ulvenäs	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—	—
Ärtetjärn	—	—	—	—	1 (0)	0 (1)	—
Öbyn	—	—	—	—	1 (0)	—	0 (1)
Östegård	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Summa	20 (11)	0 (6)	0 (3)	0 (1)	5 (1)	0 (1)	0 (1)

Töcksmarks socken



Töcksmarks socken omkring 1550.

- Backa** 1535 *Backa* (GHj), 1540 *Backen* (DsH 1540:4) – 11 B, 0 e.
VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk**.
- Bogen** 1568 *Bogenn* (VrH 1568:15) – 11 B, 1 e; omnämns som ödegård under Gråbol år 1642 (LSA Gråbol R4:60, RAÅ 132).
VrH 1568 **1 skt**.
- Bryngelsbyn** 1535 *Brynnolffsbyn* (GHj), 1541 *Brynelzbyen* (DsH 1541:5) – 11 B, 1 f.
VrH 1541 **1 sk**.
- Bön, Västra och Östra** 1535 *Bön* (GHj), 1540 *østre Bøen, vestre Bøen* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 f; nu del av Töcksfors samhälle (HdEK).
VrH **2 sk**, 1541 **1 sk**, 1551 **2 sk**, 1564 **1 sk** + $\frac{1}{2}$ **sk**.
- Dalen** 1535 *Dalen* (GHj), 1540 *Dallen* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 e.
VrH **1 sk**.
- Elovsbyn** 1535 *Eleffsbyn* (GHj), 1540 *Olluffzbyen, Elluffzbyen* (DsH 1540:4) – 11 B, 2 f.
VrH **1 sk**.
- Gottersbyn** 1344 i *Gautulfs bø* (DN 13:1 nr 18), 1535 *Gatulsbyn* (GHj), 1540 *Gottulsbyen* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 f.
VrH **1 sk**.
1344 ger Harald Björnsson i Vikeby, Rødenes sn, Norge, sonen Björn sammanlagt 12 markbol i samband med Björns giftermål; 3 markbol i G, samt jord i *Grønæwollum, Hög och Fors, alla Karlanda sn, och 4 markbol i Rødenes, Norge (DN 13:1 nr 18).
- Gråbol** 1541 *Graaboll* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 e.
VrH **1 sk**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**; redovisas 1540 i Västra Fågelviks sn, saknas 1543–51.

Hån, Övre och Nedre

1396 *Haanem* (DalsD nr 81), 1535 *Håån*, *Öffwrehon* (GHj), 1540 *Hån* (SkJbDa s 241), 1540 *nedre Hoen*, *østre Haen*, *nedre Hoon*, *østre Hoen* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 e (Övre) och 11 B, 0 e (Nedre).

VrH **2 sk**, 1543 **1 sk** (Nedre) + $\frac{1}{2}$ **sk** (Övre), 1551 **1 sk**, 1564 **2 sk**, 1565 **1 sk** (Nedre) + $\frac{1}{2}$ **sk** (Övre), omvandlas 1566 till **1 sk** (Nedre) + **1 ky** (Övre), och 1568 till **1 sk** (Nedre) + $\frac{1}{2}$ **kr** (Övre).

1540 (endast) **1 ky** (Övre) (SkJbDa).

1396 är Birger i Hån en av nämndens sex allmoge-representanter vid räfsteting i Lödöse (DalsD nr 81).

1540 upptas under Töcksmarks kyrkas uppbörd räntan 8 skilling från Övre Hån (SkJbDa s 241).

1564–72 hör en kyuj i Björketjärn, Långseruds sn, Gillbergs hd, till Hån (VrH).

***Kalffhaen**

1540 *Kalffhaen* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 e; gården låg ca 500 m söder om Skrädene (RAÄ 156); omnämns 1642 som ödegården *Kallhån* (LSA Skrädene R4:63).

VrH 1540 **1 sk**, redovisas därefter 1564 **1 sk** (saknas mellanliggande år) 1565 **1 skt**; kallas 1564 Övre K.

Knutsbol

1540 *Knusbode* (DsH 1540:4) – 11 B, 0 f.

VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk**; 1545 öde; saknas 1551.

Prästgården

Se Töcksmark.

Ringstad

1564 *Ringstad* (VrH 1564:7) – 11 B, 1 e.

VrH 1564 **1 skt**.

Sanda

1535 *Sandhenn* (GHj), 1540 *Sandim* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 f.

VrH **1 sk**.

1396 se Sanda, Silleruds sn.

- Skarbol** 1396 *i Skarpabool* (DalsD nr 81), 1535 *Skareboll* (GHj) – 11 B, 0 f.
VrH **1 sk.**
1396 döms vid räfsteting i Lödöse en tredjedel i S som Erik Kettilssons (Puke) arvingar hade från frälse och åter till skatte, då det olagligen hamnat under frälse (se Torgelsbyn, Silleruds sn) (DalsD nr 81).
- Skrädene** 1535 *Skredhen* (GHj), 1540 *Skreder* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 e.
VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk.**
- Stenbyn** 1535 *Stenbyn* (GHj), 1540 *Sttenaby* (DsH 1540:4) – 11 B, 0 f.
VrH **1 sk.**
- Stommen** Se Töcksmark.
- *Swnsrwdh** 1540 *Swnsrwdh* (SkJbDa s 241).
VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJbDa).
1540 upptas under Töcksmarks kyrkas uppbörd räntan 4 skilling från S (SkJbDa s 241).
- Torsbyn** 1535 *Torgilsbyn* (?GHj), 1540 *Ttolesbyen* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 e; *Tällessby* är 1642 ödegård under Töresbyn och Bryngelsbyn (LSA Töresbyn R4:66, se även RAÄ 153).
VrH 1540 (endast) **1 sk.**
- Töcksmark** 1535 *Prestegordhen* (GHj), 1540 *Stompnen i Tysmarck* (SkJbDa s 241), *Ttixmarcketh* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 e–1 f.
VrH 1551 (endast) **1 sk(?)**; kallas *Tönsmarck* (VrH 1551:10).
1 ky, 1543 $\frac{1}{2}$ **ky**, 1564 **1 ky**; gården upptas under namnet Töcksmark 1540–41, möjligen även 1551 (se ovan); är från 1564 förlänt till prästen i Holmedals sn.
1540 upptas under Holmedals stoms uppbörd T ('Stommen i Töcksmark') med räntan 2 löpar salt, $\frac{1}{2}$:0 pn gengård och 6 dagsverken (SkJbDa s 241).

- Töresbyn** 1540 *Tløresbyen* (DsH 1540:4) – 11 B, 1 f.
VrH **1 sk.**
- Ulvenäs** 1535 *Aulwenäs* (GHj), 1540 *Vluanes* (DsH 1540:4) – 11 B, 2 f;
gården låg 1642 närmare sjön Töck (LSA R4:67, RAÅ 49).
VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk.**
- Ärtetjärn** 1535 *Ärthetyärn* (GHj), 1540 *Ertatiern* (SkJbDa s 241) – 11 B,
0 e.
VrH **1 ky**, 1564 $\frac{1}{2}$ **ky**; saknas 1542–45.
1540 upptas under Holmedals stoms uppbörd en landbo-
gård i Ä med räntan $1\frac{1}{2}$ löpar salt och 2 dagsverken
(SkJbDa s 241).
- Öbyn** 1540 *Ödebyn* (SkJbDa s 241) – 11 B, 1 e.
VrH 1540 **1 ky** (SkJbDa), 1545 **1 dky**, 1564 **1 kyuj**; saknas
1551, redovisas i Blomskogs sn men uppges 1569 ligga
i Töcksmarks sn; redovisas 1572 i Töcksmarks sn.
1540 upptas under Töcksmarks kyrkas uppbörd räntan 1
skälig kohud från Ö (SkJbDa s 241).
- Ödegården** Se Bogen.
- Östegård** 1535 *Östregårdh* (GHj), 1540 *Østregorden, Østregoren* (DsH
1540:4) – 11 B, 1 f.
VrH **1 sk.**

Västra Fågelviks socken

1334 (omkring) *Fuglwik* (APS 1:1 nr 311).

1396 *Fugelwica kirkia* (DalsD nr 81).

1531 *Fuglawik* (SkJbDa s 228, avskr).

1535 *Foglawixx socken* (GHj).

1535 *i Fuluig song* (DN 7:2 nr 716).

1540 *i Fwglawich, Fwglawiks kyrkes* (SkJbDa s 241, avskr).

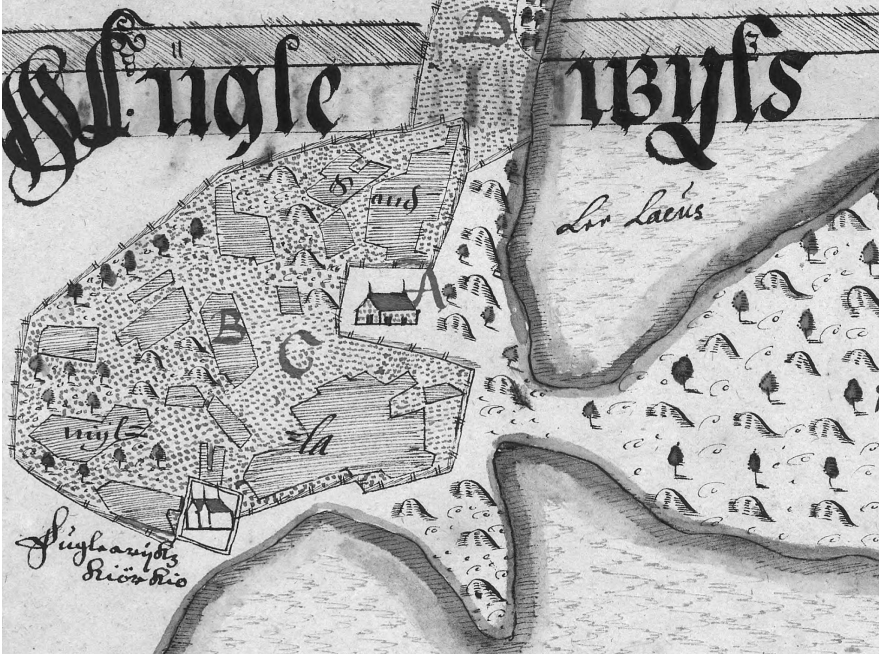
Omfattning: 1885 tillades ordet Västra för att särskilja den från Östra Fågelviks socken i Väse härad (Lagerstedt s 94). Socknen hade 1950 samma utbredning som under medeltiden och 1500-talet.

Annexförhållande: Socknen har sedan reformationen varit annex till Holmedals socken (SkJb, SOV 9 s 10).

Kyrkan: Den nuvarande kyrkan uppfördes 1856–59. Dess föregångare låg 300 m västerut och var troligen byggd på 1600-talet. Den finns utritad på en karta från 1642 (se kartan nedan; LSA Flötane R4:48). 1692 anges den vara en gammal träkyrka med torn. En sägen antecknad av Djurklou berättar att socknens första kyrka låg vid Grånäs, 4 km söderut (RAÄ 52). Inga belägg eller lämningar bekräftar detta.

Kyrkan har en täljstensfunt från slutet av 1100-talet och en klocka från 1200-talet. (Lagerlöf s 188; KyKa 2 s 168; Djurklou 1867 s 131; Hallbäck s 42 ff.)

Västra Fågelviks kyrka



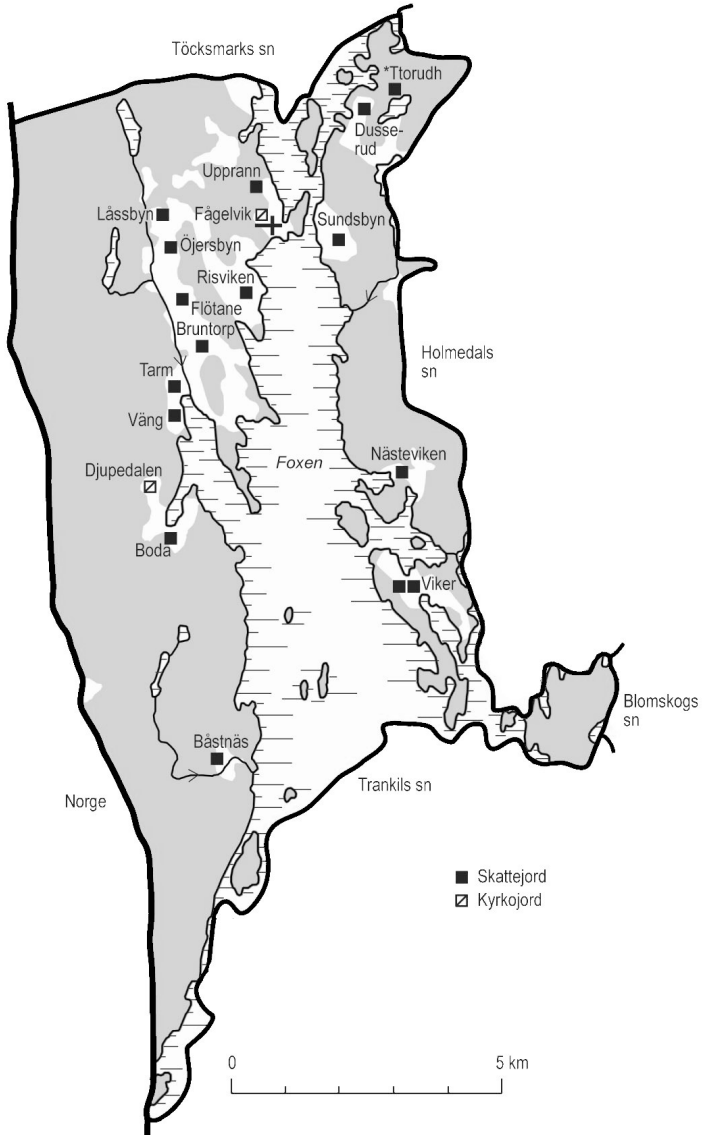
Västra Fågelviks kyrka avbildad nere till vänster på en karta från 1642. Gården (markerad med A) kallas Fågelvik (LSA Kyrkogården R4:48).

Ödegårdar VrH 1540 (endast) upptas **2 sk** ödegårdar i socknen (DsH 1540:4).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyt	kyuj
Boda	1 (0)	0 (1)	0 (2)	–	–	0 (1)
Bruntorp	1 (1)	–	–	–	–	–
Båstnäs	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–
Djupedalen	–	–	0 (1)	1 (0)	0 (1)	–
Dusserud	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–
Flötane	1 (1)	–	–	–	–	–
Fågelvik	–	–	–	1 (1)	–	–
Holen	–	–	0 (1)	–	–	–
Låssbyn	1 (1)	–	–	–	–	–
*Medelnes	–	–	0 (2)	–	–	–
Nästeviken	1 (0)	0 (1)	–	1 (0)	–	0 (1)
Risviken	1 (1)	–	–	–	–	–
*Stennarsbyn	–	–	0 (1)	–	0 (1)	–
Sundsbyn	1 (0)	0 (1)	0 (1)	–	0 (1)	–
Tarm	1 (1)	–	–	–	–	–
*Ttorudh	1 (0)	–	0 (1)	–	–	–
Upprann	1 (1)	–	–	–	–	–
Viker	2 (2)	–	–	–	–	–
Väng	1 (1)	–	–	–	–	–
Öjersbyn	1 (1)	–	–	–	–	–
Summa	16 (10)	0 (5)	0 (9)	3 (1)	0 (3)	0 (2)

Västra Fågelviks socken



Västra Fågelviks socken omkring 1550.

**Boda, Västra
och Östra**

1540 *Bode* (DsH 1540:4) – 10 B, 8 e.

VrH **1 sk** (1551 1 skt) 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**; saknas 1541–44.

1551 **2 sktomt**, 1564 **2 skt**; kallas från 1564 Västra och Östra Boda.

1564 **1 kyuj**; Västra Boda.

Bruntorp

1396 *Brwndathorp* (DalsD nr 81), 1535 i *Brøntorp* (DN 7:2 nr 716), 1535 *Brwitorp* (GHj) – 10 B, 9 e.

VrH **1 sk**.

1396 döms vid räfsteting i Lödöse en gård i B, som Erik Kettilssons (Puke) arvingar hade, från frälse och åter till skatte, då den olagligen hamnat under frälse (se Torgelsbyn, Silleruds sn) (DalsD nr 81).

1535 bevittnar och utfärdar Harald Hermansson och Sven Svensson, nämndemän (*laurettismen*) i Ødemark, Norge, ett brev i B (DN 7:2 nr 716).

Båstnäs

1535 *Bååsnäs* (GHj), 1540 *Borssnes* (DsH 1540:4) – 10 B, 7 e.

VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk** (1566 1 sk).

Djupedalen

1540 *Djypadalen* (SkJbDa s 241, avskr) – 10 B, 8 e.

VrH 1564 **1 skt**.

1540 (endast) **1 ky** (SkJbDa).

1564 **1 kyt**.

1540 upptas under Västra Fågelviks kyrkas uppbörd räntan 2 vita från D (SkJbDa s 241).

Dusserud

1396 i *Dyzsarudh* (DalsD nr 81) – 11 B, 0 f.

VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk**; redovisas 1540 i Holmedals sn.

1396 är Björn i D en av nämndens sex allmoge-representanter vid räfsteting i Lödöse (DalsD nr 81).

- Fagervik** Se Tarm.
- Flötane** 1535 *Flöthen* (GHj), 1540 *Fflottenæn, Fflöttannæn* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 e.
VrH **1 sk.**
- Fågelvik** 1535 *Prestegårdhen* (GHj), 1540 *Ffugluigh* (DsH 1540:4), 1540 *Stompen i Fwglawich* (SkJbDa s 241, avskr) – 10 B, 9 f.
VrH **1 ky**, 1543 $\frac{1}{2}$ **ky**, 1551 **1 ky**; kallas Fågelvik 1540–41, samt 1551.
1535 bebos prästgården av en landbo (GHj).
1540 upptas under Holmedals stoms uppbörd F ('Stommen i F'), med räntan 2 löpar salt, $\frac{1}{2}$:0 pn i gengärd och 2 dagsverken (SkJbDa s 241).
- Holen** 1564 *Hordenne* (VrH 1564:7) – 10 B, 7 g; upptas som utjord under Västra Viker (LSA Västra Viker R4:43, år 1642, LSA Västra Viker R88-16:1, år 1783); bebyggelse-lämningar finns på platsen (RAÅ 117).
VrH 1564 **1 skt.**
- Låssbyn** 1535 *Löswin* (?GHj), 1540 *Lewisbyen* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 e.
VrH **1 sk.**
- *Medelnes, Västra och Östra** 1564 *Westremedelnes, Östremedelnes* (VrH 1564:7) – 10 B, 9 e; Västra och Östra M är 1642 två utjordar under Bruntorp (Östra M) respektive Tarm (Västra M) (LSA R4:46–47); av karta 1797 framgår att *Medelnes bör ha varit belägen på platsen för nuvarande Skåkene (LSA Bruntorp R88-4:3).
VrH 1564 **2 skt.**

- Nästeviken** 1540 *Nestævigh, Nestæuighæ* (DsH 1540:4) – 10 B, 8 f.
 VrH **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk**.
 1540 (endast) **1 ky** (SkJbDa).
 1564 **1 kyuj** (1566 1 kyt).
 1540 upptas under Västra Fågelviks kyrkas uppbörd räntan 4 skilling från N (SkJbDa s 241).
- Risviken** 1535 *Riisswiken* (GHj), 1540 *Riissuigen* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 e.
 VrH **1 sk**.
- Skåkene** Se *Medelnes.
- *Stennarsbyn** 1564 *Stennarsbyn* (VrH 1564:7).
 VrH 1564 **1 skt**.
 1564 **1 kyt**.
- Stommen** Se Fågelvik.
- Sundsbyn** 1396 *Sundzbyn* (DalsD nr 81) – 10 B, 9 f.
 VrH 1541 **1 sk**, 1543 $\frac{1}{2}$ **sk**.
 1564 **1 skt**.
 1564 **1 kyt**.
 1396 döms vid räfsteting i Lödöse halva S, som Västra Fågelviks kyrka hade, från frälse och åter till skatte, då det olagligen hamnat under frälse (DalsD nr 81).
- Tarm, nu Fagervik** 1535 *Thärm* (GHj), 1540 *Ttarm* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 e.
 VrH **1 sk**.
- *Tolffewiika** 1545 *Tolffewiika* (VrH 1545:10).
 VrH 1545 (endast) **1 sk**; upptas i oxskattelängd.

- *Ttorudh** 1540 *Tlorudh* (?DsH 1540:4) – 11 B, 0 f; var år 1642 ödegård under Dusserud (LSA Dusserud R4:42) och låg sannolikt norr om sjön Dammtjärnen (RAÄ 123).
VrH 1540 (endast) **1 sk.**
1564 **1 skt.**
- Upprann** 1535 *Oprandha* (GHj), 1540 *Opprandh* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 f.
VrH **1 sk.**
- Viker, Västra och Östra** 1535 *Wika* (GHj), 1540 *østre Uigh, vestre Vigh, østre Viiikæ, vestre Viiikæ* (DsH 1540:4) – 10 B, 8 f.
VrH **2 sk, 1541 1 sk, 1543 2 sk.**
- Väng** 1535 *Wengh* (GHj), 1540 *Vdengh* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 e.
VrH **1 sk.**
- Öjersbyn** 1535 *Öwarswin* (?GHj), 1540 *Øiiiersbyen* (DsH 1540:4) – 10 B, 9 e.
VrH **1 sk.**

Östervallskogs socken

1531 *Östansudsko* (SkJbDa s 228).

1535 *Åsthewaltzskogx socken* (GHj).

1540 *i Östewalsskog, Östewalsskogs kyrkies* (SkJbDa s 241).

Omfattning: Östervallskogs socken hade 1950 samma utbredning som under medeltiden och 1500-talet.

Annexförhållande: Socknen har sedan reformationen varit annex till Holmedal (SkJb, SOV 9 s 69).

Kyrkan: Den nuvarande kyrkan byggdes 1985 som ersättare för en träkyrka från 1868 som brunnit. Den tidigare kyrkplatsen ligger 6 km söderut i Kyrkebyn (RAÄ 3). Enligt Djurklou angavs kyrkan på 1630-talet vara förfallen, och 1639 byggdes en ny. 1692 beskrivs kyrkan som en gammal träkyrka utan torn med en liten klockställning på taket (Lhb).

Kyrkan har en täljstensfunt från mitten av 1200-talet och ett altarkrucifix av trä från 1300-talet. (KyKa 2 s 171; Djurklou 1867 s 125; Hallbäck s 62 f; Kjellin 1952 s 674.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyuj
Anunderud	1 (0)	–	0 (1)	–	–
*Bassen	1 (0)	–	–	–	–
Björkenäs	1 (0)	0 (1)	–	–	0 (1)
Boda	1 (0)	–	0 (1)	1 (0)	–
Bottner	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Bökroken	–	–	1 (1)	–	–
Bön	1 (1)	–	–	–	–
Högboda	–	–	0 (1)	–	–
Ivarsbyn	2 (1)	0 (1)	–	–	–
Juskog	1 (1)	–	–	–	–
Kyrkebyn	–	–	–	1 (1)	–
Navarsviken	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Rommenäs	1 (1)	–	–	–	–
Strömmer	1 (1)	–	–	–	–
Svensbyn	1 (0)	–	0 (1)	1 (0)	–
Summa	13 (5)	0 (4)	1 (5)	3 (1)	0 (1)

Ödegårdar VrH 1540 (endast) upptas **1 sk**, ödegård (DsH 1540:4).

1545 (endast) upptas **3 sk**, ödegårdar som tillsammans räntar 2½ får och 2 skillingar(?) (DsH 1545:10).

Östervallskogs socken



Östervallskogs socken omkring 1550.

- Anunderud** 1540 *Anndbyen* (DsH 1540:4) – 11 B, 2 e.
VrH **1 sk**, 1551 **1 sktomt**, 1564 **1 skt**; 1540 öde.
- *Bassen** 1540 *Bassen* (DsH 1540:4).
VrH 1540 (endast) **1 sk**, öde.
- Björkenäs** 1535 *Byrkenes* (GHj), 1540 *Birckenes* (DsH 1540:4) – 11 B, 4 f.
VrH **1 sk**, 1545 $\frac{1}{2}$ **sk**.
1564 **1 kyuj**.
- Boda** 1540 *Boda* (SkJbDa s 241), *Boder* (DsH 1540:4) – 11 B, 2 e.
VrH **1 sk** (1551 1 sktomt) 1564 **1 skt**; saknas 1542–45.
1540 (endast) **1 ky** (SkJbDa).
1540 upptas under Östervallskogs kyrkas uppbörd räntan 2 skilling från B (SkJbDa s 241).
- Bottner** 1535 *Bothnen* (GHj), 1540 *Bodennæn*, *Bottnnanæ* (DsH 1540:4) – 11 B, 4 g.
VrH **1 sk**, 1545 $\frac{1}{2}$ **sk** (1569 1 sk).
- Bökroken** 1564 *Krokenn* (VrH 1564:7) – 11 B, 3 e; var 1642 utjord till Bön (LSA R4:73, år 1642, se även LSA Bön R95-6:3, år 1803).
VrH **1 skt**.
- Bön** 1535 *Bön* (GHj), 1540 *Bøen* (DsH 1540:4) – 11 B, 3 f.
VrH **1 sk**.
- Högboda** 1564 *Höxboll* (VrH 1564:7) – 11 B, 3 e.
VrH 1564 **1 skt**.
- Ivarsbyn, Norra och Södra** 1535 *Iwarsbyn* (GHj), 1540 *Nordre Iwarsbyen*, *Ssødre Iwarsbyen* (DsH 1540:4) – 11 B, 4 g.
VrH **2 sk**, 1545 **1 sk** (Norra) + $\frac{1}{2}$ **sk** (Södra).

- Juskog** 1535 *Gyskogx* (GHj), 1540 *Geskoffh* (DsH 1540:4) – 11 B, 3 g.
VrH **1 sk.**
- Kyrkebyn** 1535 *Prestegårdhen* (GHj), 1540 *Stompnen i Östewallskog* (SkJbDa s 241), 1551 *Kyrkebynn* (VrH 1551:10) – 11 B, 2 f; Stommen låg 1642 norr om den dåtida kyrkan (LSA R4:70); 1891 kallas istället Svensbyn för Stommen (HdEK).
VrH **1 ky**, 1545 $\frac{1}{2}$ **ky**, 1551 **1 ky**.
1540 upptas under Holmedals stoms uppbörd K ('Stommen i Östervallskog') med räntan 2 löpar salt, $\frac{1}{2}$:0 pn gengärd och 6 dagsverken (SkJbDa s 241).
- Navarsviken** 1535 *Nawarswiken* (GHj), 1540 *Nauarssuigen* (DsH 1540:4) – 11 B, 3 f.
VrH **1 sk**, 1545 $\frac{1}{2}$ **sk**.
- Rommenäs** 1535 *Runnes* (GHj), 1540 *Rommanes* (DsH 1540:4) – 11 B, 4 f.
VrH **1 sk**.
- *Stommen** se Kyrkebyn.
- Strömmer** 1535 *Ström* (GHj), 1540 *Strømmar* (DsH 1540:4) – 11 B, 3 f; gården låg vid nuvarande Hagen (LSA R4:71, år 1642, RAÄ 103).
VrH **1 sk**.
- Svensbyn** 1540 *Swensbyn* (SkJbDa s 242), *Sunssbyen* (DsH 1540:4) – 11 B, 2 e; kallas Stommen 1891 (HdEK).
VrH **1 sk** (1540 öde) (1551 1 sktomt) 1564 **1 skt**; saknas 1542–45.
1540 (endast) **1 ky** (SkJbDa); jfr Kyrkebyn.
1540 upptas under Östervallskogs kyrkas uppbörd S med räntan 4 vita (SkJbDa s 242).

Nyeds härad

Nyeds härad skapades 1805. Området tillhörde tidigare till största delen Väse härad. I 1786 års jordebok kallas området för Nyeds bergslag (Lagerstedt s 92, SOV 1 s 26).

Nyeds socken

Socken bildades vid 1500-talets slut av hemman i Nedre Ulleruds socken, Kils härad, och Alsters och Östra Fågelviks socknar i Väse härad; socknen upptas i jordeböckerna från år 1600 (Lagerstedt s 92, SOV 1 s 45).

Älvsbacka socken

Det finns inga medeltida belägg för bebyggelsen inom Älvsbacka socken.

Älvsbacka socken bildades 1819 av gårdar som tidigare tillhört Nyeds socken (Lagerstedt s 92, SOV 1 s 45).

Näs härad

1367 i *Nessyslo* (DS 7486).

1400 (omkring) *Næshærad* (VgL s 74 not 27).

1436 i *Næss hærihæ* (RAP 2/3).

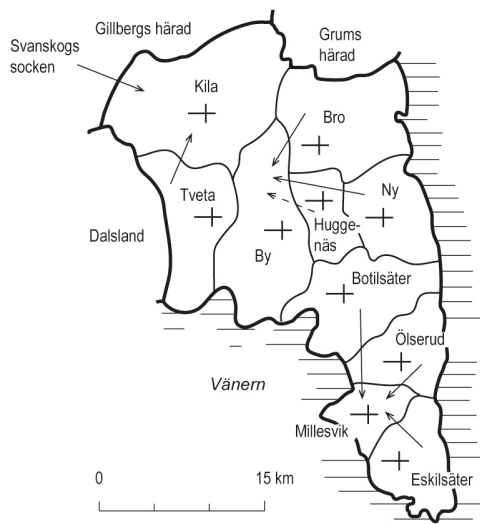
1503 *Nes herrede*, *Nesherredde* (VäSkb s 71, 98).

I Näs härad fanns, enligt en handskrift av Magnus Erikssons landslag omkring år 1400, fyra kyrkor. Näs härad omfattade då endast den södra udden av nuvarande Näs härad med socknarna Botilsäter, Eskilsäter, Millesvik och Ölserud (SOV 1 s 27).

Vid 1400-talets början lades till Näs härad delar av det nu försvunna *Slotboohærad, med de tre kyrkorna Bro, Huggenäs och Södra Ny. Ungefär vid samma tid lades även det försvunna *Sunzhærad, med de tre kyrkorna By, Kila och Tveta till Näs härad (SOV 1 s 29).

Häradsting hölls 1463 i Återslöp, By sn, och ting 1512 i Skåperud, Huggenäs sn.

Näs härad



Näs häradsgrenser och socknar omkring 1550. Lägen för medeltida kyrkor har markerats. Pilarna visar annexförhållanden 1540 (SkJb). Huggenäs socken nämns inte uttryckligen i källan, men var sannolikt annex till By socken.

Olokaliserade gods i häradet

*Hållenns

gård

1557 byter Johan Pedersson (Bååt) bort H 'i Näs sn och hd' till Svante Sture mot en gård i Kinne hd, Väster-götland (HH 1 s 387).

Botilsäters socken

1359 *parrochie Bøtrelsetra* (DS 6088, avskr).

1423 *i Bydhilssæter sokn* (RAp 2/2).

1429 *i Bøtilsæther sokn* (UUBp 12/3).

1444 *i Bøtilsæter sokn* (RAp 29/6).

1503 *Bolsetther sokken* (VäSkbs 74).

Omfattning: Botilsäters socken hade 1950 samma utbredning som under medeltiden och 1500-talet.

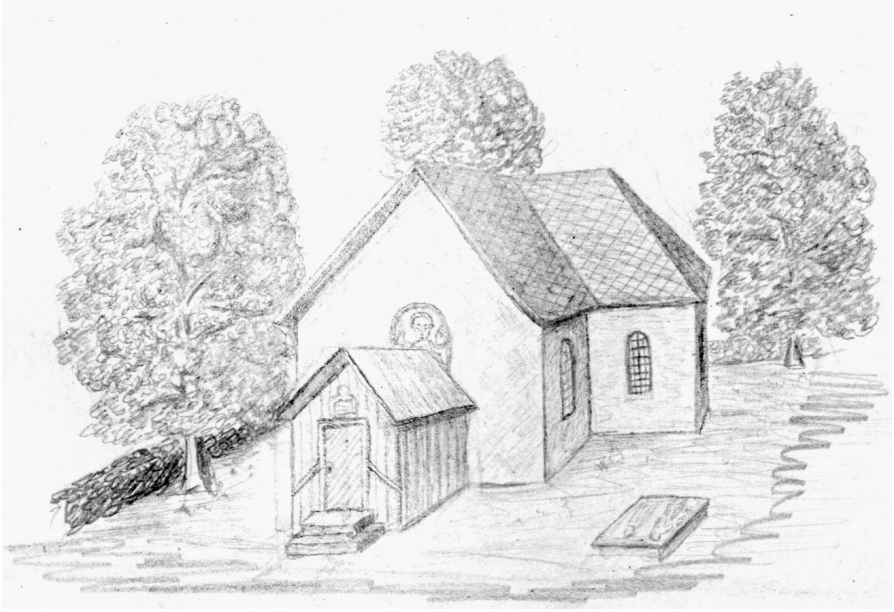
Annexförhållande: socknen är sedan reformationen annex till Millesviks socken (SkJb, SOV 11 s 4).

Kyrkan: Kyrkan är en romansk stenkyrka, utbyggd i flera omgångar efter medeltiden. Västra delen av långhusets yttermurar är bevarade. Det romanska långhuset var 8,5 m brett och minst 9 m långt. Det ursprungliga koret ersattes på 1600-talet med ett tresidigt kor jämbrett med långhuset. På 1700-talet tillbyggdes ett tvärskepp på sydsidan och ett enkelt vapenhus på västsidan. Det sistnämnda förnyades på 1800-talet, då även en sakristia på korets östsida tillkom. Trots grävningar under golvet har det ursprungliga korets form inte gått att fastställa. Ett stycke av en medeltida fönsterpost i kalksten har påträffats. (Bonnier 2006 fig 22; KyKa 2 s 76.) Vid utgrävning av kyrkans kor påträffades en mängd mynt, de äldsta från andra hälften av 1100-talet (Klackenberg 1992 s 228).

Ett romanskt tympanon i kalksten satt ännu på 1860-talet över den höga västportalen (inte sydportalen) men finns nu i SHM. Det visar Kristus som världsdomare med en knäböjande biskop på sin högra sida och Djävulen på sin vänstra sida. (Kjellin 1952 s 545 f; Djurklou 1867 s 177 f.)

Kyrkan har en sandstensfunt av västgötsk typ från slutet av 1100-talet, och lillklockan är från 1200-talet (Hallbäck s 16–20; Åmark s 253).

Botilsäters kyrka

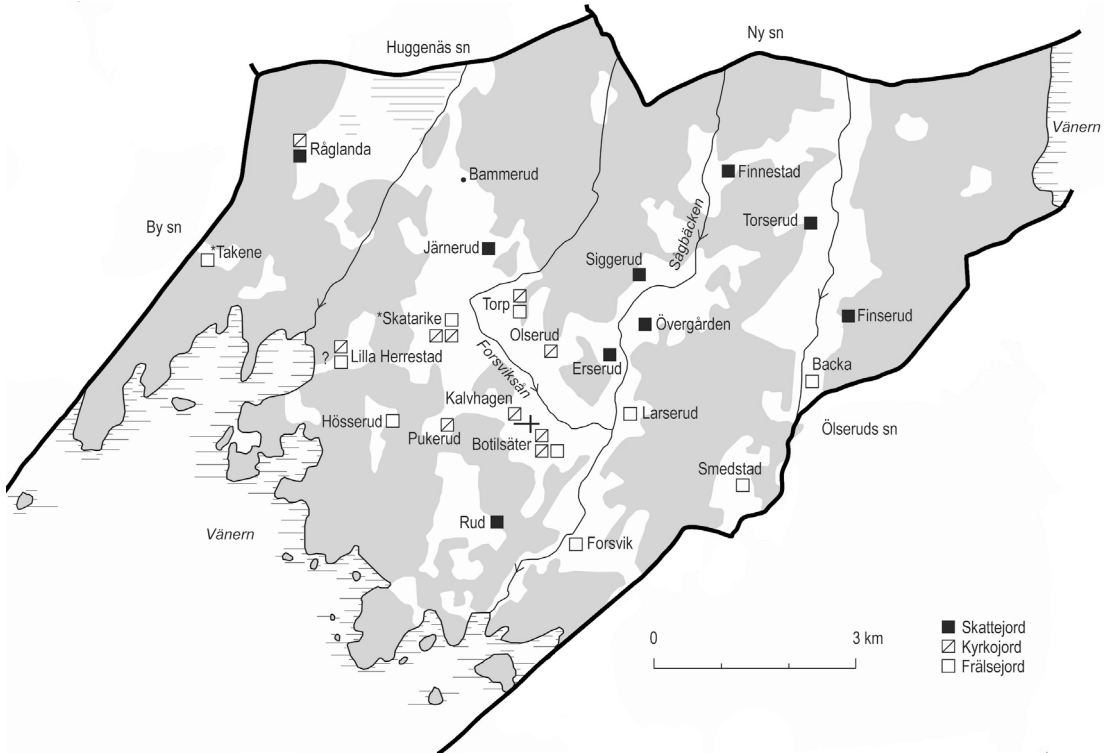


Botilsäters kyrka avtecknad från väster av N G Djurklou 1867. Tympanonreliefen syns ovanför vapenhusets takås. Foto B Bengtsson, ATA.

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyt	fr	ft
Backa	—	—	—	—	—	—	0 (1)
Botilsäter	—	—	—	2 (0)	—	1 (1)	—
Erserud	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Finnestad	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—	—
Finserud	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Forsvik	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Herrestad, Lilla	—	—	—	—	1 (0)	1 (1)	—
Hösserud	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Järnerud	1 (1)	—	0 (1)	—	—	—	—
Kalvhagen	—	—	—	1 (1)	—	—	—
Kvaldersrud	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Larserud	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Olserud	—	—	—	1 (1)	—	—	—
Pukerud	—	—	—	—	0 (1)	—	—
Rud	1 (1)	—	—	—	—	—	—
*Rulande, Lille	—	—	—	—	0 (1)	—	—
Råglanda	1 (1)	—	—	1 (0)	—	—	—
Siggerud	1 (1)	—	—	—	—	—	—
*Skatarike	—	—	—	—	2 (0)	1 (1)	—
*Skårann	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Smedstad	—	—	—	—	—	—	0 (1)
*Takene	—	—	—	—	—	—	0 (2)
Torp	—	—	—	1 (1)	—	1 (1)	—
Torsrerud	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Övergården	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Summa	8 (7)	0 (2)	0 (3)	6 (3)	3 (2)	7 (7)	0 (4)

Botilsäters socken



Botilsäters socken omkring 1550. Bammerud är markerad som ödegård. Lilla Herrestad kan även ha legat strax nordost om *Skatarike (se Lilla Herrestad nedan).

Backa

1556 *Backa* (VrH 1557:1 tl) – 10 C, 0 j.

VrH 1569 **1 frt** (1562 Brita Turesdotter /Trolle/).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i B (VrH 1557:1).

Bammerud

1518 *Bamsryd* (?RAP 21/10) – 10 C, 0 i; upptas i jB först 1585 som kyrkotorp (SOV 11 s 4).

1518 säljer Ingemar Pedersson (blad med skaft) med sin hustru och sina 'vänners' samtycke ödegården ?B till biskop Vincent i Skara domkyrka (se Ramstad, Södra Ny sn) (RAP 21/10).

Botilsäter

1417 *Bödelsäther* (B 16 f 27), 1436 *gardh Bølsæthir* (RAp 2/3), 1442 *Bödihlsäther*, *Bödellsäther* (B 16 f 31v-r, avskr), 1465 *Bødihlsäthre* (StSuSp 2/8), 1509 *Botilsäter* (DalsD nr 247), 1535 *Byn* (GHj), 1540 *Byn*, *Stompnen i Botasæther* (SkJb s 173) – 10 C, 0 i.

Gården kallas Botilsäter i 1400-talskällorna, sista gången 1509; därefter Byn.

VrH 1540–48 **2 ky**, 1544 **1 ky**; prästlandbo; saknas 1542–43.

1 fr (1562 Brita Turesdotter /Trolle/).

1417 avgör Olof Björnsson (sparre), lagman i Värmland, på extra landsting i Tingvalla, till Lars Ulfssons (Aspenäsätten) fördel en tvist mellan Lars Ulfsson och Anders Jonsson rörande Lars Ulfssons gård B, vilken Anders Jonsson med orätt hade brukat under två år (B 16 f 27).

1436 pantsätter Lars Ulfsson sin gård B till Broder Svensson (månskära och halv lilja) 'för 20 nya "arz" gyllen och 3 nobler, efter 4 mark svenska penningar på nobeln' (RAp 2/3).

1442 intygar Peder Jonsson, Arend Torgilsson och Jon Björnsson, som alla saknar sigill, att de varit närvarande i *Gharestadha, Eskilsäters sn, då Lars Ulfsson återlöste sin gård B från Anders Jonsson i guld och kläde; Anders lovar att återlämna huvudbrevet till vårfrudag på hösten (B 16 f 31v).

1442 intygar biskop Sven i Skara domkyrka och Bengt Gylta, lagman i Västergötland, att Lars Ulfsson (Aspenäsätten) inför dem på rådstugan i Skara uppvisade och uppläste ett brev på att han hade återlöst sin gård B från Anders Jonsson; Lars Ulfsson uppläste samtidigt för dem det dombrev där Värmlands lagman Olof Björnsson (sparre) tilldömt honom gården B (B 16 f 31r).

- 1465 tilldömer ärkebiskop Jöns Bengtsson (Oxenstierna), Kettil Karlsson (Vasa), biskop i Linköping och riksföreståndare, Åke Jönsson (Svarte Skåning), Erik Nilsson och Ivar Gren gården B till Ficke Bylovs omyndiga barn (se Våxnäs, Tingvalla sn, Kils hd) (StSuSp 2/8).
- 1485 tilldömer Lindorm Björnsson (Vinge), lagman i Västergötland, på landstinget i Skara, gården B till Jöns Knutsson, på hans hustrus vägnar, i tvisten med Ingemar Pedersson (blad med skaft) angående gården B; Olof Björnsson (sparre), lagman i Värmland, hade tidigare dömt gården till Lars Ulfsson (Aspenäsätten) och från Anders Jonsson; Jöns Knutsson återoppar dombrevet från 1417 och intyget från 1442 till sitt försvar (B 16 f 30).
- 1488 omnämns en jord kallad **Röntegen* som sägs ligga under Jöns Knutssons (Tre rosor) gård B; Ingemar Pedersson (blad med skaft) överlåter därför jorden till honom (B 16 f 114v).
- 1509 tillfaller B, som räntar 8 pund smör, Kristina Magnusdotter (Natt och Dag) vid skiftet med hennes bror Johan Magnusson (Natt och Dag) efter deras mor Ermegård Fickesdotter (Bylow) (se *Gharestadha, Eskilsätters sn) (DalsD nr 247).
- 1540 upptas under Millesviks stoms uppbörd dels en landbogård i 'Byn', med räntan 4 pund smör och 3 dagsverken, dels 'Stommen i Botilsäter' med samma ränta som landbogården (SkJb s 173).
- 1556 upptas fyra tiondepliktiga hushåll i 'Byn' (VrH 1557:1).

Byn

Se Botilsäter.

Erserud1503 *Eriksret*, *Erixret* (VäSkb s 73, 74) – 10 C, 0 i.VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i E till 1:0 pn, vilket erläggs som del i en ox i Våle, Södra Ny sn (VäSkb s 73, 74).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i E (VrH 1557:1).

- Finnestad** 1540 *Ffinnesta* (VrH 1540:5) – 10 C, 0 j.
VrH **1 sk**, 1543 **1 skt**, 1569 **1 sk**, 1571 $\frac{1}{2}$ **sk**; innehas av länsman vissa år; redovisas 1550–51 i Kila sn.
- Finntorp** 1564 *Finnatorpit* (VrH 1564:6 tl) – 10 C, 0 h; bebyggelse-lämningar efter gården finns ca 350 m öster om nuvarande Anneberg (RAÅ 104:1); lokaliseringen framgår av en karta från 1744 (LSA Botilsäters sn R8-1:1).
1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i F (VrH 1564:6 tl); gården saknas i årliga räntan under den här undersökta perioden.
- Finserud** 1503 *Fynsret, Finsret* (VäSkb s 74) – 10 C, 0 j.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i F till 0:7 pn, men Halvar i F betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Gaperhult, Eskilsäters sn, och Valdersrud, Eskilsäters sn (VäSkb s 74).
1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i F (VrH 1557:1).
- Forsvik** 1429 *Fors* (UUBp 12/3) – 9 C, 9 i.
VrH **1 fr** (1562 Sigge Larsson /Sparre av Rossvik/; död efter 1565).
1429 säljer Erik Torbjörnsson (?tre växter med rötter) i Hökerkulla, Tysslinge sn, Närke, bland annat F, som han ärvt av Ramfrid, änka efter Mats Henriksson, till Björn Nilsson (Vinge) (se Hällsbäck, Gillberga sn, Gillberga hd) (UUBp 12/3).
1444 säljer Erik Torbjörnsson i Hökerkulla bland annat F till Björn Nilsson (Vinge), lagman i Värmland (se Kättebacka, Gillberga sn, Gillbergs hd) (RAP 29/6).
1463 ger Lindorm Björnsson (Vinge) F och Averstad, Ölseruds sn, vilka tillsammans räntar 14 pund smör och 6 tunnor bjugg (korn), samt gårdar i Väster-götland, i morgongåva till sin hustru Cecilia Simons-dotter (båt) (B 16 f 70v f).

1467 ger Lindorm Björnsson F, som räntar 8 pund smör och 4 tunnor korn, och Averstad, Ölseruds sn, samt gårdar i Västergötland i morgongåva till sin hustru Birgitta Mårtensdotter (Svan) (ShSp 25/5).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i F (VrH 1557:1).

Herrestad,

Lilla

1401 *Horrestadha* (SD 1), 1540 *Huristada*, *Haristada* (SkJb s 173), 1550-tal *Haristada*, *Huristan* (FoR 10:59); första belägg på *Lilla Härstad* är 1788 (SOV 11 s 6) – 10 C, 0 i; låg möjligen på platsen för nuvarande Lilla Herrestad, jfr dock det ängsområde som 1647 tillhör Järnerud och kallas "Håresta". Denna äng ligger vid Forsviksån och gränsar till Södra Torp (se kartor LSA Järnerud R1: 198–99 och LSA Södra Torp R1:200); för namndiskussion se *Skatarike.

VrH 1540 (endast) **1 kyt** (SkJb).

1 fr (1562 Jöran Eriksson /Gyllenstierna/).

Troligen är det torp under *Skatarike som 1540 kallas *Huristada* och den tomt under *Skatarike, som på 1550-talet kallas *Huristan* samma plats och avser Lilla Herrestad.

1401 byter Agmund Hatt till sig gårdarna H och Västbro, Bro sn, från Gustav Magnusson (Roos av Horshaga) mot gårdar som han ärvt och köpt i Västergötland (SD 1).

1540 upptas under Ölseruds kyrkas uppbörd torpet *Huristada*, som ligger under *Skatarike och är Karl Bengtssons (Vinstorpaätten) gods; torpet räntade 1 pund torr lax till prästen i Millesvik, vilket nu fogden förbjudit (SkJb s 173).

1550-tal upptas bland Anna Karlsdotters (Vinstorpaätten) arvegoods H, tillhörande *Skatarike rättardöme, med utsädet 8 tunnor spannmål, äng till 20 lass hö, gott utrymme för mulbete, god näver- och timmerskog, passligt fiskevatten, en obyggd kvarnström och humlegård till ½ lispund; gården räntar 4 lispund landgillesmör, 1 lispund gengärdsgäddor och 6 hästars fodring (FoR 10:59).

Vid samma tid upptas bland Annas arvegods en 'tomt' som kallas *Huristan*, vilken används för virke (jfr torpet *Hurisstada* 1540) (FoR 10:59).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i H (VrH 1557:1).

Herrestad,

Stora

Se *Skatarike.

*Hurisstada

Se Lilla Herrestad.

Hösserud

1535 *Hossterudh*(?) (GHj), 1540 *Höserudh* (VrH 1540.5) – 10 C, 0 i.

VrH **1 fr** (1562 Jöran Eriksson /Gyllenstierna/).

1550 vittnar Anders i H på landsting i Millesvik, Millesviks sn (Eklund s 42).

1550-talet upptas bland Anna Karlsdotters (Vinstorpaätten) arvegods en gård i H, tillhörande *Skatarike rättardöme, med sank åker till 6 tunnors utsäde och äng till 16 lass hö, 'passligt' fiskevatten i Vänern, gott mulbete, rymlig timmer- och näverskog och humlegård till 1 lispund; räntan uppgår till 4 lispund landgillesmör, 1 lispund gengärdsgäddor och 6 hästars fodring (FoR 10:59).

Järnerud

1503 *Jerneret* (VäSkb s 74) – 10 C, 0 i.

VrH **1 sk**.

1568 **1 skt**.

1503 uppgår oxskatten i J till 0:10 pn, men Anders i J betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Siggerud (VäSkb s 74).

1512 är Anders i J faste på tinget i Skåperud, Huggenäs sn (DbSp u d, SDHK 37124).

1556 upptas fem tiondepliktiga hushåll i J (VrH 1557:1).

- Kalvhagen** 1535 *Kalffvehagen* (GHj), 1540 *Kaluehage* (VrH 1540:5) – 10 C, 0 i; övergiven bytomt med bebyggelseämningar finns direkt nordost om Botilsätters kyrka (RAÄ 61:1, LSA Kalvhagen RI:195, år 1697).
VrH **1 ky**; prästlandbo.
1548 tillhör gården i K präststommen i Millesviks gäll (VrH 1548:1).
- Kvaldersrud** 1571 *Quarttz rudh* (VrH 1571:8) – 10 C, 0 j.
VrH 1571 **1 skt**.
- Larserud** 1509 *Larenserydh* (DalsD nr 247), 1540 *Larensrudh* (VrH 1540:5) – 10 C, 0 j.
VrH **1 fr**; 1568 halva öde (1562 Brita Turesdotter /Trolle/).
1509 tillfaller L, som räntar 3 pund smör, Kristina Magnusdotter (Natt och Dag) vid skiftet med hennes bror Johan Magnusson (Natt och Dag) efter deras mor Ermegård Fickesdotter (Bylow) (se *Gharestadha, Eskilsätters sn) (DalsD nr 247).
1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i L (VrH 1557:1).
- Olserud** 1535 *Olzrudh* (GHj), 1540 *Olsrydh* (SkJb s 173) – 10 C, 0 i.
VrH **1 ky**; prästlandbo.
1551 (endast) **1 kyt**.
1540 upptas under Millesviks stoms uppbörd en landbogård i O med räntan 2 pund smör och 3 dagsverken (SkJb s 173).
1548 tillhör gården i O präststommen i Millesviks gäll (VrH 1548:1).
1551 upptas ett icke namngivet torp under O tillhörande kyrkan som ligger i skogen och används för fågång (VrH 1551:6).

- Pukerud** 1550-tal *Pukeryd* (AoE 19:2 odat), 1556 *Pukarød* (VrH 1557:1 t1) – 10 C, 0 i.
 VrH 1568 **1 kyt**.
 1550-tal upptas ett torp tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2 odat).
 1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i P (VrH 1557:1).
- Rud** 1503 *Rwd* (VäSkb s 74) – 9 C, 9 i.
 VrH **1 sk** (saknas 1568–71).
 1503 uppgår oxskatten i R till 0:6 pn (VäSkb s 74).
 1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i R (VrH 1557:1).
- *Rulande,**
 Lille 1550-tal(?) *Lille Rulande* (AoE 19:2, odat); jfr Råglanda.
 VrH 1568 **1 kyt**.
 1550-tal upptas ett torp i R tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2 odat).
- Råglanda** 1503 *Rotland, Rollandhe* (VäSkb s 71, 72), 1540 *Rwdlandet* (SkJb s 173) – 10 C, 0 i.
 VrH **1 sk**; räntan innehas av länsman vissa år.
 1540 (endast) **1 ky**, öde (SkJb), jfr *Rulande, Lille.
 1503 uppgår oxskatten i R till ½:0 pn, av vilket 0:2 betalas i Västra Uggelsäter, Huggenäs sn, och det resterande beloppet 0:2 erläggs i pengar (VäSkb s 71, 72).
 1540 upptas under Botilsäters kyrkas uppbörd en ödegård under R, vilken räntar smör, oklart hur mycket [textbortfall] (SkJb s 173).
- *Röntegen** Se Botilsäter 1488.

Siggerud

1503 *Siggivet, Siggeret* (VäSkb s 74) – 10 C, 0 j.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn, av vilket 0:6 pn erläggs som del i en oxe i Järnerud och det resterande beloppet på 0:2 betalas i pengar (VäSkb s 74).

1556 upptas fem tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1557:1).

***Skatarike,**
nu (Stora)
Herrestad

1481 *Skatarike* (UUBpp 19/3, avskr, UUBp 16/6), 1540 *Skadrikis gård* (SkJb s 173); första belägg på *Stora Herrestad* från 1815 (SOV 11 s 6) – 10 C, 0 i; platsen för *Skatarike är identisk med (Stora) Herrestad (LSA Botilsätters sn R8-1:1, år 1744).

VrH 1540 (endast) **2 kyt**, öde (SkJb).

1 fr (1562 Jöran Eriksson /Gyllenstierna/).

*Skatarike rättardöme omtalas på 1550-talet bland Anna Karlsdotters (Vinstorpaätten) arvegod; rättardömet omfattade då gårdarna *Skatarike, Hösserud, Lilla Herrestad, två nybyggen i Takene, denna sn, gården Brosäter, Bro sn, Näs hd, samt gården Romstad, Tingvalla sn, Kils hd (FoR 10:59).

1481 säljer Gunnur Torbergsdotter (Käruling), änka efter Erik Holmstensson (Rosenstråle), med sonen Holmsten Erikssons samtycke, gården *Skatarike med fyra underlydande (ej namngivna) gårdar 'på Näset' i Värmland till Karl Bengtsson (Vinstorpaätten) för 150 mark svenska i 'silver och guld'; varken Gunnur eller hennes son Holmsten uppges ha sigill (UUBpp 19/3, avskr). – Gården ingick troligen bland de icke namngivna gods som omtalas 1447 och som Gunnur fått i hemgift av sina föräldrar (se Oidentifierade egendomar i Inledningen s 75) (UUBp 6/7).

Tre månader senare utfärdas ett nytt brev med i huvudsak samma innehåll, i vilket det framgår att både öar, fiskevatten, kvarnar och torp tillhör godset, och där nu hennes två söner Holmsten Eriksson och Jöns Eriksson samtycker till försäljningen och tillsammans med Gunnur själv sigillerar (UUBp 16/6).

1540 upptas två små ödetorp utan namn som hör till S (*Harisstada*: troligen felskrivning för *Skatarike) och är Karl Bengtssons (Vinstorpaätten) gods; torpen tillhör Ölseruds kyrka, men kyrkan har inte fått in någon ränta på många år (SkJb s 173).

1550-tal upptas bland Anna Karlsdotters (Vinstorpaätten) arvegoods gården *Skatarike med utsädet 20 tunnor spannmål och äng till 80 lass hö. Till gården hör en liten bäckkvarn, god näverskog, passligt fiskevatten, en del i allmänningsholmen och humlegård till 2 lispund; gården räntar 9 lispund landgillsmör, 2 lispund gengärdsgäddor samt 12 hästars fodring (FoR 10:59).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i *Skatarike (VrH 1557:1).

***Skårann** 1571 *Skårann* (VrH 1571:8).

VrH 1571 **1 skt**; 1571 öde.

Smedstad 1429 *Smitztakan* (UUBp 12/3), 1444 *Smitztakena* (RAp 29/6) – 9 C, 9 j.

VrH 1569 **1 frt** (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).

1429 säljer Erik Torbjörnsson (?tre växter med rötter) i Hökerkulla, Tysslinge sn, Närke, bland annat S, som han ärvt av Ramfrid, änka efter Mats Henriksson, till Björn Nilsson (Vinge) (se Hällsbäck, Gillberga sn, Gillbergs hd) (UUBp 12/3).

1444 säljer Erik Torbjörnsson i Hökerkulla bland annat S till Björn Nilsson, lagman i Värmland (se Kättebacka, Gillberga sn, Gillbergs hd) (RAp 29/6).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1557:1).

***Stommen** Se Botilsäter.

***Takene**

1550-tal *Takene* (FoR 10:59) – 10 C, 0 h; kallas senare Uddstorp (SOV 11 s 9); bebyggelselämningar finns ca 800 m nordväst om Anneberg (RAÄ 105).

VrH 1569 **1 frt**, 1571 **2 frt** (1562 Jöran Eriksson /Gyllenstierna/).

1550-tal upptas bland Anna Karlsdotters (Vinstorpaätten) arvegods två nybyggen i T, under *Skatarike rättardöme; det ena nybygget sår 2 skeppor spannmål och har äng till 6 lass hö, passligt fiskevatten, god näverskog och utrymme och räntar 1:0 pn i landgille; det andra nybygget sår 3 skeppor spannmål, har äng till 6 lass hö, litet utrymme på grund av bergig terräng, och räntar 1:0 pn i landgille (se Stora Herrestad) (FoR 10:59).

Torp, Norra och Södra

1423 *Thorp* (RAp 2/2) – 10 C, 0 i.

VrH **1 ky**; prästlandbo.

1 fr (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).

1423 testamenterar Katarina Magnusdotter gårdarna T, Tolerud, Huggenäs sn, och halva Mellbyn, Bro sn, som hon fått i morgongåva av sin tidigare make Gregers Sonesson, samt tredjedelen (dvs hustrudelen) av de köpegods de förvärvat tillsammans (sk avlingegods), till sin nuvarande make väpnaren Helge Sixtensson (bjälke); om Helge dör efter henne ska godsen ges till fattiga kyrkor (RAp 2/2).

1427 upplåter Björn Nilsson (Vinge), i samband med arvskiftet efter sin mor, sin fäderneärvda gård ?T till Arne Siggesson, vilken varit gift med Björns mor; Arne får tillgång till gårdarna under sin livstid (se Hammar, Väse sn, Väse hd) (Rääfs Dipl II 18/10); kan även avse Torp i Millesviks sn.

1455 ger Olof Björnsson (Vinge), lagman i Värmland, sin hustru Ragnhild Pedersdotter ?T i morgongåva (se Säffle, By sn) (UUBp 21/10); kan även avse Torp, Millesviks sn.

1540 upptas under Botilsäters kyrkas uppbörd en landbogård i T med räntan 2 pund smör (SkJb s 173).

1548 tillhör den kyrkliga gården i T kyrkans gods i Millesviks gäll (VrH 1548:1).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i T och två tiondepliktiga hushåll i Södra T (VrH 1557:1).

Torserud

1503 *Toresret, Toret* (VäSkb s 73, 74) – 10 C, 0 j.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i T till 0:6 pn, av vilket 0:3 pn erläggs som del i en ox i Ekhammar, Ölseruds sn, och 0:3 pn erläggs som del i en ox i Knappa, Ölseruds sn (VäSkb s 73, 74).

1556 upptas fem tiondepliktiga hushåll i T (VrH 1557:1).

Uddstorp

Se *Takene.

Övergården

1556 *Öwergålen* (VrH 1557:1 tl) – 10 C, 0 j.

VrH 1568 **1 skt**, 1571 $\frac{1}{2}$ **sk.**

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i Ö (VrH 1557:1).

Bro socken

1367 *Bro soken* (DS 7486).

1414 *i Broo sokn, Actum parochia Broo* (SD 1918).

1423 *i Bro sokn* (RAp 2/2).

Omfattning: Socknen hade 1950 samma utbredning som under medeltiden och 1500-talet.

Annexförhållande: Socknen var vid reformationen annex till By socken (SkJb, SOV 11 s 10).

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan har oviss ålder. Den är en salkyrka med tresidigt kor som 1692 betecknas som en gammal kyrka av sten med torn (Lhb). Delar av långhuset kan därför vara medeltida. Tornet förnyades omkring 1770, och sakristia tillkom 1815. (KyKa 2 s 79.)

Kyrkan har en fragmentarisk sandstensfunt som osäkert kan dateras till omkring 1200. Lillklockan är från 1200-talet. (Hallbäck s 26 f; Åmark s 252.)

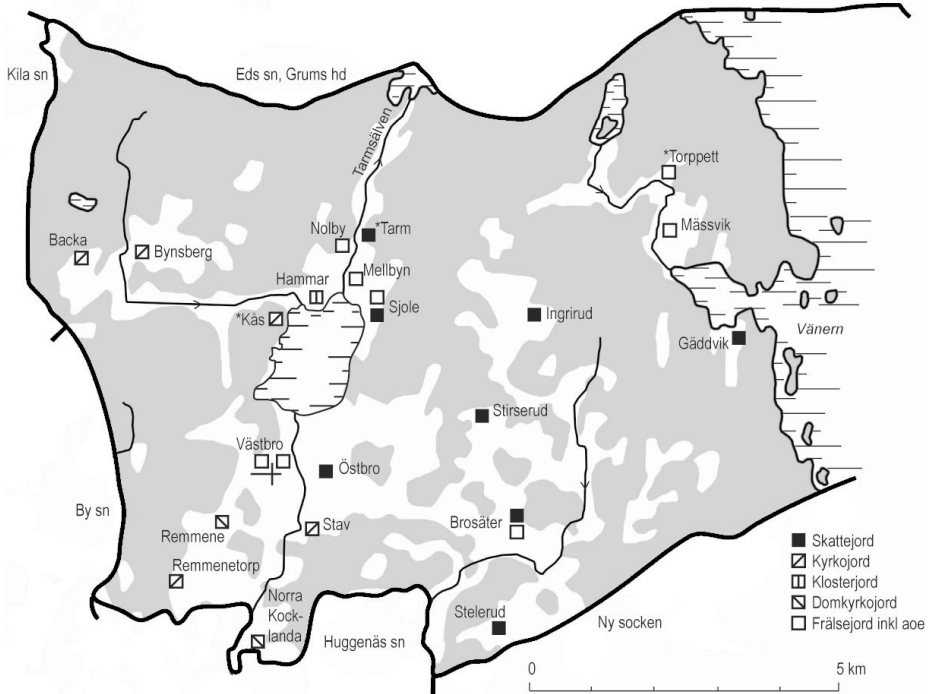
Olokaliserat 1550-tal upptas en äng på okänd plats tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

Antal jordeboksenheter Vrh 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	kr	ky	kyl	dky	kl	fr
*Amundarwdh	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—
Backa	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—	—
Brosäter	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Bynsberg	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—	—
Gäddvik	—	—	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Hammar	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Hasselbacka	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—	—
Ingrirud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Kocklanda, N	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—	—
*Kås	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—	—
Källserud	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—	—
Mellbyn	—	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Mässvik	—	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Mölnslätten	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—
Nolby	—	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Remmene	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—	—
Remmenetorp	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—	—
Sjole	1 (1)	—	—	—	1 (0)	—	—	—	1 (1)
Stav	—	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—
Stelerud	1 (0)	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Stirserud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
*Stommen	—	—	—	—	1 (0)	—	—	—	—
*Tarm	—	0 (1)	1 (0)	—	—	—	—	—	—
Västbro	—	—	—	—	—	—	—	—	2 (2)
Östbro	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	6 (5)	0 (1)	2 (3)	0 (1)	3 (1)	0 (6)	2 (2)	1 (1)	7 (7)

Dessutom redovisar källorna **0(1) krt** i *Nytage och **0(1) frt** i *Torppett.

Bro socken



Bro socken omkring 1550. Brosjön har rekonstruerats (HdEK).

***Amundarwdh** 1571 *Amundarwdh* (VrH 1571:8).

VrH 1571 (endast) **1 skt**, öde.

Backa 1556 *Backa* (VrH 1557:1) – 10 C, 3 h.

VrH 1568 **1 kyt**.

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i B (VrH 1557:1).

Bro se Östbro.

Brosäter, Västra

och Östra 1414 *mith gootz Brosæter, i Brosæther* (SD 1918) – 10 C, 3 i (Västra) och 10 C, 2 i (Östra).

VrH 1 sk.

1 fr (1562 Brita Larsdotter /Tre rosor/).

1414 skänker Assur Haldorson sitt gods B till sin 'älskade vän och frände' Tore Gislesson mot att Tore ger honom uppehälle under Assurs livstid; godset ges 'med fäst och omfärd' då Assur tidigare uppbjudit godset till sina arvingar vid tre sockenstämmor, men de var inte intresserade av att 'föda och ge Assur kläde' för hans uppehälle (SD 1918).

I samband med jordtransaktionen är Götar i B faste (SD 1918).

1503 uppgår oxskatten i B till 0:9 pn, men Olof i B betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:14 pn; mellanskillnaden erhålls från Hargene, By sn (VäSkb s 73, 94).

1550 vittnar Sven i B på lagmansting i Millesvik, Millesviks sn (Eklund s 42).

1550-tal upptas bland Anna Karlsdotters (Vinstorpaätten) arvegoods en gård i B hörande till *Skatarike rättardöme med utsäde 15 tunnor spannmål, äng till 24 lass hö, gott mulbete, outnyttjat land ('utrymme'), ved- och timmerskog och passligt fiskevatten; gården räntar 4 lispund landgillsmör, 1 lispund gengärdsgäddor, samt 6 hästars fodring (se *Skatarike, Botilsätters sn) (FoR 10:59).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i B (VrH 1557:1).

Bynsberg

1550-tal *Byn* (AoE 19:2 odat), 1556 *Byn* (VrH 1557:1 tl) – 10 C, 3 h.

VrH 1568 1 kyt.

1550-tal upptas ett torp tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2 odat).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i B (VrH 1557:1).

Gäddvik

1503 *Gettewig* (VäSkb s 73) – 10 C, 3 j.

VrH **1 skt** (1545 1 krt); redovisas omväxlande i olika socknar: 1540–43 i Huggenäs sn, 1545–48 i By sn, 1550–51 i Kila sn, 1556 och 1564 i Bro sn (tiondelängd), 1568–69 i Södra Ny sn, 1571–72 i Bro sn.

1503 uppgår oxskatten i G till 0:0:2 pn (VäSkb s 73).

Hammar

1350 *prediis nostris in Hamær* (DS 4518), 1540 *Hammer* (VrH 1540:5) – 10 C, 3 i.

VrH 1 guhkl.

1350 skänker Gustav Tunesson (Vingätten), lagman i Värmland, och hans hustru Mektild Lydersdotter (van Kyren) för deras fosterdotter Katarinas inträde i Rackeby (Gudhems) kloster sina gods i H och i Västergötland till klostret (DS 4518).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i H (VrH 1557:1).

Hasslebacka

1564 *Haslebacka* (VrH 1564:6 tl) – 10 C, 4 h; låg ca 800 meter norr om om Bynsberg (HDEK).

VrH 1571 **1 kyt**.

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i H (VrH 1564:6 tl).

Ingrirud

1463 *i Ingeriderud* (OtToLb s 106) – 10 C, 3 i.

VrH **1 sk** (1568 delvis öde) (1569 ½ sk, öde) 1571 **1 sk** (halva öde 1571).

1463 är Reder i I faste på häradsting hållet i Återslöp, By sn (OtToLb s 106).

1503 uppgår oxskatten i I till 0:9 pn, men Anders i I betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:22 pn; mellanskillnaden erhålls från Flåvik, Eskilsätters sn, och Grorud, Södra Ny sn (VäSkb s 72, 94).

Kocklanda,

Norra

1535 *Cocklande* (GHj), 1540 *Koglanda* (SkJb s 5) – 10 C, 2 h; byn ligger på gränsen mellan Bro och Huggenäs socknar med Norra Kocklanda i Bro sn och Södra Kocklanda i Huggenäs sn.

VrH **1 dky** (1550 1 ky); 1569 öde.

1535 upptas båda gårdarna i K under Bro sn (GHj).

1540 har Skara domkyrka en gård i K med räntan 2 [pund] smör (SkJb s 5).

1550 och 1556 se Södra Kocklanda, Huggenäs sn.

Kocklanda,

Södra

se Huggenäs sn.

***Kås**

1548 *Kås* (VrH 1548:1) – 10 C, 3 h; gården låg ca 2 km norr om Bro kyrka på Hammars marker (LSA Hammar R10-14:1, år 1694), där bebyggelseämningar med fossil åkermark har påträffats (RAÅ 323, RAÅ 185).

VrH 1548 **1 kyt**.

1548 tillhör torpet i K präststommen i By sn; innehas nu fritt av fogden Per Larsson (Ramstaätten) på Östbro (VrH 1548:1).

Källserud

1571 *KäälzRwdh* (VrH 1571:8) – 10 C, 3 i.

VrH 1571 **1 kyt**.

Mellbyn

1423 *Mædhilbyn* (RAp 2/2) – 10 C, 3 i.

VrH **1 fr** (1569 öde, 1571 två tredjedelar öde) (1562 Per Larsson /Ramstaätten/).

1423 testamenterar Katarina Magnusdotter halva M till sin make väpnaren Helge Sixtensson (bjälke) (se Torp, Botilsätters sn) (RAp 2/2).

- Mässvik** 1367 *Messowich, badha Messvikana* (DS 7486), 1414 *i Mæssæwik* (SD 1918) – 10 C, 3 j.
- VrH **1 fr**, 1548 **1 aoe**, 1568 **1 fr** (1562 Sten Eriksson /Leijonhufvud/).
- 1367 säljer Ingel i M 'båda gårdarna' i M till Erik Kettilson (Puke), riddare och marsk i Sverige (DS 7486).
- 1414 är Jon i M faste (SD 1918).
- 1550 (omkr) har Margareta Eriksdotter (Leijonhufvud) (död 1551) en gård i M som räntar 4 pund smör (se Trossnäs, Nors sn, Grums hd) (Rött nr 299).
- 1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i M (VrH 1557:1).
- Mölslätten** 1564 *Mölneslet* (VrH 1564:6 tl) – 10 C, 3 i.
- VrH 1571 **1 skt**.
- 1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i M (VrH 1564:6 tl).
- Nolby** 1440 *i Nordby* (RAp 19/1), 1540 *Nordby* (VrH 1540:5) – 10 C, 3 i; gårdens exakta lokalisering är oklar, men den låg norr om Hammar och öster om Hammars skolhus (LSA R10-14:1, år 1694, LMA 17-bro-100, år 1913); en del av byns mark anslogs till Hammars skolhus 1881 (LMA 17-bro-avs19).
- VrH **1 fr**; 1569 öde, 1571 halva öde (1562 Krister Larsson /Hjortöätten/).
- Nolby är 1440 sannolikt sätesgård för Ingegerd Magnusdotters föräldrar (se notisen 1440) (RAp 19/1); Ingegerd Magnusdotter var änka efter Bengt Magnusson (Magnus Logassons ätt) (död 1438) (se RAp 1435 29/6).
- 1440 utfärdar Knut Brynolfsson (Roos) morgongåvobrev i N till sin hustru Ingegerd Magnusdotter i N (RAp 19/1).

1554 gör Lars Tidemansson (Hjortöätten) 'ett vänligt byte' med sina barn varvid sonen Gotskalk Larsson (Hjortöätten) får jord (ospecificerad) i Värmland som räntar 26 pund smör; sonen Krister får jord i Hanekinds hd, Östergötland (se även DMS 4:5 s 139) (Sv-HoA E VI a 2aa:3, nr 3). – Jorden har uppenbarligen kommit i sonen Krister Larssons ägo före 1562 (FoR); Krister äger 1562 dessutom jord i Västbro, denna sn, och i Segmon, Eds sn, varför man kan anta att dessa gårdar ingick i bytet 1554.

***Nytage**

1551 *Nytage, Nitakan* (GR 22 s 85, 254), 1556 *Nytan* (VrH 1557:1 tl).

VrH 1568 **1 krt**; 1571 uppbär fogden Per Larsson (Ramstaätten) i Östbro räntan.

1551 uppmanar Gustav I Brunte Olsson och Per Larsson (Ramstaätten) att de före midsommar ska mötas angående N; i slutet av juni ber Gustav I Harald Lake att rannsaka om antingen Brunte Olsson i Åsunda, Segerstads sn, Grums hd, eller Per Larsson har haft ödetorpet N utan att betala skatt till kronan för det (GR 22 s 85, 254).

1552 förbjuder Gustav I Per Larsson att hindra Brunte Olsson i Åsunda, Segerstads sn, Grums hd, att bruka kronans torp N, vilket uppges vara nyupptaget; Gustav I betonar att torpet tillhör kronan och inte är arv och eget (GR 23 s 191).

1556 och 1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i N (VrH 1557:1, VrH 1564:6 tl).

Remmene

1512 *i Remene* (DbSp u d, SDHK 37124) – 10 C, 2 h.

VrH **1 dky**.

1512 är Erik i R faste på ting i Skåperud, Huggenäs sn (DbSp u d, SDHK 37124).

1540 har Skara domkyrka en gård i R med räntan 2 pund smör (SkJb s 5).

**Remmene-
torp**

1556 *Torppet* (?VrH 1557:1 tl), 1564 *Törpith* (?VrH 1564:6),
1571 *Rämmenne Torp* (VrH 1571:8) – 10 C, 2 h.

VrH 1571 **1 kyt**.

1556 och 1564 upptas troligen ett tiondepliktigt hushåll i R (kallas 'Torpet'); redovisas båda gångerna direkt efter Remmene (VrH 1557:1 tl, 1564:6 tl).

**Sjole, Norra
och Södra**

1503 *Skulle* (VäSkb s 73), 1510-tal *Skyvla* (C 20 f 1v), 1540 *Skyöla* (SkJb s 172) – gårdarna låg ca 450 meter sydost om Mellbyn (LSA Sjole Södra R1:234, år 1647, LSA Sjole Norra R10-34:1, år 1694, RAÄ 107).

VrH **1 sk**, 1542 **1 kr**, 1568 **1 sk**, delas 1571 upp i **1 sk** (två tredjedelar) + **1 krt**.

1540 (endast) **1 ky**; prästlandbo ('en tredjedel av Sjole'; jfr ovan) (SkJb), 1548–69 $\frac{1}{2}$ **ky**.

1 fr (1562 Karin Eriksdotter /Bielke/).

1503 uppgår oxskatten i S till 0:6 pn (VäSkb s 73).

1510-tal upptas S, med räntan 3 hundra järn och 1 pund gäddor, i förteckningen över Johan Beses gods i Värmland (C 20 f 1v).

1514 upptas S, som räntar 3 hundra järn, i Gunhild Johansdotters (Bese) jordebok (C 21 f 10v).

1540 upptas under By stoms uppbörd tredjedelen av en gård i S, med räntan $1\frac{1}{2}$ pund smör, som ligger under prästbordet (SkJb s 172).

1548 har By sockenkyrka en gård i S (VrH 1548:1).

1553 har Gunhild Johansdotter (Bese) en gård i S som räntar 2 hundra järn och hel fodring; gården ingår i Råda rättardöme (se Råda, Gillberga sn, Gillbergs hd) (BiS E 1986).

1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok en gård i S med samma ränta som tidigare; åkerns utäde är 12 spann, ängen ger 16 lass hö och till gården hör passligt fiskevatten, mulbete och vedbrand, samt ett kvarnställ som mal höst och vår (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

Stav

1535 *Sstaff* (GHj) – 10 C, 2 i.

VrH **1 ky**; prästlandbo.

1548 tillhör gården präststommen i By sn; innehas nu av fogden Per Larsson (Ramstaätten) på Östbro (VrH 1548:1).

Stelerud

1503 *Styrderet, Stirderet* (VäSkb s 73) – 10 C, 2 i.

VrH **1 sk**, 1572 **1 kr**; 1569–71 öde.

1503 uppgår oxskatten i S till ½:0 pn, vilket betalas som del i en ox i Våle, Södra Ny sn (VäSkb s 73).

Stirserud

1503 *Strysret* (VäSkb s 72) – 10 C, 3 i.

VrH **1 sk**; 1569 öde.

1503 uppgår oxskatten i S till 0:6 pn (VäSkb s 72).

1512 är Peder i S faste på ting i Skåperud, Huggenäs sn (DbSp u d, SDHK 37124).

***Stommen**

1540 *Stompen i Broo* (SkJb s 172).

VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJb).

1540 upptas under By stoms uppbörd S i Bro med räntan 4 pund smör och 4 dagsverken (SkJb s 172).

***Tarm**

1503 *Thærym* (VäSkb s 73) – 10 C, 3 i; gården låg ca 1 km nordost om nuvarande gården Hammar längs med Tarmsälven, där bebyggelseämningar finns (RAÄ 321, karta LSA Tarm R1:235, år 1647).

VrH **1 skt**, 1543 **1 sk**, 1568 ½ **sk** (1571 1 skt).

1503 uppgår oxskatten i T till ½:0 pn (VäSkb s 73).

- *Torppett** 1556 *Torppett* (VrH 1557:1 tl), 1568 *Mässewiik törp* (VrH 1568:14) – 10 C, 4 j; låg ca 900 m norr om Mässvik (LSA R10-24:1, år 1744).
- VrH 1568 **1 frt**; 1569 öde (1562 Sten Eriksson /Leijonhufvud/).
- 1556 och 1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i T (VrH 1557:1, VrH 1564:6).

Värmlandsbro Se Östbro.

- Västbro** 1401 *Wesbro* (SD 1) – 10 C, 3 h.
- VrH **2 fr**; 1569 en gård öde, 1571 båda gårdarna öde (1562 Krister Larsson /Hjortöätten/).
- 1401 byter Agmund Hatt till sig Västbro från Gustav Magnusson (Roos av Horshaga) (se Herrestad, Botilsäters sn) (SD 1).
- 1554 Se Nolby.

- Östbro** 1535 *Øsbro* (GHj), 1540 *Bro* (VrH 1540:5) – 10 C, 3 i.
- VrH **1 sk**; förlänt till fogden Per Larsson (Ramstaätten) från 1545 (VrH).
- Till Östbro skriver sig fogden Per Larsson (Ramstaätten) 1551–71 (GR 22 s 85, SoH 1973:1 s 168, VrH 1568:14, VrH 1571:8); möjligen redan från 1545 (VrH).
- 1522 förlänar Gustav I gården Ö till Jon Pik att bruka och behålla och lägga under frälse; gården hade tidigare ärvts av Jon Piks hustru Kerstin (Reddep B II:7 f 2302ff).
- 1544 säljer Kerstin, Jon Piks änka, Ö till bröderna Nils Larsson (Ramstaätten) och Per Larsson (Ramstaätten) (Reddep B II:7 f 2302 ff).
- 1547 förlänar Gustav I två skattegårdar till Per Larsson: Ö och Högsäter, Gillberga sn, Gillbergs hd, vilka är Pers Larssons rätta arv och skall räknas som frälse (Reddep B II:7 f 2302ff).

1549 säljer Kerstin, Jon Piks änka, Ö till 'sin systerson' Per Larsson för 180 mark danska (se släkttavlan s 625) (Reddep B II:7 f 2302 ff).

1562–63 har Per Larsson (Ramstaätten) på Ö inte infunnit sig för mönstring i Västergötland (HH 3 s 50).

***Övenstorp**

1556 *Övenstorp* (VrH 1557:1 tl).

VrH 1568–69 **1 skt**; redovisas i Södra Ny sn.

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i Ö (VrH 1557:1).

By socken

1326 *Curatus in By* (DS 2582).

1442 *By sochn* (SkJbDa s 144, efter Peringskiölds avskrift).

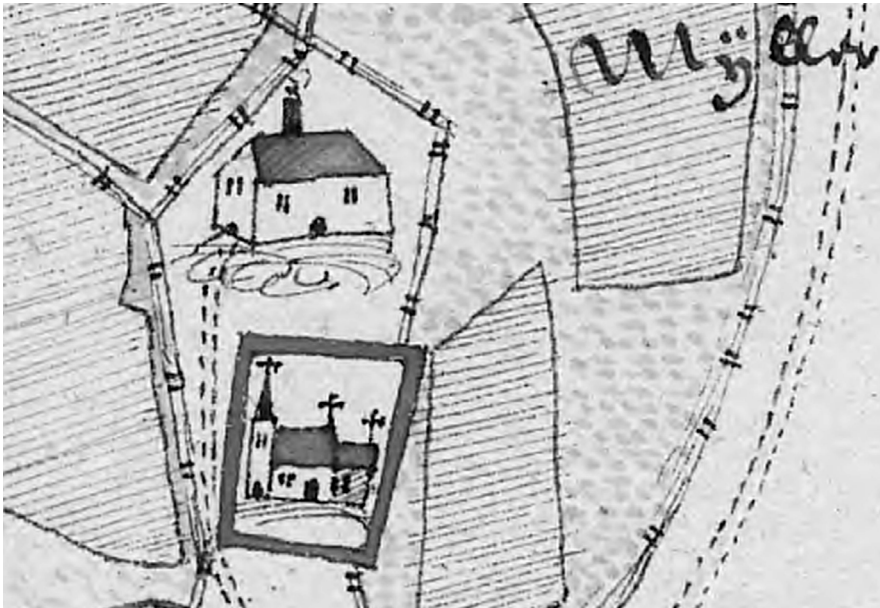
1444 *i Byy sokn* (RAp 29/6).

Omfattning: 1879 utbröts delar av By socken till Säffle köping och 1911 bildades en särskild kapellförsamling i Säffle. 1942 införlivades i princip hela By socken med Säffle köping då Säffle församling skapades (Lagerstedt s 93).

Kyrkan: Den nuvarande kyrkan började byggas 1766. Fernow (1773) anger att By hade en stenkyrka redan före digerdöden. Sockenstämmoprotokoll visar att halva kyrkan blev "af nyo uppmuradt" 1639 och andra hälften 1649. En karta över By från 1648 har en individualiserad kyrkosymbol som visar en kyrka med smalare kor, alltså en medeltida planform, och ett torn.

Kyrkan har ett troligen norsktillverkat triumfkrucifix från 1200-talet. Lillklockan är tillverkad omkring 1500 och har en inskrift som dock inte bildar någon mening. (Johansson 1979; Fernow s 312; Åmark s 257 f.)

By kyrka

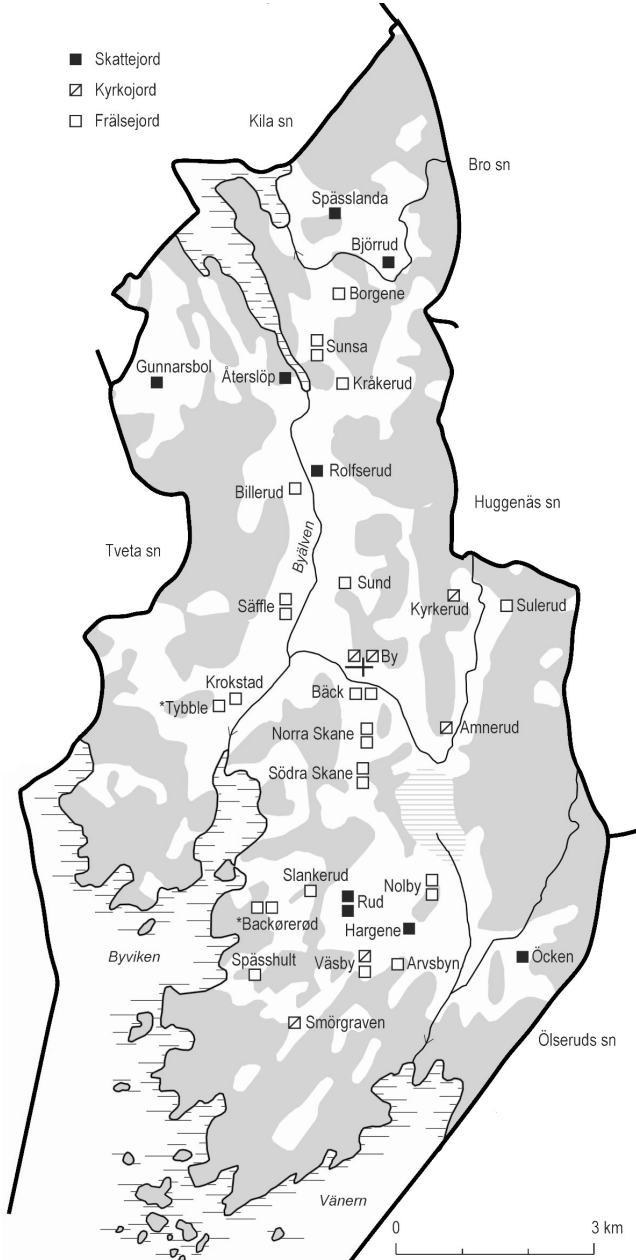


By kyrka och prästgård avbildade 1648 (LSA Prästgården R1:249).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	ky	kyt	fr	frt
Amnerud	–	–	1 (1)	–	–	–
Arvsbyn	–	–	–	–	1 (1)	–
*Atthersslötärp	–	0 (1)	–	–	–	–
*Bakørerød	–	–	–	–	2 (2)	–
Billerud	–	–	–	–	1 (0)	0 (1)
Björud	0 (1)	–	–	–	–	–
Borgene	0 (1)	–	–	–	1 (1)	–
By	–	–	2 (0)	–	–	–
Bäck	–	–	–	–	2 (2)	–
*Eriichzbynn	–	–	–	–	0 (1)	–
Fagerås	–	0 (1)	–	–	–	–
Gunnarsbol	1 (1)	–	–	–	–	–
Hargene	1 (1)	–	–	–	–	–
Krokstad	–	–	–	–	1 (0)	–
Kråkerud	–	–	–	–	–	0 (1)
Kyrkerud	–	–	–	0 (1)	–	–
Mörlid	–	–	–	0 (1)	–	–
Nolby	–	–	–	–	2 (2)	–
Rud	1 (2)	1 (0)	–	–	–	–
Rolfserud	1 (1)	–	–	–	–	–
*Skammengenge	–	–	–	0 (1)	–	–
Skane	–	–	–	–	4 (4)	–
Slankerud	–	–	–	–	1 (1)	–
Smörgraven	–	–	–	0 (1)	–	–
Spässhult	–	–	–	–	1 (1)	–
Spässlanda	1 (1)	–	–	–	–	–
*Ström	–	–	–	–	1 (0)	0 (1)
Sulerud	–	–	–	–	1 (1)	–
Sund	–	–	–	–	1 (1)	–
Sunsa	–	–	–	–	2 (2)	–
Säffle	–	–	–	–	2 (2)	–
*Tybble	–	–	–	–	1 (1)	–
Väsby	–	–	1 (1)	–	–	–
Återslöp	1 (1)	–	–	–	–	–
Öcken	1 (1)	–	–	–	–	–
Summa	7 (10)	1 (2)	4 (2)	0 (4)	24 (22)	0 (3)

By socken



By socken omkring 1550.

Amnerud 1535 *Amunderudh* (GHj), 1540 *Ammwondarid* (SkJb s 172) – 10 C, 1 h.

VrH **1 ky**; prästlandbo; saknas 1550–51.

1540 upptas under By stoms uppbörd gården A som räntar 2 pund smör; gården hade mäster Jörgen och biskop Henrik lagt under stommen, eftersom stommen var 'ganska svag'; de båda 'pastorerna' har brev på detta och 'såg själva stommen då de låg där' (SkJb s 172).

1548 tillhör gården i A präststommen i By sn; prästen brukar den 'under sin gård' (VrH 1548:1).

1550-tal upptas kyrkans gård i A i arv och eget-längden (AoE 19:2 odat).

Arvsbyn 1429 *Arnwlffsbyn* (UUBp 12/3), 1444 *Arnwlffsbyn* (RAp 29/6) – 10 C, 0 h.

VrH **1 fr**; saknas vissa år (1562 Lars Matsson /Kafle/).

1429 säljer Erik Torbjörnsson (?tre växter med rötter) i Hökerkulla, Tysslinge sn, Närke, bland annat A till Björn Nilsson (Vinge) (se Hällsbäck, Gillberga sn, Gillbergs hd) (UUBp 12/3).

1444 säljer Erik Torbjörnsson i Hökerkulla bland annat A till Björn Nilsson (Vinge), lagman i Värmland (se Kättebacka, Gillberga sn, Gillbergs hd) (RAp 29/6).

1455 ger Olof Björnsson (Vinge), lagman i Värmland, sin hustru Ragnhild Petersdotter bland annat A i morgongåva (se Säffle) (UUBp 21/10).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i A (VrH 1557:1).

***Atthersslö-
tårp**

1572 *Atthersslötårp* (VrH 1572:2).

VrH 1572 **1 skt**.

Bakørerød, nu*Sjögerås**

- 1510-tal *Bakørerød*(?) (C 20 f 1v), 1514 *Bakarød* (C 21 f 10v) – 10 C, 0 g; enligt uppgift i Näs häradsrätts domboksprotokoll år 1649 har Sjögerås 'förr' kallats 'Backerud' (Näs HR AIa-1, 1619–57 s 213).
- VrH **2 fr** (1562 Karin Eriksdotter /Bielke/).
- 1510-tal upptas S (*Bakørerød*), med räntan 5 hundra järn och 1 pund gäddor, bland Johan Beses gods i Värmland (C 20 f 1v).
- 1514 upptas två gårdar i S (*Bakarød*), vardera med räntan 2½ hundra järn och ½ hundra [järn] i gengärd, i Gunhild Johansdotters (Bese) jordebok (C 21 f 10v).
- 1553 har Gunhild Johansdotter två gårdar i S (*Backeridtt*) som vardera räntar 3 hundra järn och hel fodring; gårdarna ingår i Råda rättardöme (se Råda, Gillberga sn, Gillbergs hd) (BiS E 1986).
- 1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok två gårdar i S (*Bacharødth*) med samma ränta som tidigare; varje gårds utäde är 8 spann, ängen ger 16 lass hö till varje gård; till gårdarna hör passligt fiskevatten, mulbete och vedbrand (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).
- 1556 upptas fyra tiondepliktiga hushåll i S (*Baakerudh*) (VrH 1557:1).

***Becketorp**

- 1554 *Becketorp* (KHjb f 55) – jfr Bäck.
- 1554 upptas i Karin Hansdotters (Tott) jordebok två gårdar på Värmlandsnäs: den ena gården är B, som ingen vet vad den räntar, den andra är *Knollen (KHjb f 55).

Billerud

- 1455 *Billerudh* (UUBp 21/10) – 10 C, 2 g; nu del av Säffle (HdEK, RAÄ 102, se även LSA Billerud R12-5:1, år 1745).
- VrH **1 fr**, 1572 **1 frt** (1562 Sigge Larsson /Sparre av Rossvik/; död efter 1565).
- 1455 ger Olof Björnsson (Vinge), lagman i Värmland, sin hustru Ragnhild Petersdotter bland annat B i morgongåva (se Säffle) (UUBp 21/10).

Björrud

1556 *Biørryd* (VrH 1557:1 tl) – 10 C, 2 h.

1571 **1 skt**, 1572 **1 sk**.

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i B (VrH 1557:1).

Borgene

1480 *Bårgh* (VFT 2: 8–9 s 162, avskr), 1540 *Borgen* (VrH 1540:5) – 10 C, 2 h.

VrH 1571 **1 skt**, 1572 **1 sk**.

1 fr (1562 Jöns Bonde).

1480 uppges, enligt en förteckning från 1561 i släkten Tre rosors gårdsarkiv, Ture Jönsson (Tre rosor) inneha B, ?Sund och en tomt i Näs hd (VFT 2:8–9 s 162) – jfr hans fars Jöns Knutssons jordinnehav samma år bland Oidentifierade egendomer i Inledningen s 76.

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i B (VrH 1557:1).

By

1315 *curie mee in By* (?DS 2017), 1540 *Byn* (SkJb s 172), 1540 *By stomp* (SkJb s 172) – 10 C, 1 h.

VrH 1540 (endast) **1 ky** ('Stommen') (SkJb).

1540 (endast) **1 ky**; prästlandbo (SkJb).

1315 tillkännager Nils, tidigare kyrkoherde i Nedre Ulleruds sn, att han för en längre tid sedan givit halva sin gård ?By och en äng i *Holm, som han köpt, till biskopsbordet i Skara; han ger nu även den andra halvan av gården ?By till biskop Brynolf i Skara för de förbrytelser som han dömts för i domstol (DS 2017) – lokaliseringen är osäker, att både By och *Holm avser platser i Värmland är dock högst sannolikt, då sigillanterna är värmländska (annorlunda i Nilsson 1997 s 26); lokaliseringen till By sn baseras på att en gård här upptas i Skara stifts kyrkliga jordebok 1540.

1540 upptas under 'By stoms' uppbörd följande gårdar:
 *Stommen i Bro sn, *Stommen i Södra Ny sn, en
 landbogård i Södra Kocklanda, Huggenäs sn, en
 landbogård i By, denna sn, en landbogård i Väsby,
 denna sn, en landbogård i Sjönnebol, Södra Ny sn, en
 landbogård i *Låfftaridh, Södra Ny sn, tredjedelen av
 en gård i Sjole, Bro sn, gården Amnerud, denna sn,
 samt ödegården Kyrketorp 'vid Huggenäs', Huggenäs
 sn, och en äng som tillhör ödegården (SkJb s 172 f).

Landbogården i By räntar 2 pund smör, 3
 dagsverken och 4 skilling penningar (SkJb s 172).

Bäck

1415 *Beck, Bäck* (SD 2123, avskr) – 10 C, 1 h.

VrH **2 fr**; en gård öde 1568 (1562 Brita Jönsdotter /Roos/).

1415 tillfaller gården B och en gård 'vid B' Peder Ulfsson
 (Roos) i arvsförfattningen efter hans föräldrar Ulf Jonsson
 (Roos) och Märta; gårdarna har ägts av modern Märta
 (se Säter, Eskilssätters sn) (SD 2123).

1498 upptas i Jöns Ulfssons (Roos) jordebok två stugor i B
 'på Näset' med räntan 14 pund smör (C 36 f 32, 50).

1544 vittnar Olof Enarsson i B på ting i Smedbyn, Kila sn
 (se *Tybble) (Rött nr 437).

1550 vittnar Olof Enarsson i B på lagmansting i Millesvik,
 Millesviks sn (Eklund s 42).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i B (VrH 1557:1).

*Eriichzbynn

1568 *Eriichzbynn* (VrH 1568:14).

VrH 1568–69 **1 fr**.

Fagerås

1564 *Ffagherås* (VrH 1564:6 tl) – 10 C, 2 g.

VrH 1568 **1 skt**; redovisas 1568–72 i Tveta sn och 1572 i
 Huggenäs sn.

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i F (VrH 1564:6).

- Gunnarsbol** 1503 *Gwunderboll, Gundersboll, Gwundersboll* (VäSkb s 72, 94) – 10 C, 2 g.
 VrH **1 sk**, 1571 uppbär länsman räntan; redovisas i Huggenäs sn vissa år.
 1503 uppgår oxskatten i G till 0:9 pn, av vilket 0:2 pn erlæggs som del i en oxe i Återslöp och 0:5 pn som del i en oxe i Rud (VäSkb s 72).¹
- Hargene** 1503 *Harien* (VäSkb s 72, 73) – 10 C, 0 h.
 VrH **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i H till 1:0 pn, av vilket 0:5 pn betalas som del i en oxe i Brosäter, Bro sn, och 0:1 pn som del i en oxe i Våle, Södra Ny sn (VäSkb s 72, 73).²
 1556 upptas sju tiondepliktiga hushåll i H (VrH 1557:1).
- *Holm** 1315 *in Holm* (?DS 2017).
 1315 tillkännager Nils, f d kyrkoherde i Nedre Ulleruds sn, att han för en längre tid sedan givit en äng i ?*H, som han köpt, till biskopsbordet i Skara (se By) (DS 2017).
- *Knollen** 1554 *Knollen* (KHjb f 55).
 1554 upptas i Karin Hansdotters (Tott) jordebok gården K som räntar 400 järn (se *Becketorp) (KHjb f 55).
- *Knwseesundt** 1547 *Knwseesundt, Knwsesundt* (GR 18 s 306, 319) – 10 C, 2 g–2 h; i nuvarande Säffle; marknader har hållits vid platsen som omväxlande kallats Brobacken, Knutsbacken, Sundsbacken och Knusesund (SOV 11 s 27).

¹ 0:2 pn saknas. Källtexten är oklar med felskrivningar och överstrykningar på denna rad (VäSkb s 72 not 8, 9). Jfr Rud och Återslöp.

² Även här saknas 0:2 pn. Ingen felskrivning tycks förekomma (VäSkb s 72 f).

1547 ger Gustav I borgarna i Lidköping och Lödöse (Nylödöse) fri och obehindrad rätt att segla på vissa hamnar 'på Dal' och i Värmland och i Vadsbo, särskilt gäller rätten hamnen K, för att där handla med allmogen och byta till sig järn, hudar, skinn, fisk och andra varor; handeln är tullfri, men borgarna får inte handla direkt med varandra. I brevet till Lödöseborgarna framgår att handeln i hamnarna längs Vänerkusten i Dalsland och Värmland pågått sedan lång tid tillbaka och under en tid har legat nere, men nu tillåts att återupptas för att gynna den inhemska handeln och minska allmogens handel i de norska städerna. (GR 18 s 306, 319, PRFSS II nr 186, nr 189.)

Krokstad

1415 *Krockstade* (SD 2123, avskr) – 10 C, 1 g.

VrH 1540–64 **1 fr**; uppges 1542 sakna landbo (1562 Knut Gustavsson /Roos av Hielmsäter/).

Krokstad är 1562 sätesgård för Knut Gustavsson (Roos) (SoH 1973:1 s 166).

1415 tillfaller K Peder Ulfsson (Roos) i arvskiftet efter hans föräldrar Ulf Jonsson (Roos) och Märta; gården K har ägts av modern Märta (se Säter, Eskilssäters sn) (SD 2123).

1550 är Anders i K nämndeman på lagmansting i Häggvik, Eds sn, Grums hd (Eklund s 47).

1562–63 har Knut Gustavsson (Roos) i K inte infunnit sig för mönstring i Västergötland (HH 3 s 49).

Kråkerud

1556 *Krækkerudh* (VrH 1557:1 tl) – 10 C, 2 h.

VrH 1568 **1 frt**; (1562 Jöns Bonde).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i K (VrH 1557:1).

Kyrkerud

1550-tal *Kirkeryd* (AoE 19:2, odat), 1556 *Kyrkerudh* (VrH 1557:1 tl) – 10 C, 1 h.

VrH 1568 **1 kyt**; 1568–69 öde.

1550-tal upptas kyrkans gård i K i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i K (VrH 1557:1).

Läppetan

1564 *Leppetan* (VrH 1564:6 tl) – 10 C, 1 h; gården låg ca 2,2 km sydost om By kyrka där bebyggelselämningar av ett bostadshus och ekonomibyggnader har identifierats (RAÄ 222:1, se även karta LSA Läppetan R12-24:1, år 1788); gården upptas i j b första gången 1587 som frälsetorp (SOV 11 s 22).

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i L (VrH 1564:6 tl).

Mörlid

1564 *Mörlidh* (VrH 1564:6 tl) – 10 C, 1 h (HdEK).

VrH 1569 **1 kyt**.

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i M (VrH 1564:6 tl).

Nolby

1510-tal *Nordby* (C 20 f 10v) – 10 C, 0 h.

VrH **2 fr** (1562 Görvel Fadersdotter /Sparre av Hjulsta och Ängsö/) och (1562 Karin Eriksdotter /Bielke/).

1510-tal upptas N med räntan 3 hundra järn och 1 pund gäddor i förteckningen över Johan Beses gods i Värmland (C 20 f 1v).

1514 upptas N, som räntar 3 hundra järn, i Gunhild Johansdotters (Bese) jordebok (C 21 f 10v).

1553 har Gunhild Johansdotter (Bese) en gård i N med samma ränta som tidigare; gården ingår i Råda rättardöme; i By sn ingår även *Bakørerød och Slankerud i samma rättardöme (se Råda, Gillberga sn, Gillbergs hd) (BiS E 1986).

1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok en gård i N med samma ränta som tidigare; åkerns utäde är 10 spann, ängen ger 20 lass hö och till gården hör passligt fiskevatten, mulbete och vedbrand (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

Rolfserud

1463 i *Rulluxrud* (OtToLb s 106), 1503 *Rollesret* (VäSkb s 72) – 10 C, 2 h; nu del av Säffle (HdEK, RAÄ 116, se även LSA Billerud R12-5:1, år 1745).

VrH **1 sk.**

1463 är Övind i R faste på häradsting hållet i Återslöp, By sn (OtToLb s 106).

1503 uppgår oxskatten i R till 1:0 pn, vilket erläggs som del i en ox i Återslöp (VäSkb s 72).

Rud

1503 *Rudh, Rwt, Rud* (VäSkb s 72) – 10 C, 0 h.

VrH **1 sk, 1568 2 sk.**

1542–43 **1 skt.**

1503 uppgår oxskatten i R till 1:0 pn, men Björn i ?R¹ betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:23 pn; mellanskillnaden erhålls från Öcken och Gunnarsbol (VäSkb s 72).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i R (VrH 1557:1).

Sjögerås

Se *Bakørerød.

***Skammen-
genge**

1568 *Skammengenge* (VrH 1568:14).

VrH 1568 **1 kyt**; öde 1568–71.

¹ Källan uppger 'Björn i Gunnarsbol' vilket sannolikt är en felskrivning för 'Björn i Rud', eftersom Gunnarsbol inte erlägger någon ox i (VäSkb s 94, jfr s 72).

Skane, Norra
och Södra

1535 *Skaen* (GHj), 1540 *Södreskane*, *Norre Ska.*[textbortfall]
(VrH 1540:5) – 10 C, 1 h.

VrH **2 fr** (Norra) (1562 Jöns Bonde).

2 fr (Södra); 1568 är 1½ gård öde, 1569 är en gård
öde, 1571 är båda gårdarna öde (1562 Olof Pedersson
/Örnfot/).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i Norra S och tre
tiondepliktiga hushåll i Södra S (VrH 1557:1).

Slankerud

1510-tal *Slankkarød* (C 20 f 1v) – 10 C, 0 h; gården låg ca 800
meter nordost om nuvarande Sjögerås (HdEK, LSA
R12-1:2, sockenkarta år 1848, RAÄ 384).

VrH **1 fr** (1562 Karin Eriksdotter /Bielke/).

1510-tal upptas S, med räntan 1 hundrade järn och 1 pund
gäddor, i förteckningen över Johan Beses gods i
Värmland (C 20 f 1v).

1514 upptas S, som räntar 1 hundrade järn och ½
hundrade [järn] i gengärd, i Gunhild Johansdotters
(Bese) jordebok (C 21 f 10v).

1553 har Gunhild Johansdotter (Bese) en gård i S som
räntar 150 osmunder järn och hel fodring; gården
ingår i Råda rättardöme (se Råda, Gillberga sn,
Gillbegs hd) (BiS E 1986).

1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskaps-
bok en gård i S med samma ränta som tidigare; åkerns
utåde är 8 spann, ängen ger 16 lass hö och till gården
hör 'ganska litet' mulbete och vedbrand (se Vidön,
Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

Smörgraven

1550-tal *Smörgraffwen* (AoE 19:2, odat), 1556 *Smörgraffh*
(VrH 1557:1 tl) – 10 C, 0 g.

VrH 1568 **1 kyt**.

1550-tal upptas kyrkans gård i S i arv och eget-längden (AoE
19:2, odat).

- Spässhult** 1535 *Spæzhell* (GHj), 1540 *Spetzholl* (VrH 1540:5) – 10 C, 0 g.
VrH **1 fr** (1562 Per Larsson /Ramstaätten/).
- Spässlanda** 1414 i *Spætzlandom* (SD 1918) – 10 C, 3 h.
VrH **1 sk**.
1414 är Kettil i S faste i Bro sn (SD 1918).
1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn (VäSkb s 72).
1512 är Kettil i S faste på ting i Skåperud, Huggenäs sn (DbSp u d, SDHK 37124).
1556 upptas fyra tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1557:1).
- *Stommen** Se By.
- *Ström** 1455 *Strøm* (UUBp 21/10), 1499 *Strøm* (RAP 12/5).
VrH **1 fr**, 1572 **1 frt** (1562 Margareta Nilsdotter /Vinge/).
1455 ger Olof Björnsson (Vinge) S i morgongåva till sin hustru Ragnhild Petersdotter (se Säfte) (UUBp 21/10).
1499 säljer Nils Olofsson (Vinge) gården S, som räntar 3 pund smör, till Jens Falster, fogde på Örebro slott (se Säfte) (RAP 12/5).
1502 se Berg, Älgå sn, Jösse hd.
- *Stelerud** 1568 *Stelerud* (VrH 1568:14).
VrH 1568 (endast) **1 fr**.
- Sulerud** 1462 *Sularidh* (DalsD nr 146, avskr) – 10 C, 1 h.
VrH **1 fr** (1562 Jöns Bonde).
1462 (tidigast) säljer väpnaren Ingvar Mikaelsson gården S till Svarte Ture Jönsson för 24 svenska mark, samt en kvarn och ett torp i Åmål, Åmåls sn, Dalsland (DalsD nr 146).

- Sund** 1463 *i Sundh* (OtToLb s 106), 1480 *Sundzbergh* (?VFT 2: 8–9 s 162) – 10 C, 1 h.
 VrH **1 fr**; 1569 halva öde (1562 Jöns Bonde).
 1463 är Sven i S faste på häradsting hållet i Återslöp (OtToLb s 106).
 1480 innehar Ture Jönsson (Tre rosor) ?S (se Borgene) (VFT 2: 8–9 s 162).
 1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1557:1).
- Sunsa** 1535 *Sunshaga* (GHj), 1540 *Sundsagu* (VrH 1540:5) – 10 C, 2 h.
 VrH **2 fr** (1542 1 fr), 1568 båda öde, 1569 en gård öde, 1571 båda öde (1562 Jöns Bonde) och (1562 Olof Pedersson /Örnfot/).
 1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1557:1).
- Säffle** 1455 *Sæfigla* (UUBp 21/10), 1499 *Sefølle* (RAp 12/5) – 10 C, 1 g.
 VrH **2 fr** (1568 1 fr) (1562 Margareta Nilsdotter /Vinge/).
 1455 ger Olof Björnsson (Vinge) sin hustru Ragnhild Petersdotter S, *Ström, Billerud och Arvsbyn, alla denna sn, samt Tolerud, Huggenäs sn, och Torp, ?Botilsäters sn, i morgongåva; om de får några barn så ska godset räknas som deras möderne (UUBp 21/10).
 1499 säljer Nils Olofsson (Vinge) sin gård S, som räntar 8 pund smör, och sin gård *Ström till Jens Falster, fogde på Örebro slott (RAp 12/5).
 1502 Se Berg, Älgå sn, Jösse hd.
 1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1557:1).

***Tybble**

1535 *Thobøll* (GHj), 1540 *Tybble* (VrH 1540:5) – 10 C, 1 g; ladugård under Krokstad (LSA Krokstad R12-19:2, år 1798, SOV 11 s 26).

VrH **1 fr** (1562 Görvel Fadersdotter /Sparre av Hjulsta och Ängsö/).

1544 vittnar Olof Enarsson i Bäck, Nils verkmästare, Peder i Hög, ?Huggenäs sn, och Jon Stensson på ting i Smedbyn, Kila sn, att herr Lars, kyrkoherde i Högsäter, Valbo hd, Västergötland, hade börsrätt till gården T och att gården med orätt fråntagits 'herr' Lars; därtill vittnade 'efter gamla mäns ord' en gammal man Johan i Packebyn, Mo sn, Tössbo hd, Dalsland (Rött nr 437).

1565 (omkring) har Erik Henriksson (Lilliebielke) gården T som räntar 4 hundra järn (se Mårön, Ölme sn, Ölme hd) (DaNoRL).

I december 1565 har Hogenskild Nilsson (Bielke) T (se Mårön, Ölme sn, Ölme hd) (SÄRKA vol 1:2 f 29).

Väsby

1535 *Væsbîn* (GHj), 1540 *Vesbyn* (SkJb s 172 f) – 10 C, 0 h.

VrH **1 ky**; prästlandbo.

1543 (endast) **1 fr**.

1540 upptas under By stoms uppbörd en landbogård i V som till prästen räntar 2 pund smör, 3 dagsverken och 8 skilling penningar; samma landbogård räntar dessutom 2 pund smör i kyrktionde till By kyrkas uppbörd (SkJb s 172 f).

1548 ingår gården i V i präststommen i By sn; hälften av räntan uppbärs av prästen, den andra hälften av By sockenkyrka (VrH 1548:1).

Återslöp

1463 *i Ottersleiff* (OtToLb s 106) – 10 C, 2 g.

VrH **1 sk.**

1463 hålls häradsting i Å i Näs härad; vid tinget är Bengt (*Beint*) i Å faste (OtToLb s 106).

1503 uppgår oxskatten i Å till 0:7 pn, men Olof i Å betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:17 pn¹; mellanskillnaden erhålls från Rolfserud och Gunnarsbol (VäSkb s 72, 93).

1512 är Olof i Å faste på ting hållet i Skåperud, Huggenäs sn (DbSp u d, SDHK 37124).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i Å (VrH 1557:1).

Öcken

1503 *Ochen* (VäSkb s72) – 10 C, 0 h.

VrH **1 sk**; 1569 delvis öde.

1503 uppgår oxskatten i Ö till 1:0 pn, vilket erlæggs som del i en ox i Rud (VäSkb s 72).

¹ Källan uppger på ett annat ställe (s 93) oxens värde till 0:23 pn, vilket sannolikt är en felskrivning eftersom värdet 0:17 pn stämmer med vad de tre gårdarna betalar, nämligen 0:7 pn för Återslöp, 1:0 pn för Rolfserud och 0:2 pn för Gunnarsbol (VäSkb s 72, 93).

Eskilsätters socken

1334 (omkring) *Eskisætær* (APS 1:1 nr 311 s 348).

1386 *Æskesæthir* (SkSp nr 79 12/4).

1503 *Eskysetther soken* (VäSkb s 73).

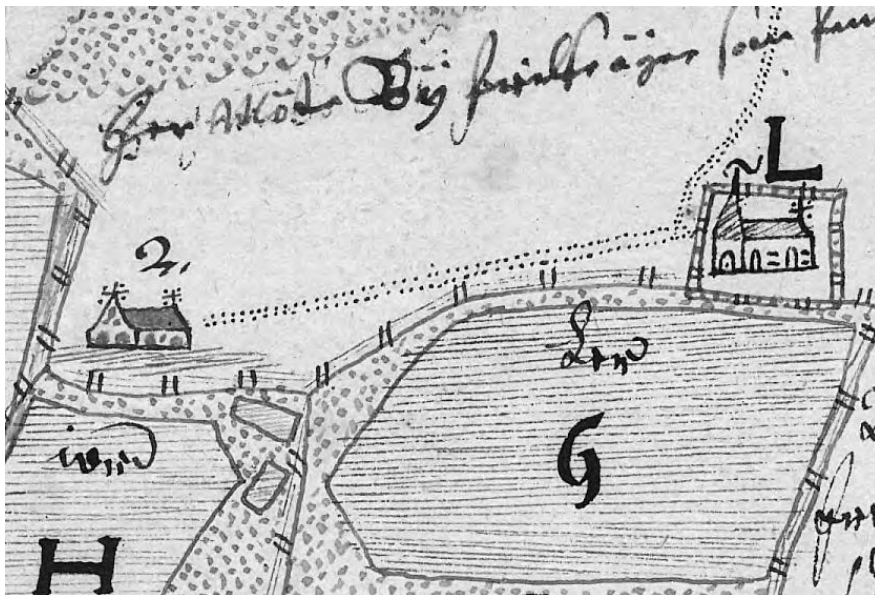
Omfattning: Socken hade 1950 samma utbredning som under medeltiden och 1500-talet.

Annexförhållande: Socken var vid reformationen annex till Millesviks socken (SkJb, SOV 11 s 29).

Kyrkan: Större delen av den nuvarande stenkyrkans långhus är romanskt. Det romanska långhuset var 13 m långt och 9 m brett. Grävningar har visat att kyrkan hade ett smalare kor med absid, som under andra hälften av 1600-talet ersattes av en långhusförlängning och ett bredare tresidigt kor. Samtidigt byggdes ett gravkor på sydsidan. Västtornets nedre del är också medeltida, men yngre än långhuset. Det har en murtrappa i nordmuren. Ett brandlager under södra muren kan tyda på att stenkyrkan föregicks av en träkyrka. (Bonnier 2006 s 25 ff; KyKa 2 s 85.)

Kyrkan har en täljstensfunt från mitten av 1200-talet. Vidare finns ett rökelsekar från omkring 1300 och en fragmentarisk Kristus från ett triumfkrucifix från andra hälften av 1400-talet. (Hallbäck s 62 f; Kjellin 1952 s 531; MtB.)

Eskilsäters kyrka



Eskilsäters kyrka (markerad med L) och prästgården (nr 2) år 1647 (LSA Smedsgården R1:159).

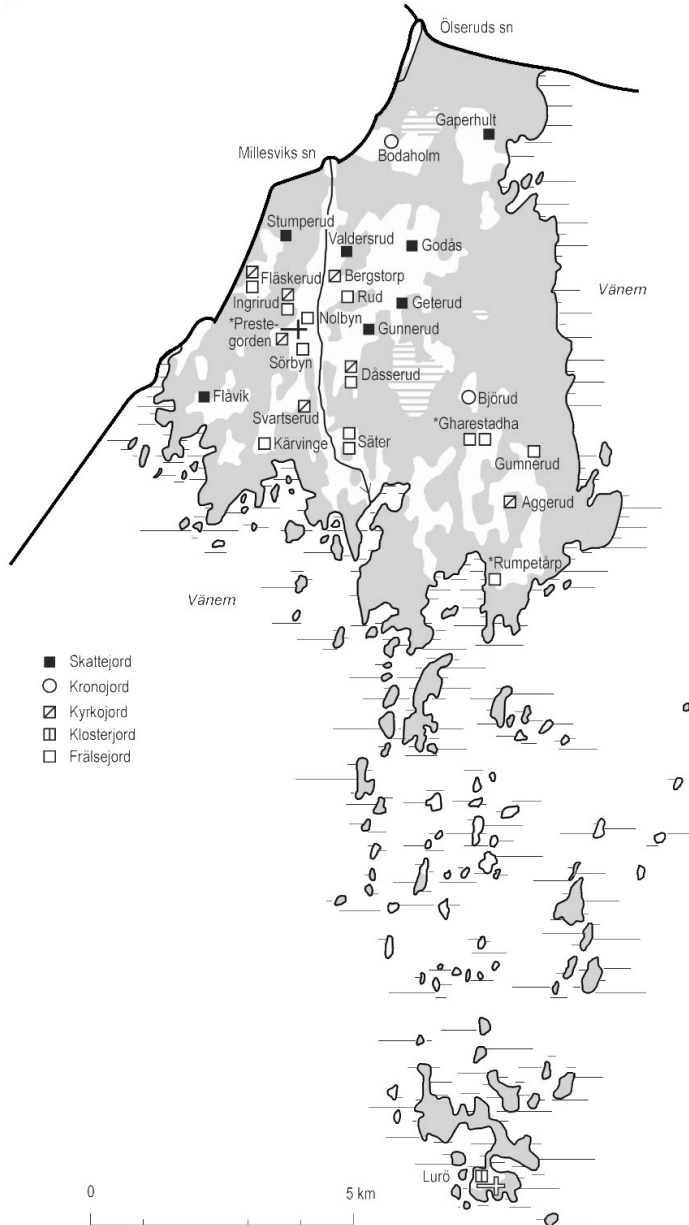
Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	kr	½ kr	ky	½ ky	kyt	fr	frt
Aggerud	—	—	—	—	—	0 (1)	1 (0)	—	—
Bergstorp	—	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—
Björud	—	0 (1)	1 (0)	—	—	—	—	—	—
Bodaholm	—	—	1 (0)	0 (1)	—	—	—	—	—
*Byn	—	—	—	—	—	—	—	2 (2)	—
Dåsserud	—	—	—	—	1 (0)	0 (1)	—	—	1 (0)
Flåvik	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Flåskerud	—	—	—	—	1 (0)	0 (1)	—	—	—
Gaperhult	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
*Gapperhultztörp	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Geterud	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—	—
*Gharestadha	—	—	—	—	—	—	—	2 (2)	—
Godås	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Gumnerud	—	—	—	—	—	—	—	—	0 (1)
Gunnerud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Ingrirud	—	—	—	—	1 (0)	0 (1)	—	—	1 (0)
Kärvinge	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
*Prestegorden	—	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—
Rud	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
*Rumpetärp	—	—	—	—	—	—	—	—	0 (1)
Stumperud	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Svartserud	—	—	—	—	1 (0)	—	0 (1)	—	—
Säter	—	—	—	—	—	—	—	2 (2)	—
Valdersrud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	5 (5)	0 (4)	2 (0)	0 (1)	5 (1)	0 (4)	1 (2)	8 (8)	2 (2)

Dessutom redovisar längderna **0(1) kl** i Lurö, **1(0) kytomt** i Bergstorp och **1(0) kytomt** i Bodaholm.

Olokaliserat 1386 testamenterar Bengta Gunnarsdotter alla gods hon äger i Eskilsätters sn till sin make Kort Fos (se Varpnäs, Nors sn, Grums hd) (SkSp 12/4).

Eskilsäters socken



Eskilsäters socken omkring 1550. Lurö redovisas inte som kloster gods förrän 1572 (VrH), men Värnhems kloster har egendom på ön vid 1500-talets början (se Lurö kloster s 592).

- Aggerud** 1540 *Agaryd* (SkJb s 173) – 9 D, 6 a; övergiven bytomt med bebyggelselämningar och fossil åkermark finns ca 1 km sydost om nuvarande Rosenborg (RAÄ 160, RAÄ 14).
- VrH **1 kyt** (1540 1 ky /SkJb/) 1543 **1 frt** (1548 1 kyt + 1 frt) 1550 **1 kyt**, 1568–69 **1 ky**, öde, 1571 ½ **ky**; redovisas 1540–51 oftast i Millesviks sn.
- 1540 upptas under Eskilsätters kyrkas uppbörd en landbo-gård i A med räntan ½ pund smör och 'det andra till skatten' (SkJb s 173).
- 1548 upptas kyrkotorpet i A bland kyrkans gods i Millesviks gäll (VrH 1548:1).
- Bergstorp** 1540 *Berg* (SkJb s 173), 1556 *Berg*(?) (VrH 1557:1 tl), 1569 *Bärgh* (VrH 1569:5) – 9 C, 7 j.
- VrH 1540 (endast) **1 kytomt** (SkJb).
1569 **1 kyt**; 1569–71 öde.
- 1540 upptas under Eskilsätters kyrkas uppbörd en tomt i B under Rud som räntar 2 vita (SkJb s 173).
- 1556 och 1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i B (VrH 1557:1, VrH 1564:6).
- Björud** 1540 *Biørnerudh* (VrH 1540:5) – 9 D, 7 a.
- VrH **1 kr**, 1542 **1 krt**, 1568 **1 skt**; 1571 öde.
- Bodaholm** 1473 *i Bodhom* (?RAP 29/6), 1480 *Boda* (SkJbDa s 216), 1483 *Boda* (RAP 25/1) – 9 C, 8 j.
- VrH 1540 (endast) **1 kytomt** (SkJb).
1 kr, 1572 ½ **kr**; redovisas i Ölseruds sn 1568–71.
- 1473 är Jon i ?B faste på landsting i Tingvalla (RAP 29/6).
- 1480 byter Peder Knagh, på kronan och Sten Stures vägnar, till sig B från Vadstena kloster mot Stömmestad, Segerstads sn, Grums hd (SkJbDa s 216).
- 1483 byter Jöns Andersson, klosterfogde i Vadstena kloster, bort klostrets gård B till Peder Knagh, fogde i Värmland, mot Stömmestad, Segerstads sn (se Stömmestad, Segerstads sn, Grums hd) (RAP 25/1).

- 1502 uppges en gård i B tidigare ha tillhört Vadstena kloster, men ha bytts bort mot *Diwpaawiiken, Segerstads sn, Grums hd (se Stömmestad, Segerstads sn, Grums hd) (HH 16:1 s 216).
- 1503 uppgår oxskatten i B till 0:6 pn; gården tillhör kronan (VäSkb s 74).
- 1524 förlänar Gustav I kronogodset ?B till Erik Stake (SkJbDa s 16). – Osäkert vilket B som avses.
- 1540 upptas under Eskilsäters kyrkas uppbörd en tomt i B som räntar 2 vita (SkJb s 173).

***Byn**, nu Nol-
och Sörbyn

- 1535 *Byn* (GHj) – 9 C, 7 j.
VrH **2 fr** (1562 Margareta Nilsdotter /Vinge/).
- 1556 upptas fem tiondepliktiga hushåll i B (VrH 1557:1).

Dåsserud

- 1503 *Dawitret*, *Dawitret* (VäSkb s 71, 74), 1535 *Dåårssrudh* (GHj), 1540 *Dotsridh* (SkJb s 173) – 9 C, 7 j.
VrH 1540–48 **1 frt** (1542 1 ky).
1540 (endast) **1 ky** (SkJb), därefter först 1548 **1 kyt**, 1568 **1 ky**, 1571 $\frac{1}{2}$ **ky**.
- 1503 uppgår oxskatten i D till 1:0 pn, vilket erläggs som del i en oxe i Östra Uggelsäter, Huggenäs sn (VäSkb s 71, 74).
- 1540 upptas under Eskilsäters kyrkas uppbörd en landbo-gård i D, med räntan 1 pund smör och 3 dagsverken (SkJb s 173).
- 1548 tillhör kyrkotorpet i D kyrkans gods i Millesviks gäll (VrH 1548:1).

Ekenäs

Se *Rumpetårp.

Eskilsäter

- 1428 *Eskesätter* (VFT II: 8–9 s 145, avskr) – 9 C, 7 j.
- 1428 uppges Gustav Magnusson (Roos av Horshaga) ha köpt E från Lars Magnusson 'i Garn', okänd sn, för 10 engelska nobler (med detta avses flandriska guldmynt) (VFT II: 8–9 s 145).

- Flåvik** 1503 *Flotwig* (VäSkb s 72, 73) – 9 C, 7 j.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i F till 1:0 pn, vilket erläggs som del i en oxe i Ingrirud, Bro sn (VäSkb s 72, 73).
 1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i F (VrH 1557:1).
- Fläskerud** 1535 *Flexerudh* (GHj), 1540 *Fleskarid* (SkJb s 173) – 9 C, 7 j.
 VrH 1540 **1 ky** (SkJb), 1542 **1 kyt**, redovisas därefter först 1548 **1 kyt**, 1550 **1 ky**, 1551 **1 kyt**, 1568 **1 ky**, 1571 $\frac{1}{2}$ **ky**.
 1543–48 **1 frt.**
 1540 upptas under Eskilsätters kyrkas uppbörd en landbo-gård i F med räntan 1 pund smör och 3 dagsverken (SkJb s 173).
 1548 tillhör kyrkotorpet i F kyrkans gods inom Millesviks gäll (VrH 1548:1).
 1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i F (VrH 1557:1).
- Gaperhult** 1503 *Gaberholt, Gaberholfh* (VäSkb s 74) – 9 D, 8 a.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i G till 1:0 pn, vilket erläggs som del i en oxe i Finserud, Botilsätters sn (VäSkb s 74).
 1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i G (VrH 1557:1).
- *Gapperhultztörp** 1568 *Gapperhultztörp* (VrH 1568:14).
 1568 **1 skt.**
- Geterud** 1556 *Getarød* (VrH 1557:1 tl) – 9 D, 7 a.
 1568 **1 skt.**
 1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i G (VrH 1557:1).

***Gharestadha, nu**

- Rosenborg 1442 *Gharestadha* (B 16 fol 31v, avskr), 1450 *Garæstadha* (RAp 1/9), 1533 *Gårdzstada* (GR 8 s 189) – 9 D, 7 a; möjligen är RAÄ 122 eller RAÄ 204 lämningar efter tidigare bebyggelselägen; äldre kartor saknas.
 Bebyggelselämningar med en stor källargrop (ca 10x10 m), flera andra husgrunder och fossil åkermark påträffades vid Västerviken år 2011 (RAÄ 64 och RAÄ 309). Lämningarna är belägna på en udde inom Rosenborgs ägoområde (HdEK).
- VrH 2 fr; 1569 en gård öde (1562 Erik Knutsson (Lilliehöök) och Mats Kagg).
- 1442 intygar Peder Jonsson, Arend Torgilsson och Jon Björnsson att de varit i G i samband med en jordöverlåtelse (se Botilsäter, Botilsäters sn) (B 16 fol 31v).
- 1450 pantsätter Ida Johansdotter (Bylow), änka efter Lars Ulfsson (Aspenäsätten), gården G 'på Näset' till Klas Nilsson (sparre) (se Våxnäs, Tingvalla sn, Kils hd) (RAp 1/9).
- 1465 tilldömer ärkebiskop Jöns Bengtsson (Oxenstierna), Ketül Karlsson (Vasa), biskop i Linköping, och riksföreståndare Åke Jönsson (Svarte Skåning) Erik Nilsson (Oxenstierna) och Ivar Gren gården G till Ficke Bylows omyndiga barn (se Våxnäs, Tingvalla sn, Kils hd) (StSuSp 2/8).
- 1484 ger Ingemar Pedersson (blad med skaft), med sin mors inrådan och samtycke, sin hustru Ingegerd Magnusdotter G, som årligen räntar 10 pund smör, samt tre gårdar i Västergötland i morgongåva (E 5184 nr 31).
- 1486 utfärdar Lindorm Björnsson (Vinge), lagman i Västergötland, ett tingsbevis på att Jöns Knutsson (Tre rosor), på sin hustru Ermegård Fickesdotters (Bylow) vägnar, inlämnat ett bevis för äganderätten till G mot sin motpart Ingemar Pedersson; eftersom Ingemar Pedersson inte infunnit sig uppmanas han att 'inom natt och år' inkomma med sin bevisning (B 16 f 163v–164r).

Ett halvår senare dömer Lindorm Björnsson på landstinget i Skara gården G till Jöns Knutsson (Tre rosor), på hans hustru Ermegård Fickesdotters vägnar, sedan både han och Ingemar Pedersson uppvisat sina handlingar (B 16 f 164).

1509 gör Kristina Magnusdotter (Natt och Dag) ett skifte med sin bror Johan Magnusson (Natt och Dag) efter deras mor Ermegård Fickesdotter; Kristina begär där-
efter att de ska skifta gods 'efter läglighet' varvid Kristina får bland annat G, som räntar 8 pund smör och ½ pund gäddor, Botilsäter och Larsrud, båda Botilsätters sn, vilka från början tillfallit Johan, mot gods i Lillkyrka sn, Glanshammars hd, Närke, och Sura sn, Snevringe hd, Västmanland, som Kristina hade fått från början (DalsD nr 247).

1533 återdömer Gustav I ett halvt gods i G till Ulf Andersson (Oxe) och Johan Andersson (Oxe) på deras mors vägnar; godset i G hade deras mor Gunhild, tillsammans med jord i Friggeråker, Gudhems hd, Västergötland, bytt bort till Ture Jönsson (Tre rosor) mot gården Ryd, Larvs sn, Laske härad, Västergötland (GR 8 s 189).

1556 upptas fem tiondepliktiga hushåll i G (VrH 1557:1).

Godås

1503 *Godas, Godaass, Godass* (VäSkb s 73, 93) – 9 D, 7 a.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i G till 0:14 pn, men Bengt i G betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:20 pn; mellanskillnaden erhålls från Hälleshult, Ölseruds sn (VäSkb s 73, 93).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i G (VrH 1557:1).

Gumnerud

1556 *Gwdmundarød* (VrH 1557:1 tl) – 9 D, 7 a; låg ca 1 km öster om nuvarande Rosenborg (HdEK konceptblad: J112-63-21, RAÅ 162).

1568 **1 frt.**

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i G (VrH 1557:1).

- Gunnerud** 1503 *Gwnilret, Gwndere* (VäSkb s 73) – 9 C, 7 j.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i G till 1:0 pn, vilket erläggs som del i en ox i Torverud, Ölseruds sn (VäSkb s 73).
1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i G (VrH 1557:1).
- Ingrirud** 1535 *Ingredrerudh* (GHj), 1540 *Ingridarydh* (SkJb s 173) – 9 C, 7 j.
VrH 1540–48 **1 frt**; saknas 1542.
1540 **1 ky** (SkJb), 1548 **1 kyt**, 1569 öde, 1571 $\frac{1}{2}$ **ky**; saknas 1543–45.
1540 upptas under Eskilsäters kyrkas uppbörd en landbo-gård i I med räntan 1 pund smör och 3 dagsverken (SkJb s 173).
1548 tillhör kyrkotorpet i I kyrkans gods i Millesviks gäll (VrH 1548:1).
- Kärvinge** 1415 *Kyringetorp* (SD 2123, avskr), 1498 *Kyrvingæ, Kirwinghe* (C 36 f 32, 50) – 9 C, 7 j.
VrH **1 fr** (1562 Brita Jönsdotter /Roos/).
1415 tillfaller K Peder Ulfsson (Roos) i arvsfiktet efter hans föräldrar Ulf Jonsson (Roos) och Märta; gården K har tillhört modern Märta (se Säter) (SD 2123).
1498 upptas K 'på Näset' med räntan 2 pund smör i Jöns Ulfssons (Roos) jordebok (C 36 f 32, 50).
- Lurö** Se nedan; egen rubrik sist under Eskilsäters sn.
- Nolbyn** Se *Byn.
- *Prestegorden** 1535 *Prestegorden* (GHj), 1540 *Præstegården* (VrH 1540:5), *Stompen i Eskilsæther* (SkJb s 173) – 9 C, 7 j; gården kallas från 1674 även för Smedsgården (SOV 11 s 33).
VrH **1 ky**; prästlandbo.

1540 upptas under Millesviks stoms uppbörd P ('Stommen i Eskilsäter') med räntan 4 pund smör och 3 dagsverken (SkJb s 173).

1548 tillhör gården i P präststommen i Millesviks gäll (VrH 1548:1).

Rosenborg Se *Gharestadha.

Rud 1540 *Rwdh* (SkJb s 173) – 9 C, 7 j.

VrH **1 fr** (1562 Margareta Nilsdotter /Vinge/).

1540 ligger en tomt under Rud som kallas Berg (se Bergs-
torp) (SkJb s 173).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i Rud (VrH 1557:1).

***Rumpetårp,**

nu Ekenäs

1556 *Rumpetårp* (VrH 1557:1 tl) – 9 D, 6 a.

1568 **1 frt** (1562 Brita Turesdotter /Trolle/).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i R (VrH 1557:1).

Smedsgården Se *Prestegorden.

***Stommen** Se *Prestegorden.

Stumperud 1556 *Stumperød* (VrH 1557:1 tl) – 9 C, 7 j.

1568 **1 skt.**

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1557:1).

Svartserud 1540 *Swartsrwdh* (SkJb s 173) – 9 C, 7 j.

1540 **1 ky** (öde), redovisas därefter först 1551, 1571 **1 kyt.**

1540 upptas under Eskilsätters kyrkas uppbörd ödegården S, som är nyupptagen och inte skattlagd (SkJb s 173).

Säter

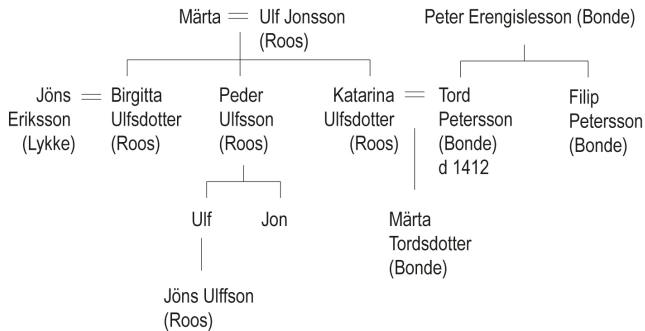
1415 *Sättra* (SD 2123, avskr), 1498 *Sæther* (C 36 f 32, 50) – 9 C, 7 j.

VrH **2 fr** (1562 Brita Jönsdotter /Roos/).

1415 skiftas arvet efter Ulf Jonsson (Roos) och hans hustru Märta mellan Filip Petersson (Bonde) på sin brorsdotter Märta Tordsdotters (Bonde) vägnar, Jöns Eriksson (Lykke) på sin hustru Birgittas vägnar och Peder Ulfsson (Roos) (se släkttavlan nedan); på Peders lott faller gården S och övriga gårdar i Värmland, nämligen Kärvinge, denna sn, Krokstad och Bäck, båda By sn, och en annan ej namngiven gård 'vid Bäck', Trossnäs med en kvarnfors, Nors sn, Grums hd, Mellbyn, Nors sn, Grums hd, och Tommesrud, ?Frykeruds sn, Fryksdals hd; samtliga gårdar i Värmland har tillhört hans mor Märta. Hela arvskiftet omfattade förutom gårdarna i Värmland gods i Södermanland, Östergötland, Småland, Västmanland, Närke och Västergötland (se Knutsberg, Helgarö sn, Åkers hd, Södermanland) (SD 2123).

1498 upptas S 'på Näset' med räntan 16 pund smör i Jöns Ulfssons (Roos) jordebok (C 36 f 32, 50).

1556 upptas fyra tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1557:1).

Släkttavla Jöns Ulfsson (Roos)

Sörbyn Se *Byn.

Valdersrud 1503 *Valsret, Walsret* (VäSkb s 74) – 9 C, 7 j.
VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i V till 1:0 pn, av vilket 0:2 pn erläggs som del i en ox i Knappa, Ölseruds sn, 0:1 pn erläggs som del i en ox i Finserud, Botilsätters sn, och det resterande beloppet 0:5 betalas i pengar (VäSkb s 74).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i V (VrH 1557:1).

Lurö kloster

Lurö 1200 (omkring) *Lwdrhe* (SMD 2 s 138, avskr), 1469 *pa Lwdhra* (RAp 13/12) – 9 D, 4 a.

VrH 1572 (endast) **1 kl**; upptas i j**b** som klostergoods och senare klosterö (SOV 11 s 33).

Lurö kloster

Enligt en berättelse från omkring 1200, avskriven i Sorø kloster på 1600-talet, grundade kung Sverker d ä och drottning Ulvhild på Bernhard av Clairvaux' tid (dvs senast 1153, då Bernhard dog) två munkkonvent i Sverige, nämligen Lurö (*Lwdrhe*) och Alvastra. Munkarna flyttade efter kort tid till Lugnås (Kinne hd) i Västergötland och före 1158 till Varnhem (SMD 2 s 138, avskr). Enligt den danska Rydårboken (handskrift från omkring 1300) grundades Varnhems kloster 1150 (ADMA s 79). Rydårbokens uppgifter bygger på listor över cisterciensklostrens ålder som förvarades i huvudklostret i Cîteaux (France 1992 s 36 ff). Den anger regelmässigt klostrens slutliga namn även om de från början låg på en annan plats (jfr Viby/Saba kloster, ADMA s 83; DMS 1:10 s 169).

Lurö kyrkoruin

På Lurö finns lämningarna av en stenkyrka som inte har varit sockenkyrka. Den är 21,5 m lång och har romansk planform med smalare kor och absid. Långhuset har yttermått 14,5 x 8 m, koret 4,5 x 6 m. I norr och söder finns sekundära utbyggnader, den norra möjligen sakristia och den större i söder möjligen vapenhus och kapell. Ett brandlager från 1300- eller 1400-talet kan markera kyrkans övergivande. Myntfynd tyder på att kyrkan var i bruk i slutet av 1100-talet, men två skelett som delvis låg under absiden har daterats till 1160–1270 respektive 1215–1285 e.Kr. (kalibrerat 2 sigma). Inga murverksiakttagelser har gjorts som tyder på att absiden är sekundär. (Sigsjö 1990; Axelsson 2009; Olsson 2015, se även Olsson 2017). Kyrkan är därmed för ung för att ha fungerat under cisterciensernas korta tid på ön och förefaller vara en parallell till de medeltida kapell som fanns längs Östersjöns farleder; även vid flera av dem är begravingar belagda (Edgren & Hiekkänen 1993; Boström 2011).

1150 se ovan.

1469 tillåter abboten Arvid och Varnhems kloster biskop Hans och biskopsstolen i Skara att tillsammans med klostret hävda och bruka klostrets andel på L 'i Väner'n' vilket omfattar fiske med en not, och två fisken med 'skottnät', 'agnnät' och 'revar'(?). (*refwom*) och andra "wælfælle" (RAp 13/12).

1500 stadfäster abboten Johan Svensson och klostret i Varnhem det byte som för 30 år sedan ingicks mellan klostret och biskopsstolen i Skara, där biskopen fick tillträde till L, eftersom det framkommit att personer från 'Näset' och andra däromkring använde L för fåbete, fiskeri och ekhygge emot lag och rätt och de privilegier som klostret haft under lång tid; klostret stadfäster därför biskopens rätt att bruka L med skog, äng, fåbeten och fisken, och rätten för biskop Brynolf och hans efterträdare att använda klostrets fiskeredskap vid L (RAp 27/1). – Att klostret verkligen hade kvar sina ägor på Lurö visar flera formuleringar i brevet: '...mot lag och rätt och gamla privilegier som vi och vårt kloster länge har haft och ännu har...' och '...[biskopen får] bruka *våra nät och alla andra fiskeredskap* med fullt fiskeri'... (RAp 27/1).

1501 förbjuder Sveriges riksråd bönder från 'Näset' och från andra håll att utnyttja Varnhems klostrets besittning i L i Väner'n som allmänning; riksrådet stadfäster den överenskommelse som gjorts mellan klostret och biskopen i Skara rörande biskopens rätt att använda L för fiske och annat (RAp 1/3).

Huggenäs socken

1423 i *Hugganæs sokn* (RAp 2/2).

1446 i *Huggenesse sokn* (RAp 29/12).

1503 *Huggenes soken* (VäSkb s 71).

Omfattning: Huggenäs socken uppgick i Södra Ny socken 1842 och finns inte kvar idag (SOV 11 s 36). Socknen tillhörde under medeltiden det under 1400-talet försvunna *Slotboohærad.

Kyrkan: Den nu rivna kyrkan låg på Kyrketorps ägor invid skolhuset (RAÄ 55). Skolan är byggd med timmer från kyrkan. 1830 uppges kyrkan vara en "långkyrka" av trä med spånklädda väggar, med längden 22 alnar (13,2 m) och bredden 13 alnar (7,8 m). Timret var ovanligt grovt. Djurklou (1866) uppges att kyrkan varit jämnårig med Södra Råda och Hammarö samt att den haft vägg- och takmålningar. Då hans besök skedde 15 år efter att kyrkan rivits bygger uppgifterna på hörsägen. (Jfr uppgift i RAÄ 124: muntlig tradition om kyrka i *Byn).

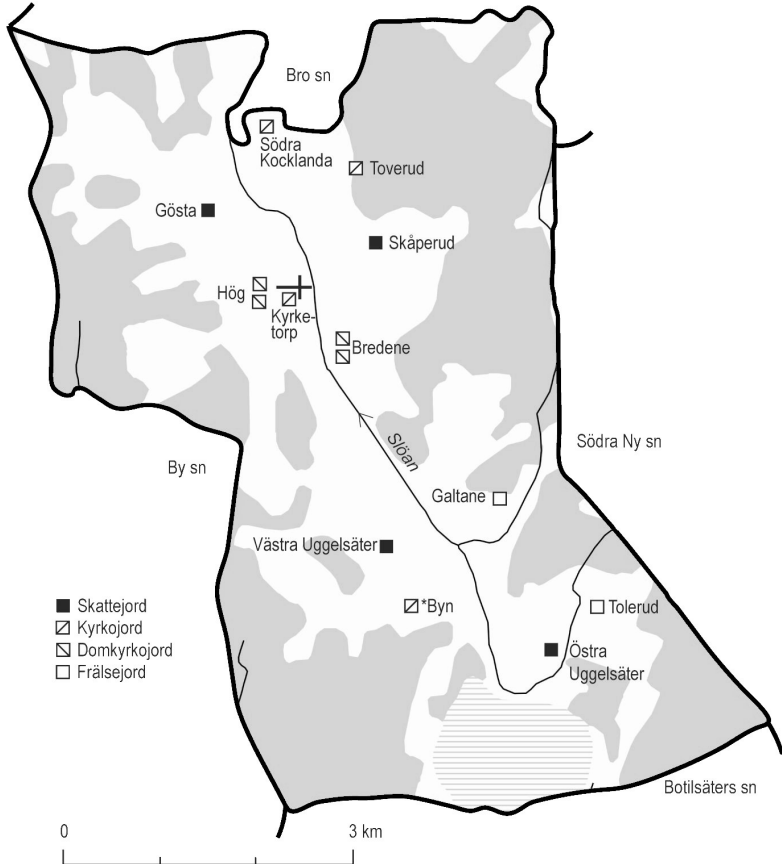
I Södra Ny kyrka finns Kristusbilden till ett litet triumfkrucifix från 1200-talets slut som antas komma från Huggenäs kyrka. (Lagerlöf s 189 f).

*Byn kallas 'Prästgården' 1551 (se *Byn).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	ky	kyt	dky	kyäng	fr	frt
Bredene	–	–	–	2 (2)	–	–	–
*Byn	–	1 (1)	–	–	–	–	–
Galtene	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Gösta	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Hög	–	2 (0)	–	0 (2)	–	–	–
Kocklanda, S	–	1 (1)	–	–	–	–	–
Kyrketorp	–	1 (0)	0 (1)	–	1 (0)	–	–
Skåperud	1 (1)	–	–	–	–	–	–
*Svinstad	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Tolerud	–	–	–	–	–	0 (1)	1 (1)
Toverud	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Uggelsäter	2 (2)	–	–	–	–	–	–
Summa	4 (4)	5 (2)	0 (3)	2 (4)	1 (0)	0 (1)	1 (2)

Huggenäs socken



Huggenäs socken omkring 1550. Den norra gränsen vid Södra Kocklanda är baserad på Häradsekonomiska kartan (HDEK).

Bredene

1446 *Bredhene* (RAp 29/12, DalsD nr 123) – 10 C, 2 i.

VrH **2 dky**; redovisas 1568–71 i Bro sn.

1446 pantsätter väpnaren Nils Bengtsson sitt gods bestående av en gård i B, med räntan 4 löpar smör, två gårdar och en ödegård i Dalsland och en gård i Västergötland, till Jöns Lagepose för ett lån på 71 gyllen (RAp 29/12, DalsD nr 123).

1493 får Bengt Jönsson, kyrkoherde i Valstad, Västergötland, fasta på en gård i B och gods i Dalsland och Västergötland i samband med ett arvskifte (AoE 41:1 s 170, DalsD nr 190) – marginalanteckning med annat bläck: 'finns intet'.

1540 har Skara domkyrka en gård i B med räntan 8 pund smör (SkJb s 5).

1550 vittnar Tordsten i B på lagmansting i Millesvik, Millesviks sn (Eklund s 42).

***Byn, nu**

Uggleberg

1535 *Byn* (GHj), 1551 *Prestegården Binn* (VrH 1551:6) – 10 C, 1 i; kallas 1645 'Huggenäs byn' och 1715 'Uggleberg' (SOV 11 s 39).

VrH **1 ky** (kallas 1551 Prästgården).

1548 tillhör gården i B präststommen i By sn (VrH 1548:1).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i B (VrH 1557:1).

Galtane

1556 *Gaaltataan* (VrH 1557:1 tl) – 10 C, 1 i.

VrH 1568 **1 frt.**

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i G (VrH 1557:1).

Gösta

1414 *i Iutzstodom* (SD 1918), 1503 *Jwstade* (VäSkb s 71) – 10 C, 2 h.

VrH **1 sk**; 1571 uppbärs räntan av länsman.

1414 är Gunnar och Nils i G fastar i Bro sn (SD 1918).

1503 uppgår oxskatten i G till 0:12 pn (VäSkb s 71).

1556 upptas fyra tiondepliktiga hushåll i G (VrH 1557:1).

**Hög, Norra
och Södra**

1301 *curias nostras (...)* *Høgh* (DS 4526, omdaterat) – 10 C, 2 h.

VrH **2 ky**, 1543 **2 dky**; 1569 förlänt till länsman, 1571 förlänt till Kristoffer Henriksson, underfogde i Näs hd, som troligen bodde i Hög, se Kyrketorp.

- 1301 pantsätter Magnus Karlsson (Lejonbalk) sina gårdar Hög och Uggelsäter till Vreta kloster för att med 100 mark pn bekosta sin syster Ingeborgs begravning (DS 4526, omdaterat).
- 1544 vittnar Peder i Hög på ting i Smedbyn, Kila sn (se *Tybble, By sn) (Rött nr 437).
- 1550 vittnar Peder i Hög på landsting i Millesvik, Millesviks sn (Eklund s 42).
- 1556 upptas fyra tiondepliktiga hushåll i H (VrH 1557:1).

Karlslund Se *Svinstad.

Kocklanda,
Norra Se Bro sn.

Kocklanda,
Södra

1540 *Kocklanda* (SkJb s 172) – 10 C, 2 h.
VrH 1540–71 **1 ky**, 1568–69 öde; prästlandbo.

1535 se Kocklanda, Bro sn.

1540 upptas under By stoms uppbörd en landbogård i K med räntan 3 pund smör, 3 dagsverken och 4 penningar skilling (SkJb s 172).

1548 tillhör gården i K präststommen i By sn (VrH 1548:1).

1550 vittnar Anders i K vid landsting i Millesvik, Millesviks sn (Eklund s 42, 45).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i K (VrH 1557:1).

Kyrketorp

1540 *Kyrketorp* (SkJb s 173) – 10 C, 2 h.
VrH 1540 (endast) **1 ky**, öde; prästlandbo (SkJb), därefter först 1548 **1 kyt**; 1568 öde; 1571 uppbärs räntan av Kristoffer Henriksson i Hög.

1540 (endast) **1 kyäng** (SkJb), därefter först 1548–51 **1 kyäng**.

1540 upptas under By stoms uppbörd en ödegård som heter K, vilken ligger vid Huggenäs kyrka och räntar 2 skilling, samt en äng under samma ödegård med räntan 1 pund (SkJb s 173).

1548 tillhör torpet och ängen i K By sockenkyrka (VrH 1548:1).

1550-tal upptas torpet i K i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

Prästgården Se *Byn.

***Ranssetorpp** 1556 *Ranssetorpp* (VrH 1557:1 tl).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i R (VrH 1557:1); gården saknas i övrigt i landskapshandlingarna.

Skåperud 1414 *i Skopared* (SD 1918), 1463 *i Skoperudh* (OtToLb s 106) – 10 C, 2 i.

VrH **1 sk**; 1568 halva öde, 1571 tre fjärdedelar öde; innehas flera år av länsman.

1414 är Ingemund och Arnulf i S fastar i Bro sn (SD 1918).

1463 är Olof i S nämndeman på häradsting hållet i Återslöp, By sn (OtToLb s 106).

1503 uppgår oxskatten i S till 0:12 pn, vilket erläggs i Västra Uggelsäter som del i en ox (VäSkb s 71).

1512 hålls ting i S, där Arnulf i S är faste (DbSp u d, SDHK 37124).

1550 vittnar Olof och Anders i S vid landsting i Millesvik, Millesviks sn (Eklund s 45).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1557:1).

***Svinstad**, nu

Karlslund 1564 *Suinskinsta* (VrH 1564:6 tl), 1568 *Swinskrudztörp* (VrH 1568:15); – 10 C, 2 i; kallas Karlslund år 1802 (LSA Karlslund R34-8:2).

1568 **1 kyt**.

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1564:6 tl).

Tolerud

1423 *Thordharydh* (RAp 2/2) – 10 C, 1 i.

VrH **1 frt**; redovisas 1542–51 i Bro sn.

1568 **1 fr**; redovisas i Bro sn (1562 Per Larsson /Ramstaätten/).

1423 testamenterar Katarina Magnusdotter gården T till sin make Helge Sixtensson (bjälke) (se Torp, Botilsäters sn) (RAp 2/2).

1455 ger Olof Björnsson (Vinge) sin hustru Ragnhild Petersdotter bland annat T i morgongåva (se Säffle, By sn) (UUBp 21/10).

1518 säljer Ingemar Pedersson (blad med skaft) med sin hustrus och sina 'vänners' samtycke ödegården T till biskop Vincent i Skara domkyrka (se Ramstad, Södra Ny sn) (RAp 21/10).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i T (VrH 1557:1).

Toverud

1550-tal *Toffwere* (AoE 19:2 odat), 1568 *Toffwerodh* (VrH 1568:14) – 10 C, 2 i.

VrH 1568 **1 kyt**; 1568 halva öde, 1569 helt öde.

1550-tal upptas ett torp i T som kyrkan äger (AoE 19:2 odat).

Uggelsäter, Västra

och Östra

1301 *curias nostras* (...) *Ugglusæter* (DS 4526, feldat), 1463 i *Vgleseter* (OtToLb s 106) – 10 C, 1 i; endast 1503 framgår om Östra eller Västra Uggelsäter avses.

VrH **2 sk**; 1568 en halv gård öde.

1301 pantsätter Magnus Karlsson (Lejonbalk) U till Vreta kloster (se Hög) (DS 4526, feldat).

1463 är ?Birger (*Borger*) i U faste på häradsting hållet i Återslöp, By sn (OtToLb s 106).

1503 uppgår oxskatten i Västra U till 1:0 pn, men Torbjörn i U betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:22 pn; mellanskillnaden erhålls från Skåperud, denna sn, och Råglanda, Botilsäters sn (VäSkb s 71).

I Östra U uppgår oxskatten till 1:0 pn, men Håkan i U betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:22 pn; mellanskillnaden erhålls från Dåsserud, Eskilsäters sn, och Takene, Kila sn (VäSkb s 71).

1512 är Torbjörn i U faste på ting hållet i Skåperud (DbSp u d, SDHK 37124).

1550 vittnar Söne i U på lagmansting i Millesvik, Millesviks sn (Eklund s 42).

1556 upptas fyra tiondepliktiga hushåll i U (VrH 1557:1).

Uggleberg

Se *Byn.

Kila socken

1503 *Killa socken, Killæ* (VäSkb s 74, 99).

1540 *Kijla stomps, Kijla kyrka* (SkJb s 172).

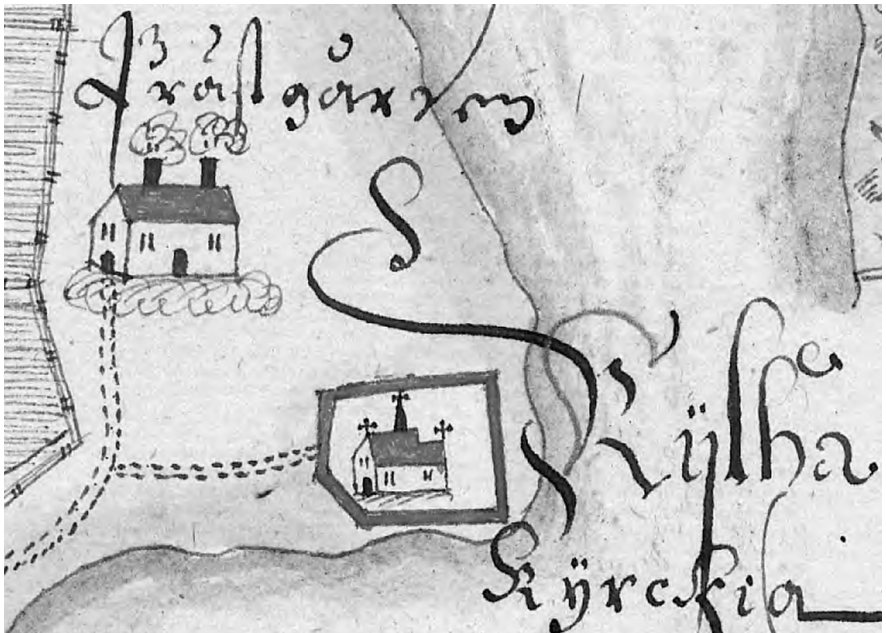
Omfattning: Socknen hade 1950 samma utbredning som under medeltiden och 1500-talet.

Kyrkan: Den nuvarande kyrkan byggdes 1654. En karta från 1648 (LSA R1:301) visar kyrkan individualiserat utritad, med lägre kor, takryttare och portal i väster. Den ger intryck av att vara en stenkyrka med smalare kor, en medeltida planform.

Kyrkan har en täljstensfunt från mitten av 1200-talet och ett krucifix från århundradets andra hälft. Storklockan har en inskrift med runor: "petrus kuratus", Peter kyrkoherde. Den har daterats till omkring 1330. (Kjellin 1952 s 634, 555; Hallbäck s 62 f; Åmark s 256 f.)

Runristning: Vr 5, runristad kyrkklocka, se kyrkobeskrivningen ovan (SR Band 14:2 s

Kila kyrka



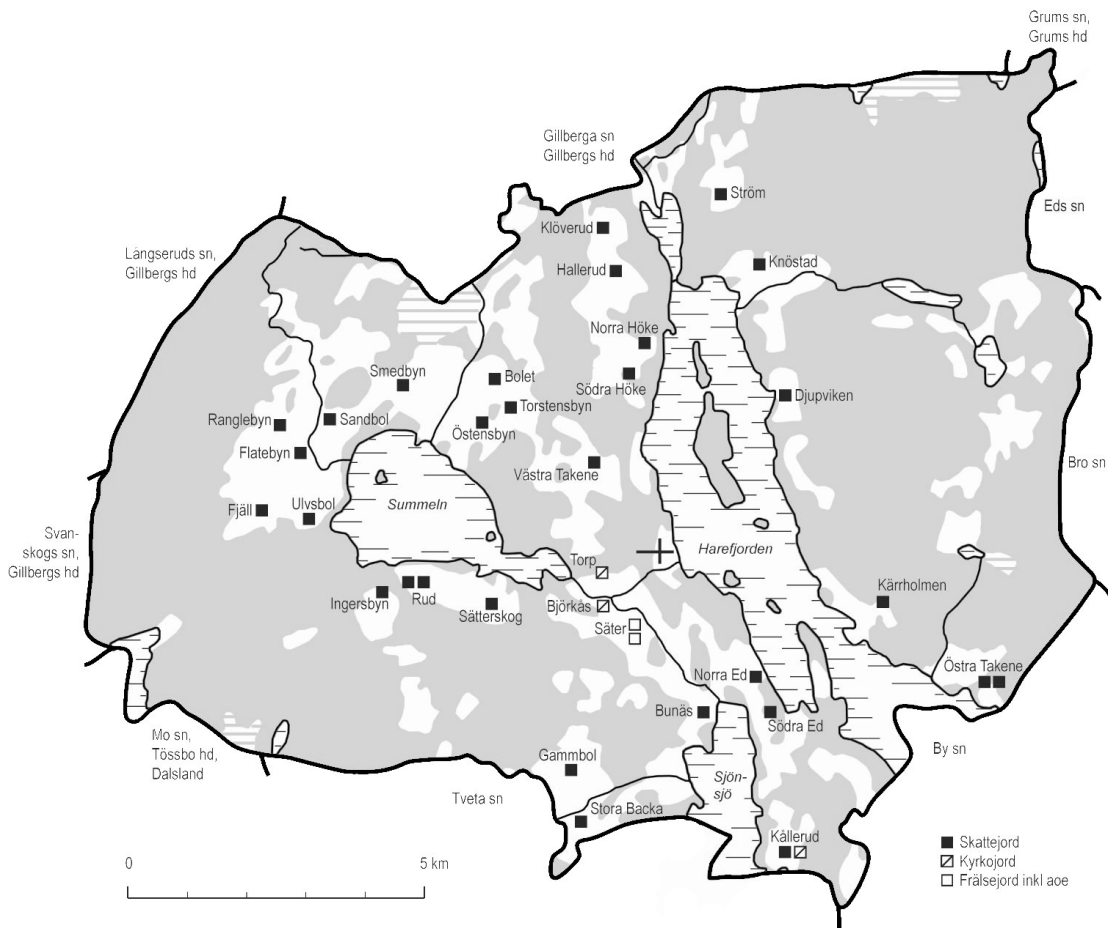
Kila kyrka och prästgård avbildade 1648 (LSA R1:301).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	½ kr	ky	kyt	fr	frt
Björkås	—	—	—	—	1 (1)	—	—	—
Bolet	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Bunäs	1 (0)	0 (1)	—	0 (1)	—	—	—	—
Djupviken	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Ed	2 (2)	—	—	—	—	—	—	—
Fjäll	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Flatebyn	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Gammbol	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Hallerud	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Höke	2 (2)	—	—	—	—	—	—	—
Ingersbyn	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Jonsbol	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Knöstad	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Kräkbråten	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—
Källerud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Kärholmen	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Kölverud	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Ranglebyn	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Rud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Rörkärr	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Sandbol	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Skruvsrud	—	—	0 (1)	—	0 (1)	—	—	—
Smedbyn	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
*Stommen	—	—	—	—	1 (0)	—	—	—
Stora Backa	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Storekleven	—	—	—	—	—	—	—	0 (1)
Ström	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Säter	—	—	—	—	—	—	1 (2)	—
Sätterskog	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Takene	2 (2)	—	—	—	—	—	—	—
Torp	—	—	—	—	1 (1)	—	—	—
Torstensbyn	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Ulvsbol	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Ölserud	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—
Östensbyn	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Öxneväl	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Summa	22 (21)	0 (1)	0 (10)	0 (1)	3 (3)	0 (2)	1 (2)	0 (1)

Dessutom redovisar längderna **2(0)** ½ kyskyp i Bunäs, **1(0)** kytomt i Höke, **1(0)** kyskyp i Takene, **0(1)** 1/3 kr i Takene.

Kila socken



Kila socken omkring 1550.

Backa

Se Stora Backa.

Björkås

1535 *Byckås* (GHj), 1540 *Byryesås* (SkJb s 172) – 10 C, 3 f.

VrH **1 ky** (prästlandbo) 1568 öde, 1571 halva öde.

1540 upptas under Kila stoms uppbörd en landbogaärd i B med räntan 3 pund smör och 3 dagsverken (SkJb s 172).

1548 är gården i B en av Kila sockenprästs landbogaärdar i Kila gäll (VrH 1548:1).

Bolet

1503 *Bollet, Bullet* (VäSkb s 75) – 10 C, 4 f.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i B till 0:12 pn, av vilket 0:6 pn erläggs som del i en ox i Torstensbyn, denna sn, 0:2 pn som del i en ox i Smedbyn, denna sn, 0:1 pn som del i en ox i Sandbol, denna sn, 0:1 pn som del i en ox i Backa, Tveta sn, och det resterande beloppet 0:2 betalas i pengar (VäSkb s75).

1544 är Tomas i B nämndeman på ting i Smedbyn (Rött nr 437).

Bunäs

1503 *Bodenes* (VäSkb s 74) – 10 C, 3 f.

VrH **1 sk**, 1568 $\frac{1}{2}$ **sk.**

1571 $\frac{1}{2}$ **kr.**

1540 (endast) $\frac{1}{2}$ **kyskyp** (präst) + $\frac{1}{2}$ **kyskyp** (ky) (SkJb).

1548–69 **1 kyt.**

1503 uppgår oxskatten i B till 0:1 pn (VäSkb s 74).

1540 upptas under Kila stoms uppbörd en 'jorddel' i B som räntar $\frac{1}{2}$ pund [?smör] till prästen och 1 runstycke (öre) till kyrkan; dessutom upptas under Tveta kyrkas uppbörd en annan 'jordadel' som räntar ? [textbortfall] runstycke (öre) till kyrkan och 'det andra' till prästen (SkJb s 172).

1544 är Halvard i B nämndeman på ting i Smedbyn (Rött nr 437).

1548 tillhör torpet i B Kila sockenkyrkas gods i Kila gäll (VrH 1548:1).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i B (VrH 1557:1).

- Djupviken** 1544 *Dyophwick* (Rött nr 437), 1568 *Dyubeswick* (VrH 1568:14) – 10 C, 4 g.
VrH 1568 **1 skt.**
1544 är Tore i D nämndeman på ting i Smedbyn (Rött nr 437).
- Echstedtska gården** Se Smedbyn, Västra.
- Ed, Norra och Södra** 1503 *Edh, Eedh* (VäSkb s 74) – 10 C, 3 g.
VrH **2 sk.**
1503 uppgår oxskatten i Ed till 0:6 pn, vilket erläggs som del i en ox i Kärrholmen (VäSkb s 74).
- Fjäll** 1503 *Fieldh, Field* (VäSkb s 74, 93) – 10 C, 3 e.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i F till 0:10 pn, men Anders i F betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 3:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Ranglebyn och Rud (VäSkb s 74, 93).
- Flatebyn** 1503 *Flatebyn* (VäSkb s 74, 75) – 10 C, 4 e.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i F till 0:10 pn, vilket erläggs som del i en ox i Smedbyn (VäSkb s 74, 75).
- Gammbol** 1503 *Gamlebol* (VäSkb s 74) – 10 C, 2 f.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i G till 0:10 pn (VäSkb s 74).
- Hallerud** 1556 *Halarud* (VrH 1557:1 tl) – 10 C, 4 f.
VrH 1568 **2 skt**, 1571 **1 skt**; redovisas 1568–69 i Tvetas sn.
1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i H (VrH 1557:1).

Höke, Norra
och Södra

1503 *Hoke, Nore Hoke, Sodre Hoke, Høke* (VäSkb s 74, 75, 93) –
10 C, 4 f.

VrH **2 sk.**

1540 (endast) **1 kytomt** (SkJb).

1503 uppgår oxskatten i Norra H till 0:6 pn, men Halvard i
H betalar skatten för hela gården i form av en ox
värd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Kållerud,
denna sn, och Vickersrud, Tveta sn (VäSkb s 75, 93).

I Södra H uppgår oxskatten till 0:6 pn, vilket
erläggs som del i en ox i Kärrholmen (VäSkb s 74,
75).

1540 upptas under Kila kyrkas uppbörd en tomt under H
som räntar 2 skilling (SkJb s 172).

1544 är Peder och Birger i H nämndemän på ting i
Smedbyn (Rött nr 437).

Ingersbyn

1556 *Ingriदारud* (VrH 1557:1) – 10 C, 3 e.

VrH 1568 **1 skt.**

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i I (VrH 1557:1).

Jonsbol

1564 *Jonsbola* (VrH 1564:6 tl) – 10 C, 4 f.

VrH 1568 **1 skt.**

Knöstad

1463 *i Knøsta* (OtToLb s 106) – 10 C, 4 g.

VrH **1 sk.**

1463 är Sven i K faste på häradsting hållet i Återslöp, By sn
(OtToLb s 106).

1503 uppgår oxskatten i K till 0:10 pn (VäSkb s 74).

1544 är Erik i K nämndeman på ting i Smedbyn (Rött nr
437).

Kråkbråten

1568 *Krokebråtten* (VrH 1568:14) – 10 C, 3 f.

VrH 1568 **1 kyt**; saknas 1569.

- Kållerud** 1463 *i Kollerud* (OtToLb s 106) – 10 C, 2 g.
 VrH **1 sk.**
 1548–51 **1 kyt.**
 1463 är Trond i K faste på häradsting hållet i Återslöp, By sn (OtToLb s 106).
 1503 uppgår oxskatten i K till 0:7 pn, av vilket 0:6 pn erläggs som del i en ox i Norra Höke och 0:1 betalas i pengar (VäSkb s 74, 75).
 1544 är Olof i K nämndeman på ting i Smedbyn (Rött nr 437).
 1548 tillhör torpet i K kyrkans gods i Millesviks gäll (VrH 1548:1).
 1550-tal upptas en gård i K tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).
- Kärrholmen** 1503 *Tiærehollem, Tiærehollem(?)* (VäSkb s 74, 75, 93), 1535 *Kherholm* (GHj) – 10 C, 3 g.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i K till 0:7 pn, men Jens i K betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:19 pn; mellanskillnaden erhålls från Ed och Södra Höke (VäSkb s 74, 75, 93).
- Kölverud** 1556 *Kylarud* (VrH 1557:1 tl) – 10 C, 4 f.
 VrH 1568 **1 skt.**
 1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i K (VrH 1557:1).
- Ranglebyn** 1503 *Rodingbyn* (VäSkb s 74) – 10 C, 4 e.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i R till 1:0 pn, vilket erläggs som del i en ox i Fjäll (VäSkb s 74).
- *Rogbo** 1556 *Rogbo(?)* (VrH 1557:1 tl).
 1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i R (VrH 1557:1).

Rud

1503 *Rudh, Rud* (VäSkb s 74) – 10 C, 3 e–f.

VrH **1 sk**; 1568 en tredjedel öde.

1545–51 **1 skt.**

1503 uppgår oxskatten i Rud till 0:7 pn, av vilket 0:6 pn erlæggs som del i en ox i Fjäll; det resterande beloppet 0:1 betalas i pengar (VäSkb s 74).

1544 är Anders i Rud i nämndeman på ting i Smedbyn (Rött nr 437).

Rörkärr

1568 *Rörkier* (VrH 1568:14) – 10 C, 3 e.

VrH 1568 **1 skt**; redovisas 1568–69 i Tvetas sn.

Sandbol

1463 *i Sandbol* (OtToLb s 106) – 10 C, 4 e.

VrH **1 sk.**

1463 är Helge i S faste på häradsting hållet i Återslöp (OtToLb s 106).

1503 uppgår oxskatten i S till 0:9 pn, men Per i S betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:19 pn; mellanskillnaden erhålls från Sätterskog och Bolet (VäSkb s 75, 93).

1544 är Peder och Brynolf i S nämndemän på ting i Smedbyn (Rött nr 437).

Skrussrud, Västra

och Östra

1564 *Skrøwzsrødh, Skrøwzsttada* (VrH 1564:6) – 10 C, 4 f (Västra) och 10 C, 3 g (Östra).

VrH 1571 **1 skt.**

1571 **1 kyt**, 1572 **1 ky.**

1564 upptas två tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1564:6).

Smedbyn,

Västra

1503 *Smedebyn, Smedeby* (VäSkb s 74, 75) – 10 C, 4 e; gården låg på platsen för nuvarande Echstedtska gården (HdEK, LSA Västra Smedbyn R40-43:1); Östra Smedbyn upptas i jb först 1585 (SOV 11 s 47).

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i S till 0:9 pn, men Torris i S betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:21 pn; mellanskillnaden erhålls från Flatebyn och Bolet (VäSkb s 74, 75).

1544 håller Halsten Andersson, underlagman i Värmland, och Jon Jeppsson, kunglig befallningsman i Värmland, ting i S (se *Tybble, By sn) (Rött nr 437).

***Stommen**

1540 *Kijla stomps* (SkJb s 172).

VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJb).

1540 upptas under S ('Kila stom') *Stommen i Svanskogs sn, Gillbergs hd, Prästgården, Tveta sn samt landbogårdar i Bunäs, Björkås, Torp, alla denna sn, Grorud, Tveta sn, samt Skarbol, Stålsbyn och Slirud, alla Svanskogs sn, Gillbergs hd (SkJb s 172).

Stora Backa

1546 *Backa* (VrH 1546:8) – 10 C, 2 f.

VrH 1546 **1 sk**, redovisas därefter först 1568 **1 skt**; 1572 i Tveta sn.

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1557:1).

Storekleven

1571 *Kleeffuinn* (VrH 1571:8) – 10 C, 3 f.

VrH 1571 **1 frt**.

Ström

1503 *Strom* (VäSkb s 74) – 10 C, 4 f-g.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i S till 0:9 pn (VäSkb s 74).

1544 är Peder i S nämndeman på ting i Smedbyn (Rött nr 437).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1557:1).

Säter

1535 *Sætther* (GHj) – 10 C, 3 f.

VrH **1 fr**, 1542 **2 fr** (1545 och 1548 1 fr) (1568–69 öde); redovisas 1542 i Tveta sn (1562 Olof Pedersson /Örnfot/).

1449 säljer Bengt Algotsson (tre rosor) en gård i ?S [ej namngiven]¹ som avkastar 2 löpar smör och en tunna malt till Jöns Lagepose; försäljningen omfattar även en gård i Glava sn (troligen Knåll som nämns 1472), en ödegård som avkastar 1 löp smör, och en tredjedel i Eda sn, Jösse hd, (avser troligen Åmot, Eda sn) samt flera gårdar i Västergötland (DalsD nr 125).

1472 ger Knut Posse en gård i ?S [ej namngiven] som räntar 900 järn i morgongåva till sin hustru Birgitta Gustavsdotter (Sture) (se Åmåt, Eda sn, Jösse hd) (DalsD nr 159) – jfr 1449 ovan.

1544 är Nils i S nämndeman på ting i Smedbyn (Rött nr 437).

Sätterskog

1503 *Satherskog* (VäSkb s 74, 75) – 10 C, 3 f.

VrH **1 sk**; 1568 en tredjedel öde.

1503 uppgår oxskatten i S till 0:9 pn, vilket erläggs som del i en ox i Sandbol (VäSkb s 74, 75).

Takene, Västra och Östra

1503 *Tagen, Taken* (VäSkb s 71, 74, 75) – 10 C, 4 f (Västra) och 10 C, 3 g (Östra); öster respektive väster om Harefjorden.

VrH **2 sk**, 1568 **1 sk** + $\frac{1}{2}$ **sk**, 1571 **1 sk** + $\frac{2}{3}$ **sk**.

1545–51 **1 krt** (1546 1 kr) 1548 **1 skt**; redovisas 1545–48 i By sn, därefter i Södra Ny sn (avser därför sannolikt Östra T).

1540 (endast) **1 kyskyp** (ky) (SkJb).

1569 **1 kyt**, omvandlas 1571 till $\frac{1}{3}$ **kr**.

1503 uppgår oxskatten i en av gårdarna i T till 0:6 pn, vilket erläggs som del i en ox i Östra Uggelsäter, Huggenäs sn (VäSkb s 71, 74, 75).

I den andra gården i T uppgår oxskatten till 0:2 pn (VäSkb s 75).

1540 upptas under Kila kyrkas uppbörd en 'jorddel' i T som räntar 4 vita (SkJb s 172).

¹ Brevformuleringen är: 'en gård i Kila socken', vilket sannolikt avser Säter eftersom det är den enda kända frälsegården i socknen.

1550-tal upptas ett torp tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i T (VrH 1557:1).

Torp

1535 *Tørph* (GHj), 1540 *Torp* (SkJb s 172) – 10 C, 3 f.

VrH **1 ky** (1571 1 kyt); prästlandbo; redovisas 1542 i Tvetasn.

1540 upptas under Kila stoms uppbörd en landbogård i T med räntan 4 pund smör och 3 dagsverken (SkJb s 172).

1548 tillhör gården i T prästens landbor i Kila gäll (VrH 1548:1).

Torstensbyn

1503 *Tørstensby* (VäSkb s 75, 93) – 10 C, 4 f.

VrH **1 sk**; 1569 halva öde.

1503 uppgår oxskatten i T till 1:0 pn, men Kertil i T betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:21 pn; mellanskillnaden erhålls från Östensbyn och Bolet (VäSkb s 75, 93).

Ulvbol

1556 *Wgbo*(?) (VrH 1557:1), 1564 *Vlzsbola* (VrH 1564:6 tl) – 10 C, 3 e.

VrH 1568 **1 skt**; redovisas 1568–69 i Tvetasn.

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i ?U (VrH 1557:1).

Ölserud

1571 *Øøllzrud* (VrH 1571:8) – 10 C, 4 g.

VrH 1571 **1 kyt**; uppges 1571 vara lagt under präststommen.

Östensbyn

1503 *Ostensbyn*, *Ostensby* (VäSkb s 75) – 10 C, 4 f.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i Ö till 0:7 pn, vilket erläggs som del i en ox i Torstensbyn (VäSkb s 75).

Öxnevål

1564 *Yxsnerödh* (VrH 1564:6) – 10 C, 4 e.

VrH 1568 **1 skt**.

Millesviks socken

1334 (omkring) *Mildiswik* (APS 1:1 nr 311 s 348).

1347 *apud ecclesiam Myldeswik* (DS 4178).

1386 *i Mildiswik sokn* (SkSp nr 79 12/4).

Omfattning: Socknen hade 1950 samma utbredning som under medeltiden och 1500-talet.

Kyrkan: Stenkyrkan har medeltida murar i söder och väster, men dess ursprungliga storlek är okänd. Ett torn av okänd ålder revs i slutet av 1700-talet, och enligt Djurklou hade kyrkan två valv och ett smalare kor, alltså en medeltida planform. (Bonnier 2006 s 26 f; Djurklou 1867 s 182.)

Kyrkan har dels foten till en sandstensfunt från slutet av 1100-talet, dels en hel täljstensfunt från mitten av 1200-talet. En kyrkklocka har årtalet 1500 och inskriften "sanctus laurencius Ave maria benedictus karoli curatus", och möjligen med ledning av den anger Fernow att kyrkan var vigd till S:t Lars. På Fernows tid fanns vidare en "munkebok" som började 1465 men hade de första bladen utrivna. (Hallbäck s 30, 62 f; Åmark s 258 f; Fernow s 315 f.)

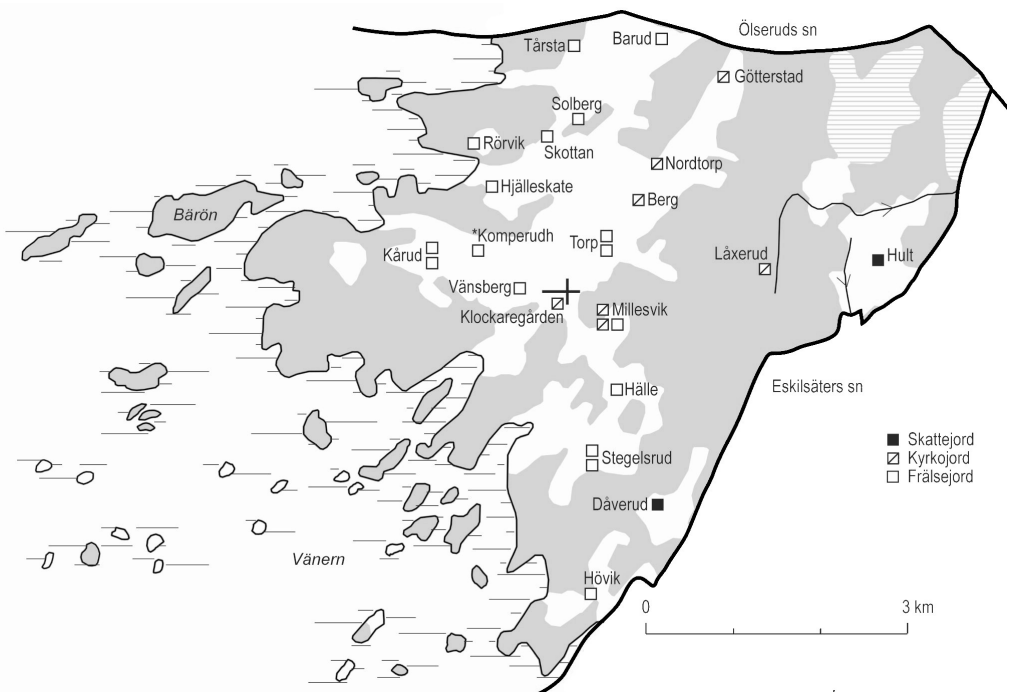
Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	ky	½ ky	kyt	fr	frt
Barud	–	–	–	–	1 (1)	–
Berg	–	1 (1)	–	–	–	–
Dåverud	1 (1)	–	–	–	–	–
Götterstad	–	1 (0)	–	–	–	–
Hjälleskate	–	–	–	–	1 (1)	–
Hult	1 (1)	–	–	–	0 (1)	–
Hälle	–	–	–	–	1 (1)	–
Hövik	–	–	–	–	1 (1)	–
Klockaregården	–	1 (1)	–	–	–	–
*Komperudh	–	–	–	–	1 (1)	–
Kårud	–	–	–	–	2 (1)	–
Låxerud	–	1 (0)	–	0 (1)	–	–
Millesvik	–	2 (1)	–	–	–	–
Nordtorp	–	–	1 (0)	–	–	0 (1)
Rörvik	–	–	–	–	1 (1)	–
*Remersz	–	–	–	1 (0)	–	–
Skottan	–	–	–	–	–	0 (1)
Solberg	–	–	–	–	–	0 (1)
Stegelsrud	–	–	–	–	2 (2)	–
Tårsta	–	–	–	–	1 (1)	–
Torp	–	–	–	–	1 (1)	–
Vänsberg	–	–	–	–	1 (1)	–
Summa	2 (2)	6 (3)	1 (0)	1 (1)	13 (13)	0 (3)

Dessutom redovisar längderna **0(1) 1/3 kyuj** i Götterstad, **0(1) 2/3 fruj** i Götterstad, **0(1) 1/3 kyuj** i Nordtorp och **0(1) 2/3 frt** i Nordtorp.

Olokaliserat 1386 testamenterar Bengta Gunnarsdotter alla gods hon äger i Millesviks sn till sin make Kort Fos (se Varpnäs, Nors sn, Grums hd) (SkSp 12/4).

Millesviks socken



Millesviks socken omkring 1550.

Barud

1535 *Baderudh* (GHj) – 9 C, 8 j.

VrH **1 fr**; 1572 en tredjedel öde (1562 Johan Åkesson /Natt och Dag/).

Berg

1540 *Berg* (SkJb s 173) – 9 C, 8 j.

VrH **1 ky**, prästlandbo; 1571 två tredjedelar öde.

1540 upptas under Ölseruds kyrkas uppbörd en landbögård i B med räntan 2 pund smör och 2 dagsverken; gården 'tog' Nils Larsson på Kopparberget för ett år sedan (SkJb s 173).

1548 tillhör gården i B kyrkans gods i Millesviks gäll; gården innehas nu av Per Larsson (Ramstaätten) (VrH 1548:1).

1550 uppges i jordeboken att Per Larsson tagit B från kyrkan 'utan lag och dom' (VrH 1550:14).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i B (VrH 1557:1).

***Byn** Se Millesvik, år 1556.

Bärön 1558 *Bäröenn* (GR 28 s 323) – 9 C, 8 i.

1558 ger Gustav I kronans tillstånd till Abraham Jönsson att bygga ett hemman på ön B 'i Norsunde' (förmodligen namnet på sundet mellan Bärön och fastlandet) (GR 28 s 323).

Dåverud 1423 i *Dawidharwdh* (RAP 11/8), 1458 *Danidzrydh* (B16 f 97r, avskr), 1535 *Dåffnerudh* (GHj), 1540 *Douerudh* (VrH 1540:5) – 9 C, 7 j.

VrH **1 sk.**

1423 uppges Magnus Torbjörnssons (okänt sigill) mormor hustru Stenborg i D, som är död, ha bott i D (RAP 11/8, DalsD nr 102; – se släktförhållanden i PHT 1959 s 46; för släkttavla se s 379).

1458 tilldömer Olof Björnsson (Vinge), lagman i Värmland, på landstinget Katarina Birgersdotter (Åbyätten) gården D, vilken Klas Nilsson, fogde i Värmland, olagligen fråntagit Katarina när hennes far Birger Folkesson (Åbyätten) avled (se Skåre, Grava sn, Kils hd) (B16 f 97).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i D (VrH 1557:1).

Götterstad 1540 *Götisstada* (SkJb s 173) – 9 C, 8 j.

VrH 1540 (endast) **1 ky**, öde (SkJb), redovisas därefter först 1568 **1 kyt**, uppdelas 1571 på $\frac{1}{3}$ **kyuj** + $\frac{2}{3}$ **fruj** (1562 Brita Turesdotter /Trolle/).

1540 upptas under Ölseruds kyrkas uppbörd en treding i ödegården G, som ligger i ödemarken och räntar 2 vita (SkJb s 173).

1550-tal upptas ett torp i G tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

- Hjälleskate** 1535 *Hielssikatte* (GHj) – 9 C, 8 i.
VrH **1 fr** (1562 Erik Nilsson /Schack av Skylvalla/).¹
1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i H (VrH 1557:1).
- Hult** 1535 *Hullt* (GHj), 1540 *Hulth* (VrH 1540:5) – 9 C, 8 j.
VrH **1 sk**.
1568 **1 fr** (1562 Sigge Larsson /Sparre av Rossvik/, död efter 1565).
1556 upptas fem tiondepliktiga hushåll i H (VrH 1557:1).
- Hälle** 1535 *Helle* (GHj), 1540 *Hælle* (VrH 1540:5) – 9 C, 8 j;
bebyggelseämningar finns i närheten av den nuvarande gården (RAÄ 174:1).
VrH **1 fr** (1562 Maurits Stake).
- Hövik** 1535 *Høvik* (GHj), 1540 *Høøuiken* (VrH 1540:5) – 9 C, 7 j.
VrH **1 fr** (1562 Sigvard Kruse).
- Klockaregården** 1535 *Klockargorden* (GHj) – 9 C, 8 j; låg ca 250 m söder om Millesviks kyrka (RAÄ 175:1, HdEK och LSA Klockaregården R50-12:1, år 1794).
VrH **1 ky**; uppges 1550 ligga under präststommen och 1551 brukas av prästen.
1540 Se Millesvik.
- *Komperudh** 1535 *Komperudh* (GHj), 1540 *Comperudh* (VrH 1540:5), 1542 *Skumperud* (VrH 1542:11) – 9 C, 8 i; gården låg ca 1 km nordväst om Millesviks kyrka (RAÄ 170:1, LSA Hälle R50-9:1, år 1789); kallas oftast Skumperud i 1500-talsmaterialet (VrH).
VrH **1 fr** (1562 Karin Larsdotter /Sparre av Rossvik/).

¹ I frälselängden uppges gården tillhöra Erik Nilssons hustru Filippa och hennes syster Beata (SoH 1973 s 162 not 6). Landbogarännen uppges samtidigt innehåsa av Sigge Larssons (Sparre av Rossvik) gifta systrar, för vilka han förmodligen var förmyndare (SoH 1973:1 s 168 not 10).

Kårud

1535 *Kårudh* (GHj), 1540 *Cårudh* (VrH 1540:5) – 9 C, 8 i; bebyggelselämningar finns på en höjdrygg ca 300 m nordväst om nuvarande gård; lämningarna omfattar två vallomgärdade husgrunder och kallas i folktradition Borgen eller Slottet. Vid åkerkanten, ca 70 m sydost om husgrunderna, finns en stor, kallmurad källargrund (RAÄ 78).

VrH **2 fr**, uppdelas 1545 på **1 fr + 1 frt**, 1550 **1 fr** (1562 Erik Månsson /Natt och Dag/).

Låxerud

1540 *Loffsrud* (SkJb s 173) – 9 C, 8 j; gården låg ca 2 km öster om Millesviks kyrka (HdEK); övergiven bytomt (RAÄ 180:1).

VrH 1540 (endast) **1 kytomt** (öde) (SkJb), därefter först 1568 **1 kyt**.

1540 upptas under Millesviks kyrkas uppbörd en ödetomt som kallas L, vilken ligger i fämarken och räntar 2 vita (SkJb s 173).

1550-tal upptas en gård i L tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

Millesvik

1540 *Millesvik* (SkJb s 173), 1540 *Mijllesviks stomps* (SkJb s 173), 1548 *Prestegårdenn* (VrH 1548:1) – 9 C, 8 j.

VrH 1540 (endast) **1 ky**; prästlandbo (SkJb).

1540–51 **1 ky** (SkJb); saknas 1542–44.

1546 och 1551 (endast dessa år) **1 aoe**.

1540 upptas en landbogård i M, under Millesviks stomps uppbörd, med räntan 2 pund smör för gården, 1 pund smör för klockaretomten och 3 dagsverken (SkJb s 173).

1540 upptas under 'Millesviks stomps' uppbörd *Prestegorden ('Stommen') i Eskilsäters sn, Prästgården, Ölseruds sn och Botilsäter ('Stommen') i Botilsäters sn, samt landbogårdar i Millesvik, denna sn, Olserud, Botilsäters sn och Botilsäter, Botilsäters sn (SkJb s 173).

1548 tillhör M ('Prästgården') präststommen i Millesviks gäll, med räntan 4 pund smör och 3 dagsverken; räntan tillfaller prästen fritt (VrH 1548:1).

1550 hålls lagmansting i M (Eklund s 37, 42).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i ?M (VrH 1557:1) – gården kallas *Byn och är den första gården som upptas under Millesviks socken i tiondelängden.

Nordtorp,

Västra

1540 *Nordtorp* (SkJb s 173) – 9 C, 8 j.

VrH 1540 (endast) $\frac{1}{2}$ **ky** (SkJb), därefter först 1548 $\frac{1}{3}$ **kyt**, 1571 $\frac{1}{3}$ **kyuj** (Östra).

1571 $\frac{2}{3}$ **fruj**, 1572 $\frac{2}{3}$ **frt**; är ursprungligen två tredjedelar av kyrkotorpet ovan.

1568 **1 kyt**, 1571 **1 frt** (1562 Karin Larsdotter /Sparre av Rossvik/) (Västra).

1540 upptas under Millesviks kyrkas uppbörd en halv gård i N, vilken är nybyggd och räntar 1 pund smör till Lars Siggesson (Sparre) och inget till kyrkan (SkJb s 173).

1548 innehar prästen i Millesviks gäll en tredjedel av kyrkotorpet i N (VrH 1548:1).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i N (VrH 1557:1).

Prästgården

Se Millesvik.

***Remersz**

1540 *Remersz* (VrH 1540:5), 1542 *Römenes* (VrH 1542:11).

VrH 1540–42 **1 kyt**.

Rörvik

1535 *Reffgfeuiken* (GHj), 1540 *Ræffseuik* (VrH 1540:5) – 09 C, 8 i; låg ca 550 m nordnordväst om Hjälleskate (RAÄ 132, HdEK).

VrH **1 fr** (1562 Johan Åkesson /Natt och Dag/).

- Skottan** 1556 *Skåttan* (VrH 1557:1 tl) – 9 C, 8 j; bebyggelseämningar finns ca 2 km norr om Millesviks kyrka (HdEK, RAÄ 129).
VrH 1568 **1 frt** (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).
1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1557:1).
- Solberg** 1556 *Solberg* (VrH 1557:1 tl) – 9 C, 8 j; bebyggelseämningar finns ca 2 km norr om Millesviks kyrka (HdEK, RAÄ 133).
VrH 1568 **1 frt**; 1569 öde (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).
1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1557:1).
- Stegelsrud, Nedre**
och Övre 1535 *Stedessrudh* (GHj), 1540 *Stegersbyn* (VrH 1540:5) – 9 C, 7 j.
VrH **2 fr** (1562 Hans Persson /Forstenaätten/ och Sigvard Kruse).
1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1557:1).
- *Stommen** se Millesvik.
- Torp** 1535 *Torph* (GHj) – 9 C, 8 j.
VrH 1543–48 **1 frt**.
1 fr (1548 1 ky) (1562 Brita Jönsdotter /Roos/).
1427 och 1455 se Torp, Botilsäters sn.
1498 upptas två stugor i ?T 'på Näset' med räntan 8 pund smör i Jöns Ulfssons (Roos) jordebok (C 36 f 32, 50).
1556 upptas fyra tiondepliktiga hushåll i T (VrH 1557:1).
- Tårsta** 1535 *Törbersthen(?)* (GHj), 1540 *Törbergstaken* (VrH 1540:5) – 9 C, 8 j.
VrH **1 fr** (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).
1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i T (VrH 1557:1).

Vänsberg

1458 i *Wenisbergh* (DalsD nr 138), 1524 *Wensberg* (Rött nr 436), 1540 *Værsbgh* (VrH 1540:5), 1542 *Wennsbergh* (VrH 1542:11) – 9 C, 8 i.

VrH **1 fr** (1562 Klas Andersson /Ekeblad/).

1458 ärver Elin Gustavsdotter (Sture), gift med Erik Axelsson (Tott) en gård i V, som räntar 8 pund smör, efter sin bror Algot Gustavsson (Sture) (se Ilanda, Grava sn, Kils hd) (DalsD nr 138).

1524 byter Nils Klasson (Stolaätten) till sig 2 gårdar i V som räntar 8 pund smör, jord i Ilanda, Grava sn, Kils hd, och jord på Kållandsö, Västergötland, från Märta Bengtsdotter (Ulv), änka efter Åke Jöransson (Tott), mot jord i Ösmo sn och Sorunda sn, Södermanland (se DMS 2:1 s 274) (Rött nr 436).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i V (VrH 1557:1).

Södra Ny socken

1503 *Ny socken* (VäSkb s 73).

1540 *Ny sogn, Nysogns kyrkia* (SkJb s 172 f).

Omfattning: Tillägget "Södra" tillkom 1885 för att skilja socknen från Norra Ny socken i Älvdals härad och Ny socken i Jösse härad (Lagerstedt s 93, SOV 11 s 56).

Annexförhållande: Socken var vid reformationen annex till By socken (SkJb, SOV 11 s 56).

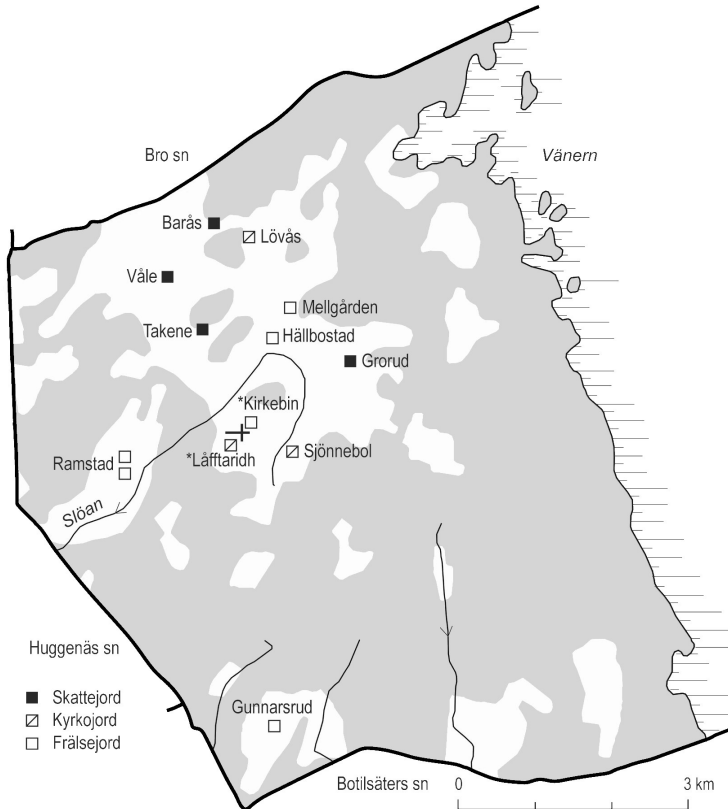
Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan påbörjades 1757. Dess föregångare låg något västerut, på samma kyrkogård. Fernow anger att den var liten och av trä. Enligt en uppgift från 1576, refererad 1614, hade föregångaren upbyggts av Peder Andersson (svan med ring i näbben) i Ramstad i slutet av 1400-talet; han hade då givit *Kirkebin och Gunnarsrud som hjälp för att bygga upp den kyrka som han av våda nedbränt (VrH 1614:13).

Kyrkan har en armlös Kristusbild till ett triumfkrucifix samt en mindre Kristusbild som antas komma från Huggenäs kyrka. (KyKa 2 s 109; Fernow s 314; Kjellin 1952 s 658.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	krt	ky	½ ky	kyt	fr	frt
Barås	–	–	0 (1)	–	–	–	–	–
Bångserud	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Fämås	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–
Grorud	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Gunnarsrud	–	–	–	–	–	0 (1)	–	0 (1)
Hällbolstad	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
*Kirkebin	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
*Låfftariðh	–	–	–	1 (0)	0 (1)	–	–	–
Lövås	–	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Mellgården	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Ramstad	–	–	–	–	–	–	2 (1)	–
Sjönnebol	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
*Stommen	–	–	–	1 (0)	–	–	–	–
Takene	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Våle	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Örrud	–	0 (1)	–	–	–	–	–	0 (1)
*Öörhampn	–	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Summa	2 (2)	1 (3)	0 (1)	3 (1)	0 (1)	0 (3)	5 (4)	0 (3)

Södra Ny socken



Södra Ny socken omkring 1550.

Barås1556 *Baaråss* (VrH 1557:1 tl) – 10 C, 2 j.VrH 1568 **1 skt**, 1572 **1 krt**; uppges 1572 länge ha legat öde och därför övergått till krono.

1556 och 1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i B (VrH 1557:1, VrH 1564:6 tl).

Bångserud1564 *Båångszrudh* (VrH 1564:6 tl) – 10 C, 1 j; gården låg ca 3 km sydost om Södra Ny kyrka (HdEK, RAÄ 85).VrH 1568 **1 frt**; 1571 öde.

- Färmsås** 1571 *Förmmeszåås* (VrH 1751:8) – 10 C, 2 j.
VrH 1571 **1 skt**; 1571 öde.
- Grorud** 1503 *Groffret, Grorut(?)* (VäSkb s 72, 73), 1535 *Groderødh* (GHj) – 10 C, 2 j.
VrH **1 sk**.
1503 uppgår oxskatten i G till 0:5 pn, vilket erlæggs som del i en ox i Ingrirud, Bro sn (VäSkb s 73).
1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i G (VrH 1557:1).
- *Gröristøp** 1564 *Gröristøp(?)* (VrH 1564:6 tl).
1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i G (VrH 1564:6 tl).
- Gunnarsrud** 1556 *Gunnarud* (VrH 1557:1 tl) – 10 C, 1 j.
VrH 1568 **1 kyäng**, 1571 **1 kyt**; 1569 öde.
1568 **1 frt**; 1571 öde (1562 Per Larsson /Ramstaätten/).
1400-talets slut, se *Kirkebin.
1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i G (VrH 1557:1).
- Hällbostad** 1535 *Helliebolstadh* (GHj), 1540 *Hælliebostada* (VrH 1540:5) – 10 C, 2 j.
VrH **1 fr** (1562 Per Larsson /Ramstaätten/).
- *Kirkebin** 1535 *Kirkebin* (GHj), 1540 *Kyrkiebyn* (VrH 1540:5) – 10 C, 2 j;
bebyggelsen låg 1685 strax norr om Södra Ny kyrka, se kartan nedan (LSA Kyrkoby R75-19:1).
VrH **1 fr** (1562 Per Larsson /Ramstaätten/).
1473 Se Kyrkebol, Eds sn, Grums hd.
1400-talets slut ger Peder Andersson (svan med ring i näbben) K och Gunnarsrud som hjälp till återuppbyggnaden av Södra Ny sockenkyrka (VrH 1614:13, där vittnesmål refererar en uppgift från 1576).

***Kirkebin och *Låfftaridh**

Utsnitt av karta över Nybergs säteri 1685. På bilden ses *Kirkebins (*Kyrkiobyn*) läge strax nordost om dåvarande Nybergs säteri och Södra Ny kyrka och *Låfftaridh (*Låffterud*) sydväst om kyrkan (LSA Kyrkobyn R75-19:1).

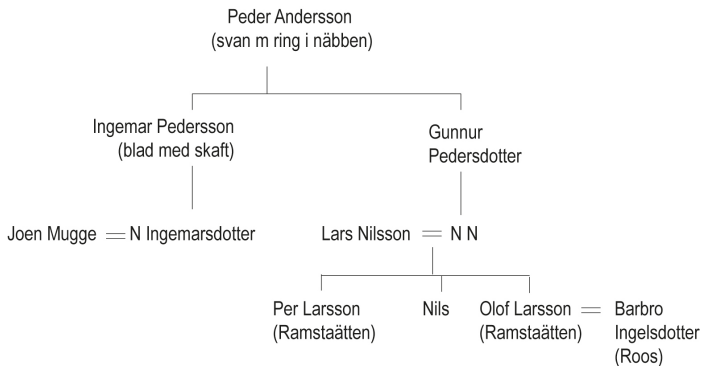
- *Låfftaridh** 1540 *Låfftaridh* (SkJb s 172) – 10 C, 1 j; gården låg 1685 ca 100 m söder om Södra Ny kyrka, se kartan ovan (LSA Kyrkobyn R75-19:1, RAÅ 76:1).
- VrH 1540 (endast) **1 ky**; prästlandbo (SkJb), därefter först 1548 **1 kyt**, 1568 **1 ky**, 1571 $\frac{1}{2}$ ky.
- 1540 upptas under By stoms uppbörd en landbogård i L med räntan 1 pund smör och 2 dagsverken (SkJb s 172).
- 1548 tillhör torpet i L By sockenkyrkas gods (VrH 1548:1).
- Lövås** 1550-tal *Löffås* (AoE 19:2, odat), 1568 *Lööffås* (VrH 1568:14) – 10 C, 2 j.
- VrH 1568 **1 kyt**.
- 1550-tal upptas ett torp i L tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

Mellgården 1414 *i Mædilgarde* (SD 1918) – 10 C, 2 j.
 VrH **1 fr** (1562 Per Larsson /Ramstaätten/).
 1414 är Eskil i M faste i Bro sn (SD 1918).
 1550 vittnar Halvar i M och hans hustru på lagmansting i Häggvik, Eds sn, Grums hd (Eklund s 48).

Ramstad 1458 *i Ramstada* (B 16 f 97, avskr), 1460 *i Rampstada* (UUBp 24/3), 1467 *i Rampstada* (RAp 14/1), 1550-talet (omkr) *Ranesta* (?Rött nr 299) – 10 C, 1 i.
 VrH **2 fr**, 1543 **1 fr** (1562 Maurits Stake).

Ramstad är sätesgård för Peder Andersson (svan med ring i näbben) 1458–1483 (B 16 f 97, avskr, UUBp 1460 24/3, RAp 1467 14/1, RAp 1473 29/6, UUBp 1479 18/12, RAp 1483 25/1); för Olof Larsson (Ramstaätten) 1562 (Almquist SoH 1973:1 s 168), möjligen redan från 1551 (VrH 1551:6); och för hans änka Barbro Ingelsdotter (Roos) 1571–72 (VrH 1571:8, AH s 335), troligen till 1578 då hon dog (Magnell SoH 1965 s 408).

Släkttavla Peder Andersson



Källa: Magnell 1965 SoH s 397–420.

1400-talets slut (senast 1483) bekostar Peder Andersson (svan med ring i näbben) i R en återuppbyggnad av Södra Ny kyrka (se kyrkobeskrivningen ovan) (VrH 1614:13).

1518 säljer väpnaren Ingemar Pedersson (blad med skaft), Peder Anderssons son, med sin hustrus och sina 'vänners' samtycke, sin gård R med de två ödegårdarna Tolerud, Huggenäs sn, och ?Bammerud, Botilsätters sn, samt två kvarnströmmar till biskop Vincent i Skara för 140 mark danska och hälften av ett svart tygstycke från Leiden; R, ödegårdarna och kvarnströmmarna räntar årligen tillsammans 10 pund smör och 1 hundra järn (RAp 21/10).

1518–31 (odat) säljer Skara domkyrka R till Brunte Olsson, enligt vittnesmål lämnat på ting i Näs hd 1576, refererat år 1614 (VrH 1614:13).

1531 kungör Gustav I att Joen Mugge har rätt att återbörda gården R från Skara domkyrka; Joen har uppgit att han är 'bördig' från R¹ och att hans 'föräldrar' sålt gården till domkyrkan i Skara med rätt till återlösning (GR 7 s 388) – Joen Mugge var sannolikt gift med en till namnet okänd dotter till Ingemar Pedersson, se släkttavlan ovan (Magnell SoH 1965 s 407).

1545–50 brukar fogden Per Larsson (Ramstätt) R under sin gård Östbro, Bro sn (VrH).

1551 brukar Olof Larsson (Ramstätt) R fritt (VrH 1551:6).

1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i R (VrH 1557:1).

Sjönnebol

1535 *Sjöndebøll* (GHj), 1540 *Siöndaboll* (SkJb s 172) – 10 C, 1 j.

VrH **1 ky**; prästlandbo.

1548–51 **1 kyäng**; enligt marginalanteckning tog Per Larsson (Ramstätt) ängen från kyrkan 'utan lag och lagdom' (VrH; möjligen identisk med den kyäng utan namn som upptas i Tveta sn 1568, se Tveta sn s 629).

¹ Gården uppges i ett utdrag ligga 'på Dal' men i ett annat utdrag 'på Värmlandsnäs'; det senare är rimligen rätt (GR 7 s 388 not).

1540 upptas under By stoms uppbörd en landbogård i S med räntan 6 skilling (SkJb s 172).

1548 tillhör gården och ängen i S präststommen i By sn (VrH 1548:1).

***Stommen** 1540 *Stompmen i Ny sogn* (SkJb s 172).

VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJb).

1540 upptas under By stoms uppbörd S i Södra Ny sn med räntan 3 pund smör och 4 dagsverken (SkJb s 172).

Takene 1540 *Taken* (VrH 1540:5) – 10 C, 2 i.

VrH **1 skt**; 1540 öde; saknas 1568–69.

Våle 1414 *i Walom* (SD 1918), 1503 *Volle, Vole, Wolle, Walle* (VäSkb s 72, 73, 74, 94) – 10 C, 2 i.

VrH **1 sk**.

1414 är Ulvid i V faste i Bro sn (SD 1918).

1503 uppgår oxskatten i V till ½:0 pn, men Olof i V betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:17 pn; mellanskillnaden erhålls från Stelerud, Bro sn, Erserud, Botilsäters sn, och Hargene, By sn (VäSkb s 73, 94).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i V (VrH 1557:1).

Örrud, Norra och Södra

1564 *Örydh* (VrH 1564:6 tl) – 10 C, 1 j; Norra Örrud låg ca 700 m nordnordväst om Södra Örrud (HdEK, RAÄ 66).

VrH 1571 **1 skt**; Södra.

1568 **1 frt** (1562 Brita Turesdotter /Trolle/); Norra.

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i Ö (VrH 1564:6 tl).

***Öörhamn** 1571 *Öörhamn* (VrH 1571:8) – 10 D, 1 a; jfr viken Öröhamn; möjligen samma plats som Örhamnsdalen (LSA Örrud Norra R75-36:1, år 1745), strax norr om Dalen (RAÄ 152–153).

VrH 1571 **1 kyt**.

Tveta socken

1503 *Twethe soken* (VäSkb s 72).

1540 *Tweta kyrkies vpbörd* (SkJb s 172).

Omfattning: Tveta socken införlivades med Säffle köping 1950 då Säffle blev stad (Lagerstedt s 93).

Annexförhållande: Tveta socken var annex till Kila socken (SkJb, SOV 11 s 61).

Kyrkan: Den nuvarande träkyrkan byggdes 1670 och utökades på 1870-talet. Föregångaren uppges 1648 vara en korskyrka, men på en karta från samma år är den individualiserat utritad som en salkyrka med takryttare och både syd- och västportal; den har av okänd anledning gröna väggar på kartan.

Kyrkan har delar av en täljstensfunt från mitten av 1200-talet. Ett triumfkrucifix med tillhörande sidofigurer är från 1300-talet, liksom en diakonfigur. (Lagerlöf s 190; LSA Prästgården R1:278; Hallbäck s 62 f; Kjellin 1952 s 662.)

Tveta kyrka



Tveta kyrka och prästgård avbildade 1648. Kyrkan är av okänd anledning grönmålad på kartan (LSA Prästgården R1:278).

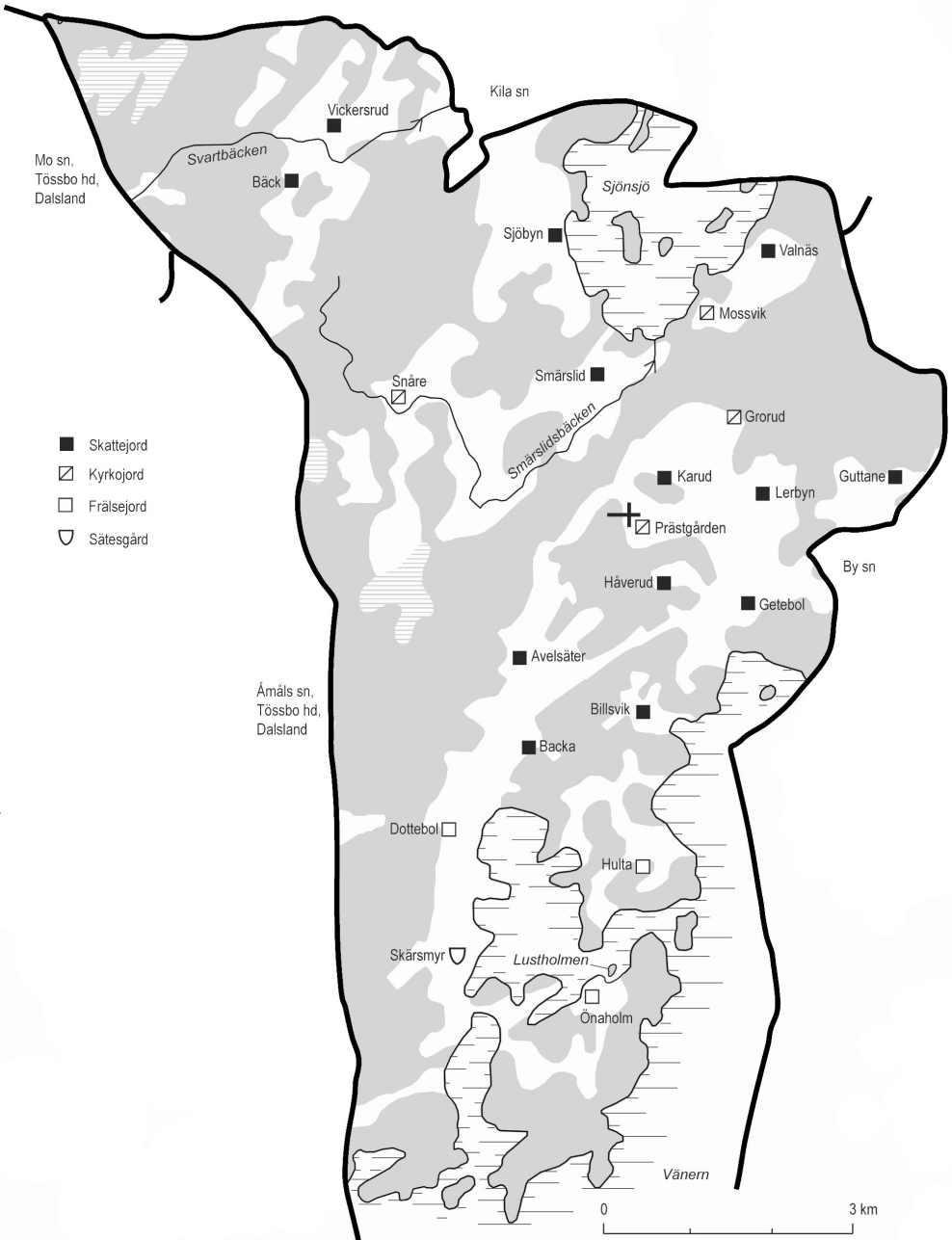
Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	ky	kyt	kytomt	fr
Avelsåter	1 (1)	–	–	–	–	–
Backa	1 (1)	–	–	–	–	–
Billsvik	1 (1)	–	–	–	–	–
Bäck	–	0 (1)	–	–	–	–
Dottebol	–	–	–	–	–	1 (1)
Getebol	1 (1)	–	–	–	–	–
Grorud	–	–	1 (1)	–	–	–
Guttane	1 (1)	–	–	–	–	–
Hallanda	–	0 (1)	–	–	–	–
Hulta	–	–	–	–	–	1 (1)
Håverud	–	0 (1)	–	–	–	–
Järnbol	–	0 (1)	–	–	–	–
Karud	1 (1)	–	–	–	–	–
Karudstorp	–	0 (1)	–	–	–	–
Lerbyn	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–
*Låfterød	–	0 (1)	–	–	–	–
Mossvik	–	–	–	0 (1)	–	–
Prästgården	–	–	1 (1)	–	–	–
Rud	–	0 (1)	–	–	–	–
Sandbol	–	0 (1)	–	–	–	–
Sjöbyn	1 (1)	–	–	–	–	–
Skårsmyr	0 (1)	–	–	–	–	1 (0)
Smärslid	1 (1)	–	–	–	–	–
Snåre	–	–	–	0 (1)	–	–
Tonerud	–	0 (1)	–	–	–	–
Valnäs	1 (1)	–	–	–	1 (0)	–
Vickersrud	1 (1)	–	–	–	–	–
Önaholm	–	–	–	–	–	1 (1)
Summa	11 (11)	0 (10)	2 (2)	0 (2)	1 (0)	4 (3)

Dessutom redovisar längderna **0(1) kyäng** utan namn.

Olokaliserat VrH 1568 **1 kyäng**; jämför med den kyrkäng som upptas under Sjönnebol, Södra Ny sn 1548–51.

Tveta socken



Tveta socken omkring 1550.

Avelsäter

1463 *i Affuerseter* (OtToLb s 106) – 10 C, 1 f.

VrH **1 sk**; 1571 halva öde.

1463 är Lars i A faste på häradsting hållet i Återslöp, By sn (OtToLb s 106).

1503 uppgår oxskatten i A till 1:0 pn, vilket erlæggs som del i en ox i Backa (VäSkb s 72).

1512 är Andor i A faste på ting i Skåperud, Huggenäs sn (DbSp u d, SDHK 37124).

Backa, nu**Framnäs**

1503 *Backe* (VäSkb s 72, 75, 93) – 10 C, 1 f; kallas Framnäs först 1917 (SOV 11 s 62).

VrH **1 sk**; 1571 halva öde.

1503 uppgår oxskatten i B till 1:0 pn, men Sten i B betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:17 pn; mellanskillnaden erhålls från Avelsäter, denna sn, och Bolet, Kila sn (VäSkb s 72, 75, 93).

Billsvik

1503 *Bilswig* (VäSkb s 72, 93) – 10 C, 1 f.

VrH **1 sk**; 1571 halva öde.

1503 uppgår oxskatten i B till 1:0 pn, men Ingemar i B betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Lerbyn och Guttane (VäSkb s 72, 93).

1512 är Ingemar i B faste på ting i Skåperud, Huggenäs sn (DbSp u d, SDHK 37124).

Bäck

1556 *Bek* (VrH 1557:1 tl) – 10 C, 2 f.

VrH 1568 **1 skt**; 1571 öde.

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i B (VrH 1557:1).

Dottebol

1535 *Dotthebøll* (GHj) – 10 C, 1 f.

VrH **1 fr** (1562 Arvid Jonsson /ofrälse guldsmed i Lidköping/).

Framnäs

Se Backa.

- Getebol** 1463 *i Getebol* (OtToLb s 106) – 10 C, 1 g.
VrH **1 sk.**
1463 är Axel i G faste på häradsting hållet i Återslöp, By sn (OtToLb s 106).
1503 uppgår oxskatten i G till 1:0 pn (VäSkb s 72).
1512 är Gregers i G faste på ting i Skåperud, Huggenäs sn (DbSp u d, SDHK 37124).
- Grorud** 1535 *Grørø* (GHj), 1540 *Grorid* (SkJb s 172) – 10 C, 2 g.
VrH **1 ky**; prästlandbo.
1540 upptas under Kila stoms uppbörd en landbogård i G med räntan 4 pund smör och 4 dagsverken (SkJb s 172).
1548 tillhör landbogården i G prästen i Kila sn (VrH 1548:1).
- Guttane** 1503 *Guttagen, Guttagen* (VäSkb s 72) – 10 C, 1 g.
VrH **1 sk**; 1569 öde.
1503 uppgår oxskatten i G till 0:6 pn, vilket erlæggs som del i en oxe i Billsvik (VäSkb s 72).
- Hallanda** 1564 *Halan* (VrH 1564:6 tl) – 10 C, 1 g.
VrH 1571 **1 skt.**
1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i H (VrH 1564:6 tl).
- Hulta** 1535 *Holltta* (GHj), 1540 *Hultha* (VrH 1540:5) – 10 C, 0 f.
VrH **1 fr** (1562 Jöns Bonde).
- Håverud** 1556 *Hauarvd* (VrH 1557:1 tl) – 10 C, 1 f.
VrH 1568 **1 skt.**
1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i H (VrH 1557:1).

- Järnbol** 1564 *Jernbola* (VrH 1564:6 tl) – 10 C, 1 g.
 VrH 1568 **1 skt**; 1571 öde.
 1564 upptas en tiondelpliktig i J (VrH 1564:6).
- Karud** 1463 *i Karinerud* (OtToLb s 106) – 10 C, 1 f.
 VrH **1 sk**; 1571 halva öde.
 1463 är Övind i K faste på häradsting i Återslöp, By sn (OtToLb s 106).
 1503 uppgår oxskatten i K till 0:6½(?) pn (VäSkb s 72).
- Karudstorp** 1568 *Karinrudstørp* (VrH 1568:14) – 10 C, 1 f.
 VrH 1568 **1 skt**; 1571 halva öde.
- Lerbyn** 1503 *Lerbyn* (VäSkb s 72) – 10 C, 1 g.
 VrH **1 sk**, 1572 **1 skt**.
 1503 uppgår oxskatten i L till ½:0 pn, vilket erläggs som del i en ox i Billsvik (VäSkb s 72).
- *Låffterød** 1564 *Låffterødh* (VrH 1564:6 tl).
 VrH 1568 **1 skt**.
 1564 upptas en tiondelpliktig i L (VrH 1564:6).
- Mossvik** 1550 *Måseuich* (VrH 1550:14) – 10 C, 2 g.
 VrH 1550 **1 kyt**.
- Prästgården** 1535 *Presstegordden* (GHj), 1540 *Stompnen i Tweta* (SkJb s 172), 1540 *Præstegården* (VrH 1540:5), 1542 *Prestborl* (SOV 11 s 64), 1571 *Prestte Stommenn* (VrH 1571:8) – 10 C, 1 f; Prästgården låg direkt sydväst om kyrkan (LSA Prästgården R1:278, år 1648, HdEK).
 VrH **1 ky**.

1540 upptas under Kila stoms uppbörd Prästgården ('Stommen') i Tvetas sn, med räntan 4 pund smör och 4 dagsverken (SkJb s 172).

1548 innehar Kila sockenpräst i Kila gäll P fritt (VrH 1548:1).

Rud

1564 *Rødh* (VrH 1564:6 tl) – 10 C, 2 f.

VrH 1568 **1 skt.**

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i R (VrH 1564:6 tl).

Sandbol

1564 *Sanboll* (VrH 1564:6 tl) – 10 C, 1 f.

VrH 1568 **1 skt.**

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1564:6 tl).

Sjöbyn

1503 *Siøbyn* (VäSkb s 72), 1535 *Søby* (GHj), 1540 *Søøby* (VrH 1540:5) – 10 C, 2 f.

VrH **1 sk**; 1571 halva öde.

1503 uppgår oxskatten i S till 0:7 pn (VäSkb s 72).

Skärsmyr

1459 *Skärsmyre* (Nilsson 1997 s 129, avskr), 1499 *Skjorsmyr* (Hardt 2 s 13, avskr), 1525 *Skerffmire* (GR 2 s 125) – 10 C, 0 f.

VrH 1540–51 **1 fr**, 1568 **1 sk.**

Till Skärsmyr skriver sig 1499 Peder Nilsson (Bratt) (Hardt 2 s 13); 1546–1550 är Skärsmyr sätesgård för Nils Jönsson (Bratt) (VrH 1546:8, VrH 1550:14) – möjligen även tidigare: frälsegården bebos 1540 av en man vid namn Nils, men endast 1546 och 1550 uppges 'frälseman, fri'.

1459 säljer Kristina Eriksdotter, med sin brors samtycke och efter västgötsk lag, gården S till Nils Bratt, som nu bor i Värmland; hennes far Erik Ragvaldsson ärvde gården efter sin mor (Nilsson 1997 s 129).¹

¹ Uppgiften kommer från Halvar Nilssons sammanställning, men handlingen saknas nu i volymen (Top vol 33). Enligt uppgift i arkivsammanställning från 1953 i DMS arkiv ska uppgifter om Kristina Eriksdotter finnas i denna volym.

1499 säljer Peder Nilsson (Bratt) i S sin jord i S till Jens Falster, fogde på Örebro slott (Hardt 2 s 13).

1502 Se Berg, Älgå sn, Jösse hd.

1506 (?) säljer Peder Nilsson (Bratt) S till Olof Björnsson (råbock) (ShS, avskr ShS E 9320:27 CC, feldaterad).

1525 får Jöns Persson (Bratt) tillbaka godset S och ytterligare två gods, som Olof Björnsson tvingade till sig av Jöns far 'i herr Stens tid' (Sten Sture d y) (se Bråne, Grava sn, Kils hd) (GR 2 s 125). – Jöns far var Peder Nilsson (Bratt) (Nilsson 1997 s 167).

1550 vittnar Nils Jönsson (Bratt) på lagmansting i Millesvik, Millesviks sn (Eklund s 42).

Smärslid

1503 *Smerislet*(?) (VäSkb s 72), 1535 *Smerslidz* (GHj) – 10 C, 2 f.

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn (VäSkb s 72).

Snåre

1548 *Sznöra* (VrH 1548:1) – 10 C, 2 f.

VrH 1548 1 kyt.

1548 tillhör torpet i S Kila sockenkyrka (VrH 1548:1).

*Stommen

Se Prästgården.

Tonerud

1564 *Tønrrødh* (VrH 1564:6 tl) – 10 C, 1 f.

VrH 1571 1 skt.

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i T (VrH 1564:6).

Valnäs

1503 *Valnes* (VäSkb s 72) – 10 C, 2 g.

VrH 1 sk.

1540 (endast) 1 kytomt (SkJb).

1503 uppgår oxskatten i V till 1:0 pn (VäSkb s 72).

1540 upptas under Kila kyrkas uppbörd en tomt i V med rëntan 4 vita (SkJb s 172).

- Vickersrud** 1503 *Vigilsret, Wigelsret* (VäSkb s 72, 75) – 10 C, 2 f.
VrH **1 sk**; 1569–71 öde.
1503 uppgår oxskatten i V till 0:6 pn, vilket betalas som del i en ox e i Norra Höke, Kila sn (VäSkb s 72, 75).
1512 är Jon i V faste på ting i Skåperud, Huggenäs sn (DbSp u d, SDHK 37124).
- Önaholm** 1535 *Øøn* (GHj), 1540 *Øn* (VrH 1540:5) – 10 C, 0 f; bebyggelseämningar efter möjlig befäst sätesgård daterade till 1200–1400-talen har hittats på ön Lustholmen, även kallad Körbärsholmen (se RAÄ Tveta 18:1).
VrH **1 fr** (1562 Jöns Bonde).

Ölseruds socken

1354 *parochie Øluærsrudh* (DS 5059).

1391 *i Ylnisrudh sokn* (DalsD nr 78).

1397 *i parochia Ylmsrødh* (A 12 f 25, avskr).

1488 *in parochia Ylmsrødh* (SkJbDa s 224).

1503 *Ollesret soken* (VäSkb s 73).

Omfattning: Socknen hade 1950 samma utbredning som under medeltiden och 1500-talet.

Annexförhållande: Socknen var annex till Millesviks socken (SkJb, SOV 11 s 68).

Kyrkan: Den nuvarande kyrkan påbörjades 1663. Föregångaren låg 1,8 km österut vid Byn (RAÄ 13, platsen är markerad på karta från 1647: LSA Byn R1:179). 1642 berättar Gyllenius att vid Ölseruds kyrka "står en gammal steenkyrckia mäst nedhfallen". 1692 uppges kyrkan vara av trä. Man hade alltså ersatt en stenkyrka, förmodligen medeltida, med en träkyrka. (KyKa 2 s 114 f; Gyllenius s 57; Lhb.)

Kyrkan har en senmedeltida storklocka (Åmark s 254).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyt	dky	fr	frt
Averstad	–	–	–	–	–	0 (1)	2 (1)	–
Byn	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
*Darrød	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Ekhammar	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Grimbråten	2 (2)	–	–	–	–	–	–	–
Gullsjö	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Hälleshult	1 (0)	–	–	–	–	–	–	–
Hökhult	1 (0)	0 (1)	0 (1)	–	–	–	–	–
Knappa	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Litsbol	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Olserud	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Prästgården	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Rustan	–	–	0 (1)	–	–	–	–	–
Tolerud	–	–	–	–	0 (1)	–	–	–
Torstensrud	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Torverud	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Ås	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Summa	9 (7)	0 (1)	0 (2)	2 (2)	0 (1)	0 (1)	4 (3)	0 (2)

Dessutom redovisar längderna **0(1) 2/3 sk** och **0(1) 1/3 fr** i Hälleshult, samt **1(0) kytomt** i *Pederstada.

Ölseruds socken



Ölseruds socken omkring 1550.

Averstad, Norra
och Södra

- 1354 *Afræstadha* (DS 5059), 1359 *curiam suam in Affrestadhum, curia predicta Affrestadha* (DS 6088, avskr), 1397 *Affirstadha* (A 12 f 25, avskr), 1467 *Awirsthadha* (ShSp 25/5) – 9 C, 9 j; uppges i beläggen 1359 och 1463 samt i VrH 1568–69 ligga i Botilsäters sn.
- VrH **2 fr**, uppdelas senast 1568 i **1 dky** (Norra; är 1568 till hälften öde) + **1 fr** (Södra); båda gårdarna upptas 1568–69 i Botilsäters sn (1562 Lars Matsson /Kafle/).
- 1354 byter Magnus Petersson (kluven sköld), på sin dotter Sigrids vägnar, bort A med landbor och kvarnar till domprost Mattias i Västerås mot jord i Småland (DS 5059).
- 1359 skänker Folke Knutsson, domprost i Skara, med samtycke av biskopen och domkapitlets övriga medlemmar, sin gård A, med landbor, kvarn och fisken, 'i Botilsäters sn' till preposituren i Skara; gåvan är en ersättning för den inkomst preposituren dittills haft från Ullervads kyrka, Västergötland, och eftersom gården är värd mer än den summa pengar som prosten dittills uppburit, skänker Folke den överskjutande delen som en gåva; biskop Nils i Skara bekräftar överenskommelsen mellan Folke Knutsson, flera präster från Vadsbo hd och sockenborna i Ullervads sn, Vadsbo hd, Västergötland. Sockenborna hade för en penningssumma om 120 mark pn köpt sig fria från de skyldigheter som Ullervads kyrka sedan gammalt haft till domprostämberet i Skara, men istället skänker alltså Folke Knutsson gården A till preposituren (DS 6088).
- 1397 (omkring) upptas en gård (*curia*) i A 'i Ölseruds sn' bland domprosteriets i Skara gods (A 12 f 25).
- 1463 ger Lindorm Björnsson (Vinge) A 'i Botilsäters sn' i morgongåva till sin hustru Cecilia Simonsdotter (båt) (se Forsvik, Botilsäters sn) (B 16 f 70v f).
- 1467 ger Lindorm Björnsson A, som räntar 6 pund smör och 2 tunnor korn, i morgongåva till sin hustru Birgitta Mårtensdotter (Svan) (se Forsvik, Botilsäters sn) (ShSp 25/5).

1488 upptas en gård (*curia*) i A bland gods i Värmland som tillhör Skara domprosteri (SkJbDa s 224).

1540 upptas A (*Öwerstada*) 'på Näset', tillhörande preposituren i Skara med räntan 6 pund smör, gårdstionde om 1 mark pn eller 1 pund gäddor (SkJb s 20).

1550-tal upptas en gård i A tillhörande Skara domkyrka ('prostlandbo') i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).

1556 upptas sex tiondepliktiga hushåll i A (VrH 1557:1).

***Boda**

Se Bodaholm, Eskilsäters sn.

Byn

1535 *Byn* (GHj) – 9 C, 9 j.

VrH **1 ky**; 1568 till hälften öde, 1569 helt öde, 1571 till hälften öde.

1548 tillhör gården i B prästens landbogårdar i Millesviks gäll (VrH 1548:1).

***Darrød**

1556 *Darrød* (VrH 1557:1 tl).

VrH 1571 **1 frt**; 1571 öde (1562 Lars Matsson /Kafle/).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i D (VrH 1557:1).

Ekhammar

1503 *Ekyhamber* (VäSkb s 73, 93) – 9 C, 9 j.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i E till 0:10 pn, men Alf i E betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:20 pn; mellanskillnaden erhålls från Norra Grimbråten, denna sn, och Torsrud, Botilsäters sn (VäSkb s 73, 93).

Grimbråten, Norra

och Södra

1503 *Grymbrode, Sødre Grymbrøde, Grymbrote Norre, Grymbrod* (VäSkb s 73) – 10 D, 0 a.

VrH **2 sk**; redovisas 1568–69 i Botilsäters sn.

1503 uppgår oxskatten i Norra G till 0:7 pn, vilket erläggs som del i en ox i Ekhammar (VäSkb s 73).

I Södra G uppgår oxskatten till 1:0 pn, av vilket 0:5 pn erlæggs som del i en oxe i Torverud, 0:1 pn erlæggs som del i en oxe i Knappa och 0:2 betalas i pengar (VäSkb s 73) – betalningen av 0:1 pn i Knappa saknas under Grimbråten och upptas enbart under Knappa.

1556 upptas fyra tiondepliktiga hushåll i Norra G och tre tiondepliktiga hushåll i Södra G (VrH 1557:1).

Gullsjö

1503 *Gwelsret* (VäSkb s 73) – 9 C, 9 j.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i G till 0:6 pn (VäSkb s 73).

Hälleshult

1391 *Hælsholt* (DalsD nr 78) – 9 C, 9 j.

VrH **1 sk**, uppdelas 1572 på $\frac{2}{3}$ **sk** + $\frac{1}{3}$ **fr.**

1391 intygar Erik Kertilsson (Puke) och Knut Algotsson (Bengt Hafridssons ätt) att Gudmund Gren utan rätt hade bytt bort godset H till Abjörn Jönsson mot jord i Rolfskär, Tydje sn, Dalsland; Gudmund hade inte fastfarit godset H och kunde därmed inte överlåta det och därför dömdes jorden i Rolfskär åter till Abjörn som hans rätta egendom (DalsD nr 78).

1503 uppgår oxskatten i H till 0:6 pn, vilket erlæggs som del i en oxe i Godås, Eskilsätters sn (VäSkb s 73).

Hökhult, Norra
och Södra

1498 *Hokhulth, Høkhulth* (C 36 f 32, 50) – 9 D, 9 a.

VrH **1 sk**, uppdelas senast 1568 i **1 sk** (Södra H) + **1 skt** (Norra H), 1571 $\frac{1}{2}$ **sk** + **1 skt**; 1568 öde.

1545–51 **1 fr.**

1498 upptas H med räntan 6 mark gäddor i Jöns Ulfssons (Roos) jordebok (C 36 f 32, 50).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i H (VrH 1557:1).

Knappa

1503 *Knappen, Kappen* (VäSkb s 73, 93) – 9 D, 8 a.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i K till 1:0 pn, men Anders i K betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:22 pn; mellanskillnaden erhålls från Södra Grimbråten och Olserud, båda denna sn, Valdersrud, Eskilsäters sn, samt Torserud, Botilsäters sn (VäSkb s 73, 74, 93) – den sammanlagda summan av de senare fyra gårdarnas skatter blir dock bara 0:12 pn.

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i K (VrH 1557:1).

Litsbol

1510-tal *Lyttingsbol* (C 20 f 1v) – 9 C, 9 j.

VrH **1 fr**; redovisas flera år i Botilsäters sn (1562 Karin Eriksson dotter /Bielke/).

1510-tal upptas L med räntan 1½ hundra järn och 1 pund gäddor i förteckningen över Johan Beses gods i Värmland (C 20 f 1v).

1514 upptas L med räntan 1 hundra järn och ½ hundra [järn] i gengärd i Gunhild Johansdotters (Bese) jordebok (C 21 f 10v).

1553 har Gunhild Johansdotter (Bese) en gård i L som räntar 2 hundra järn och hel fodring; gården ingår i Råda rättardöme (se Råda, Gillberga sn, Gillbergs hd) (BiS E 1986).

1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok en gård i L med samma ränta som tidigare; åkerns utäde är 12 spann, ängen ger 20 lass hö, mulbete, timmerskog, vedbrand och fiskevatten är 'passligt' och ett kvarnställe mal höst och vår (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

Olserud

1438 *Ormsrydh* (RAp 29/6), 1503 *Orymsret* (VäSkb s 73), 1535 *Ylffnesrudzbi* (GHj) – 9 C, 9 j.

VrH **1 sk**; innehåller av länsman vissa år.

1438 är Arne i O en av sex bönder som tillsammans med sex frälsemän ingår i landsnämnden på landstinget i Tingvalla (RAp 29/6).

- 1441 ingår Arnulf i O i nämnden på landstinget i Tingvalla (RAp 25/1).
- 1503 uppgår oxskatten i O till 1:0 pn, av vilket 0:6 pn erläggs som del i en ox i Knappa och det resterande beloppet 0:2 betalas i pengar (VäSkb s 73).
- 1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i O (VrH 1557:1).
- *Pedersserud** 1564 *Pedersserud*(?) (VrH 1564:6 tl); jfr *Pederstada.
1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i P (VrH 1564:6).
- *Pederstada** 1540 *Pederstada* (SkJb s 173); jfr *Pedersserud.
VrH 1540 (endast) **1 kytomt** (SkJb).
1540 upptas under Ölseruds kyrkas uppbörd en nybyggd tomt som kallas P och som inte är skattlagd (SkJb s 173).
- Prästgården** 1535 *Prestegorden* (GHj), 1540 *Stompnen i Ylisrid* (SkJb s 173); kallas 1571 'Präststommen' (VrH 1571:8) – 9 C, 9 j.
VrH **1 ky**; prästlandbo.
1540 upptas under Millesviks stoms uppbörd P ('Stommen i Ölserud'), med räntan 4 pund smör och 3 dagsverken (SkJb s 173).
- Rustan** 1564 *Rudstan* (VrH 1564:6 tl) – 9 D, 9 a.
VrH 1568 **1 skt**.
1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i R (VrH 1564:6 tl).
- *Stommen** Se Prästgården.
- *Sund** 1564 *Sund*(?) (VrH 1564:6 tl).
1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1564:6 tl).

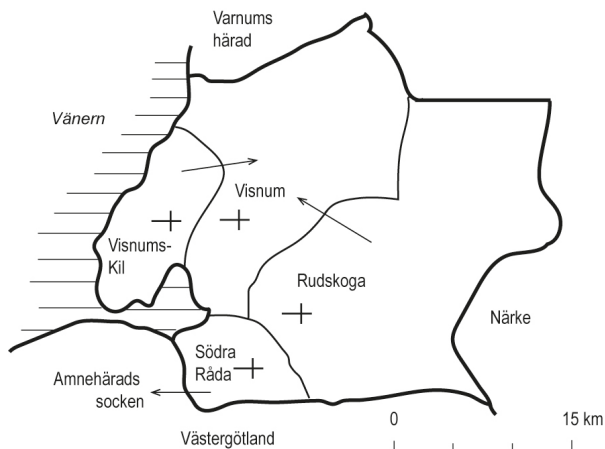
- Tolerud** 1550-tal *Torryd* (AoE 19:2, odat), 1556 *Tolrød* (VrH 1557:1 tl) – 9 C, 9 j; gården låg tidigare ca 400 m söder om nuvarande bebyggelseläge (RAÄ 47, LSA Tolerud R94-17:1).
- VrH 1571 **1 kyt**.
- 1550-tal upptas ett torp i T tillhörande kyrkan i arv och eget-längden (AoE 19:2, odat).
- Torstensrud** 1556 *Tårstinsrød* (VrH 1557:1 tl) – 9 C, 9 j.
- VrH 1569 **1 frt**; redovisas 1569 i Botilsäters sn.
- 1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i T (VrH 1557:1).
- Torverud** 1503 *Torweret, Torueret* (VäSkb s 73, 93) – 9 C, 9 j.
- VrH **1 sk**.
- 1503 uppgår oxskatten i T till 0:10 pn, men Ingvast i T betalar skatten för hela gården i form av en oxe värd 0:23 pn; mellanskillnaden erhålls från Södra Grimbråten, denna sn, och Gunnerud, Eskilsäters sn (VäSkb s 73, 93).
- 1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i T (VrH 1557:1).
- Ås** 1535 *Åäss* (GHj), 1540 *Åss* (VrH 1540:5) – 9 C, 9 j.
- VrH **1 fr**; redovisas vissa år i Botilsäters sn (1562 Per Larsson /Ramstaätten/).
- 1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i Ås (VrH 1557:1).

Visnums härad

- 1248 *Wisnhem* (DS 365, avskr).
- 1249 *Visneem* (DS 367, avskr).
- 1346 *Visneem* (DS 4089).
- 1400 (omkring) *Wisneem* (VgL s 74, not 27).
- 1443 i *Visnimshærad* (RAp 21/3).

I Visnums härad fanns, enligt en handskrift av Magnus Erikssons landslag omkring år 1400, tre kyrkor (VgL s 74 not 27, SOV 1 s 27): Rudskoga, Visnum och Visnums-Kil. Enligt 1500-talets landskapshandlingar räknades Södra Råda till Värmland, men kyrkligt hörde socknen till Västergötland (VrH, SkJb). För landskapsgränsen mellan Värmland och Västergötland se Inledningen s 27.

Visnums härad



Visnums häraads gränser och socknar omkring 1550. Lägen för medeltida kyrkor har markerats. Pilarna visar annexförhållanden 1540 (SkJb). För osäkra sockengränser, se sockenkartorna.

Nysunds socken

Socken utbröts ur Visnums gäll 1641 och kallades inledningsvis Sunds socken. Namnet Nysund infördes 1686 (Lagerstedt s 91).

Den del av socknen som ligger öster om Letälven tillhörde Rudskoga socken 1640 och överfördes till Edsbergs härad, Närke, år 1665. Kyrkligt räknades denna sockendel till Värmland då tionden och boskap redovisas i Rudskoga 1640. Den norra delen av den sockendel som ligger i Närke räknades från senare hälften av 1600-talet till Lekebergslagen, men överfördes formellt till Edsbergs härad 1870 (Lagerstedt s 91).

Även den del av Nysunds socken som ligger sydväst om Nysunds kyrka och väster om Letälven hörde till Rudskoga socken. Den övriga delen av socknen väster om Letälven tillhörde Visnums socken till 1640 och därefter Rudskoga socken (Lagerstedt s 91). Den medeltida bebyggelsen i denna del av nuvarande Nysunds socken redovisas i Visnums respektive Rudskoga socknar.

De ovan beskrivna sockendelarna sammanfördes 1760 till en ny jordebokssocken – Nysunds socken – vilken år 1922 flyttades till Edsbergs härad, Närke (Lagerstedt s 91).

Rudskoga socken

1405 *ii Rudskogh sokn* (SD 623).

1443 *i Rydhskoghasokin* (RAp 21/3).

1540 *i Rwdzskoga* (SkJb s 176).

Omfattning: De äldsta beläggen på Rudskoga (före 1405) syftar på skogsområdet norr om Södra Råda socken. Av brev 1329 och 1336 framgår att delar av 'den skog som kallas Rudskoga' tillhörde Riseberga kloster, se Rudskoga nedan. Namnet tolkas som 'skogen med röjningar' (SOL s 267), men kan i sammanhanget också förstås som 'Råda sockens skog'.

Den del av Rudskoga socken som låg öster om Letälven flyttades 1665 till Edsbergs hd, Närke. Den västra delen av nuvarande Nysunds sn sydväst om Nysunds kyrka (Gärdsbol, Krigsmansbol, Mo, Åtorp, Ång) hörde fram till 1760 till Rudskoga sn (Lagerstedt s 91, SOV 12 s 2).

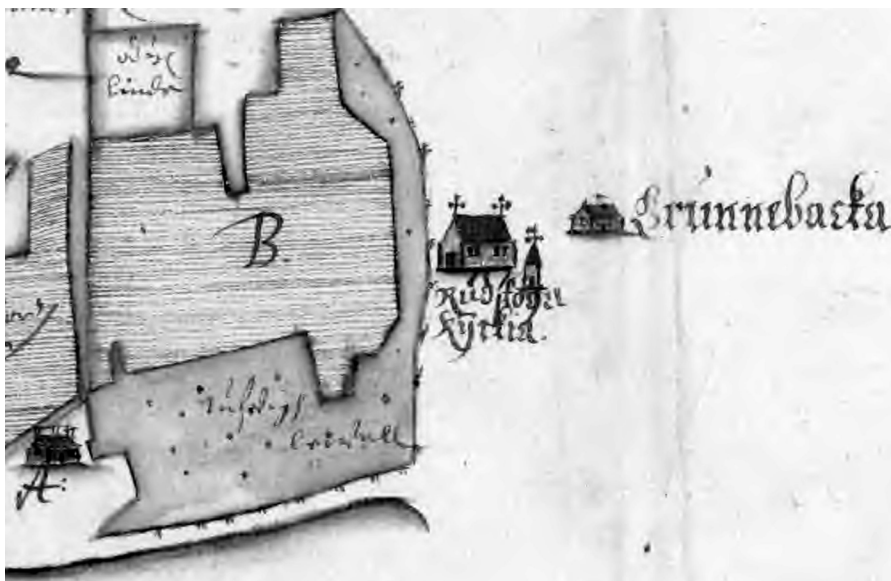
Annexförhållande: Rudskoga var före 1637 annexförsamling till Visnums socken (SkJb, SOV 12 s 2).

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan invigdes 1777. Fernow (s 331) anger att föregångaren var av trä, men inget är känt om dess utformning eller ålder. Den tidigare kyrkan finns avbildad på en karta från 1697 med en intilliggande klockstapel. Kyrkan står på samma plats som den nuvarande kyrkan. (LSA Gammelgården R61-14:1.)

Kyrkan har en Madonnabild som har tolkats som ett romanskt arbete men som tycks vara en efterbildning från 1400-talet (Kjellin 1952 s 548; MtB). Ett litet triumfkrucifix är från 1400-talets första hälft. Ett altarskåp från slutet av 1400-talet har Maria som "den apokalytiska madonnan" i korpus och åtta helgon i flyglarna; av dessa har S:ta Barbara och Elin av Skövde kunnat identifieras. (MtB; Kjellin 1952 s 568 f.)

1431 utfärdar biskop Sigge 40 dagars avlat för dem som besöker Rudskoga kyrka (SDHK 21599, Hammarin 1 s 354 f, not 1).

Rudskoga kyrka



Rudskoga kyrka, avbildad 1697, med en intilliggande klockstapel. Präststommen (A) kallas i karttexten även Söderby. Grunnebacka ligger öster om kyrkan (LSA Gammelgården R61-14:1). Prästgården är senare flyttad norrut (HdEK, se Prästgården nedan).

Antal jordeboksenheter Vrh 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	kr	ky	kl	½ kl	klt
Bjursnäset	–	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Bjurvik	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Björkebol	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Bässebol	–	–	0 (1)	–	–	–	–	–
Edet	–	–	0 (1)	–	–	–	–	–
Eriksbol	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Frosterud	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Gaterud	1 (0)	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Gisselbacka	1 (0)	0 (1)	–	–	–	0 (1)	–	–
Gottbol	1 (0)	0 (1)	–	–	–	1 (1)	0 (1)	–
Gren	1 (1)	–	–	–	–	1 (1)	–	–
Grunnebacka	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Gärdsbol	–	–	–	–	–	1 (1)	–	–
Ingelsrud	–	–	0 (1)	–	–	–	–	–
Kolerud	1 (0)	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Labacka	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Mo	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Persbol	–	–	–	–	–	1 (1)	–	–
Prästgården	–	–	–	–	2 (1)	–	–	–
Revsten	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Rotetorp	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Runnebol	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Skottlanda	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Sunnebol	–	–	–	–	–	1 (1)	–	–
Svensbol	–	–	–	–	–	1 (1)	–	–
Tokenbol	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
*Tørph	–	–	–	–	–	1 (1)	–	–
Ugglebol	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–	0 (1)	–
Undersbol	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–	0 (1)	–
Upplanda	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–	0 (1)	–
Väglösa	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Åtorp	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Äng	–	–	–	–	–	1 (1)	–	–
Summa	20 (13)	0 (5)	0 (3)	0 (1)	2 (1)	8 (10)	0 (4)	0 (3)

Dessutom redovisar längderna **0(1) krt** i Gaterud, **0(1) klfiske** i *Orreholmen.

Rudskoga socken



Rudskoga socken omkring 1550. Bjursnäset och Edet har markerats (med punkter) eftersom dessa ingick i Riseberga klostrets gods före 1403 (se Råverud, Visnums sn) (SD 285).

- Bjursnäset** 1403 *Næsith* (?SD 285) – 9 E, 9 b.
 VrH 1572 **1 riktt.**
 1403 byter Riseberga kloster bort hela ?B (kallas 'Näset') till Björn Joarsson (se Råverud, Visnums sn) (SD 285).
- Bjurvik, Västra och Östra** 1403 *Væstra Bivrvik* (SD 285) – 9 E, 9 b.
 VrH **1 sk.**
 1403 byter Riseberga kloster bort halva Västra B till Björn Joarsson (se Råverud, Visnums sn) (SD 285).
 1550 är Sven i B nämndeman på lagmansting i Tingvalla (Eklund s 49).
- Bjørkebol** 1540 *Bjørkeboll* (VrH 1540:5) – 10 E, 0 c.
 VrH **1 sk.**
- *Botholffzbol** 1443 *Botholffzbool* (RAp 21/3) – 10 E, 0 c; okänt läge inom Grens ägor.
 1443 byter Magnus Rännare bort halva B, som ingår i gården Grens ägor, till Riseberga kloster (se Gren) (RAp 21/3).
- Bässebol** 1564 *Bischofzbordh* (VrH 1564:6) – 9 E, 9 b.
 VrH 1564 **1 skt.**
- Edet** 1314 *curiam meam Edhe* (?DS 1972), 1314 *in Edhe* (?DS 1977), 1403 *Edhith* (SD 285), 1564 *Edzhulltt* (VrH 1564:6) – 9 E, 9 b.
 VrH 1564 **1 skt.**
 1268 Se Ed, Visnums-Kils sn.

1314 byter Peter Jonsson (båt) bort sin gård (*curia*) 'Edet 'i Värmland', undantaget lösöret och årets utsäde, till Riseberga kloster mot gården Allatorp, Tävelsås sn, Kinnevalds hd, Småland. Tord i Vidön (upprest, sinistervänt djur), Tingvalla sn, Kils hd, utses av båda parterna att värdera gårdarna, och han uppskattar gårdens värde till 156 mark pn. Tord i Vidön uppger att han tidigare köpt gården Ed för Eringisl Jonssons (Båt, d ä, död 1309) räkning. (DS 1972, DS 1977); Eringisl och Peter var bröder (ÅSF I s 97) – jfr Ed, Visnums-Kils sn.

1403 byter Riseberga kloster bort halva Edet 'i Rudskoga' till Björn Joarsson (se Råverud, Visnums sn) (SD 285).

Eriksbol

1329 *Erixbøle* (DS 2692), 1535 *Eriksboll* (GHj) – 9 E, 9 b.

VrH **1 sk.**

1329 byter Lars Magnusson (Magnus Marinasons ätt) till sig jord i E, och i Sund, Visnums sn, från Riseberga kloster mot jord i Kälby, Fors sn, Västerrekarne hd (se Sund, Visnums sn) (DS 2692).

Frosterud

1443 *Sydhre Frøstarydh* (RAp 21/3), 1535 *Ffrosterud* (GHj) – 10 E, 0 c.

VrH **1 sk.**

1443 byter Riseberga kloster bort Södra F till Magnus Rännare (se Gren) (RAp 21/3).

Gammel- gården

Se Prästgården.

Gaterud

1540 *Gatervdh* (VrH 1540:5), 1552 *Gataröö* (NÄH 1552:5) – 10 E, 0 c.

VrH **1 sk**, 1542 **1 skt**, 1570 **1 krt**.

1552 **1 rikl**, 1564 **1 riklt**.

1552 upptas ett torp i G som Riseberga kloster-torp; torpet hör nu till Svedje rättardöme (NMU 1 s 167, NÄH 1552:5).

Gisselbacka, Norra

och Södra 1535 *Gislebacka* (GHj), – 9 E, 9 c.

VrH **1 sk**, 1542 $\frac{1}{2}$ **sk**.

1552 **1 rikl**, 1564 $\frac{1}{2}$ **rikl**.

1552 upptas en gård i G som Riseberga kloster-landbo; tillhör Svedje rättardöme (NMU 1 s 167, Näh 1552:5).

Gottbol

1450 (omkring) *Gutthabool* (RAp odat nr 93, SDHK 25640), 1535 *Gutlebol* (GHj) – 10 E, 0 c.

VrH **1 sk**, 1542 $\frac{1}{2}$ **sk**.

1 rikl, 1552 **2 rikl**, 1564 **1 rikl** + $\frac{1}{2}$ **rikl**.

1450 (omkring) byter Nils Siggesson bort sin gård G till abbedissan Ingeborg och Riseberga kloster; i gården ingår alla tillagor, förutom en ström, vilken Nils behåller till hälften ("undan thakir jak een strøm oc een halwan lægger jak thom til igheen"). Bytet är en själagåva för Nils och hans hustru (RAp odat nr 93, SDHK 25640).

1509 Se *Guttabol, Visnums sn.

1552 upptas två gårdar i G som Riseberga kloster-landbor; gårdarna hör nu till Svedje rättardöme (NMU 1 s 167, Näh 1552:5).

Gren, Norra

och Södra 1443 *Green, Gren* (NMU 1 nr 226) – 10 E, 0 c.

VrH **1 sk**; 1570 halva öde.

1 rikl.

1443 byter Magnus Rännare bort sin gård G, med alla tillagor, och halva *Botholffzbol till abbedissan Greta och Riseberga kloster, mot klostrets gård Södra Frosterud. Åtta män vittnar att G var bättre än Frosterud utan husen (NMU 1 nr 226).

1552 upptas en gård i G som Riseberga kloster-landbo; gården hör nu till Svedje rättardöme (NMU 1 s 167, Näh 1552:5).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i G (VrH 1557:1).

- Grunnebacka** 1535 *Grundabacka* (GHj), 1540 *Grunddebacka* (VrH 1540:5) – 9 E, 9 c.
VrH **1 sk.**
- Gärdsbol** 1535 *Gersboll* (GHj), 1540 *Gærdsboll* (VrH 1540:5), 1552 *Gäilsbo* (NäH 1552:5) – 10 E, 1 d; nu i Nysunds sn, Edsbergs hd, Örebro län.
VrH **1 rikl.**
1552 upptas en gård i G som Riseberga kloster-landbo; gården hör nu till Svedje rättardöme (NMU 1 s 167, NäH 1552:5).
- Ingelsrud** 1546 *Ilsrud* (VrH 1546:8) – 10 E, 0 b.
VrH 1546 **1 krt**, 1564 **1 skt**; 1570–71 öde.
- Kolerud** 1535 *Kolerudh* (GHj), 1540 *Culrudh* (VrH 1540:5) – 10 E, 0 c.
VrH **1 sk** (1542 ½ sk) 1545 **1 kr**; öde 1570–71.
- Labacka** 1514 *i Lag...* [textförlust] (?Lignell s 118, 24/2, avskr), 1535 *Labacka* (GHj) – 9 E, 9 c.
VrH **1 sk.**
1514 medverkar Helf i ?L vid en omfärd i samband med en jordöverlåtelse i Skogagården, Visnums sn, Visnums hd (Lignell s 118, 24/2).
- Mo** 1550-tal *Moo* (AoE 19:2, odat) – 10 E, 0 d; nu i Nysunds sn, Edsbergs hd.
VrH 1552 **1 rikl**, 1564 **1 riklt.**
1550-talet upptas i arv och eget-längden ett torp i Mo tillhörande Riseberga kloster (AoE 19:2, odat); torpet har tillhört Svedje rättardöme (NMU 1 s 167).
- Näset** Se Bjurnäset.

- *Orreholmen** 1550-tal *Orreholmen* (AoE 19:2, odat), 1552 *Orreholm* (NäH 1552:5) – 9 E, 9 c; avser den ö som idag kallas Topp-
holmen (annorlunda i SOV 12 s 13); nuvarande
Topp-
holmen kallas Orreholmen på sockenkartan över
Rudskoga sn (LSA R61-1:1, år 1699).
- VrH 1552 **1 riklfiske**; saknas 1561; upptas 1572 i Visnums-
Kils sn.
- 1550-talet upptas i arv och eget-längden ett fiske i O
tillhörande Riseberga kloster (AoE 19:2, odat).
- 1552 upptas ett fiske kallat O som tidigare tillhört Riseberga
kloster och som nu ingår i Svedje rättardöme (NMU 1
s 167, NäH 1552:5).
- 1564–72 uppges att fisket inte räntar lika varje år utan
'såsom fisken kan tagas till' (dvs räntan är relaterad till
fångstens varierande storlek) (VrH 1569:5).
- 1572 är fisket i O lagt under Asphyttan, Värmlandsberg
(VrH 1572:2).
- Persbol** 1535 *Prestboll* (?GHj), 1540 *Pædersboll* (VrH 1540:5) – 10 E, 0
c.
- VrH **1 rikl.**
- 1552 upptas en gård i P som Riseberga kloster-landbo,
vilken nu ingår i Svedje rättardöme (NMU 1 s 167,
NäH 1552:5).
- Prästgården** 1535 *Prestegorden* (GHj), 1540 *Stompen i Rwdzskoga* (SkJb s
176), *Prestegården* (VrH 1540:5) – 9 E, 9 c; 1697 låg
'Präststommen' ca 250 m sydväst om Rudskoga kyrkan,
se bilden över kyrkan ovan (LSA R61-14:1);
Prästgården är senare flyttad till platsen för nuvarande
Gammelgården (HdEK).
- VrH 1540 **2 ky**, 1542 **1 ky**; prästlandbo.
- 1540 upptas P (Stommen) som räntar 2½ hundra järn
och 4 dagsverken i Visnums stoms uppbörd (SkJb s
176).
- 1548 tillhör landbogården i P prästen i Visnums gäll (VrH
1548:1).

Revsten 1535 *Ræfnesten* (GHj), 1540 *Ræffuesten* (VrH 1540:5) – 10 E, 0 c.

VrH **1 sk.**

Rotetorp 1570 *Råttetårp* (VrH 1570:12) – 10 E, 0 c.

VrH 1570 **1 riklt.**

1570 har Riseberga kloster ett torp i R, som uppges vara 'taget undan Persbol' (VrH 1570:12).

Rudskoga 1329 *in Ruzskoghum* (DS 2692), 1336 *in silua que Rudhaskoghæ dicitur* (DS 3235), 1367 *theræ gooz [...] Rotskoghæ* (DS 7604), 1403 *i Rudskogum* (SD 285).

Rudskoga här i betydelsen 'skogsområdet som kallas Rudskogen' tydligen syftande på det gods som Riseberga kloster hade här.

1329 byter Lars Magnusson (Magnus Marinasons ätt) till sig jord i Rudskoga, där gården Eriksbol ligger, från Riseberga kloster (se Eriksbol ovan, samt Sund Visnums sn) (DS 2692).

1336 får kung Magnus kännedom om att några personer slagit sig ner i den skog som kallas R, vilken fru Helena Petersdotter tidigare skänkt till Riseberga kloster, och att dessa människor röjt skog, uppodlat mark, skaffat sig bostäder och byggt hus (så kallade 'bol') där. Kung Magnus överlåter till klostret alla de pålagor och avgifter som dessa nybyggare annars skulle ha betalat till kronan, av hänsyn till nunnornas fattigdom och för de tjänster nunnorna gjort (DS 3235) – Helena Petersdotter är möjligen identisk med Karl Sigtryggssons (Boberg) hustru (ÅSF I:1 s 24).

1360 ger Erik Kettilsson (Puke), enligt Fernow, Riseberga kloster frihet att 'göra och låta efter behag' med sina gods i Rudskoga (Fernow s 333).

1367 återlämnar Erik Kettilsson (Puke) till Riseberga kloster godset R, som de tidigare hade, med all avrad och alla avgifter; Erik Kettilsson tar också klostrets syssloman Sigge Lång under sitt beskydd (DS 7604).

1403 byter Riseberga kloster bort några gods som ligger i R, nämligen Bjursnäset, Bjurvik och Edet till Björn Joarsson (se Råverud, Visnums sn, Visnums hd) (SD 285).

Runnebol 1535 *Rundebøll* (GHj), 1540 *Runeboll* (VrH 1540:5) – 9 E, 9 c.
VrH **1 sk.**

Sjötorp Se *Tørph.

Skottlanda 1503 *Skotlandh* (?VäSkb s 99), 1540 *Skottlande* (VrH 1540:5) – 10 E, 0 c.

VrH **1 sk**; halva gården är öde 1569–71.

1503 överlämnar Olof Björnsson, fogde i Värmland, en summa pengar till 'sin herres kaplan' herr Sven i ?S, vid den tid då Svante Sture kom från Akershus i Norge (VäSkb s 99).

Sunnebol 1405 *Svndabool* (SD 623) – 10 E, 0 c.

VrH **1 rikl**, 1552 **2 rikl**, 1564 **1 rikl**.

1405 tilldömer Agmund Hatt, Värmlands lagman, Riseberga kloster rätten till halva gården S (SD 623).

1550-tal upptas i arv och eget-längden två gårdar i S tillhörande Riseberga kloster (AoE 19:2, odat).

1552 upptas en gård i S som Riseberga kloster-landbo, vilken nu ingår i Svedje rättardöme (NMU 1 s 167, NäH 1552:5).

Svensbol, Norra

och Södra 1535 *Suensboll* (GHj), 1552 *Swensbo* (NäH 1552:5) – 9 E, 9 c.

VrH **1 rikl**.

1552 upptas en gård i S som Riseberga kloster-landbo, vilken nu ingår i Svedje rättardöme (NMU 1 s 167, NäH 1552:5).

Tokebol 1535 *Tookaboll* (GHj).

VrH **1 sk.**

***Tørph**, nu

Sjötorp

1535 *Tørph* (GHj) 1540 *Tørppa* (VrH 1540:5) – 9 E, 9 b; kallas Sjötorp först 1729 (SOV 12 s 10).

VrH **1 rikl.**

1550-tal upptas i arv och eget-längden en gård tillhörande Riseberga kloster (AoE 19:2, odat).

1552 ingår gården i Svedje rättardöme (NMU 1 s 167, Näh 1552:5).

Ugglebol, Norra

och Södra

1514 i *Ugglebøle* (Lignell s 118, 24/2, avskr), 1535 *Vgglebøll* (GHj) – 9 E, 9 c.

VrH **1 sk**, 1542 $\frac{1}{2}$ **sk**.

1552 **1 rikl**, 1564 $\frac{1}{2}$ **rikl**; saknas vissa år.

1514 medverkar Folke i U vid en omfärd i samband med en jordöverlåtelse i Skogagården, Visnums sn (Lignell s 118 24/2).

1550-tal upptas i arv och eget-längden en gård i U tillhörande Riseberga kloster (AoE 19:2, odat).

1552 upptas en gård i U som Riseberga kloster-landbo, vilken nu ingår i Svedje rättardöme (NMU 1 s 167, Näh 1552:5).

Undersbol, Norra

och Södra

1514 i *Unneberga* (Lignell s 118, 24/2, avskr), 1535 *Ynneseboll* (GHj), 1540 *Andersboll* (VrH 1540:5) – 10 E, 0 c.

VrH **1 sk**, 1542 $\frac{1}{2}$ **sk** (1550 $\frac{1}{2}$ sk + $\frac{1}{2}$ sk); öde 1569.

1552 **1 rikl**, 1564 $\frac{1}{2}$ **rikl**.

1514 medverkar Nils i U vid en omfärd i samband med en jordöverlåtelse i Skogagården, Visnums sn (Lignell s 118, 24/2).

1550-tal upptas i arv och eget-längden en gård i U tillhörande Riseberga kloster (AoE 19:2, odat).

1552 upptas en gård i U som Riseberga kloster-landbo, vilken nu ingår i Svedje rättardöme (NMU 1 s 167, Näh 1552:5).

Upplanda, Norra

och Södra 1535 *Opland* (GHj), 1540 *Oplanda* (VrH 1540:5) – 10 E, 0 c.

VrH **1 sk**, 1542 ½ **sk**.

1552 **1 rikl**, 1572 ½ **rikl**; saknas 1569.

1550-tal upptas i arv och eget-längden en gård i U tillhörande Riseberga kloster (AoE 19:2, odat).

1552 upptas en gård i U som Riseberga klosterlandbo, vilken nu ingår i Svedje rättardöme (NMU 1 s 167, NäH 1552:5).

Väglösa

1535 *Vægløs* (GHj), 1540 *Vægløsa* (VrH 1540:5) – 10 E, 1 c.

VrH **1 sk**; hela öde 1570, halva öde 1571.

Åtorp

1535 *Åtorph* (GHj), 1540 *Åtorp* (VrH 1540:5) – 10 E, 1 d; nu i Nysunds sn, Edsbergs hd, Närke.

VrH **1 sk**.

1564 uppbärs gårdens ränta 2 hundra skattejörn, 4 årliga hästar och 4 kungshästar av gästgivaren vid Letebro, nuv Nysunds sn, Edsbergs hd, Närke, belägen på andra sidan Letälven vid Åtorp (VrH 1564:6, LSA läns-/häradskarta: Närke S3, år 1740).

Äng

1535 *Ængh* (GHj) – 10 E, 1 d; nu i Nysunds sn, Edsbergs hd, Närke.

VrH **1 rikl**.

1550-tal upptas i arv och eget-längden en gård i Ä tillhörande Riseberga kloster (AoE 19:2, odat).

1552 upptas en gård i Ä som Riseberga klosterlandbo, vilken nu ingår i Svedje rättardöme (NMU 1 s 167, NäH 1552:5).

Södra Råda socken

1346 *aff Rudha sokn, aff Rudhom, aff Rudom* (DS 4088, avskr).

1505 *nordan Råde sochen* (Bergman 1759 s 1 f not a, avskr).

1540 *Stommen i Rwdha, Rwda kyrkio* (SkJb s 55).

Omfattning: Socknen räknades fram till omkring 1505 till Västergötland (Bergman 1759, Sahlgren 1912). 1540 hörde den kyrkligt till Västergötland, men upptas i Värmland i landskapshandlingarna (SkJb, VrH).

En del av Södra Råda sn förefaller tidigare ha räknats till Amnehärads sn, Vadsbo hd, Västergötland: Årås och Lökstad uppges i flera brev ligga i 'Amnehärads socken i Värmland', se beläggen nedan.

Bönder i Södra Råda sn medverkar 1514 som vittnen vid jordöverlåtelser i Visnums sn (se By). Detta visar att Södra Råda sn vid den här tiden räknades till Visnums hd och Värmlands lagsaga (Nilsson 1997 s 174).

Tillägget "Södra" tillkom 1885 för att skilja socknen från Norra Råda socken i Älvdals härad (Lagerstedt s 91).

Kyrkan: Södra Råda gamla kyrka, förstörd i en mordbrand 2001, var en timrad och spånklädd träkyrka med smalare rakslutet kor, vars timmer troligen averkats i perioden 1302–1309. Koret var i det närmaste kvadratisk med en sida på 5,2–5,4 m, medan långhuset var 8,75 x 10 m. Utmed korets norra sida låg en långsmal sakristia. Kyrkans ingång låg ursprungligen i söder och avslutades uppåt av en tryckt rundbåge, flankerad av utskurna rosetter av samma typ som i systerkyrkan Hammarö. Under senmedeltiden byggdes ett vapenhus framför sydportalen, vilken sattes igen 1674. Då togs en ny ingång med vapenhus upp i väster och dit flyttades den gamla dörren. Både koret och långhuset täcktes av treklöverformade tunnvalv. Det ursprungliga korfönstret i öster var delat i två rundbågar, troligen åtskilda av en träkolonett. Ett mycket litet medeltida fönster fanns i sakristians östvägg, men övriga fönster hade förstörats eller tagits upp efter medeltiden.

I koret fanns en av Nordeuropas bäst bevarade höggotiska målningar, utförda i fransk bokmålningsstil. Bildprogrammet bestod huvudsakligen av scener ur jungfru Marias liv och olika helgons martyrier. I trätunnvalvet var profeter och apostlar återgivna. Överst på östväggen fanns en stor framställning av Nådastolen (Gud Fader med den korsfäste sonen i sina armar). På motsvarande ställe i väster var Marie kröning målad och längst ut på sidorna två små knäböjande figurer, sannolikt donatorer. Under denna framställning fanns dateringen 1323 samt en rad målningar som skadats då triumfbågen vidgats. Bland dessa fanns S:t Olov och det franska helgonet S:t Dionysius (Saint Denis) samt två män i toppiga hattar, som enligt språkbanden hette herr Asle och herr Bonde. 1300-talsmålningar kan ha funnits även i långhuset, vars väggar i motsats till korets var släthyvlade.

Långhuset var helt täckt av målningar, daterade 1494 och signerade av mästern Amund – den största målningssvit som hade bevarats efter denne målare. I valvet fanns bland annat Skapelseberättelsen, Marialegenden och scener ur berättelsen om Den förlorade sonen. Runt väggarna var stora apostlar målade, tillsammans med texter ur den apostoliska trosbekännelsen och illustrerande scener. På östväggen ovanför triumfbågen fanns en stor målning av Yttersta domen med Kristus som världsdomare och centralt under den en scen med Gud Fader och Maria inom en stor rosenkrans, symbol för radbandets böner.

Bland inventarierna fanns en täljstensfunt från 1200-talet, en sittande madonna från andra hälften av 1200-talet, en liten sittande krönt figur från 1300- eller 1400-talet, ett krucifix från 1300-talets mitt, två målade siluettbilder från 1400-talet av de sörjande Maria och Johannes samt ett litet skadat krucifix från samma tid. Ett antal altarskåpsbilder från 1400-talet fanns också bevarade.

Träkyrkan övergavs och ersattes 1859 av en ny sockenkyrka av sten på annan plats i socknen. Den gamla kyrkan fungerade senare som museum.

Vid utgrävningar 2002–2004 på platsen för den nedbrända kyrkan påträffades rester efter en liten stavkyrka, vars kor var ca 2,5 m i kvadrat och långhuset 6,4 m långt och 4,5 m brett, det vill säga endast en fjärdedel så stor som timmerkyrkan. Enligt 14C-dateringar byggdes stavkyrkan senast omkring 1160. Vid undersökningarna påträffades 104 mynt. Av dessa var 35 medeltida och det äldsta en svensk penning präglad 1208-1216.

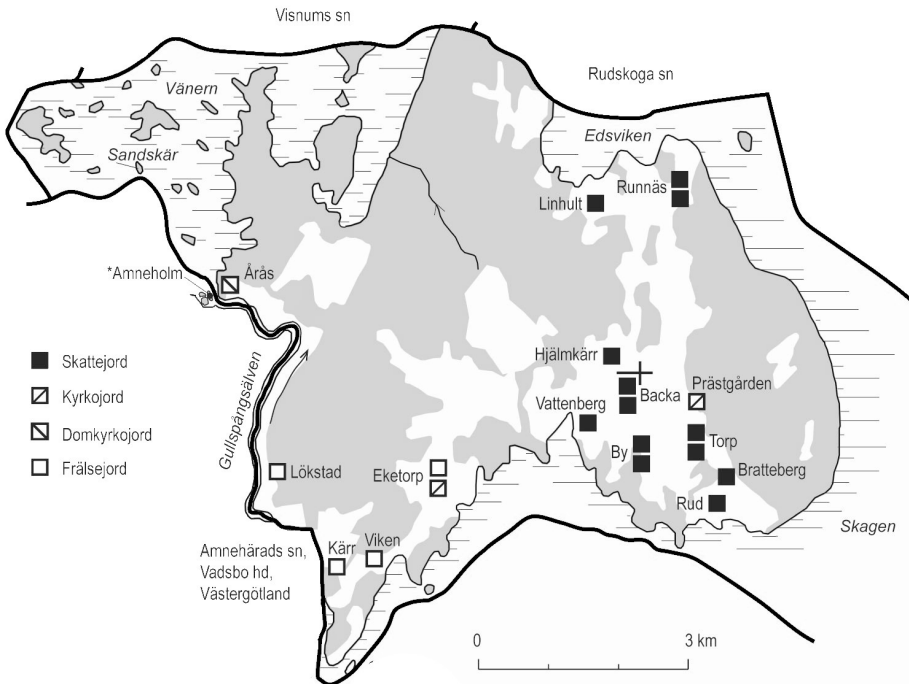
Kyrkogården omgavs av timrade balkar av medeltida karaktär.

(Bohrn 1963; Bonnier 2009; Lindblom 1963; Nisbeth 1963; Lagerlöf 1985; Ullén 1992; Hedvall 2009; Ahlstedt-Yrild 2004; Hallbäck s 62 f.)

Annexförhållande: Södra Råda var vid reformationen annex till Amnehärad, Vadsbo hd, Västergötland (SOV 12 s 14).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	ky	bi	aoe	fr	frt
Backa	3 (2)	—	—	—	—	—	—
Bratteberg	1 (1)	—	—	—	—	—	—
By	2 (2)	—	—	—	—	—	—
Eketorp	—	—	1 (1)	—	0 (1)	2 (0)	—
Hjälmkärr	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Hjulstanäs	—	—	—	—	—	—	0 (2)
Knekterud	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Kärr	—	—	—	—	0 (1)	1 (0)	—
Linhult	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Lökstad	—	—	—	—	0 (1)	1 (0)	—
Prästgården	—	—	1 (1)	—	—	—	—
Rud	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Runnäs	2 (2)	—	—	—	—	—	—
Torp	2 (2)	—	—	—	—	—	—
Vattenberg	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Viken	—	—	—	—	0 (1)	1 (0)	—
Västanmosse	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Årás	—	—	—	1 (1)	—	—	—
Summa	14(13)	0 (2)	2 (2)	1 (1)	0 (4)	5 (0)	0 (2)

Södra Råda socken

Södra Råda socken omkring 1550.

***Amn** För landbogården, se Årås; för fisket, se Fisken i Värmland i Inledningen s 60 ff.

***Amneholm¹** 1371 i *Angnaholms fõghedhi* (DS X 34), 1386 *husit Amnholm* (RAP 22/3) – 9 E, 9 a.

*Amneholm var en av de försvarsanläggningar som Folkungarna byggde på 1360-talet då de fortsatte att kontrollera Vänerområdet efter den mecklenburgska erövringen av Sverige 1363–64 (se även *Edsholm, Grums sn, Grums hd). Den låg på två holmar vid Gullspångsälvens mynning (se sockenkartan), men inga spår av byggnader eller försvarsinrättningar är synliga. Troligen anlades borgen av Erik Ketilsson (Puke). I samband med detta inrättades också Amneholms borgfõgderi. Det är inte känt vilket område som borglänet förvaltade. *Amneholms betydelse minskade och området förvaltades under 1400-talet från Axvall, Västergötland. Vid Engelsbrektsupproret 1434 uppgavs borgen, varefter den tömdes på förråden och brändes (Fritz 2 s 67 f, Lovén 1996 s 127 f).

1371 uppmanar kung Håkan av Sverige och Norge alla inbyggare i *Amneholms fõgderi att i frågor om kunglig rätt svara inför Erik Ketilsson (Puke) (DS X 34).

1386 byter Ulf Holmgersson (Lejonbalk), med samtycke av sin hustru Cecilia Jonsdotter (äldre Sudreimsätten), bort sin ägodel i Lilla Årås, Amnehärads sn, Vadsbo hd, till Erik Ketilsson (Puke) mot jord i Solör i Norge, och för en skuld som Ulf Holmgersson har till Erik Ketilsson överlåter han också till denne sin ägodel i de holmar där huset A och förborgen nu står (RAP 22/3).

1396 upplåter Axel Ketilsson (Kroggnos) och Katarina Eriksdotter (Puke) A till drottning Margareta, efter Katarinas far Erik Ketilssons (Puke) död (ÆDA 1 s 50, 80).

1397 Se Årås.

¹ Lämningarna av Amneholm ligger på alla kartor i Amnehärads sn, Vadsbo hd, Västergötland. Sockengränsen torde dock ha löpt i älven och då borgen är intimt förknippad med Årås behandlas den i denna volym av DMS.

- 1430 Se Fisken i Värmland i Inledningen s 63.
- 1434 bränns A, som Anders Nilsson hade, i samband med Engelbrektsupproret (Karlskr v 1351–53).
- 1446 förlänar kung Kristoffer hela 'Amneholms län i Skara biskopsdöme i Värmland' till Anders Nilsson (mussla) och hans hustru Margareta, Hennike Bekmans dotter, under deras livstid (RepDan 2:1 nr 368, avskr 1454 13/6).
- 1469 uppges godset Årås ligga vid A (RAp 23/12 [odat (1472–92)]).

Backa, Norra
och Södra

- 1535 *Backa* (GHj) – 9 E, 8 b.
VrH **3 sk**, 1541 **2 sk** (1543 3 sk).

Bratteberg

- 1535 *Bratteberg* (GHj), 1540 *Brattebærgh* (VrH 1540:5) – 9 E, 8 b.
VrH **1 sk**.

By

- 1514 *Byn* (Lignell s 118, avskr), 1535 *By* (GHj) – 9 E, 8 b.
VrH **2 sk** (1541 1 sk).
- 1514 är Botolf i By faste i samband med en jordöverlåtelse i Skogagården, Visnums sn (Lignell s 118 24/2).

Eketorp,
Västra

- 1463 *Eketorp* (RAp 13/11).
VrH **2 fr**, 1542 **1 fr**, 1564 **1 aoe**; upptas 1540 (endast) i Rudskoga sn.
1 ky; prästlandbo; upptas 1540, 1545–46 och 1550 i Rudskoga sn.
- 1463 ingår E, som räntar 1½ hundra järn, i Märta Magnusdotters (Roos av Horshaga) morgongåva som hon får av sin make Magnus Bengtsson (Natt och Dag) (se Lökstad) (RAp 13/11).
- 1540 upptas två gårdar i E, den ena med räntan 2 hundra järn och 4 dagsverken, den andra med räntan 2 hundra järn och 5 dagsverken, under Amnehärads stoms uppbörd (SkJb s 55).

1548 tillhör den kyrkliga landbogården i E prästen i Visnums gäll (VrH 1548:1).

1550-talet (omkr) har Abraham Erikssons (Leijonhufvud, död 1556) en gård i E som räntar ½:0 pn och 3 hundra järn (se Lökstad) (Rött nr 299).

Hedkärren 1362 *Hedaker* (?DS 6707) – 9 E, 8 a; gården upptas i jb först 1595 som frälsenybygge (SOV 12 s 16).

1362 byter Hemming Hemmingsson (kvadrerad sköld) ut delar av sin hustru Kristina Anundsdotters (Hatt) morgongåva; däribland halva ?H, som han givit i böter för dråpet på hennes son, mot Kyrkebyn och halva Höves, båda Arvika sn, Jösse hd (se Vall, Visnums sn) (DS 6707).

Hjulstanäs 1564 *Hulstanäsitt* (VrH 1564:6) – 9 E, 8 a.

VrH 1564 **1 frt**, 1568 **1 fr** (1569 1 aoet) 1570 **1 frt**, 1572 **2 frt**; öde 1564–66, samt 1570–71.

1572 upptas två frälsetorp som kallas Hjulsta respektive Näset (VrH 1572:2).

Hjälmkärr 1535 *Hielmmeker* (GHj), 1540 *Hjælmekær* (VrH 1540:5) – 9 E, 8 b.

VrH **1 sk**.

Knekterud 1564 *Knecktarudh* (VrH 1564:6) – 9 E, 8 b.

VrH 1564 **1 skt** (1570 och 1572 1 krt).

Kärr 1535 *Kared* (GHj), 1540 *Kærr* (VrH 1540:5) – 9 E, 8 a.

VrH **1 fr**, 1568 **1 aoe**; saknas 1564–66.

1550-talet (omkr) har Abraham Erikssons (Leijonhufvud, död 1556) K som räntar ½:0 pn och 2 hundra järn (se Lökstad) (Rött nr 299).

Linhult 1535 *Lindhullt* (GHj) – 9 E, 9 b.

VrH **1 sk**.

Lökstad

1304 *in Løkestadhum* (DS 1449), 1391 *Løkestadha* (RAp 3/7), 1460 *Løkastadha* (RAp 1/2) – 9 E, 8 a.

VrH **1 fr**, 1564 **1 aoe**.

1304 testamenterar Cecilia Joarsdotter, änka efter Gustav Ingeborgsson (Håkan Tunessons ätt), sin gård L till Riseberga kloster, där hon också vill begravas bredvid sin make, med förbehållet att hon under sin livstid har rätt att återköpa gården och att gården ska förvaltas av henne under hennes livstid (DS 1449).

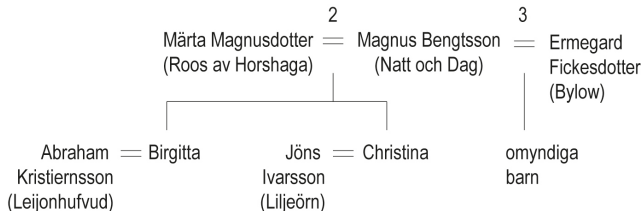
1391 testamenterar Ulf Jonsson (Aspenäsätten) och hans hustru Gunilla Uddormsdotter (Rakeredsätten) till Vadstena kloster 400 mark pn som Sten Bosson (Natt och Dag), på Bo Jonssons (Grip) barns vägnar, var skyldig dem; ifall Bo Jonssons arvingar inte skulle kunna betala skulden pantsätter de till klostret alla sina 'gods i Värmland', förutom L och de landbor som därunder ligger; i panten ingår också deras två hyttor i Värmland (RAp 3/7).

1460 säljer Einar Flugä, med samtycke av sin hustru Elin Larsdotter (Aspenäsätten), sin gård L 'i Värmland i Agnahärad' med alla de ägodelar, torp, öar och laxfischen som därtill hör för 90 mark pn svenska Stockholmsmynt till Magnus Bengtsson (Natt och Dag); Elins bror Erik Larsson (Aspenäsätten), som hade en brodersdel i L klagar på försäljningen av L, men då Erik var skyldig Einar Flugä och Elin Larsdotter 150 gyllen och en brodersdel i Aspenäs, Malexanders sn, Ydre hd, Småland, kan försäljningen av brodersdelen i L ses som en kompensation för den skulden (RAp 1/2; saknas i DMS 4:6 s 83). – Erik Larsson hade fem år tidigare sålt Aspenäs till Karl Knutsson (Bonde) (se DMS 4:6 s 83).

Senare samma år skickas Ture Jönsson (Svarte Skåning), lagman i Västergötland, att avgöra tvisten mellan Magnus Bengtsson och Åke Axelsson (Tott) om L och de gods som därunder ligger, eftersom biskop Bengt och Skara domkyrka gjort anspråk på L; ingen dom avkunnas, eftersom Åke Axelsson inte närvarar (RApp 11/11).

- 1463 ger Magnus Bengtsson (Natt och Dag) sin (andra) hustru Märta Magnusdotter (Roos av Horshaga) morgongåva till ett värde av 600 mark pn, vilket omfattar L 'i Agnahärad', som räntar 2 fat järn, med kvarnen och laxfisket där, vilka räntar 1 fat järn, Viken och Eketorp, båda denna socken, Flenstad, Amnehärads sn, Vadsbo hd, flera gårdar i Västergötland, samt Älholmen vid Arboga (RAP 13/11).
- 1473 har L 'i Ampne socken' en 'odal' i nordvästra delen av 'ön' (nu halvön) Alön, Amnehärads socken, Vadsbo hd. Alön är delad mellan L:s och Mörtstads odal, Amnehärads sn, Vadsbo hd. En synenämnd fastslår gränsen mellan odalsdelarna; gränsen går från Kråknäset (*Krakenes*) till *Bielholmen, se kartan över Alön nedan för trolig sträckning. En äng inom L:s odal ägs av 'Backa gården' (Backen, Amnehärads sn, Vadsbo hd, Västergötlands) (RAP 21/3, RApp 21/3).
- 1479 (?) skiftas arvet efter Magnus Bengtsson (Natt och Dag), då hans änka Ermegard Fickesdotter (Bylow), på sina omyndiga barns vägnar, och Jöns Ivarsson (Liljeörn), på sin avlidna hustru Cecilia Magnusdotters (Natt och Dag) vägnar, gör ett 'syskonskifte' med Abraham Kristiernsson (Leijonhufvud, död 1499), på hans hustru Birgitta Magnusdotters (Natt och Dag) vägnar; på Birgittas systerlott faller hennes mors Märta Magnusdotters (Roos av Horshaga) morgongåva, nämligen gårdarna L med kvarn och laxfiske, Viken, denna sn, Flenstad, Amnehärads sn, Vadsbo hd, och ytterligare gårdar i Västergötland och på andra håll (RAP 24/2).

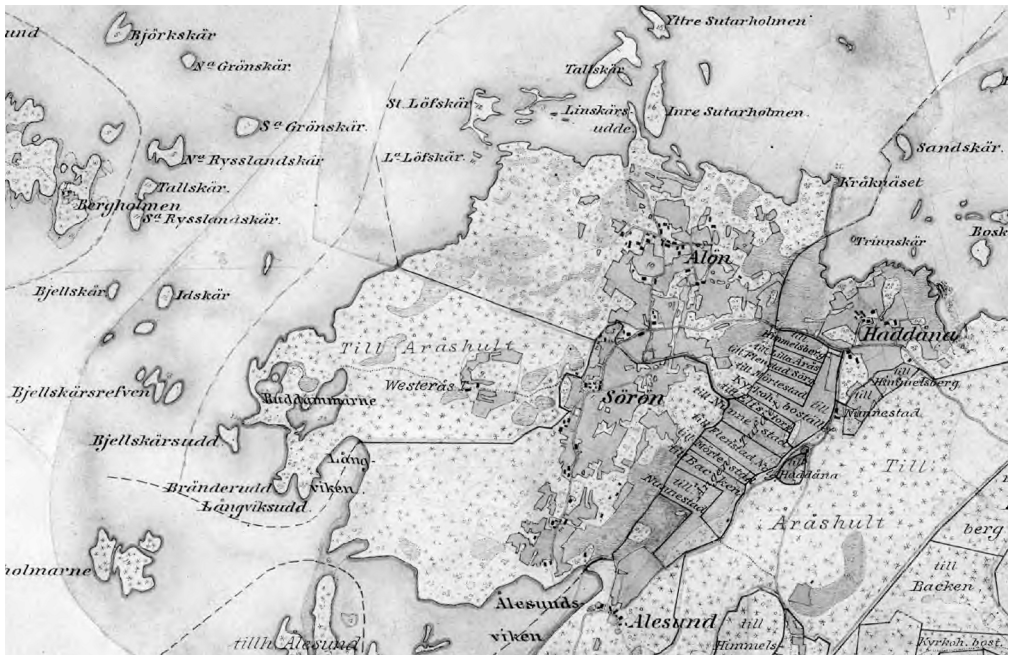
Släkttavla Magnus Bengtsson (Natt och Dag)



1504 förbjuder riksföreståndare Svante Nilsson alla lagmän, häradshövdingar, länsmän, bönder och menige allmogen i Värmland att med 'olaga syner, orättfärdiga domar och falska vittnen' försöka frånta Anders Pedersson i Ekeberga, ?Lillkyrka sn, Glanshammars hd, Närke, gården L som hans hustru Birgitta Magnusdotter (Natt och Dag) och hennes barn rätteligen äger (RApp 14/4).

1550-talet (omkr) har Abraham Eriksson (Leijonhufvud, död 1556) L som räntar ½:0 pn samt 3 fat och 8 hundra järn, och jord i Kärr, Viken och Eketorp, alla denna sn, samt jord i Rävåla, Ölme sn, Ölme hd, och ?Ölmskogs kvarn, Väse sn, Väse hd; godset uppges ha tillfallit honom på hans fäderne (Rött nr 299).

Alön



Karta över Alön, Amnehäradets socken, Vadsbo härad, Västergötland. Kråknäset ligger nordost om byn Alön. *Bielholmen är sannolikt holmen där "Ruddammarne" ligger i västra delen av kartan, jämför med Bjellskär och Bjellskårsreven väster därom. Utsnitt av Häradsekonomiska kartan (HdEK), blad J112-63-20, Amnehärad.

- *Padekier** 1564 *Padekier* (VrH 1564:6).
VrH 1564–69 **1 aoe**; saknas 1568.
- Prästgården** 1535 *Prestegorden* (GHj), 1540 *Prestegården* (VrH 1540:5),
Stommen y Rwdha (SkJb s 55) – 9 E, 8 b.
VrH **1 ky**; prästen i Amnehärads sn, Vadsbo hd, uppbär röntan flera år.
1540 upptas under Amnehärads stoms uppbörd, i Vadsbo hd, Västergötland, Prästgården ('Stommen') i Södra Råda sn med röntan 2 hundra järn och 4 dagsverken (SkJb s 55).
1548 tillhör landbogården i P Visnums gäll; prästen i Amnehärads sn innehar gården fritt (VrH 1548:1).
- Rud** 1535 *Rud* (GHj) – 9 E, 8 b.
VrH **1 sk**.
- Runnäs, Norra och Södra** 1535 *Rødnes* (GHj), 1540 *Rømnäss* (VrH 1540:5) – 9 E, 9 b.
VrH **2 sk**.
- Sandskär** 1346 *in Sandskær* (DS 4088, avskr) – 9 E, 9 a; liten ö i Åråsviken ca 2 km nordväst om Gullspångsåns mynning (se sockenkartan över Södra Råda sn); på karta över Årås från 1698 finns en stor mängd fiskebodas på ön (kallas då Norra Sandskär, se kartan nedan) (LSA Årås R76-39:1).
1346 samlas en synenämnd på S för att lokalisera gränsen (*Raamerkie*) för fisket i Amn (se Fisken i Värmland i Inledningen s 62) (DS 4088) – sannolikt samlades man på den ö som 1698 kallades Norra Sandskär.

Norra Sandskär



Utsnitt av karta över Årås från 1698. Ett stort antal fiskebodan fanns på ön Norra Sandskär vid denna tid (LSA Årås R76-39:1).

Torp, Norra och Södra

1535 *Torph* (GHj) – 9 E, 8 b.

VrH **2 sk.**

Vattenberg

1535 *Vattnebergh* (GHj) – 9 E, 8 b.

VrH **1 sk.**

Viken

1463 *Vikin* (RAp 13/11) – 9 E, 8 a.

VrH **1 fr**, 1564 **1 aoe.**

1463 ingår V, som räntar 2½ hundra järn, i den morgongåva Magnus Bengtsson (Natt och Dag) ger sin hustru Märta Magnusdotters (Roos av Horshaga) (se Lökstad) (RAp 13/11).

1479 (?) tillfaller V Abraham Kristiernsson (Leijonhufvud), på hans avlidna hustru Birgitta Magnusdotters (Natt och Dag) vägnar, vid arvskiftet efter Magnus Bengtsson (Natt och Dag) (se Lökstad) (RAP 24/2).

1550-talet (omkr) har Abraham Erikssons (Leijonhufvud, död 1556) V som räntar ½:0 pn och 3 hundra järn (se Lökstad) (Rött nr 299).

Västanmosse 1564 *Wästenmässe* (VrH 1564:6) – 9 E, 8 b.

VrH 1564 **1 skt**.

Årås, Stora 1249 *coloniā in Ampn* (DS 367, avskr baserad på DS 4340), 1307 *Aros* (DS 1545), 1346 *Scriptum Aros, colonum in Amn* (DS 4088, avskr), 1397 *then garth (...) i Aghn* (DD IV:6 nr 266), 1413 *i Aaris* (SD 1762), 1455 *Aruss* (Welander 1957 s 66), 1456 *i Aaross* (RAP 8/6) – 9 E, 9 a.

VrH **1 bi**, 1545 **1 dky**, 1564 **1 bi**.

Årås är 1469–73 sätesgård för Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) (RApp 1469 27/9, UUBp 1472 31/12, RAP 1473 21/9).

*Amn är namnet på ett fiskeområde i Vänern, men också namnet på en landbogård i området (se beläggen 1249, 1346 och 1397 nedan). Kopplingen mellan landbogården *Amn och gården Årås är oviss (ABkomm).

Beläggen för fisket i *Amn redovisas i inledningen under rubriken Fisken i Värmland s 60 ff; landbogården *Amn redovisas under Årås.

På södra sidan om Gullspångsälven finns gården Lilla Årås, Amnehärads sn, Vadsbo hd, Västergötland. Lilla Årås redovisas i (kommande) DMS Västergötland.

1249 tilldömer kung Erik Eriksson Varnhems kloster en landbogård i *Amn med skogar, ängar, fisken och andra tillhörigheter, särskilt fisket i *Amn (se Fisken i Värmland i Inledningen s 62) (DS 367 efter avskr i DS 4340, or /dvs RAP 1348 30/6/).

- 1307 skiftas arvet efter Abjörn Sixtenssons (Sparre av Tofta) hustru Ingeborg Ulfsdotter (Ulv) mellan deras gemensamma son Ulf Abjörnsson och Ingeborgs dotter 'fröken' Birgitta Knutsdotter (Lejonbjälke); på Ulf Abjörnssons lott faller Årås (se Hammarö, Hammarö sn, Kils hd) (DS 1545).
- 1346 ingår Guttorm, landbo i *Amn, i en synenämnd rörande råmärkena för fisket i *Amn; brevet utfärdas i Årås (se Fisken i Värmland i Inledningen s 62) (DS 4088).
- 1386 se *Amneholm; rör Lilla Årås, Amnehärads sn, Vadsbo hd, Västergötland.
- 1397 skänker Lars Ulfsson (Aspenäsätten) sin gård i *Amn, som ligger vid *Amneholm, med alla tillhörigheter, till Varnhems kloster (DD IV:6 nr 266).
- 1413 skänker Lars Ulfsson (Aspenäsätten) sin gård Årås, 'i Amnehärads socken i Värmland', med fiskevattnet i *Amn och alla andra tillagor som därtill hör, till Varnhems kloster (SD 1762).
- 1455 ingår den del och de rättigheter som Åke Axelsson (Tott) har i Årås, 'i Amnehärads sn', i det gods som han köpt av Anders Nilsson (mussla) (Welander 1957 s 66).
- 1456 skänker kung Karl till Varnhems kloster den 'kronodel' som ligger bland de gods som Varnhems kloster har i Årås 'i Amnehärad i Värmland', och kungen bekräftar också alla tidigare kungars gåvor av gods 'i Amnehärad' till Varnhems kloster (RAP 8/6).
- 1467 skänker Åke Axelsson (Tott) 'sin treding i Stora Årås', som han köpt av Anders Nilsson (mussla) och hans hustru Margareta, Hennike Bekmans dotter, till Varnhems kloster; klostret äger sedan tidigare de två andra tredjedelarna i Stora Å (RAP 25/6) – köpet skedde troligen 1446–48 (Welander 1957 s 71 not 154).
- 1469 bortbyter abboten Arvid och Varnhems kloster till biskop Hans i Skara domkyrka sina gods och ägodelar i Årås 'i Amnehärads sn' med en kvarn, sikkfisket i *Amn och alla de öar och holmar och andra ägodelar som därtill hör (se Fisken i Värmland s 64) (RAP 13/12).

Några dagar senare byter biskop Hans i Skara bort Årås 'vid Amneholm' i 'Ampna socken' med byggd kvarn och fiskerättigheter i Gullspångsälven och i Vänerviken till Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) och hans hustru Margareta Bondesdotter mot deras gård Höves, Arvika sn, Jösse hd, och ett laxfiske i Jösseforsen i samma socken (se Fisken i Värmland, s 64) (RAp 20/12, RAp 23/12 odat vidimation).

- 1471 kungör Olof Björnsson (Vinge), lagman i Värmland, att han 1470, då han höll häradsting i Jösse härad, gav fasta på bytet mellan Otte Torbjörnsson och biskop Hans i Skara, där biskopen bytte bort Årås (se Höves, Arvika sn, Jösse hd) (RAp u d, SDHK 29188; avskr på baksidan av RAp 1469 23/12).
- 1479 intygar Sten Sture, Sveriges riksföreståndare, att han i Brunnsbo (Skarabiskopens residens i Västergötland) blivit visad två brev; det ena utfärdat av kung Karl gällande en 'kronodel' i Årås 'i Amnehärad', det andra utfärdat av herr Stens svärfar Åke Axelsson (Tott) gällande en tredjedel i samma Årås. Sten Sture stadfäster båda breven, och Varnhems klosterns rätt till dessa gods, eftersom breven varit klandrade av rikets ämbetsmän och fogdar (RAp 3/10). – De två breven som omtalas avser sannolikt RAp 1456 8/6 och RAp 1467 25/6. Sten Stures brev tyder på att bytet 1469 mellan biskop Hans och Otte Torbjörnsson har gått tillbaka, vilket det också gjorde eftersom Margareta Bondesdotter, Otte Torbjörnssons änka, och deras son Torbjörn Ottesson år 1500 sålde de gårdar som Otte lämnade i byte till Skara domkyrka (se Berg, Älgå sn, Jösse hd) (SS GG:2 1106, Liedgren 1955).
- 1540 upptas Årås, med landgillet 600 järn, tillsammans med Broby, Medskagen och Justorp, alla i Visnums-Kils sn, under Skara biskopsstol, vilka fyra landbor tillsammans räntar 3 pund gäddor och 3 pund braxen för fodringen årligen (SkJb s 14).
- 1550 är Olof i Å nämndeman på lagmansting i Tingvalla, Tingvalla sn, Kils hd (Eklund s 49).
- 1550-tal upptas i arv och eget-längden en gård i Årås tillhörande biskopsstolen i Skara (AoE 19:2, odat).

Visnums socken

1248 *Wisnhem* (DS 365, avskr).

1249 *Visneem* (SDHK 622, avskr 1348 30/6; DS 367 baseras på en senare bristfällig källa).

1329 *in Visnem* (DS 2692).

1403 *i Visnem* (SD 285).

Omfattning: Den del av Nysunds sn, Edsbergs hd i Närke som ligger väster om Letälven och nordväst om Nysunds kyrka, med gårdarna Norra och Södra Billinge, Bräckan, Håkansbol, Hålunda, Liden, Lidetorp, Prinserud, Rotebäcken, Roted, Svartkärr, Sävsjön och Älgåsen, hörde före 1640 till Visnums sn. Lövön överflyttades 1886 till Visnums socken från Visnums-Kils socken (Lagerstedt s 91, SOV 12 s 22, 29).

Annexförhållanden: Omkring 1520 omfattade 'Visnums gäll' socknarna Visnum, Visnums-Kil och Rudskoga (SkJb).

Kyrkan: Den nuvarande kyrkan uppfördes på 1730-talet. Föregångaren låg ca 300 m söderut (RAÄ 32). En arkeologisk utgrävning 1963 visade att den var en knuttimrad träkyrka av medeltida typ. Långhuset var drygt 10 m långt och 7,5 m brett, koret 6 m långt och 4 m brett. På nordsidan om koret fanns en smal sakristia av samma utförande som i Hammarö och Södra Råda. På 1660-talet förlängdes kyrkan västerut och fick ett torn. Vid utgrävningen påträffades två mynt från första hälften av 1400-talet (Klackenberg 1992 s 231).

I nuvarande klockstapel, byggd på 1730-talet, har stockar från den medeltida kyrkan med 1400-talsmålningar återanvänts. Fernow anger att kyrkan hade "Muncka-målningar" i taket och på väggarna samt en Mariabild och en stor S:t Sigfrid. Nu finns i kyrkan en S:t Olofsbild från 1300-talet (troligen Fernows S:t Sigfrid), ett krucifix från andra hälften av 1300-talet samt ett altarskåp från sent 1400-tal som i korpus har Marie kröning och i flyglarna små helgonbilder, varav Brynolf av Skara och Elin av Skövde har identifierats (MtB; Kjellin 1952 s 556). (Lagerlöf s 206 f; Fernow s 328 f.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	kr	krt	ky	kl	klt	fr
Algotserud	1 (0)	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Backa	—	—	—	—	—	1 (1)	—	—
Billinge	2 (2)	—	—	—	—	—	—	—
Blaxmo	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
*Bruntterudh	—	—	—	—	1 (1)	—	—	—
*Bräcka	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—
Bäck	1 (1)	—	0 (1)	—	—	—	—	1 (0)
Gaterud	1 (0)	—	—	—	—	—	0 (1)	—
Gjordsbol	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
*Hullenne	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Hult	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—
Husbacka	—	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Håkanbol	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Jonsbol	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Krontorp	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—
Kvarnbråten	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—
Liden	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—
Långerud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Mossen	—	1 (0)	—	0 (1)	—	—	—	—
Nybble	—	—	—	—	—	1 (1)	—	—
Nytorp	—	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Persbol	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Räverud	—	—	—	—	—	1 (2)	0 (1)	—
Skogagården	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Sommersta	—	—	—	—	—	1 (1)	—	—
*Stommen	—	—	—	—	1 (0)	—	—	—
*Strömen	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—
Sund	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Svedje	—	—	—	—	—	1 (1)	—	—
Säby	—	—	—	—	—	1 (2)	—	—
Taskerud	—	—	—	—	—	1 (0)	—	—
Torpa	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Uppsjön	—	1 (0)	—	0 (1)	—	—	—	—
Vall	—	—	—	—	—	1 (1)	—	—
Valunda	4 (4)	—	—	—	—	—	—	—
*Vika	3 (3)	—	—	—	—	—	—	—
Summa	22(20)	2 (5)	0 (2)	1 (5)	2 (1)	8 (9)	0 (2)	1 (0)

Dessutom upptar längderna **0(1) kruj** i Husbacka, **0(1) kyt** i *Michilrwdh, **0(1) ½ kl** i Taskerud.

Visnums socken



Visnums socken omkring 1550.

- Algotserud** 1509 *Algosrudh* (ViKA f 4), 1540 *Algutzrudh* (VrH 1540:5) – låg ca 2,5 km nordnordost om Visnums nuvarande kyrka (HdEK) – 10 E, 2 b.
VrH **1 sk**, 1570 **1 kr**; öde 1570–71, från 1564 med 1 kruj ('kronodel') i Husbacka.
1509 erlägger Olof i A 0:3 pn till Visnums sockenkyrka (ViKA f 4).
- Ansgård** Se Valunda.
- Backa** 1509 *Bakkom* (ViKA f 4), 1514 *i Backa* (Lignell s 118 24/2, avskr), 1552 *Backan* (NäH 1552:5) – 19 E, 0 b–1 b.
1543 **1 rikl**, 1552 **2 rikl**, 1564 **1 rikl** (1565 2 rikl).
1509 erlägger Jon i B 0:9 pn till Visnums sockenkyrka (ViKA f 4).
1514 medverkar Tore i B vid en omfärd i samband med en jordöverlåtelse i Skogagården (Lignell s 118 24/2).
1550-tal upptas i arv och eget-längden två gårdar i B tillhörande Riseberga kloster (AoE 19:2, odat).
1552 upptas två gårdar i B som Riseberga kloster-landbor, vilka nu ingår i Svedje rättardöme (NMU 1 s 167, NäH 1552:5).
- Billinge** 1475 *villa Billinge* (ProcKat s 115), 1535 *Billinge* (GHj) – 10 E, 1 d; nu i Nysunds sn, Edsbergs hd, Närke.
VrH **2 sk** (1550 1 sk) 1570 **2 kr**, 1572 **2 sk**.

1475 vittnar Ingrid, som uppges vara 60 år, boende i byn B och på besök i Vadstena i samband med Sankta Katarinas kanonisationsprocess, om en mirakelberättelse där hennes son Olof år 1472, då 3 år, överlevt en svår olycka: sonen var utskickad för att samla ved då han föll mellan två stora stockar och alla hans ben krossades från revbenen ända till vaderna när de slog emot stockarna, så att en mängd blod rann från munnen och näsan. Då pojken legat sönderkrossad och död under en trädstam i mer än två timmar lyfte Ingrid och hennes make upp pojken och bar honom till stugan. Där knäböjde modern och gav ett löfte att hänga upp en bild av vax framför Sankta Katarinas grav och att hålla henne i största vördnad så länge hon levde, om livet kunde återföras till sonen genom Katarinas förtjänster och om sonen kunde återuppstå från dödens fara. När detta skett inträdde livsanden i den döde Olof, han återfick livet och under de åtta dagar som följde omedelbart därefter återvann han den tidigare hälsan. (ProcKat s 115).

***Blakkä** 1509 erlägger Tore i *Blakkä* 12 hundra järn till sockenkyrkan (ViKA f 4); jfr Backa.

Blaxmo 1509 *Blaxmo* (ViKA f 4), 1540 *Blacxmo* (VrH 1540:5) – 10 E, 1 b.

VrH 1 sk, 1570 1 kr, 1572 1 sk.

1509 erlägger Björn i B 0:6 pn till sockenkyrkan (ViKA f 4).

***Bruntterudh** 1535 *Bruntterudh* (GHj), 1540 *Bruntterudh* (VrH 1540:5), 1540 *Brynte i Prestarydh* (?SkJb s 176) – 10 E, 2 b; låg ca 800 m väster om Krontorp; se kartan nedan (LSA Brynterud R82-10:1, år 1701).

VrH 1 ky; prästlandbo; upptas ett par år i Rudskoga sn.

1540 upptas under Visnums stoms uppbörd en landbogård i ?B (*Prestarydh*) med räntan 8 tunnor järn och 4 dagsverken (SkJb s 176).

1548 tillhör landbogården i B prästen i Visnums gäll (VrH 1548:1).

Karta över Bäck, *Bruntterudh och Krontorp



Utsnitt av karta från 1701 där lokaliseringen av *Bruntterudh (nr 24), Bäck (nr 27) och Krontorp (nr 20) framgår. (LSA Brynterud R82-10:1).

***Bräcka** 1564 *Bräcka* (VrH 1564:6).
VrH 1564 **1 skt.**

Bäck 1535 *Bek* (GHj), 1540 *Bæk, Bäck* (VrH 1540:5) – 10 E, 2 b;
gården låg ca 1 km väster om Krontorp, se kartan
ovan (RAÅ 131, LSA Brynterud R82-10:1, år 1701).
VrH **1 sk.**
1570–71 **1 kr**; upptas i Visnums-Kils sn.
1540–42 **1 fr.**

- Gaterud** 1541 *Gatwurdh* (VmH 1541:5) – 10 E, 1 b; låg ca 3 km sydväst om Visnums nuvarande kyrka (HdEK).
 VrH 1541 (endast) **1 sk.**
 1564 **1 skt**, 1570 **1 krt**, 1572 **1 riklt.**
 1542 (endast) **1 frt.**
 1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i G (VrH 1557:1).
- Gisslegården** Se *Vika.
- Gjordsbol** 1535 *Giordsboll* (GHj) – 10 E, 1 c.
 VrH **1 sk**, 1570 **1 kr**, 1572 **1 sk**; 1570–71 är en tredjedel av gården öde.
- *Guttabol** 1509 *Guttabol* (ViKA f 4) – jfr Gottbol, Rudskoga sn, men lokaliseringen av *Guttabol är sannolikt Visnums sn eftersom källan rör sockenkyrkan i Visnums sn.
 1509 erlägger Hälf i G 9(?) ... [textförlust] och 1½ hundra järn till sockenkyrkan (ViKA f 4).
- *Hulenne** 1535 *Hulenne* (GHj), 1540 *Hulene* (VrH 1540:5).
 VrH **1 sk**, 1570 **1 kr**, 1572 **1 sk.**
- Hult** 1550 *Haltt* (VrH 1550:14) – 10 E, 3 a.
 VrH 1550 **1 skt.**
- Husbacka** 1564 *Hwssebacke* (VrH 1564:6) – 10 E, 2 b.
 VrH 1564 **1 skt**, 1570 **1 krt**; öde 1570–71.
 1564 **1 kruj** ('kronodel') till Algotsrerud; öde 1571.
- Håkanbol**, Norra och Södra 1499 *Haakkannebol* (HD 6, avskr), 1535 *Håkanboll* (GHj) – 10 E, 2 d; nu i Nysunds sn, Edsbergs hd, Närke.
 VrH **1 sk**, 1570 **1 kr**, 1572 **1 sk.**
 1499 vittnar Jon och Nils i H på ting i Visnums hd (HD 6).

- Jonsbol** 1499 *Jonsbol* (HD 6, avskr), 1535 *Ionsboll* (GHj), 1540 *Jonsbøll* (VrH 1540:5) – 10 E, 2 b.
VrH **1 sk**.
1499 Se Skogagården.
1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i J (VrH 1557:1).
- Krontorp** 1539 *Cronetorpp* (SOV 12 s 28), 1540 *Cronetorph* (VrH 1540:5) – 10 E, 2 b, se kartan ovan.
VrH **1 krt**, 1541 **1 sk**, 1546 **1 skt**, 1570 **1 krt**.
- Kvarnbråten** 1556 *Quernabranth*(?) (VrH 1557:1 tl) – 10 E, 3 a.
VrH 1564 **1 skt**.
1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i K (VrH 1557:1).
- Liden** 1564 *Liidhen* (VrH 1564:6) – 10 E, 2 d; nu i Nysunds sn, Edsbergs hd, Närke.
VrH 1564 **1 skt**; 1570–71 öde.
- Ljunggården** Se *Vika.
- Långerud** 1499 *Langerød* (HD 6, avskr), 1500 *Langerad* (?SS GG:2 1106, avskr), 1514 *i Langerodh* (Lignell s 118 24/2, avskr), 1535 *Longerudh* (GHj) – 10 E, 1 b.
VrH 1541 **1 sk**; innehas av länsman vissa år; saknas 1542–1551.
1499 vittnar Simon i L på ting i Visnums hd (HD 6).
1500 daterar Margareta Bondesdotter och Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt) ett brev i ?L (se Berg, Älgå sn, Jösse hd) (SS GG:2 1106).
1514 medverkar Simon i L vid en omfärd i samband med en jordöverlåtelse i Skogagården (Lignell s 118 24/2).
- Lövön** Se Lövön, Visnums-Kils sn.

- *Michilsrwdh** 1564 *Michils Rwdh* (VrH 1564:6).
VrH 1564 **1 kyt**; 1569–71 öde.
- Mossen** 1540 *Moserudh* (VrH 1540:5) – 10 E, 1 a.
VrH **1 skt** (1541 **1 sk**) 1542 **1 skt**, 1543 **1 sk**, 1548 **1 skt**,
1570 **1 krt**.
- Nolgården** Se *Vika.
- Nybble** 1340 *in villis Nybele* (DS 3522), 1535 *Nibbel* (GHj) – 10 E, 0 b;
bebyggelsen låg ca 350 m nordväst om nuvarande
Nybble (LSA Nybble R82-40:1, år 1702, RAÄ 228).
VrH **1 rikl**.
1340 överlåter Eskil Kvaldulfsson sitt lösöre i N till
Riseberga kloster (se Råverud) (DS 3522).
1552 upptas en gård i N som Riseberga kloster-landbo,
vilken nu tillhör Svedje rättardöme (NMU 1 s 167).
- Nytorp** 1570 *Nytårp* (VrH 1570:12) – 10 E, 1 b; kallas senare (1600-
tal) Östertorpet (SOV 12 s 30); jfr *Östretorpitt nedan
som redovisas som skattetorp 1564–69.
VrH 1570 **1 krt**.
- Persbol** 1535 *Persbol* (GHj), 1540 *Pædersboll* (VrH 1540:5) – 10 E, 0 c.
VrH **1 sk**; innehas av länsman flera år.
- *Prestarydh** Se *Bruntterudh.
- Råverud, Norra
och Södra** 1340 *in Ræwarydhum* (DS 3522), 1403 *Swdhræ Ræwarudh* (SD
285) – 10 E, 1 b (Norra) och 10 E, 0 b (Södra).
VrH **1 rikl**, 1545 **2 rikl**.
1564 **1 riklt**.
1340 överlåter Eskil Kvaldulfsson sitt gods i R med lösören,
samt sitt lösöre i Nybble, denna sn, och Nynäs,
Visnums-Kils sn, till Riseberga kloster (DS 3522).

- 1403 byter Björn Joarsson bort sitt gods Södra R till Riseberga kloster mot klostrets gods i Rudskoga sn: halva Västra Bjurvik, halva Edet och hela 'Näset' (Bjursnäset) (SD 285).
- 1509 erlägger Måns i R 1 hundra järn '1 tiugh i minne'¹ till sockenkyrkan; Jöns i R erlägger 3:0 pn till samma kyrka (ViKA f4).
- 1552 upptas två gårdar i R som Riseberga kloster-landbor, vilka nu tillhör Svedje rättardöme (NMU 1 s 167).

Skogagården

- 1499 *Skog, Skogxbol, Skogzbool* (HD 6, avskr), 1514 *Skogxbol* (Lignell s 118, 24/2, avskr), 1535 *Skogh* (GHj) – 10 E, 3 c; gården låg 1701 knappt 150 m sydost om nuvarande Skogagården (LSA Skogen R82-49:1), där bebyggelse lämningar finns (RAÄ 132).

VrH 1 sk.

- 1499 tilldömer Nils Olofsson (Vinge), lagman i Värmland, och Jens Falster, fogde på Örebro slott, på ting i Visnums hd Per Håkansson rätten till skogen 'Skogsbol'; Per Håkansson i S och Jon i Jonsbol tvistade om rättigheten till skogen; tolv vittnen intygar att skogen tillhörde Per och varit honom med orätt frånhänd i många år (HD 6).

Vid samma tid intygar Peder Halvarsson att han tidigare under 12 år innehade den skog som Per Håkansson och Jon i Jonsbol tvistar om; då hörde skogen till S och ingen, varken i Jonsbol eller någon annanstans, hade del i skogen (HD 6, odat)

- 1514 säljer Per Håkansson sin gård S till Jens Jonsson; gården har varit lagbunden och lagstånden på tredje året och nu genomförs en omfärd under närvaro av flera 'dannemän' (Lignell s 118, 24/2).

***Smalanda**

- 1454 finns, enligt Fernow, en öde och senare försvunnen gård kallad *Smalanda* i socknen; Fernow uppger att han sett ett pergamentsbrev från 1454 där gården ska ha råkat i 'lägervall' (ödelagts) (Fernow s 330 not h, 343 not b).

¹ Möjligen avser uttrycket att det saknas ett tjog järn som Måns blir skyldig sockenkyrkan.

Sommersta 1268 *duas curias in Sumarstathum* (DS 530), 1276 *in Sumarstathum* (DS 614, or), 1280 *in Somerstadum* (DS 703) – 10 E, 1 b.

VrH **1 rikl.**

1268 skänker Värmlands lagman Höld och hans hustru Margareta, i enlighet med kung Valdemars skriftliga tillstånd och med omedelbar besittningsrätt, följande gods till Riseberga kloster, där de också vill begravas: två gårdar (*curias*) i S, samt Järsberg, Varnums sn, Ölme hd, Skanum, Ölme sn, Ölme hd, Vall, ?Ölme sn, Ölme hd, Karsvalla och Hammar, båda Väse sn, Väse hd, allt de äger på Arnön, Väse sn, Väse hd (vilket enligt senare brev sannolikt var Faxstad och Nolby), samt Nynäs, Visnums-Kils sn, *Lytheruik, Älgå sn, och Risätter, Nedre Ulleruds sn, Kils hd (DS 530). – Inga släktingar uppräknas för att godkänna donationen.

Enligt deras kompletterande testamente utfärdat fyra dagar senare, daterat på Arnön, Väse sn, Väse hd, omfattar donationen till klostret 12 gårdar (*mansiones*). Av testamentet framgår att donationen gjorts på tidigare inrådan av Birger jarl (död 1266) och med tillstånd och samtycke av kung Valdemar. I testamentet ger Höld och hans hustru ytterligare gåvor av jord, nämligen ?Ed, Visnums-Kils sn, Visnums hd, till herr Johannes och *Möckelsboda, Närke,¹ samt gården (*mansio*) *Angastathum, och godsen *Scæthinj och *Northansioar till flera oidentifierade personer. Till rikets alla kloster 'på den här sidan Östersjön' ger de 4 mark silver och till varje hospital 2 mark silver. Alla deras gårdar (*mansiones*) och ägodelar som inte nämns i brevet ska säljas och pengarna ska användas till legat i de nämnda fromma orterna. Godsen de skänker till släktingar och kyrkliga institutioner, förutom de tolv gårdarna, vill Höld och hans hustru behålla under sin livstid. (DS 531, DS 531a.)²

¹ Se avsnittet om gränser s 27.

² Jöran Sahlgren (1924 s 134 f) föreslår att de tre sista gårdarna avser Ansta, Skedvi och Nordansjö i Stora Skedvi sn, Dalarna. Rimligare är att gårdarna har legat närmare Värmland. Halvar Nilsson (1985 s 20 ff) föreslår gårdarna Skävi och Nordansjö, båda Viby sn, Närke, nära gränsen mot Värmland, samt Ånsta, Ånsta sn, nära Örebro, som möjliga lokaliseringar.

- 1276 utfärdar ärkebiskop Folke i Uppsala i närvaro av biskoparna Henrik i Linköping, Erik i Skara, Anund i Strängnäs, Karl i Västerås, Asker i Växjö och Kettil i Åbo en vidimation av Värmlands lagman Hölds testamente; man intygar att man sett lagman Hölds oskadade testamente och bekräftar innehållet där, vilket omfattar två gårdar i S och i övrigt överensstämmer med DS 530, förutom att donationen här uppges ha omfattat två gårdar på Arnön, istället för den tidigare formuleringen 'allt de äger' där (DS 614, or).
- På Arnön fanns sannolikt tre gårdar vid den här tiden: Hovlanda, Faxstad och Nolby. Hovlanda ägdes 1281 av Birger Håkansson (hjorthorn över schackrutad balk) och hans hustru Ingeborg Tunedotter (Håkan Tunesons ätt), vilket troligen innebär att Hölds donation omfattade Faxstad och Nolby (Nilsson 1985 s 37 f, not 25).
- 1280 förbjuder kung Magnus alla försök att hindra Riseberga klostrets besittning av sex gårdar i Värmland som de hade redan när 'en viss person' [Höld] levde; nämligen två gårdar i S och gårdar i Järsberg, Värnums sn, Ölme hd, Skanum, Ölme sn, Ölme hd, Lund och Spånga, båda troligen Östra Fågelviks sn, Väse hd; tvisten ska utredas när kungen infinner sig i klostret (DS 703).
- 1281 stadfäster kung Magnus Riseberga klostrets besittningsrätt till all den lösa och fasta 'rättfångna' egendom (namnges ej) som Höld testamenterade till dem, och kungen slår fast att om Hölds lagliga rätt till någon del av denna egendom ifrågasätts, har nunnorna rätt att med lagens hjälp försvara sin egendom (DS 717).
- 1287 stadfäster kung Magnus på nytt Riseberga klostrets rätt till all lös och fast 'rättfången' egendom (namnges ej), med fisken, kvarnar och andra tillhörigheter, som Höld lagligen förvärvat och donerat till dem (DS 944).

- 1509 erlägger Tore i S 0:12 pn till sockenkyrkan (ViKA f 4).
 1514 medverkar Sven i S vid en omfärd i samband med en jordöverlåtelse av Skogagården (Lignell s 118 24/2).
 1552 upptas en gård i S som Riseberga kloster-landbo, vilken nu tillhör Svedje rättardöme (NMU 1 s 167, NäH 1552:5).

***Stommen**

- 1540 *Väsnemmes stompz* (SkJb s 176).
 VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJb).
 1540 upptas under 'Visnums stom' Prästgården ('Stommen') i Rudskoga sn och Prästgården ('Stommen') i Visnumskils sn samt en landbogård i *Bruntterudh (SkJb s 176).

***Strömen**

- 1564 *Strömen* (VrH 1564:6).
 VrH 1564 **1 skt**.

Sund

- 1329 *in Sunde* (DS 2692), 1509 *Sundböy* (ViKA f 4), 1535 *Sundh* (GHj) – 10 E, 0 a.
 VrH **1 sk**, 1570 **1 kr**, 1572 **1 sk**.
 1329 byter Lars Magnusson (Magnus Marinasons ätt) till sig ett stycke jord i S och jord i Eriksbol 'i Rudskogen' från Riseberga kloster, mot jord i Kälby, Fors sn, Västerrekarne hd, vid Eskilstuna; Lars Magnusson förbinder sig också att lämna fri farväg för klostrets gård Säby, Visnumsn, (över jorden i Sund) till de öar i Väneren som hör till Säby (DS 2692).
 1334 köper Lars Magnusson (Magnus Marinasons ätt) gården S från sin moster abbedissan Ramfrid i Riseberga kloster, med förbehållet att klostret behåller rätten till fägång i Sunds skogar, samt har fortsatt fri väg till sina öar och ängar (DS 3033).
 1499 vittnar Östen 'vid Sund' på ting i Visnumsn hd (HD 6).
 1509 erlägger Sven i ?S 0:6 pn till sockenkyrkan (ViKA f 4).

Sundhem

Se Taskerud.

Svedje

1535 *Sveda* (GHj) – 10 E, 0 b; gården låg ca 500 m väster om nuvarande Nybble (HdEK, RAÄ 229).

VrH **1 rikl.**

I Svedje rättardöme ingick 1552 S, Backa, Nybble, Råverud, Sommersta, Säby, Taskerud, Vall, Visnums sn, Gaterud, Gisselbacka, Gottbol, Gren, Gärdsbol, Mo, *Orreholmen, Persbol, Sunnebol, Svensbol, *Tørph, Ugglebol, Undersbol, Upplanda, Äng, alla Rudskogs sn, Nynäs, Nötön, båda Visnums-Kils sn (VåH 1552:5).

1552 upptas en gård i S som Riseberga kloster-landbo; S är huvudgård i Svedje rd (NMU 1 s 167, NÄH 1552:5).

Säby, nu Värm-landssäby

1216 *Sebui* (?DS 157), 1329 *Sæby* (DS 2692) – 10 E, 0 a–b.

VrH **1 rikl**, 1552 **2 rikl.**

1216 ger påven Innocentius III abbedissan och nunnorna i Riseberga kloster sitt beskydd och bekräftar klostrets innehav av ?S och flera gårdar i Närke (DS 157).

1329 försäkrar Lars Magnusson (Magnus Marinasons ätt) att Riseberga klostrets gård i S har rätt till obehindrad farväg till de öar (i Väneren) som tillhör gården (över Sunds marker, se Sund) (DS 2692).

1514 medverkar Olof i S vid en omfärd i samband med en jordöverlåtelse i Skogagården (Lignell s 118 24/2).

1550 är Algot i S nämndeman på lagmansting i Tingvalla (Eklund s 49).

1552 upptas två gårdar i S som Riseberga kloster-landbor, nu tillhörande Svedje rd (NMU 1 s 167, NÄH 1552:5).

Sörgården

Se *Vika.

Taskerud, nu Sundhem

1535 *Taskerudh* (GHj) – 10 E, 1 b; namnet Sundhem tillkom på 1780-talet (SOV 12 s 33).

VrH **1 rikl** (1564 ½ fr) 1565 ½ **rikl** (1571 1 rikl).

1552 upptas en gård i T som Riseberga kloster-landbo, nu tillhörande Svedje rd (NMU 1 s 167, NÄH 1552:5).

- Torpa** 1509 *Torpum* (ViKA f 4), 1540 *Torph* (VrH 1540:5) – 10 E, 1 b.
 VrH **1 sk** (1541 2 sk) 1570 **1 kr**, 1572 **1 sk**.
 1509 erlägger Per i T 0:6 pn till sockenkyrkan (ViKA f 4).
- Uppsjön** 1539 *Opsyötorp* (SOV 12 s 35), 1540 *Opsiotorp* (VrH 1540:5) – 10 E, 3 b; låg vid den numera sänkta sjön Uppsjön ca 4,5 km sydväst om Björneborg (se LSA Blomsterhult R82-9:1, år 1701).
 VrH **1 skt** (1541 1 sk) 1570 **1 krt**; redovisas 1542 och 1550 i Visnums-Kils sn.
- Vall** 1352 *Wal* (DS 4803) – 10 E, 1 b.
 VrH **1 rikl**.
 1268 Se Vall, Ölme sn, Ölme hd.
 1352 byter Hemming Hemmingsson (kvadrerad sköld) bort V till Riseberga kloster mot jord i Nynäs, Visnums-Kils sn; förutom V ska Hemming erlägga en mellanskillnad till klostret (se Nynäs, Visnums-Kils sn) (DS 4803).
 1354 dömer en kommission, tillsatt av kung Magnus, i tvisten mellan Hemming Hemmingsson och Riseberga kloster angående rätten till gårdarna V och Nynäs, Visnums-Kils sn (se Nynäs, Visnums-Kils sn) (DS 5033).
 1362 byter Hemming Hemmingsson ut delar av sin hustru Kristina Anundsdotters (Hatt) tidigare morgongåva i V och halva Hedkärren, Södra Råda sn, mot jord i Kyrkebyn och Höves, båda Arvika sn, Jösse hd, vilka hon får istället för V och Hedkärren; gårdarna V och Hedkärren ger Hemming istället som 'lösen' för 'den stora olycka och skada' som han åsamkat sin hustru när han år 1354 i självförsvaret dödade hennes son Harald (se nedan) (DS 6707).

– 1354 hade Hemming råkat i bråk med sin systerson Joar och sin styvson Harald då de kom till Hemmings härbärke, där hans 'småsven' och hans son vaktade den för kungens räkning uppburna skatt som förvarades där. Joar och Harald ville besöka 'hemlig-huset' men småsvennen släppte inte in dem, och de hade då sönder en del av dörren till härbärgen. Hemming såg detta, men bjöd ändå in dem, och efter att de druckit en stund sa de god natt och gick. Då kom Haralds sven och sa att Hemming hade förrått dem, och Joar och Harald tog sina vapen och sprang mot förstugan där Hemming befann sig. I självförsvar dödade Hemming då både Joar och Harald (DS 5013).

1552 upptas en gård i V som Riseberga kloster-landbo, vilken nu tillhör Svedje rättardöme (NMU 1 s 167, NÄH 1552:5).

Valunda, Västra
och Östra

1499 *Valande, Valand* (HD 6, avskr), 1509 *östa Valunde, Valandha, Valandha* (ViKA f 4), 1535 *Vallene* (GHj) – 10 E, 1 a.

VrH **3 sk** (1550 2 sk) 1570 **3 kr**, 1572 **3 sk**.

1 sk, 1570 **1 kr**, 1572 **1 sk**; (Östra Valunda).

1499 vittnar Jöns, Anders Jönsson, Håkan Jönsson och Jon i V på ting i Visnums hd (HD 6).

1509 erlägger Anders Jonsson i Östra V en okänd skatt [textförlust], samt 2:0 pn och en sked(?) till sockenkyrkan; Jon i V erlägger 0:14 pn och 2 *tiugh*; Sven Andersson i V erlägger 3:0 pn för en häst; Måns i V erlägger 1 tunna tjära; Anders Jonsson i V (okänt om samma person som tidigare) erlägger 1:0 pn till sockenkyrkan (ViKA f 4).

***Vika**

1499 *Vikom* (HD 6, avskr), 1509 *Vikom* (ViKA f 4) – 10 E, 3 a; byn *Vika omfattade senare Gisslegården, Ljunggården, Nolgården och Sörgården, vilka omnämns första gången omkring 1610 (SOV 12 s 26, 29, 30, 34).

VrH **3 sk**; kallas 1541 'Vika', 'Västervika' och 'Lilla Vika'.

1499 vittnar Botulf i V på ting i Visnums hd (HD 6).

1509 erlägger Gisle i V ½:0 pn till sockenkyrkan (ViKA f 4).

**Värmlands-
säby**

Se Säby.

***Østretorpitt** 1564 *Østretorpitt* (VrH 1564:6); se Nytorp.
VrH 1564–69 **1 skt.**

Visnums-Kils socken

1334 *de ecclesia Kile* (DS 3034).

1352 *in parochia Kivil* (DS 4803).

1405 *i Kivil sokn* (SD 623).

1469 *i Kivilen* (RAp 2/11).

1476 *i Kivilen* (DN 16 nr 262).

Omfattning: Delar av socknen (Lövön) överfördes till Visnums socken 1884. 1885 lades tillägget 'Visnum' till sockennamnet Kil för att särskilja det från Stora Kils socken, Kils hd, och Kils socken, Örebro hd, Närke (Lagerstedt s 91).

Kyrkan: Den nuvarande stenkyrkan byggdes i mitten av 1700-talet. Föregångaren på samma plats var av trä, enligt Fernow liten, trång och mörk, men ingenting är känt om åldern eller utformningen.

Kyrkan har flera medeltida träskulpturer. En sittande biskop under en baldakin (nu i SHM) är från 1200-talets tredje fjärdedel. En madonna med barnet är från 1300-talets början, ett triumfkrucifix från mitten av 1300-talet. Ett altarskåp från 1400-talets slut har en kalvariegrupp i korpus och Anna själv tredje, två apostlar samt ett kvinnligt helgon i flyglarna. En S:t Göran och draken är från 1500-talets början. Vidare nämner Fernow en votivgåva i form av en siklöja (en fisk) av silver. (Fernow s 337 f; Kjellin 1952 s 556, 559 f, 562, 665; MtB.)

Antal jordboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

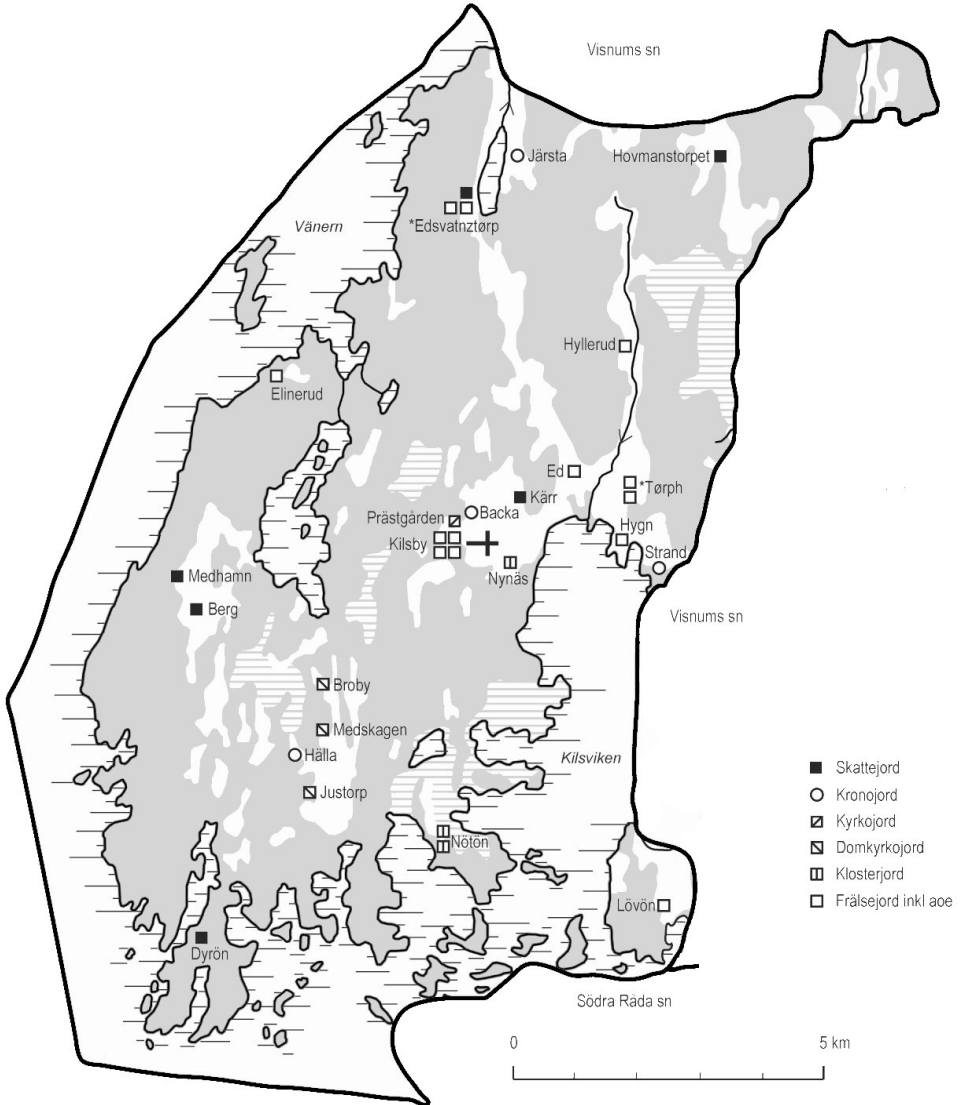
	sk	kr	krt	ky	bi	kl	aoe	fr	frt
Backa	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Baggerud	–	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–
Berg	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Broby	–	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Dyrön	1 (0)	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–
Ed	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
*Edsvatnztørp	–	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Elinerud	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)	1 (0)
Hovmanstorpet	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Hygn	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Hyllerud	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Hälla	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Justorp	–	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Järsta	–	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–
*Kiillerudh	–	–	–	1 (0)	–	–	–	–	–
Kilsby	–	–	–	–	–	–	0 (1)	4 (3)	–
Kärr	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
*Litzlagardhen	–	–	–	–	–	–	1 (0)	–	–
Lövön	–	–	–	–	–	–	1 (0)	–	–
Medhamn	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Medskagen	–	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Melltorp	–	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–
Nynäs	–	–	–	–	–	1 (2)	–	–	–
Nötön	–	–	–	–	–	2 (1)	–	–	–
Prästgården	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–	–
Silletorp	–	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
*Siuckerudh	–	–	–	–	–	–	–	–	1 (0)
Strand	–	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
*Tørph	–	–	–	–	–	–	–	2 (2)	–
Vissland	–	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–
Summa	5 (3)	2 (3)	0 (5)	2 (1)	3 (3)	3 (3)	2 (1)	9 (9)	3 (3)

Dessutom redovisar längderna **1(0) skt** i *Edsvatnztørp, **0(1) klfiske** i Nötön.

Ett fiske

1473 byter Helge Pedersson (bomärkessigill) bort ett fiskevatten som räntar 1 pund gäddor, på okänd plats i Visnums-Kils sn, till Lars Bengtsson mot en gård i Kyrkebol, Ny sn, Jösse hd (se Vegle, Ölme sn, Ölme hd) (RAp 10/2).

Visnums-Kils socken



Visnums-Kils socken omkring 1550. Sockengränsen öster om Lövön är baserad på karta över Visnums-Kils sn från 1702 (LSA R83-1:1).

- Backa** 1535 *Backa* (GHj), 1540 *Backa* (VrH 1540:5) – 10 D, 1 j.
 VrH **1 kr**; saknas 1570–71.
 1540 erlägger Lasse i B järns katt om 120 osmundar järn; gården upptas som skattegård, men uppges i marginalen vara kronogods (VrH 1540:5).
- Baggerud** 1564 *Bagerudh* (VrH 1564:6) – 10 D, 1 j.
 VrH 1564 **1 krt**; 1570–71 öde.
- Berg** 1535 *Berg* (GHj) – 10 D, 0 i–j.
 VrH **1 sk**.
 1540 erlägger Torsten i B järns katt om 120 osmundar järn (VrH 1540:5).
- Broby** 1469 *i Brobynom* (RAp 2/11), 1476 *Broby* (DN 16 nr 262) – 10 D, 0 j.
 VrH **1 bi**, 1545 **1 dky**, 1564 **1 bi**.
 1469 byter Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) till sig en fjärdedel i B från Helge Pedersson (se *Litzlagardhen) (RAp 2/11).
 1476 testamenterar Eggert Grupendal B, som räntar 1 hundra de järn, samt Justorp, Medskagen och en gård i Skånings härad i Västergötland till Skara domkyrka (DN 16 nr 262).
 1540 upptas B, med landgillet 160 [järn(?)], tillhörande Skara biskopsstol (se Årås, Södra Råda sn) (SkJb s 14).
 1550-tal upptas i arv och eget-längden en gård i B tillhörande biskopsbordet i Skara (AoE 19:2, tl).
- Dyrön** 1540 *Diurøn* (VrH 1540:5) – 9 D, 9 j.
 VrH **1 sk**, 1543 **1 skt**, 1570 **1 krt**; redovisas 1541 i Visnums sn.
 1540 erlägger Sven 'på' D järns katt om 1 hundra de järn (VrH 1540:5).

- Ed** 1268 *duas mansiones in Ethe* (?DS 531),¹ 1540 *Edh* (VrH 1540:5) – 10 E, 1 a.
 VrH **1 fr** (1562 Knut Knutsson /Lillie av Ökna/).
- 1268 ger lagman Höld och hans hustru Margareta två gårdar i ?Ed till herr Johannes (DS 531, DS 531a). – Lokaliseringen är osäker.
- 1314 Se Edet, Rudskoga sn.
- *Edsvatnztørp,**
 nu Tolstorp 1540 *Edzua...*[textförlust], *Edsvatnz tørp* (VrH 1540:5) – 10 D, 2 j; kallas senare Tolstorp (SOV 12 s 48).
 VrH 1540–42 **1 skt.**
 1546 (endast) **1 aoe.**
1 frt, 1543 **1 fr**, 1572 **1 frt** (1562 Anders Bengtsson /Hård/).
 1550–64 **1 frt** (1551 1 fr) (1562 Åke Bengtsson /Färsla/).
- 1557 ger Gustav I sin fogde Olof Stake i Värmland i uppdrag att rannsaka om Joen Tølgsson i E har rätt till E, eftersom Anders Bengtsson i *Oddetorp och Jöns Jonsson i Kilsby försökt driva Joen från torpet; Joen berättar att han för några år sedan upptagit torpet på ödemark och om så är fallet ska Joen behålla E (GR 27 s 44).
- Elinerud** 1535 *Elinnerudh* (GHj), 1540 *Ælinerudh* (VrH 1540:5) – 10 D, 1 j.
 VrH **1 frt**, 1542 **1 fr** (1562 Anders Bengtsson /Hård/).
- Hovmans-**
torpet 1535 *Håfmanstørph* (GHj), 1540 *Hoffmanstorph* (VrH 1540:5) – 10 E, 2 a.
 VrH **1 sk**, 1545 **1 skt**, 1564 **1 sk**, 1570 **1 kr.**
 1540 erlägger Peder i H järnskatt om 1 hundra järn (VrH 1540:5).

¹ Belägget 1268 är tidigare olokaliserat (se Nilsson 1997 s 16).

Hygn 1500 *Hyngh* (SS GG:2 1106, avskr), 1535 *Hønggh* (GHj), 1540 *Høgen* (VrH 1540:5) – 10 E, 1 a.

Hygn är år 1500 troligen sätesgård för Margareta Bondesdotter 'på Hygn', änka efter Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) (SS GG:2 1106).

VrH **1 fr**; saknas 1566 (1562 Maurits Stake).

1550 är Sven i H nämndeman på lagmansting i Tingvalla (Eklund s 49).

Hyllerud 1495 *Hylleryrh* (DRAp 8/12), 1535 *Hyllerudh* (GHj) – 10 E, 1a.

VrH **1 fr** (1562 Svante Sture /Natt och Dag/).

1495 säljer Margareta Bondesdotter, änka efter Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt), gården H, som räntar 4 pund smör, till Nils Klasson (Sparre av Ellinge) för 26 mark vita (DRAp 8/12).

Hälla 1535 *Hella* (GHj), 1540 *Hælla* (VrH 1540:5) – 10 D, 0 j.

VrH **1 kr**.

1540 erlärger Olof i H järnskatt om 120 osmundar järn; gården upptas bladn skattegårdarna, men uppges i marginalen vara kronogods (VrH 1540:5).

Justorp 1476 *Jwstatorp* (DN 16 nr 262), 1535 *Iustetørph* (GHj), 1540 *Iustatorp* (SkJb s 14) – 10 D, 0 j.

VrH **1 bi** (1542 1 fr) 1545 **1 dky**, 1564 **1 bi**.

1476 testamenterar Eggert Grupendal J, som räntar 1 hundra järn, till Skara domkyrka (se Broby) (DN 16 nr 262).

1540 upptas J, med landgillet 200 järn, som tillhörigt Skara biskopsstol (se Årås, Södra Råda sn) (SkJb s 14).

1550-tal upptas i arv och eget-längden en gård i J tillhörande biskopsstolen i Skara (AoE 19:2, odat).

Järsta 1546 *Jersta* (VrH 1546:8) – 10 E, 2 a.

VrH 1546 **1 krt**, 1564 **1 skt**, 1570 **1 krt**.

- *Kiillerudh** 1542 *Kiillerudh* (VrH 1542:11).
 VrH 1542 (endast) **1 ky**.
 1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i K (VrH 1557:1).
- Kilsby** 1425 *Kiil* (RAp 24/2), 1434 *Kilen* (RAp 24/5) – 10 D, 1 j.
 VrH **1 fr**, 1543 **1 aoe**.
3 fr (1562 Anders Bengtsson /Hård/ 2 gårdar; Åke Bengtsson /Färila/ 1 gård).
 1425 intygar Nils Tykasson (Välingeätten), underlagman i Värmland, att Gustav Magnusson (Roos av Horshaga), lagman i Västergötland, sålt K till Henneke Bekman (se Vik, Varnums sn, Ölme hd) (RAp 24/2).
 1434 ger Peder Elofsson (bomärkessigill) gårdarna K och Lövön i morgongåva till sin hustru Elina Torgilsdotter (se Lövön) (RAp 24/5).
 1455 ingår K, som räntar 1 fat järn, i det gods som Åke Axelsson (Tott) köpt av Anders Nilsson (mussla) (Welander 1957 s 67).
 1557 se *Edsvatnztørp.
- Kärr** 1514 *i Kær* (Lignell s 118 24/2, avskr) – 10 E, 1 a.
 VrH **1 sk**.
 1514 medverkar Peder i K vid en omfärd i samband med en jordöverlåtelse i Skogagården, Visnums sn (Lignell s 118 24/2).
 1540 erlägger Mikael i K järnskatt om 1½ hundra järn (VrH 1540:5).
- *Litzlagardhen** 1469 *Litzlagardhen* (RAp 2/11) – 10 E, 0 a–9 E, 9 a; belägen på Lövön, se flera av beläggen nedan.
 VrH 1540–44 **1 aoe** (ÖgH).
 1469 byter Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) till sig L (på Lövön, tillskrivet ovanför raden) och jord i Broby, denna sn, från 'välboren sven' Helge Pedersson (bomärkessigill), mot jord i Västergötland (RAp 2/11).

1507 ingår L i godset Lövön som Björn Småsven och Erik Halvardsson (bjälke), med sina hustrurs samtycke, överlåter till Tore Torkilsson, präst i Skara (se Lövön) (RAp ud, SDHK 35642).

I augusti samma år donerar Tore Torkilsson L till kartusianklostret i Mariefred (se Lövön) (RAp 14/8).

1513 tvistar broder Nils i Mariefreds kloster med Erik Halvardsson (bjälke) om äganderätten till L (se Lövön) (RAp 10/7).

1516 avstår Erik Halvardsson (bjälke) i Trästena, Trästena sn, Vadsbo hd, Västergötland, från äganderätten till L (se Lövön) (RAp 16/1).

1538 får Gustav I en gård i L av 'två kvinnor i Vadsbo', Västergötland (ÖgH 1543:5).

1539–44 ingår arv och eget-gården i L i Näs rättardöme (se Näs, Stavnäs sn, Gillbergs hd) (ÖgH 1539:2, ÖgH 1540:2, ÖgH 1541:2, ÖgH 1543:5, ÖgH 1544:11).

1554 säljer Karin Hansdotter (Tott), L till Gustav I (se Näs, Stavnäs sn, Gillbergs hd) (RAp 30/1).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i L (VrH 1557:1).

Lövön

1434 *Løfføn* (RAp 24/5) – 9 E, 9 a; nu i Visnums sn. Gården är överflyttad från Visnums-Kils sn 1886 (SOV 12 s 29).

VrH 1 aoe.

1434 skänker Peder Elofsson (bomärkessigill) gårdarna L och Kilsby, denna sn, 'i Amnaholms län', vilka tillsammans räntar 3½ löpar smör och 3 såll korn, i morgongåva till sin hustru Elina Torgilsdotter (RAp 24/5).

1455 säljer Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) L 'i Kils sn i Agne härad' till kung Karl Knutsson (Bonde) och hans hustru Katarina Karlsdotter (Gumsehuvud) (C 4 f 12v).

1507 överlåter Björn Småsven i Färed, Vadsbo hd, Västergötland, och Erik Halvardsson (bjälke), med samtycke av sina hustrur, godset L med *Litzlagardhen 'i Amneholms län' (ändrat från 'Amnehärad'), till Tore Torkilsson, präst i Skara, som ersättning för deras skuld till honom om 60 mark pn; godset hade tillfallit dem i arv efter Bengt Larsson i Stora Ek, Eks sn, Vadsbo hd, Västergötland (RAp utan dag/ SDHK 35642).

I augusti samma år donerar Tore Torkilsson, präst i Skara, gårdarna L och *Litzlagardhen till kartusianklostret i Mariefred, där Tore några år senare [senast 1515] inträdde; Erik Halvardsson (bjälke) sigillerar brevet tillsammans med domprost Olof i Skara domkyrka (se tvist 1513 nedan) (RAp 14/8, RAp 1515 8/12).

1513 tvistar broder Nils i Mariefreds kloster med Erik Halvardsson (bjälke) om äganderätten till L och *Litzlagardhen, samt en gård i Färed, Färeds sn i Västergötland; Erik Abrahamsson (Leijonhufvud), hövitsman på Örebro slott, meddelar att på lagmansting med Nils Olofsson (Vinge) vid Skara prästmöte hade broder Nils i Mariefreds kloster anklagat Erik Halvardsson för att ha tagit gårdarna från klostret, och vid Skara landsting, hållet tjugondag jul, hade gårdarna tilldömts klostret av lagman Ture Jönsson; Erik Halvardsson hävdar att hans sigill satts på brevet utan hans vetskap (se 1507 ovan) (RAp 10/7).

1516 avstår Erik Halvardsson (bjälke) i Trästena, Trästena sn, Vadsbo hd, Västergötland, från äganderätten till L och *Litzlagardhen, denna sn, och till gården By, Färeds sn, Vadsbo hd, som Tore Torkelsson gav till Mariefreds kloster; beslutet är taget med bifall från Nils Olofsson och andra släktingar (RAp 16/1).

1538 får Gustav I gården L av 'två kvinnor i Vadsbo', Västergötland (ÖgH 1543:5).

1539–44 ingår L i Näs rättardöme (se Näs, Stavnäs sn, Gillbergs hd) (ÖgH 1539:2, ÖgH 1540:2, ÖgH 1541:2, ÖgH 1543:5, ÖgH 1544:11).

1554 säljer Karin Hansdotter (Tott) L till Gustav I (se Näs, Stavnäs sn, Gillbergs hd) (RAp 30/1).

- Medhamn** 1514 *Medan* (Lignell s 118 24/2, avskr), 1535 *Medan* (GHj), 1540 *Medtandh* (VrH 1540:5) – 10 D, 1 i.
VrH **1 sk**; innehas av länsman vissa år.
1514 medverkar Torkel i M vid en omfärd i samband med en jordöverlåtelse i Skogagården, Visnums sn (Lignell s 118 24/2).
1540 erlägger Peder i M järns katt om 220 osmundar järn (VrH 1540:5).
- Medskagen** 1476 *Midskaghen* (DN 16 nr 262), 1535 *Myskada* (GHj), 1540 *Midskaffwen* (SkJb s 14) – 10 D, 0 j.
VrH **1 bi** (1542 1 fr) 1545 **1 dky**, 1564 **1 bi**.
1476 testamenterar Eggert Grupendal M, som räntar 1 hundra de järn, till Skara domkyrka (se Broby) (DN 16 nr 262).
1540 upptas M, med landgillet 1½ hundra de järn, tillhörande Skara biskopsstol (se Årås, Södra Råda sn) (SkJb s 14).
1550-tal upptas i arv och eget-längden en gård i M tillhörande biskopsstolen i Skara (AoE 19:2, odat).
- Melltorp** 1569 *Mellgorden* (VrH 1569:5)¹ – 10 E, 1 a; torpet låg ca 1 km norr om Hygn (HdEK, RAÄ 33).
VrH 1569 **1 krt**.
- Nordtorp** Se *Tørph.
- Nynäs** 1268 *Næs* (?DS 530), 1334 *in Næsi* (DS 3034), 1336 *curiam meam in Næsi* (DS 3259), 1352 *Næes* (DS 4803) – 10 E, 1 a.
VrH **1 rikl**, 1552 **2 rikl**; redovisas 1543, 1552 och 1561 i Visnums sn.
1268 skänker Värmlands lagman Höld och hans hustru Margareta bland annat ?N till Riseberga kloster (se Sommersta, Visnums sn) (DS 530).

¹ Enligt SOV, utan källhänvisning, upptas torpet 1564 under namnet *Ödhegårde (SOV 12 s 46).

Donationen till klostret bekräftas i deras testamente, utfärdat några dagar senare, utan att gårdarna namnges (se Sommersta, Visnums sn) (DS 531, DS 531a).

- 1334 byter Andreas Håkansson (?mård) och hans hustru Margareta Tordsdotter bort alla de gods i ?N som Margareta och hennes förre make Joar ägde till Riseberga kloster mot klostrets ägor i Lund, Östra Fågelviks sn, förutom torpen Boberg och Rörsvik, i samma sn (se Lund, Östra Fågelviks sn) (DS 3022).
- 1334 byter Lars Magnusson (Magnus Marinasons ätt) bort jord i N till Riseberga kloster, som han tidigare fått av Sune Tordsson, samt fem åkrar (?där) som kallas 'skötningar', vilka han fått av kyrkan i Visnums-Kil; av Riseberga kloster får Lars Magnusson istället jord i *Høghælundum,¹ okänd sn, som Sven Olofsson (svåger till kanik Didrik i Strängnäs, se NMU 1 s 196) gav till klostret då han ingav sina två döttrar i klostret (DS 3034).
- 1336 byter Lars Magnusson (Magnus Marinasons ätt) bort sin gård (*curia*) N 'i Värmland' och torpet *Möckelsboda, Närke, till Riseberga kloster mot *Lytheruik, Älgå sn, Jösse hd (DS 3259).
- 1340 överlåter Eskil Kvaldulfsson sitt lösöre i den ena gården i N till Riseberga kloster; lösöret i den andra gården vill han behålla för sig själv eftersom han haft sin hemort på gården och tidvis brukat bo där (se Råverud, Visnums sn) (DS 3522).
- 1352 byter Hemming Hemmingsson (kvadrerad sköld) till sig jord i N från Riseberga kloster mot jord i Vall, Visnums sn; förutom jorden i Vall ska Hemming betala en mellanskillnad till klostret om 60 mark pn eller 2 läster spannmål (DS 4803). – 1351 var Hemming Hemmingsson Riseberga klostrets syssloman i Värmland (DS 4727).

¹ *Høghælundum avser möjligen Höglunda i Nysunds sn, Lekebergs hd, Närke (annorlunda i NMU 1 s 177).

- 1354 utser kung Magnus Nils i Tingvalla, Peter, prost i Värmland, Johan Algotsson och Harald Torgersson, att döma i tvisten mellan Hemming Hemmingsson och Riseberga kloster om ägorätten till gårdarna N och Vall, Visnums sn. Om nunnorna inte får den mellan-skillnad de enligt bytesbrevet har rätt till från Hemming ska N återgå till klostret (DS 5033).
- 1405 håller Agmund Hatt, lagman i Värmland, häradsting i N (SD 623).
- 1552 upptas två gårdar i N som Riseberga kloster-landbor, vilka nu tillhör Svedje rd (NMU 1 s 167, NÄH 1552:5).
- Nötön, Västra** 1552 *Nötön* (NMU 1 s 167) – 10 D, 0 j.
 VrH 1552 **2 rikl**, 1564 **2 riklt** (1570 2 bit) 1572 **1 riklt + 1 riklfiske**; redovisas 1552–69 i Visnums sn.
- 1552 upptas två gårdar i N som Riseberga kloster-landbor, vilka nu tillhör Svedje rättardöme (NMU 1 s 167, NÄH 1552:5).
- 1570 är det ena torpet med fiske lagt till bergsbruket vid Asphyttan, Värmlandsberg (VrH 1570:12).
- *Oddetorp** 1557 tvistar Anders Bengtsson i *Oddetorp* om *Edsvatnztørp (se *Edsvatnztørp) (GR 27 s 44 f).
- Prästgården** 1535 *Prestegorden* (GHj), 1540 *Stompnen i Kilen* (SkJb s 176) – 10 D, 1 j.
 VrH **1 ky**.
- 1540 upptas P (*Stompnen i Kilen*), som räntar 2½ hundra järn och 4 dagsverken i Visnums stomms uppörd (SkJb s 176).
- 1548 tillhör landbogården i P prästen i Visnums gäll; prästen innehar den fritt (VrH 1548:1).
- Silletorp** 1570 *Silletårp* (VrH 1570:12) – 10 D, 2 j–10 E, 2 a.
 VrH 1570 **1 frt**.
- *Siuckerudh** 1542 *Siuckerudh* (VrH 1542:11).
 VrH 1542–46 **1 frt**, 1545 **1 skt**.

- Strand** 1546 *Strandtt* (VrH 1546:8), 1548 *Stran* (VrH 1548:1) – 10 E, 1 a.
VrH 1546 **1 aoe**, 1564 **1 frt** (1562 Maurits Stake).
- Södertorp** Se *Tørph.
- Tolstorp** Se *Edsvatnztørp.
- *Tørph**, nu Nordtorp 1535 *Tørph* (GHj). 1540 *Torph* (VrH 1540:5) – 10 E, 1 a.
VrH **2 fr** (1570–71 1 fr) (1562 Anna Klemetsdotter /Hogenskild/; Södra, Knut Gustavsson /Roos av Hielmsäter/; Norra).
- Vissland** 1564 *Hwitzslen* (VrH 1564:6) – 10 D, 0 i.
VrH 1564 **1 krt**.
- *Ödhegårde** 1564 *Ödhegårde* (VrH 1564:6); se Melltorp, not 1.
VrH 1564–68 **1 krt**.

Värmlandsberg

- 1413 *aff jernberghet i Wærmelande* (SD 1708).
- 1437 *paa Wermelansbergh* (RApp 20/10).
- 1521 *Vermelandz bergh* (VFT II:1 s 9).
- 1525 *paa Wermelandtz bergh* (GR 2 s 224).
- 1527 *Vermelandzberg* (GR 4 s 240).
- 1558 *Vermmelandzbergz sochn* (AL 3 s 245).
- 1564 *Warmelands bergs sochn* (VrH 1564:17).

Omfattning: Det medeltida Värmlandsbergs exakta omfattning är inte känd, men sannolikt bestod området av det som senare utgörs av Färnebo härad. Området kallas under 1600-talet Filipstads bergslag. Fram till 1633 räknades även delar av nuvarande Hällefors och Grythytte socknar, Västmanland, till området (SOV 3 s 1, Lagerstedt s 102). Färnebo socken är den enda nuvarande socknen inom Färnebo härad som omnämns i skriftliga belägg under 1500-talet (först 1570) (SOV 1 s 33, VrH 1570:12). Kyrkan i området kallas 1540 Värmlandsbergs kyrka (VrH 1540:5).

Färnebo härad omnämns inte i skriftliga källor förrän 1718 (SOV 1 s 24 f).

Köpöresjärn: ordet 'köpöre' nämns i Köpamålsbalken i både Upplandslagen och yngre Västmannalagen med betydelsen handelsvara (UL V §3, VmL II B VII §1). Ordet 'köpöresjärn' är oklart, men torde därmed avse 'järn för handel'.

- 1413 utfärdar kung Erik samma 'privilegier, friheter, nåd och frälse' till bergsmännen vid 'järnberget' i Värmland som vid andra järnberg i Sverige (SD 1708).
- 1437 beklagar sig herr Ödmund, kyrkoherde i Nora, till biskop Tomas över svårigheterna att indriva arrendet i Nora bergslag eftersom folk hade flytt 'in på Värmlandsberg' (RApp 20/10).
- 1521 skriver Ture Jönsson till kung Kristian att oroligheter utbrutit i Värmlandsberg och att 'en hop' där slagit ihjäl kungens fogde Asmus och Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt); sedan hade oroligheterna spridit sig till Dalsland och till nordvästra Småland (VFT II:1 s 9).
- 1525 är Björn Pedersson fogde på Värmlandsberg (GR 2 s 224).

- 1527 upprepar och bekräftar Gustav I privilegierna för Värmlandsberg, och klargör att bergsmännen ska ha fria marknader varje lördag (GR 4 s 248).

Samma år kungör Gustav I att 'var man' som bor vid Värmlandsberg ska bidra med 1 hundra järn till den skatt som utgått till hela riket som hjälp till kronan (GR 4 s 293).

- 1530 skriver Gustav I till Värmlandsberg att de ska betala den järnskatt de är ålagda att betala (GR 7 s 89). Samma år uppges Värmlandsberg årligen ränta 8 fat järn (HH 11:1 s 6, 121).

- 1540 upptas under prästens uppbörd på Värmlandsberg 14 fat järn till mat och kläder (SkJb s 176).

- 1547 klagar några 'undersåtar' i Värmlandsberg på att värdesättningen av järnet där är för låg och Gustav I uppmanar fogden Erik Rolfsson att se till att skälig värdering görs (GR 18 s 235).

Samma år ger Gustav I riksrådet Gustav Olsson (Stenbock) tillåtelse att obehindrat köpa järn från Värmlandsberg eller på andra platser i Värmland och sedan sälja detta utomlands för att bekosta bygget av Älvsborgs slott (GR 18 s 661, 666).

Samma år ger Gustav I fogden Erik Rolfsson i uppdrag att skicka järn från Värmlandsberg till skeppsbygget vid Älvsborg (GR 18 s 763).

- 1550 uppger Gustav I att han bett Bengt Skrivare på Noreskog att skicka en 'god hammarsmed' till 'vår' hammare på Värmlandsberg (GR 21 s 137).

- 1551 utfärdar Gustav I förläningsbrev till Erik Rolfsson att han ska överta Värmlandsberg från Jöns Olsson (GR 22, s 36).

Samma år utfärdar Gustav I fogdebrev till Harald Lake på Värmlandsberg och östra Värmland (GR 22 s 90).

Samma år uppmanas de som bor i Värmlandsbergs och Skinnskattebergs bergslager att från sina områden skicka 20 arbetskarlar till den nyöppnade koppargruvan i Lindesberg, där man behöver hjälp med att få bort vattnet ur gruvan (GR 22 s 406, 409).

- 1552 uppmanar Gustav I Harald Lake, fogde vid Värmlandsberg, att se till att bergsmännen på Värmlandsberg betalar en (ur kronans synpunkt) så fördelaktig järnskatt som möjligt; bergsmännen vill inte betala skatten i osmundar utan i tackjärn, och kungen uppmanar Harald Lake att reda ut hur mycket osmundjärn 20 pund tackjärn motsvarar (GR 23 s 11).

Samma år begär Gustav I att Harald Lake skaffar fram så många arbetskarlar som möjligt från Värmlandsberg och snarast skickar dem till Lindesberg för att ersätta de arbetskarlar som givit sig av därifrån (GR 23 s 40).

Samma år uppbär kronan ett halvt lod silver från Värmlandsberg (GR 23 s 60).

- 1555 uppmanas Olof Stake, befallningsman i Östersysslet, att 'skynda sig' till kungen och berätta om masugnen och 'rännhärden' vid hammaren på Värmlandsberg (GR 25 s 589).
- 1557 befäller Gustav I Olof Stake, befallningsman i Östersysslet, att uppfylla Värmlandsbergs fogde Peder Arvidssons begäran om livsmedelsunderstöd till arbetsfolket där; Olof uppmanas se till att leverera smör, ost, fläsk och kött till Värmlandsberg; fogden Peder Arvidsson begär också dagsverken till bergsbruket i Värmlandsberg från Östersysslet, vilket Gustav I tillstyrker, men om Bengt Skrivare har behov av dagsverken från Östersysslet får Peder Arvidsson istället dagsverken från Västersysslet (GR 27 s 56).
- 1558 ska de bönder i Nordmark som tidigare betalat två stavrum ved vardera till Värmlandsberg istället erlægga ett lispund smör vardera till fogden Peder Nilsson (GR 28 s 485).
- 1560 tillfaller Värmlandsberg samt stora delar av Värmland och andra områden i södra Sverige hertig Karl i Gustav I:s testamente (GR 29 s 548).
- 1564 upptas 62 skattebergsmän, 37 husmän och 7 torpare vid Värmlandsberg; den sammanlagda räntan framgår av tabellen nedan (VrH 1564:17).

Ränta	Fat	Hundrade	Osmundar
Skattejärn	25	2	30
Avradsjärn	-	6½	-
Gengårdsjärn	9	2	-
Köpöresjärn	3	3	48
Summa	37	13½	78

- 1566 är det hungersnöd på Värmlandsberg och Nils Smed ber kronan om tillåtelse att få köpa av det spannmål som Måns Knutsson har i uppbörd, så inte berget ödeläggs. I ett brev ett par veckor senare begär Nils Smed att få köpa av antingen tiondet eller gården för allmogens behov på Värmlandsberg (HH 8 s 30, 39).

Detta år upptas i 'Värmlandsbergs socken' 52 skattebergsmän, 7 öde skattebergsmansgårdar, 1 skatteutång, 1 domkyrkolandbo, 1 kyrkoäng, 19 husmän och 9 torpare; den sammanlagda räntan framgår av tabellen nedan (VrH 1566:13).

Ränta	Fat	Hundrade	Osmundar
Skattejärn	25	3	90
Landsgillsjärn	1	1½	-
Gengårdsjärn	7	3	60
Köpöresjärn	2	4	24
Summa	35	11½	174

Brattfors socken

Socknen bildades 1786 genom utbrytning ur Färnebo socken och har namngivits av hyttan och gården Brattfors (SOV 1 s 33, Lagerstedt s 90).

Färnebo socken

1540 *Wermelandzbergz kyrkie* (VrH 1540:5).

1570 *Fernebo sockenn* (VrH 1570:12).

Omfattning: Socknen motsvarade under medeltiden hela Värmlandsberg, men namnges först år 1570 i landskapshandlingarna. Kyrkan omnämns i källmaterialet 1540 och kallas då Värmlandsbergs kyrka (VrH 1540:5). Övriga nuvarande socknar inom Färnebo härad har tillkommit genom eftermedeltida utbrytningar (SOV 1 s 33). En del av Färnebo socken överfördes 1633 till den nybildade Grythyttans socken i Nora och Lindesbergs bergslager (Lagerstedt s 101 f). Enligt Lagerstedt ingick Saxhyttan¹ (vilket alltså inte avser Saxåhyttan) i det område som överfördes från Färnebo socken till Grythyttans socken. Detta stöds inte av landskaps-handlingarna där Saxåhyttan upptas i Värmland (VrH 1540:5) medan Saxhyttan 1538 upptas i Västmanland i Noraskoga bergslag (VmH 1538:3). Saxhyttan redovisas därför inte i DMS Värmland.

Färnebo socken omslöt Filipstad som blev stad 1611 (Lagerstedt s 89).

Kyrkan: Färnebo kyrka flyttades 1611 till den nyanlagda staden Filipstad. Den gamla kyrkplatsen låg vid Bergskalhyttan sydväst om staden (RAÄ Färnebo 1). 1540 kallas den Värmlandsbergs kyrka (VrH 1540:5). Fernow uppger att kyrkan var av trä, och av tomtningen kunde han se att den varit 26 alnar lång och 13 bred (15,6 x 7,8 m). (Fernow s 531 ff, 355.)

Inga medeltida inventarier finns i Filipstads kyrka.

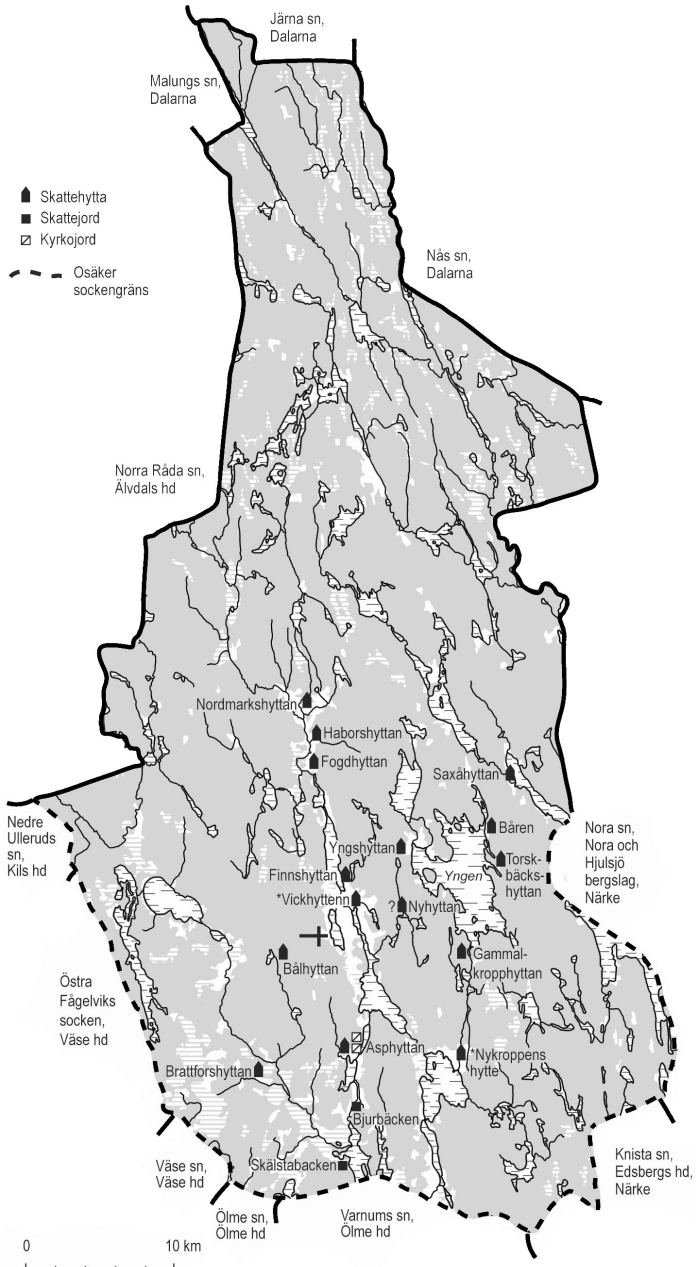
Hyttorna: En eller flera bergsmän (andelar) finns vid varje hytta. 1560 skattar i princip alla bergsmän ½ hundra gengärdsjärn och 24 osmundar 'köpöresjärn', förutom de skattejärn som redovisas i notiserna 1560. På 1560-talet redovisas husmän vid flera hyttor. Husmännen räntar lika mycket gengärdsjärn och osmundar, men inga övriga skatter. Vid 1570-talets början saknas husmän i längderna; istället anges förutom gårdarna även mindre andelar som kallas hyttodelar (VrH).

¹ EK 11E 5e.

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	skhytta	kr	ky
Asphyttan	–	–	1 (1)	0 (1)	2 (0)
*Asphehytt torp	0 (1)	–	–	–	–
Bjurbäcken	–	0 (2)	–	–	–
Brattforshyttan	–	–	1 (1)	–	2 (0)
Bålhyttan	–	–	1 (1)	–	–
Bären	–	–	1 (1)	–	–
Daglösed, Norra	–	0 (1)	–	–	–
Finnshyttan	–	–	1 (1)	–	–
Fogdhyttan	–	–	1 (1)	–	–
Gammalkroppshyttan	–	–	1 (1)	–	–
Gåsborn	–	0 (1)	–	–	–
Grännäset	–	1 (1)	–	–	–
Haborshyttan	–	–	1 (1)	–	–
Herrhult	–	–	0 (1)	–	–
Kalhyttan	–	–	0 (1)	–	–
Kytthyttan	–	–	0 (1)	–	–
Lungsnäs	–	0 (1)	–	–	–
Lungstorp	–	0 (1)	–	–	–
Långbanshyttan	–	0 (1)	0 (1)	–	–
Nordmarkshyttan	–	–	1 (1)	–	–
Nyhyttan	–	–	1 (1)	–	–
*Nykroppens hytte	–	–	1 (1)	–	–
Saxåhyttan	–	–	1 (1)	–	–
*Skäggegerde	–	0 (1)	–	–	–
Skälstabacken	–	0 (1)	–	–	–
Sundet	–	0 (1)	–	–	–
Torskbäckshyttan	–	–	1 (1)	–	–
*Vickhyttenn	–	–	1 (1)	–	–
Yngshyttan	–	–	1 (1)	–	–
Summa	0 (1)	1 (11)	15 (19)	0 (1)	4 (0)

Värmlandsberg



Värmlandsberg omkring 1550.

Asphyttan

1504 *Aspa hytthe* (EbAp 15/8), 1528 *Hasserhytten* (E 2739; sannolikt felskrivning för Asphyttan) – 11 E, 2 b; hyttlämningar finns i nuvarande Asphyttan (RAÄ Färnebo 5).

VrH 1 skhytta.

1540–66 **2 ky**; prästlandbor (SkJb), 1545 **1 kyuj** ('del'), 1548 **2 ky**, 1566 **1 kr**.

1504 säljer Margareta Bondesdotter, änka efter Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt), en hyttedel på Värmlandsberg som heter A och räntar $\frac{1}{2}$ fat järn, för 50 mark danska pn till Kristina Eriksdotter (Gyllenstierna) på Bjurum, Bjurums sn, Kinne hd, Västergötland (EbAp 15/8).

1528 ärver Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) två gårdar i A som räntar 1 fat järn (se *Haffstodh, Ölme sn, Ölme hd) (E 2739).

1540 upptas under Ölme stoms uppbörd en landbogård i A med räntan 2 hundra järn (SkJb s 176).

Samma år upptas under Väse stoms uppbörd en landbogård i A med räntan 2 hundra järn (SkJb s 175).

1540 upptas fyra skattebergsmän under A, av vilka tre betalar järnskatt om $4\frac{1}{2}$ tjug järn och en erlägger $1\frac{1}{2}$ hundra järn; dessutom upptas en 'kyrkdell' tillhörande Väse sn, Väse hd, som räntar 4 tjug järn i järnskatt (VrH 1540:5).

1548 tillhör två 'kyrkdellar' i A prästen i Väse gäll; den ena innehas fritt av kronans hammarsmed (VrH 1548:1).

1554 upptas i Karin Hansdotters (Tott) jordebok A, som räntar $\frac{1}{2}$ fat järn; Johan Hansson (jfr Jon Hansson nedan år 1560) har en vret som årligen ger $7\frac{1}{2}$ lass hö (KHjb f 56).

1554 tillfaller A 'på Värmlandsberg', som räntar 2 hundra järn, Malin Olofsdotter (Örnfot) vid arvskitet efter hennes mor Karin Hansdotter (Tott) (se Bonderud, Värnums sn, Ölme hd) (BhSp 25/7, SPHRA vol 1).

Bergsmän vid Asphyttan 1560

Namn	Skattejärn (hundrade)
Ivar Jönsson	3 + 1½ ^A
Nils bagare ^B	1½
Jon Hansson ^B	1½
Olof(?) smed ^B	1½
Håkan hammarsmed ^B	1½
Erik hammarsmed ^B	1½
Olof Mickelsson	½

^A För en hyttedel på samma hytta.

^B Marginalanteckning: 'innehas fritt'.

1560 upptas sju skattebergsmän vid A: Ivar Jönsson, Nils bagare, Jon Hansson, Olof(?) smed, Håkan hammarsmed, Erik hammarsmed och Olof Mickelsson (räntan skattejärn framgår av tabellen) (VrH 1560:13).

1560 ingår Asphyttan i *Haffstodhs rättardöme; hyttan tillfaller Svante Sture och hans halvbror Gustav Johansson (Tre rosor) till hälften var i samband med arvskiftet efter deras mor Kristina Nilsson (Gyllenstierna) (se *Haffstodh, Ölme sn, Ölme hd) (SKHRA vol 2).

1561 har Svante Sture Asphyttan som räntar 1 fat järn; hyttan ingår i *Haffstodh rättardöme (ShS 158a f 259r).

1564 'tillsmids' 16 fat och 2 lispund osmundjärn vid Asphyttans hammarsmedja; 63 lass hö bärgas från fyra små hagar och från sjön Lungen fångas med vinter- och sommarnot 12 tunnor färsk fisk, 12 lispund och 6 mark torr gädda, 9½ lispund braxen och 5 lispund och 14 mark abborre och mört (VrH 1564:17).

Samma år finns på hyttan enligt boskapsinventariet och uppboriden sammanlagt 30 oxar, 10 kor, 5 stutkalvar och 8 kvigor; av dessa slaktades 15 oxar på gården under året, vilket tillsammans med den årliga utgiften innebär att det vid årets slut fanns 13 oxar, 9 kor, 2 kvigor, 2 stutkalvar och 4 kvigkalvar på hyttan (VrH 1564:17).

Inventariet av småboskap visar att det tillsammans med uppboriden fanns 17 får, 15 getter och 12 svin; av dessa fanns 11 får, 11 getter och 9 svin kvar vid årets slut (VrH 1564:17).

Samma år gjordes 102 dagsverken av bönderna i 'Värmlandsbergs socken' för att bärga hö och korn; de 63 lassen hö räckte detta år till att föda 4 hästar, 10 kor, 2 kvigor, 2 kalvar, 8(?) getter och 10 får och lamm över vintern (VrH 1564:17).

Vid inventeringen av ved i början av året fanns 340 stavrum (å 9 m³) ved, av dessa 'uppbrändes' 69½ stavrum ved till 'kost' och till fyra kolmilor under året; dessutom fanns vid årets början 5 stiger (å 24 tunnor) och 7½ korg kol, och under året 'tillbrändes' av 66 stavrum ved ytterligare 64 stug och 7 korgar kol; sammanlagt 33 stiger och 7 korgar kol användes under året, bland annat 12 stiger och 1 korg kol vid gårdens hammare och smedja (VrH 1564:17).

1566 upptas två hyttdelar: en skatte och en krono; det finns en hammare vid Asphyttans hammarsmedja där det detta år 'tillsmidits' 24 skeppund stångjörn, 7 våg och 16 lispund smedjestäd, 6 våg, 9 lispund och 4 mark spjäll, 12 våg och 16 lispund järnstänger, samt 26 fat osmundjörn. I hyttans masugn är 'tillsmitt' 50 skeppund och 11 lispund tackjörn av 76 tunnor malm; ugnen har eldats med 53 stiger och 3 kappar kol i 8½ dygn. (VrH 1566:13).

Samma år omfattar Asphytte gårds ägor fyra ängar: Södergärdet, Norrgärdet, Östergärdet och Hammar-smedstjappan, där man sammantaget bärgar 56 lass hö; åkermarken till gården omfattar Östergärdet och Södergärdet, där man årligen på båda gårderna sår 5½ tunnor spannmål (VrH 1566:13).

Detta år uppgår fisket i sjön Lungen med vinter- och sommarnot och 40 nät till 8 lispund torr gädda, 7 lispund torr braxen, 9 lispund och 19 mark torr abborre och mört, samt 15 tunnor salt abborre och mört (VrH 1566:13).

1570 Se Nötön, Visnums-Kils sn, Visnums hd.

1571-72 Se Släbråten, Varnums sn, Ölme hd.

***Aspheytt
torp**

1566 *Aspheytt torp* (VrH 1566:13).

VrH 1566 **1 skt**, 1570 **1 sk**.

Bjurbäcken 1546 *Biurbeckenn* (VrH 1546:8) – 11 E, 1 b; nu i Lungsunds sn.

VrH 1546 **1 skt**, 1560 **2 skt** (1570 2 sk).

**Brattfors-
hyttan**

1516 *Bratteforss* (RAp 15/4), 1540 *Brattafors* (SkJb s 14, 175), *Brattefors hytte* (VrH 1540:5) – 11 E, 2 a; nu i Brattfors sn; hyttlämningar finns i Brattfors (RAÅ Brattfors 16); gården B uppges 1516 ligga i Väse hd.

VrH **1 skhytta**.

1540 (endast) **2 ky** (SkJb).

1516 byter Knut Lindormsson (Vinge) bort sin gård B 'i Väse härad', som räntar 4 hundra järn, till biskop Vincent i Skara mot en gård i Vilske hd, Västergötland (RAp 15/4).

1540 upptas under biskopsstolen i Skara B 'på Berget' med landgillet 4 hundra järn; till Östra Fågelviks kyrkas uppbörd upptas en landbogård i B med räntan 2½ hundra järn; samma landbogård upptas även under Väse stoms kyrkas uppbörd dit landbon erlägger ytterligare 2½ hundra järn (SkJb s 14, 175).

1540 upptas fyra skattebergsmän under B hytta som vardera betalar järnskatt om 130 osmundar järn (VrH 1540:5).

1560 upptas fyra skattebergsmän i B: Halvar Jonsson, Anders Bengtsson, Grels Persson och Klemens Jonsson (räntan framgår av tabellen nedan); dessutom upptas nio husmän: Lars Håkansson, Klas Håkansson, Nils Björnsson, Halvar Jönsson, Kristoffer Persson, Nils Olofsson, Håkan Klemensson, Påvel Bengtsson och Lars Nilsson; husmännen räntar vardera ½ hundra gengärdsjärn och 24 osmundar 'köpöresjärn' (VrH 1560:13).

1566 upptas tre skattebergsmän och sex husmän i B (VrH 1566:13).

Bergsmän vid Brattforshyttan 1560

Namn	Skattejärn (hundra)	Avradsjärn (hundra)
Halvar Jonsson	2½	2½ ^A
Anders Bengtsson	2½ + ½ ^B	
Grels Persson	2½	4 ^C
Klemens Jonsson	2½	

^A Skatten betalas för en äng som Västerås domkyrka har.

^B Som skatt för ett ödetorp benämnt Lungsnäs(?).

^C Skara domkyrkas gods som tillhört Sigge Svenssons, biskopsfogde i Skara stift, uppbörd.

Bålhyttan 1540 *Boll hytte* (VrH 1540:5) – 11 E, 3 a; lämningar efter hyttan finns (RAÄ Färnebo 15).

VrH **1 skhytta**.

1540 upptas B, med räntan 2 hundra järn, under Fogdhyttan (VrH 1540:5).

1560 upptas fyra skattebergsmän vid B: Olof Halvardsson, Mats Halvardsson, Lars Halvardsson och Gudmund(?) Halvardsson, och vilka vardera räntar 1 hundra skattejärn (VrH 1560:13).

1570 upptas tre skattebergsmän (VrH 1570:12).

Bären 1504/11 *Baren* (?SApp u d, SDHK 33931), 1540 *Borren Hytte* (VrH 1540:5), 1554 *Borgen* (BhSp 25/7), *Borgn* (SPHRA vol 1) – 11 E, 5 d; hyttlämningar finns (RAÄ Färnebo 52).

VrH **1 skhytta**.

1504/11 skriver Olof Björnsson (råbock) till Svante Nilsson från ?B ("Baren") (SApp u d, SDHK 33931).

1540 upptas tre skattebergsmän under B varav en betalar järnskatt om 1 fat järn och de två andra tillsammans erlägger 3 hundra järn i järnskatt (VrH 1540:5).

1554 tillfaller B 'på Värmlandsberg', som räntar 1 hundra järn, Malin Olofsdotter (Örnfot) vid arvskiftet efter hennes mor Karin Hansdotter (Tott) (se Bonderud, Varnums sn, Ölme hd) (BhSp 25/7, SPHRA vol 1).

1560 upptas tre skattebergsmän vid B: Nils Olofsson, Olof Olsson och Nils Jonsson (ränta framgår av tabellen); dessutom upptas en husman: Erik Jonsson (VrH 1650:13).

Bergsmän vid Båren 1560

Namn	Skattejärn (hundrade)
Nils Olofsson	7 + 2 ^A + ? ^B + 2 ^C
Olof Olsson	4
Nils Jonsson	2

^A Framgår inte vad som avses [textbortfall].

^B För en hyttedel på Torskbäckshyttan; skattesatsen framgår inte [textbortfall].

^C För en hyttedel på Kalhyttan.

Daglösed,

Norra 1560 *Edit* (VrH 1560:13) – 11 E, 2 b–3 b.

VrH 1560 **1 skt.**

1571 är torpet E lagt under Asphyttan som äng (VrH 1571:8).

Finnshyttan

1540 *Finne Hytte* (VrH 1540:5) – 11 E, 4 b; låg ca 1 km norr om Filipstad (RAÄ Färnebo 261:1).

VrH **1 skhytta.**

1540 upptas en skattebergsman i F som betalar ½ hundrade järn i järns katt (VrH 1540:5).

1560 upptas två skattebergsmän vid F: Måns Bryngelsson, som räntar 3 hundrade skattejärn och Lars Helsing, som räntar 2 hundrade skattejärn (VrH 1560:13).

Fogdhyttan

1540 *Fogth hytten* (VrH 1540:5) – 11 E, 6 b; borttaget hyttområde (RAÄ Färnebo 83).

VrH **1 skhytta.**

1540 upptas en skattebergsman i F, vilken erlägger järns katt om 3 hundrade järn (VrH 1540:5).

1560 upptas tre skattebergsmän vid F: Erik Sevorsson, Sevor Magnusson och Kristoffer Nilsson (ränta framgår av tabellen) (VrH 1560:13).

Bergsmän vid Fogdhyttan 1560

Namn	Skattejärn (hundrade)
Erik Sevorsson	1 + ½ ^A
Sevor Magnusson	2 + 2 ^B
Kristoffer Nilsson	2

^A För en hyttedel på Haborshyttan.

^B För en hyttedel på *Nykroppens hytte.

***Forsnäs**

1545 *Forsnäs* (GR 17 s 198) – låg möjligen vid Svartån, även kallad Forsälven, vilken rinner förbi Forshyttan (SOV 3 s 94).

1545 svarar Gustav I fogden Erik Rolfsson vid Värmlandsberg angående den hammarsmedja som Erik föreslagit ska byggas i den ström som kallas F; Gustav I menar att den ligger för långt från Järnberget och skiver att hammarsmedjan istället ska byggas vid en annan ström nära Värmlandsberg som kallas "N" (ej vidare namngiven), 'där de flesta hyttorna nu ligger' (detta avser troligen Nordmarksälven som rinner genom flera hyttområden ca 10 km norr om Filipstad) (GR 17 s 198).

**Gammal-
kropphyttan**

1540 *Gamblekrops hytte* (VrH 1540:5) – 11 E, 3 d; nu i Kroppa sn; hyttlämningar finns i norra delen av nuvarande bebyggelsen Gammalkroppa (RAÄ Kroppa 1:1).

VrH 1 **skhytta**.

1540 upptas två skattebergsmän i G som betalar järnskatt om ½ hundrade järn, respektive 30 osmundar järn (VrH 1540:5).

1560 upptas fem skattebergsmän med följande ränta i skattejärn vid G: Engelbrekt 1 hundrade, Sven Västgöte 1 hundrade, Olof Ögrell ½ hundrade, Lasse Dalkarl 1 hundrade och Jöns Hemmingsson ½ hundrade; dessutom upptas två husmän: Anders Olsson och Knut Olsson (VrH 1560:13).

Gåsborn

1566 *Gaseborg* (VrH 1566:13) – 11 E, 8 d; nu i Gåsborns sn.

VrH 1566 1 **skt**; öde 1570.

**Grännäset, Norra
och Södra**

1560 *Grannisith* (VrH 1560:13) – 11 E, 3 b.

VrH 1 **skt**.

Haborshyttan 1540 *Håborsbæk H...* [textbortfall] (VrH 1540:5) – 11 E, 7 a; nu i Nordmarks sn; en hyttlämning finns ca 2 km norr om dagens bebyggelse (RAÄ Nordmark 6).

VrH **1 skhytta**; 1571 delvis öde.

1540 upptas två skattebergsmän i H som erlägger järnskatt om ½ hundrade järn vardera (VrH 1540:5).

1560 upptas två skattebergsmän vid H: Björn Serve, med räntan 1 hundrade skattejärn, och Nils Jonsson, med räntan ½ hundrade skattejärn, dessutom upptas en husman: Sone Jonsson (VrH 1560:13).

Herrhult 1560 *Herholtzhyth* (VrH 1560:13) – 11 E, 2 d; nu i Kroppa sn; hyttlämningar finns ca 2 km norr om Nykroppa (RAÄ Kroppa 9).

VrH 1560 **1 skhytta**; öde 1570, saknas 1571.

1560 upptas två skattebergsmän vid H: Erik Persson och Mickel Persson, som vardera räntar 3 hundrade järn; dessutom upptas tre husmän: Klemens, Olof Torkelsson och Gisle Torkelsson (VrH 1560:13).

1566 upptas en skattebergsmän och en husman (VrH 1566:13).

Kalhyttan 1560 *Kaluahytæ* (VrH 1560:13) – 11 E, 4 b.

VrH 1560 **1 skhytta**.

1560 upptas tre skattebergsmän i K: Olof Svensson, Per Månsson och Nils Olofsson, vilka vardera räntar 2 hundrade skattejärn; vid hyttan finns en husman: Per Skomakare (VrH 1560:13).

1566–72 upptas fyra skattebergsmän i K av vilka en 1571 tillhör kyrkan och kallas prästhemmanet (VrH 1571:8).

***Kroppa-
hyttan**

Se *Nykroppens hytte.

Kytthytan 1566 *Kytthytt* (VrH 1566:13) – 9 E, 3 b; upptas i jb 1566–73, därefter åter 1628 (SOV 3 s 54 f); hyttan låg längs Stampbäcken ca 900 m sydväst om nuvarande Hennikehammars gård (RAÄ Färnebo 38).

VrH 1566 **1 skhytta**.

1566 upptas två skattebergsmän i K (VrH 1566:13).

Lungsnäs 1560 *Lungesnes(?)* (VrH 1560:13) – 11 D, 4 j; nu i Brattfors sn.

VrH 1560 **1 skt** öde, redovisas därefter 1570–72 (fortsatt öde).

1560 betalar Anders Bengtsson i Brattforshytan $\frac{1}{2}$ hundrade skattejärn i avrad för ödetorpet L (VrH 1560:13).

Lungstorp 1560 *Lungistorp* (VrH 1560:13), 1572 *Liungennngenn* (VrH 1572:2) – 11 E, 1 b–c; nu i Lungunds sn.

VrH 1560 **1 skt** (1570 2 skt).

1572 är torpet L underlagt Asphyttan (VrH 1572:2).

**Långbans-
hyttan**

1560 *Longbarshyttæ* (VrH 1560:13) – 11 E, 7 c; omfattande hytt- och bebyggelselämningar finns vid Långban (RAÄ Färnebo 62).

VrH 1560 **1 skhytta**.

1570 (endast) **1 skt**; öde.

1560 upptas tre skattebergsmän vid L: Sven Ingeborgsson, Björn Nilsson och Jon Västgöte, som vardera räntar 1 hundrade skattejärn; dessutom upptas två husmän: Per Larsson och Erik (VrH 1560:13).

**Nordmarks-
hyttan**

1540 *Norebærgs Hytte* (VrH 1540:5) – 11 E, 7 a; nu i Nordmarks sn; omfattande hyttlämningar finns i Nordmark (RAÄ Nordmark 10).

VrH **1 skhytta**.

1540 upptas tre skattebergsmän i N, varav två räntar 1 hundra järn vardera och den tredje $\frac{1}{2}$ hundra järn i järnskatt (VrH 1540:5).

1560 upptas fyra skattebergsmän som betalar följande ränta i skattejärn vid N: Kettil Jonsson 3 hundra, Olof Månsson 1 hundra, Björn Olsson 2 hundra och Jöns Jonsson 2 hundra; dessutom upptas sex husmän: Olof Jonsson, Per Jonsson, Lasse Jonsson, Måns Dalkarl, Brognil och Havtor (VrH 1560:13).

Nyhyttan

1540 *Ny Hytte* (VrH 1540:5) – 11 E, 4 c; flera hyttlämningar finns i trakten av nuvarande Nyhyttan (RAÄ Färnebo 58, RAÄ Färnebo 338).

VrH 1 skhytta.

1540 upptas två skattebergsmän i N, vilka räntar 5 örtugar järn, respektive 30 osmunder järn i järnskatt (VrH 1540:5).

1560 upptas fyra skattebergsmän vid N: Per Engelbretsson, Jon Västgöte, Håkan Nilsson och Olof Persson, som vardera räntar $\frac{1}{2}$ hundra skattejärn; dessutom upptas två husmän: Jon Helsing och Seffren (VrH 1560:13).

*Nykroppens hytte

1540 *Nykroppens hytte* (VrH 1540:5) – 11 E, 2 d; hyttlämningar finns vid Kroppaälvens mynning (RAÄ Kroppa 11).

VrH 1 skhytta.

1540 upptas fyra skattebergsmän i N, varav tre räntar $\frac{1}{2}$ hundra järn, och en erlägger 1 hundra järn (VrH 1540:5).

1560 upptas tre skattebergsmän vid N: Per Olsson, Sven Andersson och [textbortfall] Persson, som vardera räntar 1 hundra skattejärn; dessutom upptas en husman: Per Bengtsson (VrH 1560:13).

Saxåhyttan 1545 *Sagza Hytten* (VrH 1545:11; längden 1540 är brandskadad) – 11 E, 6 d; omfattande hyttlämningar finns vid nuvarande bebyggelsen Saxån (RAÄ Färnebo 55); Saxåhyttan ska inte förväxlas med Saxhyttan, se inledningen av Färnebo sn.

VrH **1 skhytta**.

1540 upptas fyra skattebergsmän i S som erlägger järnskatt om 1 hundra järn vardera (VrH 1540:5).

1560 upptas tre skattebergsmän med följande ränta i skattejärn vid S: Jon Månsson 4 hundra, Engelbrekt och Nils Finne 2 hundra vardera; dessutom upptas två husmän: Lasse Finns och Lars Larsson (VrH 1560:13).

***Skäggegerde** 1570 *Skäggegerde* (VrH 1570:12).

VrH 1570 **1 skt**, öde 1570–72.

Skälstabacken,

Norra & Södra 1546 *Segelstabacken* (VrH 1546:8) – 11 E, 1 b; nu i Lungsunds sn.

VrH 1546 **1 skt**.

Sundet

1560 *Sundit* (VrH 1560:13) – 11 E, 2 b.

1560 **1 skt**; innehas 1570 av Asphyttans kolare.

1571 är S lagt under Asphyttan som äng (VrH 1571:8).

**Torskbäcks-
hyttan**

1540 *Torsbäcken hytte* (VrH 1540:5) – 11 E, 4 d; hyttlämning finns strax söder om Torskbäcken (RAÄ Färnebo 50).

VrH **1 skhytta**.

1540 upptas två skattebergsmän i T som tillsammans erlägger järnskatt om 5 tjog järn (VrH 1540:5).

1560 upptas tre skattebergsmän vid T: Staffan, Harald och Mats Nilsson, som vardera räntar 1 hundra skattejärn; dessutom upptas en husman utan namn (VrH 1560:13).

***Vickhyttenn** 1545 *Vickhyttenn* (VrH 1545:11), [textförlust 1540] – 11 E, 4 b; Filipstad grundades 1611 vid Vikhyttan, vars område då anslogs till mulbete och vedbrand åt Filipstad (PRFSS IV nr 302, se RAÄ Färnebo 258).

VrH **1 skhytta.**

1540 upptas tre skattebergsmän i V; järnskatten uppgår till 2½ hundra järn, 3 hundra järn, respektive 1 hundra järn (VrH 1540:5).

1560 upptas fyra skattebergsmän vid V: Björn Persson, Anders Olsson, Jon Jonsson och Sven Ivarsson, som vardera räntar 2 hundra skattejärn (VrH 1560:13).

Yngshyttan 1540 *Øyøns hytte* (VrH 1540:5), 1546 *Önnszhyttenn* (VrH 1546:8), 1554 *Odenshyttan* (KHjb f 56), 1560 *Önshytæ* (VrH 1560:13) – 11 E, 5 c.

VrH **1 skhytta.**

1467 Se *Öijeshytta, Väse sn, Väse hd.

1540 upptas fem skattebergsmän i Y av vilka två erlägger järnskatt om 3 hundra järn vardera, och tre betalar 1 hundra järn vardera (VrH 1540:5).

1554 upptas i Karin Hansdotters (Tott) jordebok Y med räntan 400 järn; Sven Månsson på Y har en vret som årligen ger 7 lass hö (KHjb f 56).

1560 upptas sex skattebergsmän vid Y: hustru Katarina, Jöns Månsson, Sven Månsson, Lasse Jopsson, Joper och Birger på Gåssjöklint, trol Kvistbro sn, Edsbergs hd, Närke (räntan framgår av tabellen); dessutom upptas fem husmän: Lars Jonsson, Anders Jonsson, Sven Örjanson, Kerstin Tor...[textförlust] och Olof Jönsson (VrH 1560:13).

Bergsmän vid Yngshyttan 1560

Namn	Skattejärn (hundra)
hustru Katarina	4
Jöns Månsson	4 + 1 ^A
Sven Månsson	4
Lasse Jopsson	2
Joper	2
Birger på Gåssjöklint	1

^A För en hyttedel på Långbanshyttan.

***Ödhinsberg** 1554 *Ödhinsberg* (KHjb f 56).

1554 upptas i Karin Hansdotters (Tott) jordebok Ö med räntan 1000 järn, där Nils Olofsson har en vret som årligen ger 2 vinterlass hö (KHjb f 56).

Gåsborns socken

Socknen bildades 1786 genom utbrytning ur Färnebo socken. Möjligen fanns ett kapell redan 1596 (SOV 1 s 33, Lagerstedt s 90).

Kroppa socken

Socknen bildades 1642 genom utbrytning ur Färnebo socken med tillägg från Karlskoga socken och Varnums socken (Lagerstedt s 89 f, SOV 1 s 33). Vid Kroppa kungsgård fanns en predikant 1584 (Lagerstedt s 89). Delar av Varnums skogsbygd överfördes till Kroppa socken 1646, och delar av Ölmehärad's skogsbygd överfördes 1648 (Lagerstedt s 90).

Lungsunds socken

Äldsta belägg på sockennamnet är från 1666, men socknen bildades genom utbrytning ur Kroppa socken först 1786 (SOV 1 s 33 f). Lungsunds socken skildes från Kroppa socken slutgiltigt först 1935 (Lagerstedt s 90).

Nordmarks socken

Socknen bildades 1786 genom utbrytning ur Färnebo socken (SOV 1 s 34, Lagerstedt s 90).

Rämmens socken

På 1780-talet bildades Rämmens kapellag. I jordeböckerna räknades Rämmen till Gåsborns socken fram till 1805 (Lagerstedt s 90).

Väse härad

1400 (omkring) *Wæshærad* (VgL s 74 not 27).

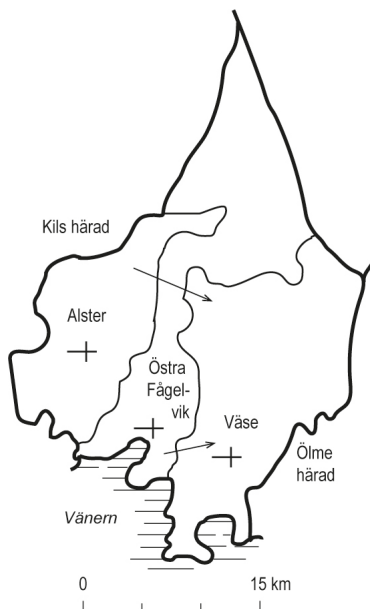
1426 *Wäsa herede* (VFT II:8–9 s 145, avskr).

1440 *Væsa heret* (RAp 19/1).

1503 *Wesseherreddhe, Vesseherredde* (VäSkb s 90, 98).

I Väse härad fanns, enligt en handskrift av Magnus Erikssons landslag omkring år 1400, fem kyrkor (VgL s 74 not 27): Väse, Östra Fågelvik, Alster, samt Varnum och Ölme kyrkor. Efter häradsomläggningen på 1400-talet ingår de tre förstnämnda socknarna i Väse härad, medan Varnum och Ölme tillhör Ölme härad.

Väse härad



Väse härad's gränser och socknar omkring 1550. Lägen för medeltida socknar har markerats. Pilarna visar annexförhållanden 1540 (SkJb). För osäkra sockengränser, se sockenkartorna.

Alsters socken

1503 *Alster soken* (VäSkb s 90).

1540 *Alstremis kyrkies* (SkJb s 175).

1544 *Alster* (AL 3 s 190).

Omfattning: Vid 1500-talets slut bröts delar av Alsters socken ut för att bilda Nyeds socken (Lagerstedt s 92). 1540-talets sockengränser i norra delen av Alsters socken är därför oklara (se sockenkartan).

Kyrkan: Den nuvarande träkyrkan byggdes på 1690-talet. Föregångaren låg 300 m österut (RAÄ 39). Den var delvis medeltida: 1563 ansågs kyrkan så förfallen att en renovering var nödvändig, och en tillbyggnad gjordes 1643. Inga säkert identifierbara lämningar finns nu. (KyKa 1 s 141; Djurklou 1866 s 95.)

Kyrkan har en medeltida ljusstake av järn (Kjellin 1952 s 603).

Olokaliserat VrH 1569 (endast) **2 skt.**

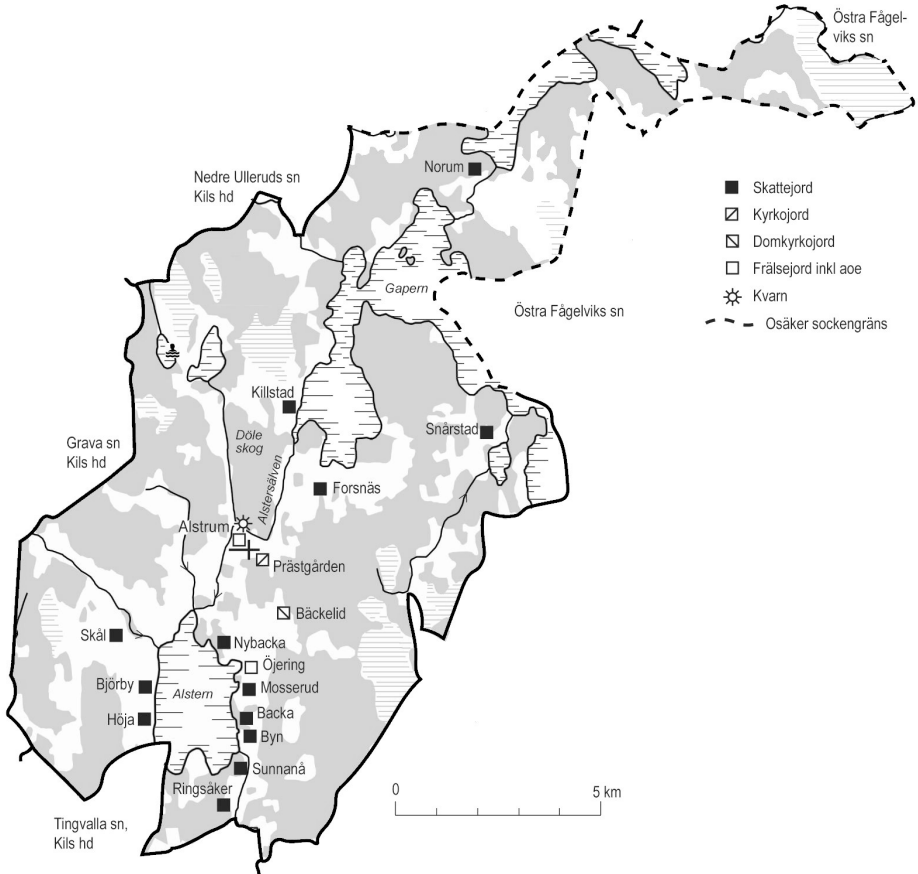
1568 **1 kyäng.**

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyäng	dky	fr
Alstrum	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Backa	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Björby	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Byn	–	0 (1)	1 (0)	–	–	–	–
Bäckelid	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Döle	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Forsnäs	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Getebol	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Gräsås	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Gällserud	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Höja	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Killstad	–	–	0 (1)	–	–	–	–
*Kårsengh	–	–	–	–	0 (1)	–	–
Längenäs	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Mosserud	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Mosstorp	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Norum	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Nybacka	0 (1)	–	1 (0)	–	–	–	–
Prästgården	–	–	–	1 (1)	1 (0)	–	–
Ringsåker	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Skål	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Snårstad	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Snårstadstorp	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Sunnanå	–	–	1 (1)	–	–	–	–
Åstorp	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Öjering	–	–	–	–	–	–	1 (1)
Summa	7 (8)	0 (1)	4 (12)	1 (1)	1 (1)	1 (1)	2 (2)

Dessutom redovisar längderna **1(0) dkykvarn** i Alstrum.

Alsters socken



Alsters socken omkring 1550. Den osäkra sockengränsen i nordost och öster utgår från förhållandena i landskapshandlingarna vid 1500-talets slut då gårdar inom detta område räknades till Alsters socken.

Alsters kvarn Se Alstrum.

Alstrum 1318 *Alström* (LöA 14/10, avskr), 1326 i *Alstremsrudhum* (?DS 2554, se SOV 1 s 49), 1330 *Alstrum*, *Lilla Alstrum* (C 56 f 19r, avskr), 1348 *de Alstrem* (DS 4340), 1397 i *Alstirs quern* (RAP 30/6), 1415 i *Alsters quern* (SD 2127), 1486 *Alstre quern* (RAP 21/12) – 10 D, 9 e.

VrH 1540 (endast) **1 dkykvarn** (Skjb).

1 fr (1562 Karin Jöransdotter /Gyllenstierna/).

Alstrum är 1348 sätesgård för frälsemannen Karl Andersson (tinnskura) (jfr notisen 1330) (DS 4340).

Alsters rättardöme omnäms på 1510-talet i Johan Beses förteckning över gods i Värmland. I rättardömet ingick förutom A följande gårdar: Rud, Tingvalla sn, Kils hd, Grava, Grava sn, Kils hd, Skagene, Hammarö sn, Kils hd, Glänne, Frykeruds sn, Kils hd, Lökene, Stora Kils sn, Kils hd, Vartorp, Nedre Ulleruds sn, Kils hd, Averstad, Östra Fågelviks sn, Karsvalla, Väse sn, och Drevsta, Värnums sn, Ölme hd (C 20 f 1v-2).

1318 säljer Ulf Abjörnsson (Sparre av Tofta) sina kvarnar i A till Knut Magnusson (Tyrgils Knutssons ätt) (se Hammarö, Hammarö sn, Kils hd) (LöA 14/10, avskr).

1320-tal(?) Se Oidentifierade egendomar i Värmland i Inledningen s 74.

1326 ger Torberg Ragvaldsson (okänt sigill) sina egendomar i ?A (*Alstremsrudhum*), nämligen *Bæghisbol och *Lætturud som morgongåva till sin hustru Margareta (DS 2554).

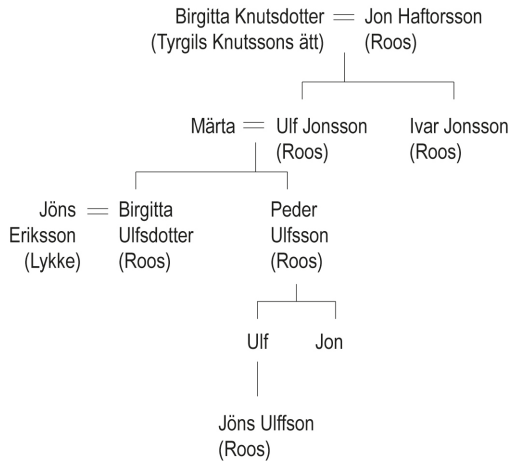
1330 tillfaller A, *Lilla Alstrum, *Östra Skog, Döle skog, *Ytrefors och 'någon annan jord' Karl Andersson i broderskifte med Harald Andersson, enligt Gunhild Johansdotters (Bese) förteckning över jordebrev (C 56 f 19r). – jfr Karl i Alstrum 1348.

1348 sigillerar Karl i A på sommaringet i Tingvalla (DS 4340).

1397 tilldömer Agmund Hatt, lagman i Värmland, på landsting i Tingvalla, den övre delen av A kvarn, som ligger närmare forsen, till dekanatet i Skara, vilken Ulf Jonsson (Roos) i många år olagligen fråntagit dekanatet (RAp 30/6).

1415 tillfaller räntan om 2 pund mjöl från A kvarn, samt jord i Närke och Västmanland, Peter Ulfsson (Roos) i arvsfiktet mellan honom och hans sväger Jöns Eriksson (Lykke) på system Birgitta Ulfsdotters (Roos) vägnar efter Peters och Birgittas farfar Jon Haftorsson (Roos) och farmor Birgitta Knutsdotter (Tyrgils Knutssons ätt); skiftet rör den arvslott som Peter och Jöns tillsammans köpt av Peters farbror Ivar Jonsson (Roos) när denne levde (se DMS 1:9 s 174) (SD 2127).

Släkttavla Birgitta Knutsdotter (Tyrgils Knutssons ätt)



Källor: ÄSF 1 s 90, 2:1 s 47 f, EÄ VI s 391 ff, SBL Band 5 s 308.

- 1433 överlåter Magnus Haraldsson (två sparrar) gården A med 'Alsters kvarn' till Sten Bese mot gården Valum, Nors sn, Grums hd; bytet är en förlikning mellan Magnus Haraldsson och hans brorsbarn å ena sidan och Sten Bese, på hans hustru Kristina Agmundsdotters (Hatt) vägnar, å andra sidan. Magnus och Sten ska dock behålla sina gårdar så länge de lever. (RAp 7/2, C 56 f 19.)
- 1441 utarrenderar Bengt Klasson, dekan i Skara, med tillstånd av biskop Sven och domkapitlet i Skara, A kvarn till Klas Nilsson (sparre) (se Hammarö, Hammarö sn, Kils hd) (RAp 17/4, två brev).
- 1486 får Jöns Jönsson (Liljeörn) A kvarn som räntar 6 såll (å 6 skäppor) mjöl och 1 kärve gös i arvsfiktet efter Amund Bolt (se Hammarö, Hammarö sn, Kils hd) (RAp 21/12).
- 1498 upptas halva A kvarn, som räntar 6 såll (å 6 skäppor) mjöl, i Jöns Ulfssons (Roos) jordebok (C 36 f 32, 50).
- 1510-talet upptas, under Alsters rättardöme, A som räntar 1 fat järn och 1 pund gäddor, i Johan Beses förteckning över gods i Värmland (C 20 f 1v).
- 1514 upptas A, som räntar 4½ hundra järn och 1 pund gäddor i Gunhild Johandotters (Bese) jordebok (C 21 f 10).
- 1540 upptas bland gårdar som räntar till Höjentorp, Eggby sn, Valle hd, Västergötland, kvarnen i A, med landgille om 6:0 pn och 4 skilling, i Skara stifts kyrkliga jordebok (SkJb s 24).
- 1553 har Gunhild Johansdotter (Bese) en gård i A som räntar 7 hundra järn och hel fodring; gården ingår i Värmlands rättardöme (se Vidön, Tingvalla sn) (BiS E 1986).
- 1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok en gård i A med samma ränta som 1553; åkerns utäde är 16 spann, ängen ger 20 lass hö och till gården hör passligt gott mulbete, timmerskog, vedbrand och näverskog, samt ett 'gott' kvarnställe (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

- Backa** 1503 *Backe* (VäSkb s 90) – 10 D, 8 e.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i B till 0:6 pn (VäSkb s 90).
- Björby** 1503 *Biorneby, Biørneby* (VäSkb s 90) – 10 D, 8 e.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i B till 0:11 pn, av vilket 1:0 pn erläggs i Höja och det resterande beloppet om 0:3 pn betalas i pengar (VäSkb s 90).
- Byn** 1540 *Byn* (VrH 1540:5), 1568 *Bybakenn* (VrH 1568:14) – 10 D, 8 e.
 VrH **1 skt**, 1569 **1 sk**, 1572 $\frac{1}{2}$ **sk**; redovisas i Ölme sn, Ölme hd 1540–51.
 1497 Se By, Väse sn.
 1542 räntar Nils i B 6 mark smör istället för fodring (VrH 1542:11).
 1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i B (VrH 1557:1).
- Bäckelid** 1535 *Beckelid* (GHj) – 10 D, 9 f.
 VrH **1 dky** (1569–70 öde); redovisas 1545–51 i Varnums sn, Ölme hd.
 1540 har Skara domkyrka en gård i B, som räntar 1 [pund] smör (SkJb s 5).
 1550-tal upptas i arv och eget-längden en gård i B tillhörande Skara domkyrka (AoE 19:2, odat).
- *Bæghisbol** 1326 *Bæghisbol* (DS 2554).
 1326 ger Torberg Ragvaldsson B i morgongåva till sin hustru Margareta; B uppges ligga inom godset Alstrum (se Alstrum) (DS 2554).
- Döle** 1330 *Döla skogh* (C 56 f 19r, avskr), 1570 *Dööle* (VrH 1570:12) – 11 D, 0 e.
 VrH 1570 **1 skt**.

1330 tillfaller 'Döle skog' Karl Andersson (tinnskura), enligt Gunhild Johansdotters (Bese) förteckning över jordebrev (se Alstrum, även sockenkartan) (C 56 f 19r).

Forsnäs, Norra
och Södra

1503 *Forsnes* (VäSkb s 90) – 10 D, 9 f.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i F till 0:12 pn, av vilket 0:10 pn erläggs i Mosserud som del i en ox; det resterande beloppet om 0:2 pn erläggs i pengar (VäSkb s 90).

Getebol

1568 *Gedebäll* (VrH 1568:14) – 11 D, 0 f-1 f; nu Nyeds sn, Nyeds hd.

VrH 1568 **1 skt.**

Gräsås

1564 *Grässås* (VrH 1564:6 tl) – 10 D, 8 e.

VrH 1570 **1 skt.**

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i G (VrH 1564:6).

Gällserud

1568 *Gärdsönn* (VrH 1568:14), 1570 *Gielezrudh* (VrH 1570:12) – 11 D, 1 h; nu Nyeds sn, Nyeds hd.

VrH 1568 **1 skt**; redovisas 1568–69 i Alsters sn, 1570–72 i Ö Fågelviks sn.

Höja

1503 *Hoge* (VäSkb s 90) – 10 D, 8 e.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i H till 0:10 pn, men Ingemar i H betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Björby (VäSkb s 90).

Killstad

1556 *Kyllestadha* (VrH 1557:1 tl) – 11 D, 0 f.

VrH 1568 **1 skt.**

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i K (VrH 1557:1).

***Kårsengh**

1568 *Kårsengh* (VrH 1568:14).

VrH 1568 **1 kyäng.**

***Lilla Alstrum** Se Alstrum.

Långenä 1572 *Lannghäs* (VrH 1572:2) – 10 D, 8 e.
VrH 1572 **1 skt.**

***Lætturud** 1326 *Lætturud* (DS 2554).
1326 ger Torberg Ragvaldsson L i morgongåva till sin hustru Margareta; L uppges ligga inom godset Alstrum (se Alstrum) (DS 2554).

Mosserud 1503 *Mosseret* (VäSkb s 90) – 10 D, 8 e.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i M till 0:10 pn, men Nils i M betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:20 pn; mellanskillnaden erhålls från Forsnäs (VäSkb s 90).
1550 är Peder i M nämndeman på lagmansting i Tingvalla (Eklund s 49).
1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i M (VrH 1557:1).

Mosstorp 1564 *Mosarudztårp* (VrH 1564:6 tl) – 10 D, 9 e.
VrH 1568 **1 skt**; 1569 öde.
1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i M (VrH 1564:6).

***Mörnebin** 1551 *Mörnebin* (VrH 1551:6).
VrH 1551 (endast) **1 sk.**

Norum 1503 *Nore, Nare* (VäSkb s 90, 97) – 11 D, 1 g; nu i Nyeds sn, Nyeds hd.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i N till 0:12 pn, men Lars i N betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Boberg, Östra Fågelviks sn (VäSkb s 90, 97).

- Nybacka** 1540 *Nybacka* (VrH 1540:5) – 10 D, 9 e.
 VrH **1 skt** (1543 1 kr) 1568 **1 sk**; redovisas 1540–42 samt 1545–51 i Ölme sn, Ölme hd.
 1542 räntar Estrid i N 6 mark smör istället för fodring (VrH 1542:11).
- Prästgården** 1535 *Prestegorden* (GHj), 1540 *Prästegården* (VrH 1540:5), *Stompen i Alstrem* (SkJb s 175) – 10 D, 9 f.
 VrH **1 ky**, prästlandbo; kallas 1570 'Präststommen'.
 1540 (endast) **1 kyäng** (SkJb); jfr *Kårsengh.
 1535 uppges P vara en landbogård (GHj f 445).
 1540 upptas under Väse stoms uppbörd P ('Stommen i Alster'), som räntar 3 hundrade järn och 3 dagsverken; under P ligger en äng som räntar 2 skilling till Alsters kyrkas uppbörd (SkJb s 175).
 1548 tillhör landbogården Väse sockenpräst i Väse gäll (VrH 1548:1).
- Ringsåker** 1540 *Ringsaaker* (VrH 1540:5) – 10 D, 8 e.
 VrH **1 skt** (1543 1 kr); saknas 1551; redovisas 1540–50 i Ölme sn, Ölme hd.
 1542 räntar Gunnar i R 6 mark smör istället för fodring (VrH 1542:11).
- Skål** 1556 *Skåll* (VrH 1557:1 tl) – 10 D, 9 e.
 VrH 1568 **1 skt**.
 1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1557:1).
- Snårstad** 1497 *i Ssnorsstha* (DalsD nr 199) – 10 D, 9 g och 11 D, 0 g.
 VrH **1 sk**.
 1497 se Glumserud, Väse sn, Väse hd.
 1503 uppgår oxskatten i S till 0:10 pn, vilket Anund i S erlägger i form av en ko värd 0:9 pn och det resterande beloppet 0:1 i pengar (VäSkb s 90).
 1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1557:1).

**Snårstads-
torp**1568 *Snorstadetorp* (VrH 1568:15) – 10 D, 9 g.VrH 1568 **1 skt.*****Stommen**

Se Prästgården.

Sunnanå1540 *Suineaa* (VrH 1540:5) – 10 D, 8 e; torpet låg ca 900 m söder om Byn (LSA Gunnerud R1-22:1), där bebyggelseämningar finns (RAÄ 65).VrH **1 skt** (1543 1 kr); redovisas 1540–51 i Ölme sn, Ölme hd.

1542 räntar Olof i S 6 mark smör istället för fodring (VrH 1542:11).

Sätter1562 *Sotter* (FoR), 1564 *Setter* (VrH 1564:6 tl) – 10 D, 9 f; upptas i jb först 1581 (SOV 13 s 8).

1562 äger Lars Matsson (Kafle) S (FoR).

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1564:6).

***Ytreforss**1330 *Ytreforss* (C 56 f 19r, avskr) – jfr möjligen Forsnäs.

1330 tillfaller Y Karl Andersson (tinnskura), enligt Gunhild Johansdotters (Bese) förteckning över jordebrev (se Alstrum) (C 56 f 19r).

Åstorp1568 *Åstorp* (VrH 1568:14) – 10 D, 9 e.VrH 1568 **1 skt.****Öjering**1535 *Øyerengh* (GHj), 1540 *Øierænghn* (VrH 1540:5) – 10 D, 8 e.VrH **1 fr** (1562 Lars Matsson /Kafle/).***Östra Skog**1330 *Östra skog* (C 56 f 19r, avskr).1330 tillfaller **Östra Skog* Karl Andersson (tinnskura), enligt Gunhild Johansdotters (Bese) förteckning över jordebrev (se Alstrum) (C 56 f 19r).

Väse socken

1359 *in parochia Væherad* (DS 6075).

1390 *parochie Wæasherad* (RAp 8/7).

1391 *i Wææheradhe widh kirkiw gardhin* (RAp 17/6).

1392 *i Væshærazsokn* (RAp 24/10).

1441 *i Wæsaæradz sokn* (RAp 25/1).

1540 *Væsaæratz kyrkies* (SkJb s 175).

Omfattning: Socknen kallas 'Väsehärad' i jordeböckerna ännu på 1800-talet; först i 1877 års jordebok kallas socknen 'Väse'; delar av socknen bröts ut vid bildandet av Nyeds socken vid 1500-talets slut (Lagerstedt s 92). 1540-talets sockengränser i norra delen av Väse socken är därför oklara (se sockenkartan).

Kyrkan: Den nuvarande kyrkan byggdes på 1760-talet. Föregångaren uppges 1692 vara en stor stenkyrka (Lhb) som kan ha innehållit medeltida murverk. Enligt Fernow syntes grunden till en träkyrka "litet nordväst" från den. Inga spår har dock iakttagits, och uppgiften motsägs av två medeltida notiser om en kvarn invid kyrkogården (se nedan).

Kyrkan har en rikt ornerad sandstensfunt från slutet av 1100-talet. Enligt uppgift ska den dock ha skänkts till kyrkan först på 1600-talet, och den kan därför komma från en annan kyrka. (Tham 1982; Bonnier 2006 s 25; Fernow s 228; Hallbäck s 20–26.)

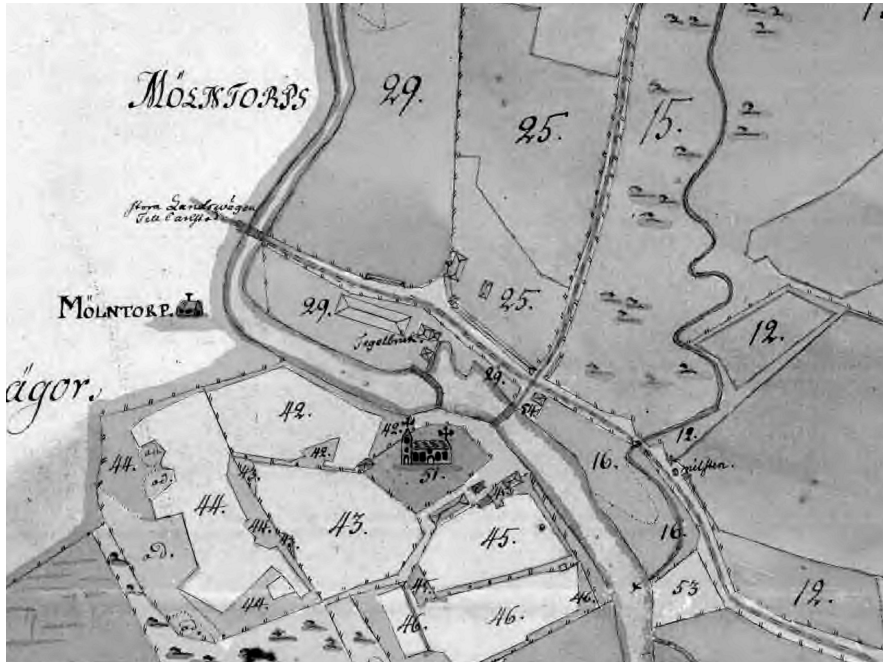
Kvarn: En inte namngiven kvarn i ån Glumman vid Väse kyrkogård (se kartan) omtalas i källorna:

1391 upplåter Varnhems kloster genom abboten Lars klostrets del i en kvarnström vid kyrkogården i Väse sn till Agmund Hatt under hans livstid; därefter ska kvarnströmmen och eventuella byggnader som han uppfört där återgå till klostret (RAp 17/6).

1426 säljer Varnhems kloster en kvarnström vid Väse kyrkogård till Nils Tykesson (Välingeätten) för en gill oxe (VFT II:2, 8–9 s 145).

Runstenar: Vr 2 i Rör (SR Band 14:2 s 56–61).

Ån Glumman vid Väse kyrka



Kartan (utsnitt) visar ån Glumman vid Väse kyrka. Strax norr om kyrkan och kyrkogården finns ett fall, se dammkonstruktionen på kartan mellan det dåvarande tegelbruket och kyrkan (LSA Prästgården R86-65:4, år 1773).

*Väsehärads hamn

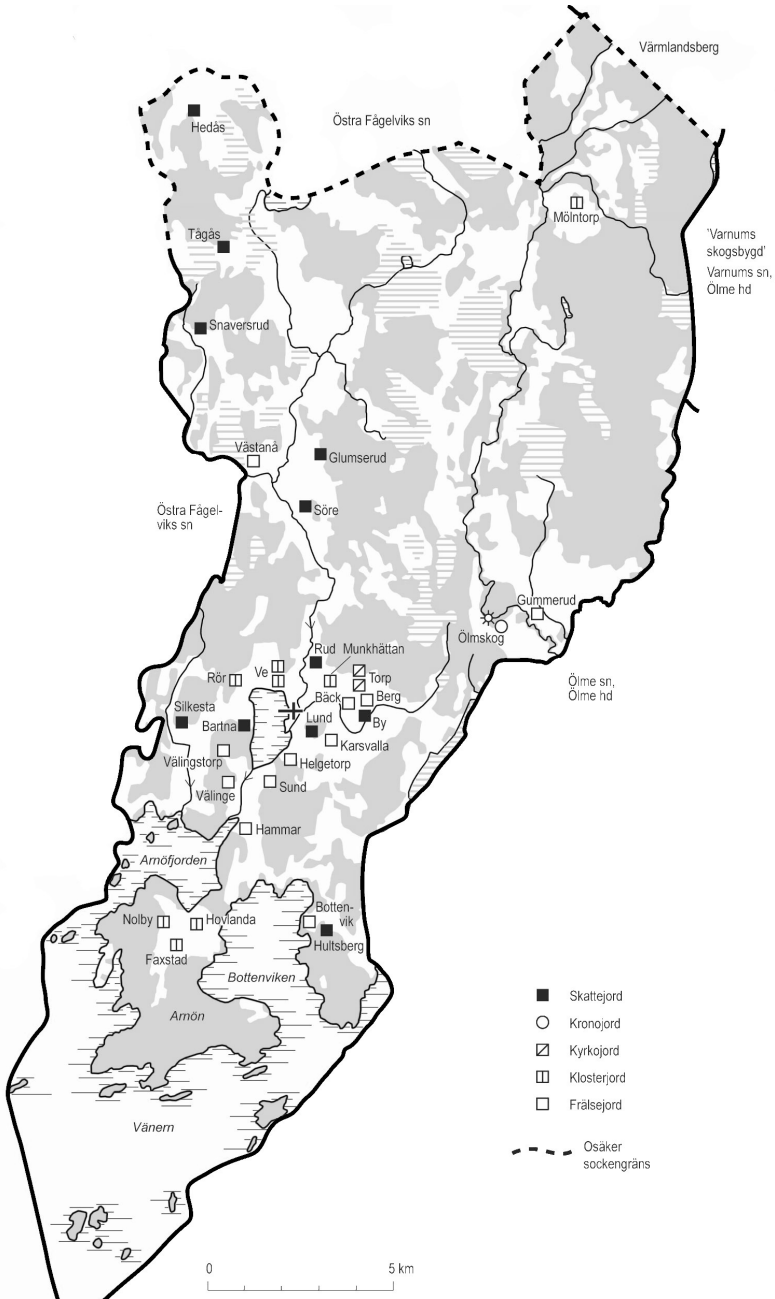
1532 ger Gustav I borgarna i Lidköping rätt till fri handel med sina egna skepp i (endast) tre hamnar, nämligen *Wäseherradzhamn, *Ölmehärads hamn, Ölme sn, Ölme hd, och *Wernam, Varnums sn, Ölme hd (GR 8 s 33, PRFSS II s 122).

Antal jordeboksenheter Vrh 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	kr	ky	kl	klt	aoe	fr	frt
Bartna	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Berg	—	—	—	1 (0)	—	—	—	0 (1)	—
Bottenvik	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
By	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Bäck	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Drögsforsen	—	—	—	—	—	—	—	—	0 (1)
Ekholmen	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Faxstad	—	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—
Glumserud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Gummerud	—	—	—	—	—	—	0 (1)	1 (0)	—
Hammar	—	—	—	—	—	—	—	1 (0)	—
Hedås	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Helgetorp	—	—	—	—	—	—	—	1 (0)	0 (1)
Hovlanda	—	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—
Hovlandstorp	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—	—
Hultsberg	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Karsvalla	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Klockaregården	—	—	—	0 (1)	—	—	—	—	—
Laggaregården	—	—	—	—	2 (2)	—	—	—	—
Lund	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Munkhättan	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—	—
Mölnortorp	—	—	—	—	1 (0)	—	—	—	—
Nolby	—	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—
Rud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Rör	—	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—
Sandnäs	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—	—
Silkesta	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Skogsberg	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Snaversrud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
*Stommen	—	—	—	1 (0)	—	—	—	—	—
Sund	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Sätång	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Söre	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Torp	—	—	—	2 (0)	—	—	—	—	—
Tågås	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Uppsala	—	—	—	—	—	—	—	—	0 (1)
Ve	—	—	—	—	2 (2)	—	—	—	—
Välinge	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Välingstorp	—	—	—	—	—	—	—	1 (0)	0 (1)
Västanå	—	—	—	—	—	—	—	1 (0)	0 (1)
Ölmskog	0 (1)	—	1 (0)	—	—	—	—	—	—
Summa	11(12)	0 (3)	1 (0)	4 (1)	9 (8)	0 (3)	0 (1)	10(6)	0 (5)

Dessutom redovisar längderna **0(1) aoe** i *Gubbåszenn, **0(1) ½ kl** i Mölnortorp, **0(1) skäng** i Rör, **0(1) skäng** i Silkesta och **1(0) kyäng** i Silkesta, **0(1) ½ ky** i Torp, **0(1) skkvarn** i Ölmskog och **1(0) krkvarn** i Ölmskog.

Väse socken



Väse socken omkring 1550.

Arnön

- 1268 *in Arnhø* (DS 530), *Actum in Arnhø* (DS 531), 1276 *duas mansions in Arnhø* (DS 614, or), 1330 *curiam (...) Aarnø dictam* (DS 2805), 1441 *uppa Arnøna* (RAp 25/1) – 10 D, 6 g–h.
- 1268 skänker Värmlands lagman Höld och hans hustru Margareta 'allt de äger i A' (sannolikt Faxstad och Nolby) till Riseberga kloster (se Sommersta, Visnums sn, Visnums hd) (DS 530).
Donationen bekräftas fyra dagar senare i deras testamente (se Sommersta, Visnums sn, Visnums hd) (DS 531, DS 531a).
- 1276 uppges i ärkebiskop Folkes vidimation att lagman Höld testamenterat två gårdar (*mansions*) i A till Riseberga kloster (se Sommersta, Vinums sn, Visnums hd) (DS 614, or) – de icke namngivna gårdarna är sannolikt Faxstad och Nolby, se år 1441 nedan.
- 1330 ger Knut Jonsson (Aspenäsätten) sin (halv)bror Gustav Tunesson (Vingätten) fullmakt att å kungens vägnar döma i en tvist rörande en ö nära gården (*curia*) A, vilken tillhör Riseberga kloster (DS 2805); – avser möjligen Sällaren, Östra Fågelviks sn, som ägs av klostret 1568–69 (VrH) och ligger strax norr om Arnön.
- 1441 tilldömer Björn Nilsson (Vinge), lagman i Värmland, godsens Faxstad och Nolby på Arnön till Riseberga kloster, enligt vittnesmål från Lasse Björnsson och Ivar i Sörby, Varnums sn, Ölme hd (RAp 25/1).

Bartna

- 1497 *i Barkna* (DalsD nr 199), 1548 *i Barna* (GR 19 s 126) – 10 D, 7 h.
- VrH **1 sk.**
- 1497 är Torbjörn i B faste (DalsD nr 199).
- 1503 uppgår oxskatten i B till 0:10 pn (VäSkb s 91).
- 1548 tvistar Johan Töresson i B och Björn i Tye, Hammarö sn, Kils hd, om äganderätten till B; Johan Töresson har uppvisat brev på att hans far Töre tidigare har köpt gården B och Erik Rolfsson, fogde i Värmland, uppmanas nu därför att rannsaka äganderätten till B (GR 19 s 126).

1550 tilldöms på lagmansting i Tingvalla Johan Töresson i B äganderätten till B; Johan visade upp ett köpebrev för B och Per i Hammar, denna sn, Olof i Bäck, denna sn, och Jon Månsson i Gässlösa, Ölme sn, vittnade och 'svuro på boken' att då Nils Olofsson (Vinge) var lagman (1497–1520)¹ skrevs det första jordebrevet för gården B. Brevet förstördes sedan i en brand och Nils Olofsson utfärdade ett nytt köpebrev, identiskt med det första, vilket då hade godkänts med en häradsnämnd på den kyrkogård där allmogen varit församlad. (Eklund s 49 f.)

Berg

1535 *Bergh* (GHj) – 10 D, 7 i.

VrH **1 ky**, 1542 **1 fr** (1562 Margareta Nilsdotter /Vinge/).

Bottenvik,

Södra

1450/54 (omkring) *Botnawik*, *Bothnawik* (RApp odat nr 53, avskr, SDHK 26405), 1535 *Botteneuik* (GHj) – 10 D, 6 h.

VrH **1 fr** (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/).

1450/54 (omkring) pantsätter Erik Larsson (Aspenäsätten) B till sin svåger Einar Fluga från Norge (se Hovlanda) (RApp odat nr 53, SDHK 26405).

By

1497 *i Byy* (?DalsD nr 199), 1503 *Byn* (VäSkb s 90) – 10 D, 7 i; gården låg i södra delen av Berg (LSA Berg R86-6:1, år 1771).

VrH **1 sk**.

1497 är Henrik i By faste (?DalsD nr 199); kan även avse Byn, Alsters sn.

1503 uppgår oxskatten i By till 0:10 pn, men Lasse Trolle betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Lund (VäSkb s 90).

¹ Nils Olofsson (Vinge) dog 1529, möjligen var han lagman fram till sin död (ALD s 197).

- Bäck** 1535 *Bek* (GHj), 1540 *Bækh* (VrH 1540:5) – 10 D, 7 h.
 VrH **1 fr** (1562 Margareta Nilsdotter /Vinge/).
 1550 vittnar Olof i B på landsting i Tingvalla (se Bartna) (Eklund s 50).
- Drögsforsen** 1570 *Drögzfärsz* (VrH 1570:12) – 10 D, 8 h.
 VrH 1570 **1 frt** (1562 Margareta Nilsdotter /Vinge/).
- Ekeholmen** 1568 *Ekeholmenn* (VrH 1568:14) – 10 D, 7 g.
 VrH 1568 **1 skt**; redovisas 1568–69 i Alsters sn.
- Faxstad** 1441 *Faxstadha* (RAp 25/1) – 10 D, 6 g.
 VrH **1 rikl**.
 1268 och 1276 se Arnön.
 1441 tilldömer Björn Nilsson (Vinge), lagman i Värmland, F till Riseberga kloster (se Arnön) (RAp 25/1).
 1552 upptas en gård i F som Riseberga kloster-landbo, vilken nu tillhör Spånga rättardöme (se Spånga, Östra Fågelviks sn) (NMU 1 s 167, NäH 1552:5).
- Glumserud** 1415 *Glomsrudh* (GlgAp 15/8, avskr, NoB 1922 s 94), 1430 *Glomzrudh* (GlgA 1/11, avskr, NoB 1922 s 96), 1437 *i Glomzrudom* (DalsD nr 109) – 10 D, 9 h.
 VrH **1 sk**, 1570 **1 skt**, 1572 **1 sk**; upptas 1540–51 i Ö Fågelviks sn.
 1415 kommer Andor i G och hans son Håkan i samband med ett jordbyte överens med styvsonen Olof i Söre, denna sn, att inte göra anspråk på varandras fasta eller lösa egendom; Olof ska under sin livstid ha rätt att mala spannmål i Andors kvarn (GlgAp 15/8, NoB 1922 s 94).
 1430 byter Håkan Andorsson i G bort jord i Romstad, Östra Fågelviks sn, till Nils Tykesson (Välingeätten), lagman i Värmland (se Romstad, Östra Fågelviks sn) (GlgA 1/11, NoB 1922 s 96).

1437 vittnar Håkan i G i samband med ett morgongåvebrev (DalsD nr 109).

1497 säljer Kristina i Snårstad, Alsters sn, Kils hd, och hennes söner Gunnar och Anders Sigurdssöner gården G till Sune Jonsson för 9 fat järn (DalsD nr 199).

1503 uppgår oxskatten i G till 0:14 pn, av vilket 0:12 pn erläggs i Söre som del i en oxe och det resterande beloppet 0:2 erläggs i pengar (VäSkb s 90).

***Gubbåszenn** 1570 *Gubbåszenn* (VrH 1570:12).

VrH 1570 **1 aoe**.

Gummerud 1535 *Gunnerudh* (GHj) – 10 D, 8 i.

VrH **1 fr**, 1546 **1 aoe**; saknas 1568–69.

1550-tal uppges i arv och eget-längden gården G tillhöra drottning Margaretas gods (AoE 19:2, odat).

Hammar 1268 *Hammar* (DS 530), 1325 *curia mea Hammar* (DS 2506), 1427 i *Hammar* (Rääfs Dipl II 18/10, avskr) – 10 D, 7 h.

VrH 1540–51 **1 fr**.

Hammar är 1499 sätesgård för Nils Olofsson (Vinge), lagman i Värmland (RAp 12/5, EngbApp 26/3).

1177 (omkring) se Kung Sverres resa s 65.

1268 skänker Värmlands lagman Höld och hans hustru Margareta bland annat H till Riseberga kloster (se Sommersta, Visnums sn, Visnums hd) (DS 530).

Donationen till klostret bekräftas i deras testament, utfärdat några dagar senare, utan att gårdarna namnges (DS 531, DS 531a).

1325 pantsätter Håkan Jonsson (Läma) sin gård (*curia*) H till Riseberga kloster för det han är skyldig klostret: 60 mark pn till en nunnas underhåll och 20 mark pn för en bonad han köpt (DS 2506).

- 1427 skiftar väpnaren Arne Siggeson och Björn Nilsson (Vinge) arvet efter Arnes hustru, som också är Björn Nilssons mor; i arvskiftet får Björn Nilsson en tredjedel av godset H och Arne Siggeson får Helgetorp, denna sn, Strand, ?Varnums sn, Ölme hd, och Ugglebol, Ölme sn, Ölme hd. Efter Arne Siggesons död tillfaller en tredjedel i gårdarna Helgetorp, Strand och Ugglebol Björn Nilsson och två tredjedelar av dessa gårdar tillfaller Arne Siggesons arvingar. Arne ska så länge han lever inneha Björns fädernegårdar Åmberg, Sunne sn, Fryksdals hd, och Torp, ?Botilsäters sn, Näs hd, och Björn ska ge Arne uppehälle med logi och föda samt en 'plit' och en häst så länge Arne lever. I gengäld får Björn Nilsson ytterligare två tredjedelar av H utöver den tredjedel som han ärvt efter sin mor (Rääfs Dipl II 18/10).
- 1498 stämmer Svante Nilsson (Natt och Dag) Nils Olofsson (Vinge), lagman i Värmland, att vid midfastotid (25/3) följande år närvara vid landstinget i Skara och inför Svante och riksrådet stå till svars angående den gård (Hammar, namnges ej) som Nils Olofsson innehar, vilken Riseberga kloster gör anspråk på (RApp 11/3, NMU I nr 271).
- 1499 stämmer kung Hans Nils Olofsson (Vinge) att infinna sig på Lagberget i Tingvalla och stå till svars inför Erik Trolle, lagman i Närke, och Jens Falster, fogde på Örebro slott, angående den gård (Hammar, namnges ej) som 'du nu bor i', vilken Riseberga kloster gör anspråk på (RApp 17/1, NMU I nr 272).
- 1499 uppmanar kung Hans Erik Trolle, lagman i Närke, att instämma Nils Olofsson (Vinge) (angående Hammar) och Johan Bese (angående Karsvalla, denna sn) till nästa lagmansting i Närke för att de där ska stå till svars för de två gårdar (ej namngivna, men avser Hammar och Karsvalla) som de frånhänt Riseberga kloster (RApp 7/6, NMU I nr 273).

1500 förbjuder ärkebiskop Jakob Ulfsson, Erik Trolle, Sten Turesson (Bielke), Jens Falster, fogde på Örebro slott, Kristiern Bagge, fogde på Stockholms slott, och andra, Nils Olofsson (Vinge) och Johan Bese att uppbära landgille från gårdarna H respektive Karsvalla tills de uppvisar brev som bevisar deras innehav; och eftersom de upprepade gånger hade kallats till ting men ej hörsammat detta dömdes målet vid Distingen i Uppsala (RApp 15/2, NMU 1 nr 274).

1501 kallar kung Hans återigen Nils Olofsson (Vinge) att inför riksrådet i Örebro redogöra för sitt innehav av H, som Riseberga kloster gör anspråk på (RApp 11/3, NMU 1 nr 275).

1550 är Peder i H nämndeman på lagmansting i Tingvalla; han vittnar också i samband med en jordtvist på samma ting (se Bartna) (Eklund s 49).

Hedås

1497 *Hedhassa* (DalsD nr 199), 1503 *Hedas* (VäSkb s 90), 1540 *Hedåss* (VrH 1540:5) – 11 D, 1 h; nu i Nyeds sn, Nyeds hd.

VrH **1 sk**; redovisas omväxlande i Väse sn, Alsters sn och Ö fågelviks sn.

1497 är Nils i H faste när gården Glumserud säljs (DalsD nr 199).

1503 uppgår oxskatten i H till 0:12 pn (VäSkb s 90).

Helgetorp

1390 *Helghathorp* (RAp 8/7), 1427 *Helgha torp* (Räafs Dipl II 18/10, avskr) – 10 D, 7 h.

VrH **1 fr**, 1568 **1 frt** (1569 1 fr).

1390 lägger biskop Rudolf och domkapitlet i Skara landbohemmanet H under domprosteriet (se Sund) (RAp 8/7, SDHK 13748).

1392 byter Agmund Hatt till sig H från domprost Brynolf Karlsson i Skara (se Sund) (RAp 24/10).

1427 tillfaller H Arne Siggesson att inneha så länge han lever; efter hans död tillfaller en tredjedel av H Björn Nilsson (Vinge) och två tredjedelar Arne Siggessons arvingar (se Hammar) (Räafs Dipl II 18/10).

Hovlanda

1281 *Hohhalundum* (DS 719), 1450/54 (omkring) *Hoflandha*, *Hofflandha* (RApp odat nr 53, avskr, SDHK 26405) – 10 D, 6 h.

VrH **1 rikl.**

1281 skänker Birger Håkansson (hjørthorn över schackrutad balk) och hans hustru Ingeborg Tunedotter (Håkan Tunesons ätt) all lös och fast egendom de äger i H, med undantag av en gård (där), till Riseberga kloster för sin syndaförlåtelse och för att lösa alla eventuella skulder till Riseberga kloster, där de också väljer sin gravplats (DS 719).

1450/54 (omkring) pantsätter Erik Larsson (Aspenäsätten) gårdarna H och Bottenvik till sin svåger Einar Fluga från Norge; därefter pantsätter (överlåter sannolikt panten) Einar Fluga gårdarna till Erik Sämundsson (Skanke) (RApp odat nr 53, SDHK 26405).

1477 får Jöns Knutsson (Tre rosor) av borgmästaren Peder Hermansson i Skara på abbedissan Kristinas och Riseberga klostres vägnar, betalning för gården H, som hans hustrus avlidne far Erik Sämundsson (Skanke) fick i pant av Lars Ulfssons arvingar (RAp ud, SDHK 30174, NMU 1 nr 256).

1552 upptas en gård i H som Riseberga kloster-landbo, vilken nu tillhör Spånga rättardöme (se Spånga, Östra Fågelviks sn) (NMU 1 s 167, NäH 1552:5).

Hovlandatorp,

nu Lindarna 1568 *Lille Häfflande* (VrH 1568:14) – 10 D, 6 h; avser nuvarande Lindarna (HdEK).

VrH 1568 **1 rikl.**

Hultsberg

1503 *Holth* (VäSkb s 90) – 10 D, 6 h.

VrH **1 sk**, 1570 **1 skt**, 1572 **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i H till 1:0 pn (VäSkb s 90).

Karsvalla

1268 *Kalfsval* (DS 530), 1510-talet *Kalxwalla* (C 20 f 2), 1514 *Karswall* (C 21 f 10) – 10 D, 7 h.

VrH **1 fr** (1562 Karin Jöransdotter /Gyllenstierna/).

1268 skänker Värmlands lagman Höld och hans hustru Margareta bland annat K till Riseberga kloster (se Sommersta, Visnums sn, Visnums hd) (DS 530).

Donationen till klostret bekräftas i deras testamente, utfärdat några dagar senare, utan att gårdarna då namnges (DS 531, DS 531a).

1499 Se Hammar.

1500 Se Hammar.

1510-talet upptas K, som räntar 4 hundra järn och 1 pund gäddor, i förteckningen över Johan Beses gods i Värmland; gården ingår i Alsters rättardöme (C 20 f 2).

1514 upptas K, som räntar 4 hundra järn och 1 pund gäddor, i Gunhild Johansdotters (Bese) jordebok (C 21 f 10).

1553 har Gunhild Johansdotter en gård i K som räntar 5 hundra järn och hel fodring; gården ingår i Värmlands rättardöme (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok en gård i K med samma ränta som tidigare; åkerns utäde är 24 spann, ängen ger 40 lass hö och till gården hör gott mulbete, god timmerskog och god vedbrand (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

**Klockare-
gården**

1568 *Klåkare Gården* (VrH 1568:14) – 10 D, 7 h.

VrH 1568 **1 kr**, 1569 **1 ky**.

Krösåsen

Se Vålingstorp.

**Laggare-
gården**

1568 *Laggareboll, Laggarebodh* (VrH 1568:14) – 10 D, 8 h.

VrH 1568 **2 varkl** (1571 1 varkl).

Lindarna

Se Hovlandatorp.

Lund

1503 *Lwnd* (VäSkb s 90) – 10 D, 7 h.

VrH **1 sk**, 1570 **1 skt**, 1572 **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i L till 1:0 pn, av vilket 0:6 pn erläggs som del i en ox i By, och 0:2 betalas i pengar (VäSkb s 90).

1550 är Björn i L nämndeman på lagmansting i Tingvalla (Eklund s 49).

Munkhättan

1550-tal *Munkebergett* (?AoE 19:2, odat), 1564 *Munkehettan* (VrH 1564:6 tl) – 10 D, 7 h; torpet låg ca 900 m nordost om Väse kyrka (HdEK).

VrH 1568 **1 varkl**.

1550-tal upptas i arv och eget-längden en gård i ?M (*Munkebergett*) tillhörande Varnhems kloster (AoE 19:2, odat).

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i M (VrH 1564:6 tl).

Mölnatorp

1535 *Möllnnetørph* (GHj), 1540 *Mølnetorph* (VrH 1540:5) – 11 D, 0 j.

VrH **1 varkl**, 1572 $\frac{1}{2}$ **varkl**; kallas på 1550-talet 'Mölnbacka'.

Nolby

1441 *Norby* (RAp 25/1) – 10 D, 6 g.

VrH **1 rikl**.

1268 och 1276 se Arnön.

1441 tilldömer Björn Nilsson (Vinge), lagman i Värmland, N till Riseberga kloster (se Arnön) (RAp 25/1).

1552 upptas en gård i N som Riseberga kloster-landbo, vilken nu tillhör Spånga rättardöme (se Spånga, Östra Fågelviks sn) (NMU 1 s 167, NäH 1552:5).

- Rud** 1503 *Rud* (VäSkb s 90) – 10 D, 8 h.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i R till 0:7 pn (VäSkb s 90).
- Rör** 1429 *Røør* (UUBp 12/3) – 10 D, 8 h.
VrH **1 varkl.**
1568 **1 kyäng**, 1572 **1 skäng**; namngiven endast 1570.
1429 och 1434 är Håkan i R faste i Tingvalla (UUBp 12/3, RAp 24/5).
1437 vittnar Håkan i R i samband med ett morgongåvebrev (DalsD nr 109).
1440 är Håkan i R faste (RAp 19/1).
1550-tal upptas i arv och eget-längden en äng utan namn tillhörande kyrkan (AoE 19:2, odat; jfr VrH).
- Sandnäs** 1568 *Sännäs* (VrH 1568:14) – 10 D, 6 h.
VrH 1568 **1 riklt.**
- Silkesta** 1323 *de Solskaestadum* (?DS 2387), 1497 i *Ssilkestha* (DalsD nr 199) – 10 D, 7 g.
VrH **1 sk.**
1571 **1 skäng.**
1540 (endast) **1 kyäng** (SkJb).
Till ?Silkesta skriver sig 1323 frälsemannen Lars (okänt sigill) och hans hustru Sigrid (DS 2387).
1497 är Nils i S faste (DalsD nr 199).
1503 uppgår oxskatten i S till 0:12 pn (VäSkb s 91).
1540 har Väse kyrka en äng i S som räntar 4 skilling (SkJb s 175).
- Skogsberg** 1571 *Schogzbergh* (VrH 1571:8) – 10 D, 9 h och 11 D, 0 h.
VrH 1571 **1 skt.**

- Snaversrud** 1503 *Snawersret* (VäSkb s 90) – 10 D, 9 h.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i S till 0:11 pn (VäSkb s 90).
- *Stommen** 1540 *Väsaheratz stomps* (SkJb s 175).
 VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJb).
 1540 upptas under 'Väse stoms' uppbörd Prästgården ('Stommen') i Alsters sn, *Stommen i Östra Fågelvik samt landbogårdar i Berg och Vång, båda Östra Fågelviks sn, Torp, Väse sn, och Asphyttan, Färnebo sn (SkJb s 175).
- Sund** 1270-tal *curiam Swnd* (?DS 900), 1390 *Swnd* (RAp 8/7, SDHK 13748) – 10 D, 7 h.
 VrH **1 fr** (1562 Anna Salomonsdotter /Ram/).
 1270-tal upprättar Cecilia, dotter till jarlen Knut och änka efter Filip Birgersson (Aspenäsätten), sitt testamente; hennes gård (*curia*) ?S ska efter hennes död säljas och pengarna ska fördelas lika på alla konvent norr om Tiveden (DS 900) – kan även avse Sund, Arvika sn, Jösse hd, eller Sunne, Sunne sn, Fryksdals hd.
 1334 Se Lund, Östra Fågelviks sn.
 1390 lägger biskop Rudolf och domkapitlet i Skara S med landbohemmanet Helgetorp samt gods i Västergötland under domprosteriet (RAp 8/7, SDHK 13748).
 1392 byter Agmund Hatt, med samtycke av sin mor Kristina Anundsdotter (Hatt) och sin 'sysling' Magnus Loghasson (schackrutad balk), till sig S och Helgetorp från domprosten Brynolf Karlsson i Skara mot gårdar i Västergötland, några som hans mor hade ägt och några som hans nu avlidne svärfar Ingemar Ragvaldsson hade ägt (för släktförhållanden se släkttabellen s 70) (RAp 24/10).
 1431 se Sunne, Sunne sn, Fryksdals hd.

- 1456 genomför Ebbe Bengtsson (Färila), gift med Cecilia Magnusdotter, Nils Halvidsson (Djulforsätten), gift med Ingrid Magnusdotter, och Anders Ragvaldsson (Stubbe av Valsta), gift med Birgitta Magnusdotter, på sina hustrurs vägnar ett syskonskifte mellan systrarna och deras bror Nils Magnusson (Yxtaätten) efter deras far Magnus Nilsson och deras morfar Olof Håkansson; Nils Magnusson får bland annat morfaderns gods i Värmland, nämligen hela S, halva Kappstad, Östra Fågelviks sn, och halva Vång, Östra Fågelviks sn (E 5150 nr 19, se även DMS 2:5 s 137).
- 1462 köper Erik Nipertz gården S samt gårdarna Kappstad och Vång (kallas Norregården) från Nils Magnusson (E 2867, samt DGA Sture 1:2k f 99v, reg; i E 2867 uppges endast gården Kappstad).

Såtång

- 1430 *Sadhatangan* (GlgAp 1/11, Lignell s 116 f) – 10 D, 9 h.
VrH 1568 **1 skt.**
- 1430 byter Nils Tykesson (Välingeätten), lagman i Värmland, bort S till Håkan Andorsson i Glumserud mot jord i Romstad, Östra Fågelviks sn (GlgAp 1/11, Lignell s 116 f).
- 1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1564:6 tl).

Söre

- 1415 *Sudherrudh* (GlgAp 15/8, avskr, NoB 1922 s 94), 1503 *Sodre Rodh, Sodreret* (VäSkb s 90, 97) – 10 D, 8 h.
VrH **1 sk.**
- 1415 omnämns Olof i S (se Glumserud) (GlgAp 15/8, avskr, NoB 1922 s 94).
- 1503 uppgår oxskatten i S till 0:11 pn, men Mogens i S betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 0:23 pn; mellanskillnaden erhålls från Glumserud (VäSkb s 90, 97).

Torp

- 1281 *de Thorpe* (?DS 719), 1540 *Torp* (SkJb s 175) – 10 D, 8 h.
VrH **2 ky**; prästlandbor (SkJb), 1542 **1 ky**, 1572 **½ ky**.
- 1281 är Erik i ?T vittne (DS 719) – osäker lokalisering, jordtransaktionen avser jord i Hovlanda, denna sn).

1441 är Peder i ?T nämndeman (RAp 25/1).

1540 upptas under Väse stom, två landbogar i T, varav den ena räntar 2½ hundra järn och 3 dagsverken och den andra räntar 2 hundra järn och 3 dagsverken (SkJb s 175).

1548 tillhör landbogar i T Väse sockenpräst i Väse gäll (VrH 1548:1).

Tågås

1503 *Togasse* (VäSkb s 90) – 11 D, 0 h.

VrH **1 sk** (1571 1 skt); upptas 1543–51 i Ö Fågelviks sn.

1503 uppgår oxskatten i T till 0:12 pn, av vilket 0:3 pn betalas i Kappstad, Östra Fågelviks sn, som del i en oxe; det resterande beloppet 0:9 betalas i pengar (VäSkb s 90).

Uppsala

1570 *Opsala* (VrH 1570:12) – 10 D, 8 h.

VrH 1570 **1 frt** (1562 Margareta Nilsson /Vinge/).

Ve, Östra och Västra

1497 *i Wee* (DalsD nr 199) – 10 D, 8 h.

VrH **2 varkl.**

1497 är Jon i Ve faste (DalsD nr 199).

Välänge¹

1359 *in Vælinge* (DS 6075), 1535 *Vellingh* (GHj) – 10 D, 7 h.

VrH **1 fr** (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/).

1359 se Västanå.

Välینگstorp, nu Krösåsen

1535 *Velingstorph* (GHj), 1540 *Vellingstorph* (VrH 1540:5) – 10 D, 7 h; torpet låg på platsen för nuvarande Krösåsen (HdEK).

VrH **1 fr**, 1568 **1 frt** (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/).

¹ Uppgifterna om Välänge i AH s 340 avser inte Välänge, Väse sn, utan Vellinge, Vartofta hd, Västergötaland.

- Västanå** 1359 *Væstanaa* (DS 6075), 1535 *Vesterå* (GHj) – 10 D, 9 h.
 VrH **1 fr**, 1568 **1 frt** (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/).
 1359 säljer abbedissan Elena Gisledotter Riseberga klostrets gård V till Magnus i Välinge, med undantag av en fjärdedel av gården som kyrkan i Väse sn äger (DS 6075).
- *Öebotten** 1562 *Öebottn* (FoR).
 1562 äger Gustav Johansson (Tre rosor) Ö (FoR 1562).
- *Öiesborhytta** Se *Öieshytta.
- *Öieshytta** 1467 *Öieshytta* (B 16 f 183v, avskr). – Lokalisering okänd; uppges i brevet ligga i *Vese heret*, vilket troligen avser Väse sn; kan möjligen avse Yngshyttan, Färnebo sn, Värmlandsberg (Nilsson 1997 s 136).
 1467 säljer Lars Snakenborg en hyttedel i Ö och en hyttedel i *Öiersborhytta till Svarte Ture Jönsson (B 16 f 183v nr 137).
- Ölmskog** 1441 i *Ylmeskogh* (RAp 25/1), 1503 *Olmeskoge* (VäSkb s 90), 1550-tal (omkr) *Ölsta Qvarn* (?Rött nr 299) – 10 D, 8 i.
 VrH **1 kr**, 1570 **1 skt**, 1572 **1 sk**; upptas 1545–51 i Ölme sn, Ölme hd.
 1542 **1 krkvarn**, 1568 **1 skkvarn**; upptas 1545–51 i Ölme sn, Ölme hd.
 1441 är Nils i Ö nämndeman på landstinget i Tingvalla (RAp 25/1).
 1503 uppgår oxskatten i Ö till 1:0 pn (VäSkb s 90).
 1550-talet (omkr) har Abraham Erikssons (Leijonhufvud, död 1556) ?Ö kvarn som räntar 6 tunnor mjöl och 1 kärve gös (se Lökstad, Södra Råda sn, Visnums hd) (Rött nr 299).
 1558 innehar kronan Ölmskogs kvarn med ett par stenar (AL 3 s 243).

Östra Fågelviks socken

1400 *i Fuglawik sokn* (RAp 29/3).

1405 *i Foghilwika sokn* (RAp 23/3).

1503 *Fwgitwig, Folwig soken* (VäSkb s 90).

Omfattning: Tillägget Östra tillkom 1885 för att skilja socknen från (Västra) Fågelviks socken i Nordmarks härad; delar av socknen utbröts vid bildandet av Nyeds socken vid 1500-talets slut (Lagerstedt s 92). 1540-talets sockengränser i norra delen av Östra Fågelviks socken är därför oklara (se sockenkartan).

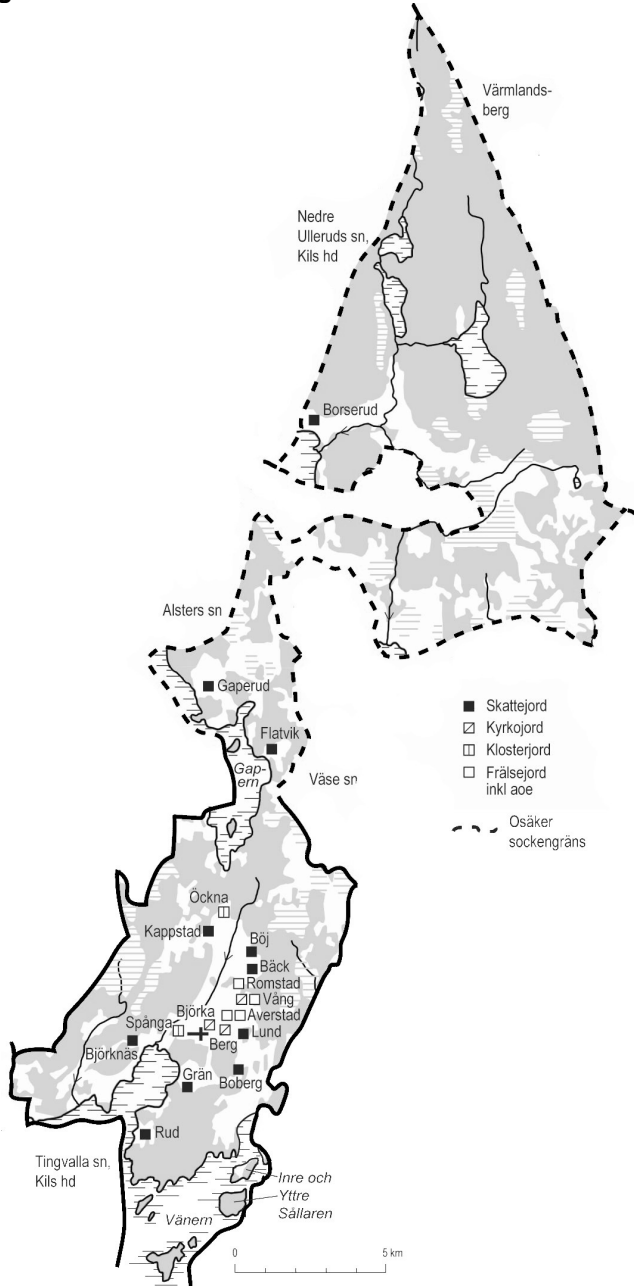
Kyrkan: Den nuvarande kyrkan byggdes på 1710-talet sedan en föregångare på samma plats, invigd 1691, brunnit ned. Den medeltida kyrkan låg 500 m västerut på Björkas mark (RAÄ 8). Vid arkeologiska utgrävningar av den äldre kyrkplatsen 1970–71 konstaterades att kyrkan var byggd av gråsten med ovanligt tjocka murar och romansk planform. Långhuset hade yttermått 10 x 8 m medan koret var 4 m långt och 6 m brett. Koret hade en absid, troligen sekundärt tillkommen. Triumfbågen var bara 1,2 m bred. I koret påträffades två mynt som daterats till 1200–1216 respektive 1300-talets slut. Kyrkans form är nu utmärkt med stenplattor.

Inga medeltida inventarier har bevarats. (Nisbeth 1974; Klackenborg 1992 s 232; RAÄ 8.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyt	kl	klt	fr	frt
Averstad	—	—	—	—	—	—	—	2 (2)	—
Berg	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—	—
Björka	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—	—
Björknäs	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Boberg	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Borsrud	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Busterud	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Bäck	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Bøj	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Flatvik	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Gaperud	0 (1)	—	1 (0)	—	—	—	—	—	—
Grån	0 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Kappstad	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Lund	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Rud	1 (1)	—	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Rörsvik	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—	—
*Skomakaretarp	—	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—
Spånga	—	—	—	—	—	1 (1)	—	—	—
Stavnäs	—	0 (1)	—	—	—	—	—	—	—
*Stommen	—	—	—	1 (0)	—	—	—	—	—
Sundstorp	—	—	—	—	—	—	—	—	0 (1)
Sällaren	—	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—
Vång	—	—	—	1 (1)	—	—	—	1 (1)	—
Vångstorp	—	—	—	—	0 (1)	—	—	—	—
Öckna	—	—	—	—	—	0 (1)	—	1 (0)	—
Summa	9 (11)	0 (3)	1 (0)	4 (3)	0 (2)	1 (2)	0 (2)	4 (3)	0 (1)

Östra Fågelviks socken



Östra Fågelviks socken omkring 1550. Sockengränsen i norr utgår från förhållandena i landskapshandlingarna vid 1500-talets slut.

Averstad

1510-talet *Affwerstade* (C 20 f 2) – 10 D, 8 g.

VrH **2 fr** (1562 Måns Svensson /Somme/).

1510-talet upptas, i förteckningen över Johan Beses gods i Värmland, två gårdar i A, som vardera räntar 1 fat järn och 2 pund gäddor; gårdarna ingår i Alsters rättardöme (C 20 f 2).

1514 upptas A (troligen två gårdar), som räntar 5 hundra järn och 2 pund gäddor, i Gunhild Johansdotters (Bese) jordebok (C 21 f 10).

1553 har Gunhild Johansdotter två gårdar i D som vardera räntar 350 osmundar järn och hel respektive halv fodring; gårdarna ingår i Värmlands rättardöme (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok två gårdar i A; gårdarna räntar årligen vardera 3,5 hundra järn, åkerns utäde är för varje gård 18 spann, ängen ger 20 lass hö och till gårdarna hör 'ganska litet' mulbete, timmerskog och vedbrand (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

Berg

1535 *Bergh* (GHj), 1540 *Berg* (SkJb s 175) – 10 D, 8 g.

VrH **1 ky**; prästlandbo.

1540 upptas under *Stommen, Väse sn, en landbogård i B med räntan 2½ hundra järn och 3 dagsverken (SkJb s 175).

1548 tillhör landbogården i B Väse sockenpräst i Väse gäll; prästen har gården fritt (VrH 1548:1).

Björka

1468 *Bierkae* (?RAp 6/10), 1535 *Bierkka* (GHj), 1540 *Bierka* (VrH 1540:5) – 10 D, 8 g; den medeltida kyrkan var uppförd på Björkas ägor (se kyrkibeskrivningen ovan) (RAÄ 8).

VrH **1 ky**; prästlandbo.

1468 är Erengisle i ?B nämndeman vid ett extra landsting på Lagberget, Tingvalla (RAp 6/10); kan även avse *Björka, Sunne sn, Fryksdals hd.

1548 tillhör landbogården i B Väse sockenpräst i Väse gäll; prästen har gården fritt (VrH 1548:1).

Björknäs

1397 *i Birkenæs* (?RAp 30/6), 1497 *i Birkynes* (DalsD nr 199) – 10 D, 8 f; gården låg ca 1 km norr om Skattkärrs station (HdEK).

VrH **1 sk.**

1397 vittnar Andor i ?B i samband med tvisten kring 'Alsters kvarn' (se Alstrum, Alsters sn, Väse hd) (RAp 30/6).

1497 är Jon i B faste (DalsD nr 199).

1550 är Olof i B nämndeman på lagmansting i Tingvalla (Eklund s 49).

Boberg

1334 *colonias Bobærgh* (DS 3022), 1503 *Boberg* (VäSkb s 90) – 10 D, 7 g.

VrH **1 sk.**

1334 har nybyggena (*colonias*) B och Rörsvik, som tillhör Riseberga kloster, rätt till 'hugg, hamn och fägång' på Lunds marker (se Lund) (DS 3022).

1503 uppgår oxskatten i B till 1:0 pn, av vilket 0:6 pn erläggs som del i oxe i Norum, Alsters sn; det resterande beloppet 0:2 erläggs i pengar (VäSkb s 90).

Borsrerud

1503 *Boreswnd* (?VäSkb s 90), 1540 *Borsrerudh* (VrH 1540:5) – 11 D, 2 h; nu i Nyeds sn, Nyeds hd.

VrH **1 sk**; redovisas 1540–51 i Väse sn, 1568 i Alsters sn, 1569–72 i Ö Fågelviks sn.

1503 uppgår oxskatten i ?B till 0:12 pn (VäSkb s 90).

Busterud

1564 *Busterud* (VrH 1564:6 tl) – 10 D, 7 f.

VrH 1568 **1 sk**, 1570 **1 skt**, 1572 **½ sk**; redovisas 1568 i Alsters sn.

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i B (VrH 1564:6 tl).

- Bäck** 1397 *i Bæk* (RAp 30/6) – 10 D, 8 g.
VrH **1 sk.**
1397 vittnar Jon i B i samband med tvisten kring Alsters kvarn (se Alstrum, Alsters sn, Väse hd) (Rap 30/6).
1503 uppgår oxskatten i B till 0:14 pn, av vilket 0:10 pn betalas som del i en ox i Kappstad och det resterande beloppet om 0:4 pn erläggs i pengar (VäSkb s 90).
- Böj** 1503 *Bog* (VäSkb s 90) – 10 D, 8 g.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i B till 0:10 pn (VäSkb s 90).
- Flatvik** 1497 *i Fflathewik* (DalsD nr 199) – 11 D, 0 g.
VrH **1 sk**; redovisas 1540–51 i Väse sn, 1568–69 i Alsters sn.
1497 är Per i F faste (DalsD nr 199).
1503 uppgår oxskatten i F till 0:6 pn (VäSkb s 90).
- Gaperud** 1542 *Gapperud* (VrH 1542:11) – 11 D, 0 g; nu Nyeds sn, Nyeds hd.
VrH 1542 **1 skt**, 1568 **1 sk**; redovisas 1542–43 i Alsters sn, 1545–51 i Varnums sn, Ölme hd, 1568–72 i Väse sn.
1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i G (i Ö Fågelviks sn) (VrH 1557:1 tl).
- Grän** 1503 *Gren, Vestre Gren* (VäSkb s 90, 97) – 10 D, 7 g.
VrH 1568 **1 sk**; 1569–71 uppbär länsman räntan.
1503 uppgår oxskatten i G till 0:11 pn (VäSkb s 90).
I Västra G uppgår oxskatten till 0:11 pn, men Mikael i G betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Rud (VäSkb s 90, 97).

***Hakkarudh,**

nu Mosserud

- 1405 *Hakkarudh* (SD 565) – 10 D, 8 g; ca 400 m norr om Böj; upptas i jb första gången 1584 som skattentybygge (SOV 13 s 14).
- 1405 stadfäster Olof Sunesson (fågel över vågskuror), på sin hustru Katarina Assursdotters vägnar, hustruns släkting Märta Birgersdotters testamente av torpet H och godset Öckna till Riseberga kloster (se Öckna) (SD 565).
- 1413 skänker Olof Sunesson, här med tillnamnet "Fredhaborg", H som själagåva för sig själv, sin hustru Katarina Assursdotter och deras 'föräldrar' till Riseberga kloster (se Öckna) (RAp 15/6, NMU 1 nr 201).
- 1424 stadfäster Birger Folkesson (Åbyätten), Märta Birgersdotters gåva från år 1405 av gården H till Riseberga kloster (se Öckna) (RAp 30/6).

Kappstad

- 1503 *Kaperstat, Koperstad* (VäSkb s 90, 98) – 10 D, 8 g.
VrH 1 sk.
- 1456 tillfaller halva K, den norra gården, Nils Magnusson (Yxtaätten) vid arvsförfärd efter hans morfar Olof Håkansson (se Sund, Väse sn) (E 5150 nr 19).
- 1462 köper Erik Nipertz gården K från Nils Magnusson (se Sund, Väse sn) (E 2867, samt DGA Sture 1:2k f 99v).
- 1503 uppgår oxskatten i K till 0:11 pn, men Måns i K betalar skatten för hela gården i form av en ox värd 3:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Bäck, denna sn, och Tågås, Väse sn (VäSkb s 90, 98).

Lund

- 1280 *Lund* (DS 703), 1334 *in Lund* (DS 3022), 1334 *in Sund* (?DS 3068, troligen felskrivning för Lund) – 10 D, 8 g.
VrH 1 sk.
- 1280 förbjuder kung Magnus alla försök att hindra Riseberga klostrets besittning av L (se Sommersta, Visnums sn, Visnums hd) (DS 703).

1334 byter Riseberga kloster, enligt värmländsk lag, bort godset L med allt som därtill hör utom nybyggena (*colonias*) Boberg och Rörsvik, till Anders Håkansson (?mård) och hans hustru Margareta mot jord i ?Nynäs, Visnums-Kils sn, Visnums hd; Lunds marker ska även efter bytet få användas av Boberg och Rörsvik för 'hugg, hamn och fägång' (DS 3022) – *hamn* här i betydelsen betesmark (Söderwall).

Samma år byter Riseberga kloster bort en äng i ?L (kallas "Sund") och nybygget Rörsvik till Johan Lås mot hans jord i Skived, Grava sn, Kils hd; efter bytet ska klostrets gård i Spånga, denna sn, få fortsätta använda Lunds skog för timmer, näver, ved och bete (se Skived, Grava sn, Kils hd) (DS 3068); Sund är troligen en felskrivning för Lund; Spånga låg knappt 2 km väster om Lund.

1400 pantsättter Tord Håkansson sitt gods L till lagman Agmund Hatt för tre fat järn, en tunna smör, ett däck (dvs ett tiotal) kohudar och två såll råg (RAp 29/3)

1468 och 1473 är Jon i ?L vittne i landsnämnden vid landstinget (RAp 6/10, RAp 29/6).

1503 uppgår oxskatten i L till 1:0 pn (VäSkb s 90).

Mosserud

Se *Hakkarudh.

Romstad

1430 *Romstaff* (GlgAp 1/11, Lignell s 116 f, avskr), 1468 *Romstaff* (UUBp 20/6) – 10 D, 8 g.

1430 byter Nils Tykesson (Välingeätten), lagman i Värmland, till sig 'tvedelen', dvs två tredjedelar, i södra gården i R från Håkan Andorsson i Glumserud, Väse sn, mot jord i Sätång, Väse sn (GlgAp 1/11, Lignell s 116 f).

1468 säljer Botilda Pedersdotter, med sina barns samtycke, en femtedel av sin mödernegård R till sin systerson Peder Björnsson (UUBp 20/6).

1562 äger Måns Svensson (Somme) R (FoR).

Rud

1468 *Rud* (?RAp 6/10), 1503 *Rwd* (VäSkb s 90) – 10 D, 7 f.

VrH **1 sk.**

1548 **1 kyt**, 1550 **1 ky**, 1568 **1 kyt**; kallas 'Rudstorp' vissa år; socken osäker, kan även ha legat i Väse sn.

1468 sitter Arvid i ?Rud i nämnden vid ett extra landsting på Lagberget, Tingvalla sn (RAp 6/10) – lokaliseringen osäker; kan även avse Rud, Stora Kils sn, Kils hd eller Rud, Övre Ulleruds sn, Kils hd.

1503 uppgår oxskatten i Rud till 1:0 pn, av vilket 0:5 pn erläggs i Västra Grän som del i en oxe och det resterande beloppet 0:3 i pengar (VäSkb s 90).

1548 tillhör torpet i Rud Väse sockenpräst i Väse gäll (VrH 1548:1).

Rörsvik

1334 *coloniam suam Rørisvik* (DS 3068) – 10 D, 7 g.

VrH 1568 **1 skt**, 1572 $\frac{1}{2}$ **sk.**

1334 har nybyggerna (*colonia*) R och Boberg, som tillhör Riseberga kloster, rätt till 'hugg, hamn och fägång' på Lunds marker (se Lund) (DS 3022).

Senare samma år byter Riseberga kloster bort sitt nybygge (*coloniam*) R till Johan Lås mot jord i Skived, Grava sn, Kils hd (se Skived, Grava sn, Kils hd) (DS 3068).

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i R (VrH 1564:6 tl).

***Skomakare-tarp**

1564 *Skomakaretarp* (VrH 1564:6 tl).

VrH 1568–71 **1 riklt.**

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1564:5 tl).

Spånga

1280 *Spangarh* (DS 703), 1334 *curia illarum Spangæ* (DS 3068) – 10 D, 8 g.

VrH **1 rikl.**

Spånga rättardöme omfattade 1552 nio landbogårdar som tidigare legat under Riseberga kloster; i Östra Fågelviks sn: en gård i Spånga och en gård i Öckna; i Väse sn: en gård i Nolby, en gård i Hovlanda och en gård i Faxstad; i Ölme sn: en gård i Vall, en gård i Stubberud; i Varnums sn: en gård i Karaby och en gård i Dye (NäH 1552:8).

1280 förbjuder kung Magnus alla försök att hindra Riseberga klostrets besittning av S (se Sommersta, Visnums sn, Visnums hd) (DS 703).

1334 förbehåller Riseberga kloster i samband med ett jordbyte med Johan Lås, att klostrets gård S även efter bytet ska ha rätt till timmer, nävertäkt, vedbrand och fägång i Lunds skog (se Lund, denna sn, och Skived, Grava sn, Kils hd) (DS 3068).

1429 är Björn i S faste (UUBp 12/3).

1552 upptas en gård i S som Riseberga kloster-landbo, vilken nu tillhör Spånga rättardöme (NMU 1 s 167, NäH 1552:5).

Stavnäs

1568 *Staffwenes* (VrH 1568:14) – 10 D, 7 g.

VrH 1568 **1 skt**, 1572 $\frac{1}{2}$ **sk**; redovisas 1568–69 i Alsters sn.

***Stommen**

1540 *Stompen i Fwglewick* (SkJb s 175); jfr Björka.

VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJb).

1540 upptas under Väse stoms uppbörd S i Östra Fågelvik med räntan 3 hundra järn och 3 dagsverken (SkJb s 175).

- Sundstorp** 1562 *Sundttzrud* (FoR), 1572 *Sundttzlårp* (VrH 1572:2) – 10 D, 8 g.
 VrH 1572 **1 frt** (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/; 1563 Brita Jönsdotter /Roos/).
 1572 uppges enligt samtida marginalanteckning att hertig Karl ('min nådige herre') har fått torpet av Bengt Gylta och att det nu ligger under Alsters tullkvarn, Alsters sn (VrH 1572:2).
- Sällaren, Inre och Yttre** 1568 *Sällerönn* (VrH 1568:14) – 10 D, 7 g.
 VrH 1568 **1 riklt**; upptas 1568–69 i Väse sn.
 1330 Se Arnön, Väse sn.
- Vång** 1535 *Vångh* (GHj), 1540 *Vång* (SkJb s 175) – 10 D, 8 g.
 VrH **1 ky**; prästlandbo.
1 fr (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/; 1563 Brita Jönsdotter /Roos/).
 1456 tillfaller halva V, den norra gården, Nils Magnusson (Yxtaätten) vid arvskiftet efter hans morfar Olof Håkansson (se Sund, Väse sn) (E 5150 nr 19).
 1462 köper Erik Nipertz norra gården i V (*Norregård*) från Nils Magnusson (se Sund, Väse sn) (E 2867, samt DGA Sture 1:2k f 99v, reg).
 1540 upptas under Väse stoms uppbörd V, som räntar 2½ hundrade järn och 3 dagsverken (SkJb s 175).
 1548 tillhör den kyrkliga landbogården i V Väse sockenpräst i Väse gäll (VrH 1548:1).
- Vångstorp** 1568 *Wångzlörp* (VrH 1568:14) – 10 D, 8 g.
 VrH 1568 **1 kyt**.

Öckna

1405 *eth gotz (...) Økcn* (SD 565), 1413 *Ökn* (RAp 5/6, NMU 1 nr 201) – 10 D, 8 g.

VrH **1 fr**, 1543 **1 rikl**.

1405 stadfäster Olof Sunesson (fågel över vågskuror), på sin hustru Katarina Assursdotters vägnar, Katarinas släkting Märta Birgersdotters testamente av godset Ö med kvarnplats, och torpet *Hakkarudh till Riseberga kloster; Olof och hans hustru Katarina vill behålla godset under sin livstid mot 2 löpar smör i årligt landgille till klostret (SD 565). – Redan 1381 hade Märta Birgersdotter i samråd med sina arvingar Mikael Assursson och systerdottern Katarina Assursdotter överlåtit sina gods, 'var de än ligger', till sin 'måg' Olof Sunesson (fågel över vågskuror) mot att han skulle 'föda och klä' henne och hennes man i deras livsdagar (RAp 14/9); inga gods namngivs 1381, men Öckna och *Hakkarudh ingick sannolikt.

1413 skänker Olof Sunesson, här med tillnamnet "Fredhaborgh", sina gods Ö och *Hakkarudh till Riseberga kloster, som själågåva för sig, hustrun Katarina och deras 'föräldrar' (RAp 5/6, NMU 1 nr 201).

1424 stadfäster Birger Folkesson (Åbyätten), som närmaste arvinge efter Katarina Assersdotter och på hennes vägnar, Märta Birgersdotters gåva från år 1405 av godsen Ö och *Hakkarudh till Riseberga kloster; stadsfästelsen görs som själågåva för Birger Folkesson och hans halvbror Magnus Bengtsson (RAp 30/6).

1552 upptas en gård i Ö som Riseberga kloster-landbo, vilken nu tillhör Spånga rättardöme (se Spånga) (NMU 1 s 167, NÄH 1552:5).

Älvdals härad

1400 (omkring) *Ekes hæråd* (VgL s 74 not 27).

1415 se Ekshärads sn.

1503 *Elle dallen* (VäSkb s 67).

1525 *Elffuedalen* (GR 2 s 224).

Enligt ortnamnsforskningen har Älvdalen varit en variant på ett nu försvunnet bygdenamn *Dalen, som betecknat hela den övre delen av Klarälvsdalen. Det äldre namnet på hela häradet var *Ekes hæråd. *Dalen har betecknat den norra delen av häradet (SOV 1 s 27 f, 50). I *Ekes hæråd fanns, enligt en handskrift av Magnus Erikssons landslag omkring år 1400, fyra kyrkor (VgL s 74 not 27): Dalby, Norra Ny, Ekshäråd och Norra Råda. Under omorganisationen av häraderna i Värmland under 1400-talet försvann *Ekes hæråd som häradsnamn och ersattes av Älvdals härad (SOV 1 s 27 f, 30 f).

Älvdals härad bestod av ett enda pastorat fram till 1630-talets slut, då det delades i två; Ekshäråd med Norra Råda och Norra Ny med Dalby (se nedan Älvdals stom) (Lagerstedt s 95).

Älvdals stom

1528 omtalas Älvdals prästgäll (GR 5 s 197) och 1540 Älvdals stom. Uppbörden under denna stom omfattade 1540 Stommen i Grinnemo, Ekshärads sn, och Stommen i Dalby sn (SkJb s 176). Ekshärads socken var moderförsamling i Älvdals pastorat (Edestam II s 148). 1415 omtalas Ingemar Jonsson som kyrkopräst i Älvdalen (SD 2094). Eftersom ingen socken med detta namn finns, men Ekshäråd var moderförsamling, är det troligt att Älvdalen avser Ekshärads sn. Det är oklart om Älvdals stom 1540 avser hela gället/stommen i häradet, eller moderförsamlingen, dvs Ekshärads stom.

Älvdals stom, liksom Fryksdals stom, avviker från övriga delar av Värmland där endast socknar, inte häradar, omtalas ha stom-hemman. I båda fallen kan det handla om alternativa namn på Ekshärads respektive Sunne socken, men detta är oklart.

Skatter och skattepersedlar

1545 klagar allmogen i Älvdalen på att prästerna nu vill ha in tiondet i järn, inte i pengar enligt sedvana. Gustav I uppmanar prästen i Nor att upphöra med kravet (GR 17 s 187).

1552 befäller Gustav I Severin Småsven, fogde i Värmland, att inte ta ut mer än en skäppa korn av var man i Älvdalen; kungen befäller också bönderna i Älvdalen att de som har skinn själva ska ge dem till kronan (GR 23 s 279).

1558 meddelar Gustav I att allmogen i Älvdalen och Fryksdalen som inte har råd att erlægga tiondet i järn får betala med pengar (GR 28 s 256).

Älvdals härad



Älvdals härad's gränser och socknar omkring 1550. Lägen för medeltida kyrkor har markerats. Pilarna visar annexförhållanden 1540 (SkJb).

Dalby socken

1503 *Dalbo socken* (VäSkb s 67).

Omfattning: 1840 överfördes västra delen av Dalby socken till den nybildade socknen Södra Finnskoga. Norra delen av Dalby socken överfördes samtidigt till Norra Finnskoga. Redan 1826 hade ett kapell anlagts vid Bograngen, Södra Finnskoga sn, och ett kapell vid Höljes, Norra Finnskoga sn (Lagerstedt s 95).

Kyrkan: Den nuvarande kyrkan i Dalby invigdes 1928 och ersatte en träkyrka från 1725 på samma plats. 1700-talskyrkan ersatte i sin tur två äldre kyrkor eller kapell; en i Likenäs uppförd 1628 och en vid gården Stommen av medeltida ursprung (Lagerlöf s 209) ca 10 km norr om nuvarande kyrka (RAÄ 344). Platsen är markerad på karta från 1722 (LSA Stommen R14-28:1). Fernow uppger att årtalet 1311 fanns inristat på en stock i kyrkan när den revs på 1720-talet. Han anger också att den hade många "Munckemålningar" och att de norska och svenska riksvapnen var målade på väggen. (Fernow s 224 not, s 302 f).

Kyrkan har en täljstensfunt från mitten av 1200-talet. (Hallbäck s 62 f.)

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

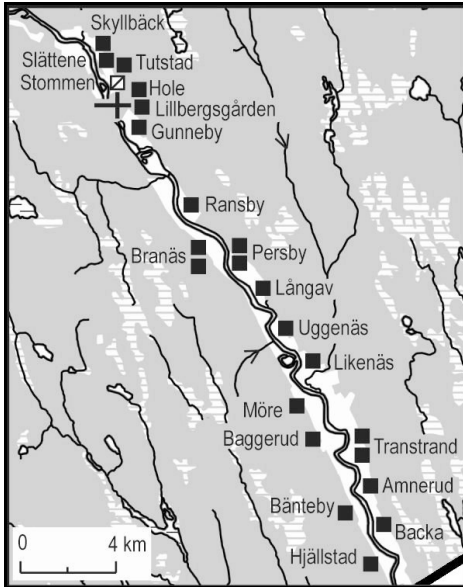
	sk	½ sk	skt	ky
Amnerud	1 (1)	–	–	–
Backa	1 (1)	–	–	–
Baggerud	1 (0)	–	0 (1)	–
Branäs	2 (2)	–	–	–
Bänteby	1 (1)	–	–	–
Gunneby	1 (1)	–	–	–
Hjällstad	1 (1)	–	–	–
Hole	1 (1)	–	–	–
Höljes	1 (1)	–	–	–
Kattstjärten	–	–	0 (1)	–
Likenäs	1 (1)	–	–	–
Lillbergsgården	1 (1)	–	–	–
Långav	1 (1)	–	–	–
Mörbacka	–	–	0 (1)	–
Möre	1 (1)	–	–	–
Nedergården	–	–	0 (1)	–
Persby	2 (2)	–	–	–
Ransby	1 (1)	–	–	–
Skyllbäck	1 (0)	0 (1)	–	–
Slättene	1 (1)	–	–	–
Stommen	–	–	–	1 (1)
Transtrand	2 (1)	0 (1)	–	–
Tutstad	1 (1)	–	–	–
Vingäng	–	–	0 (1)	–
Summa	22 (19)	0 (2)	0 (5)	1 (1)

Dalby socken



Dalby socken omkring 1550. För ortnamn inom rutan se utsnittet nedan.

Utsnitt av Dalby socken



Utsnitt av den centrala delen av Dalby socken omkring 1550.

Amnerud 1503 *Amwnderet* (VäSkb s 68) – 13 D, 4 a.

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i A till 0:3 pn (VäSkb s 68).

1540 erlägger Olof i A följande skattepersedlar: skatt 0:3 pn, matgiveskatt 0:1 pn, inga driftörespenningar, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Backa 1503 *Backe* (VäSkb s 68) – 13 D, 3 a; vid Backa finns arkeologiska lämningar efter ett 20 m långt långhus daterat till 1000–1200-talen (RAÄ 776:1).

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i B till 1:0 pn (VäSkb s 68).

1540 erlägger Peder i B följande skattepersedlar: skatt 1:0 pn, matgiveskatt 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Baggerud

1503 *Bageret* (VäSkb s 68) – 13 C, 4 j.

VrH **1 sk**, 1564 **1 skt**; saknas 1551 och 1566.

1503 uppgår oxskatten i B till 0:2 pn, vilket betalades av Olof Björnsson¹ (VäSkb s 68).

1540 erlägger Lasse i B följande skattepersedlar för B och Möro tillsammans: skatt 1:0 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Branäs

1503 *Nordebryndenes, Sodrebryndenes* (VäSkb s 67) – 13 C, 6 i.

VrH **2 sk** (1551 1 sk).

1503 uppgår oxskatten i Norra B till 0:3 pn och i Södra B till 1:0 pn (VäSkb s 67).

1540 erlägger Peder i Norra B följande skattepersedlar för Norra B och Persby tillsammans: skatt 0:13 pn, matgivenesspenningar 0:2 pn, driftörespenningar 2 skilling, 1:0 pn för kungsfodring, samt dubbel årlig fodring (VrH 1540:5).

Halvol i Södra B betalar följande skattepersedlar: skatt 1:0 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, och årlig fodring (VrH 1540:5).

Bänteby

1503 *Benteby* (VäSkb s 68) – 13 D, 3 a.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i B till 1:0 pn (VäSkb s 68).

1540 erlägger Peder i B följande skattepersedlar: skatt 1:0 pn, matgiveskatt 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

¹ Formuleringen är svårtolkad; inga andra personnamn nämns i samband med oxskatten i Älvdals hd. Möjligen avses fogden Olof Björnsson (råbock), vilket i så fall innebär att Baggerud inte hade råd att betala oxskatten detta år.

- Gunneby** 1503 *Gwonneby* (VäSkb s 67) – 13 C, 7 i.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i G till 0:15 pn (VäSkb s 67).
 1540 erlägger Peder i G följande skattepersedlar: skatt 0:15 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, 0:6 pn för kungsfodring, samt utökad årlig fodring (6 hästar) (VrH 1540:5).
- Hjällstad** 1503 *Hellestade* (VäSkb s 68) – 13 D, 3 a.
 VrH **1 sk**; saknas 1551.
 1503 uppgår oxskatten i H till 0:10 pn (VäSkb s 68).
 1540 erlägger Harald i H följande skattepersedlar: skatt 0:11 pn, matgiveskatt 0:2 pn, driftörespenningar 2 skilling, 0:6 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Hole** 1503 *Holle* (VäSkb s 67) – 13 D, 7 i.
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i H till 1:0 pn (VäSkb s 67).
 1540 erlägger Harald i H följande skattepersedlar: skatt 1:0 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Höljes** 1503 *Høølosse* (VäSkb s 67) – 14 C, 1 f; i nuvarande Norra Finnskoga sn; den nordligast belägna medeltida bebyggelsen i Värmland (se sockenkartan).
 VrH **1 sk.**
 1503 uppgår oxskatten i H till 0:9 pn (VäSkb s 67).
 1540 erlägger Bengt i H följande skattepersedlar: skatt 1:0 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Kattstjärten** 1564 *Katteskiertt* (VrH 1564:7) – 13 D, 3 a.
 VrH 1564 **1 skt.**

Likenäs 1503 *Lykenes* (VäSkb s 68) – 13 C, 5 j; bebyggelsen låg norr om ån Likan (LSA Likenäs R14-16:1, år 1766).

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i L till 0:7 pn (VäSkb s 68).

1540 erlägger Jöns i L följande skattepersedlar: skatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, $\frac{1}{2}$:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

**Lillbergs-
gården**

1535 *Lillebjørngord* (GHj), 1540 *Lillebjørngårdh* (VrH 1540:5) – 13 C, 7 i.

VrH **1 sk.**

1540 erlägger Peder i L följande skattepersedlar: skatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, inga driftörespenningar, $\frac{1}{2}$:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Långav

1503 *Langa* (VäSkb s 68) – 13 C, 5 j.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i L till 0:6 pn (VäSkb s 68).

1540 erlägger Lasse i L följande skattepersedlar: skatt 0:6 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, $\frac{1}{2}$:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Mörbacka

1564 *Mörebacka* (VrH 1564:7) – 13 D, 3 a.

VrH 1564 **1 skt** (1566 1 sk).

Möre

1503 *Mørøø* (VäSkb s 68) – 13 C, 4 j.

VrH **1 sk** (1564 och 1569 1 skt); saknas 1545–50.

1503 uppgår oxskatten i M till 0:6 pn (VäSkb s 68).

1540 betalas skatten för M av Baggerud (se Baggerud) (VrH 1540:5).

**Neder-
gården**

1564 *Nøtetorp* (VrH 1564:7) – 13 C, 7 i; låg ca 500 m sydost om Gunneby (HdEK).

VrH 1564 **1 skt.**

Persby

1503 *Pedersby, Sodrepedersby* (VäSkb s 68) – 13 C, 5 j.

VrH **2 sk.**

1503 uppgår oxskatten i (Norra) P till 1:0 pn och i Södra P till ½:0 pn (VäSkb s 68).

1540 erläggs skatten för (Norra) P av Peder i Branäs (se Branäs) (VrH 1540:5).

Anders i Södra P erlägger skatten för Södra P och Slättene om tillsammans: skatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt dubbel årlig ränta (VrH 1540:5).

Prästgården

Se Stommen.

Ransby

1503 *Ransby* (VäSkb s 67) – 13 C, 6 i.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i R till 1:0 pn (VäSkb s 67).

1540 erlägger Jöns i R följande skattepersedlar: skatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

***Ruda**

1564 *Ruda* (VrH 1564:7).

VrH 1564–66 **1 ky.**

Skyllbäck

1503 *Skollebeck* (VäSkb s 67) – 13 C, 7 h.

VrH **1 sk**, 1564 **½ sk**; saknas 1551.

1503 uppgår oxskatten i S till 0:3 pn (VäSkb s 67).

1540 erläggs skatten för S av Transtrand (se Transtrand) (VrH 1540:5).

- Slättene** 1503 *Slätten* (VäSkb s 67) – 13 C, 7 h; nu del av tätorten Sysslebäck.
 VrH **1 sk**; saknas 1551.
 1503 uppgår oxskatten i S till ½:0 pn (VäSkb s 67).
 1540 betalas skatten i S av Södra Persby (se Persby) VrH 1540:5).
- Stommen** 1535 *Prestegorden* (GHj), 1540 *Kyrkeboll* (VrH 1540:5), *Stompen i Dalbo* (SkJb s 176) – 13 C, 7 i.
 VrH **1 ky**; kallas 1543–50 'Prästgården' och från 1564 'Stommen'.
 1535 uppges 'landbo' i marginalen (GHj f 437).
 1540 upptas under Älvdals stoms uppbörd 'Stommen' i Dalby med räntan ½:0(?) pn [textbortfall] (SkJb s 176).
- Sysslebäck** Se Slättene.
- Transtrand** 1503 *Transtrand, Sodre Transtrand* (VäSkb s 68) – 13 D, 4 a.
 VrH **2 sk** (1551 1 sk) (1564 ½ sk + ½ sk), 1566 **1 sk + ½ sk**.
 1503 uppgår oxskatten i T till 0:10 pn och i Södra T till 0:6 pn (VäSkb s 68).
 1540 erlägger Jöns i T följande skattepersedlar för den ena gården i T och Sysslebäck tillsammans: skatt 0:9 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
 Olof i T erlägger skatten för den andra gården i T: skatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

- Tutstad** 1503 *Tustade* (VäSkb s 67) – 13 C, 7 i.
VrH 1 sk.
1503 uppgår oxskatten i T till 0:7 pn (VäSkb s 67).
1540 erlägger Peder i T följande skattepersedlar: skatt 0:7 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Uggenäs** 1503 *Hogenes* (VäSkb s 68) – 13 C, 5 j; i jb först 1577 (SOV 14 s 9).
1503 uppgår oxskatten i U till 0:3 pn (VäSkb s 67).
- Vingäng** 1564 *Wingenn* (VrH 1564:7) – 13 C, 6 i.
VrH 1564 1 skt.
- *Vtöre** 1545 *Vtöre* (VrH 1545:11).
VrH 1545–50 1 sk.

Ekshärads socken

- 1190 (omkring) *Ækif-herað* (Sverres saga s 12, Koht 1966; 'bygden Ekshärad' omnämns i Sverres saga, se Värmland i berättande källor i Inledningen s 65).
- 1415 *kæyrkapræsth i Elwedalen* (?SD 2094 or, avser troligen socknen, men kan möjligen avse häradet, jfr SOL s 71 f, 389).
- 1503 *Ekyssherrede* (VäSkb s 68).
- 1540 *Elffwadals stompz* (?SkJb s 176).
- 1544 *Eksherrede* (AL 3 s 190).

En handskrift av Magnus Erikssons landslag omtalar omkring år 1400 häradsnamnet *Ekes hærad (VgL s 74 not 27). Detta härad inrymde fyra kyrkor: Dalby, Norra Ny, Ekshärad och Norra Råda. Det har antagits att Ekshärads socken var centralbygd då häradet inrättades och därför fick namnge hela häradet. Ekshärad som häradsnamn försvann under 1400-talet och ersattes av Älvdals härad (se vidare ovan under Älvdals härad) (SOV 1 s 28).

Omfattning: Delar av Ekshärads socken överfördes 1765 till den nybildade Gustav Adolfs socken (SOV 1 s 51).

Kyrkan: Den nuvarande kyrkan byggdes i slutet av 1680-talet. En föregångare låg ca 300 m åt nordost, nära älven. En utgrävning 1966 visade att den varit av trä, med ett långhus om 11 x 8 m och ett smalare kor om 5 x 5 m. Troligen hade koret sekundärt givits en tresidig avslutning (Lagerlöf s 210). Kyrkogården har varit könsuppdelad (LoD 2003). Fernow uppger att kyrkan blivit flyttad från Hara på grund av en översvämning (s 224 not). Inga belägg för en kyrkplats finns där.

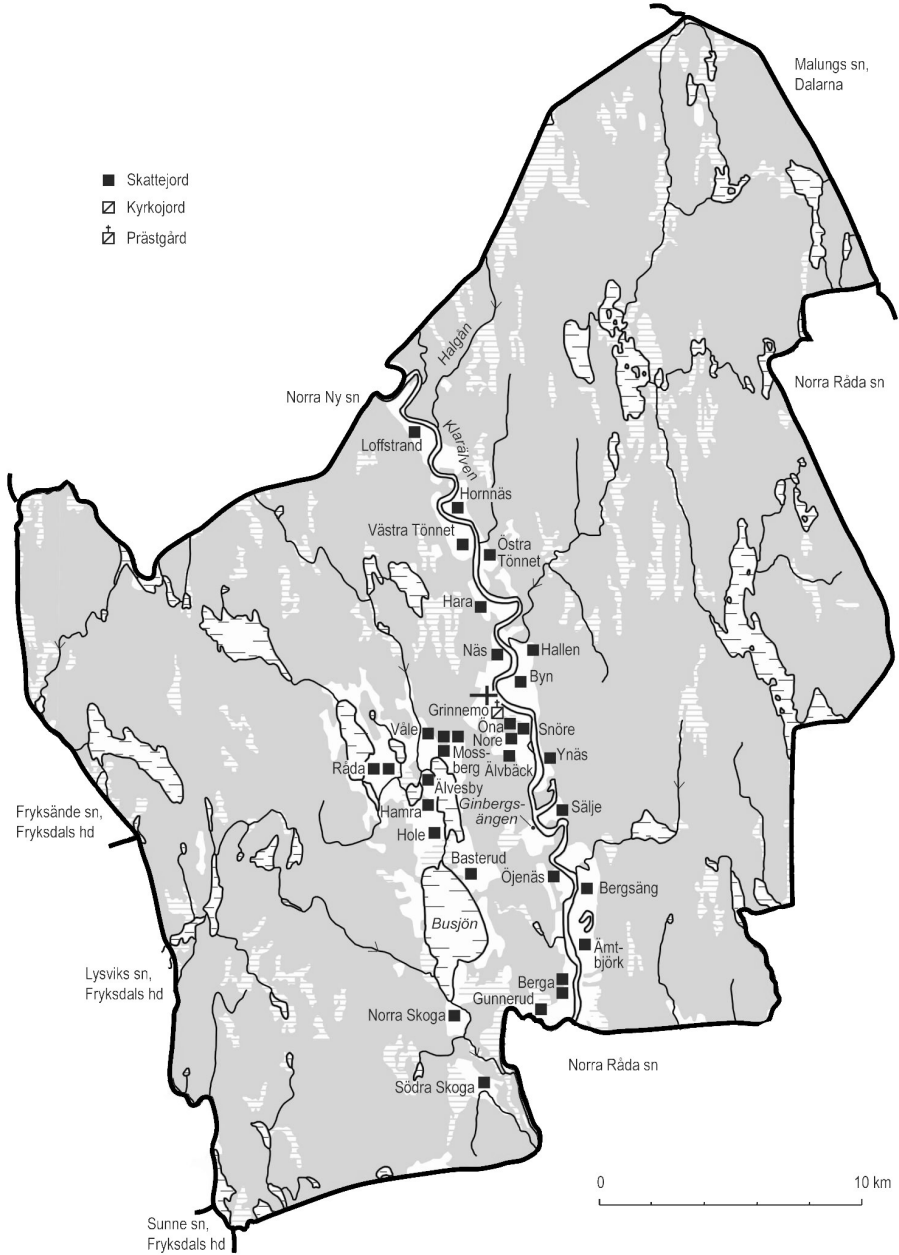
Kyrkan har foten och skaftet till en täljstensfunt från mitten av 1200-talet. Ett senmedeltida altarskåp visar S:ta Anna omgiven av änglar. Flyglarnas målade insidor föreställer, enligt påskrifter, S:ta Cecilia och S:ta Katarina. Kyrkan har en duk sammansatt av tio broderier av olika ursprung, de äldsta från omkring 1300 och det yngsta från renässansen. Ett sakramentskåp av trä från första hälften av 1500-talet visar de fyra evangelisterna. Att döma av ett inventarium från 1830 hade kyrkan då en medeltida klocka, möjligen från 1200-talet. (Hallbäck s 62 f; Nisbeth 1962.)

Prästgård: Sannolikt Grinnemo.

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky
Basterud	1 (0)	0 (1)	–	–
Berga	2 (1)	–	–	–
Bergsång	1 (2)	–	1 (0)	–
Byn	1 (1)	–	–	–
Grinnemo	–	–	–	1 (0)
Gunnerud	1 (1)	–	–	–
Hallen	1 (1)	–	–	–
Hamra	1 (1)	–	–	–
Hara	1 (1)	–	–	–
Hjältin	–	–	0 (1)	–
Hole	–	–	1 (1)	–
Hornnäs	1 (1)	–	–	–
*Høkenes	–	–	0 (1)	–
Loffstrand	1 (1)	0 (1)	–	–
Mossberg	3 (2)	–	–	–
Nore	1 (1)	–	–	–
Näs	1 (1)	–	–	–
Råda	1 (1)	–	1 (1)	–
Skoga	2 (3)	–	–	–
Snöre	1 (1)	–	–	–
Solberg	0 (1)	–	–	–
Stackerud	–	–	0 (1)	–
Sälje	1 (0)	0 (1)	–	–
Tönnet	2 (1)	0 (1)	–	–
Väle	1 (1)	–	–	–
Ynäs	0 (1)	–	–	–
Älvbäck	1 (1)	–	–	–
Älvdals stom	–	–	–	1 (0)
Ämtbjörk	0 (1)	–	1 (0)	–
Öjenäs	1 (1)	0 (1)	–	–
Öna	1 (1)	–	–	–
Överberga	–	–	0 (1)	–
Summa	27 (27)	0 (5)	4 (6)	2 (0)

Ekshärads socken



Ekshärads socken omkring 1550.

- Basterud** 1534 *Basterwdh, Bastarwdh* (SOV 14 s 12), 1540 *Bassterudh* (VrH 1540:5) – 12 D, 3 e.
 VrH **1 sk**, 1543 **1 skt**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**; 1543 (endast) innehas av länsman.
 1540 erlägger Jöns i B skatten om 0:2 pn och 0:1½ pn för kungsfodring (VrH 1540:5).¹
- Berga** 1535 *Berg* (GHj), 1540 *Bærgh* (VrH 1540:5) – 12 D, 2 e.
 VrH **2 sk**, 1564 **1 sk**.
 1540 erläggs skatten för en gård i B gemensamt med Öjenäs (VrH 1540:5).
 Skatten för den andra gården i B och för Gunnerud erläggs av Jon i B och omfattar tillsammans 0:12 pn, matgivepenningar om 0:2 pn, driftörespenningar om 2 skilling, 1:0 pn för kungsfodring och dubbel fodring (VrH 1540:5).
- Bergsäng** 1503 *Berseng* (VäSKb s 68) – 12 D, 3 f.
 VrH **1 sk**, 1543 **1 skt**, 1564 **1 sk**; 1543 (endast) innehas av länsman.
 1540–51 **1 skt**, 1545 **1 sk**; (Södra Bergsäng); upptas 1545–50 i Norra Råda sn.
 1503 uppgår oxskatten i B till 0:12 pn (VäSKb s 68).
 1540 uppgår skatten i B till 0:2 pn (se not 5). Södra B är ett torp, där Sone erlägger följande skattepersedlar: skatt 0:6 pn, matgivepenningar 0:½ pn, driftörespenningar 1 skilling, 0:2 pn för kungsfodring, samt halv årlig fodring (VrH 1540:5).
- Byn** 1503 *Byn* (VäSKb s 68) – 12 D, 5 e.
 VrH **1 sk**.
 1503 uppgår oxskatten i B till 0:12 pn (VäSKb s 68).

¹ Skatten för Basterud och Bergsäng har någon persedel gemensam, men oklart vad på grund av textförlust (VrH 1540:5).

1540 erlägger Måns i B följande skattepersedlar: skatt 0:12 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

**Ekshärads
stom**

Se Älvdals stom.

**Ginbergs-
ängen**

Se Öjenäs.

Grinnemo

1540 *Stompen i Grindabo* (SkJb s 176) – 12 D, 4 e; Grinnemo är sannolikt prästgård; jfr Älvdals stom.

VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJb).

1415 Se Öjenäs.

1540 upptas under ?Ekshärads (**Elffwadals*) stoms uppbörd 'Stommen i G', med räntan 1:0 pn (SkJb s 176).

Gunnerud

1503 *Gwnderet* (VäSkb s 68) – 12 D, 2 e.

VrH **1 sk** (1546 och 1551 2 sk).

1503 uppgår oxskatten i G till 0:12 pn (VäSkb s 68).

1540 erläggs skatten för G av Berga (se Berga) (VrH 1540:5).

Halgån

Se Öjenäs.

Hallen

1503 *Hallen* (VäSkb s 68) – 12 D, 5 e.

VrH **1 sk**; saknas 1551 och 1569.

1503 uppgår oxskatten i H till 0:5 pn (VäSkb s 68).

1540 erlägger Olof i H följande skattepersedlar: skatt 0:5 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, inga driftörespenningar, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Hamra

1503 *Hamer* (VäSkb s 68) – 12 D, 4 d.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i H till 0:6 pn (VäSkb s 68).

1540 erlägger Björn i H följande skattepersedlar: skatt 0:5 pn, matgivenessningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Hara

1503 *Herret* (VäSkb s 68), 1540 *Harath* (VrH 1540:5) – 12 D, 5 e.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i H till 1:0 pn (VäSkb s 68).

1540 erlägger Lasse i H följande skattepersedlar: skatt 1:0 pn, matgivenessningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Hjältin

1564 *Hielettega, Hellega* (VrH 1564:7) – 12 D, 4 e.

VrH 1564 **1 skt** (1566 1 sk); överstruket i jb 1564.

Hole

1503 *Holla* (VäSkb s 68) – 12 D, 4 e; avser Hole vid sydvästra stranden av Mossbergssjön (HdEK).

VrH **1 skt** (1551 och 1566 1 sk).

1503 uppgår oxskatten i H till ½:0 pn (VäSkb s 68).

1540 räntar torpet i H ½:0 pn och matgivenessningar om 0:1 pn (VrH 1540:5).

Hornnäs

1503 *Hornes* VäSkb s 68) – 12 D, 6 e.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i H till 1:0 pn (VäSkb s 68).

1540 erlägger Björn i H följande skattepersedlar: skatt 1:0 pn, matgiveskatt 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

***Høckenes**

1535 *Høckenes* (GHj), 1564 *Høckennes* (VrH 1564:7).

VrH 1564 **1 skt.**

1535 upptas H bland gårdarna i hjälpskattelängden över Värmland (GHj).

Loffstrand, Norra

och Södra 1415 *Østhre Lofstrandh* (SD 2094, or), 1503 *Lofftstrand* (VäSkb s 68) – 12 D, 7 d.

VrH **1 sk.**

1564 $\frac{1}{2}$ sk, 1566 **1 sk**, 1569 $\frac{1}{2}$ sk; Södra Loffstrand.

1415 byter Ingemar Jonsson, på kyrkans (sannolikt Ekshärads kyrkas) vägnar, bort kyrkans del i några ängsmarker i Östra L (nuv Södra L) till Erik Larsson i Ennarbol, Norra Ny sn (se Öjenäs) (SD 2094, or).

1503 uppgår oxskatten i L till 1:0 pn (VäSkb s 68).

1540 erlägger Sone i L följande skattepersedlar: skatt 1:0 pn, matgiveskatt 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, $\frac{1}{2}$:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Mossberg, Norra

och Södra 1503 *Noremosberg, Sodremosberg* (VäSkb s 69) – 12 D, 4 d (Norra) och 12 D, 4 e (Södra).

VrH **2 sk**, 1550 **1 sk**; Norra Mossberg.

1 sk; Södra Mossberg.

1503 uppgår oxskatten i Norra M till 0:11 pn och i Södra M till 0:6 pn (VäSkb s 69).

1540 erlägger Jon i Södra M följande skattepersedlar: skatt 0:5 pn, inga matgivepenningar, inga driftörespenningar, $\frac{1}{2}$:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Sone i Norra M erlägger skatt för två gårdar i M om tillsammans 0:15 pn, matgivepenningar om 0:2 pn, driftörespenningar om 2 skilling, 1:0 pn för kungsfodring, och årlig fodring (VrH 1540:5).

Nore

1503 *Noor* (VäSkb s 68) – 12 D, 4 e.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i N till 0:11 pn (VäSkb s 68).

1540 erlägger Jöns i N följande skattepersedlar: skatt 0:10 pn, matgivenessningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, $\frac{1}{2}$:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Näs

1503 *Nes* (VäSkb s 68) – 12 D, 5e.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i N till 0:7 pn (VäSkb s 68).

1540 erlägger Halvar i N följande skattepersedlar: skatt 0:7 pn, matgivenessningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, $\frac{1}{2}$:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Råda

1503 *Rade* (VäSkb s 69) – 12 D, 4 d.

VrH **1 sk.**

1 skt; 1572 länsman.

1503 uppgår oxskatten i R till 0:10 pn (VäSkb s 69).

1540 erlägger Sone i R följande skattepersedlar: skatt 0:12 pn, matgivenessningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, $\frac{1}{2}$:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Det finns också ett torp i R som räntar 0:3 pn (VrH 1540:5).

Skoga, Norra och Södra

1503 *Norskog, Sodreskog* (VäSkb s 68) – 12 D, 2 e.

VrH **1 sk, 1564 2 sk;** Norra.

1 sk; Södra.

1503 uppgår oxskatten i Norra S till 0:15 pn och i Södra S till 0:9 pn (VäSkb s 68).

1540 erlägger Lasse i Norra S följande skattepersedlar: skatt 0:15 pn, matgivenessningar 0:2 pn, driftörespenningar 2 skilling, 1:0 pn för kungsfodring, samt dubbel årlig fodring (8 hästar) (VrH 1540:5).

För Södra S och för Lakene, Norra Råda sn, tillsammans erlägger Halvar i S skatten om 0:15 pn, matgivepenningar om 0:2 pn, driftörespenningar om 2 skilling, 1:0 pn för kungsfodring och dubbel årlig fodring (VrH 1540:5).

- Snöre** 1503 *Snore* (VäSkb s 68) – 12 D, 4 e.
VrH **1 sk**; saknas 1551 och 1569.
1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn (VäSkb s 68).
1540 erlägger Torbjörn i S följande skattepersedlar: skatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Solberg** 1564 *Soolbergh* (VrH 1564:7) – 12 D, 5 d.
VrH 1564 **1 sk**.
- Stackerud** 1565 *Stakerud* (VrH 1565:2) – 12 D, 6 e.
VrH 1565 **1 skt** (1566 1 sk); saknas 1569.
- Sälje** 1540 *Salie* (VrH 1540:5) – 12 D, 4 e.
VrH **1 sk**, 1564 ½ **sk**; saknas 1551.
1540 erlägger Håkan i S följande skattepersedlar: skatt 0:12 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- *Thorssmo** 1415 *Thorssmo* (SD 2094, or) – okänd lokalisering i Ekshärads eller möjligen Norra Ny socken.
1415 byter Ingemar Jonsson, 'kyrkopräst i Älvdalen', på ?Ekshärads kyrkas vägnar, bort kyrkans del i ängsmarker i T till Erik Larsson i Ennarbol, Norra Ny sn (se Öjenäs) (SD 2094, or).

Tönnet, Västra
och Östra

- 1503 *Vestre Tonlet, Ostre Tonlet* (VäSkb s 68) – 12 D, 6 e.
 VrH **2 sk**, 1564 **1 sk** + $\frac{1}{2}$ **sk** (Västra), 1566 **2 sk**, 1569 **1 sk**
 + $\frac{1}{2}$ **sk**.
- 1503 uppgår oxskatten i Västra T till 0:10 pn och i Östra T till 1:0 pn (VäSkb s 68).
- 1540 erlägger Peder i Västra T följande skattepersedlar: skatt 0:10 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, $\frac{1}{2}$:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
 Lasse i Östra T erlägger; skatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, $\frac{1}{2}$:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Våle

- 1503 *Volle* (VäSkb s 69), 1540 *Vall* (VrH 1540:5) – 12 D, 4 d.
 VrH **1 sk**.
- 1503 uppgår oxskatten i V till 0:7 pn (VäSkb s 69).
- 1540 erlägger Olof i V följande skattepersedlar: skatt 0:7 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, $\frac{1}{2}$:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Ynäs

- 1551 *Yieness* (VrH 1551:10) – 12 D, 4 e; (se även Öjenäs).
 VrH 1551 **1 sk**.
- 1415 Se Öjenäs.

Älvbäck

- 1503 *Eldebek* (VäSkb s 68)- 12 D, 4 e.
 VrH **1 sk**.
- 1503 uppgår oxskatten i Ä till 0:7 pn (VäSkb s 68).
- 1540 erlägger Lasse i Ä följande skattepersedlar: skatt 0:6 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, $\frac{1}{2}$:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

- Älvdals stom** 1540 *Elffwadals stompz* (?SkJb s 176) – avser troligen 'Eks-härads stom'; jfr Grinnemo.
 VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJb).
 1415 se Öjenäs.
 1540 upptas under ?Ekshärads (**Elffwadals*) stom Grinnemo stom, Ekshärads sn, och Stommen i Dalby (SkJb s 176).
- Älvesby** 1503 *Elwesby* (VäSkb s 69) – 12 D, 4 d; upptas i jb först 1584 (SOV 14 s 20).
 1503 uppgår oxskatten i E till ½:0 pn (VäSkb s 69).
- Ämtbjörk** 1503 *Entebirck* (VäSkb s 68) – 12 D, 3 f.
 VrH **1 skt**, 1550 **1 sk**; innehas från 1564 vissa år av länsman.
 1503 uppgår oxskatten i Ä till 0:12 pn (VäSkb s 68).
 1540 erlägger Peder i Ä följande skattepersedlar för torpet; skatt 0:6 pn, matgivepenningar 0:½ pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt halv årlig fodring (VrH 1540:5).
- Öjenäs** 1415 *Øghenes*(?) (?SD 2094, or), 1503 *Oghenes* (VäSkb s 68) – 12 D, 3 e; Ynäs och Öjenäs är svåra att särskilja namnmässigt; här har följande princip använts: belägget 1540 avser sannolikt Öjenäs eftersom skatten då och även senare erläggs tillsammans med Berga, som ligger söder om Öjenäs (se sockenkartan) (annorlunda i SOV 14 s 19 ff); av denna tolkning följer att även belägget 1503 avser Öjenäs.
 VrH **1 sk**, 1551 **2 sk**, 1564 **1 sk** (Södra) + ½ **sk** (Norra).

1415 gör Ingemar Jonsson, kyrkopräst i Älvdalen' (sannolikt Ekshärad) på kyrkans vägnar¹, ett 'ängsbyte' med Erik Larsson i Ennarbol, Norra Ny sn. Kyrkan byter till sig en äng som uppges ligga 'norr om Ö' av Erik Larsson mot flera av kyrkans ängar och fisken: först de ängar som ligger uppe vid Halgån, Ekshärads sn, som kyrkan tidigare fått av Peder i Segenäs, Norra Ny sn, därefter den ängsdel som kyrkan har i *Thorssmo, ?Ekshärads sn, och den ängsdel som kyrkan har i 'Östra Loffstrand', samt del i fiske i sjön Gröcken² och del i slättermyren i skogen. Dessutom får Erik Larsson i Ennarbol fri rätt till den genaste skogsvägen upp för Segenäsberget (SD 2094, or).

– Ängen avser troligen en ängslott kallad Ginbergs-ängen norr om Öjenäs, se kartan nedan samt Ekshärads sockenkarta ovan. Enligt prästverket på 1600-talet hade denna äng 'sedan urminnes tid' brukats av kyrkoherden i Ekshärad utan avgift och utan att redovisas i jordeböckerna (SOU 1922:27 s 64 ff). På en karta över Grinnemo (prästgården) från 1719 omnämns en äng tillhörande Grinnemo som kallas 'utängen vid Gingeberget' och ligger ½ mil från prästgården (LSA Grinnemo R17-11:1). År 1719 framgår inte var ängen ligger, men på en karta från 1805 finns den utritad (LSA Grinnemo R17-11:5). Av häradskartan framgår att denna äng ligger norr om Öjenäs och tillhör Grinnemo (se kartbilden s 790, se även Ekshärads sockenkarta ovan) (HdEK). Belägget från 1415 avser alltså troligen inte en äng norr om Ynäs, Ekshärads sn (annorlunda i NoB 1921 s 148); så vitt känt har kyrkan inte ägt någon äng här.

1503 uppgår oxskatten i Ö till 1:0 pn (VäSkb s 68).

1540 erligger Nils i Ö följande skattepersedlar för Ö och Berga tillsammans: skatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

¹ Avser Älvdalens pastorat, vilket före 1820 var namnet på Ekshärads pastorat. Då Ekshärad var moderförsamling i pastoratet avser prästbelägget förmodligen Ekshärads kyrka.

² I brevtexen har skrivaren först skrivit 'del i fiske i Stavsjö' men sedan strukit namnet Stavsjö (*Sthawasyo*) och istället angivit Gröcken. Brevtexten är svåräst på detta ställe (NoB 1921 s 147 f). Utgivningen av brevet i SD (SD 2094) är inte fullständig och innehåller flera felaktigheter (NoB 1921 s 147).

Ginbergsängen



Grinnemos ängslott Ginbergsängen (prickad markering) norr om Öjenäs i nordvästra delen av bilden. Hela området på udden kallas nu Ginbergsängen. Utsnitt av häradsekonomiska kartan (HdEK).

Öna

1503 *Ønee* (VäSkb s 68), 1540 *Øn* (VrH 1540:5) – 12 D, 4 e.

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i Ö till 0:7 pn (VäSkb s 68).

1540 erlägger Gudmund i Ö 0:7 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Överberga

1564 *Øffure Bergh* (VrH 1564:7) – 12 D, 3 e.

VrH 1564 1 skt.

Finnskoga socknar (Norra och Södra)

Södra och Norra Finnskoga socknar bildades 1840 av delar av Dalby socken (Lagerstedt s 95, SOV 1 s 50 f). Socknarna omfattar en del av de skogsbygder i norra Värmland som från slutet av 1500-talet och under 1600-talet koloniserades av finska invandrare.

Gustav Adolfs socken

Socknen bildades 1765 som en kapellförsamling av delar av Ekshärads och Norra Råda socknar (SOV 1 s 51). Se Ekshärads och Norra Råda socknar.

Norra Ny socken

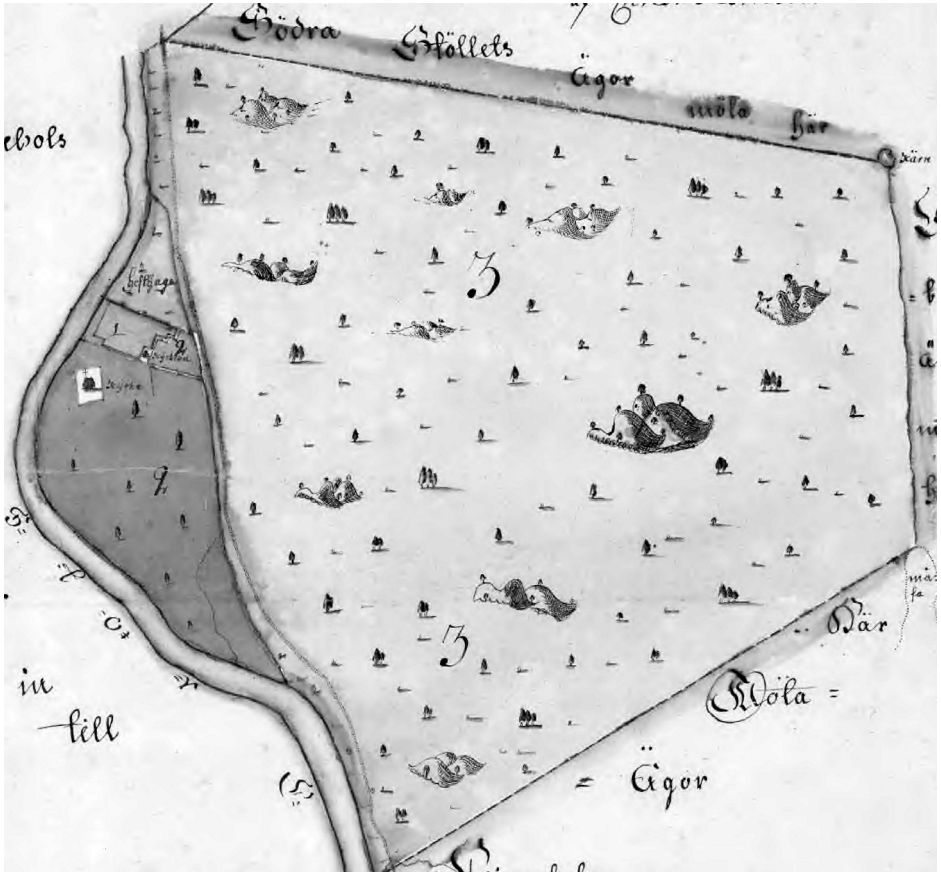
1503 *Ny socken* (VäSkb s 67).

Omfattning: Socknen kallades före 1886 för 'Nysocken' och är sannolikt namngiven i förhållande till en äldre intilliggande socken, antingen Dalby eller Ekshärad. Tillägget Norra infördes 1885 för att särskilja socknen från Ny socken i Jösse härad och Södra Ny socken i Näs härad (Lagerstedt s 96, SOV 1 s 51). En del av Norra Ny socken utbröts 1872 för bildandet av Nyskoga socken (Lagerstedt s 96).

Kyrkan: Den nuvarande kyrkan invigdes 1764 och föregicks av en medeltida kyrka ca 2 km söderut på Kyrkebols ägor (RAÄ 8). En arkeologisk utgrävning genomfördes 1945 då grundstenar påträffades. Den lilla träkyrkan var ca 8 m lång och 7 m bred men hade utvidgats två gånger så att den var nästan dubbelt så lång som den ursprungliga byggnaden (Lagerlöf s 211). Mynt från första hälften av 1400-talet påträffades i kyrkan (Klackenberg 1992 s 230). Platsen för den tidigare kyrkan finns markerad på en karta från 1719 (se bild, se även sockenkartan) (LSA Kyrkebol R54-11:1).

Kyrkan har en täljstensfunt från mitten av 1200-talet och flera träskulpturer. Ett processionskrucifix är från 1200-talet, liksom en Olofsbild. En Maria med barnet från 1200-talets tredje fjärdedel har sitt skåp med baldakin och sidodörrar bevarat. Ett altarskåp från 1400-talets slut har korsnedtagningen i korpus och Birgitta och Elin av Skövde målade på flyglarna. Kyrkans största märkvärdighet är en senmedeltida trämodell av en kyrka (Hallbäck s 62 f; MtB; Lagerlöf s 211.)

Den gamla kyrkplatsen i Norra Ny

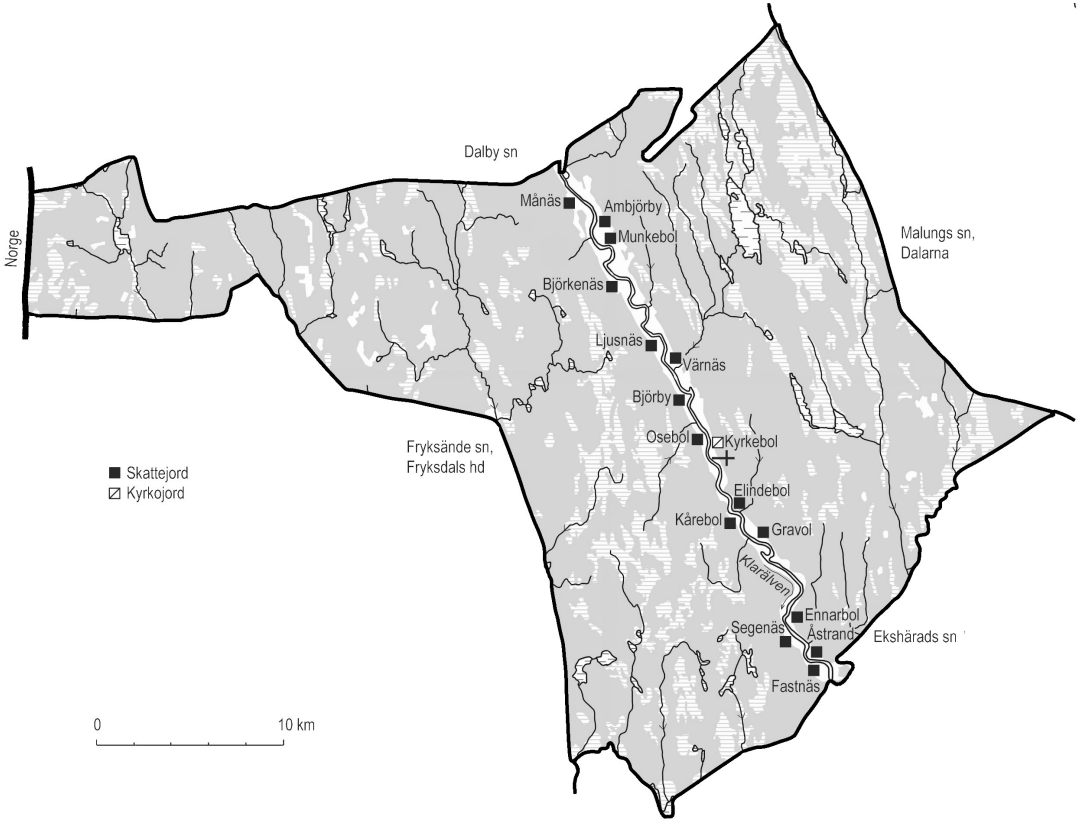


Karta över Kyrkebol 1719 med den gamla kyrkans läge markerat (vita fyrkanten) (LSA Kyrkebol R54-11:1). På platsen finns bebyggelselämningar efter kyrkan och kyrkogården (RAÄ 8).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	ky	kyt
Ambjörby	1 (1)	–	–	–	–
Backa	–	–	0 (1)	–	–
Björby	1 (1)	–	–	–	–
Björkenäs	–	0 (1)	1 (0)	–	–
Elindebol	1 (1)	–	–	–	–
Ennarbol	1 (1)	–	–	–	–
Fastnäs	1 (1)	–	–	–	–
Gravol	1 (1)	–	–	–	–
Kyrkebol	–	–	–	1 (1)	–
Kårebol	1 (1)	–	–	–	–
Ljusnäs	1 (1)	–	–	–	–
Munkebol	1 (1)	–	–	–	–
Månäs	1 (1)	–	–	–	–
Osebol	1 (1)	–	–	–	–
Segenäs	1 (0)	–	0 (1)	–	–
Stöllet	–	–	–	–	0 (1)
Torp	2 (0)	–	0 (2)	–	–
Värnäs	–	0 (1)	1 (1)	–	–
Åstrand	1 (0)	–	0 (1)	–	–
Summa	15 (11)	0 (2)	2 (6)	1 (1)	0 (1)

Norra Ny socken



Norra Ny socken omkring 1550.

Ambjörby

1503 *Andbiornby* (VäSkb s 67) – 13 D, 2 b.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i A till 1:0 pn (VäSkb s 67).

1540 erlägger Mats i A följande skattepersedlar: skatt 1:0 pn, matgivenessningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Backa

1564 *Backa* (VrH 1564:7) – 12 D, 9 c.

VrH 1564 **1 skt.**

Björby

1503 *Biorneboll* (VäSkb s 67) – 13 D, 0 b.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i B till 0:7 pn (VäSkb s 67).

1540 erlägger Lasse i B följande skattepersedlar: skatt 0:7 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Björkenäs

1503 *Byrkynes* (VäSkb s 67) – 13 D, 1 b.

VrH **1 skt.**, 1564 ½ **sk** (1565 1 sk).

1503 uppgår oxskatten i B till 0:1 pn (VäSkb s 67).

1535 kallas B 'ödegård' i hjälpskattelängden över Värmland (GHj).

1540 erlägger Bengt i torpet B följande skattepersedlar: skatt 0:2 pn, 0:2 pn för kungsfodring, samt halv årlig fodring (VrH 1540:5).

Elindebol

1503 *Hellenbol* (VäSkb s 67), 1540 *Ælinebøll* (VrH 1540:5) – 12 D, 9 c.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i E till 0:7 pn (VäSkb s 67).

1540 erlägger Bengt i E följande skattepersedlar: skatt 0:7 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Ennarbol

1415 *i Ændhredhabole* (SD 2094 or), 1503 *Enderetboll* (VäSkb s 67) – 12 D, 8 d.

VrH **1 sk.**

1415 byter Erik Larsson i E bort en äng i Öjenäs, Ekshärads sn, till Ingemar Jonsson, kyrkopräst i Älvdalen (se Öjenäs, Ekshärads sn) (SD 2094 or).

1503 uppgår oxskatten i E till 0:6 pn (VäSkb s 67).

1540 erlägger Elof i E följande skattepersedlar: skatt 0:6 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Fastnäs

1503 *Fastenes* (VäSkb s 67) – 12 D, 7 d.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i F till 1:0 pn (VäSkb s 67).

1540 erlägger Peder i F följande skattepersedlar för F och för Segenäs tillsammans: skatt 0:11 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Gravol

1503 *Gladoll* (VäSkb s 67) – 12 D, 8 c.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i G till 0:6 pn (VäSkb s 67).

1540 erlägger Jon i G följande skattepersedlar: skatt 0:6 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Kyrkebol

1535 *Kirkeboll* (GHj), 1540 *Kyrkebol* (VrH 1540:5) – 12 D, 9 c.

VrH **1 ky**; kallas från 1543 'Prästbordet'; från 1564 för 'Stommen'; är 1564–72 förlänt till prästen i 'Älvdalen' (sannolikt Ekshärads sn som var moderförsamling i häradet).

1535 uppges K vara bebott av en landbo (GHj).

Kårebol

1503 *Karbol* (VäSkb s 67) – 12 D, 9 c.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i K till 1:0 pn (VäSkb s 67).

1540 erlägger Peder i K följande skattepersedlar: skatt 1:0 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Ljusnäs

1503 *Lywsternes* (VäSkb s 67) – 13 D, 1 b.

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i L till 0:11 pn (VäSkb s 67).

1540 erlägger Engelbrekt i L följande skattepersedlar: skatt 0:11 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Munkebol

1503 *Monckeboll* (VäSkb s 67) – 13 D, 2 b.

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i M till 0:6 pn (VäSkb s 67).

1540 erlägger Bengt i M följande skattepersedlar: skatt 0:6 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Månäs

1503 *Maenes* (VäSkb s 67) – 13 D, 2 a.

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i M till 0:9 pn (VäSkb s 67).

1540 erlägger Harald i M följande skattepersedlar: skatt 0:9 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Osebol

1503 *Oseelbol*(?) (VäSkb s 67), 1535 *Ossebøll* (GHj), 1540 *Åsebøll* (VrH 1540:5) – 13 D, 0 c.

VrH 1 sk.

1503 uppgår oxskatten i O till 0:9 pn (VäSkb s 67).

1540 erlägger Jöns i O följande skattepersedlar: skatt 0:9 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Segenäs

1415 *i Sjiglenes* (SD 2094 or) – 12 D, 7 d.

VrH **1 sk**, 1564 **1 skt**.

1415 anges Peder i S tidigare ha ägt de ängar vid Halgån, Ekshärads sn, (se sockenkartan) som kyrkan byter bort till Erik Larsson i Ennarbol; i samband med bytet ger kyrkan också bort rätten till den genaste skogsvägen upp för Segenäsberget (*Syglanesbergh*) till samme Erik (se Öjenäs, Ekshärads sn) (SD 2094, or)

1540 erläggs skatten för S av Fastnäs (se Fastnäs) (VrH 1540:5).

Stöllet

1564 *Stylette* (VrH 1564:7) – 13 D, 0 c.

VrH 1564 **1 kyt**; 1566–69 förlänt till prästen.

Torp, Norra och Södra

1564 *Sødre Torp, Noll Torp* (VrH 1564:7) – 12 D, 8 c–8d.

VrH 1564 **2 sk**, 1565 **2 skt** (1566 2 sk).

Värnäs

1503 *Veernes* (VäSkb s 67), 1540 *Vædernæss* (VrH 1540:5) – 13 D, 0 b.

VrH **1 skt**, 1551 **1 sk**, 1564 $\frac{1}{2}$ **sk**.

1564 **1 skt**; Nedre Värnäs.

1503 uppgår oxskatten i V till $\frac{1}{2}$:0 pn (VäSkb s 67).

1540 erlägger Gunne i torpet V följande skattepersedlar: skatt 0:4 pn, inga matgivepenningar, inga driftörespenningar, 0:2 pn för kungsfodring, samt halv årlig fodring (VrH 1540:5).

Åstrand

1503 *Astrem* (VäSkb s 67) – 12 D, 7 d.

VrH **1 sk**, 1565 **1 skt** (1569 1 sk).

1503 uppgår oxskatten i Å till 0:6 pn (VäSkb s 67).

1540 erlägger Klemens i Å följande skattepersedlar: skatt 0:6 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, $\frac{1}{2}$:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Nyskoga socken

Socknen skapades 1872 genom en utbrytning av skogsområden i Norra Ny socken (Lagerstedt s 96, SOV 1 s 51). Se Norra Ny socken.

Norra Råda socken

1503 *Rode socken* (VäSkb s 69).

1535 *Rudde socken* (GHj).

1540 *Rudhe Sognehn* (VrH 1540:5).

Omfattning: Socknen kallas Råda i det medeltida materialet. Beteckningen Norra (Råda) tillkom 1885 för att särskilja socknen från Södra Råda socken i Visnums härad. Sunnemo socken utbröts kyrkligt ur Norra Råda 1653 och kameralt 1805. Hagfors stad och Gustav Adolfs socken utbröts ur Norra Råda socken 1950 (Lagerstedt s 96).

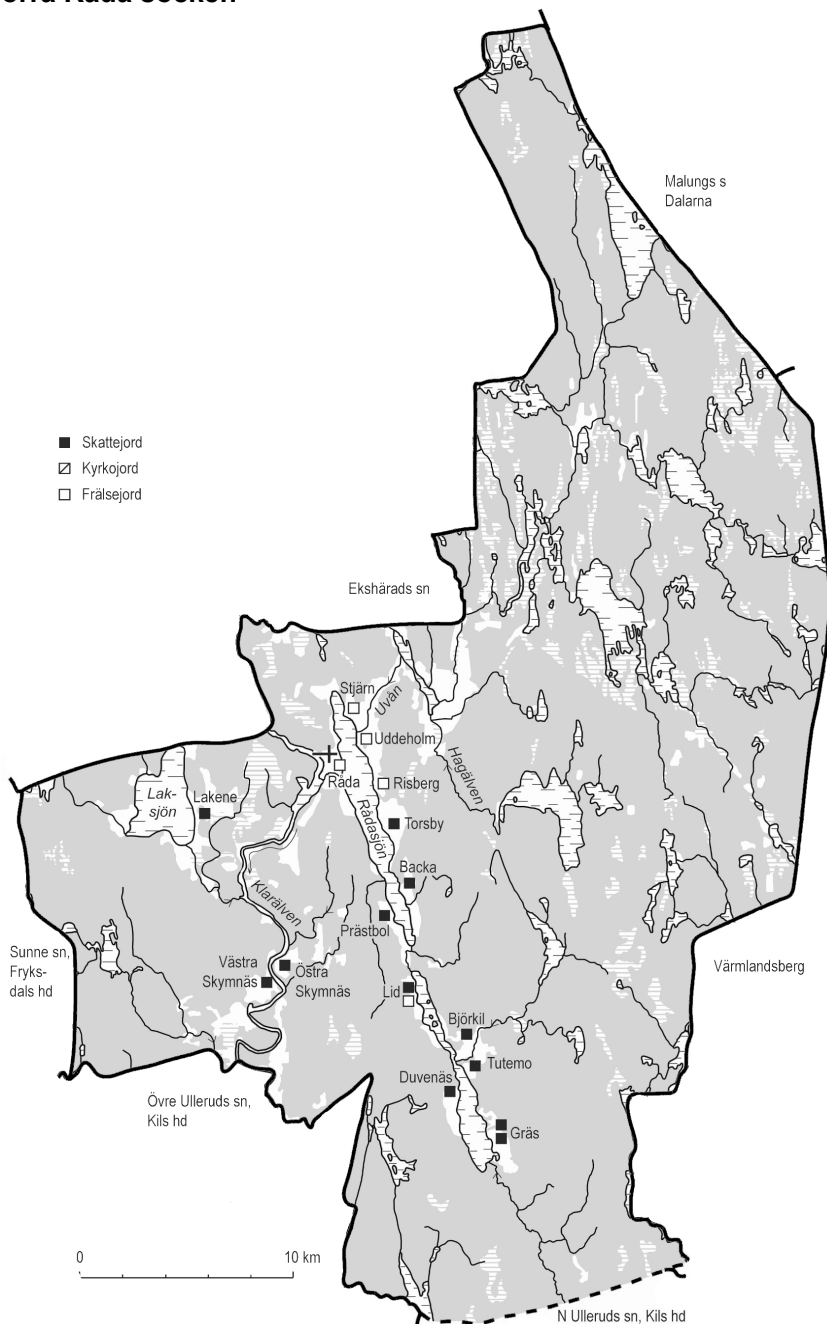
Kyrkan: Den nuvarande kyrkan byggdes i början av 1800-talet. Föregångaren stod på samma plats. 1692 uppges den vara av trä (Lhb), men inget är känt om utformningen.

Kyrkan har Maria och Johannes i träreliefer från 1500-talet, troligen från ett altarskåp (Kjellin 1952 s 645).

Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	½ sk	skt	½ ky	fr
Backa	1 (1)	–	–	–	–
Björkil	1 (1)	–	–	–	–
Duvenäs	1 (1)	–	–	–	–
Gräs	2 (2)	–	–	–	–
Haftersbol	–	0 (1)	–	–	–
Lakene	1 (1)	–	–	–	–
Lid	1 (1)	–	–	–	1 (1)
Prästbol	1 (1)	–	–	–	–
Risberg	–	–	–	–	1 (1)
Råda	–	–	–	0 (1)	1 (1)
Skymnäs	2 (2)	–	–	–	–
Stjärn	–	–	–	–	1 (1)
Torsby	1 (1)	–	–	–	–
Tutemo	1 (1)	–	–	–	–
Tutemotorp	–	–	0 (1)	–	–
Uddeholm	–	–	–	–	1 (1)
Summa	12 (12)	0 (1)	0 (1)	0 (1)	5 (5)

Norra Råda socken



Norra Råda socken omkring 1550.

- Backa** 1503 *Backe* (VäSkb s 69) – 12 D, 0 g.
 VrH 1 sk.
 1503 uppgår oxskatten i B till 0:10 pn (VäSkb s 69).
 1540 erlägger Björn i B följande skattepersedlar: skatt 0:12 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Björkil** 1503 *Biornkill* (VäSkb s 69) – 11 D, 8 g; nu i Sunnemo sn.
 VrH 1 sk.
 1503 uppgår oxskatten i B till ½:0 pn (VäSkb s 69).
 1540 erlägger Birger i B följande skattepersedlar: skatt ½:0 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Duvenäs** 1503 *Duenes* (VäSkb s 69), 1535 *Duffuenes* (GHj) – 11 D, 8 g; nu i Sunnemo sn.
 VrH 1 sk.
 1503 uppgår oxskatten i D till 0:6 pn (VäSkb s 69).
 1540 erlägger Måns i D följande skattepersedlar: skatt 0:6 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Gräs** 1438 *i Gres* (RAp 29/6), 1503 *Gres, Andre Gerres* (VäSkb s 69) – 11 D, 7 g; nu i Sunnemo sn.
 VrH 2 sk.
 1438 är Klemens i G en av sex bönder som sitter i landsnämndens tolvmananämnd vid landstinget i Tingvalla (RAp 29/6).
 1468 är Jöns i G nämndeman vid extra landsting hållet på Lagberget (RAp 6/10).
 1503 uppgår oxskatten i G till 0:10 pn och i 'andra G' till 0:10 pn (VäSkb s 69).

1540 erlägger Gudbrand och Haftorn i G följande skattepersedlar för båda gårdarna tillsammans: skatt 0:20 pn, matgivenesspenningar 0:2 pn, driftörespenningar 4 skilling, 1:0 pn för kungsfodring, samt dubbel årlig fodring (VrH 1540:5).

Haftersbol 1564 *Haffstensbøøll* (VrH 1564:7) – 11 D, 9 g.
VrH 1564 ½ sk.

Lakene 1503 *Lackene* (VäSkb s 69) – 12 D, 0 e.
VrH 1 sk; redovisas 1540–50 i Ekshärads sn.
1503 uppgår oxskatten i L till 0:6 pn (VäSkb s 69).
1540 erläggs skatten för L av Södra Skoga, Ekshärads sn (se Skoga, Ekshärads sn) (VrH 1540:5).

Lid, Övre och Nedre 1503 *Lydh* (VäSkb s 69) – 11 D, 9 g (Övre) och 11 D, 8 g (Nedre); nu i Sunnemo sn.
VrH 1 sk.
1 fr (1562 Erik Nilsson /Schack av Skylvalla/).
1503 uppgår oxskatten i L till ½:0 pn (VäSkb s 69).
1540 erlägger Lasse i L följande skattepersedlar: skatt ½:0 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, inga driftörespenningar, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

Prästbol 1503 *Presboll* (VäSkb s 69), 1540 *Præstboll* (VrH 1540:5) – 11 D, 9 f.
VrH 1 sk.
1503 uppgår oxskatten i P till 0:6 pn (VäSkb s 69).
1540 erlägger Håkan i P följande skattepersedlar: skatt 0:6 pn, matgivenesspenningar 0:1 pn, inga driftörespenningar, ½:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

- Risberg** 1535 *Risszeberg* (GHj), 1540 *Risbergh* (VrH 1540:5) – 12 D, 0 f.
VrH **1 fr** (1562 Erik Knutsson /Lilliehöök /).
- Råda** 1535 *Rudda*(?) (GHj), 1540 *Rudha* (VrH 1540:5) – 12 D, 1 f.
VrH **1 fr** (1562 Lars Matsson /Kafle/); Östra.
1568 $\frac{1}{2}$ **ky**; Västra.
- Skymnäs, Västra och Östra** 1503 *Sodre Sønes, Nordesomnes* (VäSkb s 69) – 11 D, 9 e.
VrH **2 sk.**
1503 uppgår oxskatten i Södra S (nuv Västra S) till 0:9 pn och i Norra S (nuv Östra S) till 0:6 pn (VäSkb s 69).
1540 erlägger Lasse och Engelbrekt i S följande skattepersedlar för båda gårdarna tillsammans: skatt 0:13 pn, matgivepenningar 0:2 pn, driftörespenningar 4 skilling, 1:0 pn för kungsfodring, samt dubbel årlig fodring (VrH 1540:5).
- Stjärn** 1535 *Sciøven* (GHj), 1540 *Skiøven* (VrH 1540:5) – 12 D, 1 f.
VrH **1 fr** (1562 Lars Matsson /Kafle/).
- Torsby** 1503 *Tøeysby* (VäSkb s 69), 1535 *Tøresbin* (GHj) – 12 D, 0 f.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i T till 1:0 pn (VäSkb s 69).
1540 erlägger Halvar i T följande skattepersedlar: skatt 1:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, $\frac{1}{2}$:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).
- Tutemo** 1503 *Tudemo* (VäSkb s 69) – 11 D, 8 g; nu i Sunnemo sn.
VrH **1 sk.**
1503 uppgår oxskatten i T till $\frac{1}{2}$:0 pn (VäSkb s 69).

1540 erlägger Sven i T följande skattepersedlar: skatt $\frac{1}{2}$:0 pn, matgivepenningar 0:1 pn, driftörespenningar 2 skilling, $\frac{1}{2}$:0 pn för kungsfodring, samt årlig fodring (VrH 1540:5).

**Tutemo-
torp**

1565 *Tuttemo torp* (VrH 1565:2) – 11 D, 8 g; nu i Sunnemo sn; låg strax söder om nuv Sunnemo kyrka (HdEK).

VrH 1565 **1 skt**; saknas 1566.

Uddeholm

1535 *Vdhön* (GHj), 1540 *Vdda* (VrH 1540:5) – 12 D, 1 f; kallas Uddeholm först på 1600-talet (SOV 14 s 44).

VrH **1 fr** (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).

Sunnemo socken

Sunnemo kyrksocken bildades 1653 genom en utbrytning av delar av Norra Råda socken. Den infördes kameralt i jordeböckerna först 1805. Sockennamnet är givet efter Sunnemo masugn på vars marker ett kapell legat sedan 1653 (Lagerstedt s 96, SOV 1 s 52).

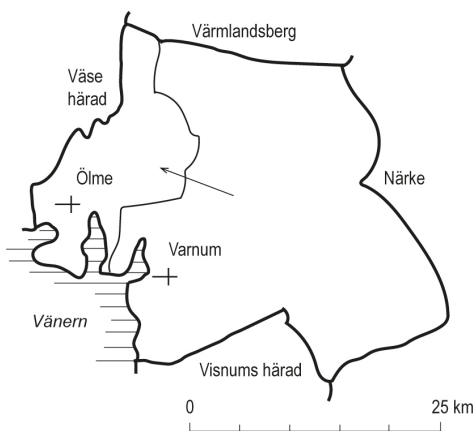
Ölme härad

1491 i *Wlma herrit* (UUBp 24/7).

1503 *Ølmeherrede, Olme herrede* (VäSkb s 98).

Ölme härad omfattar idag två socknar: Varnums sn och Ölme sn. Ölme härad skapades troligen i samband med den administrativa omorganisationen av häraderna i Värmland på 1400-talet (se stycket om Häradindelningen i Inledningen s 32 ff). Hela Ölme härad tillhörde tidigare Väse härad (SOV 1 s 28).

Ölme härad



Ölme härads gränser och socknar omkring 1550. Lägen för medeltida kyrkor har markerats. Pilen visar annexförhållandet 1540 (SkJb). För osäkra sockengränser, se sockenkartorna.

Bjurtjärns socken

Bjurtjärns socken utbröts ur Karlskoga socken i slutet av 1700-talet, men redan 1643 fanns en kyrka i Bjurtjärn. Socknen överfördes tillsammans med Karlskoga socken till Örebro län på 1640-talet, men återfördes till Värmland 1950 (Lagerstedt s 92).

Degerfors socken

Degerfors socken är utbruten ur Karlskoga socken. Ett kapell uppfördes 1882 och Degerfors kapellförsamling bildades 1917. Degerfors blev köping 1931 (Lagerstedt s 92).

Karlskoga socken

Namnet Karlskoga är belagt första gången 1589 (Lagerstedt s 91 f). Socknen upptas i Värmlands landskapshandlingar första gången år 1600 (VrH 1600:14). Lagerstedt saknar uppgift om områdets sockentillhörighet innan dess, men hänvisar till Dahlgrens uppgifter att socknen skapats ur Knista socken i Närke och Varnums socken i Värmland (Lagerstedt s 91 f).

Karlskoga socken överflyttades 1642 till Nora stads landshövdingedöme och 1648 till Örebro län. Karlskoga stad bildades 1939 (Lagerstedt s 91 f).

Karlskoga socken omfattade även Bjurtjärns och Degerfors socknar (Lagerstedt s 92).

Den västra delen av nuvarande Karlskoga socken, samt hela nuvarande Bjurtjärns och Degerfors socknar tillhörde på 1500-talet Varnums socken.

Varnums socken

1362 *parochie Varneem* (DS 6677).

1381 *Varneme sokn* (RAp 15/6).

1402 *i Warnema sokn* (SD 2907).

Omfattning: Varnums socken omfattade även det område som sedan 1642 utgörs av Kristinehamns stad (Lagerstedt s 91).

Socknen sträckte sig före 1583 fram till nuvarande Karlskoga; gränsen mot Närke gick i Timsälven, sjön Möckeln och söderut längs Letälven (Lagerstedt s 91 f, se även Bjurtjärns, Degerfors och Karlskoga snr ovan). Området väster om Timsälven var således före 1583 en del av Varnums socken. Området kallades Varnums skogsbygd.

Varnums skogsbygd omfattade år 1584 gårdar i nuvarande Lungsunds sn: Ackkärr, Hytte, Matlången, Näverviken och Släbråten. Varnums skogsbygd var enligt en anteckning i årliga räntan 1584 flyttad från Varnums sn på hertig Karls befallning. Varnums skogsbygd redovisades i en särskild jordebok i Ölme hd omkring 1640. Både tionden och boskapen redovisades i Ölme sn (Lagerstedt s 92, VrH 1584:17).

Gårdar längre söderut i Varnums skogsbygd (i nuvarande Karlskoga sn): Aggerud, *Bredegordin, *Bredgårdztårp, *Boo, samt (i nuvarande Bjurtjärns sn): Kväggen, Näs och Ullvettern, hörde tidigare till Varnums sn (SOV 15 s 2). Sannolikt även Alkvettern (annorlunda i SOV 15). Dessa överflyttades 1584 till Karlskoga sn, Örebro län (SOV 15 s 2).

Kristinehamn

Kristinehamn fick stadsprivilegier 1642 och anlades på mark som tidigare tillhört *Klockaregården och Bro (se Bro nedan). I samband med grundandet tilldelades staden följande ägor: Bro, Älvbrotorp, *Prestgorden, Enserud, *Skerffuinge och *Løthen. 1644 fick staden Nolbytorp, 1645 *Bek och Kungsholmen, 1646–48 Drevsta, *Smediaby och *Kilishammer. Borgarna köpte vid samma tid gården Sanna i stadens närhet. Ägorerna delades upp på tomterna och användes för borgarnas jordbruk och senare för stadens utbyggnad (SOV 15 s 42).

Kyrkan: Den nuvarande stadskyrkan är från 1858. Den tidigare stadskyrkan låg ca 300 m nordväst om den nuvarande (LSA R42-1:1, år 1695). Varnums kyrkas roll som sockenkyrka övertogs av Kristinehamns stadskyrka då staden grundlades 1641. Ingen bebyggelse med namnet Varnum är belagd, och det är oklart var den medeltida kyrkan låg. Djurklou tvekar men uppger att vid Kurlanda söder om staden hade spår av tomtningen synts i mannaminne (Djurklou 1866 s 69). Det kan inte uteslutas att den medeltida sockenkyrkan låg inom Kristinehamns stadsområde.

Kristinehamns kyrka har en sandstensdopfont från omkring 1200 och ett triumfkrucifix från mitten av 1300-talet (Hallbäck s 120 f; MtB).

Annexförhållande: Varnums socken var vid reformationen annex till Ölme socken (SkJb, SOV 15 s 2).

Olokaliserade gods

1386 testamenterar Bengta Gunnarsdotter alla gods hon äger i Varnums sn till sin make Kort Fos (se Varpnäs, Nors sn, Grums hd) (SkSp 12/4).

1455 ingår i Åke Axelssons (Tott) jordebok en gård [utan namn], som räntar 6 hundra järn och ½ kärve gös och uppges ligga i Varnums sn bland de gårdar som Åke fick av Anders Nilsson (mussla) (Welanders 1957 s 66 f).

Runstenar: Vr 1 i Järsberg, ristad med urnordiska runor (SR Band 14:2 s 20–56).

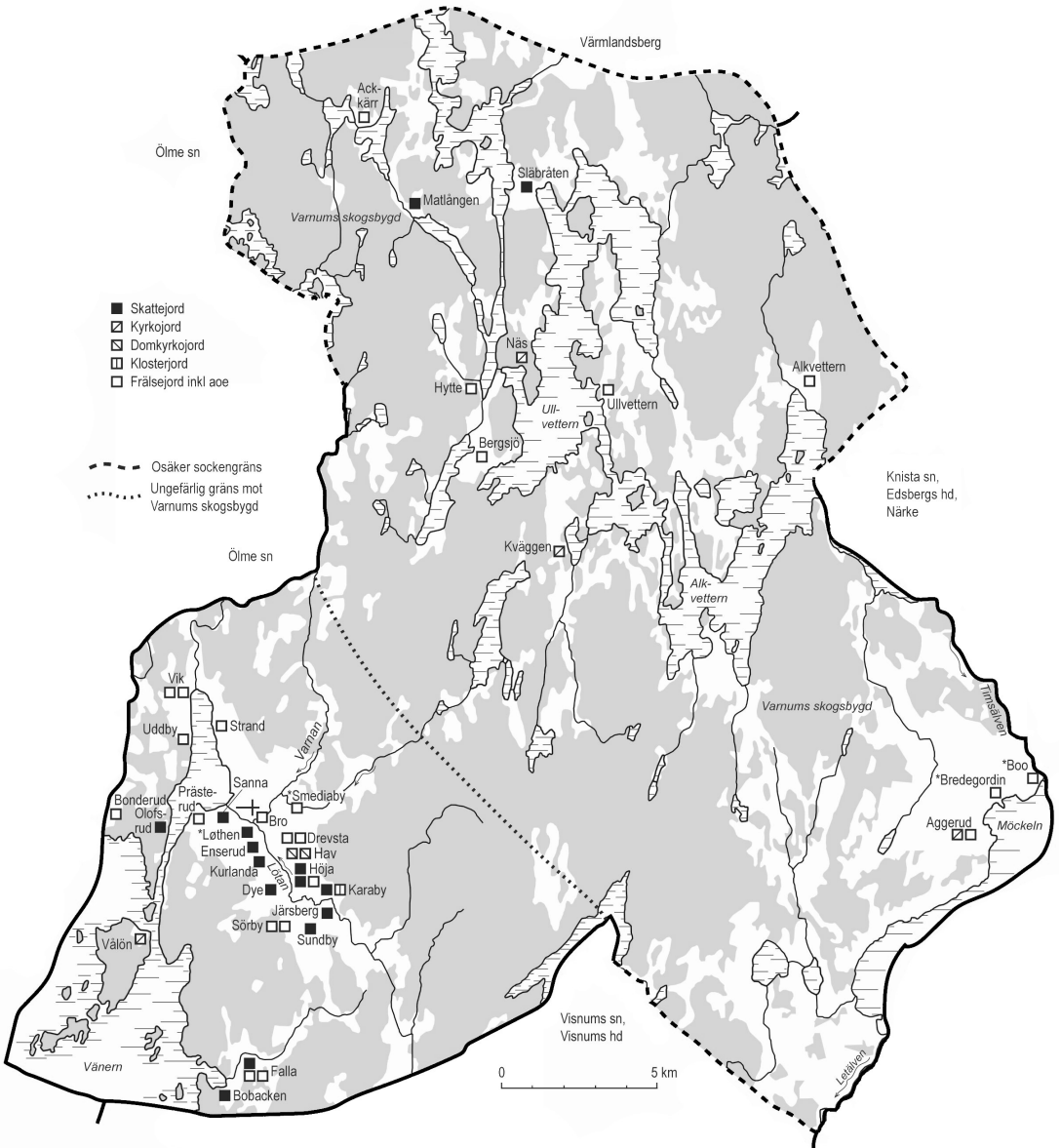
Antal jordeboksenheter VrH 1540/42 (1569/72)

	sk	skt	krt	ky	kyt	dky	kl	fr	frt
Ackkärr	–	–	–	–	–	–	–	1 (0)	0 (1)
Aggerud	–	–	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Alkvettern	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)	–
*Bagesiöö	–	1 (0)	–	–	–	–	–	–	–
*Bek	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Bergsjö	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Bergsjötorpet	–	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Bobacken	–	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–
Bockserud	–	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–
Bonderud	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
*Boo	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
*Bredegordin	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
*Bredegårdztärp	–	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Bro	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Drevsta	–	–	–	–	–	–	–	2 (2)	–
Dye	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Enserud	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Falla	1 (1)	–	–	–	–	–	–	2 (2)	–
*Fors	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
*Fårssetörp	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Hav	–	–	–	–	–	2 (2)	–	–	–
Hytte	–	–	–	–	–	–	–	1 (0)	0 (1)

	sk	skt	krt	ky	kyt	dky	kl	fr	frt
Höja	2 (2)	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Järsberg	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Karaby	1 (1)	–	–	–	–	–	1 (1)	–	–
*Klockaregården	–	1 (0)	–	–	0 (1)	–	–	–	–
*Kongztorpett	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Kurlanda	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Kväggen	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–	–
*Kilishammer	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
*Løthen	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Matlången	–	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–	–	–
*Mässerwdh	–	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–
Näs	–	–	–	1 (0)	–	–	–	–	–
Näverviken	–	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Olofsrud	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
*Prestegorden	–	–	–	1 (1)	–	–	–	–	–
Prästerud	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Sanna	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
*Skerffuinge	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
*Sckräckenässen	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Släbråten	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–
*Smediaby	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Strand	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Sundby	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Sörby	–	–	–	–	–	–	–	2 (2)	–
*Tostenæs	–	1 (0)	–	–	–	–	–	–	–
Uddby	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Ullvettern	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Vik	–	–	–	–	–	–	–	2 (1)	–
Vålön	–	–	–	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–
Summa	9 (9)	8 (7)	0 (4)	4 (2)	0 (3)	2 (2)	1 (1)	25(23)	0 (5)

Dessutom redovisar längderna **0(1) dkyt** i Ackkärr, **1(0) frhytta** i *Baggesløhite, **0(1) kluj** i Dye, **0(1) dkyäng** i Hav, **0(1) kyt** i *Klockaregården, **0(1) ½ ky** i Näs, **0(1) kyt** i Vålön, **0(1) aoe** i Vik.

Varnums socken



Varnums socken omkring 1550. Kyrkans placering är osäker.

- Ackkärr** 1540 *Actiern* (VrH 1540:5) – 11 E, 0 b; tillhörde 'Varnums skogsbygd'; nu i Lungsunds sn, Färnebo hd.
 VrH **1 fr**, 1572 **1 frt**; öde 1570–71; redovisas i Ölme sn (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/).
 1568 **1 kyt**, 1569 **1 dkyt**.
- Aggerud** 1543 *Agarudh* (VrH 1543:2) – 10 E, 5 f; nu del av södra Karlskoga; överflyttad till Karlskoga sn, Karlskoga hd, Örebro län, 1584 (SOV 15 s 2).
 VrH 1543–48 **1 frt**, 1545 **1 fr**.
 1548 **1 ky**, 1568 **1 kyt** (1569 1 ky).
 1548 tillhör den kyrkliga landbogården Ölme sockenpräst i Ölme gäll (VrH 1548:1).
- Alkvettern** 1293 *Alcauid* (?DS 1087), 1534 *Alchawither* (RAp 14/2), 1549 *Alkeuetter* (NÄH 1549:7), 1556 *Alkewetter* (NÄH1556:13) – 10 E, 8 e; nu i Bjurtjärns sn, Karlskoga hd; den tidigare landskapstillhörigheten är oklar. Gården upp-
 tas i NÄH första gången 1549. Gränsen mellan Värmland och Närke kan möjligen tidigare ha gått väster om Alkvettern, men eftersom området ingår i Bjurtjärns sn redovisas gården här.
 VrH 1549 **1 fr**.
 1293 intygar Bengt Elofsson (Birger jarls brorson) med samtycke från sin hustru Katarina och hennes syster Birgitta, att gården (*curia*) ?A tillfallit Katarinas och Birgittas systrar Ingeborg och Margareta efter deras far NN (?Boberg) (se Trossnäs, Nors sn, Grums hd) (DS 1087).
 1534 får Birgitta Hansdotter (Tott), änka efter Folke Gregersson (Lillie), en gård i A som räntar 2:0 pn (danska) vid arvsförflyttning efter biskop Mats Gregersson (se Bro) (RAp 14/2).

- *Alterås** 1552 *Alteråds* (GR 23 s 211).
1552 kungör Gustav I Jöns Erikssons besittningsrätt till torpet A, vilket Jöns för en tid sedan upptagit på ödemarken, så länge Jöns inte inkräktar på någon bolby och så länge han uppfyller sin skattskyldighet mot kronan (GR 23 s 211).
- *Bagesiöö** 1542 *Bagesiöö* (VrH 1542:11) – jfr Bergsjö.
VrH 1542–43 **1 skt.**
- *Baggesiø hitte** 1540 *Baggesiø hitte* (VrH 1540:5).
VrH 1540 (endast) **1 (?)frhytta**; tillägg i längden bland land-bogårdar.
- *Bek** 1514 *Bek* (C 21 f 10), 1542 *Beck* (VrH 1542:11) – lades 1645 under Kristinehamn; har föreslagits varit beläget öster om Drevsta (SOV 15 s 42 f), men lokaliseringen är okänd.
VrH 1542 **1 fr.**
1514 upptas B, som räntar 1½ hundra järn, i Gunhild Johansdotters (Bese) jordebok (C 21 f 10).
1553 har Gunhild Johansdotter en gård i B som räntar 150 osmundar järn och hel fodring; gårdarna ingår i Värmlands rättardöme (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).
1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok en gård i B med samma ränta som tidigare; åkerns utäde är 4½(?) spann, ängen ger 8 lass hö och till gården hör passligt mulbete, timmerskog och vedbrand (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).
- Bergsjö** 1534 *Bergesøø* (RAp 14/2), 1540 *Bæriesiøø* (VrH 1540:5) – 10 E, 7 c.
VrH **1 fr** (1562 Anna Klemetsdotter /Hogenskild/).

1534 får Birgitta Hansdotter (Tott), änka efter Folke Gregersson (Lillie), en gård i B som räntar 4 pund smör och 30 *støcker* järn vid arvsifte efter biskop Mats Gregersson (se Bro) (RAp 14/2).

**Bergsjö-
torpet**

1570 *Bärgesiötärp* (VrH 1570:12) – 10 E, 7 b.

VrH 1570 **1 frt.**

Bobacken

1556 *Bobacka* (VrH 1557:1, tl), 1568 *Bobaken* (VrH 1568:14) – 10 E, 3 a.

VrH 1568 **1 skt**, 1572 **1 krt.**

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i B (VrH 1557:1).

Bockserud

1568 *Bwgrzrdh* (VrH 1568:14) – 10 D, 5 j.

VrH 1568 **1 skt**, 1572 **1 krt.**

Bonderud

1361 *Bondærudh* (DS 6448) – 10 D, 5 j.

VrH **1 fr** (1562 Jöran Fincke).

1361 upplåter Bengt i Odenstad, Gillberga sn, Gillbergs hd, och hans hustru Sigrid gårdarna B och Uddby, med alla tillagor och lösören, till prostén Mattias i Västerås, för de brott som Tyrgils Bagge fällt för (DS 6448).

1534 får Birgitta Hansdotter (Tott), änka efter Folke Gregersson (Lillie), en gård i B som räntar 4 pund smör vid arvsifte efter biskop Mats Gregersson (se Bro) (RAp 14/2).

1542 tillfaller B, som räntar 4 pund smör och 1 lax, Anna Hansdotter (Tott) i arvet efter hennes syster Birgitta (se Uddby) (RAp 5/3).

1554 upptas i Karin Hansdotters (Tott) jordebok en gård i B, som räntar 4 pund smör, 1 lax och 4 hästar; åkern består av mulljord, årligt utsäde på tre gärdén uppgår till 7 tön, ängen ger årligen 14 sommarlass hö. Gården, som är 'hovsamt' (måttfullt) byggd och 'stubberöjd', har humlegård om 1 pund, inget fiskevatten förutom i 'stora sjön i allmänningen'; betesmarken är knapp (KHjb f 53 f).

1554 skiftas arvet efter Karin Hansdotter (Tott) på gården Stora Bjurum i Västergötland, i närvaro av hennes tredje make Olof Persson (Örnfot) och Karins barn; på deras gemensamma dotter Malin Olofsdotters lott faller B, som räntar 4 pund smör, Uddby, Strand, *Fors, och *Bredegordin, alla denna sn, Grinsbol, Älgå sn, Jösse hd, och hyttorna Asphyttan och Båren, båda Värmlandsberg, samt gods och gårdar i Västergötland, Närke, Arboga och Uppland; Malin Olofsdotter var gift med Jöran Fincke (Fincke, yngre ätten) (BhSp 25/7, SPHRA vol 1).

Malins halvbror Åke Haraldsson (Soop) ärver vid syskonskiftet gårdar på Hammarön (se Skagene, Hammarö sn, Kils hd) (BhSp 25/7).

***Boo**

1534 *Boo* (RAP 14/2) – 10 E, 5 f; nu del av Karlskoga (HdEK).

VrH **1 fr** (1562 Anna Klemetsdotter /Hogenskild/).

1534 får Birgitta Hansdotter (Tott), änka efter Folke Gregersson (Lillie), en gård i *Boo som räntar 4 pund smör vid arvskifte efter biskop Mats Gregersson (se Bro) (RAP 14/2).

***Bredegordin**

1534 *Bredegordin* (RAP 14/2), 1540 *Bredegården* (VrH 1540:5) – 10 E, 5 f; nu del av Karlskoga (HdEK, se även LSA Bregården S36-19:1, år 1698); överflyttad till Karlskoga sn, Karlskoga hd, 1584 (SOV 15 s 2).

VrH **1 fr** (1562 Jöran Fincke).

1534 får Birgitta Hansdotter (Tott), änka efter Folke Gregersson (Lillie), en gård i B som räntar 6 pund smör vid arvskifte efter biskop Mats Gregersson (se Bro) (RAP 14/2).

1542 tillfaller B, som räntar 6 pund smör, Anna Hansdotter (Tott) i arvet efter hennes syster (se Uddby) (RAP 5/3).

1554 upptas i Karin Hansdotters (Tott) jordebok en landbogård i B, som räntar 6 pund smör och 4 hästar; åkern består av molera och sandblandad lera. Det årliga utsädet på två gårderna uppgår till 7 tön, ången ger årligen 40 sommarlass hö. Gården, som är 'hovsamt' (måttfullt) byggd, har gott fiske med 10 notvarp till gården, ett fiskeverk i Åsmunden och [textbortfall] och krok. Fämarken är god, det finns timmer- och näverskog och [textbortfall]-skog till gården; det finns två nybyggda torp under gården (KHjb f 55).

1554 tillfaller B, som räntar 6 pund smör, Malin Olofsdotter (Örnfot) vid arvskitet efter hennes mor Karin Hansdotter (Tott) (se Bonderud) (SPHRA vol 1).

***Bredegårdz-tårp**

1570 *Bredegårdztårp* (VrH 1570:12) – 10 E, 5 f; nu del av Karlskoga (HdEK, se även LSA Bregården S36-19:1, år 1698); överflyttad till Karlskoga sn, Karlskoga hd, Örebro län, 1584 (SOV 15 s 2).

VrH 1570 **1 frt.**

Bro

1307 *Bro* (DS 1545), 1362 *curiam Bro* (DS 6677), 1535 *Bro* (GHj) – 10 E, 5 a; låg inom centrala Kristinehamns stad (se LSA Kristinehamn We-163, år 1810, där Bro-ängen och Brovallen ligger direkt norr om staden).

VrH **1 fr** (1562 Anna Klemetsdotter /Hogenskild/).

Hertig Karl grundade omkring 1570 en huvudgård som omfattande Bro, *Prestegorden, *Skerffuinge och *Kilishammer och som kallades Bro gård (SOV 15 s 42). 1582 grundade hertig Karl en köpstad vid Bro gård med två årliga marknadsdagar och två torgdagar i veckan. Han gav i samband med grundandet åker och äng för borgarnas täppor och skog och mark till bete, särskilt ön Vålön för borgarnas boskap och fiskemöjligheter (PRFSS III:1 s 414). Området utökades 1635 med ytterligare en gård i Bro och 1636 med *Klockaregården på vars marker en marknadsplats i Bro upprättades 1636 (SOV 15 s 42). Marknadsplatsen fick 1642 nya stadsprivilegier under namnet Kristinehamn (se ovan s 810).

- 1307 skiftas arvet efter Abjörn Sixtenssons (Sparre av Tofta) hustru Ingeborg Ulfsdotter (Ulv), varvid på deras barns [Ulf Abjörnssons] lott faller bland annat Bro (se Hammarö, Tingvalla sn, Kils hd) (DS 1545).
- 1362 byter Nils Jonsson (Rickebyätten) bort sin gård Bro, med torp (*coloniis*) och kvarnar, till sin frände domprost Mattias i Västerås, mot jord i byarna Svensksund och Konungsund, båda Konungsunds sn, Björkekinds hd, Östergötland. Som ersättning för Svensksundsgodssets högre värde lovar Nils att årligen ge domprosten en läst korn i ärkestiftet eller Västerås stift (DS 6677).
- 1438 är Nils i ?Bro en av sex bönder i nämnden på landstinget i Tingvalla (RAp 29/6).
- 1441 är Nils i ?Bro en av tolv i nämnden vid tinget Tingvalla (RAp 25/1, SDHK 23732).
- 1460 säljer Nils i ?Bro jord i Ulvsby, Sunne sn, Fryksdals hd och By, Ämterviks sn, Fryksdals hd till Olof Björnsson (Vinge), lagman i Värmland (UUBp 24/3).
- 1534 får Birgitta Hansdotter (Tott), änka efter Folke Gregersson (Lillie), en gård i Bro, som räntar 12 pund smör, samt gårdar i Bonderud, Uddby, Strand, *Kilishammer, *Skerffuinge, Bergsjö, *Boo, *Bredegordin, *Fors, alla denna sn, och i Alkvettern, troligen denna sn, samt Gälleråsen, Knista sn, Edsbergs hd, Närke, vid arvskifte efter biskop Mats Gregersson; hon får även jord i på flera håll i Uppland, Södermanland (för Skuttunge sn, Bälinge hd, se DMS 1:3 s 89, för Bergshammars sn, Jönåkers hd, se DMS 2:3 s 37), Östergötland, Småland och Västergötland samt i städerna Arboga och Örebro (RAp 14/2).
- 1572 tillhör Bro, *Kilishammer och *Skerffuinge Anna Klemetsdotter (Hogenskild) på Åkerö; dessa uppges nu vara lagda under Bro kronobruk (VrH 1572:2, SOV 15 s 43).

Drevsta

1402 *wart godz Driuistadha* (SD 2907) – 10 E, 5 a; nu industriområde i sydöstra delen av Kristinehamn.

VrH **2 fr** (1570 1 fr) (1562 Karin Eriksdotter /Bielke/).

1402 säljer Harald Hemmingsson (stjärna) och hans hustru Katarina Barnamsdotter (Ulv) sitt gods D med torp och alla tillagor till Agmund (Hemmingsson) Hatt, vilket gods Agmund tidigare innehaft i pant av Katarinas förre man Arvid Pribeka för 80 mark svenska pn och 10 kor, mot ytterligare 60 mark pn och en oxen (SD 2907).

1510-tal upptas D med räntan 4 hundra järn och 1 pund gäddor bland Johan Beses gods i Värmland; gården ingår i Alsters rättardöme (C 20 f 2).

1514 upptas två gårdar i D med den sammanlagda räntan 8 hundra järn i Gunhild Johansdotters (Bese) jordebok (C 21 f 10).

1553 har Gunhild Johansdotter två gårdar i D som vardera räntar 4 hundra järn och hel fodring; gårdarna ingår i Värmlands rättardöme (se Vidön, Tingvalla sn, Kils hd) (BiS E 1986).

1554 (omkring) upptas i Gunhild Johansdotters räkenskapsbok två gårdar i D med samma ränta som tidigare; varje gårds utsäde är 20 spann, ängen ger varje gård 15 lass hö och till gårdarna hör passligt gott mulbete, timmerskog och vedbrand samt en kvarn som mal höst och vår (BiS E 1986).

Dye, Norra och Södra

1381 *Dywohia* (RAp 15/6) – 10 E, 5 a.

VrH **1 sk**; innehas av länsman vissa år 1568–71.

1569 (endast) **1 skuj**; kallas 'del'.

1552 (endast) **1 rikl**.

1570 **1 rikluj**; 1571 tillfaller räntan länsman.

1381 säljer syster Greta, abbedissa i Riseberga kloster, klostrets ägodel i D till Helf Torgilsson, 'efter all landsrätt som de har i Värmland' (dvs enligt Värmlandslagen) (RAp 15/6).

1552 upptas en gård i D som Riseberga kloster-landbo, vilken nu tillhör Spånga rättardöme (se Spånga, Östra Fågelviks sn, Väse hd) (NMU 1 s 167, NÄH 1552:5).

Enserud

1535 *Ænszrud* (GHj), 1540 *Ensrudh* (VrH 1540:5) – 10 E, 5 a; låg i nuvarande sydvästra delen av Kristinehamn (se LSA Kristinehamn We-163, år 1810, där Enserudsgärdet ligger sydväst om staden).

VrH **1 sk.**

Falla

1491 *Ffalla* (UUBp 24/7) – 10 E. 3 a–4 a.

VrH **1 sk.**

2 fr (1562 Knut Haraldsson /Soop/).

1491 säljer Nils Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt) två gårdar i F, som räntar 4 hundra järn, till Erik Eriksson (UUBp 24/7).

1550-tal upptas två gårdar i F, som vardera räntar 4 hundra järn och gengårdspenningar, bland Erik Erikssons (Gyllenstierna) köpegoods (FoR 10:59).

***Fors**

1534 *Fors* (RAp 14/2).

VrH **1 fr** (1562 Jöran Fincke).

1534 får Birgitta Hansdotter (Tott), änka efter Folke Gregersson (Lillie), en gård i F som räntar 2:0 pn (danska) vid arvsförfogelse efter biskop Mats Gregersson (se Bro) (RAp 14/2).

1542 tillfaller F, som räntar 4 pund smör, Anna Hansdotter (Tott) i arvet efter hennes syster (se Uddby) (RAp 5/3).

1554 upptas i Karin Hansdotters (Tott) jordebok en landbo-gård i F, som räntar 4 pund 'och för 12 öre' smör och 4 hästar; åkern består av lerjord och det årliga utsädet på två gårdar uppgår till 4½ tön, ången ger årligen 12 sommarlass hö. Gården, som är 'hovsamt' (måttfullt) byggd, har gott fiske med 4 notvarp till gården samt ett nätkast och ett fiskeverk till bäckfiske. Fämarken är god, gården har fått en kvarn 'till sin egen årväxt' och något till andra (KHjb f 54 f).

1554 tillfaller E, som räntar 4 pund smör, Malin Olofsdotter (Örnfot) vid arvskiftet efter hennes mor Karin Hansdotter (Tott) (se Bonderud) (SPHRA vol 1).

***Fårssetörp** 1568 *Fårssetörp* (VrH 1568:14).
VrH 1568 **1 skt.**

Gustavsvik Se Vik.

Hav 1535 *Haffh* (GHj), 1540 *Haff* (SkJb s 5) – 10 E, 5 a; låg i södra delen av nuvarande Drevsta industriområde (HdEK).

VrH **2 dky.**

1570–71 **1 dkyäng.**

1540 upptas H med räntan 4 [?hundra, textbortfall] järn bland Skara domkyrkas gårdar som betalar järnskatt (SkJb s 5).

Hytte, Norra och Södra

1550 *Hytte* (VrH 1550:14) – 10 E, 8 c; tillhörde 'Varnums skogsbygd'; nu i Lungsunds sn, Färnebo hd.

VrH 1550 **1 fr**, 1568 **1 frt** (1562 Anna Klemetsdotter /Hogenskild/).

Höja, Södra

1494 *Høgh* (DalsD nr 193) – 10 E, 5 a; låg ca 1,5 km norr om Sundby (HdEK).

VrH **2 sk.**

1 fr.

1494 ger Karin Ingvarsdotter, änka efter Magnus Bonde, sin mosters son Lindorm Björnsson (Vinge) rätt att på hennes vägnar återlösa gården H för 20 lätta gyllen; gården hade tidigare pantsatts för 20 säll malt av hennes far Ingvar Mikaelsson (båt) till Sven Jonsson i Dingelvik, Steneby sn, Dalsland (DalsD nr 193).

1540 upptas ?H med räntan 1 fat [järn] bland gårdar som betalar järnskatt (?SkJb s 5).

- *Jerstad** 1546 *Jerstad* (VrH 1546:8).
VrH 1546 (endast) **1 skt.**
- Järsberg** 1268 *Hyorssbyerg* (DS 530), 1280 *Hjortbærg* (DS 703), 1347 *iii Hiorþbærgs ængh* (DS 4176) – 10 E, 4 b.
VrH **1 sk**; innehas flera år av länsman.
1268 skänker Värmlands lagman Höld och hans hustru Margareta bland annat gården J till Riseberga kloster (se Sommersta, Visnums sn, Visnums hd) (DS 530).
1280 förbjuder kung Magnus alla försök att hindra Riseberga klostrets besittning av J (se Sommersta, Visnums sn, Visnums hd) (DS 703).
1347 uppges att en allmän väg av ålder gått över Järsbergs äng och kung Magnus tilldömer alla de som bor i Sörby rätten att använda vägen nu och i framtiden (se Sörby) (DS 4176).
1541 säljer Olof Nilsson i J och Nils Månsson i Sundby en 'sätessgårdstomt' på Klostergatan i Västerås till Rasmus Nilsson, kungens befallningsman i Västerås (RAp 10/6 el 1/10).
1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i J (VrH 1557:1).
- Karaby** 1535 *Karebi* (GHj), 1540 *Kareby, Karleby* (VrH 1540:5) – 10 E, 5 b.
VrH **1 sk**; innehas vissa år av länsman.
1 rikl.
1552 upptas en gård i K som Riseberga kloster-landbo, vilken nu tillhör Spånga rättardöme (se Spånga, Östra Fågelviks sn, Väse hd) (NMU 1 s 167, Näh 1552:5).
- *Kilishammer** 1534 *Kilishammer* (RAp 14/2), 1540 *Kelishammar* (VrH 1540:5) – okänd lokalisering inom nuvarande Kristinehamn (jfr SOV 15 s 44).
VrH **1 fr** (1562 Anna Klemetsdotter /Hogenskild/).

1534 får Birgitta Hansdotter (Tott), änka efter Folke Gregersson (Lillie), en gård i K som räntar 4 pund smör vid arvsifte efter biskop Mats Gregersson (se Bro) (RAp 14/2).

1572 se Bro.

***Klockaregården**

1540 *Klockaregården* (VrH 1540:5) – inom nuvarande Kristinehamn (se Bro).

VrH **1 skt**, 1568 **1 kyt** (1569 och 1571 1 ky).

Kristinehamn Se Bro.

***Kongztorpett** 1550 *Kongztorpett* (VrH 1550:9) – brukas enligt anteckning 1581 'under Bro' (SOV 15 s 44).

VrH 1550 **1 skt**; 1569 öde.

Kurlanda

1540 *Curlandh* (VrH 1540:5) – 10 E, 5 a; nu en del av södra Kristinehamn (HdEK).

VrH **1 skt**.

Kväggen

1535 *Quæggen* (GHj), 1540 *Kwegghen* (SkJb s 175), *Quæggen* (VrH 1540:5) – 10 E, 7 c; nu i Bjurtjärns sn, Karlskoga hd; överflyttades till Karlskoga sn, Karlskoga hd 1584 (SOV 15 s 2).

VrH **1 ky**; prästlandbo.

1540 upptas under Ölme stoms uppbörd en landbogård i K med räntan 2 hundrade järn (SkJb s 175).

1548 tillhör landbogården i K Ölme sockenpräst i Ölme gäll (VrH 1548:1).

***Löthasletta**

1554 finns en utäng i Strand som kallas *Löthasletta (se Strand) (KHjb f 54).

***Løthen**

1540 *Løthen* (VrH 1540:5) – låg troligen sydväst om Kristinehamn (se LSA Kristinehamn We-163, år 1810, där Lötgärdet uttritats mellan Sanna och staden).

VrH **1 skt** (1569 1 sk).

- Matlången** 1540 *Mallånnngen* (VrH 1540:5) – 10 E, 9 b; tillhörde 'Varnums skogsbygd'; nu i Lungsunds sn, Färnebo hd.
VrH **1 skt**, 1572 **1 krt**.
- *Måsserwdh**, nu
Niklasdamm 1568 *Måsserwdh* (VrH 1568:14) – 10 E, 7 b; del av 'Varnums skogsbygd'; Niklasdamm är namnet på ett järnbruk anlagt under 1600-talet (SOV 15 s 12).
VrH 1568 **1 skt**, 1572 **1 krt**; öde 1568 och 1571.
- Niklasdamm** Se *Måsserwdh.
- Näs, Västra och Östra** 1535 *Nes* (GHj), 1540 *Næss* (VrH 1540:5) – 10 E, 8 c; nu i Bjurtjärns sn, Karlskoga hd; överflyttad till Karlskoga sn, Karlskoga hd 1584 (SOV 15 s 2).
VrH **1 ky**, 1572 $\frac{1}{2}$ **ky**; prästlandbo; öde 1568 och 1570.
1540 upptas under Ölme stoms uppbörd en landbogård i N med räntan 2 hundra järn (SkJb s 176).
1548 tillhör landbogården i N Ölme sockenpräst i Ölme gäll (VrH 1548:1).
- Näverviken** 1570 *Näffueruikenn* (VrH 1570:12) – 11 E, 0 c; tillhörde 'Varnums skogsbygd'; nu i Lungsunds sn, Färnebo hd (SOV 3 s 40).
VrH 1570 **1 frt** (1562 Jöran Fincke).
- Olofsrud** 1540 *Olsrudh* (VrH 1540:5) – 10 D, 5 j.
VrH **1 skt** (1541 1 sk).
- *Prestegorden** 1535 *Prestegorden* (GHj), 1540 *Prestegården* (VrH 1540:5), *Stompen i Varnem* (SkJb s 175); – på en stadskarta från 1695 ligger prästgården i norra delen av staden (LSA R42-1:1). Det är inte känt var den tidigare prästgården har legat.
VrH **1 ky**; prästlandbo; kallas 'Präststommen' 1570–71.

1540 upptas under Ölme stoms uppbörd P ('Stommen i Varnum'), med räntan 1 fat järn och 4 dagsverken (SkJb s 175).

1548 tillhör landbogaården i P Ölme sockenpräst i Ölme gäll (VrH 1548:1).

Prästerud

1394 *Prestrudh* (?SkSp 28/6), 1535 *Prestrudh* (GHj), 1540 *Presterudh* (VrH 1540:5) – 10 E, 5 a.

VrH **1 fr** (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/).

1394 upplåter Nils Ulfsson (Läma), kanik i Linköping, till sin halvsyster Bengta Jönsdotter och hennes man Elof Håkansson bland annat sin del i ?P, för pengar som han är skyldig Elof (se Trossnäs, Nors sn, Grums hd) (SkSp 28/6, nr 88).

***Santörp**

1554 *Santörp* (KHjb f 55v) – nu troligen del av Karlskoga (HdEK).

1554 upptas i Karin Hansdotters (Tott) jordebok ödetorpet S, hörade till *Bredegordin. S är igenvuxet med granar och anges ligga mellan *Bierckeborg och 'kapellet' (sannolikt Karlskoga kyrka); ingen minns när torpet var bebott (KHjb f 55).

Sanna

1540 *Sanna* (VrH 1540:5) – 10 E, 5 a; nu del av Kristinehamn (HdEK).

VrH **1 sk**.

***Skräckenåssen**

1568 *Skräckenåssen* (VrH 1568:14).

VrH 1568 **1 skt**; öde 1568–71.

***Skerffuinge**

1534 *Skerffuinge* (RAp 14/2), 1540 *Skiruinghe* (VrH 1540:5) – okänd lokalisering inom Kristinehamn (jfr SOV 15 s 45 f).

VrH **1 fr** (1562 Anna Klemetsdotter /Hogenskild/).

1534 får Birgitta Hansdotter (Tott), änka efter Folke Gregersson (Lillie), en gård i S som räntar 2 pund smör vid arvskite efter biskop Mats Gregersson (se Bro) (RAp 14/2).

1572 se Bro.

Släbråten

1540 *Slætbrotten* (VrH 1540:5) – 10 E, 9 c; tillhörde 'Varnums skogsbygd'; nu i Lungsunds sn, Färnebo hd; överflyttad till Karlskoga sn, Karlskoga hd, Örebro län, 1584 (SOV 15 s 2).

VrH **1 skt.**

1571–72 är ett fiske i S lagt under Asphyttan, Värmlandsberg (VrH 1571:8, VrH 1572:3).

*Smediaby

1483 *Smediaby* (E 5150 nr 1, avskr), 1535 *Smedsbin* (GHj), 1540 *Smedeby* (VrH 1540:5) – låg troligen strax öster om staden (se LSA Kristinehamn We-163, år 1810, där Smedby kvarn uttritats).

VrH **1 fr** (1562 Hans Persson /Forstenaätten/).

1483 ingår S bland de gårdar som övergår till frälse i Peder Knaghs sköldebrev (se Skåre, Grava sn, Kils hd) (E 5150 nr 1).

*Stommen

Se *Prestegorden.

Strand

1427 *Strand* (?Rääfs Dipl II 18/10, avskr), 1535 *Strandh* (GHj) – 10 E, 6 a.

VrH **1 fr** (1562 Jöran Fincke).

1427 tillfaller hela ?S väpnaren Arne Siggesson under hans livstid i arvskiftet efter hans hustru; efter hans död ska en tredjedel av gården tillfalla Björn Nilsson (Vinge) och två tredjedelar tillfalla Arne Siggessons arvingar (se Hammar, Väse sn, Väse hd) (Rääfs Dipl II 18/10).

1458 är Brynolf i S vittne på tinget i Tingvalla (B 16 f 97).

1468 är Brynolf i S nämndeman vid extra landsting hållet på Lagberget (RAp 6/10).

1473 är Brynolf i S nämndeman vid landstinget på Lagberget i Tingvalla (RAp 29/6).

- 1494 säljer Torbjörn Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt) gården S, som räntar 3½ hundrade järn, till Folke Gregersson (Lillie) för 30 mark Stockholmsmynt, med villkoret att Torbjörn eller hans arvingar inom tre år har rätt att återlösa gården, i annat fall tillfaller gården Folke Gregersson 'i evärderlig ägo' (RAp 28/9).
- 1534 får Birgitta Hansdotter (Tott), änka efter Folke Gregersson (Lillie), en gård i S som räntar 4 pund smör vid arvsifte efter biskop Mats Gregersson (se Bro) (RAp 14/2).
- 1542 tillfaller S, som räntar 4 pund smör, Anna Hansdotter (Tott) i arvet efter hennes syster (se Uddby) (RAp 5/3).
- 1554 upptas i Karin Hansdotters (Tott) jordebok en landbo-gård i S, som räntar 4 pund smör och 4 hästar; åkern är god och består av lös mull och lera och det årliga utsädet på tre gårderna uppgår till 10 tön, ängen ger årligen 10 lass hö, med en utäng som kallas *Löthasletta. Gården, som är 'hovsamt' (måttfullt) byggd, har gott fiskevatten med 10 katissor och 10 notställen. Fämarken är gemensam med grannarna (KHjb f 54).
- 1554 tillfaller S, som räntar 4 pund smör, Malin Olofsdotter (Örnfot) vid arvsiftet efter hennes mor Karin Hansdotter (Tott) (se Bonderud) (SPHRA vol 1).

Sundby

- 1535 *Sundbin* (GHj), 1540 *Sundby* (VrH 1540:5) – 10 E, 4 a.
VrH **1 sk**.
- 1541 Se Järsberg.
- 1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1557:1).

Sörby

- 1347 i *Syrby* (DS 4176), 1441 *Swdherby* (RAp 25/1) – 10 E, 4 a.
VrH **2 fr** (1562 Knut Haraldsson /Soop/).
- 1347 tilldömer kung Magnus alla de som nu bor i S, eller kommer att bo där i framtiden, rätten till den allmänna väg över Järsbergs äng som de av ålder använt (DS 4176).
- 1441 vittnar Ivar i S att gårdarna Faxstad och Nolby, båda Väse sn, Väse hd, av ålder tillhört Riseberga kloster (se Arnön, Väse sn, Väse hd) (RAp 25/1).

- *Torpet** 1562 *Torpitt* (FoR).
1562 äger Anna Klemetsdotter (Hogenskild) T (FoR).
- *Tostenæs** 1540 *Tostenæs* (VrH 1540:5).
VrH 1540–51 **1 skt.**
- Uddby** 1361 *Wlby* (DS 6448) – 10 E, 6 a.
VrH **1 fr** (1562 Jöran Fincke).
- 1361 upplåter Bengt i Odenstad, Gillberga sn, Gillbergs hd, och hans hustru Sigrid U till prosten Mattias i Västerås (se Bonderud) (DS 6448).
- 1534 får Birgitta Hansdotter (Tott), änka efter Folke Gregersson (Lillie), en gård i B som räntar 4 pund smör vid arvskifte efter biskop Mats Gregersson (se Bro) (RAp 14/2).
- 1542 skiftas arvet efter Birgitta Hansdotter (Tott) på hennes systrar Anna och Karin. I Värmland ärver Anna U, som räntar 6 pund smör och 2 laxar, Bonderud, *Bredegordin, *Fors, och Strand, alla denna sn, samt Skagene och Rud, båda Hammarö sn, Kils hd (se huvudnotis i DMS 2:5 s 56) (RAp 5/3).
- 1554 upptas i Karin Hansdotters (Tott) jordebok en landbo-gård i U, som räntar 6 pund smör, 2 laxar och 4 hästar; åkern består av lerjord och är bergig. Det årliga utsädet på två gårderna uppgår till 12 tön, ängen ger årligen 18 sommarlass hö. Gården, som är 'hovsamt' (måttfullt) byggd, har humlegård om 1 pund, samt gott fiskevatten med 14 katissor och 12 notkast. Betesmarken är knapp och består mest av kärr och dy, en del timmerskog finns (KHjb f 54).
- 1554 tillfaller U, som räntar 6 pund smör, Malin Olofsdotter (Örnfot) vid arvskiftet efter hennes mor Karin Hansdotter (Tott) (se Bonderud) (BhS 25/7; SPHRA vol 1 uppges felaktigt att gården heter *Wesby*).

Ullvettern,

Södra

1535 *Vlueten* (GHj), 1540 *Vluethen* (VrH 1540:5) – nu i Bjurtjärns sn, Karlskoga hd; överflyttad till Karlskoga sn, Karlskoga hd, Örebro län 1584 (SOV 15 s 2). Gården låg 1801 på platsen för nuvarande Södra Ullvettern (LSA Ullvettern S7-63:2).

VrH **1 fr** (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/).

***Varnemesundh**

1560 *Varnemesundh*, *Varnimesundht* (GR 29 s 534) – jfr *Wernam nedan; avser möjligen samma plats.

1560 framställer Gustav I vid riksdagen i Stockholm att utskeppningen av osmund- och stångjärn från Nora-berg och från Värmland i framtiden ska ske via V till Huvudnäs, Vassända-Naglums sn, Västergötland (vid nuvarande Vänersborg) och vidare på Göta älv till 'Västerhavet' för att på så sätt öka utrikeshandeln västerut och minska borgarnas och köpmännens nuvarande otillbörliga handel till för låga priser i Östersjöområdet (GR 29 s 533 f).

***Wernam**

1532 *Wernam* (GR 8 s 33, PRFSS II s 122) – jfr *Varnemesundh ovan.

1532 får Lidköpings borgare rätt till fri seglats och fri handel i tre hamnar, däribland W (se Väsehärads hamn i sockeninledningen Väse sn, Väse hd) (GR 8 s 33, PRFSS II s 122).

Vik, nu

Gustavsvik

1425 *Vik* (RAp 24/5) – 10 E, 6 a.

VrH **2 fr**, 1546 **1 fr** + **1 aoe** (1562 Sten Eriksson /Leijonhufvud/).

1425 intygar Nils Tykasson (Välingeätten), underlagman i Värmland, att Gustav Magnusson (Roos av Horshaga), lagman i Västergötland, sålt Vik och Kilsby, Visnums-Kils sn, Visnums hd, till Heneke Bekman efter laga uppbud på tinget tre gånger så som värmländsk lag utvisar (RAp 24/2).

1543 upptas en gård i ?Vik (*Vesthervik*), som räntar 6 hundrade järn, har äng till 18 lass hö och med ett årligt utsäde om 6 tön spannmål, i Johan Pederssons (Båått) jordebok under hans hustru Kristina Åkesdotters (Tott) arvegods (EbA, auts vol 37, f 22).

1550-tal uppges i arv och eget-längden en gård i Vik tillhöra drottning Margaretas gods (AoE 19:2, odat).

Vålön

1540 *Wordön* (SkJb s 176) – 10 D, 4 j.

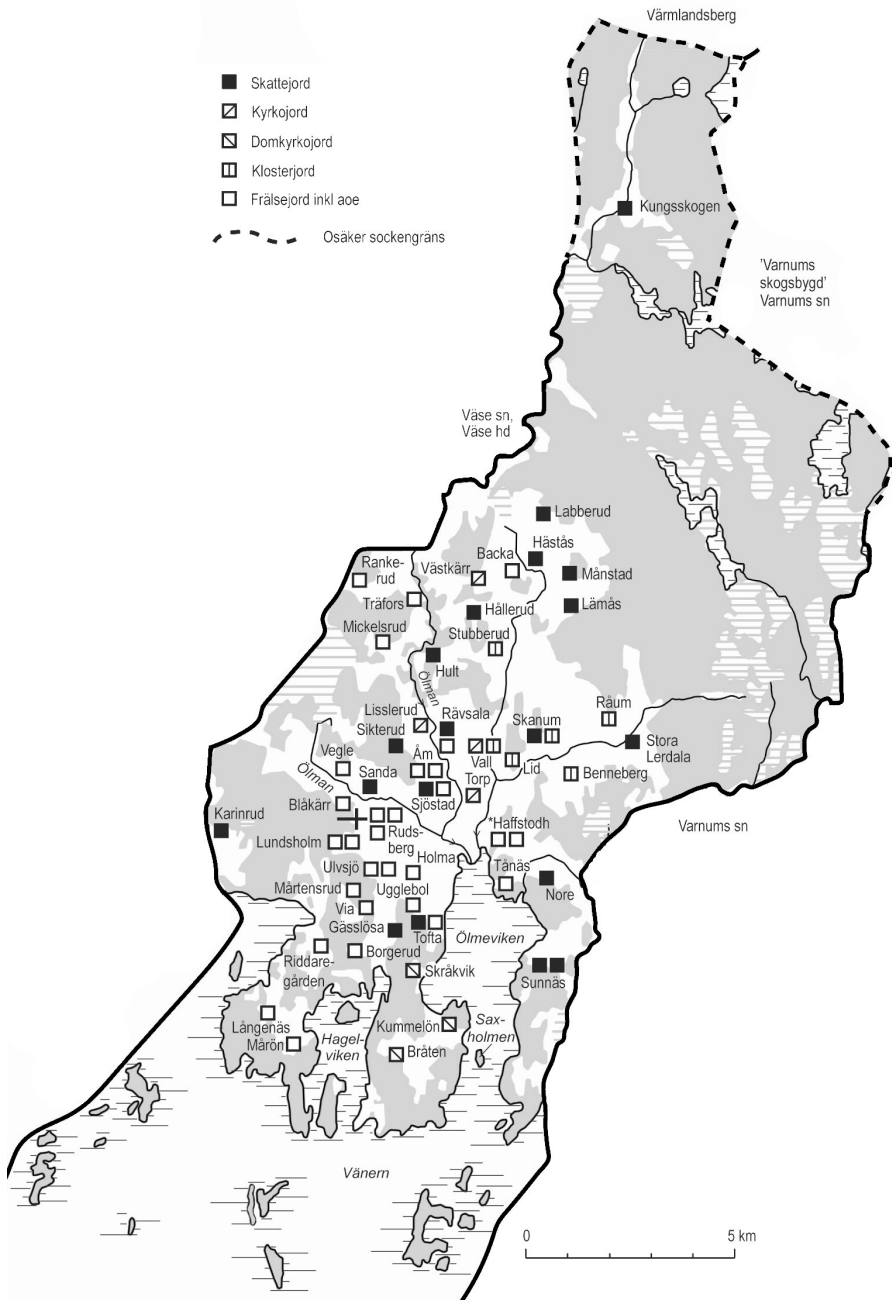
VrH 1540 (endast) **1 ky**; prästlandbo (SkJb), redovisas därefter först 1568 **1 kyt** (1569 1 dky).

1540 upptas under Ölme stoms uppbygge 'från stommen' på ön V med räntan 1 pund gäddor (SkJb s 176).

	sk	skt	ky	dky	dkyt	kl	aoe	fr	frt
Hornön	–	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Hult	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Hållerud	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Hästås	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Kummelön	–	–	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–	–
Kungsskogen	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Labberud	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Lerdala	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Lerdala, Lilla	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Lid	–	–	–	–	–	0 (1)	–	1 (0)	–
Lisslerud	–	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Lundsholm	–	–	–	–	–	–	–	2 (2)	–
*Lundztorp	–	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)
Långenäs	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Låmås	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Månstad	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Mårtensrud	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Mårön	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Nore	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Pålstad	–	–	–	–	–	–	–	0 (1)	–
Rankerud	–	–	–	–	–	–	–	1 (0)	0 (1)
Riddaregården	–	–	–	–	–	–	–	1 (0)	0 (1)
Rudsberg	–	–	–	–	–	–	0 (1)	3 (2)	–
Rådtorpet	–	–	–	–	0 (1)	–	–	–	–
Råum	–	–	–	–	–	0 (1)	–	1 (0)	–
Rävetorp	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Rävsala	1 (1)	–	–	–	–	–	–	1 (0)	–
Sanda	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Sikterud	1 (1)	–	–	–	–	–	–	–	–
Sjöstad	1 (1)	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Skanum	1 (1)	–	–	–	–	0 (1)	–	1 (0)	–
Skinnerud	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–	–
Skråkvik	–	–	1 (0)	0 (1)	–	–	–	–	–
Slättom	–	–	–	–	0 (2)	–	–	–	–
*Stommen	–	–	1 (0)	–	–	–	–	–	–
Stubberud	–	–	–	–	–	0 (1)	–	–	–
Sunnäs	2 (2)	–	–	–	–	–	–	–	–
Tofta	1 (1)	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Torp	–	–	1 (1)	–	–	–	–	–	–
Träfors	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Tånäs	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Ugglebol	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Ulvsjö	–	–	–	–	–	–	–	2 (2)	–
Vall	–	–	1 (1)	–	–	0 (1)	–	1 (0)	–
Vegle	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Via	–	–	–	–	–	–	–	1 (1)	–
Västkärr	–	–	0 (1)	–	–	–	–	–	–
Åm	–	–	–	–	–	–	–	2 (2)	–
Summa	15(14)	0(10)	6(3)	0(3)	1(4)	0(6)	0(1)	33(24)	1(7)

Dessutom redovisar längderna **0(1)** ½ aoe i Karinrud, **0(1)** kyt i *Klåkaregården, **0(1)** dkyt i Rådtorpet, **0(1)** ½ aoe i Rävsala.

Ölme socken



Ölme socken omkring 1550.

Saxholmen (nu Saxen) saknar medeltida skriftliga belägg. Borglämningarna på Saxholmen (RAÄ Ölme 55) har daterats till senare hälften av 1200-talet (Lovén 1996 s 409; Eriksson et al 2004). På södra sidan av ön finns lämningar efter en brygga (RAÄ Ölme 213). På holmens högsta punkt har en kvadratisk stenbyggnad (10 x 10 meter) med 2 meter tjocka murar stått. Flera husgrunder från trähus har påträffats i närheten. Deras konstruktion tyder på att borgen främst användes under sommarhalvåret; endast ett av trähusen var knuttimrat och mer vädertåligt (Svensson & Pettersson 2008 s 59 ff). De arkeologiska fynden tyder på en högreståndsmiljö. Ett dräktbeslag, en ströning, har påträffats; på den finns en vapenbild som är identisk med den som förts av flera personer i ätten Boberg (Lovén 1996 s 409 f; Eriksson et al 2004 s 21).

Gyllenius uppger år 1639 att Saxholmens ladugård då fanns på Kummelön (Gyllenius s 37).

Saxholmen tillhörde vid slutet av 1800-talet Karinrud (HdEK) 8 km nordväst om Saxholmen.

Ölme å (Ölman)

1360 kungör Johan Algotsson att han på kung Magnus Erikssons vägnar tilldömt Tore Birgersson och hans hustru Elin Ulfsdotter halva Ölme å vare sig den är bebyggd (med fiskeverken) eller ska bebyggas, vilken de och deras förfäder ('föräldrar') av ålder brukat och ägt; detta intygas av 'målsmännen' i landskapet och större delen av allmogen (DS 6245).

1470 säljer Olof Pedersson (?sparre), med sin hustru Birgitta Nilsdotters samtycke, sin del i ett laxfiske [namnges ej] i Ölme sn som Birgitta ärvt av sin mor, till Lindorm Björnsson (Vinge) för 10 rhenska gyllen (B 16 f 93v); – troligen avser detta fiske i Ölme å.

*Ölmehärads hamn

1532 får Lidköpings borgare rätt till fri seglats och fri handel i *Ylmeherradzhaftn* (se Väsehärads hamn, sockeninledningen, Väse sn, Väse hd) (GR 8 s 33, PRFSS II s 122).

Olokaliserade gods

1386 testamenterar Bengta Gunnarsdotter alla gods hon äger i Ölme sn till sin make Kort Fos (se Varpnäs, Nors sn, Grums hd) (SkSp 12/4).

1565 förlämnar Erik XIV en gård i Ölme sn, som räntar 1 hundra järn till fältöversten Tönne Olofsson (se Hanevik, Segerstads sn, Grums hd) (HSH 5 s 28).

- Algusterud** Se *Lundztorp.
- Backa** 1535 *Backa* (GHj) – 10 D, 8 j.
VrH **1 fr** (1570 ½ fr) (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/).
- Baggerud** 1564 *Baggerud* (VrH 1564:6 tl) – 10 E, 7 a.
VrH 1568 **1 dkyt** (1569 1 guhkl) (1571 1 dky).
- Benneberg** 1535 *Bendeberg* (GHj), 1540 *Bændebergh* (VrH 1540:5) – 10 D, 7 j.
VrH **1 fr**, 1543 **1 guhkl**.
1550-tal upptas i arv och eget-längden en gård i B tillhörande Gudhems kloster (AoE 19:2, odat).
- Björtorp** 1564 *Biöretorp* (VrH 1564:6 tl) – 10 D, 8 j.
VrH 1568 **1 skt**.
1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i B (VrH 1564:6).
- Blåkärr**, nu Åkerbo 1540 *Blåkärr* (VrH 1540:5) – 10 D, 6 i.
VrH **1 fr/ky** (1542 1 kyt) 1543 **1 frt**.
1568 (endast) **1 fr**.
- Borgerud** 1535 *Borgerudh* (GHj), 1540 *Borerudh* (VrH 1540:5) – 10 D, 6 i.
VrH **1 fr** (1562 Måns Svensson /Somme/).
- Bråten** 1540 *Kråkabråthen* (SkJb s 6) – 10 D, 5 i.
VrH **1 ky**, 1542 **1 dky**; redovisas 1545–51 i Varnums sn.
1540 upptas en gård i B (*Kråkabråthen*) med räntan 2 hundra järn bland Skara domkyrkas gårdar som betalar järnskatt (SkJb s 6).

Fageråsen1572 *Fagerås* (VrH 1572:2) – 10 D, 7 j.VrH 1572 **1 skt.*****Flekkio-
bodhum**1352 *in Flekkiobodhum* (DS 4850, DS 4851) – okänd lokalisering; omnämns tillsammans med Tånäs.

1352 tillfaller ena halvan av F Mats Halstensson (Likvidsönernas ätt), domprost i Västerås, och andra halvan hans syster Margareta och hennes man Sune Andersson (Lillie), i arvskiftet efter Mats och Margaretas systerson Nils Jakobsson (DS 4850, DS 4851).

**Grytings-
skogen**1568 *Gryttingeskog* (VrH 1568:14) – 10 E, 8 a.VrH 1568 **1 skt**; öde 1569.**Gässlösa**1503 *Gestlos* (VäSkb s 91, 98) – 10 D, 6 i.VrH **1 sk.**

1503 erlägger Anders i G oxskatt om 0:11 pn i form av en stut eller ox (uppges olika på de två sidorna i källan där detta står) med detta värde (VäSkb s 91, 98).

1550 är Johan Månsson i G nämndeman på lagmansting i Tingvalla; han vittnar också på samma ting angående en jordtvist i Bartna, Väse sn, Väse hd (Eklund s 49).

***Haffstodh, nu**

Vänersvik

1528 *Hassto*(?) (E 2739, avskr), 1535 *Haffzsta* (GHj), 1540 *Haffstodh* (VrH 1540:5), 1560 *Hagstod* (SKHRA vol 2, avskr) – 10 D, 6 j.VrH **2 fr** (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/).

*Haffstodhs rättardöme omfattar år 1560 gårdar i H, *Hilleridh, Åm, Träfors och *Karstorp, alla denna sn, samt Asphyttan, Värmlandsberg (SKHRA vol 2). 1561 upptas i Svante Stures jordebok samma gårdar, samt några oskattlagda torp (utan namn) i rättardömet (ShS 158a f 259r).

- 1528 ärver Kristina Nilsson (Gyllenstierna), vid arvskifte efter sin make Sten Sture d y (död 1520), efter fem av sina barn vilka dött efter honom, en gård i H som räntar 4 hundra järn, och två gårdar i Asphyttan, Värmlandsberg, samt jord i *Hilleridh, Träfors och Åm, denna sn (se huvudnotis i DMS 2:2 s 161 f) (E 2739).
- 1560 ingår en gård i H i *Haffstods rättardöme; den sammanlagda räntan från de fem gårdarna H, *Hilleridh, Åm, Träfors och *Karstorp samt Asphyttan, Värmlandsberg, uppgår till sex fat järn. Gårdarna och räntan tillfaller Svante Sture och hans bror Gustav Johansson (Tre rosor) till hälften var i samband med arvskiftet efter deras mor Kristina Nilsson (Gyllenstierna) (SKHRA vol 2).
- 1561 har Svante Sture en gård i H som räntar 400 järn och är befriad från fodringsskatt; gården tillhör *Haffstods rättardöme; den sammanlagda avraden i rättardömet uppgår till $\frac{1}{2}$ läst (=6 fat) järn och $4\frac{1}{2}$ avradspenningar för fodring, av vilket hälften tillfaller Svante Sture (ShS 158a f 259r).

***Hilleridh**

- 1528 *Hilleridh* (E 2739, avskr), 1540 *Halstensrudh* (VrH 1540:5), 1561 *Hellerydt* (ShS 158a f 259r).
- VrH **1 fr/ky** (1542 1 kyt) 1543 **1 frt** (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/).
- 1528 ärver Kristina Nilsson (Gyllenstierna), vid arvskifte efter sin make Sten Sture d y (död 1520), efter fem av sina barn vilka dött efter honom, en gård i H som räntar 3 hundra järn (se *Haffstodh) (E 2739).
- 1560 ingår en gård i H i *Haffstodhs rättardöme, vilken tillfaller Svante Sture och hans halvbror Gustav Johansson (Tre rosor) till hälften var i samband med arvskiftet efter deras mor Kristina Nilsson (Gyllenstierna) (se *Haffstodh) (SKHRA vol 2).
- 1561 har Svante Sture en gård i H som räntar 300 järn och $1\frac{1}{2}:0$ avradspenningar (fodring); gården tillhör *Haffstods rättardöme (se *Haffstodh) (ShS 158a f 259r).

- Holma** 1533 *Holma* (URR f 1115), 1540 *Holme* (VrH 1540:5) – 10 D, 6 i; låg ca 600 m öster om Ulvsjö (HdEK).
VrH **1 fr** (1562 Knut Haraldsson /Soop/).
1550 är Per i ?H nämndeman på lagmansting i Häggvik, Eds sn, Grums hd (Eklund s 47).
- Hornön** 1564 *Hoonö* (VrH 1564:6 tl) – 10 D, 5 i.
VrH 1571 **1 frt** 'danskegods', 1572 **1 frt** (1562 Görvel Fadersdotter /Sparre av Hjulsta och Ängsö/).
1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i H (VrH 1564:6 tl).
1565 har fältöversten Tönne Olofsson en gård i H som räntar 1 hundra järn; gården har tidigare tillhört Görvel Fadersdotter och Lage Brahe (se Hanevik, Segerstads sn, Grums hd) (SÄRKA vol 1:2 f 35).
- Hult, Norra och Södra** 1556 *Holt* (VrH 1557:1 tl) – 10 D, 7 j.
VrH 1570 **1 skt** (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/).
1556 och 1564 upptas två tiondepliktiga hushåll i H (VrH 1557:1, VrH 1564:6 tl).
- Hållerud, Norra och Södra** 1497 i *Hawardherudh* (DalsD nr 199), 1503 *Hawilret* (VäSKb s 91), 1540 *Hofflerudh* (VrH 1540:5).
VrH **1 sk** (1568 1 skt).
1497 är Olof i H faste (DalsD nr 199).
1503 uppgår oxskatten i H till 0:9 pn, av vilket 1:0 pn erläggs i Lerdala och 0:1 pn betalas i pengar (VäSKb s 91).
- Hästås** 1441 *Hestaas* (RAp 25/1), 1503 *Hestas* (VäSKb s 91, 98) – 10 D, 8 j.
VrH **1 sk**.
1441 är Tyrgils i H nämndeman på landstinget i Tingvalla (RAp 25/1).

1503 uppgår oxskatten i H till 0:14 pn, vilket erläggs av Per Halvarsson i H i form av en ox (VäSkb s 91, 98).

Karinrud

1556 *Karinrud* (VrH 1557:1 tl); – 10 D, 6 i; har varit länsmansboställe (SOV 15 s 25); gården låg 3 km väster om Ölme kyrka (bytomt RAÄ 103, LSA Ölme sn R93-1:1, okänt år, HdEK).

VrH 1568–69 **1 skt.**

1572 (endast) $\frac{1}{2}$ aoe.

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i K (VrH 1557:1).

1564 upptas två tiondepliktiga hushåll i K, varav det ena i torpet (VrH 1564:6 tl).

***Karstorp**

1560 *Karstorp* (SKHRA vol 2), 1561 *Henkarstorp* (ShS 158a f 259r).

1560 ingår en gård i K i *Haffstodhs rättardöme, vilken tillfaller Svante Sture och hans halvbror Gustav Johansson (Tre rosor) till hälften var i samband med arvsfiktet efter deras mor Kristina Nilsson (Gyllenstierna) (se *Haffstodh) (SKHRA vol 2).

1561 har Svante Sture ett torp i K som räntar 100 järn; gården tillhör *Haffstods rättardöme (se *Haffstodh) (ShS 158a f 259r).

***Klåkare-
gården**

1568 *Klåkaregården* (VrH 1568:14) – jfr Klockarbostaden som låg ca 400 m nordväst om Ölme kyrka (HdEK).

VrH 1568 **1 ky**, 1572 **1 kyt**; öde 1568.

***Krocka-
botten**

1535 upptas *Krockabotten* i hjälpskattelängden över Värmland (GHj).

Kummelön

1535 *Kumbløn* (GHj), 1540 *Kumbløn* (SkJb s 6), *Kongløøn* (VrH 1540:5) – 10 D, 5 j.

VrH **1 ky**, 1542 **1 dky**; redovisas 1545–51 i Varnums sn.

1540 upptas K bland Skara domkyrkas gods med en järn-skatt om 2 hundra järn (SkJb s 6).

- Kungsskogen** 1540 *Kungss skogen* (VrH 1540:5) – 10 E, 9 a; nu i Lungsunds sn, Färnebo hd.
VrH 1542 **1 sk** (1543 1 kr) 1545 **1 skt.**
- Labberud** 1556 *Labberud* (VrH 1557:1 tl) – 10 D, 8 j.
VrH 1568 **1 skt.**
1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i L (VrH 1557:1).
- Lerdala, Stora** 1503 *Lerdal* (VäSkb s 91, 98) – 10 E, 7 a.
VrH **1 sk.**
1503 erlägger Jon i L oxskatten i form av en ox vörd 2:0 pn, av vilket L betalar 1:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Hållerud (VäSkb s 91, 98).
1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i L (VrH 1557:1).
- Lerdala, Lilla** 1568 *Lille Lördall* (VrH 1568:14) – 10 D, 7 j; låg ca 600 m nordväst om Stora Lerdala (HdEK).
VrH 1568 **1 skt.**
- Lid** 1535 *Lidh* (GHj) – 10 D, 7 j.
VrH **1 fr**, 1543 **1 guhkl.**
- Lisslerud** 1545 *Rudt* (?VrH 1545:11), 1556 *Lillerud* (VrH 1557:1 tl) – 10 D, 7 j; gården låg ca 300 meter väster om Norra Rävåsa (LSA Rävåsa Norra R93-75:1, år 1773).
VrH 1545 (endast) **1 kyt**; osäker uppgift vad gäller socken.
1570 **1 frt** (1562 Knut Haraldsson /Soop/).
1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i L (*Lillerud*) (VrH 1557:1).
- Lundsholm** 1535 *Lundh* (GHj) – 10 D, 6 i.
VrH **2 fr** (1562 Knut Haraldsson /Soop/).

***Lundztorp**, nu

Algusterud 1562 *Lundztorp* (FoR), 1572 *Lundtztårp* (VrH 1572:2) – 10 D, 6 i; torp under Lundsholm, ett namnbyte till Algusterud sker omkring 1610 (SOV 15 s 20).

VrH 1572 **1 frt** (1562 Knut Haraldsson /Soop/).

Långenäs

1436 *Langanæs* (RAp 21/7) – 10 D, 5 i.

VrH **1 fr**, 1569 **1 fr** 'danskegods', 1572 **1 fr** (1562 Görvel Fadersdotter /Sparre av Hjulsta och Ängsö/).

1436 säljer väpnaren Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter (?tre växter med rötter) L, som räntar 1 fat järn till Broder Svensson (månskära och halv lilja) (se Mårön) (RAp 21/7).

1438 se Mårön.

1565 (omkring) har Erik Henriksson (Lilliebielke) gården L som räntar 2½ hundrade järn (se Mårön) (DaNoRL).

I december 1565 har Hogenskild Nilsson (Bielke) L (se Mårön) (SÄRKA vol 1:2 f 29).

Lämås

1503 *Lempas* (VäSkb s 91), 1540 *Læmmåss* (VrH 1540:5) – 10 D, 7 j.

VrH **1 sk**.

1503 uppgår oxskatten i L till 0:7 pn, av vilket ½:0 pn betalas i Skanum som del i en oxe; det resterande beloppet 0:3 erläggs i pengar (VäSkb s 91).

Mickelsrud

1386 *Myklarudh* (?SkSp 12/4), 1556 *Mickelsrud* (VrH 1557:1 tl) – 10 D, 7 i; upptas i jb som frälsetorp först 1574 (SOV 15 s 28).

1386 testamenterar Bengta Gunnarsdotter ?M 'i Rødzbærgha sn' till Botilde Petersdotter (se Varpnäs, Nors sn, Grums hd) (SkSp 12/4).

1556 upptas ett tiondepliktigt hushåll i M (VrH 1557:1).

1562 äger Lars Matsson (Kafle) torpet M (FoR 1562).

- Månstad** 1556 *Monstå* (VrH 1557:1 tl) – 10 D, 8 j.
VrH 1568 **1 skt.**
1556 och 1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i M (VrH 1557:1, VrH 1564:6 tl).
- Mårtensrud** 1535 *Mortensrud* (GHj), 1540 *Mårtensrudh* (VrH 1540:5) – 10 D, 6 i; gården låg ca 2 km söder om Ölme kyrka (LSA Holma R93-25:2).
VrH **1 fr** (1562 Knut Haraldsson /Soop/).
- Mårön** 1436 *Marøn* (RAp 21/7), 1540 *Norreøøn* (VrH 1540:5), 1542 *Morröm* (VrH 1542:11), 1543 *Mårönn* (VrH 1543:2) – 10 D, 5 i.
VrH **1 fr**, 1569 **1 fr** 'danskegods', 1572 **1 fr** (1562 Görvel Fadersdotter /Sparre av Hjulsta och Ängsö/).
1286 se Nore.
1436 säljer väpnaren Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter (?tre växter med rötter) Ingeborgs arvegods i Värmland till Broder Svensson (månskära och halv lilja) för 300 mark pn; Värmlandsgodset består av M, som räntar 1 fat järn, samt Långenäs, denna sn, Sörby och Ransby, Stora Kils sn, Kils hd, två gårdar i Våle, Grava sn, Kils hd, och Högvälta, Frykeruds sn, Kils hd (RAp 21/7).
1438 säljer Alexander Torstensson och hans hustru Ingeborg Torbjörnsdotter samma gårdar som uppräknas 1436, med samma räntor, till Klas Nilsson (C 4 f 42).
1443 intygat Ingeborg Torbjörnsdotter, änka efter Alexander Torstensson, att hon uppburit 300 mark av Klas Nilsson när hon och hennes nu avlidne man i samtycke sålde sina gods i Värmland till honom (se ovan); försäljningen intygat av Björn Nilsson (Vinge), lagman i Värmland, herr Sixten, kyrkoherde i Tingvalla, med flera (RAp 29/6).

1473 är Hiärrand i M nämndeman vid landstinget i Tingvalla (RAP 29/6).

1565 (omkring) innehar Erik Henriksson (Lilliebielke) M, som räntar 4 hundra järn, Långenäs, denna sn, och *Tybble, By sn, Näs hd; gårdarna har tillhört Görvel Fadersdotters och Lage Brahes gods (DaNoRL).

I december 1565 har Hogenskild Nilsson (Bielke) samma gårdar (SÄRKA vol 1:2 f 29).

Nore

1286 *predium meum dictum Norør* (?DS 912), 1323 *in Norum* (DS 2387), 1336 *in Noree* (DS 3230), 1503 *Nore* (VäSkb s 91, 98), 1540 *Nora* (VrH 1540:5) – 10 D, 6 j.

VrH 1 sk.

1286 testamenterar Margareta Johansdotter (Värmske), dotter till framlidne Johan Värmske, sitt 'gods *Norør* i Värmland' med fisken och alla andra tillagor till Nydala kloster, med samtycke av sin mor, som är hennes huvudarvinge, och sin styvfar 'herr' Erengisle (DS 912). – *Norør* uppges i brevet ligga i Värmland, utan upplysning om socken, se dock notisen år 1323. Värmskeätten har (1322) kopplingar till Torp och Tånäs, båda denna sn.

1323 byter Nydala kloster bort sin jord i N till fräsemannen Lars (okänt sigill) i ?Silkesta, Väse sn, Väse hd, och hans hustru Sigrid mot jord i Hollerud, Nedre Ulleruds sn, Kils hd (se Hollerud, Nedre Ulleruds sn, Kils hd) (DS 2387).

1336 byter Lars Magnusson (Magnus Marinasons ätt) bort sitt gods i N inklusive hela den skog som kallas *Noroskog*, vilken han fått av Harald Haraldsson, till Birger Abborre (se Visterud, Nedre Ulleruds sn, Kils hd) (DS 3230).

1503 uppgår oxskatten i N till 0:9 pn, vilket erläggs av Nils i N i form av en ko värd 0:7 pn, och 0:2 pn som del i en oxe i Östra Sunnäs (VäSkb s 91, 98).

1556 upptas två tiondepliktiga hushåll i N (VrH 1557:1).

1565 har Jakob Henriksson (Hästesko) en gård i N som räntar 2½ hundare järn (se Vålberg, Nors sn, Grums hd) (DaNoRL, SÄRKA vol 1:2 f 39).

- Pålstad** 1571 *Pååesta* (VrH 1571:8) – 10 D, 8 j.
VrH 1571 **1 fr**; öde 1571.
- Rankerud** 1540 *Rankerudh* (VrH 1540:5) – 10 D, 8 i.
VrH **1 fr/ky**, 1542 **1 kyt**, 1543 **1 frt**.
1568 (endast) **1 fr** (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/).
- Riddaregården** 1535 *Ridderetörp* (GHj), 1540 *Ridderegården* (VrH 1540:5) – 10 D, 6 i.
VrH **1 fr**, 1569 **1 frt** (1570 ½ fr) (1562 Måns Svensson /Somme/).
- Rudsberg** 1535 *Rødsberg* (GHj), 1540 *Røsbærgh* (VrH 1540:5) – 10 D, 6 i; Ölme kyrka är byggd på Rudsbergs mark (se sockeninledningen).
VrH **3 fr**, 1546 **2 aoe + 1 fr**, 1568 **1 aoe + 2 fr** (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/).
1550-tal uppges i arv och eget-längden 2 gårdar i R tillhöra drottning Margaretas gods (AoE 19:2, odat).
- Rådtorpet** 1569 *Ruddetörp* (VrH 1569:5) – 10 D, 7 j; låg ca 400 m nordnordväst om Råum (HdEK, RAÄ 159).
VrH 1569 **1 guhklt**, 1570 **1 dkyt**.
- Råum** 1535 *Ruda* (GHj), 1540 *Rudhe* (VrH 1540:5) – 10 D, 7 j.
VrH **1 fr**, 1543 **1 guhkl**.
- Rävetorp** 1570 *Räffuetårp* (VrH 1570:12) – 10 D, 7 j.
VrH 1570 **1 skt**.
- Rävsala**, Norra och Södra 1322 *de Refsalum* (DS 2343), *de Reffsalum* (DS 2344, avskr), 1503 *Reffuesal* (VäSkb s 91) – 10 D, 7 j.
VrH **1 sk**.
1 fr, 1546 **1 aoe**, 1572 ½ **aoe**.

Till Rävswala skriver sig 1322 frälsemannen Lars (heraldiskt sigill, okänd vapenbild) (DS 2343, DS 2344).

1322 Se Torp.

1503 uppgår oxskatten i R till 0:9 pn, vilket erlæggs av Jens i R i form av en ko värd 1:0 pn; det resterande beloppet 0:1 erlæggs i pengar (VäSkb s 91).

1550-tal uppges i arv och eget-längden en gård i R tillhöra drottning Margaretas gods (AoE 19:2, odat); drottning Margareta dog 1551 (SBL band 25 s 139).

1550-talet (omkr) har drottningens bror Abraham Erikssons (Leijonhufvud, d 1556) R som räntar ½:0 pn och 1½ hundra järn (se Lökstad, Södra Råda sn, Visnums hd) (Rött nr 299).

Sanda 1503 *Sande* (VäSkb s 91) – 10 D, 7 i.

VrH **1 sk.**

1503 uppgår oxskatten i S till 0:10 pn (VäSkb s 91).

Saxholmen Se Ölme sockeninledning.

Sikterud 1483 *Sictheruth* (RÄp 25/1), 1503 *Sicteret* (VäSkb s 91) – 10 D, 7 i.

VrH **1 sk.**

1483 är Ingvar i ?S nämndeman på landsting i Tingvalla (RÄp 25/1); domslutet rör jord i Segerstads sn, Grums hd, och Eskilsäters sn, Näs hd; övriga nämndemän med ortlokalisering kommer från Grums och Näs härader (se Stömmestad, Segerstads sn, Grums hd).

1503 uppgår oxskatten i S till 0:6 pn (VäSkb s 91).

Sjöstad 1497 *i Syøstha* (DalsD nr 199) – 10 D, 6 j.

VrH **1 sk.**

1 fr (1562 Anders Bengtsson /Hård/).

1497 är Jon i S faste (DalsD nr 199).

1503 uppgår oxskatten i S till 1:0 pn (VäSkb s 91).

Sk anum, Stora
och Lilla

1268 *Scanem* (DS 530), 1503 *Skanym* (SkJb s 91, 98) – 10 D, 7 j.

VrH **1 sk**; Lilla.

1 fr, 1543 **1 guhkl**; saknas 1550–51; Stora.

1268 skänker Värmlands lagman Höld och hans hustru Margareta S till Riseberga kloster (se Sommersta, Visnums sn, Visnums hd) (DS 530).

Donationen till klostret bekräftas i deras testamente, utfärdad fyra dagar senare, utan att gårdarna då namnges (DS 531, DS 531a).

1280 förbjuder kung Magnus alla försök att hindra Riseberga klostrets besittning av S (se Sommersta, Visnums sn, Visnums hd) (DS 703).

1503 uppgår oxskatten i S till 0:14 pn, men Olof Helsing i S betalar skatten för hela gården i form av en oxvärd 0:18 pn; mellanskillnaden erhålls från Lämås (Väskb s 91, 98).

Skinnerud

1564 *Skinnerud* (VrH 1564:6 tl) – 10 E, 7 a.

VrH 1568 **1 skt**.

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1564:6).

Skråkvik

1535 *Scrocuich* (GHj), 1540 *Skråkewick* (SkJb s 6), *Skroguik* (VrH 1540:5) – 10 D, 6 j.

VrH **1 ky**, 1542 **1 dky**; redovisas 1545–51 i Varnums sn.

1540 upptas bland Skara domkyrkas gårdar som betalar järnskatt en gård i S med räntan 2 hundra [järn] (SkJb s 6).

Slättom, Västra
och Östra

1564 *Slettom* (VrH 1564:6 tl) – 10 D, 7 j.

VrH 1568 **2 dkyt** (1569 2 guhkl).

1564 upptas ett tiondepliktigt hushåll i S (VrH 1564:6).

- *Stommen** 1540 *Ylmaheratz stomps* (SkJb s 175).
VrH 1540 (endast) **1 ky** (SkJb).
1540 upptas under S i Ölme socken *Prestegorden ('Stommen i Varnum'), och landbogårdar i Kväggen, Varnums sn, Näs, Varnums sn, Torp och Vall, båda Ölme sn, Asphyttan, Värmlandsberg, och en halv ödegård [utan namn] som räntar 2 runstycken (ören), samt ett nybygge på ön Vålön, Varnums sn (SkJb s 175 f).
- Stubberud** 1550-tal *Stubberudh* (AoE 19:2, odat) – 10 D, 7 j.
VrH 1552 **1 rikl.**
1550-tal upptas i arv och eget-längden ett torp i S tillhörande Riseberga kloster; upptas här felaktigt i Väse sn (AoE 19:2, odat).
- Sunnäs, Västra och Östra** 1503 *Ostre Sonnes, Vestre Sønnes, Vestre Sonnes* (VäSkb s 91, 98) – 10 D, 6 j.
VrH **2 sk.**
1503 uppgår oxskatten i Östra S till 0:14 pn, men Ingvar i Östra S betalar skatten för hela gården i form av en ox vörd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Nore (VäSkb s 91, 98).
Samma år uppgår oxskatten i Västra S till 0:15 pn, vilket betalas av Nils i Västra S i form av en ox vörd 2:0 pn; mellanskillnaden erhålls från Nore (VäSkb s 91, 98).
1556 upptas fyra tiondepliktiga hushåll i S (VrH 1557:1).
- Tofta, Norra och Södra** 1489 *Tofta* (StfAp 9/4), 1503 *Toffthe* (VäSkb s 91) – 10 D, 6 j.
VrH **1 sk**; Södra.
1 fr (1568 2 fr); Norra.

- 1489 skiftas arvet efter Anna Stensdotter (Bese) mellan hennes man Peder Ölfsson (Gällarydsätten), på deras gemensamma tre barn Ölf Pederssons, Ketillög Pedersdotters och Iliana Pedersdotters vägnar, och på Peders tre styvbarn Nils Bese, Kristina Nilsson och Birgitta Nilsson, födda i Annas första gifte med Nils Olofsson; på deras gemensamma barn faller gården T, och på styvbarnens lott faller jord i Varpnäs, Nors sn, Grums hd, Öjervik, Sunne sn, Fryksdals hd, och Mölnbacka, Nedre Ulleruds sn, Kils hd (StfAp 9/4). – Gårdarna var troligen arv efter Annas mor Kristina Agmundsdotter (Hatt) (Nilsson 1997 s 155).
- 1503 uppgår oxskatten i T till 1:0 pn (VäSkb s 91).
- 1556 upptas tre tiondepliktiga hushåll i T (VrH 1557:1).

Torp

- 1322 *infra Torp* (DS 2344, avskr), 1328 *in Thorp* (DS 2649), 1535 *Tørph* (GHj) – 10 D, 6 j.
- VrH **1 ky** (1546 2 ky); prästlandbo.
- 1569 (endast) **1 rikl.**
- 1322 byter Lars (okänt sigill) i Rävåsa bort en äng i T till Ramborg Ingevaldsdotter (Värmske), änka efter Folke Jonsson (Fånöätten), mot en äng i Tånäs (DS 2343, DS 2344).
- 1328 testamenterar Ramborg Ingevaldsdotter (Värmske) all lös och fast egendom hon äger i T till 'sin sockenkyrka Rudsberg' (dvs Ölme kyrka); vidare ger hon sammanlagt 60 mark pn till predikarbröderna i Sigtuna, varav 20 mark pn är för avhämtandet av hennes lik till klostret där hon vill begravas, ifall hon skulle råka dö i Värmland; hon ger också pengar till johanniterbröderna i Eskilstuna, där hennes far är begravd, till Varnhems kloster, där hennes mor är begravd, och till Gråbrödraklostret i Stockholm, där hennes bror är begravd (DS 2649).
- 1540 upptas under Ölme stoms uppbörd en landbogård i T med räntan 3 hundra järn och 3 dagsverken (SkJb s 176).
- 1548 tillhör landbogården i T Ölme sockenpräst i Ölme gäll (VrH 1548:1).

1550-tal upptas i arv och eget-längden en gård i T tillhörande kyrkan (AoE 19:2, odat).

Träfors

1528 *Threffors* (E 2739, avskr), 1535 *Træfors* (GHj), 1542 *Trefors* (VrH 1542:11) – 10 D, 7 j.

VrH 1542 **1 fr**; saknas 1568–69 (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/).

1528 ärver Kristina Nilsson (Gyllenstierna), vid arvsifte efter sin make Sten Sture d y (död 1520), efter fem av sina barn vilka dött efter honom, en kvarn i T som räntar 14 hundra järn (se *Haffstodh) (E 2739).

1560 ingår en gård i T i *Haffstodhs rättardöme, vilken tillfaller Svante Sture och hans halvbror Gustav Johansson (Tre rosor) till hälften var i samband med arvsiftet efter deras mor Kristina Nilsson (Gyllenstierna) (se *Haffstodh) (SKHRA vol 2).

1561 har Svante Sture en gård i T som räntar 400 järn och 1½:0 avradspenningar (fodring); gården tillhör *Haffstods rättardöme (se *Haffstodh) (ShS 158a f 259r).

Tånäs

1322 *in Thatæ nees* (DS 2343), 1352 *Tatænæs* (DS 4851), 1535 *Tånes* (GHj) – 10 D, 6 j; gården låg ca 1 km sydväst om Ölme station (HdEK), där bebyggelseämningar finns (RAÄ 91).

VrH **1 fr** (1562 Måns Svensson /Somme/).

1322 byter Ramborg Ingevaldsdotter (Värmske), änka efter Folke Jonsson (Fånöätten), bort en äng i T till Lars i Rävåsa (se Torp) (DS 2343, DS 2344).

1352 skiftar Sune Andersson (Lillie) arv, på sin hustru Margaretas vägnar, med sin svåger Mats Halstensson (Likvidsönernas ätt), domprost i Västerås, efter Mats och Margaretas systerson Nils Jakobsson; vid skiftet tillfaller T och halva *Flekkibodhum Mats Halstensson (DS 4851).

Ugglebol

1427 *Ugglaböle* (Rääfs Dipl II 18/10, avskr), 1535 *Ugglebøll* (GHj) – 10 D, 6 j.

VrH **1 fr** (1562 Lars Matsson /Kaffe/).

1427 tillfaller U Arne Siggesson i arvskitet efter hans hustru; efter hans död ska en tredjedel av tillfalla U Björn Nilsson (Vinge) och två tredjedelar Arne Siggessons arvingar (se Hammar, Väse sn, Väse hd) (Rääfs Dipl II 18/10).

Ulvsjö

1533 *Wlffwesjö* (URR f 1107), 1540 *Vlisiøø* (VrH 1540:5) – 10 D, 6 i.

VrH **2 fr** (1562 Måns Svensson /Somme/).

Vall, Västra och Östra

1268 *Wal* (?DS 530), 1535 *Vall* (GHj) – 10 D, 7 j.

VrH **1 ky**; prästlandbo.

1 fr, 1543 **1 rikl**.

1268 skänker Värmlands lagman Höld och hans hustru Margareta bland annat ?V till Riseberga kloster (se Sommersta, Visnums sn, Visnums hd) (DS 530) – kan även avse Vall i Visnums sn, Visnums hd.

Donationen till klostret bekräftas i deras testamente, utfärdat några dagar senare, utan att gårdarna då namnges (DS 531, DS 531a).

1540 upptas under Ölme stoms uppbörd en landbogård i V med räntan 3 hundra järn och 3 dagsverken (SkJb s 176).

1548 tillhör den kyrkliga landbogården i V Ölme sockenpräst i Ölme gäll; prästen innehar gården fritt (VrH 1548:1).

1550-tal upptas i arv och eget-längden två gårdar i V; den ena tillhörande kyrkan och den andra tillhörande Riseberga kloster (AoE 19:2, odat).

1552 upptas en gård i V som Riseberga kloster-landbo, vilken nu tillhör Spånga rättardöme (se Spånga, Östra Fågelviks sn, Väse hd) (NMU 1 s 167, NäH 1552:5).

Vegle

1473 *Viglaa* (RAp 10/2) – 10 D, 7 i.

VrH **1 fr.**

1473 byter Helge Pedersson (bomärkessigill) bort en halv gård i V, samt ett fiskevatten i Visnums-Kils sn, Visnums hd, som räntar 1 pund gäddor, till Lars Bengtsson mot gården Kyrkebol, Ny sn, Jösse hd; Helge reserverar sig för att Lars kanske inte kommer att få tillgång till den halva gården i V, eftersom Helges syster har 'en systerdel' i V, men om hon inte går med på bytet kommer Helge att ge Lars pengar istället (RAp 10/2).

Via

1413 *Wia* (SD 1811), 1535 *Vidøø* (GHj) – 10 D, 6 i.

VrH **1 fr** (1562 Knut Haraldsson /Soop/).

Via är 1413 sannolikt sätesgård för Gunhild Staffansdotters föräldrar (SD 1811).

1413 utfärdar Magnus Haraldsson (två sparrar) morgongåvebrev till sin hustru Gunhild Staffansdotter i Via, där han ger henne två gårdar i Östergötland, efter värmländsk lag (SD 1811). – Magnus Haraldsson var styvson till Agmund Hatt (ÄSF I s 331).

Viatorp

1562 *Wiatorp* (FoR 1562) – 10 D, 6 i.

1562 äger Knut Haraldsson (Soop) V (FoR 1562).

Vänersvik

Se *Haffstodh.

Västkärr

1548 *Westenkier* (VrH 1548:1) – 10 D, 7 j.

VrH 1548 **1 ky**, 1569 **1 kyt**, 1570 **1 ky** (1572 1 kyt); redovisas 1548–51 i Varnums sn.

1548 tillhör landbogården i V Ölme sockenpräst i Ölme gäll (VrH 1548:1).

1550-tal upptas i arv och eget-längden ett torp i V tillhörande kyrkan (AoE 19:2, odat).

Åkerbo

Se Blåkär.

Åm

1307 (omkring) *Åm* (?Hauksbók 184, Sturlubók 217), 1437 *Hwam* (DalsD 109), 1540 *Om* (VrH 1540:5) – 10 D, 7 j.

VrH **2 fr** (1562 Gustav Johansson /Tre rosor/; Västra) och (1562 Knut Haraldsson /Soop/; Östra).

Omkring 1307 uppger Landnámabók att Björn från Götaland, som levde i mitten av 800-talet, var son till Rolf från ?Åm (*Rolfs fra Åm*, annan hdskr *Hrolfs frá Ami*) (Hauksbók 184, Sturlubók 217; tidfästningen ges av att Björns son deltog i ett slag som stod omkring 872, Hauksbók 333).

1437 är Gullbrand i Åm faste i samband med ett morgongåvebrev (DalsD 109).

1528 ärver Kristina Nilsson (Gyllenstierna), vid arvskifte efter sin make Sten Sture d y (död 1520), efter fem av sina barn vilka dött efter honom, en gård i Åm som räntar 3 hundra järn (se *Haffstodh) (E 2739).

1560 ingår en gård i Åm i *Haffstodhs rättardöme, vilken tillfaller Svante Sture och hans halvbror Gustav Johansson (Tre rosor) till hälften var i samband med arvskiftet efter deras mor Kristina Nilsson (Gyllenstierna) (se *Haffstodh) (SKHRA vol 2).

1561 har Svante Sture en gård i Åm som räntar 300 järn och 1½:0 avradspenningar (fodring); gården tillhör *Haffstods rättardöme (se *Haffstodh) (ShS 158a f 259r).

***Østanaa**

1386 testamenterar Bengta Gunnarsdotter sin gård *Østanaa* 'i *Rødzbergha sn*' till sin småsven Magnus Østensson (se även Varpnäs, Nors sn, Grums hd) (SkSp 12/4).

Källor, litteratur och förkortningar

Käll- och litteraturhänvisningar sker genom användande av nedanstående förkortningar placerade inom parentes i slutet av varje notis. Parentesen placeras före punkt om hänvisningen endast avser den aktuella meningen, efter punkt om flera föregående meningar (helt stycke) avses. När hänvisning sker till källpublikationer med nummerade handlingar anges handlingens ordningsnummer eller (om handlingarna inte är genomgående nummerade) delnummer: ordningsnummer. Endast om handlingarna är onummerade anges sidnummer. Hänvisning till otryckta källor görs enligt principen att den entydigt ska peka på ett enda dokument. I de fall en notis har åstadkommits genom att kombinera uppgifter från flera dokument hänvisas till dem inom parentes i kronologisk ordning från äldsta till yngsta med källförkortningarna separerade av kommatecken.

A 12	Registrum de bonis prepositure Scarensis, RA.
ABkömm	Björklund, A, Namnet Am(p)n, Amne härad och Värmlands sydöstra gräns. Otryckt PM, DMS närarkiv.
ACBkömm	Bonnier A C, Kommentarer till kyrkobeskrivningar för DMS. Otryckta anteckningar, DMS närarkiv.
Acta Ecclesiastica	Acta Ecclesiastica, Skara stift, vol 36, Riksarkivets ämnessamlingar. (gäller för Amnehärad).
Adam	Adam av Bremen. Historien om hamburgstiftet och dess biskopar. Utgiven av Samfundet Pro Fide et Christianismo. Andra upplagan. Stockholm: 1984.
ADMA	Jørgensen, E. Annales Danici medii ævi. Utg av Selskapet for udgivelse af kilder til dansk historie. København: 1920.
AH	Almquist J E, Herrgårdarna i Sverige under reformationstiden. Stockholm: 1960.
Ahlstedt-Yrliid 2004	Ahlstedt-Yrliid, I, Monumentalmåleriet – medeltidens massmedium, i Signums svenska kulturhistoria. Medeltiden, 2004.
AL	Almquist J A, Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523–1630. 1–4. Stockholm 1917–23.
ALD	Almquist J A, Lagsagor och domsagor i Sverige. 1–2. Stockholm 1954–55.

- Alsterlind 1955 Alsterlind, F, Den gamla kyrkplatsen: händelser och gestalter ur Stora Kils kyrkas och sockens historia. Karlstad: 1955.
- Andersson & Schedin 2001 Andersson, S & Schedin, P, Den värmländska urbaniseringen. Urbaniseringsprocesser i Västsverige. Göteborgs universitet, Gotarc Serie C, Arkeologiska skrifter No. 27. Göteborg: 2001.
- AoE Arv och eget-serien, KA.
- APS Acta Pontificum Svecica. Acta Cameralia. Utgiven av L M Bååth. 1:1–2. Stockholm 1936–42.
- ATA Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet, Stockholm.
- Axelsson 2009 Axelsson, T, Arkeologisk undersökning av Lurö kyrkoruin, Eskilsäters socken, RAÄ nr 21, 2007. Västergötlands museum (Skara), Rapport 2009:13.
- B 15 Erik Sparres kopiebok, RA (se B 16).
- B 16 Erik Sparres kopiebok, RA. Kopieböckerna B 14–16 är troligen framställda mellan åren 1635 (ev 1628) och 1643 (Sjögren s 359 ff, Liedgren J i Archivistica et mediävistica 253, Scheffer C G U i Arkivetenskapliga studier 4 s 331 ff). B-serien, RA.
- B 19 Äldre avskrifter (före 1850) ur medeltidshandlingar, ordnade efter proveniens, RA.
- Bergman 1759 Bergman, C F, Oeconomisk beskrifning öfver Wadsbo härad uti Westergöthland och Skaraborgs höfdingedöme, Uppsala: 1759.
- BHT Bebyggelsehistorisk Tidskrift.
- BhSp Bergshammarssamlingen, pergamentsbrev, RA.
- BiS Bielkesamlingen, RA.
- Blomkvist Blomkvist, N, Kalmars uppkomst och äldsta utveckning. Tiden till 1300-talets mitt. Uppsala: 1978.
- Bohrn 1963 Bohrn, E, Södra Råda gamla kyrka, i En bok om Södra Råda, Värmlands museum 1963.
- Bonnier 2006 Bonnier, A-C, Medeltidens kyrkor. *Värmland. Landskapets kyrkor*, red. G Lindahl (Forskningsprojektet Sockenkyrkorna. Kulturarv och bebyggelsehistoria). Riksantikvarieämbetet, Stockholm: 2006.

- Bonnier 2009 Bonnier, A C, Timmerkyrkan, i Arkeologi i Södra Råda, Riksantikvarieämbetet.
- Boström 2011 Boström, R, Ölands medeltida kapell (Sveriges kyrkor 233). Stockholm 2011.
- Broberg Broberg, R. Jordebok för Värmland 1540. Utgiven av Värmlands nation i Uppsala och Föreningen nationen och hembygden. Uppsala: 1952.
- Brocman Brocmans Diplomatarium, RA.
- Bugge 1914 Norges Kongesagaer : 1914-utgaven. 4, Haakons, Guttorms, Inges saga, Haakon Haakonssøns saga, Haakon Haakonssøns saga / oversat ved Gustav Storm og Alexander Bugge ; dekorativt utstyr av Gerhard Munthe. – 1914; <http://heimskringla.no/wiki/Forside>.
- C 4 Register över kung Karl Knutssons och drottning Katarinas jordebrev, 1450-/1470-talet. C-serien, RA.
- C 20 Förteckning över Johan Beses gods i Värmland, 1510-tal. C-serien, RA.
- C 21 Förteckning över Gunhild Johansdotters (Bese) ocoh Erik Turessons (Bielke) gods, 1514. C-serien, RA.
- C 36 Jöns Ulfssons (Roos) jordebok, 1498. C-serien, RA.
- C 56 Gunhild Johansdotters (Bese, d 1553) jordebrevs-förteckning. C-serien, RA.
- CLkomm Lovén, C, Äldsta läget för Eds kyrka. PM, DMS arkiv, RA.
- Dahlgren Dahlgren, L, Karlskoga historia 1586 – 1936. Karlstad: 1954.
- DalsD Dalslands Diplomatarium, utarbetat av Per-Axel Wiktorsson och Eva Odelman. Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund. Åmål: 1996.
- DaNoRL Förteckningar över danska adelns gods i Sverige och svenska adelns gods i Danmark och Norge, sammanställda av Rasmus Ludvigsson, SÄRKA.
- DbSp Drakenbergssamlingen, pergamentsbrev, Örebro läroverksbibliotek.
- DD Diplomatarium Danicum. Utgiven av Det danske sprog- og litteraturselskab. Köpenhamn: 1938–.
- DGA De la Gardieska arkivet, Släktarkiven, Sture 1:2 k, Uppsala Universitetsbibliotek.

- DiVa Vadstenadiariet. Latinsk text med översättning och kommentar. Utgiven genom Claes Gejrot. Kungliga Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia. Stockholm: 1996.
- Djurklou Djurklou, N G, Bidrag till Wermlands antiqvariska topografi. Östra Wermland 1866, Westra Wermland 1867, utg. av G von Schoultz & G Svenson. Värmland förr och nu 1954 resp 1956.
- DMS Det medeltida Sverige.
- DMS 1:3 — — — 1:3: Uppland, Tiundaland: Bälinge, Norunda, Rasbo. Stockholm: 1982.
- DMS 1:7 — — — 1:7: Uppland, Attundaland: Bro härad, Färingsö tingslag, Adelsö socken, Sollentuna härad. Stockholm: 1992.
- DMS 1:9 — — — 1:9: Uppland, Fjädrundaland: Trögd. Uppsala: 2010.
- DMS 1:10 — — — 1:10: Uppland, Tiundaland: Håbo, Sigtuna stad. Stockholm: 2014.
- DMS 2:2 — — — 2:2: Södermanland: Hölebo, Rönö. Stockholm: 2006.
- DMS 2:3 — — — 2:3: Södermanland: Jönåler, Nyköpings stad. Stockholm: 2013.
- DMS 2:5 — — — 2:5: Södermanland: Oppunda. Stockholm: 2016
- DMS 4:1 — — — 4:1: Småland, Norra och Södra Møre, Kalmar stad. Stockholm: 1987.
- DMS 4:5 — — — 4:5: Småland, Tjust och Västerviks stad. Kalmar länsstyrelse: 2008.
- DMS 4:6 — — — 4:6: Småland, Ydre. Stockholm: 2015.
- DN Diplomatarium Norvegicum. Kristiania 1849–1919.
- DoSk Dovring, F, De stående skatterna på jord 1400 – 1600. Lund: 1951.
- DRA(-p, -pp) Danmarks Riksarkiv (pergamentsbrev, pappersbrev).
- DS Diplomatarium Suecanum. Utgiven af J G Liljegren m fl. Stockholm: 1828 –.
- DsH Dalslands handlingar, RA.
- E 2739 Viksamlingen (RA), arvskiften efter Sten Sture d y med mera.

- E 2867 Viksamlingen (Wijk-) vol 129, fascikeln ”Carl Gustaf v Liewens arkivförteckningar, RA.
- E 5150 Ribbingska kopieboken i Ribbingska huvudmannarkivet Vol 1 A–E, RA.
- E 5184 Rosenborgssamlingen, RA.
- E 9320 Säfstaholmssamlingen, RA.
- EbAp Ericssbergsarkivet, pergamentsbrev, RA.
- EbA, auts vol 37 Ericssbergsarkivet, Johan Pederssons (Bååt) jordebok från 1543, RA.
- Edestam II Edestam, A, Karlstads stifts herdaminne från medeltid till våra dagar. Stiftshistoriska sällskapet. Karlstad: 1965.
- Edgren & Hiekkänen 1993 Edgren, H & Hiekkänen, M, Havet, kapellen och franciskanerna. *Hikvin* 20. Moesgård 1993.
- EK Ekonomiska kartan för Sverige, skala 1:10 000.
- Eklund Eklund, A. En värmländsk dombok från 1550. Utgiven av Värmlands nation 1956.
- Eirspennill Eirspennill, AM 47 fol, Noregs konunga sogur. Magnus goði – Hakon gamli. Utgivet af Den norske historiske kilde-skriftskommission ved Finnur Jonsson. Kristiania: 1916.
- Emanuelsson Emanuelsson, A, Kyrkojorden och dess ursprung. Oslo biskopsdöme perioden ca 1000 – ca 1400. Historiska institutionen, Göteborgs universitet: 2005.
- EngbApp Engelsbergs bruksarkiv, pappersbrev.
- Eriksson et al 2004 Eriksson, U, Haraldsson, A, Olsson, W H, Olsson, B, Borgen på Saxholmen. En medeltidsmiljö i Värmland. Kristinehamn: 2004.
- Erikskr Pipping R, Erikskrönikan enligt Cod Holm: D 2 jämte avvikande läsarter ur andra handskrifter. Uppsala: 1963.
- EÄ Elgenstierna, G. Den introducerade svenska adelns ättartavlor, I–IX. Stockholm: 1925–36.
- Fernow Fernow, E, Beskrifning öfwer Wärmeland, afdeld i sex tidehwarf, twänne under hedendomen, och lika många under påfwedömet och lutherska tiden; jämte en kort inledning, om landets läge, namn, wattungdrag, bergsträckningar, skogar, med mera. Götheborg 1773.

- Fernow 1 Fernow, E, Beskrivning över Värmland, del 1: Värmlandsbeskrivningen. Utgiven av Arvid Ernvik. Karlstad: 1977.
- Fernow 2 Fernow, E, Beskrivning över Värmland. Del 2: Kommentarer med register och efterlämnade handskifter. Utgiven av Arvid Ernvik. Karlstad: 1977.
- FoR Frälse- och rusttjänstlängder, KA.
- Fornmannasögur 9 Fornmanna sögur. Bd 9, Sögur Hákonar Sverrissonar, Guttorms Sigurdarsonar, Ínga Bárðarsonar ok Hákonar Hákonarsonar til falls Skúla hertoga, eptir gömlum skinnbókum. Köpenhamn: 1835.
- FMIS (Fornsök) Riksantikvarieämbetets digitala informationssystem för registrerade fornlämningar.
- France 1992 France, J, The Cistercians in Scandinavia. Cistercian Publications Inc Kalamazoo, Michigan: 1992.
- Fritz Fritz, Birgitta. Hus, land och län 1–2. Lokalförvaltningen i Sverige 1250–1434. Stockholm: 1972–73.
- Fritzner Fritzner, J, Ordbog Over Det Gamle Norske Sprog. Kristiania: Den Norske Forlagsforening; 1886–1896. Online:
<http://www.edd.uio.no/perl/search/search.cgi?appid=86&tabid=1275>
- Fryksdals HR Fryksdals övre tingslags häradsrätt (S), Domböcker, Värmlandsarkiv.
- Gen Genealogica, RA.
- GHj Gärder och hjälper, år 1535, KA.
- GiBr Gillingstam, H. Brev ur askan. De i slottsbranden 1697 eller på annats sätt förlorade miscellandebreven. Stockholm: 1996.
- GlgAp Glumseruds gårdsarkiv, pergamentsbrev, Väse. Här tryckt i NoB 1922 s 94 f.
- GR Konung Gustav I:s registratur. Utg genom V Granlund m fl. 1–29. Stockholm: 1952–53.
- Gräslund Berg 2004 Gräslund Berg, E. Till prästens bruk och nytta: jord till prästgårdar i Sverige under medeltid och tidigmodern tid. Kulturgeografiska inst, Stockholms univ: 2004.

- Gustavsson & Swantesson Gustavsson, H & Swantesson J, Strängnäs, Skramle och Tomteboda: tre urnordiska runinskrifter. Fornvännen 2011, s 306–21.
- Gyllenius Diarium Gyllenianum eller Petrus Magni Gyllenii dagbok 1622–1667, utg av C J Gardberg & D Toijer. *Värmland förr och nu* 1962.
- Hafström 1970 Hafström, G, De svenska rättskällornas historia. Lund: 1970.
- Hardt 2 Hardt, R, Periculum antiquitatum. S. impr. 1–3. Stockholm: 1709.
- Hallbäck Hallbäck, S A, Medeltida dopfuntar i Värmland (Medeltida småskrifter utg av Värmlands museum, 7). Karlstad: 1975.
- Hammarin Hammarin, J, Carlstads stifts herdaminne, 1–3. Karlstad: 1846.
- Hauksbók se Landnámabók.
- HD Hildebrands Diplomatarium, RA.
- HdEK Ekonomiska (Allmänna) kartverkets karta, den så kallade Häradsekonomiska kartan. Skala 1:50 000.
- Hedvall 2009 Hedvall, R, Den äldre träkyrkan i Södra Råda, i Arkeologi i Södra Råda, Riksantikvarieämbetet.
- Hofsten Hofsten, E N, Beskrifning öfwer Wermeland, utg. av E Nygren. *Värmland förr och nu* 1917.
- HH Historiska Handlingar.
- HH 1 — — — 1: Anteckningar om Sten Sture den yngres släkt- och arfsförhållanden mm. Stockholm: 1861.
- HH 3 — — — 3: Rusttjensts- och andra beskattningslängder från sextonde århundradet. Stockholm: 1863.
- HH 8 — — — 8:2: Kungliga kansliets diarium öfver ingångna skrivelser 1566. Utgiven genom C Silfverstolpe. Stockholm: 1878.
- HH 11 — — — 11:1: Undervisning om rikets ränta 1530–33. Utg av Hans Forsell. Stockholm: 1979.
- HH 13 — — — 13:1: Konung Erik XIV:s nämnds dombok. Utgiven genom C Silfverstolpe. Stockholm: 1884.

- HH 16 — — — 16:1: Vadstena klostrets jordebok 1502 jämte tillägg ur klostrets äldre jordeböcker. Stockholm: 1897.
- HH 39 — — — 39:1: Handlingar till Nordens historia 1515–juni 1518. Utgiven genom L Sjödin. Stockholm: 1967–69.
- HdEK ”Häradsekonomska kartan”, skala 1:50 000. Ekonomiska (Allmänna) kartverkets karta.
- Hofsten Erland Hofstens Beskrifning öfwer Wermeland. Utgiven av Ernst Nygren till 200-årsminnet av författarens död. Karlstad: 1917.
- Holmbäck & Wessén 1979 Holmbäck, Å, & Wessén, E. Svenska landskapslagar: tolkade och förklarade för nutidens svenskar. Ser. 5, Äldre västgöotalagen, Yngre västgöotalagen, Smålandslagens kyrkobalk och Bjärköarätten. Stockholm: 1979.
- HSH Handlingar rörande Skandinaviens historia. Stockholm 1816–1828.
- Håkon Håkons-sons saga Se Eirspennill.
- Impola Impola, H, Frälset och dess rustjänst i Finland på 1500-talet. Skrifter utgivna av Genealogiska samfundet i Finland 59. Helsingfors: 2011.
- ISOF Institutet för språk- och folkminnen. Uppsala.
- Jansson 1936 Jansson, S O, Mått, mål och vikt i Sverige till 1500-talet, i Mått och vikt (Maal og vægt) utgiven av Svend Aakjær, Nordisk Kultur. Stockholm, Oslo, København: 1936.
- Janzon 2015 Janzon, K, Vapenlikhetsfällan. Vapen- och sigillbruk under svensk medeltid. En introduktion för släkt-historiker jämte rättelser till Svenska medeltidsvapen. SGT 2015:1.
- J. Fritzers ordbok J. Fritzers ordbok, tillgänglig online:
<http://www.edd.uio.no/perl/search/search.cgi?appid=86&tabid=1275>.
- Johannesson 1970 Johannesson, G, Karlanda kyrka. Karlstad 1970.
- Johannesson 1971 Johannesson, G, Töcksmarks kyrka. Karlstad 1971.
- Johansson 1979 Johansson, A, By kyrka. uo, tr i Säffle 1979.

- KA Kammararkivet, RA.
- KaDA(p) Karlstads domkapitels arkiv, pergamentsbrev, Värmlandsarkiv.
- Kallstenius 1940 Kallstenius, G, 'Några värmländska naturnamn' i NoB 1940.
- Karlskr Nya eller Karls-krönikan, utgiven av G E Klemming. Stockholm: 1866.
- Karlsson & Knabe Karlsson, M & Knabe, E, Stadsarkeologi i kvarteret Druvan, Karlstad. Värmlands museum och RAÄ: 2006.
- Karlsson 1989 Karlsson, K-A, Övre Ulleruds kyrka. Karlstad: 1989.
- Keyser & Munch Norges gamle love indtil 1387, udgivne ved R Keyser og P A Munch. Christiania: 1848.
- Kjellin 1924 Kjellin, H, Kyrkor i Grums härad, 1–2 (Sveriges kyrkor 19). Stockholm: 1924.
- Kjellin 1952 Kjellin, H, Värmlands och Dalslands kyrkor och kyrkliga konst; Karlstads stifts kyrkor. Karlstads stift i ord och bild, red E Palin m fl. Stockholm 1952.
- Kjellin 1959 Kjellin, H, Nedre Ulleruds kyrkor. Deje: 1959.
- KHjb Jordebok över arvet efter Karin Hansdotter (Tott) 1554, RA.
- KHÅ Kyrkohistorisk Årsskrift.
- KL Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid 1–22. Malmö: 1956–78.
- Klackenberg 1992 Klackenberg, H, Moneta nostra. Monetarisering i medeltidens Sverige. Lund 1992.
- Knabe 2015 Knabe, E, Kvarteret Tingvallastaden, Arkeologigruppen AB, Rapport 2015:66.
- Koht 1966 Koht, H. Norsk biografisk leksikon bd 15. 1966.
- Koppe 1933 Koppe, Lübeck u Lödöse in 14. Jahrhundert. Göteborgs Kungliga Vetenskaps- och Vitterhetssamhälles handlingar 5 följd. Serie A bd 4:1.
- KyKa Kyrkor i Karlstads stift 1–2. Värmlands museum. Karlstad: 2008.
- KySkHoa Kyrkors, skolors och hospitals akter. KA.
- Lagerlöf Lagerlöf, E, Medeltida träkyrkor, del 2. Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium. RAÄ, Stockholm: 1985.

- Lagerstedt Lagerstedt, T, Den civila lokalförvaltningens gränser 1630–1952. Meddelanden från kulturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet, nr B 24. Uppsala: 1973.
- Landahl 1982 Landahl, K, Lysviks kyrka. Karlstad 1982.
- Landnámabók Landnámabók 1–3. Hauksbók Sturlubók Melabók, utg. av Det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab. København 1900.
- Lhb En landshövdinge-berättelse om Värmland från 1600-talets slut, red H Kjellin. Värmland förr och nu, 1916.
- Liedgren 1955 Liedgren, J, PM 1955/nr 25, Svenskt Diplomatarium, RA.
- Liedgren 1988 Liedgren, J, Kammarmästaren Ingemar Ragvaldsson och hans arvingar. Utgiven i Båtsmän, ryttare & soldater, Sveriges släktforskarförbund. Stockholm: 1988.
- Lignell Lignells kopiebook, RA.
- Lindblom 1963 Lindblom, A, En hyllning till jungfru Maria från folkungatiden, i En bok om Södra Råda, Värmlands museum 1963.
- Lj Ljunggrens Atlas, LSA, RA.
- LMA Lantmäterimyndighetens arkiv.
- LoD Liv och död i en nordvärmäländsk socken, 1500- och 1600-talen utifrån undersökningen av en ödekyrkogård i Ekshärad. Arkeologi i Värmland. Länsstyrelsen i Värmlands län och Värmlands museum. Karlstad: 2003.
- Lovén 1996 Lovén, C, Borgar och befästningar i det medeltida Sverige. KVHAA. Uppsala: 1996.
- Lovén 2017 Vårfruberga kloster, 1200-talsjordeboken och godspolitiken. Studier till Det medeltida Sverige 7. Skrifter utgivna av Riksarkivet 40. Stockholm: 2017.
- LSA Lantmäteristyrelsens arkiv.
- LUB Lunds Universitetsbibliotek.
- Lundahl 1961 Lundahl, I. Det medeltida Västergötland. Uppsala: 1961.
- LöA Lödderupsarkivet, LUB.
- Magnell SoH Magnell, K, 'Pelle i Ramstad, Stårckarna och Elin Jakobsdotter' i SoH 1965.

- Mandelgren Nils Månsson Mandelgrens samling, Folklivsarkivet, Lund. Online: www.folklivsarkivet.lu.se/samlingar/mandelgrenska-samlingen/.
- MEL Magnus Erikssons landslag, i nusvensk tolkning av Åke Holmbäck och Elias Wessén. Stockholm: 1962.
- Melin 2016 Mellin, K-M. Stavkyrkan i Hammarö och liggtimmerkyrkans bjälklag. Manuskript 2016, DMS arkiv, RA.
- Mellberg 1995 Mellberg, G. Församlings- och gällindelning. En kyrkorättslig undersökning av utvecklingen i Vänerlandskapen 1527–1680. Stockholm: 1995.
- ML Magnus Lagabøters landslov, översatt av Absalon Taranger. Oslo: 1962.
- MtB Medeltidens bildvärld: medeltidbild.historiska.se/medeltidbild/default.asp.
- MRkomm 2017 Rundkvist, M 'Kommentar till vikingatidskartan över Värmland', otryckt PM, DMS arkiv, RA. 2017.
- MåOJ Owen Jansson, S. Måttordboken. Stockholm: Nordiska museets förlag.
- NAD Nationell arkivdatabas. RA.
- NBL Norsk Biografisk Leksikon.
- NE Nationalencyklopedin. Online: <http://www.ne.se>.
- Nilsson 1985 Nilsson, H, 'Den värmländske lagmannen Höld och den stora donationen till Riseberga kloster' i Nationen och Hembygden 13, Värmlands Nation, Uppsala: 1985.
- Nilsson 1997 Nilsson, H. De värmländska medeltidsbrev. Uppsala: 1997.
- Nisbeth 1962 Nisbeth, Å, Ekshärads kyrka. Karlstad uå [1962].
- Nisbeth 1963 Nisbeth, Å, Mäster Amund och långhusmålningarna i Södra Råda, i En bok om Södra Råda, Värmlands museum 1963.
- Nisbeth 1972 Nisbeth, Å, Långseruds kyrka. Karlstad 1972.
- Nisbeth 1974 Nisbeth, Å, Östra Fågelviks kyrka. Karlstad 1974.
- Nisbeth 1975 Nisbeth, Å, Svanskogs kyrka. Karlstad 1975.
- Nisbeth 1982 Nisbeth, Å, Gillberga kyrka. Karlstad 1982.
- Nisbeth 1984 Nisbeth, Å, Fryksände kyrka. Karlstad 1984.

- NMU 1 Närke medeltida urkunder 1, Riseberga kloster. Utgivna av K G Grandinson. Stockholm: 1935.
- NoB Namn och Bygd, Tidskrift för ortnamnsforskning 1913–.
- NordHer Nordisk heraldisk terminologi. Utgiven av Svenska nationalkommittén för genealogi och heraldik. Lund: 1987.
- Noreen 1919 Noreen, E, Studier rörande gränserna mellan Värmland och Dal samt Värmland och Norge i äldre tid. Namn och Bygd 1919.
- NRap Norska Riksarkivet, pergamentsbrev.
- Nygren 1950 Nygren, E. Kalvskinnsskatten, utgiven i Donum Boëthianum. Arkivvetenskapliga bidrag tillägnade Bertil Boëtius. 1950.
- NäH Närke handlingar, KA.
- Näs HR Näs häradsrätts domboksprotokoll, Domböcker, Värmlandsarkiv.
- OAU Ortnamnsarkivet i Uppsala, före 1/7 1970 SOA, ingår i ISOF.
- Ohlsson 1975 Ohlsson, K, Nedre Ulleruds kyrka. Karlstad 1975.
- Ohlsson 1976 Ohlsson, K, Ölme kyrka. Karlstad 1976.
- Olsson 2003 Olsson, H, Arkeologisk utredning vid Torvnäsområdet, Värmlands museum rapport 2003:51 (RAÄ dnr 321-3237-2004)
- Olsson 2004 Olsson, H, Arkeologisk förundersökning i Torvnäsområdet, Värmlands museum rapport 2004:14 (RAÄ dnr 321-3241-2004).
- Olsson 2015 Olsson, H, Arkeologiska utgrävningar på Lurö 2014. Värmlands museum (Karlstad), Rapport 2015:13.
- Olsson 2017 Olsson, H, Arkeologiska utgrävningar på Lurö 2016. Värmlands museum (Karlstad), Rapport 2017:2.
- Oregel Underdånigt betänkande angående reglering av oregelbundenheter i rikets administrativa judicela, ecklesiastika och kommunala indelningar. Stockholm: 1882.
- OtToLb Otte Torbjörnssons Lagbok, red Ivar Ståhle i Nationen och Hembygden 5, Skriftserie utgiven av Värmlands nation i Uppsala: 1949.

- Palmqvist 1961 Palmqvist, A, Kyrkans enhet och papalismen. Uppsala: 1961.
- PHT Personhistorisk tidskrift. 1989–.
- ProcKat Processus seu negotium canonizacionis B Katerine de Vadstenis. Utgiven av I Collijn. Uppsala: 1942–46.
- PRFSS Privilegier, resolutioner och förordningar för Sveriges städer, del I–IV. Stockholm: 1927–1985.
- RAK Rikets allmänna kartverk.
- RA (p, pp) Riksarkivet (pergament-, pappersbrev).
- Rahmqvist 1996 Rahmqvist, S. Sätessgård och gods: de medeltida frälsegodsens framväxt mot bakgrund av Upplands bebyggelsehistoria [dissertation]. Upplands fornminnesförening Uppsala: 1996.
- RAÄ Riksantikvarieämbetet.
- Reddep Reduktionsdeputationens registratur, RA.
- RepDan Erslev, K & Christensen, W (red), Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis. R. 2. Bd I (1451–1466), København: 1928.
- Retsö Retsö, D. Länsförvaltningen i Sverige 1434–1520. Stockholm: 2009.
- Rääfs Dipl Rääfs Diplomatarium I–III, avskrifter av nu förlorade original, VHAA, Stockholm.
- Rött nr Serien Röda nummer, Kammararkivet, RA.
- SA(pp) Sturearkivet (pappersbrev). RA.
- Sahlgren 1924 Sahlgren J. Nordiska ortnamn i språklig och saklig belysning. 1–6. Lund: 1924.
- Sahlgren 1912 Sahlgren, J, Skagershults sockens naturnamn. Stockholm: 1912.
- Sandvik Sandvik, G, Prestegard og prestelønn. Universitetsforlaget. Oslo: 1965.
- SAOB Svenska Akademiens Ordbok.
- SBL Svenskt biografiskt lexikon. 1918–.
- Schiller-Lübben Schiller-Lübben I, Mittelniederdeutsches Wörterbuch, Bremen: 1875. Faksimiles des Deutschen Rechtswörterbuchs (DRW).

- Schück 1976 Schück, H, Rikets brev och register. Arkivbilande, kansliväsen och tradition inom den medeltida svenska statsmakten. Skrifter utgivna av svenska Riksarkivet vol 4. Stockholm: 1976.
- SD Svenskt diplomatarium från och med år 1401. Utg genom C Silfverstolpe och K H Karlsson. I–IV:1–2. Stockholm 1875–1904.
- SDHK Svenskt diplomatariums huvudkartotek. NAD.
- SFS Svensk författningssamling.
- SFSS Samlingar utgivna av svenska fornskriftssällskapet. Stockholm 1844–.
- SFSS 245 — — — 245: Vadstena klostets två äldsta jordeböcker. Utgivna av A Larsson. Uppsala: 1971. Se VaKlJb.
- SGG Svenska gods och gårdar. Utgiven på CD-skiva.
- SGT Svensk Genealogisk Tidskrift 2007–. Utges av Genealogiska föreningen. Stockholm.
- SGU Sveriges Geologiska Undersökning.
- SHM Statens Historiska Museer, Stockholm.
- ShSp Sävstaholmssamlingen, pergamentsbrev, RA.
- SKHRA Strödda kamerala handlingar, RA.
- SkJb Skara stifts kyrkliga jordebok af år 1540. Utgiven av Västergötlands Fornminnesförening genom F Ödberg. Stockholm: 1899.
- SkJbDa Lignell, A, Beskrifning öfver grefskapet Dal. Del 1. Stockholm: 1851–1852.
- SkS(p) Skoklostersamlingen (pergamentsbrev), RA.
- Sigsjö 1990 Sigsjö, R, Kyrkan på Lurö – Västsveriges första kloster? Fornvännen 1990.
- SMD Scriptorum Minores Historiae Danicae Medii Aevi 1–2, utg. av M C Gertz. København: 1918–22.
- SMR Svenska medeltidsregister. Förteckning över urkunder till Sveriges historia 1434–1441. Utgiven av S Tunberg. Stockholm: 1937.
- SMV Raneke, J, Svenska medeltidsvapen 1–3, med rättelser och tillägg t o m 2/1988. Lund 1982–89. Se även Janzon 2015.

- SoH Släkt och hävd 1950-. Utgiven av Genealogiska föreningen, Stockholm.
- SOU 1922:27 Skoglund, H, Redogörelse för de ecklesiatiska boställena, del 5, Värmlands län. SOU 1922:27. Stockholm: 1922.
- SOL Svenskt Ortnamnslexikon. Andra upplagan. Institutet för språk- och folkminnen. Uppsala: 2016.
- SOV Sveriges ortnamn: Ortnamnen i Värmlands län, del 1–15.
- SOV 1 Ortnamnen i Värmlands län. Del I Inledning av Birgit Falck-Kjällquist. Skrifter utgivna genom Ortnamnsarkivet i Uppsala, Serie A: Sveriges Ortnamn. Uppsala: 1984.
- SOV 2 Ortnamnen i Värmlands län. Del II. Fryksdals härad. Uppsala: 1923.
- SOV 3 Ortnamnen i Värmlands län. Del III. Färnebo härad. Uppsala: 1934.
- SOV 4 Ortnamnen i Värmlands län. Del IV. Gillbergs härad. Uppsala: 1922.
- SOV 5 Ortnamnen i Värmlands län. Del V. Grums härad. Uppsala: 1926.
- SOV 6 Ortnamnen i Värmlands län. Del VI. Jösse härad. Uppsala: 1942.
- SOV 7 Ortnamnen i Värmlands län. Del VII. Karlstads härad. Uppsala: 1922.
- SOV 8 Ortnamnen i Värmlands län. Del VII. Kils härad. Uppsala: 1939.
- SOV 9 Ortnamnen i Värmlands län. Del IX. Nordmarks härad. Lund: 1950.
- SOV 10 Ortnamnen i Värmlands län. Del X. Nyeds härad. Uppsala: 1925.
- SOV 11 Ortnamnen i Värmlands län. Del XI. Näs härad. Uppsala: 1944.
- SOV 12 Ortnamnen i Värmlands län. Del XII. Visnums härad. Uppsala: 1939.
- SOV 13 Ortnamnen i Värmlands län. Del XIII. Väse härad. Uppsala: 1924.

- SOV 14 Ortnamnen i Värmlands län. Del XIV. Älvdals härad. Uppsala: 1938.
- SOV 15 Ortnamnen i Värmlands län. Del XV. Ölme härad. Uppsala: 1939.
- SPHRA Strödda personhistoriska handlingar, RA.
- SR Sveriges runinskrifter. Band 14, del 1–2, Värmlands runinskrifter. Stockholm: 1978.
- SRP Svenska riks-archivets pergamentsbrev från och med år 1351. Förtecknade med angifvande af innehållet (av N A Kullberg). I–III. Uppsala: 1818–76.
- SS Sandbergiska samlingen. KA.
- SSH Warholm, Johan Wilhelm, Skara stifts herdaminne, Mariestad: 1871–1874.
- ST Sveriges Traktater. Utgivna av O S Rydberg m fl. I–IV. Stockholm: 1877–83.
- Staf Staf, N, Marknad och möte. Studier rörande politiska underhandlingar med folkmenigheter i Sverige och Finland intill Gustav II Adolfs tid. Stockholm: 1935.
- Steinnes 1936 Steinnes, A, Mål, vekt och verderekning i Noreg i millomalderen og ei tid etter, i Mått och vikt (Maal og vægt) utgiven av Svend Aakjær, Nordisk Kultur. Stockholm, Oslo, København: 1936.
- StfAp Stureforsarkivet, pergamentsbrev, Sturefors, Östergötland.
- Strese & Tollin Strese, E-M K & Tollin, C. Humle det gröna guldet. Nordiska museet, Stockholm: 2015.
- StrLBp Strängnäs läroverksbibliotek, pergamentsbrev, RA.
- StSuSp Stora Sundby-samlingen, pergamentsbrev, RA.
- Sturlubók se Landnámabók.
- Styffe Styffe, C G, Skandinavien under unionstiden. Stockholm: 1911.
- Ståhle 1949 Ståhle, C I, Otte Torbjörnssons lagbok i Nationen och Hembygden 5. Uppsala: 1949.
- SuKA Sunne Kyrkoarkiv, Värmlandsarkiv.
- Svensson 2011 Svensson, E, 'Kulturbygden som blev vildmark' i Ibsen, H, Svensson, E och Nyberg, L (red) *Klarälven*. Karlstad University Press. Karlstad: 2011.

- Svensson & Pettersson 2008 Svensson, E & Pettersson, S, Att bo på en medeltida borg. Hushåll, livsstil och rumslig ordning. BHT 56 / 2008.
- Sverris saga Jónsson, K., Sverris saga: etter Cod. AM 327 4o. Kristiania: Dybwad; 1920.
- SvHoA Svea Hovrätts arkiv, RA.
- SÄRKA Strödda äldre räkenskaper, ny serie, RA.
- Söderwall Söderwall, K F, Ordbok öfver svenska medeltids-språket, Lund: 1884–1973. I Fornsvensk lexikalisk databas, tillgänglig online: <http://spraaakbanken.gu.se/fsvldb/>.
- Tham 1963 Tham, L, Grava kyrka. Karlstad: 1963.
- Tham 1982 Tham, L, Väse kyrka. Karlstad: 1982.
- Tollin 2004 Tollin, C, Vadstena kloster och Värmland, Folkets historia, årgång 30–31, 2002–2003. Stockholm: 2004.
- Top Topographica, Riksarkivets ämnessamlingar.
- UL Upplandslagen, Band III, utgiven av Schlyter, C J i Samling av Sveriges gamla lagar. Stockholm: 1834.
- Ullén 1992 Ullén, M, Södra Råda gamla kyrka, Svenska kulturminnen 4, Riksantikvarieämbetet.
- UUB(-p, -pp) Uppsala universitetsbibliotek (pergaments-, pappersbrev)
- URR Fogdarnas räkenskaper 1529–33, KA.
- VaKlJb Vadstena klostrets två äldsta jordeböcker, utgivna av Anna Larsson, Samlingar utgivna av Svenska Fornskriftsällskapet. Uppsala: 1971.
- VFT Västergötlands Fornminnesförenings Tidskrift. 1869–.
- VgH Västergötlands handlingar, RA.
- VgL Äldre Västgöotalagen, i Samling af Sweriges gamla lagar, på kongl. maj:ts nådigste befallning, Volym 1, Första bandet, Westgöotalagen. Utgifven av H S Collin och C J Schlyter. Stockholm: 1827.
- ViKA Visnums Kyrkoarkiv, KI 1, Värmlandsarkiv.
- VmH Västmanlands handlingar, RA.
- VmL II Yngre Västmannalagen, Band V, utgiven av Schlyter, C J i Samling av Sveriges gamla lagar. Lund: 1841.
- Vr Värmlands runinskrifter.
- VrH Värmlands handlingar, RA.

- VVF(pp) Västra Värmlands fornminnesförening (papperbrev), Arvika. Här efter fotokopia i RA.
- VäSkb En värmländsk skattebok från 1503, utgiven av Sixten Samuelsson och Gottfrid Kallstenius, Nationen och Hembygden II, Uppsala: 1939.
- Warholm 1871 Warholm, J W, Skara stifts herdaminne. Mariestad: 1871.
- We Werming atlas, kopparstick, LSA, RA.
- Welander 1957 Welander, S, Herr Aage Axelssøns (Thott) "jordebok", Vetenskaps societetens i Lund Årsbok, 1957.
- Åmark Åmark, M, Några märkliga kyrkklockor från Värmland och Dal. Karlstads stift i ord och bild, red E Palin m fl. Stockholm: 1952.
- ÆDA Becker, T A (red), De ældste danske archivregistraturer. Bd 1–5. Kjøbenhavn: 1854–1910.
- ÄSF Äldre svenska frälsesläkter. I:1–3, II:1–2. Stockholm: 1957–2013.
- ÖD Örnhielms diplomatarium, RA.
- ÖgH Östergötlands handlingar, RA.
- Österberg 1977 Österberg, E, Kolonisation och kriser. Bebyggelse, skatte-tryck, odling och agrarstruktur i västra Värmland ca 1300–1600. Lund: 1977.

Förkortningar allmänna

*	föregår ortnamn som ej kan återfinnas på den härads-ekonomiska kartan (HdEK) eller på senare kartor.
akl, -t, -uj	Alvastra klosterhemman (landbo), -torp, -utjord
ang	angående
aoe, -t, -uj	arv- och eget-hemman (landbo), -torp, -utjord
auts	autografsamling
avskr	avskrift
bi, -t, -uj	biskopshemman (landbo), -torp, -utjord
bl a	bland annat (andra)
ca	cirka
d	död
dky	(Skara) domkyrkojord (här samlingsbegrepp för bi, pb m m)
dvs	det vill säga
d y	den yngre
d ä	den äldre
etc	etcetera
ev	eventuell, eventuellt
f	folio, r(ecto) anges normalt inte, däremot i regel v(erso)
f, ff	följande sida/sidor
f d	före detta
fr, -t	frälsehemman (landbo), -torp
frkvinna	frälsekvinn
frman	frälseman
fr o m	från och med
ghj	gärder och hjälper
guhkl, -t	Gudhems klosterhemman (landbo), -torp
hd, -r	härad, härader
hdskr	handskrift
jb	jordebok
jfr	jämför
jt	jordetal
kap	kapitel, kapitlet
kl, -t, -uj	klosterhemman (landbo), -torp, -utjord
km	kilometer
kr, -t, -uj	kronohemman (landbo), -torp, -utjord
ky, -t, -uj	kyrka; kyrkohemman (landbo), -torp, -utjord

kyherde	kyrkoherde
kyskyp	kyrkoskyldpart, till prästen eller kyrkan
m	meter
m fl	med flera
m m	med mera
möjl	möjligen
nr	nummer
nuv	nuvarande
nykl, -t, -uj	Nydala klosterhemman (landbo), -torp, -utjord
odat	odaterad
omkr	omkring
or	original
p	pergamentsbrev
pb,-t, -uj	prebendehemman (landbo), -torp, -utjord
pga	på grund av
pn	penning(ar), pengar
pp	pappersbrev
rd	rättardöme
red	redaktör(er)
resp	respektive
rikl, -t, -uj	Riseberga klosterhemman (landbo), -torp, -utjord
s	sida
sk, -t, -uj	skattehemman (bonde), -torp, -utjord
s k	så kallad(e)
sn, -r	socken, socknar
sp	spalt
st	stadgehemman (landbo), stycken
t ex	till exempel
t o m	till och med
tl	tiondelängd
u d	utan datum
uj	utjord
utg	utgiven
v	verso
vakl, -t, -uj	Vadstena klosterhemman (landbo), -torp, -utjord
varkl, -t, -uj	Varnhems klosterhemman (landbo), -torp, -utjord
vid	vidimation
vol	volym

Kartor

Ekonomiska (Allmänna) kartverkets karta, den så kallade Häradsekonomiska kartan (HdEK). Skala 1:50 000. Värmlands län, upprättad mellan åren 1883 och 1893.

Ekonomiska kartan för Sverige (EK), skala 1: 10 000.

Som underlag för socken- och häradskartorna har Topografisk karta över Sverige använts.

Kartor i Lantmäteristyrelsens arkiv (LSA), Riksarkivet. Hänvisning till använd karta sker genom angivande av länsbokstav/bynamn/sockennummer – bynummer: aktnummer, samt årtal. Exempel: Väckeby B32-39:1, år 1762.

Ortregister

I ortregistret markeras orter i Värmland med angivande av socken och härad i halvfet stil. De kursiverade siffrorna anger var den utförliga beskrivningen av orten finns. För orter utanför Värmland anges även aktuellt landskap. Registret upptar inte omnämmanden av övriga gårdar i gårderna till oxskatten 1503 – gårdernas sammansättning framgår av notiserna. Om en ort förekommer flera gånger på samma sida har det inte anmärkts särskilt. Numera försvunna socken- och häradsnamn upptas i registret, men omnämmanden av 1500-talets socknar och härader upptas inte särskilt i registret utan framgår av innehållsförteckningen. För förkortningar och * se s 872 ff.

*Aargerde, okänd sn 228

Abborrtan, Segerstads sn, Grums
hd 265

Ackkärr, Varnums sn, Ölme hd
810, 814

Acksjön, Nedre Ulleruds sn, Kils
hd 436

Adolfsfors, Köla sn, Jösse hd se
*Sæteret

Aggerud, Eskilsäters sn, Näs hd
583

Aggerud, Varnums sn, Ölme hd
810, 814

Agnhammar, Grums sn, Grums hd
71, 227, 233

*Alffzbyen, Blomskogs sn, Nord-
marks hd 458

Algotserud, Visnums sn, Visnums
hd 677, 680

Algustad, Segerstads sn, Grums hd
266, 275

Algusterud, Ölme sn, Ölme hd se
*Lundztorp

Alkvettern, Varnums sn, Ölme hd
15, 257, 810, 814, 819

Allatorp, Tävelsås sn, Kinnevalds
hd, Småland 652

Allstakan, Gunnarskogs sn, Jösse
hd 322

Almar, Grava sn, Kils hd 62, 371,
429

*Alnalidhn, Karlanda sn, Nord-
marks hd 48, 487

Alster, Tingvalla sn, Kils hd 423

Alsters kvarn, Alsters sn, Väse hd se
Alstrum

Alsters kyrka, Väse hd 726

Alsters rättardöme 729

Alstrum, Alsters sn, Väse hd 63, 72,
260, 391, 393, 430, 729, 765

*Alstrum, Lilla, Alsters sn, Väse hd
729

*Alterås, Varnums sn, Ölme hd 815
Alvastra kloster, Östergötland 57 f,
223 f, 592

*Alxersscogh, okänd sn 257

Alön, Amnehärads sn, Vadsbo hd,
Västergötland 667

Ambjörby, Norra Ny sn, Älvdals hd
795

*Amn, Södra Råda sn, Visnums hd
(gård) se Årås

*Amn, Södra Råda sn, Visnums hd
(fiske) 53, 60–64, 267, 371n

Amnebyn, Långseruds sn, Gillbergs
hd 165

*Amneholm, Södra Råda sn, Vis-
nums hd 663, 672 f

Amnehärads sn, Vadsbo hd, Väster-
götland 61–64

Amnerud, By sn, Näs hd 566, 569

Amnerud, Dalby sn, Älvdals hd 771

*Amundarwdh, Bro sn, Näs hd 553

*Angastathum, okänd sn 684

Angersby, Sunne sn, Fryksdals hd
100, 113

Angunneryd, Långseruds sn, Gillbergs hd 165

Anneberg, Botilsätters sn, Näs hd 542

Annita, Stora Kils sn, Kils hd 408

Ansgård, Visnums sn, Visnums hd se Valunda

Ansta, Stora Skedvi sn, Dalarna 684n

Anunderud, Östervallskogs sn, Nordmarks hd 531

Apertin, Stora Kils sn, Kils hd 408

Aplung, Ämterviks sn, Fryksdals hd 122

Aplungstorp, Ämterviks sn, Fryksdals hd 122

Arboga stad, Västmanland 32, 368, 667, 817, 819

Arneby, Sunne sn, Fryksdals hd 100

Arnäs, Grums sn, Grums hd 234

Arnön, Väse sn, Väse hd 684 f, 741

Arvidstorp, Sunne sn, Fryksdals hd 100

Arvika bygd, Jösse hd 68

Arvika kyrka, Jösse hd 281, 290

Arvsbyn, By sn, Näs hd 141, 566, 576

Ask, Grums sn, Grums hd 235, 256

Askersby, Sunne sn, Fryksdals hd 101

Askerud, Sunne sn, Fryksdals hd 101

***Aslaksrudh, Älgå sn, Jösse hd** 293, 315, 349, 354

Aspberg, Segerstads sn, Grums hd 266, 275 ff

***Aspbergs krook, Segerstads sn, Grums hd** se Aspberg

***Aspheyttorp, Färnebo sn, Värmlandsberg** 713

Aspenäs, Malexanders sn, Ydre hd, Småland 666

Asphyttan, Färnebo sn, Värmlandsberg 15, 655, 702, 711, 716, 719, 721, 751, 817, 827, 837 f, 848

Aspsäter, Gillberga sn, Gillbergs hd 71, 137, 141, 149, 349

***Atthersslötårp, By sn, Näs hd** 566

Avelsbol, Stavnäs sn, Gillbergs hd 190, 315

Avelsäter, Tveta sn, Näs hd 631

Averstad, Ölseruds sn, Näs hd 542 f, 639

Averstad, Östra Fågelviks sn, Väse hd 430, 729, 758

Axland, Gunnarskogs sn, Jösse hd 319

Axvalls slott, Skärvs sn, Valle hd, Västergötland 31, 293

Backa, Alsters sn, Väse hd 732

Backa, Botilsätters sn, Näs hd 539

Backa, Bro sn, Näs hd 553

Backa, Dalby sn, Älvdals hd 771

Backa, Gillberga sn, Gillbergs hd 137

Backa, Gunnarskogs sn, Jösse hd 292, 322

Backa, Kila sn, Näs hd se Stora Backa

Backa, Lysviks sn, Fryksdals hd 91

Backa, Långseruds sn, Gillbergs hd 165

Backa, Norra Ny sn, Älvdals hd 795

Backa, Norra Råda sn, Älvdals hd 803

Backa, Silbodals sn, Nordmarks hd 497

Backa, Södra Råda sn, Visnums hd 664

Backa, Sunne sn, Fryksdals hd 101

Backa, Tveta sn, Näs hd 631

Backa, Töcksmarks sn, Nordmarks hd 517

Backa, Visnums sn, Visnums hd 677

Backa, Visnums-Kils sn, Visnums hd 694

Backa, Ölme sn, Ölme hd 836

Backen, Amnehärads sn, Vadsbo hd, Västergötland 667

Bada, Fryksände sn, Fryksdals hd
83

***Bagesjö, Varnums sn, Ölme hd**
815

***Bagesjö hitte, Varnums sn, Ölme hd**
815

Baggerud, Dalby sn, Älvdals hd 772

Baggerud, Visnums-Kils sn, Visnums hd 694

Baggerud, Ölme sn, Ölme hd 836

***Bakørerød, By sn, Näs hd** 430,
567, 572

Bammerud, Botilsäters sn, Näs hd
539, 626

Bangstad, Holmedals sn, Nordmarks hd 469

***Barebrååsrud, Övre Ulleruds sn, Kils hd** 448

Bartna, Väse sn, Väse hd 741

Barud, Millesviks sn, Näs hd 614

Barås, Södra Ny sn, Näs hd 622

***Bassen, Östervallskogs sn, Nordmarks hd** 531

Basterud, Ekshärads sn, Älvdals hd
781

Bastnäs, Trankils sn, Nordmarks hd
510

***Becketorp, By sn, Näs hd** 567

***Bek, Varnums sn, Ölme hd** 430,
810, 815

Benneberg, Ölme sn, Ölme hd 836

Berg, Eds sn, Grums hd 221

Berg, Holms sn, Nordals hd, Dalsland 226, 255

Berg, Millesviks sn, Näs hd 614

Berg, Nedre Ulleruds sn, Kils hd
436

Berg, Ny sn, Jösse hd 341

Berg, Visnums-Kils sn, Visnums hd
694

Berg, Väse sn, Väse hd 742

Berg, Älgå sn, Jösse hd 71, 287,
289, 293, 349, 354, 358, 409

Berg, Östra Fågelviks sn, Väse hd
751, 758

Berga, Berga sn, Vadsbo hd, Västergötland 355

Berga, Ekshärads sn, Älvdals hd
781

Berga, Glava sn, Gillbergs hd 154

Berga, Gunnarskogs sn, Jösse hd
322

Berga, Lysviks sn, Fryksdals hd 92

Berga, Sunne sn, Fryksdals hd 101

Berga, Ämterviks sn, Fryksdals hd
123

Bergerud, Holmedals sn, Nordmarks hd 469

Bergerud, Skillingsmarks sn, Nordmarks hd 505

Bergsjö, Varnums sn, Ölme hd 815,
819

Bergsjötorpet, Varnums sn, Ölme hd 816

Bergskog, Sunne sn, Fryksdals hd
101, 113

Bergstorp, Eskilsäters sn, Näs hd
583

Bergsäng, Ekshärads sn, Älvdals hd
781

Bergvik, Tingvalla sn, Kils hd se
Kattviken

Bete, Järnskogs sn, Nordmarks hd
478

***Bierckeberg, Varnums sn, Ölme hd** se *Santörp

***Bierkeosetter, Långseruds sn, Gillbergs hd** 165

***Bierwlsrwdh, Blomskogs sn, Nordmarks hd** 458, 461

***Billaeruda, Brunskogs sn, Jösse hd** 299

Billerud, By sn, Näs hd 567, 576

Billinge, Visnums sn, Visnums hd
677

Billsvik, Tveta sn, Näs hd 631

***Biskopshamn, ?Hammarö sn, Kils hd** 46, 48, 386

***Biörkåås, okänd sn, Nordmarks hd**
454

- *Biörnnessiordh, Grava sn, Kils hd
371
- *Biörnnetorp, Grums sn, Grums hd
235
- Bjurbäck, Silleruds sn, Gillbergs hd
176
- Bjurbäcken, Färnebo sn, Värmlandsberg 714
- Bjursnäset, Rudskoga sn, Visnums hd 651, 657, 683
- Bjurtan, Grums sn, Grums hd 235
- Bjurtjärns sn, Ölme hd 809
- Bjurum, Bjurums sn, Gudhems hd, Västergötland 345, 711
- Bjurvik, Rudskoga sn, Visnums hd 651, 657, 683
- Bjälmerud, Grums sn, Grums hd 235
- Bjälverud, Arvika sn, Jösse hd 284
- Björn, Karlanda sn, Nordmarks hd 487
- Björby, Alsters sn, Väse hd 732
- Björby, Norra Ny sn, Älvdals hd 796
- Björbyn, Svanskogs sn, Gillbergs hd 203
- *Björka, Sunne sn, Fryksdals hd 71, 102, 397 ff
- Björka, Östra Fågelviks sn, Väse hd 755, 758
- Björkebol, Karlanda sn, Nordmarks hd 487
- Björkebol, Rudskoga sn, Visnums hd 651
- Björkenäs, Norra Ny sn, Älvdals hd 796
- Björkenäs, Ny sn, Jösse hd 293, 341
- Björkenäs, Östervallskogs sn, Nordmarks hd 454, 531
- Björketjärn, Långseruds sn, Gillbergs hd 165, 518
- Björkeviken, Holmedals sn, Nordmarks hd 51, 469
- Björkil, Norra Råda sn, Älvdals hd 803
- Björknäs, Östra Fågelviks sn, Väse hd 759
- Björkås, Kila sn, Näs hd 603, 609
- Björnebol, Värmskogs sn, Gillbergs hd 213
- Björnsand, Holmedals sn, Nordmarks hd 469
- Björnö, Gillberga sn, Gillbergs hd 138
- Björrud, By sn, Näs hd 568
- Björsebyn, Långseruds sn, Gillbergs hd 149, 165
- Björud, Eskilsåters sn, Näs hd 583
- Björtan, Segerstads sn, Grums hd 268, 275
- Björtorp, Ölme sn, Ölme hd 836
- *Björzida, Holmedals sn, Nordmarks hd 469
- *Blakkä, Visnums sn, Visnums hd 678
- Blaxmo, Visnums sn, Visnums hd 678
- Blixbol, Gillberga sn, Gillbergs hd 138, 149
- Blomma, Blomskogs sn, Nordmarks hd 458
- Blomskogs kyrka, Nordmarks hd 455, 458 f, 461 f, 464
- Blåkärr, Ölme sn, Ölme hd 836
- Bobacken, Varnums sn, Ölme hd 816
- Boberg, Östra Fågelviks sn, Väse hd 701, 759, 762 f
- Bocklerud, Holmedals sn, Nordmarks hd 186, 469
- Bockserud, Varnums sn, Ölme hd 816
- Boda sn, Jösse hd 295
- Boda, Lilla, Blomskogs sn, Nordmarks hd 458
- Boda, Branskogs sn, Jösse hd 299
- Boda, Järnskogs sn, Nordmarks hd 478
- Boda, Västra, Silleruds sn, Gillbergs hd 176

- Boda, Östra, Silleruds sn, Gillbergs hd** 176
- Boda, Skillingsmarks sn, Nordmarks hd** 505
- Boda, Stavnäs sn, Gillbergs hd** 191
- Boda, Trankils sn, Nordmarks hd** 510
- Boda, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd** 525
- Boda, Ölseruds sn, Näs hd** se Bodaholm, Eskilsäters sn, Näs hd
- Boda, Östervallskogs sn, Nordmarks hd** 531
- Bodaholm, Eskilsäters sn, Näs hd** 276, 583
- *Boden, Silbodals sn, Nordmarks hd** 497
- Bofasterud, Grava sn, Kils hd** 371
- Bofasterud, Stavnäs sn, Gillbergs hd** 191
- Bogen, Töcksmarks sn, Nordmarks hd** 517
- Bogens sn, Jösse hd** 295, 319
- Bogringen, Södra Finnskoga sn, Älvdals hd** 769
- Bolet, Kila sn, Näs hd** 604
- Bomstad, Tingvalla sn, Kils hd** 423
- Bon, Eds sn, Grums hd** 221
- Bon, Grava sn, Kils hd** 371
- Bonderud, Varnums sn, Ölme hd** 28n, 816, 819, 829
- Bondestad, Nedre, Stora Kils sn, Kils hd** 408, 414
- *Boo, Varnums sn, Ölme hd** 810, 817, 819
- *Bordbyll, Eda sn, Jösse hd** 308
- Borgebol, Grums sn, Grums hd** 236
- Borgeby, Sunne sn, Fryksdals hd** 103
- Borgene, By sn, Näs hd** 568
- Borgerud, Ölme sn, Ölme hd** 836
- Borgvik, Grums sn, Grums hd** 234, 236, 244 f
- Borgviks sn, Grums hd** 218
- Borgåsen, Blomskogs sn, Nordmarks hd** 458
- *Borrebynn, Holmedals sn, Nordmarks hd** 469
- Borserud, Östra Fågelviks sn, Väse hd** 759
- Bortan, Gunnarskogs sn, Jösse hd** 322
- Bosebyn, Gunnarskogs sn, Jösse hd** 322
- *Bossen, Blomskogs sn, Nordmarks hd** 458
- *Botholffzbol, Rudskoga sn, Visnums hd** 651, 653
- Botilsäter, Botilsäters sn, Näs hd** 540, 587, 617
- Botilsäters kyrka, Näs hd** 536, 546, 549
- Botorp, Grava sn, Kils hd** 371
- Bottenvik, Södra, Väse sn, Väse hd** 742, 747
- Bottner, Östervallskogs sn, Nordmarks hd** 531
- Boviken, Segerstads sn, Grums hd** 268, 278
- Brandsbol, Glava sn, Gillbergs hd** 71, 155
- Brandsbol, Stavnäs sn, Gillbergs hd** 191, 198
- Branäs, Dalby sn, Älvdals hd** 772
- Bratteberg, Södra Råda sn, Visnums hd** 664
- Brattfors sn, Värmlandsberg** 707
- Brattforshyttan, Färnebo sn, Värmlandsberg** 714, 719
- *Bredegordin, Varnums sn, Ölme hd** 810, 817, 819, 826, 829
- *Bredegårdztårp, Varnums sn, Ölme hd** 810, 818
- Bredene, Huggenäs sn, Näs hd** 595
- Brevik, Ny sn, Jösse hd** 341
- Breviken, Blomskogs sn, Nordmarks hd** 459
- Breviken, Holmedals sn, Nordmarks hd** 470
- Bro, Bro sn, Näs hd** se Östbro
- Bro, Varnums sn, Ölme hd** 116, 123, 391, 810, 818

- Bro kyrka, Näs hd 551**
Brobacken, By sn, Näs hd 570
Broby, Visnums-Kils sn, Visnums hd 673, 694, 697
Brokerud, Brunsdals sn, Jösse hd 299
Brosäter, Bro sn, Näs hd 547, 554
***Brunesta, Grava sn, Kils hd 372**
 Brunnsbo, Skånings-Åsaka sn, Västergötland 46 f
Brunskogs kyrka, Jösse hd 296
Brunstad, Eds sn, Grums hd 222
Bruntorp, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd 186, 525, 526
***Bruntterudh, Visnums sn, Visnums hd 678, 686**
 Brygge stad, Belgien 315
Bryngelsbyn, Silleruds sn, Gillbergs hd 176
Bryngelsbyn, Töcksmarks sn, Nordmarks hd 517, 519
Bryngfjorden, Grava sn, Kils hd 372, 380
Bråne, Grava sn, Kils hd 372
Bråne, Grums sn, Grums hd 237
Brårud, Sunne sn, Fryksdals hd 103
Bråsstorps, Sunne sn, Fryksdals hd 104
Bråte, Segerstads sn, Grums hd 266, 268
Bråten, Hammarö sn, Kils hd 387
Bråten, Ölme sn, Ölme hd 836
Bråthammarön, Segerstads sn, Grums hd 269
***Bräcka, Visnums sn, Visnums hd 679**
Bräckan, Långseruds sn, Gillbergs hd 166
Brättne, Arvika sn, Jösse hd 284
Bunäs, Kila sn, Näs hd 604, 609
Bunäset, Skillingsmarks sn, Nordmarks hd 505
Bustelund, Blomskogs sn, Nordmarks hd 459
Busterud, Östra Fågelviks sn, Väse hd 759
Butorp, Grums sn, Grums hd 237
By, By sn, Näs hd 568, 569
By, Eda sn, Jösse hd 308
 By, Färeds sn, Vadsbo hd, Västergötland 699
By, Glava sn, Gillbergs hd 155
By, Sunne sn, Fryksdals hd 104
By, Södra Råda sn, Visnums hd 664
By, Väse sn, Väse hd 742
By, Åmterviks sn, Fryksdals hd 123, 819
By kyrka, Näs hd 559, 563, 566, 572, 598, 624
Byn, Alsters sn, Väse hd 732
Byn, Arvika sn, Jösse hd 284
Byn, Botilsätters sn, Näs hd se Botilsätters
Byn, Brunsdals sn, Jösse hd 299
Byn, Ekshärads sn, Älvdals hd 781
***Byn, Eskilsätters sn, Näs hd 584**
Byn, Gillberga sn, Gillbergs hd 138
Byn, Gunnarsdals sn, Jösse hd 323
***Byn, Huggenäs sn, Näs hd 594, 596**
Byn, Långseruds sn, Gillbergs hd 166
***Byn, Millesviks sn, Näs hd se Millesvik**
Byn, Silleruds sn, Gillbergs hd 176
Byn, Stavnäs sn, Gillbergs hd 191
Byn, Älgå sn, Jösse hd 335, 351, 354
Byn, Ölseruds sn, Näs hd 637, 640
Bynsberg, Bro sn, Näs hd 554
***Bålebergh, Nors sn, Grums hd se Vålberg**
Bålgård, Arvika sn, Jösse hd 284
Bålhyttan, Färnebo sn, Värmlandsberg 715
Bålstad, Köla sn, Jösse hd 331
Bångserud, Södra Ny sn, Näs hd 622
Båren, Färnebo sn, Värmlandsberg 715, 817
Bårum, Nors sn, Grums hd 253

- Båstnäs, Västra Fågelviks sn,
Nordmarks hd 525
- Bäck, By sn, Näs hd 569, 590
- Bäck, Tveta sn, Näs hd 631
- Bäck, Visnums sn, Visnums hd 679
- Bäck, Väse sn, Väse hd 742, 743
- Bäck, Östra Fågelviks sn, Väse hd
760
- Bäckelid, Alsters sn, Väse hd 732
- Bäckevarv, Holmedals sn, Nordmarks hd 470
- *Bæghisbol, Alsters sn, Väse hd
729, 732
- *Bænctrydhwassen, Segerstads sn,
Grums hd 269, 278
- *Bäntatakan, Stora Kils sn, Kils hd
409
- Bänteby, Dalby sn, Älvdals hd 772
- Bärstad, Hammarö sn, Kils hd 387
- Bärön, Millesviks sn, Näs hd 615
- Bäsebol, Stavsnäs sn, Gillbergs hd
191, 197
- Bässebol, Rudskoga sn, Visnums
hd 651
- Bävik, Ämterviks sn, Fryksdals hd
123
- Bøj, Östra Fågelviks sn, Väse hd
760
- Bökroken, Östervallskogs sn,
Nordmarks hd 531
- *Bön, Holmedals sn, Nordmarks
hd 470
- Bön, Karlanda sn, Nordmarks hd
487
- Bön, Skillingsmarks sn, Nordmarks
hd 505
- Bön, Töcksmarks sn, Nordmarks
hd 517
- Bön, Östervallskogs sn, Nordmarks
hd 531
- *Börrierwdh, Nors sn, Grums hd
253
- Charlottenberg, Eda sn, Jösse hd se
Gunnarsbyn, Eda sn
- Daglösed, Färnebo sn, Värmlands-
berg 716
- Dalboredden, Svanskogs sn, Gill-
bergs hd 28, 201
- Dalby kyrka, Älvdals hd 767, 769
- Dalen, Arvika sn, Jösse hd 284
- Dalen, Gillberga sn, Gillbergs hd
139
- Dalen, Ny sn, Jösse hd 341
- Dalen, Södra Ny sn, Näs hd 627
- Dalen, Töcksmarks sn, Nordmarks
hd 517
- *Darrød, Ölseruds sn, Näs hd 640
- Degerbyn, Grums sn, Grums hd
217, 237
- Degerfors sn, Ölme hd 809
- *Deierbynn, Silleruds sn, Gillbergs
hd 176
- Deje, Nedre Ulleruds sn, Kils hd
223 f, 376, 436, 441
- Dejeforsen (fiske) 56 f
- Dillön, Torsö sn, Vadsbo hd, Väs-
tergötland 274
- Dimbo sn, Vartofta hd, Västergöt-
land 62
- Dingelvik, Steneby sn, Vedbo hd,
Dalsland 822
- *Diwpaawiiken, Segerstads sn,
Grums hd se Stömmestad
- Djupedalen, Västra Fågelviks sn,
Nordmarks hd 525
- Djupsundet, Hammarö sn, Kils hd
387
- Djupviken, Kila sn, Näs hd 605
- Djuv, Silbodals sn, Nordmarks hd
497
- Dottebol, Tveta sn, Näs hd 631
- Dottevik, Arvika sn, Jösse hd 285,
293, 354
- Dragsön, Grums sn, Grums hd 237,
256
- Drevsta, Varnums sn, Ölme hd 430,
729, 810, 815, 820
- Drögsforsen, Väse sn, Väse hd 743
- Drögsnäs, Brunskogs sn, Jösse hd
197, 299

Dusserud, Västra Fågelviks sn,
Nordmarks hd 525

Duvenäs, Norra Råda sn, Älvdals
hd 803

Dye, Varnums sn, Ölme hd 764,
820

Dyrön, Visnums-Kils sn, Visnums
hd 694

Dässerud, Eskilsätters sn, Näs hd
584

Dåverud, Millesviks sn, Näs hd
380, 615

Döle, Alsters sn, Väse hd 729, 732

Dömle, Nedre Ulleruds sn, Kils hd
437

Echstedtska gården, Kila sn, Näs
hd se Smedbyn, Västra

Ed, Blomskogs sn, Nordmarks hd
459

Ed, Kila sn, Näs hd 605

Ed, Långseruds sn, Gillbergs hd
166

Ed, Sunne sn, Fryksdals hd 104

Ed, Svanskogs sn, Gillbergs hd 204

Ed, Visnums-Kils sn, Visnums hd
684, 695

Eda bygd, Jösse hd 67

Eda kyrka, Jösse hd 305

Edane, Brunskogs sn, Jösse hd 299

Edeby, Övre Ulleruds sn, Kils hd
448

Edet, Rudskoga sn, Visnums hd
651, 657, 683

***Edhæ, Eda sn, Jösse hd** 71, 308

Eds kyrka, Grums hd 219

Edsberg, Segerstads sn, Grums hd
261, 269

Edsbjörke, Sunne sn, Fryksdals hd
se *Björka

Edsgatan, Tingvalla sn, Kils hd 424

Edsholms slott, Grums sn, Grums
hd 31, 219, 238

Edsvalla, Nors sn, Grums hd se
Höglunda, Lilla

***Edsvatnztorp, Visnums-Kils sn,**
Visnums hd 695

***Egelsberg, Eds sn, Grums hd** 222
Egenäs, Silleruds sn, Gillbergs hd
176

Eidskog, Norge 67

Ek, Eks sn, Vadsbo hd, Västergöt-
land 699

Ekeberga, ?Lillkyrka sn, Glans-
hammars hd, Närke 668

Ekenäs, Blomskogs sn, Nordmarks
hd 459

Ekenäs, Eskilsätters sn, Näs hd se
*Rumpetårp

Ekenäs, Stora Kils sn, Kils hd 37,
72, 367, 404, 409, 418 f, se även
*Stommen i ortregistret

***Ekes hæråd** 32 f, 36, 65, 767, 778

Eketorp, Västra, Södra Råda sn,
Visnums hd 664, 667 f

Ekhammar, Ölseruds sn, Näs hd
640

Ekholmen, Väse sn, Väse hd 743

Ekshärads bygd 65

Ekshärads kyrka, Älvdals hd 767,
778, 786, 789

Eldansnäs, Långseruds sn, Gill-
bergs hd 166, 207

Elindebol, Norra Ny sn, Älvdals hd
796

Elinerud, Visnums-Kils sn, Vis-
nums hd 695

***Elmebyn, Karlanda sn, Nord-**
marks hd se *Alnalidhn

Elofsbyn, Långseruds sn, Gillbergs
hd 166

Elovsbyn, Töcksmarks sn, Nord-
marks hd 517

***Eluahæråd** 32, 33, 36, 361, 384

***Engegård, Köla sn, Jösse hd** 331

Ennarbol, Norra Ny sn, Älvdals hd
789, 796, 799

Enserud, Varnums sn, Ölme hd
810, 821

***Eriichzbyynn, By sn, Näs hd** 569

Eriksbol, Rudskoga sn, Visnums hd
 652, 686
Erserud, Botilsätters sn, Näs hd 541
Esbjörbyn, Långseruds sn, Gill-
bergs hd 166
 Eskilstuna johannitkloster, Söder-
 manland 849
Eskilsäter, Eskilsätters sn, Näs hd
 584
Eskilsätters kyrka, Näs hd 579, 583
 ff, 588 f
***Ettzuateenn, Silleruds sn, Gill-**
bergs hd 177

Fagerbol, Karlanda sn, Nordmarks
hd 14n, 487
Fagervik, Västra Fågelviks sn,
Nordmarks hd se Tarm
Fagerås, By sn, Näs hd 569
Fageråsen, Ölme sn, Ölme hd 837
Falla, Varnums sn, Ölme hd 821
***Fallegårdenn, Ämterviks sn,**
Fryksdals hd 124
Fastnäs, Norra Ny sn, Älvdals hd
 797
Faxstad, Väse sn, Väse hd 684 f,
 741, 743, 764, 828
Fensbol, Fryksände sn, Fryksdals
hd 83
***Ffalla, Gunnarskogs sn, Jösse hd**
 323
***Fforsze, Eda sn, Jösse hd** 308
***Ffurunes, Holmedals sn, Nord-**
marks hd 470
***Ffärssedall, Blomskogs sn, Nord-**
marks hd 459
***Fialstapn, Tingvalla sn, Kils hd**
 424
***Fielleskiern, Arvika sn, Jösse hd**
 285
Finnebäck, Brunskogs sn, Jösse hd
 197, 300
Finnestad, Botilsätters sn, Näs hd
 542
***Finnetaken, Grava sn, Kils hd** 372

Finnslyttan, Färnebo sn, Värm-
landsberg 716
Finnskoga sn, Norra och Södra,
Älvdals hd 791
Finntorp, Botilsätters sn, Näs hd
 542
Finserud, Botilsätters sn, Näs hd
 542
Fintan, Tingvalla sn, Kils hd 424
Fisaketjärn, Grums sn, Grums hd
 239
Fiskevik, Ny sn, Jösse hd 342
Fjuserud, Järnskogs sn, Nordmarks
hd 478
Fjäll, Brunskogs sn, Jösse hd 300
Fjäll, Eds sn, Grums hd 222
Fjäll, Eda sn, Jösse hd 308
Fjäll, Glava sn, Gillbergs hd 155
Fjäll, Järnskogs sn, Nordmarks hd
 186, 478
Fjäll, Kila sn, Näs hd 605
Fjäll, Stavnäs sn, Gillbergs hd 192
Fjällboda, Järnskogs sn, Nordmarks
hd 478
Fjölde, Stavnäs sn, Gillbergs hd 192
Flatebyn, Kila sn, Näs hd 605
Flatvik, Östra Fågelviks sn, Väse hd
 760
***Flekkibodhum, Ölme sn, Ölme**
hd 837, 850
 Flenstad, Amnehärads sn, Vadsbo
 hd, Västergötland 667
Flogned, Köla sn, Jösse hd 331
Flokerud, Grums sn, Grums hd 239
 Flundre hd, Västergötland 145
Flåvik, Eskilsätters sn, Näs hd 585
Fläskerud, Eskilsätters sn, Näs hd
 585
Flötane, Västra Fågelviks sn,
Nordmarks hd 526
Fogdhyttan, Färnebo sn, Värm-
landsberg 715, 716
Folkesgården, Ämterviks sn, Fryks-
dals hd 124
Fors, Glava sn, Gillbergs hd 155

- Fors, Norra, Karlanda sn, Nordmarks hd** 488
- Fors, Södra, Karlanda sn, Nordmarks hd** 488, 517
- ***Fors, Varnums sn, Ölme hd** 817, 819, 821, 829
- Forsa, Trankils sn, Nordmarks hd** 510
- Forsbyn, Silleruds sn, Gillbergs hd** 177
- ***Forsholmen, Nedre Ulleruds sn, Kils hd** (fiske) 56–60, 372, 441
- Forsnäs, Alsters sn, Väse hd** 733
- ***Forsnäs, Färnebo sn, Värmlandsberg** 717
- Forsnäs, Södra, Sunne sn, Fryksdals hd** se Skarped
- Forsvik, Botilsätters sn, Näs hd** 141, 143, 542
- Framnäs, Tveta sn, Näs hd** se Backa Friggeråkers sn, Gudhems hd, Västergötland 587
- ***Frikuhærad** 32, 33, 36, 51, 250, 263, 267n, 361, 362
- Frosterud, Rudskoga sn, Visnums hd** 652, 653
- Frubacka, Segerstads sn, Grums hd** 269
- Frykeruds kyrka, Kils hd** 362, 365 f
- Fryksdals stom** se Sunne, Sunne sn, Fryksdals hd
- Fröbol, Älgå sn, Jösse hd** 193, 352
- Fröslunda sn, Kållands hd, Västergötland** 53
- Furskog, Silbodals sn, Nordmarks hd** 497
- Furtan, Brunskogs sn, Jösse hd** 300
- Fyknäs, Gillberga sn, Gillbergs hd** 139
- Fyll, Holmedals sn, Nordmarks hd** 470
- Fågelvik, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd** 526
- ***Fårssetörp, Varnums sn, Ölme hd** 822
- Fägre kyrka, Vadsbo hd, Västergötland** 47
- Fälltakan, Silleruds sn, Gillbergs hd** 177
- Färed, Färede sn, Vadsbo hd, Västergötland** 699
- Färjestad, Grava sn, Kils hd** 368, 372, 718
- Färmsås, Södra Ny sn, Näs hd** 623
- Färnebo kyrka, Värmlandsberg** 704, 708
- ***Fææholmen, Segerstads sn, Grums hd** 269
- Fölsvik, Ämterviks sn, Fryksdals hd** 124
- Förby, Övre Ulleruds sn, Kils hd** 448
- Föske, Brunskogs sn, Jösse hd** 300
- Gallerud, Silbodals sn, Nordmarks hd** 497
- Galtane, Huggenäs sn, Näs hd** 596
- Galtebol, Gillberga sn, Gillbergs hd** 139
- Galteviken, Silleruds sn, Gillbergs hd** 177
- Gammalkropphyttan, Färnebo sn, Värmlandsberg** 717
- Gammol, Kila sn, Näs hd** 605
- Gammelgården, Rudskoga sn, Visnums hd** se Prästgården
- Gammelgården, Stora Kils sn, Kils hd** 410, 411, 414
- Gansbyn, Värmskogs sn, Gillbergs hd** 213
- Gaperhult, Eskilsätters sn, Näs hd** 585
- Gaperud, Östra Fågelviks sn, Väse hd** 760
- ***Gapperhultztörp, Eskilsätters sn, Näs hd** 585
- Gardsjö, Järnskogs sn, Nordmarks hd** 478
- Gatan, Svanskogs sn, Gillbergs hd** 205

- Gate, Arvika sn, Jösse hd 285
 Gated, Blomskogs sn, Nordmarks
 hd 459
 Gaterud, Grums sn, Grums hd 239
 Gaterud, Rudskoga sn, Visnums hd
 652
 Gaterud, Visnums sn, Visnums hd
 680
 Geijersgården, Övre Ulleruds sn,
 Kils hd se Ransäter
 *Geremo, Silbodals sn, Nordmarks
 hd 497
 *Germwndztaka, Segerstads sn,
 Grums hd 267, 270
 Gerrud, Silbodals sn, Nordmarks
 hd 497
 *Gersbyn, Sunne sn, Fryksdals hd
 105
 *Gersmarssbyn, Frykeruds sn, Kils
 hd 364
 Getebol, Alsters sn, Väse hd 733
 Getebol, Tveta sn, Näs hd 632
 Geterud, Eskilsäters sn, Näs hd 585
 Geterud, Hammarö sn, Kils hd 387
 Gettjärn, Sunne sn, Fryksdals hd
 105
 *Charestadha, Eskilsäters sn, Näs
 hd 431, 540, 586
 Gillberga, Gillberga sn, Gillbergs
 hd 71, 139
 Gillberga kyrka, Gillbergs hd 137,
 142 f, 145, 148 ff
 Gildalen, Blomskogs sn, Nord-
 marks hd 460
 Gillsewrud, Arvika sn, Jösse hd 285
 Ginbergsängen, Ekshärads sn,
 Älvdals hd se Öjenäs
 Gisselbacka, Rudskoga sn, Visnums
 hd 653
 Gisslebyn, Långseruds sn, Gill-
 bergs hd 167
 Gisslegården, Visnums sn, Visnums
 hd se *Vikom
 Gjordsbol, Visnums sn, Visnums
 hd 680
 Gjutaregården, Sunne sn, Fryksdals
 hd 105
 *Gladhæwals kvarn, Glava sn, Gill-
 bergs hd 156, 159
 *Gladznes, Älgå sn, Jösse hd 352,
 358
 Glassnäs, Älgå sn, Jösse hd 352
 Glava bygd, Gillbergs hd 68
 Glava kyrka, Gillbergs hd 152
 Glumserud, Väse sn, Väse hd 743,
 752, 762
 Glänne, Frykeruds sn, Kils hd 364,
 430, 729
 *Godzkølla, Silbodals sn, Nord-
 marks hd 497
 Godås, Eskilsäters sn, Näs hd 587
 Gottbol, Rudskoga sn, Visnums hd
 653
 Gottersbyn, Töcksmarks sn, Nord-
 marks hd 517
 Graby, Sunds sn, Ydre hd, Småland
 271
 Granbäck, Gillberga sn, Gillbergs
 hd 139
 Grannerud, Köla sn, Jösse hd 331
 Gransjön, Svanskogs sn, Gillbergs
 hd 204
 Grav, Köla sn, Jösse hd 331
 Grava, Grava sn, Kils hd 28n, 372,
 430 f, 729
 Grava kyrka, Kils hd 368
 Graval, Norra Ny sn, Älvdals hd
 797
 Gravås, Gunnarskogs sn, Jösse hd
 323
 Gren, Rudskoga sn, Visnums hd
 653
 Grimbråten, Ölseruds sn, Näs hd
 640
 Grimstad, Brunskogs sn, Jösse hd
 300
 Grinsbol, Älgå sn, Jösse hd 71, 353
 Grinsbyn, Långseruds sn, Gillbergs
 hd 167
 Grinnemo, Ekshärads sn, Älvdals
 hd 778, 782, 788 f

- Grorud, Södra Ny sn, Näs hd** 623
Grorud, Tveta sn, Näs hd 609, 632
Grossbol, Grava sn, Kils hd 60, 374
Grums kyrka, Grums hd 224, 230, 234, 240 f, 247 f, 265, 269
Grundvassen, Segerstads sn, Grums hd 270, 278
Grunnebacka, Rudskoga sn, Visnums hd 654
Gruvön, Grums sn, Grums hd 239
 Grythyttans sn, Grythytte och Hällefors bergslag, Närke 27
Grytingskogen, Ölme sn, Ölme hd 837
Grytterud, Brunskogs sn, Jösse hd 301
Grytterud, Svanskogs sn, Gillbergs hd 204
Gryttom, Brunskogs sn, Jösse hd 301
Gryttom, Karlanda sn, Nordmarks hd 488
Gryttved, Köla sn, Jösse hd 332
Gråberg, Hammarö sn, Kils hd 387
Gråbol, Töcksmarks sn, Nordmarks hd 517
Grånäs, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd 521
Grällsbyn, Silleruds sn, Gillbergs hd 177
Grän, Östra Fågelviks sn, Väse hd 760
Gränsjön, Glava sn, Gillbergs hd 156
Gräs, Norra Råda sn, Älvdals hd 803
Gräsmarken, Fryksände sn, Fryksdals hd 83
Gräsås, Alsters sn, Väse hd 733
Grävbacka, Järnskogs sn, Nordmarks hd 478
Grönnäs, Holmedals sn, Nordmarks hd 470
Grönäs, Grava sn, Kils hd 374
***Grønæwollum, Karlanda sn, Nordmarks hd** 488, 517
***Gröristøp, Södra Ny sn, Näs hd** 623
Grötnäs, Holmedals sn, Nordmarks hd 469, 470
Gröttvål, Gunnarskogs sn, Jösse hd 323
***Gubbååsenn, Väse sn, Väse hd** 744
 Gudhems kloster, Västergötland 57 ff, 555, 836
***Gudrulbyen, Silbodals sn, Nordmarks hd** 497
Gullbrandsbyn, Holmedals sn, Nordmarks hd 471
Gullesbyn, Brunskogs sn, Jösse hd 301
Gullsjö, Grums sn, Grums hd 240
Gullsjö, Långseruds sn, Gillbergs hd 167
Gullsjö, Ölseruds sn, Näs hd 641
***Gummanell, okänd sn i Värmland el Dalsland** 462
Gummerud, Väse sn, Väse hd 744
Gunnerud, Eskilsätters sn, Näs hd 587
Gumpetan, Grava sn, Kils hd 374
Gunnarsbol, By sn, Näs hd 570, 573n
Gunnarbyn, Trankils sn, Nordmarks hd 510
Gunnarsby, Stora Kils sn, Kils hd 411
Gunnarsby, Sunne sn, Fryksdals hd 51, 105
Gunnarsbyn, Eda sn, Jösse hd 309
Gunnarsbytorp, Frykeruds sn, Kils hd 365
Gunnarskogs kyrka, Jösse hd 281, 285, 319, 323, 325
Gunnarsrud, Södra Ny sn, Näs hd 623
Gunneby, Dalby sn, Älvdals hd 773
Gunnerud, Ekshärads sn, Älvdals hd 782
Gunnerud, Eskilsätters sn, Näs hd 588

- Gunnerud, Skillingsmarks sn,**
Nordmarks hd 505
- Gunnerud, Sunne sn, Fryksdals hd**
106
- Gunnerud, Ämterviks sn, Fryksdals**
hd 124
- Gunnerudstorp, Ämterviks sn,**
Fryksdals hd 124
- Gunnita, Stora Kils sn, Kils hd 411**
- *Gunnrudh, Fryksände sn, Fryks-**
dals hd 83
- Gunnsjögården, Fryksände sn,**
Fryksdals hd 83
- Gustav Adolfs sn, Älvdals hd 791**
- Gustavsvik, Varnums sn, Ölme hd**
se Vik
- Gustås, Arvika sn, Jösse hd 285**
- *Guttabol, Visnums sn, Visnums hd**
680
- Guttane, Tveta sn, Näs hd 632**
- Guttarebol, Silleruds sn, Gillbergs**
hd 177
- Gylleby, Sunne sn, Fryksdals hd**
106
- Gyltenäs, Silleruds sn, Gillbergs hd**
178
- Gyltenäs, Trankils sn, Nordmarks**
hd 510
- Gylterud, Brunskogs sn, Jösse hd**
301
- Gymninge, Tysslinge sn, Örebro hd,
Närke 368
- *Gåhlskiäll, Silbodals sn, Nord-**
marks hd se Godzkölla
- Gårdsjö, Gillberga sn, Gillbergs hd**
140, 261
- Gårdsjö, Sunne sn, Fryksdals hd**
106
- Gårdsvik, Gillberga sn, Gillbergs**
hd 140
- Gårdsås, Gunnarskogs sn, Jösse hd**
323
- Gårdtveten, Holmedals sn, Nord-**
marks hd 471
- Gåsborn, Färnebo sn, Värmlands-**
berg 717, 724
- Grännäset, Färnebo sn, Värmlands-**
berg 717
- Gäddvik, Bro sn, Näs hd 555**
- Gälleråsen, Knista sn, Edsbergs hd,
Närke 819
- Gällsbyn, Järnskogs sn, Nordmarks**
hd 479
- Gällserud, Alsters sn, Väse hd 733**
- Gängene, Silleruds sn, Gillbergs hd**
178
- Gärdsbol, Rudskoga sn, Visnums**
hd 654
- Gärdsjön, Värmskogs sn, Gillbergs**
hd 213
- Gärnäs, Grums sn, Grums hd 240**
- Gässlösa, Ölme sn, Ölme hd 742,**
837
- Gördsbyn, Älgå sn, Jösse hd 353**
- Gösta, Huggenäs sn, Näs hd 596**
- Götterstad, Millesviks sn, Näs hd**
615
- Haborshyttan, Färnebo sn, Värm-**
landsberg 716, 718
- *Haffstodh, Ölme sn, Ölme hd 837**
- *Haffstodhs rättardöme 837**
- Haftersbol, Norra Råda sn, Älvdals**
hd 804
- Haga, Eda sn, Jösse hd 45n, 309,**
335
- Hagen, Östervallskogs sn, Nord-**
marks hd 532
- Haget, Blomskogs sn, Nordmarks**
hd 458
- Hajom, Järnskogs sn, Nordmarks**
hd 479
- *Hakkarudh, Östra Fågelviks sn,**
Väse hd 761, 766
- Hallanda, Svanskogs sn, Gillbergs**
hd 204
- Hallanda, Tveta sn, Näs hd 632**
- Hallebol, Köla sn, Jösse hd 45n,**
332
- Hallen, Ekshärads sn, Älvdals hd**
782

Hallersrud, Hammarö sn, Kils hd
388
Hallerud, Kila sn, Näs hd 605
*Halffuarsboll, Ny sn, Jösse hd 342
Halsmo, Stora Kils sn, Kils hd 194,
412
Haltersbol, Stavnäs sn, Gillbergs hd
192, 197
Hammar, Bro sn, Näs hd 555, 557,
560
Hammar, Eda sn, Jösse hd 309, 315
Hammar, Hammarö sn, Kils hd 65,
388, 389
Hammar, Väse sn, Väse hd 65, 72,
684, 742, 744
*Hammar, Älgå sn, Jösse hd 292,
353
Hammarsten, Grums sn, Grums hd
se *Säm
Hammars rättardöme 388, 426
Hammarö kyrka, Kils hd 384, 398
Hamra, Ekshärads sn, Älvdals hd
782
Hanekinds hd, Östergötland 558
Hanevall, Segerstads sn, Grums hd
270, 432
Hanevik, Segerstads sn, Grums hd
271
Hannäs, Stora Kils sn, Kils hd 284,
410, 412, 414
Hara, Ekshärads sn, Älvdals hd
778, 783
Hargene, By sn, Näs hd 26, 570
Harkevål, Stora Kils sn, Kils hd 413
Harnäs, Silleruds sn, Gillbergs hd
178
*Hassawiken, Segerstads sn, Grums
hd 271, 278
Hasslebacka, Bro sn, Näs hd 555
Hastersby, Stora Kils sn, Kils hd
413, 417
Hastersby, Sunne sn, Fryksdals hd
106
*Hatteret, Eda sn, Jösse hd 310
Hav, Varnums sn, Ölme hd 822
Hedene, Glava sn, Gillbergs hd 156

Hedkärren, Södra Råda sn, Vis-
nums hd 288, 665, 688
Hedås, Väse sn, Väse hd 746
Helgetorp, Väse sn, Väse hd 745,
746, 751
*Helleskure, Ny sn, Jösse hd 342
*Helsziöö, Sunne sn, Fryksdals hd
107
*Helt, Silleruds sn, Gillbergs hd
178
Hennickehammar, Färnebo sn,
Värmlandsberg 719
Hensgård, Ämterviks sn, Fryksdals
hd 125
Herredalen, Karlanda sn, Nord-
marks hd 489
Herrestad, Lilla, Botilsätters sn, Näs
hd 28n, 543, 547
Herrestad, Stora, Botilsätters sn,
Näs hd se *Skatarike
Herrhult, Färnebo sn, Värmlands-
berg 718
Herrljunga sn, Kullings hd, Väster-
götland 257
*Hielebynn, Karlanda sn, Nord-
marks hd 489
*Hiellen, Glava sn, Gillbergs hd
156
*Hielmness, okänd sn, Nordmarks
hd 454
*Hilleridh, Ölme sn, Ölme hd 837,
838
Hillringsberg, Glava sn, Gillbergs
hd se Ås
Hjulstanäs, Södra Råda sn, Vis-
nums hd 665
Hjällen, Silleruds sn, Gillbergs hd
178
Hjälleskate, Millesviks sn, Näs hd
616
Hjällstad, Dalby sn, Älvdals hd 773
Hjälmkärr, Södra Råda sn, Vis-
nums hd 665
Hjältin, Ekshärads sn, Älvdals hd
783
Hol, Silleruds sn, Gillbergs hd 178

- Hole, Dalby sn, Älvdals hd 773**
Hole, Ekshärads sn, Älvdals hd 783
Hole, Köla sn, Jösse hd 45n, 332, 335
Holen, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd 526
Hollerud, Nedre Ulleruds sn, Kils hd 437, 844
Holm, Arvika sn, Jösse hd 285
***Holm, By sn, Näs hd 568, 570**
Holma, Ölme sn, Ölme hd 839
Holmedals bygd, Nordmarks hd 68
Holmedals kyrka, Nordmarks hd 465, 469 f, 489
Holmerud, Holmedals sn, Nordmarks hd 51, 471
Holmsrud, Skillingsmarks sn, Nordmarks hd 505
Hornnäs, Ekshärads sn, Älvdals hd 783
Hornön, Ölme sn, Ölme hd 271, 839
Hovdane, Köla sn, Jösse hd 332
Hovlanda, Hammarö sn, Kils hd 393, 395
Hovlanda, Väse sn, Väse hd 685, 747, 764
Hovlandatorp, Väse sn, Väse hd 747
Hovmanstorpet, Visnums-Kils sn, Visnums hd 695
Hovsten, Köla sn, Jösse hd 332
Huggenäs kyrka, Näs sn 594, 621
Huken, Silbodals sn, Nordmarks hd 498
***Hullenne, Visnums sn, Visnums hd 680**
Hult, Glava sn, Gillbergs hd 156, 197
Hult, Hammarö sn, Kils hd 396
Hult, Millesviks sn, Näs hd 616
Hult, Silleruds sn, Gillbergs hd 179
Hult, Sunne sn, Fryksdals hd 107
Hult, Visnums sn, Visnums hd 680
Hult, Ölme sn, Ölme hd 839
Hulta, Tveta sn, Näs hd 632
Hulteby, Nedre Ulleruds sn, Kils hd 438
Hultsberg, Väse sn, Väse hd 747
Humlekil, Arvika sn, Jösse hd 286, 342n
Humslid, Arvika sn, Jösse hd 282, 285, 292
Hungarsvik, Ny sn, Jösse hd 342
Hungvik, Stavnäs sn, Gillbergs hd 193
***Hurisstada, Botilsäters sn, Näs hd se Lilla Herrestad**
Husaby, Husaby sn, Kinnefjärdings hd, Västergötland 46 f
Husbacka, Visnums sn, Visnums hd 680
Huvudnäs, Vassända-Naglums sn, Väne hd, Västergötland 830
***Huwuldæaa 438, se Klarälven**
Hygn, Visnums-Kils sn, Visnums hd 72, 696
Hyllerud, Visnums-Kils sn, Visnums hd 696
Hynningen, Silleruds sn, Gillbergs hd 179
Hytte, Varnums sn, Ölme hd 810, 822
Håkanbol, Visnums sn, Visnums hd 680
Hållberg, Grava sn, Kils hd 374, 380
***Hållenns gård, okänd sn, Näs hd 535**
Hållerud, Ölme sn, Ölme hd 839
Hålteberg, Eda sn, Jösse hd 310
Håltebyn, Karlanda sn, Nordmarks hd 186, 489
Hån, Töcksmarks sn, Nordmarks hd 165, 518
Hångstad, Skillingsmarks sn, Nordmarks hd 505, 506
Håverud, Tveta sn, Näs hd 632
Håvilrsrud, Eda sn, Jösse hd 310
Häggvik, Eds sn, Grums hd 30, 51, 222

Häggvik, Lilla, Eds sn, Grums hd
223

Häljeboda, Eda sn, Jösse hd 310

Häljebol, Gillberga sn, Gillbergs hd
140, 355

Häljeby, Sunne sn, Fryksdals hd
107

Häljebyn, Silleruds sn, Gillbergs
hd 179

Hälla, Visnums-Kils sn, Visnums
hd 696

Hällbostad, Södra Ny sn, Näs hd
623

Hälle, Köla sn, Jösse hd 333

Hälle, Millesviks sn, Näs hd 616

Hälleberg, Sunne sn, Fryksdals hd
107

Hällekil, Övre Ulleruds sn, Kils hd
448

Hälleshult, Ölseruds sn, Näs hd
641

Hällesrud, Holmedals sn, Nord-
marks hd 471

Hällsbäck, Gillberga sn, Gillbergs
hd 141

Hällsjötorp, Sunne sn, Fryksdals
hd se *Helsziö

Hällslund, Trankils sn, Nordmarks
hd 510

Hälltorp, Hammarö sn, Kils hd 396

Hälserud, Sunne sn, Fryksdals hd
108

Hämnäs, Karlanda sn, Nordmarks
hd 489

Hän, Holmedals sn, Nordmarks hd
471

Härtsöga, Grava sn, Kils hd 374,
379 f

Hästås, Ölme sn, Ölme hd 839

*Hæuik, Sunne sn, Fryksdals hd
108

*Høckenes, Ekshärads sn, Älvdals
hd 783

*Höffåås, ?Älgå sn, Jösse hd 353

Hög, Eda sn, Jösse hd 310

Hög, Huggenäs sn, Näs hd 596

Hög, Karlanda sn, Nordmarks hd
48, 489, 517

Hög, Södra, Stavnäs sn, Gillbergs
hd 193

Högberg, Ämterviks sn, Fryksdals
hd 125

Högboda, Brunskogs sn, Jösse hd
13, 301

Högboda, Östervallskogs sn,
Nordmarks hd 531

Höge, Glava sn, Gillbergs hd 156

Högelian, Silbodals sn, Nordmarks
hd 498

Högen, Grums sn, Grums hd 217,
240

Högen, Långseruds sn, Gillbergs
hd 167

Högen, Svanskogs sn, Gillbergs hd
204

Högeruds sn, Gillbergs hd 161, 188

Högerud, Silbodals sn, Nordmarks
hd 45 n, 462, 498

Högerud, Stavnäs sn, Gillbergs hd
193

Höghult, Silleruds sn, Gillbergs hd
179

*Høghælundum, okänd sn 701

Höglunda, Nors sn, Grums hd 71,
234, 253

Höglunda, Lilla, Nors sn, Grums
hd 253

Högsäter, Gillberga sn, Gillbergs
hd 51, 141, 158, 561, 577

Högsäter, Skillingsmarks sn,
Nordmarks hd 505

Högvalta, Arvika sn, Jösse hd 286

Högvalta, Frykeruds sn, Kils hd
271, 365, 843

Höja, Alsters sn, Väse hd 733

Höja, Varnums sn, Ölme hd 822

Höjentorp, Eggby sn, Valle hd,
Västergötland 236 f, 244 f, 387 ff,
395–398, 401, 426, 731

Höjentorps rättardöme, se Ham-
mars rättardöme

Höke, Kila sn, Näs hd 606

Hökeliden, Svanskogs sn, Gillbergs hd 204

Hökerkulla, Tysslinge sn, Örebro hd, Närke 137, 141–44, 148, 542, 548, 566

Hökhult, Ölseruds sn, Näs hd 641

***Hökissaass, Segerstads sn, Grums hd 266, 271, 274**

Höljes, Dalby sn, Älvdals hd 769, 773

Hönacka, Glava sn, Gillbergs hd 157

Hösserud, Botilsätters sn, Näs hd 28n, 544, 547

Hösås, Gillberga sn, Gillbergs hd 142

Höves, Arvika sn, Jösse hd 286, 288, 346, 350 f, 665, 673, 688

Hövik, Millesviks sn, Näs hd 616

Ilanda, Grava sn, Kils hd 375, 620

Illberg, Stora Kils sn, Kils hd 413

Ingeborgjorden, Sunne sn, Fryksdals hd 108

Ingebyn, Blomskogs sn, Nordmarks hd 460

Ingelsrud, Rudskoga sn, Visnums hd 654

Ingelsta, Tysslinge sn, Örebro hd, Närke 368

Ingersby, Sunne sn, Fryksdals hd 108, 113

Ingersbyn, Arvika sn, Jösse hd 281, 287

Ingersbyn, Grums sn, Grums hd 240

Ingersbyn, Gunnarskogs sn, Jösse hd 324

Ingersbyn, Kila sn, Näs hd 606

Ingersbyn, Stavnäs sn, Gillbergs hd se Ingersbyn, Arvika sn, Jösse hd

Ingirud, Bro sn, Näs hd 555

Ingirud, Eskilsätters sn, Näs hd 588

Ivarsbjörke, Sunne sn, Fryksdals hd 109, se *Björka

Ivarsbyn, Östervallskogs sn, Nordmarks hd 531

***Jedharen, Glava sn, Gillbergs hd 157, 293**

***Jerstad, Varnums sn, Ölme hd 823**

Jonsbol, Hammarö sn, Kils hd 396

Jonsbol, Kila sn, Näs hd 606

Jonsbol, Visnums sn, Visnums hd 681, 683

Jonsbol, Värmskogs sn, Gillbergs hd 213

Juskog, Östervallskogs sn, Nordmarks hd 532

Justorp, Visnums-Kils sn, Visnums hd 673, 694, 696

Järnbol, Tvetå sn, Näs hd 633

Järnerud, Botilsätters sn, Näs hd 26, 544

Järnerud, Holmedals sn, Nordmarks hd 471

Järnskogs sn, Nordmarks hd 36

Järnskogs kyrka, Nordmarks hd 475

Järnskog, Järnskogs sn, Nordmarks hd 335, 479

Järperud, Gunnarskogs sn, Jösse hd 324

Järpetan, Södra, Grava sn, Kils hd 375, 441

Järsberg, Varnums sn, Ölme hd 684 f, 823

Järsta, Visnums-Kils sn, Visnums hd 696

Jäverön, Tingvalla sn, Kils hd 425

Jösseforsen, Arvika sn, Jösse hd (fiske) 53 f, 64, 258, 282, 286 f, 293, 393, 673

***Kafflakær, Grums sn, Grums hd 241, 244**

***Kalfhåna, Töcksmarks sn, Nordmarks hd 518**

Kalhyttan, Färnebo sn, Värmlandsberg 716, 718

Kalleviken, Brunskogs sn, Jösse hd
301

Kallnäs, Karlanda sn, Nordmarks hd 490

Kallåker, Holmedals sn, Nordmarks hd 186, 471

Kalvhagen, Botilsäters sn, Näs hd
545

Kangerud, Eds sn, Grums hd 223

Kappstad, Östra Fågelviks sn, Väse hd 752, 761

Karaby, Varnums sn, Ölme hd 764, 823

Karinrud, Ölme sn, Ölme hd 835, 840

Karlanda, Karlanda sn, Nordmarks hd 490

Karlanda kyrka, Nordmarks hd
184, 483, 491 f

Karlberg, Grums sn, Grums hd 241

Karlsfors, Silleruds sn, Gillbergs hd se Forsbyn

Karlskoga sn, Ölme hd 809

Karlslund, Huggenäs sn, Näs hd se *Svinstad

Karlstad 49, 420, 425

Karlstads sn 420, se Tingvalla sn, Kils hd

Karsbol, Frykeruds sn, Kils hd 365

Karsbol, Stavnas sn, Gillbergs hd
193

Karsbol, Värmskogs sn, Gillbergs hd 197, 214

***Karstorp, Ölme sn, Ölme hd** 837 f, 840

Karsvalla, Väse sn, Väse hd 430, 684, 729, 745 f, 748

***Kartaristegin, Segerstads sn, Grums hd** se Karterud

Karterud, Segerstads sn, Grums hd
266, 271

***Karttász, Tingvalla sn, Kils hd** 425

Karud, Tveta sn, Näs hd 633

Karudstorp, Tveta sn, Näs hd 633

Kastensbol, Långseruds sn, Gillbergs hd 167

Katrineberg, Nedre Ulleruds sn, Kils hd se Hollerud

Kattstjärten, Dalby sn, Älvdals hd
773

Kattviken, Tingvalla sn, Kils hd 425

Kesebotten, Karlanda sn, Nordmarks hd 490

Kestad, Silleruds sn, Gillbergs hd
179, 181

***Kiernebacka, Gunnarskogs sn, Jösse hd** 324

***Kiettebyn, Svanskogs sn, Gillbergs hd** 204

***Kiilerudh, Visnums-Kils sn, Visnums hd** 697

Kik, Gillberga sn, Gillbergs hd 142

Kil, Stora Kils sn, Kils hd se *Sanderudh

Kila kyrka, Näs hd 601, 604, 606, 610, 635

Kilene, Hammarö sn, Kils hd 396

***Kilishammer, Varnums sn, Ölme hd** 810, 818 f, 823

Killstad, Alsters sn, Väse hd 733

Kilsby, Visnums-Kils sn, Visnums hd 194, 695, 697, 698, 830

Kilslund, Stora Kils sn, Kils hd se Ässkärr

***Kiorkierudh, Holmedals sn, Nordmarks hd** 472

***Kirkebin, Södra Ny sn, Näs hd** 623

Kisterud, Gillberga sn, Gillbergs hd 142

Kisterud, Ämterviks sn, Fryksdals hd 125

***Kiærra, Gillberga sn, Gillbergs hd** 141, 142

***Kiörnskog, Fryksände sn, Fryksdals hd** 83

Klanderud, Gunnarskogs sn, Jösse hd 324

***Klarudh, okänd sn** 228

Klarälven (fisken) 53, 56–60

Klaxås, Frykeruds sn, Kils hd 366

Klevan, Daretorps sn, Vartofta hd, Västergötland 391

- Klevane, Silbodals sn, Nordmarks hd 498
- Klevene, Skillingmarks sn, Nordmarks hd 335, 506
- Klingerud, Grava sn, Kils hd 376
- Klockaregården, Millesviks sn, Näs hd 616
- *Klockaregården, Varnums sn, Ölme hd 810, 818, 824
- Klockaregården, Väse sn, Väse hd 748
- *Klockaregårdhen, Segerstads sn, Grums hd 272
- *Klåkaregården, Ölme sn, Ölme hd 840
- Klässbol, Stavnäs sn, Gillbergs hd 193, 196, 200
- Klöverud, Hammarö sn, Kils hd 396
- Knappa, Ölseruds sn, Näs hd 642
- Knappstad, Glava sn, Gillbergs hd 157
- Knappstad, Tingvalla sn, Kils hd 425, 427
- Knekterud, Södra Råda sn, Visnums hd 665
- Knista socken, Edsbergs hd, Närke 27
- *Knollen, By sn, Näs hd 567, 570
- Knutsbacken, By sn, Näs hd 570
- Knutsbol, Karlanda sn, Nordmarks hd 490
- Knutsbol, Töcksmarks sn, Nordmarks hd 518
- Knutserud, Övre Ulleruds sn, Kils hd 449
- *Knwseesundt, By sn, Näs hd 570
- Knäll, Glava sn, Gillbergs hd 68, 157, 293, 317, 610
- Knäll, Karlanda sn, Nordmarks hd 490
- *Knølle, Silleruds sn, Gillbergs hd 181
- Knöstad, Kila sn, Näs hd 606
- Kocklanda, Norra, Bro sn, Näs hd 556
- Kocklanda, Södra, Huggenäs sn, Näs hd 569, 597
- Kolbörstad, Eds sn, Grums hd 223
- Kolerud, Rudskoga sn, Visnums hd 654
- Kollboforsen, Arvika sn, Jösse hd 284, 288
- *Kollerudh, Karlanda sn, Nordmarks hd 490
- Kolsrud, Skillingsmarks sn, Nordmarks hd 475, 503, 506
- Kolstan, Gunnarskogs sn, Jösse hd 324
- *Kolswiikh, Sunne sn, Fryksdals hd 109, 111
- *Komperudh, Millesviks sn, Näs hd 616
- *Kongztorpett, Varnums sn, Ölme hd 824
- Konungssund, Konungssunds sn, Björkekinds hd, Östergötland 819
- Koppom, Järnskogs sn, Nordmarks hd 186, 479
- Koppäng, Arvika sn, Jösse hd 288
- Koppungen, Svanskogs sn, Gillbergs hd 205
- Korsbyn, Järnskogs sn, Nordmarks hd 479
- Korsbyn, Karlanda sn, Nordmarks hd 490
- Korsbyn, Silleruds sn, Gillbergs hd 181
- Korterud, Köla sn, Jösse hd 333
- Kortlanda, Eda sn, Jösse hd 45n, 311, 335
- Kristinehamns stad 810, se Bro, Varnums sn, Ölme hd
- *Krockabotten, Ölme sn, Ölme hd 840
- Krokebol, Älgå sn, Jösse hd 354
- Kroken, Holmedals sn, Nordmarks hd 471, 472
- *Kroken, Segerstads sn, Grums hd se Aspberg
- *Krokenn, Blomskogs sn, Nordmarks hd 460

- Krokstad, Brunsdags sn, Jösse hd**
296, 302
- Krokstad, By sn, Näs hd** 72, 571,
577, 590
- Krokserud, Grums sn, Grums hd**
217, 241
- Kronan, Brunsdags sn, Jösse hd**
197, 302
- Kronoparken, Tingvalla sn, Kils hd**
se *Kråppekiersskoegh
- Krontorp, Visnums sn, Visnums hd**
681
- Kroppa sn, Värmlandsberg** 724
- ***Kroppahyttan, Färnebo sn, Värmlandsberg** se *Nykroppens hytte
- Kroppkärr, Tingvalla sn, Kils hd**
72, 425
- Kroppstad, Ny sn, Jösse hd** 342
- Krubbenäs, Svanskogs sn, Gillbergs hd** 149, 205
- Kråkbråten, Kila sn, Näs hd** 606
- Kråkerud, By sn, Näs hd** 571
- ***Kråppekiersskoegh, Tingvalla sn, Kils hd** 426
- ***Krøneskogh, Sunne sn, Fryksdals hd** 109
- Krösåsen, Väse sn, Väse hd** se
Vålingstorp
- Kummelön, Ölme sn, Ölme hd** 835,
840
- Kungsholmen, Varnums sn, Ölme hd** 810
- Kungsskogen, Ölme sn, Ölme hd**
841
- Kurlanda, Varnums sn, Ölme hd**
824
- Kvaldersrud, Botilsätters sn, Näs hd**
545
- Kvarnbråten, Visnums sn, Visnums hd** 681
- Kvarntorp, Frykeruds sn, Kils hd**
366
- Kväggen, Varnums sn, Ölme hd**
810, 824, 848
- Kyrkebol, Norra Ny sn, Älvdals hd**
792, 797
- Kyrkebol, Ny sn, Jösse hd** 343, 692,
852
- Kyrkebyn, Arvika sn, Jösse hd** 286
f, 288, 351, 665, 688
- Kyrkebyn, Eds sn, Grums hd** 223
- Kyrkebyn, Östervallskogs sn, Nordmarks hd** 531
- Kyrkerud, By sn, Näs hd** 572
- Kyrkerud, Silbodals sn, Nordmarks hd** 498
- Kyrketorp, Huggenäs sn, Näs hd**
569, 594, 597
- ***Kyrkieås, Nors sn, Grums hd** 254
- ***Kyrtztbøll, Nedre Ulleruds sn, Kils hd** 438
- Kytterud, Karlanda sn, Nordmarks hd** 490
- Kyttthytan, Färnebo sn, Värmlandsberg** 719
- Kåakinds hd, Västergötland 234
- Kåled, Svanskogs sn, Gillbergs hd**
205
- Kåleboda, Silleruds sn, Gillbergs hd** 181
- Kållerud, Eds sn, Grums hd** 224
- Kållerud, Kila sn, Näs hd** 607
- Kålsäter, Övre, Långseruds sn, Gillbergs hd** 149, 167
- Kårebol, Norra Ny sn, Älvdals hd**
797
- ***Kårsengh, Alsters sn, Väse hd** 733
- Kårud, Millesviks sn, Näs hd** 617
- ***Kås, Bro sn, Näs hd** 556
- Kälby, Fors sn, Västerrekarne hd,
Södermanland 652, 686
- Kälkesrud, Arvika sn, Jösse hd** 290
- Källbyn, Svanskogs sn, Gillbergs hd** 205
- Källsbyn, Trankils sn, Nordmarks hd** 511
- Källserud, Bro sn, Näs hd** 556
- Källsäter, Stora Kils sn, Kils hd**
409, 414
- Källtegen, Blomskogs sn, Nordmarks hd** 460

- Källås, Gillberga sn, Gillbergs hd**
143
- Käringerud, Ny sn, Jösse hd** 292,
343
- Kärn, Silleruds sn, Gillbergs hd se**
Tjärn
- Kärne, Grava sn, Kils hd** 72, 371,
376
- Kärr, Visnums-Kils sn, Visnums hd**
697
- Kärr, Södra Råda sn, Visnums hd**
665, 668
- Kärra, Segerstads sn, Grums hd**
272, 275
- Kärrholmen, Kila sn, Näs hd** 607
- Kärrsmossen, Arvika sn, Jösse hd**
289
- Kärsäter, Arvika sn, Jösse hd** 289
- Kärvinge, Eskilsätters sn, Näs hd**
588, 590
- Kättebacka, Gillberga sn, Gillbergs**
hd 141, 143
- Kättersrud, Gunnarskogs sn, Jösse**
hd 324
- Kätterud, Grava sn, Kils hd** 377
- Köla kyrka, Jösse hd** 328, 332
- Kölverud, Kila sn, Näs hd** 607
- Körsvik, Eds sn, Grums hd** 223,
224, 256
- Labacka, Rudskoga sn, Visnums hd**
654
- Labberud, Ölme sn, Ölme hd** 841
- *Laggaragaardhen, Sunne sn,**
Fryksdals hd 109, 111
- Laggaregården, Väse sn, Väse hd**
749
- Lakene, Norra Råda sn, Älvdals hd**
804
- Landviken, Segerstads sn, Grums**
hd 272
- Larberg, Hammarö sn, Kils hd** 393,
397
- Larserud, Botilsätters sn, Näs hd**
545, 587
- Lene, Frykeruds sn, Kils hd** 366
- *Lenssmandss gordh, Järnskogs sn,**
Nordmarks hd 479
- Leran, Sunne sn, Fryksdals hd se**
***Kolswiikh**
- *Lerberg, Holmedals sn, Nord-**
marks hd 472
- Lerboda, Brunskogs sn, Jösse hd**
302
- Lerbyn, Tveta sn, Näs hd** 633
- Lerdala, Ölme sn, Ölme hd** 841
- Lerhol, Brunskogs sn, Jösse hd** 302
- Lernäs, Köla sn, Jösse hd** 333
- Lerot, Eda sn, Jösse hd** 311
- Letebro, Nysunds sn, Edsbergs hd,**
Närke 659
- Leverbyn, Holmedals sn, Nord-**
marks hd 472
- Leverhögen, Silleruds sn, Gillbergs**
hd 181
- Lian, Silbodals sn, Nordmarks hd**
498
- Liane, Holmedals sn, Nordmarks**
hd 472
- Liane, Karlanda sn, Nordmarks hd**
491
- Liane, Silleruds sn, Gillbergs hd**
149, 181
- Liane, Ämterviks sn, Fryksdals hd**
125
- Lid, Norra Råda sn, Älvdals hd** 804
- Lid, Ölme sn, Ölme hd** 841
- Liden, Visnums sn, Visnums hd**
681
- Lidköpings stad, Västergötland** 571,
830
- Lien, Järnskogs sn, Nordmarks hd**
479
- Likenäs, Dalby sn, Älvdals hd** 769,
774
- *Lilla Alstrum, Alsters sn, Väse hd**
se Alstrum
- Lillbergsgården, Dalby sn, Älvdals**
hd 774
- Lillerud, Nors sn, Grums hd** 254
- Lillkyrka sn, Glanshammars hd,**
Närke 587

- Lillnor, Nors sn, Grums hd** se Nor
***Lillvik, Arvika sn, Jösse hd** 354
Lindarna, Väse sn, Väse hd se Hovlandatorp
Linhult, Södra Råda sn, Visnums hd 665
 Linköpings domkyrka, Östergötland 195, 258, 261
Lisslerud, Silleruds sn, Gillbergs hd 181
Lisslerud, Ölme sn, Ölme hd 841
Litsbol, Ölseruds sn, Näs hd 430, 642
***Litzlagardhen, Visnums-Kils sn, Visnums hd** 195, 697, 699
Ljunggården, Visnums sn, Visnums hd se *Vikom
Ljusnäs, Norra Ny sn, Älvdals hd 798
Loffstrand, Ekshärads sn, Älvdals hd 784, 789
***Loffterudh, Köla sn, Jösse hd** 333
Lofterud, Gillberga sn, Gillbergs hd 143
Lofterud, Yttre, Långseruds sn, Gillbergs hd 149, 168
***Longön, Tingvalla sn, Kils hd** 426, 429
Lossbyn, Järnskogs sn, Nordmarks hd 186, 480
 Lugnås, Lugnås sn, Kinne hd, Västergötland 592
Lund, Väse sn, Väse hd 749
Lund, Östra Fågelviks sn, Väse hd 376, 685, 701, 761, 764
Lunden, Hammarö sn, Kils hd 397
Lunden, Köla sn, Jösse hd 333
Lundsholm, Ölme sn, Ölme hd 841
Lundztorp, Ölme sn, Ölme hd 842
Lungsnäs, Färnebo sn, Värmlandsberg 719
Lungtorp, Färnebo sn, Värmlandsberg 719
Lungsunds sn, Värmlandsberg 724, 810
Lurö kloster, Eskilsäters sn, Näs hd 592
Lycke, Blomskogs sn, Nordmarks hd 460
Lysed, Silbodals sn, Nordmarks hd 498
***Lysogh, Grava sn, Kils hd** se Härtsöga
Lyssås, Karlanda sn, Nordmarks hd 491
***Lytheruik, Älgå sn, Jösse hd** 293, 354, 684, 701
Låbbyn, Blomskogs sn, Nordmarks hd 461
Låbbyn, Silbodals sn, Nordmarks hd 499
***Låfftaridh, Södra Ny sn, Näs hd** 569, 624
***Låffterød, Tveta sn, Näs hd** 633
Lång, Grums sn, Grums hd 241
Långav, Dalby sn, Älvdals hd 774
Långbanshyttan, Färnebo sn, Värmlandsberg 719, 722
Långelanda, Silbodals sn, Nordmarks hd 499
Långenäs, Alsters sn, Väse hd 734
Långenäs, Ölme sn, Ölme hd 842, 843
Långerud, Visnums sn, Visnums hd 681
Långfors, Silleruds sn, Gillbergs hd 182
Långlanda, Eda sn, Jösse hd 311
***Långnes, Hammarö sn, Kils hd** 397
Långseruds kyrka, Gillbergs hd 162
Långskogs kapell, Långseruds sn, Gillbergs hd 163, 171
Långsta, Grums sn, Grums hd 242
Långvak, Arvika sn, Jösse hd 290
Långåna, Blomskogs sn, Nordmarks hd 461
Låssbyn, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd 526
Låxerud, Millesviks sn, Näs hd 617

- Lämås, Ölme sn, Ölme hd 842
 Läppetan, By sn, Näs hd 572
 Lärum, Nors sn, Grums hd 254
 Lässerud, Köla sn, Jösse hd 333
 *Lætturud, Alsters sn, Väse hd 729, 734
 Lödöse stad, Västergötland 46 f, 182, 184, 186, 460, 462, 469, 471, 478, 479, 480, 481, 489, 492, 498, 500, 518, 519, 525, 527, 571
 Lökene, Grums sn, Grums hd 242
 Lökene, Stora Kils sn, Kils hd 408, 411 f, 414, 416, 419, 430, 729
 Lökstad, Södra Råda sn, Visnums hd 666
 Lönnskog, Långseruds sn, Gillbergs hd 168
 *Löthasletta, Varnums sn, Ölme hd 824, 828
 *Löthen, Varnums sn, Ölme hd 810, 824
 Löved, Grava sn, Kils hd 72, 377, 380, 417
 Lövnäs, Hammarö sn, Kils hd 397
 Lövnäsängen, Tingvalla sn, Kils hd 426
 Lövås, Glava sn, Gillbergs hd 158
 Lövås, Södra Ny sn, Näs hd 624
 Lövön, Visnums-Kils sn, Visnums hd 194 f, 697, 698
 Maggeby, Sunne sn, Fryksdals hd 109
 Magnebyn, Gillberga sn, Gillbergs hd 144
 Malma, Nors sn, Grums hd 71, 225 f, 254
 Malsjö, Grums sn, Grums hd 26, 242
 Malung, Dalarna 65
 Malöga, Eds sn, Grums hd 225
 Mangskogs sn, Jösse hd 337
 Mariefreds kloster, Södermanland 195, 698 f
 Marks hd, Västergötland 380
 *Martensrudh, Gillberga sn, Gillbergs hd 141, 144
 Matlången, Varnums sn, Ölme hd 810, 825
 *Medelnes, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd 526
 Medhamn, Visnums-Kils sn, Visnums hd 700
 Medskagen, Visnums-Kils sn, Visnums hd 673, 694, 700
 *Medønn, Gillberga sn, Gillbergs hd 144
 Mellbyn, Arvika sn, Jösse hd 290
 Mellbyn, Bro sn, Bro hd 459, 556
 Mellbyn, Eda sn, Jösse hd 67, 311
 Mellbyn, Östra, Nors sn, Grums hd 255, 590
 Mellerud, Nors sn, Grums hd 255
 Mellgården, Segerstads sn, Grums hd 272
 Mellgården, Södra Ny sn, Näs hd 625
 Mellgården, Älgå sn, Jösse hd 234, 355, 357
 Melltorp, Visnums-Kils sn, Visnums hd 700
 *Michilsrwdh, Visnums sn, Visnums hd 682
 Mickelsrud, Ölme sn, Ölme hd 260, 842
 Millesvik, Millesviks sn, Näs hd 51, 617
 Millesviks kyrka, Näs hd 612, 617 f
 Millmark, Fryksände sn, Fryksdals hd 84
 Mjöttan, Gillberga sn, Gillbergs hd 144
 Mogården, Stora Kils sn, Kils hd 410, se även Ekenäs
 Molkom, Nedre Ulleruds sn, Kils hd 439
 Mo, Rudskoga sn, Visnums hd 654
 Mon, Blomskogs sn, Nordmarks hd 461
 Mon, Gillberga sn, Gillbergs hd 144

- ***Mon, Skillingsmarks sn, Nordmarks hd** 506
- Morast, Eda sn, Jösse hd** 67, 311
- Mossberg, Ekshärads sn, Älvdals hd** 784
- Mossen, Visnums sn, Visnums hd** 682
- Mosserud, Alsters sn, Väse hd** 734
- Mosserud, Hammarö sn, Kils hd** 397
- Mosserud, Karlanda sn, Nordmarks hd** 491
- Mosserud, Östra Fågelviks sn, Väse hd** se *Hakkarudh
- Mosstakan, Järnskogs sn, Nordmarks hd** 480
- Mosstorp, Alsters sn, Väse hd** 734
- Mossvik, Tveta sn, Näs hd** 633
- Mossviken, Vårviks sn, Vedbo hd, Dalsland 462
- ***Mostholmen, Segerstads sn, Grums hd** 273
- Mullög, Silbodals sn, Nordmarks hd** 499
- Munkebol, Norra Ny sn, Älvdals hd** 798
- Munkerud, Övre Ulleruds sn, Kils hd** 449
- Munkhättan, Väse sn, Väse hd** 749
- ***Myklarudh, okänd sn** 228
- ***Mylnuthorp, Eda sn, Jösse hd** 312, 315
- Myre, Ny sn, Jösse hd** 343
- Myren, Sunne sn, Fryksdals hd** 110
- Myrevarv, Holmedals sn, Nordmarks hd** 472
- Myringsbyn, Lysviks sn, Fryksdals hd** 92
- Månserud, Karlanda sn, Nordmarks hd** 491
- Månstad, Holmedals sn, Nordmarks hd** 472
- Månstad, Ölme sn, Ölme hd** 843
- Månäs, Norra Ny sn, Älvdals hd** 798
- Mårtensrud, Ölme sn, Ölme hd** 843
- Mårön, Ölme sn, Ölme hd** 843, 844
- ***Måsserwdh, Varnums sn, Ölme hd** 825
- Mässvik, Bro sn, Näs hd** 258, 408, 557
- ***Möckelsboda, Knista sn, Edsbergs hd, Närke** 27, 355, 684, 701
- ***Möckelsboda, Varnums sn, Ölme hd** 27
- Mölnbacka, Nedre Ulleruds sn, Kils hd** 439, 849
- Mölnerud, Holmedals sn, Nordmarks hd** 472
- Mölnerud, Karlanda sn, Nordmarks hd** 491
- Mölnslätten, Bro sn, Näs hd** 557
- Mölntegen, Silleruds sn, Gillbergs hd** 182
- Mölintorp, Väse sn, Väse hd** 749
- Mörbacka, Dalby sn, Älvdals hd** 774
- Möre, Dalby sn, Älvdals hd** 774
- Mörkärr, Eds sn, Grums hd** 223, 225
- Mörlid, By sn, Näs hd** 572
- ***Mörnebin, Alsters sn, Väse hd** 734
- Mörnäs, Silleruds sn, Gillbergs hd** 182
- Mörtestad, Amnehärads sn, Vadsbo hd, Västergötland 62
- Mörtnäs, Stavnäs sn, Gillbergs hd** 194, 195
- Mörtstad, Amnehärads sn, Vadsbo hd, Västergötland 667
- Mötterud, Arvika sn, Jösse hd** 290
- Navarsviken, Östervallskogs sn, Nordmarks hd** 532
- Nedergården, Dalby sn, Älvdals hd** 775
- Nedre Ulleruds kyrka, Kils hd** 433
- Niklasdamm, Varnums sn, Ölme hd** se *Måsserwdh
- Nilsby, Stora Kils sn, Kils hd** 417
- Nolby, Bro sn, Näs hd** 72, 557
- Nolby, By sn, Näs hd** 430, 572

- Nolby, Eda sn, Jösse hd** 45n, 305, 312, 335
- Nolby, Väse sn, Väse hd** 684 f, 741, 749, 764, 828
- Nolbyn, Eskilsätters sn, Näs hd** se *Byn
- Nolbytorp, Varnums sn, Ölme hd** 810
- Nolgård, Hammarö sn, Kils hd** 398
- Nolgård, Järnskogs sn, Nordmarks hd** 480
- Nolgården, Visnums sn, Visnums hd** se *Vikom
- Nor, Nors sn, Grums hd** 255
- Nordansjö, Stora Skedvi sn, Dalarna 684n
- Nordansjö, Viby sn, Grimstens hd, Närke 684n
- *Nordmanerudh, Trankils sn, Nordmarks hd** 511
- Nordmarks sn, Värmlandsberg** 724
- Nordmarkshyttan, Färnebo sn, Värmlandsberg** 719
- Nordtorp, Visnums-Kils sn, Visnums hd** se *Tørph
- Nordvageln, Silbodals sn, Nordmarks hd** se Vageln
- Nordmanserud, Långseruds sn, Gillbergs hd** 168
- Nordsjö, Övre Ulleruds sn, Kils hd** 449
- Nordtorp, Millesviks sn, Näs hd** 618
- Nore, Ekshärads sn, Älvdals hd** 784
- Nore, Ölme sn, Ölme hd** 261, 437, 444, 844
- Noreborg, Eda sn, Jösse hd** 312, 315
- Norra Ny kyrka, Älvdals hd** 767, 792
- Norra Råda kyrka, Älvdals hd** 767, 801
- *Nors hagar, Nors sn, Grums hd** se *Kyrkieås
- Nors kyrka, Grums hd** 250, 254
- Norserud, Ny sn, Jösse hd** 343
- Norsälven, Stora Kils sn, Kils hd** se Hannäs
- *Northansioar, okänd sn 684
- Norum, Alsters sn, Väse hd** 734
- Ny kyrka, Jösse hd** 67, 338
- Nybacka, Alsters sn, Väse hd** 735
- Nyberg, Södra Ny sn, Näs hd** 624
- Nybble, Visnums sn, Visnums hd** 682
- Nyckelby, Övre Ulleruds sn, Kils hd** 449
- Nydala kloster, Småland 57 f, 437 f, 844
- Nyeds sn, Nyeds hd** 533
- Nyhem, Blomskogs sn, Nordmarks hd** se *Alffzbyen
- Nyhyttan, Färnebo sn, Värmlandsberg** 720
- *Nykroppens hytte, Färnebo sn, Värmlandsberg** 716, 720
- Nynäs, Visnums-Kils sn, Visnums hd** 51, 355, 684, 688, 700, 762
- Nyskoga sn, Älvdals hd** 800
- Nysunds sn, Visnums hd** 27, 646
- Nysäter, Gillberga sn, Gillbergs hd** 145
- *Nytage, Bro sn, Näs hd** 558
- Nytorp, Visnums sn, Visnums hd** 682
- Näbbol, Stavnäs sn, Gillbergs hd** 194
- Närbyn, Gillberga sn, Gillbergs hd** 145
- Näresbyn, Blomskogs sn, Nordmarks hd** 459, 461
- Näs, Blomskogs sn, Nordmarks hd** 461, 462
- Näs, Brunskogs sn, Jösse hd** 302
- Näs, Ekshärads sn, Älvdals hd** 785
- Näs, Nedre Ulleruds sn, Kils hd** 439
- Näs, Silbodals sn, Nordmarks hd** 499
- Näs, Stavnäs sn, Gillbergs hd** 194, 412

Näs, Norra, Sunne sn, Fryksdals hd
110

Näs, Svanskogs sn, Gillbergs hd
205

Näs, Varnums sn, Ölme hd 810,
825, 848

Näs, Värmskogs sn, Gillbergs hd
214

Näs rättardöme 76, 194

Näset, Järnskogs sn, Nordmarks hd
480

Näset, Rudskoga sn, Visnums hd se
Bjursnäset

Nästebacka, Silbodals sn, Nord-
marks hd 499

Nästeviken, Västra Fågelviks sn,
Nordmarks hd 527

Näva, Järnskogs sn, Nordmarks hd
480

Näverviken, Varnums sn, Ölme hd
810, 825

Nötön, Visnums-Kils sn, Visnums
hd 702

*Oddetorp, Visnums-Kils sn, Vis-
nums hd 695, 702

Odenstad, Gillberga sn, Gillbergs
hd 28n, 71, 145, 430 f, 816, 829

Oleby, Fryksände sn, Fryksdals hd
84

Olebyn, Ny sn, Jösse hd 343

Olerud, Blomskogs sn, Nordmarks
hd 462

Olerud, Skillingsmarks sn, Nord-
marks hd 506

Olofsrud, Varnums sn, Ölme hd
825

Olserud, Botilsätters sn, Näs hd
545, 617

Olserud, Ölseruds sn, Näs hd 642

Olsätter, Övre Ulleruds sn, Kils hd
450

Onsön, Segerstads sn, Grums hd
273

*Oormsæng, Segerstads sn,
Grums hd 266, 272, 273

*Oplidenn, Silbodals sn, Nord-
marks hd 499

*Orreholmen, Rudskoga sn, Vis-
nums hd 655

*Osbyll, Gunnarskogs sn, Jösse hd
324

Osebol, Norra Ny sn, Älvdals hd
798

Ottebol, Ny sn, Jösse hd 344

Oxnö, Västerås-Barkarö sn,
Tuhundra hd, Västmanland 368

Packebyn, Mo sn, Tössbo hd, Dals-
land 577

*Padekier, Södra Råda sn, Visnums
hd 669

*Pedersserud, Ölseruds sn, Näs hd
643

*Pederstada, Ölseruds sn, Näs hd
643

Persbol, Rudskoga sn, Visnums hd
655

Persbol, Visnums sn, Visnums hd
682

Persby, Dalby sn, Älvdals hd 775

Perserud, Arvika sn, Jösse hd 290

Pikstad, Holmedals sn, Nordmarks
hd 472

*Pipparatakka, Segerstads sn,
Grums hd 266, 272, 273

*Pladstaka, Segerstads sn, Grums
hd 273

Portila, Grums sn, Grums hd 243

Posserud, Trankils sn, Nordmarks
hd 511

*Prestagårdstorp, Ny sn, Jösse hd
344

*Prestarydh, Visnums sn, Visnums
hd se *Brynterud

*Prestboll, Fryksände sn, Fryksdals
hd 84, 113

*Prestboll, Glava sn, Gillbergs hd
158, 197

*Prestboll, Värmskogs sn, Gillbergs
hd 197, 214

- *Prestegorden, Eskilsäters sn, Näs hd 588
- *Prestegorden, Ny sn, Jösse hd se Stommen
- *Prestegorden, Svanskogs sn, Gillbergs hd 206
- *Prestegorden, Varnums sn, Ölme hd 810, 818, 825, 848
- Prostgården, Sunne sn, Fryksdals hd se Sunne
- Prästbol, Frykeruds sn, Kils hd 113, 366, 410
- Prästbol, Norra Råda sn, Älvdals hd 804
- Prästbol, Segerstads sn, Grums hd 256, 273
- Prästbol, Ämterviks sn, Fryksdals hd 126
- Prästbol, Övre Ulleruds sn, Kils hd 410, 450
- Prästerud, Varnums sn, Ölme hd 258, 826
- Prästgården, Alsters sn, Väse hd 735, 751
- Prästgården, Dalby sn, Älvdals hd se Stommen
- Prästgården, Ekshärads sn, Älvdals hd se Grinnemo
- Prästgården, Gunnarskogs sn, Jösse hd se Stommen
- Prästgården, Huggenäs sn, Näs hd se *Byn
- Prästgården, Långseruds sn, Gillbergs hd 149, 168
- Prästgården, Millesviks sn, Näs hd se Millesvik
- Prästgården, Nedre Ulleruds sn, Kils hd 404, 410, 439
- Prästgården, Rudskoga sn, Visnums hd 655, 686
- Prästgården, Silbodals sn, Nordmarks hd se *Stommen
- Prästgården, Silleruds sn, Gillbergs hd 149, 182
- Prästgården, Stora Kils sn, Kils hd se Ekenäs, Gammelgården och Lökene
- Prästgården, Södra Råda sn, Visnums hd 669
- Prästgården, Tveta sn, Näs hd 609, 633
- Prästgården, Töcksmarks sn, Nordmarks hd se Töcksmark
- Prästgården, Visnums-Kils sn, Visnums hd 686, 702
- Prästgården, Ölseruds sn, Näs hd 617, 643
- Prästhög, Stavnäs sn, Gillbergs hd 195
- Pukerud, Botilsäters sn, Näs hd 546
- Pålstad, Ölme sn, Ölme hd 845
- Påterud, Järnskogs sn, Nordmarks hd 480
- *Queggene, Tingvalla sn, Kils hd 426
- *Raass ffors 57
- Rackeby kloster, se Gudhems kloster
- Rackstad, Arvika sn, Jösse hd 291
- Ragnilrud, Silleruds sn, Gillbergs hd 182
- Ragnilsbol, Gillberga sn, Gillbergs hd 147
- Ranglebyn, Kila sn, Näs hd 607
- Ramstad, Södra Ny sn, Näs hd 72, 625
- Rankerud, Ölme sn, Ölme hd 845
- Ransby, Dalby sn, Älvdals hd 775
- Ransby, Lysviks sn, Fryksdals hd 92
- Ransby, Stora Kils sn, Kils hd 415, 418, 843
- *Ransioökogen, Sunne sn, Fryksdals hd 110, 113
- *Ranssetorpp, Huggenäs sn, Näs hd 598
- Ransäter, Övre Ulleruds sn, Kils hd 450

Ransätters sn, Kils hd 403

*Remersz, Millesviks sn, Näs hd
618

Remmene, Bro sn, Näs hd 558

Remmenetorp, Bro sn, Näs hd 559

Revsten, Rudskoga sn, Visnums hd
656

Ribbenäs, Sunne sn, Fryksdals hd
110

Riddaregården, Ölme sn, Ölme hd
845

Ringstad, Töcksmarks sn, Nord-
marks hd 518

Ringsåker, Alsters sn, Väse hd 735

Ris, Nors sn, Grums hd 194, 228,
256

Risberg, Norra Råda sn, Älvdals hd
805

Riseberga kloster, Närke 57 ff, 195,
196, 199, 223 ff, 354 f, 376, 378,
436 f, 441 f, 451, 467, 651–659,
666, 677, 682–689, 700 ff, 741,
743–747, 748, 749, 750, 754, 759,
761–764, 765, 766, 820 f, 823,
828, 847 f, 849, 851

Ristakan, Långseruds sn, Gillbergs
hd 169

Risviken, Silbodals sn, Nordmarks
hd 499

Risviken, Västra Fågelviks sn,
Nordmarks hd 527

Risätter, Nedre Ulleruds sn, Kils
hd 440, 441, 684

*Rogbo, Kila sn, Näs hd 607

Rolfbol, Gillberga sn, Gillbergs hd
147

Rolfbol, Värmskogs sn, Gillbergs
hd 197, 214

Rolfserud, By sn, Näs hd 573

Rolfskär, Tydje sn, Tössbo hd, Dals-
land 641

*Rollesbyenn, Silbodals sn, Nord-
marks hd 500

Rombotten, Värmskogs sn, Gill-
bergs hd 215

Rommenäs, Värmskogs sn, Gill-
bergs hd 215

Rommenäs, Östervallskogs sn,
Nordmarks hd 532

Romstad, Tingvalla sn, Kils hd 427,
547

Romstad, Östra Fågelviks sn, Väse
hd 743, 752, 762

Rotetorp, Rudskoga sn, Visnums
hd 656

Rottneros, Sunne sn, Fryksdals hd
71, 111

Rotvik, Gillberga sn, Gillbergs hd
147

Rud, Arvika sn, Jösse hd 291, 292

Rud, Botilsätters sn, Näs hd 546

Rud, By sn, Näs hd 573

Rud, Eskilsätters sn, Näs hd 589

Rud, Övre, Glava sn, Gillbergs hd
158

Rud, Grava sn, Kils hd 377

Rud, Hammarö sn, Kils hd 28n,
393, 398, 829

Rud, Kila sn, Näs hd 608

Rud, Ny sn, Jösse hd 344, 353

Rud, Segerstads sn, Grums hd 266,
274

Rud, Stavnäs sn, Gillbergs hd 195,
258

Rud, Stora Kils sn, Kils hd 415

Rud, Södra Råda sn, Visnums hd
669

Rud, Tingvalla sn, Kils hd 427, 430
f, 729

Rud, Tveta sn, Näs hd 634

Rud, Väse sn, Väse hd 750

Rud, Östra Fågelviks sn, Väse hd
763

Rud, Övre Ulleruds sn, Kils hd 451

*Ruda, Dalby sn, Älvdals hd 775

*Rudh, Skillingsmarks sn, Nord-
marks hd 506

*Rudlanda, Nedre Ulleruds sn,
Kils hd 440

Rudsberg, Ölme sn, Ölme hd 832,
845

- Rudsbergs sn, Ölme hd 832, 842,
853
- Rudsbyn, Långseruds sn, Gillbergs
hd 169
- Rudsgården, Köla sn, Jösse hd 334,
335
- Rudskoga, Rudskoga sn, Visnums
hd 656
- Rudskoga kyrka, Visnums hd 647
- Rudsta, Nors sn, Grums hd 256
- *Rudstad, Lille, Nors sn, Grums hd
256
- *Rulande, Botilsäters sn, Näs hd
546
- *Rumpetårp, Eskilsäters sn, Näs hd
589
- Runnebol, Rudskoga sn, Visnums
hd 657
- Runnäs, Södra Råda sn, Visnums
hd 669
- Russerud, Gunnarskogs sn, Jösse
hd 325
- Rustan, Ölseruds sn, Näs hd 643
- Ryd, Larvs sn, Laske hd, Västergöt-
land 587
- Ryggestan, Gunnarskogs sn, Jösse
hd 325
- Råda, Ekshärads sn, Älvdals hd 785
- Råda, Gillberga sn, Gillbergs hd
147, 430
- Råda, Norra Råda sn, Älvdals hd
805
- Råda rättardöme 147
- Rådane, Älgå sn, Jösse hd 355
- Rådom, Fryksände sn, Fryksdals hd
84
- Rådom, Norra, Nedre Ulleruds sn,
Kils hd 440
- Rådom, Sunne sn, Fryksdals hd 111
- Rådtorpet, Ölme sn, Ölme hd 845
- Råglanda, Botilsäters sn, Näs hd
546
- Rällsbyn, Svanskogs sn, Gillbergs
hd 207
- Råum, Ölme sn, Ölme hd 845
- Rämjäng, Järnskogs sn, Nordmarks
hd 480
- Rämmens sn, Värmlandsberg 724
- Ränkesed, Älgå sn, Jösse hd 355
- Räverud, Visnums sn, Visnums hd
682
- Rävetorp, Ölme sn, Ölme hd 845
- Rävsala, Ölme sn, Ölme hd 72, 668,
841, 845, 849
- Räxed, Gunnarskogs sn, Jösse hd
325
- Röberg, Sunne sn, Fryksdals hd
112
- Röbjörkeby, Fryksände sn, Fryks-
dals hd 85
- *Rödom, Stora Kils sn, Kils hd 416,
430
- *Röntegen, Botilsäters sn, Näs hd
541
- Rör, Väse sn, Väse hd 750
- *Røriksby, Gillberga sn, Gillbergs
hd 141, 148
- Rörkärr, Kila sn, Näs hd 608
- Rörsvik, Östra Fågelviks sn, Väse
hd 378, 701, 759, 762, 763
- Rörvik, Millesviks sn, Näs hd 618
- Rössbyn, Holmedals sn, Nord-
marks hd 469, 473
- Rösstegen, Blomskogs sn, Nord-
marks hd 460, 462
- *Sagsta, Holmedals sn, Nordmarks
hd 473
- Sanda, Silleruds sn, Gillbergs hd
182
- Sanda, Töcksmarks sn, Nordmarks
hd 518
- Sanda, Ölme sn, Ölme hd 846
- Sandbol, Kila sn, Näs hd 608
- Sandbol, Tveta sn, Näs hd 634
- *Sanderudh, Stora Kils sn, Kils hd
410, 416
- Sandnäs, Väse sn, Väse hd 750
- Sandskär, Södra Råda sn, Visnums
hd 669

- Sandviken, Brunskogs sn, Jösse hd**
197, 302
- Sandviken, Trankils sn, Nordmarks hd** 511
- Sandåker, Grums sn, Grums hd** 243
- Sanna, Norra, Grava sn, Kils hd**
227, 377
- Sanna, Tingvalla sn, Kils hd** 428, 432
- Sanna, Varnums sn, Ölme hd** 810, 826
- *Santörp, Varnums sn, Ölme hd** 826
- Saxebyn, Järnskogs sn, Nordmarks hd** 481
- Saxholmen, Ölme sn, Ölme hd** 835
- Saxhyttan, Noraskogs bergslag, Västmanland 708
- Saxåhyttan, Färnebo sn, Värmlandsberg** 708, 721
- *Sckräckenässen, Varnums sn, Ölme hd** 826
- *Scæthinj, okänd sn** 684
- Segenäs, Norra Ny sn, Älvdals hd**
789, 799
- Segerstad, Segerstads sn, Grums hd**
244, 274, 371
- Segerstads kyrka, Grums hd** 263, 265, 270
- Segmon, Eds sn, Grums hd** 226, 256, 558
- Segoltan, Eds sn, Grums hd** 227
- Selen, Holmedals sn, Nordmarks hd** 473
- *Selliungeskogenn, Gunnarskogs sn, Jösse hd** 325
- Semnebyn, Glava sn, Gillbergs hd** 158
- Siggerud, Botilsäters sn, Näs hd** 26, 547
- Siggerud, Stora Kils sn, Kils hd** 417
- Signeby, Silleruds sn, Gillbergs hd** 183
- Sigtuna dominikankonvent, Uppland 849
- Sikterud, Ölme sn, Ölme hd** 846
- Silbodals kyrka, Nordmarks hd**
493, 498, 500 f
- Silkesta, Väse sn, Väse hd** 72, 437, 750, 844
- Sillebotten, Silleruds sn, Gillbergs hd** 183
- Sillegården, Ämterviks sn, Fryksdals hd** 126
- Sillegårdsed, Silbodals sn, Nordmarks hd** 500
- Silleruds kyrka, Gillbergs hd** 172, 178, 187
- Silletorp, Visnums-Kils sn, Visnums hd** 702
- Sillingeby, Långseruds sn, Gillbergs hd** 169
- *Siuckerudh, Visnums-Kils sn, Visnums hd** 702
- Sjole, Bro sn, Näs hd** 430, 559, 569
- *Siöpiock, Järnskogs sn, Nordmarks hd** 481
- Sjöbyn, Tveta sn, Näs hd** 634
- Sjögervål, Eda sn, Jösse hd** 313
- Sjögerås, By sn, Näs hd** se Bakørerød
- Sjönnebol, Södra Ny sn, Näs hd**
569, 626, 629
- Sjöstad, Ölme sn, Ölme hd** 846
- Sjötorp, Rudskoga sn, Visnums hd** se *Tørph
- Skacksjö, Ämterviks sn, Fryksdals hd** 126
- Skagene, Lilla och Stora, Hammarö sn, Kils hd** 28n, 393, 399, 729, 829
- *Skammengenge, By sn, Näs hd** 573
- Skane, By sn, Näs hd** 574
- Skane, Nors sn, Grums hd** 256, 373
- Skanetorp, Nors sn, Grums hd** 257
- Skanum, Ölme sn, Ölme hd** 684 f, 847
- Skara domkyrka, Västergötland 28, 40, 43, 46 ff, 53, 54, 58 f, 63, 64, 76, 138, 142, 144, 170, 195, 196, 198 f, 234, 236, 238, 241 f, 244 ff,

- 260, 266, 272, 274 f, 277 f, 286,
287, 315, 332, 349, 371, 388, 389–
393, 408, 414, 424, 453, 539, 540,
556, 558, 568, 570, 593, 596, 599,
626, 639 f, 666, 672, 673, 694,
696, 699, 700, 714, 715 tab, 730 ff,
746, 751, 822, 836, 840, 847
- Skara stad, Västergötland 291, 392,
540, 541, 587, 699, 745, 747
- Skarbol, Köla sn, Jösse hd** 334
- Skarbol, Svanskogs sn, Gillbergs hd**
207, 609
- Skarbol, Töcksmarks sn, Nord-**
marks hd 186, 519
- Skarped, Sunne sn, Fryksdals hd**
112
- Skarsjötorp, Nedre Ulleruds sn,**
Kils hd 430 f, 440
- Skasås, Stavnäs sn, Gillbergs hd**
192, 196, 197
- *Skatarike, Botilsäters sn, Näs hd**
28n, 75, 427, 543, 547, 549, 554
- *Skatarike rättardöme** 547
- Skattebol, Ny sn, Jösse hd** 344
- Skedvi, Stora Skedvi sn, Dalarna
684n
- Skenhall, Trankils sn, Nordmarks**
hd 511
- *Skenungzlyda, Skillingsmarks sn,**
Nordmarks hd 506
- Skepplanda, Gillberga sn, Gillbergs**
hd 148
- *Skerffuinge, Varnums sn, Ölme hd**
810, 818 f, 826
- Skillingsmarks kyrka, Nordmarks**
hd 503
- Skinnargården, Sunne sn, Fryks-**
dals hd 112
- Skinnerud, Ölme sn, Ölme hd** 847
- Skived, Grava sn, Kils hd** 42, 378,
441, 444, 762
- Skivedsforsen, Grava sn, Tingvalla**
hd (fiske) 57, 60, 374
- Skjutsbol, Stavnäs sn, Gillbergs hd**
196
- Skofterud, Stavnäs sn, Gillbergs hd**
197
- Skog, Frykeruds sn, Kils hd** 366
- Skog, Gillberga sn, Gillbergs hd**
148
- Skoga, Ekshärads sn, Älvdals hd**
785
- Skogagården, Visnums sn, Visnums**
hd 683
- *Skogeley, Silleruds sn, Gillbergs**
hd 169, 183
- Skogen, Långseruds sn, Gillbergs**
hd 169
- Skogen, Silleruds sn, Gillbergs hd**
149, 183
- *Skoglidenn, Silbodals sn, Nord-**
marks hd 500
- Skogsberg, Väse sn, Väse hd** 750
- *Skomakaretarp, Östra Fågelviks**
sn, Väse hd 763
- Skomsnäs, Trankils sn, Nordmarks**
hd 512
- *Skorebollz, Silbodals sn, Nord-**
marks hd 500
- Skottan, Frykeruds sn, Kils hd** 367,
409
- Skottan, Millesviks sn, Näs hd** 619
- Skottlanda, Rudskoga sn, Visnums**
hd 657
- Skruvsrud, Kila sn, Näs hd** 608
- Skruvstad, Grums sn, Grums hd**
243
- Skruvstadtorp, Grums sn, Grums**
hd 243
- Skråkvik, Ölme sn, Ölme hd** 847
- Skrädene, Töcksmarks sn, Nord-**
marks hd 519
- Skrötingerud, Sunne sn, Fryksdals**
hd 112
- Skumperud, Gillberga sn, Gillbergs**
hd 149
- Skyberg, Älgå sn, Jösse hd** 356
- *Skyburud, Hammarö sn, Kils hd**
400
- Skyllbäck, Dalby sn, Älvdals hd** 775

- Skymnäs, Norra Råda sn, Älvdals hd 805
- Skåkene, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd 526, se *Medelnes
- Skål, Alsters sn, Väse hd 735
- Skålerud, Holmedals sn, Nordmarks hd 473
- Skånings hd, Västergötland 694
- Skåperud, Huggenäs sn, Näs hd 51, 598
- *Skårann, Botilsäters sn, Näs hd 548
- Skåre, Grava sn, Kils hd 72, 375, 379
- Skårebol, Stora Kils sn, Kils hd 416
- Skäggeberg, Sunne sn, Fryksdals hd 112
- Skäggebol, Gillberga sn, Gillbergs hd 149
- Skäggebyn, Svanskogs sn, Gillbergs hd 205, 207
- *Skäggegerde, Färnebo sn, Värmlandsberg 721
- Skäggegård, Lysviks sn, Fryksdals hd 92
- Skällarbyn, Köla sn, Jösse hd 45n, 71, 334
- Skälstabacken, Färnebo sn, Värmlandsberg 721
- Skänninge systrakloster, Östergötland 159, 449
- Skäringsberg, Stora Kils sn, Kils hd 414, 416
- Skärmnäs, Brunskogs sn, Jösse hd 303
- Skärmnäs, Grums sn, Grums hd 217, 244
- Skärsmyr, Tveta sn, Näs hd 72, 237, 372, 634
- Skävi, Viby sn, Grimstens hd, Närke 684n
- Skönnebol, Grums sn, Grums hd 244
- Skönnerud, Järnskogs sn, Nordmarks hd 481
- Skövde stad, Västergötland 46 f
- Slankerud, By sn, Näs hd 430, 572, 574
- Slirud, Svanskogs sn, Gillbergs hd 207, 609
- Slobyn, Brunskogs sn, Jösse hd 303
- *Slobytegenn, Gunnarskogs sn, Jösse hd 325
- *Slotboohærad 32, 33, 36, 219, 534, 594
- Slottsbron, Eds sn, Grums hd se Strand
- Släbråten, Varnums sn, Ölme hd 810, 827
- Slämtegen, Silbodals sn, Nordmarks hd 186, 500
- Slärteg, Järnskogs sn, Nordmarks hd 481
- Slättene, Dalby sn, Älvdals hd 776
- Slättom, Ölme sn, Ölme hd 847
- *Smalanda, Visnums sn, Visnums hd 683
- Smedbyn, Västra, Kila sn, Näs hd 51, 608
- *Smediaby, Varnums sn, Ölme hd 380, 810, 827
- Smedsby, Ämterviks sn, Fryksdals hd 127
- Smedsgården, Eskilsäters sn, Näs hd se *Prestegorden
- Smedstad, Botilsäters sn, Näs hd 141, 143, 548
- Smolmark, Karlanda sn, Nordmarks hd 491
- Småris, Nedre Ulleruds sn, Kils hd 59 f, 410, 441, 442
- Småris rättardöme 441
- Smärslid, Tveta sn, Näs hd 635
- Smörgraven, By sn, Näs hd 574
- Snarberg, Nors sn, Grums hd 257
- Snarkil, Silleruds sn, Gillbergs hd 184
- Snarås, Stora Kils sn, Kils hd 377, 417
- Snaversrud, Väse sn, Väse hd 751
- Snuterud, Eds sn, Grums hd 227
- Snåre, Tveta sn, Näs hd 635

- Snårstad, Alsters sn, Väse hd 735,
744
- Snårstadstorp, Alsters sn, Väse hd
736
- Snöre, Ekshärads sn, Älvdals hd
786
- Sofiedal, Grava sn, Kils hd se
Gumpetan
- Solberg, Ekshärads sn, Älvdals hd
786
- Solberg, Grava sn, Kils hd 380
- Solberg, Millesviks sn, Näs hd 619
- Solberg, Segerstads sn, Grums hd
266, 275
- Solberg, Silleruds sn, Gillbergs hd
48, 184
- Solberga, Arvika sn, Jösse hd 281,
291
- Solberga, Köla sn, Jösse hd 335
- Sollom, Holmedals sn, Nordmarks
hd 473
- Sommersta, Visnums sn, Visnums
hd 684
- Sparnäs, Grums sn, Grums hd 244
- Speke, Arvika sn, Jösse hd 292
- *Speke, Silleruds sn, Gillbergs hd
184
- Spelnäs, Sunne sn, Fryksdals hd
112
- *Speszerud, Gunnarskogs sn, Jösse
hd 325
- Spånga, Östra Fågelviks sn, Väse
hd 762, 764, 685
- Spånga rättardöme 764
- Spässerud, Glava sn, Gillbergs hd
158
- Spässhult, By sn, Näs hd 575
- Spässlanda, By sn, Näs hd 575
- Spättungen, Fryksände sn, Fryks-
dals hd 85
- Stackerud, Ekshärads sn, Älvdals
hd 786
- Staholmen, Segerstads sn, Grums
hd 275
- Stallarebyn, Holmedals sn, Nord-
marks hd 473
- *Starkier, Hammarö sn, Kils hd 400
- Starrkärr, Grums sn, Grums hd 244
- Stav, Bro sn, Näs hd 560
- Stavik, Ämterviks sn, Fryksdals hd
127
- Stavnäs, Östra Fågelviks sn, Väse
hd 764
- Stavnäs kyrka, Gillbergs hd 156,
188
- Stegalsrud, Millesviks sn, Näs hd
619
- Stelerud, Bro sn, Näs hd 560
- *Stelerud, By sn, Näs hd 575
- Sten, Ny sn, Jösse hd 344
- Stenarsbol, Gillberga sn, Gillbergs
hd 149
- Stenarsbyn, Silleruds sn, Gillbergs
hd 184
- Stenbyn, Långseruds sn, Gillbergs
hd 169
- Stenbyn, Töcksmarks sn, Nord-
marks hd 519
- *Stennarsbyn, Västra Fågelviks sn,
Nordmarks hd 527
- Stensgård, Fryksände sn, Fryksdals
hd 85
- Stenslanda, Silbodals sn, Nord-
marks hd 500
- *Stenswadbyn, Lysviks sn, Fryks-
dals hd 93
- Stirserud, Bro sn, Näs hd 560
- Stjärn, Norra Råda sn, Älvdals hd
805
- Stockholms franciskankonvent,
Uppland 849
- Stockåker, Grums sn, Grums hd
230, 245
- Stodene, Grava sn, Kils hd 380, 429
- *Stommen, Alsters sn, Väse hd se
Prästgården
- Stommen, Amnehärads sn, Vadsbo
sn, Västergötland 669
- *Stommen, Arvika sn, Jösse hd 285,
291, 292, 322, 325, 343 ff, 353,
358 ff

- *Stommen, Blomskogs sn, Nordmarks hd** 41, 460, 462, 464, 498, 501, 512
- *Stommen, Botilsäters sn, Näs hd** 617, se Botilsäter
- *Stommen, Bro sn, Näs hd** 560, 569
- Stommen, Brunsborgs sn, Jösse hd** 197, 303
- *Stommen, By sn, Näs hd** 559 f, 566, 569, 577, 596 f, 624, 627, se By
- Stommen, Dalby sn, Älvdals hd** 767, 769, 776
- *Stommen, Eds sn, Grums hd** 228, 256
- *Stommen, Eda sn, Jösse hd** 311 ff, 318, 336, se Nolby
- Stommen, Ekshärads sn, Älvdals hd** se Älvdals stom
- *Stommen, Eskilsäters sn, Näs hd** 617, se *Prestegorden
- *Stommen, Frykeruds sn, Kils hd** se Prästbol
- *Stommen, Gillberga sn, Gillbergs hd** 149, 165, 168 ff, 181 ff, 185 f, 205
- *Stommen, Glava sn, Gillbergs hd** se *Presteboll
- *Stommen, Grava sn, Kils hd** se Stodene
- Stommen i Grinnemo, Ekshärads sn, Älvdals hd** 767, 782, se Grinnemo
- Stommen, Grums sn, Grums hd** 221, 227, 235, 237, 242, 245, 248, 256, 273, se Stockåker
- Stommen, Gunnarskogs sn, Jösse hd** 285, 290 ff, 322, 325, 343 ff, 352, 358 ff
- *Stommen, Hammarö sn, Kils hd** 400, 429
- *Stommen, Holmedals sn, Nordmarks hd** 41, 473, 490, 519 f, 526, 532
- Stommen, Järnskogs sn, Nordmarks hd** 45n, 479, se Järnskog
- Stommen, Karlanda sn, Nordmarks hd** 45n, 473, se Karlanda
- *Stommen, Kila sn, Näs hd** 206 ff, 604, 609, 611, 632, 634
- *Stommen, Köla sn, Jösse hd** 309, 311 f, 332, 334, 335, 336, 352, 479, 506
- Stommen, Långseruds sn, Gillbergs hd** se Prästgården
- Stommen, Millesviks sn, Näs hd** 543, 545, 550, 583 ff, 588 f, 607, 614, 616 ff, 640, 643, se Millesvik
- Stommen, Nors sn, Grums hd** 224, 226, 228, 235, 237, 245, 248, 251, 255, 273, se Nor
- Stommen, Ny sn, Jösse hd** 344
- *Stommen, Rudskoga sn, Visnums hd** se Prästgården
- Stommen, Silbodals sn, Nordmarks hd** 45n, 462, 501
- *Stommen, Silleruds sn, Gillbergs hd** se Prästgården
- Stommen, Skillingmarks sn, Nordmarks hd** 45n, se även Klevene
- *Stommen, Stavnäs sn, Gillbergs hd** 156, 158, 191 f, 196, 197, 214, 299 f, 303
- *Stommen, Stora Kils sn, Kils hd** 366 f, 410 f, 413, 416, 436, 439, 441 f, 450, se Ekenäs
- *Stommen, Sunne sn, Fryksdals hd** se Sunne
- Stommen, Svanskogs sn, Gillbergs hd** 609, se *Prestegorden
- *Stommen, Södra Ny sn, Näs hd** 569, 627
- Stommen, Torrskogs sn, Vedbo hd, Dalsland 462
- Stommen, Trankils sn, Nordmarks hd** 45n, 462, se Trankil
- *Stommen, Tingvalla sn, Kils hd** 371, 381 f, 396, 400, 426, 432
- *Stommen, Tveta sn, Näs hd** 604, se Prästgården
- Stommen, Töckmarks sn, Nordmarks hd** 45n, 473, se Töcksmark

***Stommen, Varnums sn, Ölme hd**
 se **Prestegorden*

***Stommen, Visnums sn, Visnums hd** 655, 665, 669, 678, 686, 702

Stommen, Vårviks sn, Vedbo hd, Dalsland 462

***Stommen, Värmskogs sn, Gillbergs hd** se **Prestboll*

***Stommen, Väse sn, Väse hd** 711, 735, 751, 753, 758 f, 763, 764 f

Stommen, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd 45n, 473, se *Fågelvik*

Stommen, Älgå sn, Jösse hd 292, se *Älgå*

Stommen, Älvdalen se *Älvdals stom*, *Ekshärads sn, Älvdals hd*

***Stommen, Ölme sn, Ölme hd** 711, 824 ff, 831, 848, 849, 851 f

***Stommen, Ölseruds sn, Näs hd** se *Prästgården*

***Stommen, Östervallskogs sn, Nordmarks hd** 45n, 473, se *Kyrkebyn*

***Stommen, Östra Fågelviks sn, Väse hd** 751, 764

***Stommen, Övre Ulleruds sn, Kils hd** se *Prästbol*

Stora Backa, Kila sn, Näs hd 609

Stora Ek, Eks sn, Vadsbo hd, Västergötland 195

Stora Kils kyrka, Kils hd 364, 375, 404, 412, 414, 417 ff

Stora Ny kyrka, Näs hd 621

Stordalen, Stavnäs sn, Gillbergs hd 197

Storekleven, Kila sn, Näs hd 609

Strand, Brunskogs sn, Jösse hd 303

Strand, Eds sn, Grums hd 228, 238

Strand, Långseruds sn, Gillbergs hd 149, 170

Strand, Ny sn, Jösse hd 344

Strand, Silbodals sn, Nordmarks hd 501

Strand, Svanskogs sn, Gillbergs hd 208

Strand, Varnums sn, Ölme hd 745, 817, 819, 827, 829

Strand, Visnums-Kils sn, Visnums hd 703

Strand, Värmskogs sn, Gillbergs hd 215

Strand, Älgå sn, Jösse hd 68, 71, 234, 346, 356

Strands bygd, Jösse hd 68

Strands sn, Jösse hd 346

***Strandh, Segerstads sn, Grums hd** 276

Strandvik, Lysviks sn, Fryksdals hd 93

Stretsbol, Älgå sn, Jösse hd 237, 357, 372

***Ström, By sn, Näs hd** 575, 576

Ström, Kila sn, Näs hd 609

Ström, Silbodals sn, Nordmarks hd 501

***Strömen, Visnums sn, Visnums hd** 686

Strömmen, Östervallskogs sn, Nordmarks hd 532

Strömsmark, Järnskogs sn, Nordmarks hd 481

Stubberud, Stavnäs sn, Gillbergs hd 197

Stubberud, Stora Kils sn, Kils hd 414, 417

Stubberud, Svanskogs sn, Gillbergs hd 208

Stubberud, Ölme sn, Ölme hd 764, 848

Stumperud, Eskilsätters sn, Näs hd 589

***Stumperud, Holmedals sn, Nordmarks hd** 473

***Stäckåkerstorp, Grums sn, Grums hd** 245

Stålsberga, Arvika sn, Jösse hd 292

Stålsbyn, Svanskogs sn, Gillbergs hd 208, 609

Stöllet, Norra Ny sn, Älvdals hd 799

Stömmestad, Segerstads sn, Grums
hd 266, 268, 276, 583

Stömne, Stavnäs sn, Gillbergs hd
28n, 197, 430 f

***Sudhaby, Älgå sn, Jösse hd** 293,
350, 354, 357

Sulerud, By sn, Näs hd 575

Sulerud, Silleruds sn, Gillbergs hd
184

Sulvik, Älgå sn, Jösse hd 68, 292,
354, 358

Sund, Arvika sn, Jösse hd 292, 354

Sund, By sn, Näs hd 568, 576

Sund, Svanskogs sn, Gillbergs hd
208

Sund, Visnums sn, Visnums hd 686

Sund, Väse sn, Väse hd 751

***Sund, Ölseruds sn, Näs hd** 643

Sundby, Varnums sn, Ölme hd 823,
828

***Sundegardh, Stora Kils sn, Kils hd**
417

Sundet, Färnebo sn, Värmlandsberg
721

Sundhem, Visnums sn, Visnums hd
se Taskerud

Sundsbacken, By sn, Näs hd 570

Sundsberg, Sunne sn, Fryksdals hd
se *Gersbyn

Sundsbyn, Blomskogs sn, Nord-
marks hd 463

Sundsbyn, Lilla, Holmedals sn,
Nordmarks hd 473

Sundsbyn, Västra Fågelviks sn,
Nordmarks hd 527

Sundseryd, Grums sn, Grums hd
246

Sundshagen, Skillingsmarks sn,
Nordmarks hd 507

Sundstaby, Blomskogs sn, Nord-
marks hd 463

Sundstorp, Östra Fågelviks sn, Väse
hd 765

Sunnanå, Alsters sn, Väse hd 736

Sunne, Sunne sn, Fryksdals hd 51,
71, 113, 117, 409

Sunne kyrka, Fryksdals hd 103, 109
ff

Sunnebol, Rudskoga sn, Visnums
hd 657

Sunnemo sn, Älvdals hd 807

Sunnäs, Ölme sn, Ölme hd 848

Sunsa, By sn, Näs hd 576

***Sunzhærad** 32, 33, 36, 534

Sura sn, Snevringe hd, Västmanland
587

Svaneholm, Svanskogs sn, Gillbergs
hd 206, 208

Svannikeboda, Stavnäs sn, Gillbergs
hd 198

Svanskogs kyrka, Gillbergs hd 201,
208

Svartserud, Eskilsätters sn, Näs hd
589

Sveda rättardöme se Svedje rättar-
döme

Svedje, Visnums sn, Visnums hd
687

Svedje rättardöme 687

***Swenckejorden, Sunne sn, Fryks-**
dals hd 114

Svenneby, Fryksände sn, Fryksdals
hd 85

Svensbol, Rudskoga sn, Visnums
hd 657

Svensby, Ämterviks sn, Fryksdals
hd 127

Svensbyn, Silleruds sn, Gillbergs
hd 184

Svensbyn, Östervallskogs sn,
Nordmarks hd 532

Svenserud, Glava sn, Gillbergs hd
159, 293

Svenserud, Ämterviks sn, Fryksdals
hd 127, 194

Svenskund, Konungsunds sn,
Björkekinds hd, Östergötland 819

***Swepilstaku, Nedre Ulleruds sn,**
Kils hd 376, 442

Sviken, Karlanda sn, Nordmarks hd
491

Svineberg, Sunne sn, Fryksdals hd
114

***Svinstad, Huggenäs sn, Näs hd**
598

***Swnsrwdh, Töcksmarks sn, Nordmarks hd** 519

Sysslebäck, Dalby sn, Älvdals hd se
Slättene

Sällaren, Östra Fågelviks sn, Väse hd 765

Såneby, Norra, Sunne sn, Fryksdals hd 102n, 114

Såneby, Södra, Sunne sn, Fryksdals hd 102n, 114

***Sånnålf, Silleruds sn, Gillbergs hd**
185

***Såskerbyn, Sunne sn, Fryksdals hd** 114

Såtång, Väse sn, Väse hd 752, 762

Såviken, Holmedals sn, Nordmarks hd 474

Säby, okänd plats 156

Säby, Stora Kils sn, Kils hd 417

Säby, Visnums sn, Visnums hd 686,
687

Säbytorp, Stora Kils sn, Kils hd 417

Säfte, By sn, Näs hd 576

Sälboda, Gunnarskogs sn, Jösse hd
325

Säldebråten, Frykeruds sn, Kils hd
367

Sälgvålen, Ämterviks sn, Fryksdals hd se *Vestegard

Sälje, Ekshärads sn, Älvdals hd 786

***Säm, Grums sn, Grums hd** 234,
246

Säter, Eskilsätters sn, Näs hd 590

Säter, Kila sn, Näs hd 317, 609

Sätered, Gunnarskogs sn, Jösse hd
326

***Sæteret, Köla sn, Jösse hd** 335

***Sætoberghom, Stora Kils sn, Kils hd** 414, 418

Sätter, Alsters sn, Väse hd 736

Sätter, Hammarö sn, Kils hd 393,
400

Sätterskog, Kila sn, Näs hd 610

Södertorp, Visnums-Kils sn, Visnums hd se *Tørph

Södra Ny kyrka, Näs hd 594, 621,
623

Södra Råda kyrka, Visnums hd 384,
660

Södra Råda sn, Visnums hd 60–64,
645

Sölje, Stavnäs sn, Gillbergs hd 194
f, 198

Söpplanda, Blomskogs sn, Nordmarks hd 463, 481

Söpple, Gillberga sn, Gillbergs hd
149

Söpple, Järnskogs sn, Nordmarks hd 481

Söpple, Stavnäs sn, Gillbergs hd
199

Sörby, Stora Kils sn, Kils hd 418,
843

Sörby, Varnums sn, Ölme hd 823,
828

Sörbyn, Eskilsätters sn, Näs hd se
*Byn

Söre, Väse sn, Väse hd 743, 752

Sörgården, Visnums sn, Visnums hd se *Vikom

Sörmark, Fryksände sn, Fryksdals hd 85

Söttersbol, Stavnäs sn, Gillbergs hd
194 f, 199

Takene, Botilsätters sn, Näs hd 547,
549

Takene, Brunskogs sn, Jösse hd 303

Takene, Grums sn, Grums hd 244,
246

Takene, Hammarö sn, Kils hd 401

Takene, Kila sn, Näs hd 610

Takene, Södra Ny sn, Näs hd 627

***Takenn, Gunnarskogs sn, Jösse hd**
326

Tallåsen, Segerstads sn, Grums hd se Hanevall

***Tansersscogh, okänd sn** 257

- *Tarm, Bro sn, Näs hd 560
 Tarm, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd 526, 527
 Tasebo, Stavnäs sn, Gillbergs hd 192, 199
 Taskerud, Visnums sn, Visnums hd 687
 Tegen, Silleruds sn, Gillbergs hd 185
 Tenvik, Silleruds sn, Gillbergs hd 185
 *Thorssmo, Ekshärads sn, Älvdals hd 786, 789
 *Thortzryth, Stora Kils sn, Kils hd 246, 409, 418
 *Tilbenes, Sunne sn, Fryksdals hd 114
 Tingvalla, Tingvalla sn, Kils hd 49, 51, 245
 Tingvalla kyrka, Tingvalla sn, Kils hd 421
 Tjustbol, Nedre Ulleruds sn, Kils hd 442
 Tjusterby, Sunne sn, Fryksdals hd 115
 Tjärn, Silleruds sn, Gillbergs hd 185
 Tjärne, Övre Ulleruds sn, Kils hd 451
 Tobol, Gunnarskogs sn, Jösse hd 326
 Tobyn, Brunskogs sn, Jösse hd 303
 Tobyn, Silleruds sn, Gillbergs hd 149, 185
 Tofta, Ölme sn, Ölme hd 848
 Tokebol, Rudskoga sn, Visnums hd 657
 Tokil, Silleruds sn, Gillbergs hd 185
 Tolerud, Grava sn, Kils hd 256, 381, 429
 Tolerud, Huggenäs sn, Näs hd 549, 576, 599, 626
 Tolerud, Ölseruds sn, Näs hd 644
 Tolerudstorp, Grava sn, Kils hd 381
 *Tolffewiika, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd 527
 Tollesrud, Gunnarskogs sn, Jösse hd 326
 Tollestad, Stora Kils sn, Kils hd 419
 Tollstad, Tollstads sn, Vifolka hd, Östergötland 159
 Tolstorp, Visnums-Kils sn, Visnums hd se *Edsvatnztörp
 Tommesrud, Frykeruds sn, Kils hd 367, 590
 Toneby, Sunne sn, Fryksdals hd 115
 Tonerud, Tveta sn, Näs hd 635
 Toppholmen, Rudskoga sn, Visnums hd se *Orreholmen
 Torgelsbyn, Silleruds sn, Gillbergs hd 186
 Torgilsrud, Köla sn, Jösse hd 335
 Torkilsbyn, Blomskogs sn, Nordmarks hd 463
 Tormestad, Tingvalla sn, Kils hd 429
 *Tormosbyn, Silbodals sn, Nordmarks hd 501
 *Tormosbyn, Silleruds sn, Gillbergs hd 186
 Torn, Stavnäs sn, Gillbergs hd 45n, 194 f, 199
 Torp, Botilsätters sn, Näs hd 549, 576, 745
 *Torp, Eds sn, Grums hd 228
 Torp, Gillberga sn, Gillbergs hd 150
 Torp, Grava sn, Kils hd 380, 381, 429
 Torp, Hammarö sn, Kils hd 401
 Torp, Kila sn, Näs hd 609, 611
 Torp, Kräcklinge sn, Hardemo hd, Närke 441
 Torp, Långseruds sn, Gillbergs hd 170
 Torp, Millesviks sn, Näs hd 619
 Torp, Nedre Ulleruds sn, Kils hd 410, 442

- Torp, Norra Ny sn, Älvdals hd 799
 *Torp, Segerstads sn, Grums hd 267 f, 277
 Torp, Södra Råda sn, Visnums hd 670
 Torp, Väse sn, Väse hd 751, 752
 Torp, Ölme sn, Ölme hd 844, 848, 849
 Torpa, Visnums sn, Visnums hd 688
 *Torpet, Nors sn, Grums hd 257
 *Torpet, Varnums sn, Ölme hd 829
 *Torppett, Bro sn, Näs hd 561
 *Torrebacka, Grums sn, Grums hd 233 f, 247, 256
 *Torrudtth, Grums sn, Grums hd 246
 Torsby, Fryksände sn, Fryksdals hd 86
 Torsby, Norra Råda sn, Älvdals hd 805
 Torsby, Sunne sn, Fryksdals hd 115
 Torsbyn, Töcksmarks sn, Nordmarks hd 519
 Torserud, Botilsätters sn, Näs hd 26, 550
 Torsbäckshyttan, Färnebo sn, Värmlandsberg 716, 721
 Torsnäs, Silleruds sn, Gillbergs hd 186
 Torstensbyn, Kila sn, Näs hd 611
 Torstensrud, Ölseruds sn, Näs hd 644
 Torverud, Ölseruds sn, Näs hd 644
 Tosseberg, Sunne sn, Fryksdals hd 115
 Tostebol, Ny sn, Jösse hd 292, 345
 *Tostenæs, Varnums sn, Ölme hd 829
 Toverud, Blomskogs sn, Nordmarks hd 463
 Toverud, Hammarö sn, Kils hd 393, 401
 Toverud, Huggenäs sn, Näs hd 599
 Trane, Trankils sn, Nordmarks hd 512
 Trangård, Grava sn, Kils hd 382
 Trankil, Trankils sn, Nordmarks hd 512, se även Stommen i ortregistret
 Trankils kyrka, Nordmarks hd 508, 510 f
 Transtrand, Dalby sn, Älvdals hd 776
 Treskog, Gunnarskogs sn, Jösse hd 326
 Tronbyn, Silbodals sn, Nordmarks hd 500, 501
 Trossnäs, Nors sn, Grums hd 257, 393, 590
 Trubbyn, Silleruds sn, Gillbergs hd 186
 Träfors, Ölme sn, Ölme hd 837 f, 850
 Trästena, Trästena sn, Vadsbo hd, Västergötland 698
 Trättlanda, Blomskogs sn, Nordmarks hd 463
 Trönneviken, Svanskogs sn, Gillbergs hd 209
 *Ttorudh, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd 528
 *Tubbabynn, Silbodals sn, Nordmarks hd 501
 Tubbetorp, okänd sn, Västergötland 257
 *Tuetörp, Övre Ulleruds sn, Kils hd 451
 Tutemo, Norra Råda sn, Älvdals hd 805
 Tutemotorp, Norra Råda sn, Älvdals hd 806
 Tutstad, Dalby sn, Älvdals hd 777
 Tveta kyrka, Näs hd 604, 628
 Tveten, Holmedals sn, Nordmarks hd 474
 Tvärdalen, Silbodals sn, Nordmarks hd 502
 Tvärud, Gunnarskogs sn, Jösse hd 326
 *Tybble, By sn, Näs hd 142, 577, 844

- *Tybothin, Segerstads sn, Grums hd** 277, 278
- Tye, Hammarö sn, Kils hd** 389, 391, 401
- Tågås, Väse sn, Väse hd** 753
- *Tällezeedh, Grums sn, Grums hd** 247
- Tångeberg, Eda sn, Jösse hd** 313
- Tångeberg, Stavnäs sn, Gillbergs hd** 194, 200
- Tången, Holmedals sn, Nordmarks hd** 474
- Tånäs, Ölme sn, Ölme hd** 844, 849, 850
- *Tårbiornnebööll, Eda sn, Jösse hd** 313
- Tårsta, Millesviks sn, Näs hd** 619
- Tälle, Eda sn, Jösse hd** 313
- *Tänderudh, Gunnarskogs sn, Jösse hd** 326
- Tängelsbyn, Svanskogs sn, Gillbergs hd** 209
- Töcksmark, Töcksmarks sn, Nordmarks hd** 519
- Töcksmarks kyrka, Nordmarks hd** 513, 518 ff
- Tömte, Köla sn, Jösse hd** 335
- Tönnet, Ekshärads sn, Älvdals hd** 787
- Töresbol, Glava sn, Gillbergs hd** 159
- Töresbyn, Blomskogs sn, Nordmarks hd** 45n, 459, 462, 464
- Töresbyn, Töcksmarks sn, Nordmarks hd** 519, 520
- Törne, Norra, Nors sn, Grums hd** 259
- Törne, Södra, Segerstads sn, Grums hd** 277
- *Tørph, Rudskoga sn, Visnums hd** 658
- *Tørph, Visnums-Kils sn, Visnums hd** 703
- Uddby, Varnums sn, Ölme hd** 28n, 816 f, 819, 829
- Uddeholm, Norra Råda sn, Älvdals hd** 806
- Uddersrud, Eds sn, Grums hd** 228
- Uddevalla stad, Bohuslän 222
- Uddstorp, Botilsäters sn, Näs hd** 549
- Uggelsäter, Huggenäs sn, Näs hd** 597, 599
- Uggenäs, Dalby sn, Älvdals hd** 777
- Uggleberg, Huggenäs sn, Näs hd** se *Byn
- Ugglebol, Rudskoga sn, Visnums hd** 658
- Ugglebol, Ölme sn, Ölme hd** 745, 851
- *Ulfsbjörke, Sunne sn, Fryksdals hd** 116
- Ullervads kyrka, Vadsbo hd, Västergötland 639
- Ullvettern, Södra, Varnums sn, Ölme hd** 810, 830
- Ulvenäs, Töcksmarks sn, Nordmarks hd** 520
- Ulverud, Stora Kils sn, Kils hd** 410
- Ulvestad, Silbodals sn, Nordmarks hd** 502
- Ulvsbol, Kila sn, Näs hd** 611
- Ulvsby, Sunne sn, Fryksdals hd** 116, 123, 819
- Ulvshuvdane, Järnskogs sn, Nordmarks hd** 482
- Ulvsjö, Ölme sn, Ölme hd** 851
- Undersbol, Rudskoga sn, Visnums hd** 658
- Upplanda, Rudskoga sn, Visnums hd** 659
- Upplanda, Övre Ulleruds sn, Kils hd** 223 f, 441, 451
- Upprann, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd** 528
- Uppsal, Holmedals sn, Nordmarks hd** 474
- Uppsala, Eds sn, Grums hd** 228
- Uppsala, Väse sn, Väse hd** 753
- Uppsala domkyrka, Uppland 424
- Uppsala stad, Uppland 746

Uppsjön, Visnums sn, Visnums hd
688

Utterbyn, Fryksände sn, Fryksdals hd 86

Utterud, Nors sn, Grums hd 227,
259

Utängen, Silleruds sn, Gillbergs hd
149, 186

Uved, Nedre Ulleruds sn, Kils hd ,
430, 442

***Wadh, Eda sn, Jösse hd** 313

Vadje, Fryksände sn, Fryksdals hd
86

Vadsbo hd, Västergötland 27, 194 f,
198 ff

Vadjungsed, Järnskogs sn, Nordmarks hd 482

Vadstena kloster, Östergötland 47,
53, 63, 266 ff, 270–279, 376, 583 f,
666, 678

Vageln, Silbodals sn, Nordmarks hd 502

Vagge, Ny sn, Jösse hd 345

Vaglen, Älgå sn, Jösse hd 358

Valdersrud, Eskilsäters sn, Näs hd
591

Vall, Visnums sn, Visnums hd 288,
688, 701 f

Vall, Ölme sn, Ölme hd 684, 764,
848, 851

Valnevik, Eds sn, Grums hd 228

Valnäs, Eds sn, Grums hd 227, 229

Valnäs, Tveta sn, Näs hd 635

Valnäs, Älgå sn, Jösse hd 358

Valstads kyrka, Vartofta hd, Väster-
götland 596

Valum, Nors sn, Grums hd 259,
430, 731

Valunda, Visnums sn, Visnums hd
689

***Varnemesundh, Varnums sn,
Ölme hd** (hamn) 830

Varnhems kloster, Västergötland 57
f, 60–64, 286, 371, 439, 592 f, 671
ff, 737, 749, 849

Varnums kyrka, Ölme hd 810

Varnums skogsbygd, Ölme hd 810

Varnäs, Nors sn, Grums hd 260,
849

Vartorp, Nedre Ulleruds sn, Kils hd 28n, 430 f, 443, 729

Vasserud, Fryksände sn, Fryksdals hd 87

Vattenberg, Södra Råda sn, Visnums hd 670

Ve, Väse sn, Väse hd 753

Vegerbol, Värmskogs sn, Gillbergs hd 215

Vegle, Ölme sn, Ölme hd 852

***Wernam, Varnums sn, Ölme hd**
(hamn) 738, 830

***Vestegard, Ämterviks sn, Fryksdals hd** 128

Via, Ölme sn, Ölme hd 72, 852

Viatorp, Ölme sn, Ölme hd 852

***Wick, Eda sn, Jösse hd** 313

Vickersrud, Tveta sn, Näs hd 636

***Vickhyttenn, Färnebo sn, Värmlandsberg** 722

Vidön, Tingvalla sn, Kils hd 28n,
72, 429

Vik, Arvika sn, Jösse hd 71, 281,
291, 293

Vik, Blomskogs sn, Nordmarks hd
460n, 464

Vik, Varnums sn, Ölme hd 830

Vik, Älgå sn, Jösse hd 354, 358

Vikebotten, Silbodals sn, Nordmarks hd 502

Viken, Södra Råda sn, Visnums hd
667 f, 670

Vikene, Brunskogs sn, Jösse hd 304

Vikene, Skillingsmarks sn, Nordmarks hd 507

Viker, Transkogs sn, Nordmarks hd
460n, 512

Viker, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd 526, 528

***Vikom, Visnums sn, Visnums hd**
689

Vingäng, Dalby sn, Älvdals hd 777

- Visnums kyrka, Visnums hd** 674
Visnums-Kils kyrka, Visnums hd 691, 701
Vissland, Visnums-Kils sn, Visnums hd 703
Visterud, Nedre Ulleruds sn, Kils hd 444
Vitsands kyrka, Fryksände sn, Fryksdals hd 120
Vitsten, Karlanda sn, Nordmarks hd 491
Vitteby, Sunne sn, Fryksdals hd 116
Vittensten, Eda sn, Jösse hd 314 f
 *Wllærørh 437, se Klarälven
 *Wredeuiken, Blomskogs sn, Nordmarks hd 464
 Vreta kloster, Östergötland 597, 599
Vråna, Långseruds sn, Gillbergs hd 170
Vrångebol, Karlanda sn, Nordmarks hd 492
 *Vtöre, Dalby sn, Älvdals hd 777
Vålberg, Nors sn, Grums hd 261
Våle, Ekshärads sn, Älvdals hd 787
Våle, Grava sn, Kils hd 271, 382, 843
Våle, Södra Ny sn, Näs hd 627
Välön, Varnums sn, Ölme hd 831, 848
Vång, Östra Fågelviks sn, Väse hd 751 f, 765
Vångstorp, Östra Fågelviks sn, Väse hd 765
Våxlanda, Silbodals sn, Nordmarks hd 502
Våxnäs, Tingvalla sn, Kils hd 431
Väckelsön, Grums sn, Grums hd 247
 *Vædwiken, Segerstads sn, Grums hd 277
Väglösa, Rudskoga sn, Visnums hd 659
Välinge, Väse sn, Väse hd 753, 754
Välिंगstorp, Väse sn, Väse hd 753
Välsviken, Tingvalla sn, Kils hd 432
Välsätter, Stora Kils sn, Kils hd 419
Vänersvik, Ölme sn, Ölme hd se *Haffstodh
Väng, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd 528
Vännacka, Karlanda sn, Nordmarks hd 492
Vännerud, Älgå sn, Jösse hd 292, 359
Vänsberg, Stora, Grava sn, Kils hd 259, 382
Vänsberg, Millesviks sn, Näs hd 375, 620
Värmerud, Grums sn, Grums hd 247
Värmlands rättardöme 430
Värmlandsberg 32, 704
Värmlandsbergs kyrka se Färnebo kyrka, Värmlandsberg
Värmlandsbro, Bro sn, Näs hd se Östbro
Värmlandssäby, Visnums sn, Visnums hd se Säby
Värmskogs kyrka, Gillbergs hd 198, 210, 214
Värnäs, Norra Ny sn, Älvdals hd 799
Väsby, By sn, Näs hd 569, 577
Väsby, Gillberga sn, Gillbergs hd 150
Väse kyrka, Väse hd 737, 750, 754
 *Väsehärads hamn, Väse sn, Väse hd 738
 ”Wäss” rättardöme 76, se Näs rättardöme
Västanmosse, Södra Råda sn, Visnums hd 671
Västansjö, Sunne sn, Fryksdals hd 116
Västanvik, Fryksände sn, Fryksdals hd 87
Västanå, Väse sn, Väse hd 754
Västbro, Bro sn, Näs hd 543, 558, 561
Västby, Eda sn, Jösse hd 315

Västby, Övre Ulleruds sn, Kils hd
194, 452

Västerdeje, Nedre Ulleruds sn, Kils hd se Deje

***Västermark, Fryksände sn, Fryksdals hd** 87

Västerrottna, Sunne sn, Fryksdals hd 117

Västerås domkyrka, Västmanland
58, 146, 639, 685, 715, 816, 819,
829, 837, 850

Västerås stad, Västmanland 255,
823

Västkärr, Ölme sn, Ölme hd 852

Västmyr, Ämterviks sn, Fryksdals hd 128

Västra Fågelviks kyrka, Nordmarks hd 521, 525, 527

Västsjö, Övre Ulleruds sn, Kils hd
452

Växvik, Köla sn, Jösse hd 335

***Ylwaryth, Stora Kils sn, Kils hd**
409 f, 419

Yngshyttan, Färnebo sn, Värmlandsberg 722, 754

Ynäs, Ekshärads sn, Älvdals hd
787, 789

Yppersbyn, Stavnäs sn, Gillbergs hd 200, 293

***Ystadh, ?Gillberga sn, Gillbergs hd** 150

***Ytrefors, Alsters sn, Väse hd** 729,
736

Åby, Landa sn, Kullings hd, Västergötland 380

***Åenn, Lysviks sn, Fryksdals hd** 93

Åkerbo, Ölme sn, Ölme hd se Blåkärr

Åkerö, Bettna sn, Oppunda hd,
Södermanland 291

Åleby, Sunne sn, Fryksdals hd 113,
117

Ålgården, Arvika sn, Jösse hd 294

Ållevik, Stavnäs sn, Gillbergs hd
200

Åm, Ölme sn, Ölme hd 837 f, 853

Åmberg, Sunne sn, Fryksdals hd
117, 745

Åmot, Brunskogs sn, Jösse hd 304

Åmot(fors), Eda sn, Jösse hd 293,
315, 610

Åmot, Karlanda sn, Nordmarks hd
492

Åmål, Åmåls sn, Tössbo hd, Dalsland 575

Åna, Sunne sn, Fryksdals hd 118

Ånebol, Köla sn, Jösse hd 45n,
335, 336

***Ånnetackenn, Övre Ulleruds sn, Kils hd** 452

Ånsta, Ånsta sn, Örebro hd, Närke 684n

Årbotten, Gunnarskogs sn, Jösse hd
327

Årbäck, Nors sn, Grums hd 258,
261

Årjäng, Silbodals sn, Nordmarks hd
502, se även *Tormosbyn

Årnäs, Brunskogs sn, Jösse hd 304

Årstad, Karlanda sn, Nordmarks hd
186, 492

Årsås, Segerstads sn, Grums hd 277

Årtan, Segerstads sn, Grums hd
244, 275, 278

Årås, Stora, Södra Råda sn, Visnums hd 72, 286, 391, 664, 671

Årås, Lilla, Amnehärads sn, Vadsbo hd, Västergötland 663, 671

Årås rättardöme, Västergötland 671

Ås, Eds sn, Grums hd 229

Ås, Eda sn, Jösse hd 317

Ås, Frykeruds sn, Kils hd 367

Ås, Glava sn, Gillbergs hd 159, 192

Ås, Sunne sn, Fryksdals hd 118

Ås, Ämterviks sn, Fryksdals hd 128

Ås, Ölseruds sn, Näs hd 644

Åsby, Kumla sn, Lysings hd, Östergötland 53

*Åsbærgh, Segerstads sn, Grums hd
278

Åsebol, Älgå sn, Jösse hd 359

Åsebyn, Silleruds sn, Gillbergs hd
186

Åsegård, Lysviks sn, Fryksdals hd
93

Åsen, Gillberga sn, Gillbergs hd
150

Åshammar, Grums sn, Grums hd
234, 248, 256

Åskog, Långseruds sn, Gillbergs hd
149, 170

Åskogs kapell, Långseruds sn,
Gillbergs hd 162, 216

Åslanda, Silbodals sn, Nordmarks
hd 502

Åsmunderud, Grums sn, Grums hd
234, 248

Åsteby, Fryksände sn, Fryksdals hd
87

Åstenäs, Brunskogs sn, Jösse hd
304

Åsterud, Grums sn, Grums hd 249

Åstorp, Alsters sn, Väse hd 736

Åstorp, Nors sn, Grums hd 262

Åstrand, Norra Ny sn, Älvdals hd
799

Åsunda, Segerstads sn, Grums hd
266, 278, 558

Åsundatorp, Segerstads sn, Grums
hd 266, 278, 279

Återslöp, By sn, Näs hd 51, 578

Åtorp, Rudskoga sn, Visnums hd
659

Älgestad, Nedre och Övre, Köla sn,
Jösse hd 336

Älgtån, Silleruds sn, Gillbergs hd
183, 187

Älgå kyrka, Jösse hd 346

Älgå, Älgå sn, Jösse hd 360

Älgåna, Silleruds sn, Gillbergs hd
187

Älholmen, Arboga sn, Åkerbo hd,
Västmanland 667

Älmheden, Silleruds sn, Gillbergs
hd 187

Älvbrotorp, Varnums sn, Ölme hd
810

Älvbäck, Ekshärads sn, Älvdals hd
787

Älvdals stom, Ekshärads sn, Älv-
dals hd 767, 776, 788, 797

Älvesby, Ekshärads sn, Älvdals hd
788

Älvsbacka sn, Nyeds hd 533

Älsvik, Gillberga sn, Gillbergs hd
149, 150

Ämmeskog, Långseruds sn, Gill-
bergs hd 170

*Ämmeskogs sn., Tössbo hd, Dals-
land 216

Ämnebol, Stavnäs sn, Gillbergs hd
200

Ämtbjörk, Ekshärads sn, Älvdals hd
788

Ämterud, Eda sn, Jösse hd 317

Ämterviks kyrka, Fryksdals hd 93,
100 f, 108, 118, 121, 124

Äng, Rudskoga sn, Visnums hd 659

Ängebäck, Blomskogs sn, Nord-
marks hd 464

Ängebäck, Grava sn, Kils hd 51,
383

Ängerud, Eds sn, Grums hd 229

Ärtetjärn, Töckmarks sn, Nord-
marks hd 45n, 473, 520

Äskedalen, Silleruds sn, Gillbergs
hd 187

Äsketan, Gillberga sn, Gillbergs hd
149, 150

Ässkärr, Stora Kils sn, Kils hd 414,
419

Öbyn, Blomskogs sn, Nordmarks
hd 464

Öbyn, Töckmarks sn, Nordmarks
hd 520

Öcken, By sn, Näs hd 578

Öckna, Östra Fågelviks sn, Väse hd
761, 764, 766

Ödegården, Töcksmarks sn, Nordmarks hd se Bogen

***Ödhegårde, Visnums-Kils sn, Visnums hd** 703

***Ödhinsberg, Färnebo sn, Värmlandsberg** 723

***Öebotten, Väse sn, Väse hd** 754

Ögården, Holmedals sn, Nordmarks hd se *Stumperud

***Öiesborhytta, Väse sn, Väse hd** se *Öieshytta

***Öieshytta, Väse sn, Väse hd** 754

Öjenäs, Eda sn, Jösse hd 318

Öjenäs, Ekshärads sn, Älvdals hd 788, 789, 796

Öjenäs, Grava sn, Kils hd 383

Öjenäs, Lysviks sn, Fryksdals hd 94

Öjering, Alsters sn, Väse hd 736

Öjersbyn, Västra Fågelviks sn, Nordmarks hd 528

Öjerud, Gunnarskogs sn, Jösse hd 327

Öjervik, Sunne sn, Fryksdals hd 118, 373, 849

Ökne, Gillberga sn, Gillbergs hd 138, 151

Ölme kyrka, Ölme hd 832, 849 f, 852

***Ölmehärads hamn, Ölme sn, Ölme hd** 738, 835

Ölme å, Ölme sn, Ölme hd (fiske) 835

Ölmskog, Väse sn, Väse hd 668, 754

Ölserud, Kila sn, Näs hd 611

Ölseruds kyrka, Näs hd 548, 614 f, 637, 643

Ön, Grums sn, Grums hd 249

Öna, Ekshärads sn, Älvdals hd 790

Öna, Ny sn, Jösse hd 345

Öna, Silbodals sn, Nordmarks hd 502

Önaholm, Tvetå sn, Näs hd 636

Önneby, Fryksände sn, Fryksdals hd 87

Önnebyn, Silleruds sn, Gillbergs hd 187

Önnerud, Grava sn, Kils hd 383

***Önnstad, Nors sn, Grums hd** 262

Örebro slott, Örebro, Närke 31, 54, 76, 226, 287, 289, 350, 575, 576, 635, 683, 699, 745, 746

Örebro stad 74, 746, 819

Örrud, Södra Ny sn, Näs hd 627

Örsholmen, Tingvalla sn, Kils hd 432

***Østanaa, Ölme sn, Ölme hd** 260, 853

Östanbjörke, Sunne sn, Fryksdals hd 102, 119

Östanås, Hammarö sn, Kils hd 393, 402

Östanås, Sunne sn, Fryksdals hd 119

Östbro, Bro sn, Näs hd 72, 561, 626

Östby, Eda sn, Jösse hd 318

Östegård, Töcksmarks sn, Nordmarks hd 520

Östensbyn, Kila sn, Näs hd 611

Östenskog, Långseruds sn, Gillbergs hd se Åskog

Östervallskogs kyrka, Nordmarks hd 529, 531 f

Östmansby, Ämterviks sn, Fryksdals hd 129

Östmark, Fryksände sn, Fryksdals hd 88, 130

Östra Fågelviks kyrka, Väse hd 714, 755

***Östra Skog, Alsters sn, Väse hd** 729, 736

***Östretorpitt, Visnums sn, Visnums hd** 682, 690

Östvageln, Silbodals sn, Nordmarks hd se Vageln

***Övenstorp, Bro sn, Näs hd** 562

Överberga, Ekshärads sn, Älvdals hd 790

Överbyn, Fryksände sn, Fryksdals hd 88

Övergården, Botilsätters sn, Näs hd 550

Överud, Grums sn, Grums hd 249

Övre Ulleruds kyrka, Kils hd 445,
448 ff

Öxnevål, Kila sn, Näs hd 611

***Öörhampnn, Södra Ny sn, Näs hd**
627

Personregister

Titlar, släktförhållanden eller årtal anges i registret när det väsentligt underlättar identifieringen, till exempel när flera personer i registret har samma namn och patronymikon. I övrigt hänvisas till gängse genealogisk litteratur. För bönder och borgare anges i regel hemorten om den är känd, för frälsepersoner endast i undantagsfall. Personer sorteras inte efter binamn i detta register; till exempel återfinns Nils Lax under "Nils", inte "Lax". Yrkestitlar och det relativt vanliga läs- och skrivkunninghetsindikerande "djäkn" inleds inte med stor bokstav utom i fall då det är ett konventionellt ättnamn eller då det bedöms sannolikt att det rör sig om ett ärfeligt binamn. Beträffande personnamn se även inledningen s 19 f.

Registret upptar inte personer som endast nämns i släkttabeller.

- A, lagman 51
- Abjörn Jönsson (balk med tre liljor) 74
 - Jönsson (sparre över blad) 641
 - Sixtensson (Sparre av Tofia) 391, 394, 672, 819
- Abraham Andersson, firman 74
 - Bengtsson (tre rutor ginbalkvis) 70, 293
 - Eriksson (Leijonhufvud) 665, 668, 754, 846
 - Jönsson i Bärön 615
 - Kristiernsson (Leijonhufvud) 258, 667, 671
- Adam av Bremen 26
- Agmund (Amund), se även Anund
 - målare 661
 - i Fröbol 352
 - i Fyksenäs 139
 - i Häljeboda 310
 - i Koppsång 288
 - i Källås 143
 - i Malma, firman 254
 - i Säldebråten 367
 - Bolt (d y) 258, 393, 395, 397–402
 - (Hemmingsson) Hatt, lagman 52, 70, 74, 75, 111, 113, 117, 139, 236, 238, 241, 244, 246, 259, 278, 284, 293, 316, 383, 412, 414, 482, 543, 561, 657, 702, 730, 737, 746, 751, 762, 820, 852
 - Torstensson 460
- Albrekt, kung 266
- Alexander Torstensson, väpnare 113, 365, 367, 382, 404, 409, 414f, 418f, 842f
- Alf i Ekhammar 640
 - i Häggvik 222
- Algot i Hungarsvik 342
 - i Säby 687
 - Gustavsson (Sture, sjöbladsätten) 375, 620
 - Magnusson (Sture, sjöbladsätten) 392
 - Jonsson (hjordhorn) 51, 257, 443
- Algotssönernas ätt, se Birgitta Knutsdotter, Håkan Algotsson, Knut Folkesson
- Anckar, se Botvid Larsson, Lars Botvidsson
- Anders (Andreas)
 - abbot i Alvastra 223f
 - i Björkeviken 469
 - i Fjäll 605
 - i Gunnerud 106
 - i Gässlösa 837
 - i Hannäs 412
 - i Häljebol 138
 - i Hösserud 544
 - i Ingirud 555
 - i Järnerud 544
 - i Knappa 642
 - i Kocklanda 597
 - i Krokstad 571
 - i Källsbyn 511
 - i Lövås 158

- i Malöga 225
- i Olsätter 450
- i Persby 775
- i Rud 608
- i Sillingeby 169
- i Skåperud 598
- i Skärmnäs 303
- i Uppsal 474
- And, domprost i Uppsala 424
- Bengtsson i Brattforshyttan, bergsman 714, 719
- Bengtsson (Hård) 695, 697, 846
- Bengtsson i Oddetorp 695, 702
- Eriksson 74
- Eriksson, biskopsfogde 28, 138, 276
- Håkansson (?mård) 701, 762
- Karlsson, borgare i Stockholm 368
- Jonsson 540f
- Jonsson, husman 722
- Jönsson i Valunda 689
- Knutsson 58
- Nilsson (mussla) 664, 672, 697, 811
- Olsson, husman 717
- Olsson i Vickhytten, bergsman 722
- Pedersson, väpnare 276
- Pedersson i Ekeberga, väpnare 668
- Ragvaldsson (Stubbe av Valsta) 752
- Sigurdsson i Snårstad 744
- Andor i Avelsäter 631
- i Björknäs 759
- i Glumserud 743
- i Gördsbyn 353
- Petersson 191, 309, 312, 315f, 349
- Pedersson i Segmon 226
- Andreas Swart, syndicus i Norrköping 50
- Anna Hansdotter (Tott) 398f, 816f, 821, 828f
- Henriksdotter i Reverum (Tjust), frkvinna 260
- Karlsdotter (Vinstorpaätten) 28, 425, 427, 543f, 547ff, 554
- Klemetsdotter (Hogenskild) 157, 397, 400, 703, 815, 817, 819, 822f, 826, 829
- Salomonsdotter (Ram) 70, 148, 287, 289, 293, 310, 315, 343, 345, 349, 355f
- Stensdotter (Bese) 118, 261, 439, 849
- Anund, se även Amund
- biskop i Strängnäs 685
- i Låbbyn 461
- i Näresbyn 461
- i Snårstad 735
- Haraldsson (Vingad lilja) 51
- Hatt 70
- Sture (Sture, sjöbladsätten) 63
- Arend Torgilsson 540, 586
- Arne i Dalen 342
- i Hönacka 157
- i Lökene 408, 414
- i Nyckelby 449
- i Olserud 642
- i Ystad 150
- Sigresson, frman 118, 261, 549, 745f, 827, 851
- Arnulf i Olserud 642
- i Skåperud (1414) 598
- i Skåperud (1512) 598
- Arvid (Arnvid)
- abbot i Varnhem 64, 593, 672
- i Backa 91
- i Edeby 448
- i Rud 763
- i Röbjörkeby 85
- i Stenswadbyn 93
- i Västanvik 87
- i Önnerud 383
- Jonsson, guldsmed i Lidköping 631
- Pribeka, frman 820
- Asker, biskop i Växjö 685
- Asle, 'herr' 661
- Asmus, fogde 704
- Aspenäsätten, se Elin Larsdotter, Erik Larsson, Filip Birgersson, Knut Jonsson, Lars Ulfsson, Ulf Jonsson
- Assur Haldorsson i Brosäter 554
- Axel i Getebol 632
- Eriksson (Bielke) 28, 146, 148, 198, 373, 428, 430f, 441, 444
- Kettelsson (Kroggnos) 663
- Posse 291
- Barbara (Barbro)
- Ingelsdotter (Roos) 625
- Basse i Kårsäter 289

- Beata Larsdotter (Sparre av Rossvik)
616
- Bekman, se Heneke Bekman,
Margareta Henekesdotter
- Benedikt (Benedictus), se Bengt
Bengt (Benedikt)
- biskop i Skara 666
 - domprost 274f
 - kyherde i Köla 482
 - i Björkenäs 796
 - i Elindebol 796
 - i Godås 587
 - i Gunnarsby 411
 - i Hannäs 412
 - i Höljes 773
 - i Häljebol 140
 - i Långsta 242
 - i Munkebol 798
 - i Odenstad 146, 816, 829
 - i Rådom 84
 - i Stensgård 85
 - i Svannikeboda 198
 - i Töresbyn 351, 464
 - i Ulvsby 116
 - i Återslöp 578
 - Algotsson (tre rosor) 157, 317, 610
 - Andersson i Löved 377, 417
 - Birgersson, biskop och hertig, 62,
274, 371
 - Elofsson (Vingad pil) 257, 814
 - Gunnarsson i Löved 377, 417
 - Gustavsson, biskop i Skara 47, 48
 - Gylta (Bengtsson) 765
 - Gylta (Gunnarsson), lagman i
Västergötland 59, 540
 - Hafridssons ätt, se Knut Algotsson
 - Helsing, fogde 439
 - Jönsson, kyherde i Valstad 596
 - Karlsson, kyherde i Millesvik 612
 - Klasson, dekan i Skara 53, 59, 245,
389, 393, 731
 - Larsson i Ek, väpnare 195, 699
 - Magnusson (Magnus Logassons ätt)
75, 286, 352, 557f
 - Nilsson i Hungvik 193
 - Olofsson 59
 - Skrivare, fogde 31, 705f
 - Svensson, kyherde i Västergötland
47, 48
- Bengta (Benedikta)
- i Kärne, hustru 376
 - Gunnarsdotter, frkvinna 260, 581,
613, 811, 835, 842, 853
 - Jönsdotter, frkvinna 53, 195, 258,
261, 826
- Bernhard av Clairvaux, abbot 592
- Bese, se Anna Stensdotter, Gunhild
Johansdotter, Johan Bese, Katarina
Nilsson, Sten Bese; se även
Grebyätten
- Bielke, se Axel Eriksson, Erik
Turesson, Hogenskild Nilsson,
Katarina Eriksdotter, Knut
Stensson, Margareta Axelsdotter,
Nils Pedersson, Sten Bengtsson,
Sten Turesson
- Birger (Börje)
- jarl (Brosa) 26, 57
 - jarl (Magnusson) 67, 394, 684
 - kyherde i Blomskog 458f
 - ärkebiskop 267
 - i Björkil 803
 - i Glänne 364
 - i Gåssjöklint, bergsman 722
 - i Hån 518
 - i Höke 606
 - i Skruvstad 243
 - i Uggelsäter 599
 - i Västansjö 116
 - Abborre 378, 444, 844
 - Filipsson (Aspenäsätten) 57
 - Folkesson (Åbyätten) 379f, 615, 761,
766
 - Germundsson i Segmon 226
 - Håkansson (hjørthorn över
schakrutad balk) 685, 747
 - Larsson ?frman 53, 157, 159, 200,
285, 293, 316, 341, 349f, 355, 357,
482
- Birgitta, (Brita)
- frkvinna (1293) 257, 814
 - frkvinna (1475) 75
 - Gustavsdotter (Sture, sjöbladsätten)
157, 317, 375, 610
 - Hansdotter (Tott) 398, 814, 816f,
819, 821, 824, 827, 828f
 - Jönsdotter (Roos) 255, 387, 401,
432, 569, 588, 590, 619, 765

- Knutsdotter (Algotssönernas ätt) 266f
- Knutsdotter (Lejonbjälke) 391, 394, 672
- Knutsdotter (Tyrgils Knutssons ätt) 391f, 395, 730
- Larsdotter (Tre rosor) 425, 427, 554
- Magnusdotter (Natt och Dag) 258, 667f, 671
- Magnusdotter (Yxtaätten) 752
- Martinsdotter (Svan) 543, 639
- Nilsdotter, frkvinna 835
- Nilsdotter (Grebyätten) 849
- Turesdotter (Trolle) 387, 431, 539f, 589, 615, 627
- Ulfsdotter (Roos) 730
- Björn, 'från Götaland' 853
- kanik 275
- kyherde i Arvika 371
- i Backa 803
- i Blaxmo 678
- i Degerbyn 237
- i Dusserud 525
- i Fors 155
- i Gunnarsbol 573
- i Hamra 783
- i Hornnäs 783
- i Hälleberg 107
- i Lund 749
- i Näs 205
- i Näva 480
- i Rud 573
- i Spånga 764
- i Tye 402, 741
- i Åshammar 248
- i Åsteby 87
- Bengtsson 157, 159, 200, 238, 293, 316, 349, 355
- Djäkn 191, 309, 312, 315f, 349
- Erlandsson i Uved 443
- Guldsmed 429
- Haraldsson 488f, 517
- Joarsson 651f, 683
- Larsson, kyherde i Västergötland 47
- Nilsson i Långbanshyttan, bergsman 719
- Nilsson (Vinge), lagman 52, 74, 75, 118, 137, 141, 142ff, 148, 393, 542, 548f, 566, 741, 743, 745f, 749, 827, 843, 851
- Olsson i Nordmarkshyttan, bergsman 720
- Pedersson, frman, fogde 698f, 704
- Persson i Vickhyttenn, bergsman 722
- Serve i Haborshyttan, bergsman 718
- Simonsson i Segmon 226
- Småsven, se Björn Pedersson
- Ulfsson 488
- Blanche (Blanka) av Namur, drottning 308, 334, 392
- Bo Jonsson (Grip) 267, 666
- Svensson 378
- Boberg, ätt, se Karl Sigtryggsson, Lars Boberg
- Bolt, se Amund Bolt
- Bonde, 'herr' 661
- i Furtan 300
- Pedersson, bror till Hemming Hatt 53, 70, 288
- Bonde, ätt, se Filip Petersson, Karl Knutsson, Magnus Bonde (Filipsson), Tord Bonde (Filipsson), Jöns Bonde (Tordsson), Märta Tordsdotter
- Botilda Pedersdotter 762, 842
- Botulf (Botolf)
- i By 664
- i Råda 62
- i Vika 690
- Botvid Larsson (Anckar), lagman 52, 226f, 229, 233f, 246–49, 259, 287, 378
- Botvid skrivare, se Botvid Larsson (Anckar)
- Brahe, danska ätten, se Lage Brahe
- Bratt, se Ivar Nilsson, Jöns Pedersson, Karl Bratt, Mats Bratt, Nils Jönsson, Nils Bratt, Peder Nilsson
- Brita, se Birgitta
- Broder Svensson (månskära och halv lilja) 365, 382, 418, 540, 842f
- Brosa, se Birger jarl (Brosa)
- Brunte Börjesson 137
- Knutsson (Roos) 70, 287, 289, 349, 351
- Olofsson i Åsunda 558, 626

- Salomonsson (Ram) 114, 356
- Bryngel (Brognil, Brögnil)
 - husman 720
- Brynolf (Brynulf), se även Bryngel
 - biskop i Skara 28, 47, 48, 138, 274f, 392, 453, 568, 593
 - i Eda (B i sköld), frman 308
 - i Fjäll 192
 - i Sandbol 608
 - i Strand 827
 - i Östanås 119
 - Botilsson 424
 - Karlsson, domprost 238, 746, 751
 - Jonsson, kansler 308, 334
- Bylow, se Ermegard Fickesdotter, Ida
 - Johansdotter, Ficke Bylow
- Byting, se Holmfrid Toresdotter
- Bååt, se Johan Pedersson

- Cecilia Joarsdotter (kristussigill) 666
 - Jonsdotter (Roos) 663
 - Knut jarls dotter 751
 - Magnusdotter, frkvinna 238
 - Magnusdotter (Natt och Dag) 258, 395, 667
 - Magnusdotter (Yxtaätten) 752
 - Simonsdotter (båt) 542, 639

- Dag i Kättersrud 324
- David Bengtsson (Oxenstierna) 375
 - Rud, kaplan 47
- Didrik, kanik i Strängnäs 701
- Djulforsätten, se Nils Halvidsson
- Djäkn, se Björn Djäkn, Peder Djäkn
- Dorothea, drottning 31, 75

- Ebbe, från "Blintzberge" 62
 - Bengtsson (Färila) 752
- Eggert Grupendal 694, 696, 700
- Egil i Gransjön 204
- Einar, se Enar
- Ekeblad, se Klas Andersson
- Elin (Elena, Elina, Helena)
 - frkvinna 316
 - Birgersdotter, frkvinna 74
 - Gislesdotter (Sparre av Aspнас), abbedissa i Riseberga 754
 - Gustavsdotter (Sture, sjöbladsätten) 375, 620
- Halvardsdotter 70, 288
- Larsdotter (Aspenäsätten) 666
- Petersdotter, frkvinna "fru" 656
- Torgilsdotter 697f
- Ulfisdotter 835
- Elof (Elov)
 - domprost 48
 - i Arneby 100
 - i Borgebol 236
 - i Ennarbol 797
 - i Rådom 440
 - i Skacksjö 126
 - i Ulvshuvdane 482
 - i Vrängebol 492
 - Håkansson, frman 53, 195, 257, 261, 826
- Elov, se Elof
- Elsa Axelsdotter (Posse) 147, 197f, 428, 431
- Enar (Einar)
 - i Lerboda 302
 - i Stömne 197
 - Fluga, riddare, riksråd i Norge 261, 666, 742, 747
- Endrid i Västby 315
- Engelbrekt i Bråstorp 104
 - i Gammalkrophyttan, bergsman 717
 - i Föske 300
 - i Ljusnäs 798
 - i Saxåhyttan, bergsman 721
 - i Skymnäs 805
- Erengisle (Eringisl)
 - ?riddare 844
 - i Björka 758
 - Jonsson (båt) 652
- Erik, av Pommern, kung 58, 74, 238, 392, 704
 - XIV, kung 271, 365, 382, 410, 835
 - biskop i Skara 685
 - hammarsmed i Asphyttan, bergsman 712
 - husman 719
 - hertig (Magnusson) 31, 388–91, 394
 - i Backa 165
 - i Bjälverud 284
 - i By 123
 - i Dalen 284
 - i Gängene 178

- i Hovdane 332
- i Hult 179
- i Häljeby 107
- i Kisterud 125
- i Knöstad 606
- i Lunden 333
- i Myre 343
- i Mötterud 290
- i Nysäter 145
- i Remmene 558
- i Sjögevål 313
- i Skällarbyn 334, 351
- i Såneby 114
- i Torp 752
- i Treskog 326
- i Årbotten 327
- i Överud 249
- Abrahamsson (Leijonhufvud) 200, 699
- Axelsson (Tott) 375, 620
- Eriksson, kung 57, 61, 62, 63, 67, 671
- Eriksson (Gyllenstierna, d 1502) 427, 821
- Eriksson (Gyllenstierna, var d 1540) 427
- Halvardsson (bjälke) 200, 698f
- Henriksson (Lilliebielke) 577, 842, 844
- Holmstensson (Rosenstråle) 547
- Jonsson, husman 715
- Jönsson (Tre rosor) 258, 312
- Knutsson, kung 57, 62
- Knutsson (Lilliehöök) 402, 586, 805
- Knutsson (Tre rosor) 270, 428, 432
- Kettilsson (Puke) 31, 52, 63, 74, 117, 159, 186, 228, 238, 261, 267, 316, 469, 471, 478ff, 489, 492, 500, 519, 525, 557, 641, 656, 663s
- Larsson (Aspenäsätten) 270, 666, 742, 747
- Larsson i Ennarbol 784, 786, 789, 796, 799
- Lyddosson, 62
- Magnusson (Natt och Dag) 400, 617
- Magnusson (schackrutad balk) 53
- Nilsson (Oxenstierna) 428, 431, 541, 586
- Nilsson (Schack av Skylvalla) 616, 804
- Nipertz 752, 761, 765
- Pedersson (Lilliehöök) 344
- Persson i Herrhult, bergsman 718
- Ragvaldsson, frman 634
- Rolfsson, fogde 44, 705, 717, 741
- Sigvardsson i Fogdhyttan, bergsman 716
- Stake 584
- Sämundsson (Skanke) 75, 747
- Torbjörnsson i Hökerkulla, frman 137, 141, 142ff, 148, 542, 548, 566
- Trolle 745f
- Turesson (Bielke) 18, 19
- Erland i Gärdsjön 213
- i Fröbol 75, 352
- i Kroppkärr, frman 62, 63, 425f
- Ermegard (Ermegård)
- Fickesdotter (Bylow) 541, 545, 586f, 667
- Didriksdotter, frkvinna 260
- Esbjörn i Björka 103
- i Säldebråten 367
- Eskil, kyherde i Stora Kil 413
- lagman (Magnusson) 51
- i Illberg 413
- i Mellgården 625
- Kvaldulfsson 682, 701
- Estrid i Aspsäter, frkvinna 137, 349
- i Nybacka 735
- Nilsson (Välingeätten) 75
- Eugen IV, påve 58
- Ficke Bylow 270, 428, 431, 586
- Filip Birgersson (Aspenäsätten) 751
- Petersson (Bonde) 590
- Ulfsson (Ulv) 391
- Filippa Larsdotter (Sparre av Rossvik) 616
- Fincke, se Jöran Fincke
- Fluga, se Einar Fluga
- Folke i UGGLEBOL 658
- Gregersson (Lillie) 814, 816f, 819, 821, 824, 827-29
- Johansson (Ängel), ärkebiskop 685, 741
- Jonsson (Fånöätten) 849f
- Knutsson, domprost i Skara 639

- Magnusson (Åbyätten) 374, 379f
- Folkvid, 'lagman' 51
- Forstenaätten, se Hans Persson
- Fos, se Kort Fos
- Fånöätten, se Folke Jonsson
- Färila, Karl Erikssons ätt, se Ebbe Bengtsson, Åke Bengtsson

- Geit i Strand 68
- Gerlef i Olebyn 343
- Gjord i Leverhögen 181
- Gils i Strand 68, 356
- Gisle i Vika 690
- Torkelsson, husman 718
- Gotskalk Larsson (Hjortöätten) 558
- Grebyätten, se Birgitta Nilsson, Kristina Nilsson, Nils Bese (Nilsson), Nils Olofsson i Greby
- Gregers i Getebol 632
- i Skällarbyn (G i sköld), frman 334
- Lange 199
- Sonesson, frman 549
- Grels i Byn 352
- Persson i Brattforshytan, bergsman 714
- Gren, ätt, se Ivar Gren, Magnus Gren
- Greta, se Margareta
- Grip, se Bo Jonsson
- Grupendal, se Eggert Grupendal
- Gudbrand (Gullbrand)
- i Gräs 804
- i Vadjungsed 482
- i Åstenäs 304
- i Ämterud 317
- i Åm 853
- Gudlek i Grums sn 242
- Gudlög i Sanda 182
- i Töresbol 159
- Gudmund (Gummund)
- i By 104
- i Högberg 125
- i Oleby 84
- i Öna 790
- Gren 641
- Halvardsson i Bålshytan, bergsman 715
- Gullbrand, se Gudbrand
- Gumsehuvud, se Katarina Karlsdotter
- Gunne (Gunde, Gunder)

- i Karsbol 193
- i Nysäter 145
- i Värnäs 799
- Gunhild (Gunilla)
- Uddormsdotter (Rakeredsätten) 666
- frkvinna (i Bråtensby) 587
- Johansdotter (Bese) 18, 19, 70, 146ff, 197f, 260, 364, 372f, 414ff, 428, 430, 440f, 443f, 559f, 567, 572ff, 642, 731, 733, 736, 748, 758, 815, 820, 830
- Staffansdotter, frkvinna 852
- Gunnar i Breviken 470
- i Fensbol 83
- i Gösta 596
- i Ringsåker 735
- Sigurdsson i Snårstad 744
- Gunnur Torbergsson (Kärling) 547f
- Gustav (Gustaf, Götstaff)
- I, kung 18, 30, 31, 40, 44, 76, 142, 194, 198ff, 226f, 233f, 246–49, 255, 259, 311, 378, 410, 558, 561, 571, 584, 587, 615, 626, 695, 698f, 705f, 717, 738, 768, 815, 830
- Ingeborgsson (Håkan Tunessons ätt) 666
- Johansson (Tre rosor) 382, 387, 401, 425, 437, 712, 742, 753f, 765, 814, 826, 836–40, 845, 850, 853
- Magnusson (Roos) 392, 543, 561, 584, 697, 830
- Olsson (Stenbock) 705
- Ragvaldsson, häradshövding i Gudhems hd, Västergötland 58, 59
- Tunesson (Vingätten), lagman 52, 63, 555, 741
- Guttorm, landbo i *Amn 62, 672
- i Hammar 309
- Gyllenstierna, se Erik Eriksson (d 1502), Erik Eriksson (var d 1540), Jöran Eriksson, Karl Eriksson, Katarina Eriksdotter, Katarina Jöransdotter, Kristina Eriksdotter (d 1514), Kristina Eriksdotter (d 1561), Kristina Nilsson, Magdalena Eriksdotter, Nils Eriksson
- Gylta, se Bengt Gylta (Bengtsson), Bengt Gylta (Gunnarsson)

- Gyrid, Ingemar Abrahamssons syster
74
- Gädda, se Johan Gädda
- Gällarydsätten, se Iliana Pedersdotter,
Ketullög Pedersdotter, Peder
Ölfsson, Ölf Pedersson
- Göran, se Jöran
- Görvel Fadersdotter (Sparre av
Hjulsta och Ängsö) 137, 141, 261f,
269, 271, 365, 382, 415, 418, 572,
577, 839, 842ff
- Götar i Brosäter 554
– i Ingebyn 460
- Haftor, se Havtor
- Haldor Leksson 284, 412
- Halsten Andersson, underlagman
110, 609
- Halvar (Halvard, Halvord, Halvol)
– kyrklig ombudsman 47
– prost i Tingvalla 276
– i Borgvik 236
– i Branäs 772
– i Bunäs 604
– i By 104
– i Finserud 542
– i Gansbyn 213
– i Grums sn 242
– i Höke 606
– i Järperud 324
– i Mellgården 625
– i Näresbyn 458f
– i Näs 785
– i Segerstad 244, 275
– i Skoga 786
– i Strömsmark 481
– i Sörmark 86
– i Torsby 805
– i Tångeberg 200
– i Vasserud 87
– i Vestegard 128
– i Östanbjörke 119
– Elifsson, kyherde 267
– Jonsson i Brattforshytan, bergsman
714
– Jönsson, husman 714
- Hans, kung 258, 453, 745f
– biskop i Skara 54, 64, 286f, 593,
672f
- i Förby 448
– i Sundstabyn 463
– i Västansjö 116
– Persson (Forstenaätten) 140, 215,
286, 290f, 345, 372, 374, 377, 379,
381, 431, 452, 548f, 619, 806, 827
– Stensson, frman 195f, 199
– Åkesson (Tott) 345
Harald, abbot i Varnhem 58
– frman 688f
– underlagman i Värmland 63
– i Bara 62
– i Hjällstad 773
– i Hole 773
– i Maggeby 109
– i Månäs 798
– i Torskbäckshytan, bergsman 721
– i Vikar 512
– Andersson, frman 729
– Björnsson i Vikeby (Rødernes,
Norge) 488f, 517
– Haraldsson 844
– Hemmingsson (stjärna) 820
– Hermansson i Ødemark (Norge)
525
– Lake, frman, fogde 558, 705
– Torgersson, underlagman 137, 316,
349, 702
- Hatt, se Agmund (Hemmingsson),
Katarina Agmundsdotter, Kristina
Agmundsdotter, Kristina
Anundsdotter, Sigrid
Agmundsdotter
- Havtor, husman 720
– i Gräs 804
– Finkelsson, frman 183, 187
- Helena, se Elin
- Helf i Labacka 654
– Torgilsson 820
- Helge i Sandbol 608
– Pedersson (bomärkessigill) 343, 692,
694, 697, 852
– Sixtensson (bjälke) 549, 556, 599
- Hemming Hansson (uppvänd vinge)
75
– Hemmingsson (kvadrerad sköld) 70,
74, 137, 286, 288, 308, 334, 349f,
353, 372, 665, 688, 701f
– Jonsson i Löved 377, 417

- Nilsson i Löved 377, 417
- Heneke (Hennike)
- Bekman, fodge på Axvall,
Västergötland 63, 664, 672, 830
- Ulf, frman 350, 353
- Henning Augustin, väpnare 238
- Pedersson, fogde 225, 255
- Henrik, biskop i Linköping 685
- biskop i Skara 566
- i Bondestad 408
- i By 742
- Herman Gisler, hövitsman 238
- Hiärrand i Larberg 397
- i Mårön 844
- Hjortöätten, se Gotskalk Larsson,
Krister Larsson, Lars Tidemansson
- Hoge, se Håkan
- Hogenskild Nilsson (Bielke) 577, 842,
844
- Hogenskild, släktnamn, se Anna
Klemetsdotter
- Holmfrid Toresdotter (Byting) 70,
226
- Holmsten Eriksson (Rosenstråle) 547f
- Hugo Enarsson 157, 159, 200, 293,
316, 349, 355
- Håkan (Håkon, Hoge)
- hammarsmed i Asphyttan, bergsman
712
- kyherde i Arvika 482
- i Bondestad 408
- i Eldansnäs 166
- i Gjutaregården 105
- i Löved 377
- i Malsjö 242
- i Millimark 84
- i Molkom (1503) 439
- i Molkom (1540) 439
- i Prästbol 804
- i Ribbenäs 111
- i Råda sn 62
- i Röbjörkeby 85
- i Rör 750
- i Sälje 786
- i Växnäs 431
- i Överud 249
- Algotsson (Algotssönernas ätt) 350,
357
- Andorsson i Glumserud 743f, 752,
762
- Elofsson, frman 261
- Håkonsson d y, norsk kungason 67
- Håkonsson, kung i Norge 66, 67,
68, 69, 157, 311f, 354, 356, 358
- Jönsson i Valunda 689
- Klemensson, husman 714
- Läma (Jonsson) 391, 744
- Magnusson, kung 74, 482, 663
- Magnusson, frman 234, 236, 355,
357
- Nilsson i Nyhyttan, bergsman 720
- Sallanson 123
- Tordsson i Björka 102, 441
- Torgersson 123
- Håkan Tunessons ätt, se Gustav
Ingeborgsson, Ingeborg
Tunesdotter
- Hård, se Anders Bengtsson
- Hästesko, se Jakob Henriksson
- Höld, lagman 51, 354, 440, 684f, 695,
700, 741, 744, 748, 823, 847, 851
- Ida Johansdotter (Bylow) 431, 586
- Iliana Kettildotter (Puke), priorissa
159
- Pedersdotter (Gällarydsätten) 849
- Inga i Söttersbol 199
- Ingeborg, abbedissa i Riseberga 653
- frkvinna (1444) 75
- nunna i Vadstena kloster 48
- Abjörnsdotter, frkvinna 140, 261
- Björnsdotter i Sunne, frkvinna 113,
140, 355, 409
- Håkansdotter, hertiginna 31, 389,
391, 394
- Ivarsdotter 102
- Jonsdotter 284, 412
- Karlsdotter (Lejonbalk) 597
- NNdotter (?Boberg) 257, 814
- Salomonsdotter (Ram) 70, 293
- Torbjörnsdotter (Stut) 113, 365,
367, 382, 404, 409, 414f, 418f, 842f
- Tunesdotter (Håkan Tunessons ätt)
685, 747
- Ulfdotter (Ulv) 389f, 394, 672, 819
- Ingegerd, hustru 74

- Magnusdotter, frkvinna 286, 353, 557, 586
- ?Petersdotter 185
- Ingel i Mässvik 408
- Knutsson (Roos) 70, 293
- Ingemar i Billsvik 631
- i Höja 733
- i Skärmnäs 244
- Abrahamsson 74
- Jonsson, kyherde i Älvdalen (Ekshärad) 767, 784, 786, 789, 796
- Pedersson (blad med skaft) 539, 541, 586f, 599, 625f
- Ragvaldsson, kammarmästare 70, 751
- Ingemund i Skåperud 598
- Ingrid, hustru 378
- i Berg, frkvinna 349
- i Billinge 678
- i Kärne 376
- Jonsdotter (stolpe) 75, 238
- Magnusdotter (Yxtaätten) 752
- Stensdotter, tjänstekvinna 102
- Ingvar i Sikterud 846
- i Sunnäs 848
- Mikaelsson (båt) 75, 140, 261, 575, 822
- Innocentius III, påve 687
- Ivar i Bosebyn 322
- i Sörby 741, 828
- Gren 270, 428, 431, 541, 586
- Ivarsson (Liljeörn) 262
- Jonsson (Roos) 730
- Jönsson, frman 228, 256
- Jönsson i Asphyttan, bergsman 712
- Nilsson (Bratt) 103, 111, 397ff
- Nilsson (Ivar Nilssons ätt) 159
- Jakob (Joper)
- kyherde i Skara 392
- i Yngshyttan, bergsman 722
- Henriksson (Hästesko) 261, 269, 844
- Ulfsson, ärkebiskop 453, 746
- Jens, se Jöns
- Joar, frman 689
- i ?Nynäs, frman 701
- i Rud 344
- Sigbjörnsson 156, 159

- Johan (Johannes, Jon, Joen)
- 'herr' 684, 695
- ärkedjåkne 48
- i Backa 677
- i Berga 781
- i Bjurtan 235
- i Björknäs 759
- i Bodaholm 583
- i Byn 166
- i Bäck 760
- i Ed 166
- i Gravol 797
- i Hammar 389
- i Håkanbol 680
- i Högen (Grums sn) 240
- i Högen (Långseruds sn) 167
- i Jonsbol 683
- i Kärrsmossen 289
- i Lerdala 841
- i Lund 762
- i Mossberg 784
- i Mässvik 557
- i Packeby 577
- i Ragnilsbol 147
- i Ransäter 450
- i Rotvik 147
- i Rud 427
- i Ränkesed 351, 356
- i Sanda 182
- i Sjöstad 846
- i Skived 378
- i Skäggeberg 112
- i Svenneby 85
- i Söpple 481
- i Toneby 115
- i Utterbyn 86
- i Valunda 689
- i Vickersrud 636
- i Växnäs 432
- i Överbyn 88
- Algotsson, frman 58, 438, 702, 835
- Andersson, frman 183, 187
- Andersson (Oxe) 587
- Anundsson 350
- Assursson 63
- Bese 70, 146f, 197, 364, 373, 399, 414, 428, 430, 443, 559, 567, 572, 574, 642, 729, 731, 745, 748, 758, 820

- Björnsson 59, 540, 586
- Bonde i Arboga 368
- Bureus 40
- Dagsson i Bävik 123
- Filipsson (Aspenäsätten) 57
- Gädde 19
- Hansson, landbo 711
- Hansson i Asphyttan, bergsman 712
- Haftorsson (Roos) 236, 241, 244, 246, 278, 391f, 395, 730
- Helsing, husman 720
- Jeppesson, fogde 60, 609
- Jonsson i Vickhyttenn, bergsman 722
- Jönsson 59
- Kugh 62
- Lås, frman 378, 762ff
- Magnusson (Natt och Dag) 31, 432, 541, 545, 587
- Markvardsson, biskop 46, 47, 410
- Martinsson (Sudreimsätten, yngre) 183, 187
- Mugge 625f
- Månsson i Gässlösa 742, 837
- Månsson i Saxåhyttan, bergsman 721
- Pedersson (Bååt) 535, 831
- Pedersson (Roos) 393, 395, 730
- Pik, frman 561f
- Salvesson (Salisson) i Löved 377, 417
- Salvesson i Strand 75, 356
- Stensson 577
- Svensson, abbot i Varnhem
- Tolgsson i Edsvatnztorp 695
- Töresson i Bartna 741f
- Värmske 844
- Västgöte i Långbanshyttan, bergsman 719
- Västgöte i Nyhyttan, bergsman 720
- Åkesson (Natt och Dag) 145f, 372f, 395, 431, 441, 443f, 614, 618
- Jon, se Johan
- Joper, se Jakob
- Jorun Björnsdotter 185
- Jöns (Jens)
 - i Alterås 815
 - i Basterud 781
 - i Borgeby 103
 - i Bön 487f
- i Fjäll 309
- i Gräs 803
- i Hällekil 448
- i Högsäter 141
- i Kärrholmen 607
- i Likenäs 774
- i Nore 785
- i Nyckelby 449
- i Osebol 798
- i Ransby 775
- i Rävssala 846
- i Rud 451
- i Spelnäs 112
- i Svenserud 127
- i Transtrand 776
- i Valunda 689
- i Våxnäs 431
- Algotsson, se Johan Algotsson
- Andersson, landbofogde 276, 583
- Bengtsson (Oxenstierna), ärkebiskop 224, 270, 428, 431, 541, 586
- Bengtsson (sparre) 156, 267, 315f, 350, 357
- Bonde (Tordsson) 568, 571, 574ff, 632, 636
- Eriksson (Lykke) 590, 730
- Falster, fogde på Örebro slott 54, 76, 226, 287, 289, 350f, 575f, 683, 745
- Gudleksson 228
- Hansson, hövitsman 31
- Eriksson (Rosenstråle) 548
- Hemmingsson i Gammalkropphyttan, bergsman 717
- Ivarsson, frman 239
- Ivarsson (Liljeörn) 390, 393, 395, 397ff, 667
- Jonsson i Kilby 695
- Jonsson i Nordmarkshyttan, bergsman 720
- Jonsson i Skogagården 683
- Jönsson (Liljeörn) 395, 397f, 731
- Jönsson (Skanke) 258, 390, 393, 395, 400ff
- Karlsson 74
- Knutsson (Tre rosor) 76, 541, 568, 586f, 747
- Knutsson, frman 226

- Lagepose (Posse) 157, 317, 595, 610
- Magnusson, frman 259, 383
- Magnusson (Magnus Marinasons ätt) 267
- Matsson (båt) 75
- Månsson i Yngshyttan, bergsman 722
- Olsson, fogde 705
- Pedersson (Bratt) 228, 237, 253, 325, 357, 372, 635
- Ulfsson (Roos) 225, 254f, 383, 387, 390, 395, 402, 425, 590, 619, 641, 730f
- Jöran Eriksson (Gyllenstierna) 427, 543f, 547, 549
- Nilsson, fogde 198
- Fincke 353, 817, 821, 825, 827, 829
- Jörgen, 'mäster' 566

Kaffe, se Lars Matsson

Kagg, se Mats Kagg

Karin, se Katarina

Karl, biskop i Västerås 685

- hertig 765, 818
- kyherde i Väse 276
- dekan i Skara 59
- i Hovsten 332
- i Söpple 199
- i Valstad, kungens ombud 438
- Andersson (tinnskura) 63, 73, 729, 733, 736
- Bengtsson (Vinstorpaätten) 543, 547f
- Bratt 102
- Eriksson (Gyllenstierna) 427
- Gamle, dekan i Skara 63, 392
- Gammalsson i Mörtestad (Amnehärads sn) 62
- Haraldsson (?Vingad lilja), lagman 51, 424
- Knutsson (Bonde), kung 17, 31, 53, 59, 228, 256, 261, 270, 317, 393, 666, 672, 698
- Knutsson (Tre rosor) 270, 428, 432
- Sigtryggsson (Boberg) 656
- Uddsson, dekan 392
- Ulfsson (lejon) 391
- Ulfsson (Sparre av Tofta) 267

Kart, se Karin Svensdotter, Peder Svensson, Sven Kart

Katarina (Karin)

- frkvinna (1293) 814
- frkvinna (1350), nunna 555
- i Gymninge, hustru 368
- i Yngshyttan, bergsmanshustru 722
- Agmundsdotter (Hatt) 140, 317, 355
- Assursdotter, frkvinna 761, 766
- Barnamsdotter (Ulv) 820
- Bengt Elofssons (Vingad pil) hustru 257
- Bengtsdotter, frkvinna 53, 74, 285, 293, 341, 349f, 355, 357
- Bengtsdotter i Torp, frkvinna 441
- Birgersdotter (Åbyätten) 375, 379f, 615
- Eriksdotter (Bielke) 559, 567, 572, 574, 642, 820
- Eriksdotter (Gyllenstierna) 427
- Eriksdotter (Puke) 663
- Hansdotter (Tott) 28, 194ff, 199f, 353, 398, 400, 567, 570, 698f, 711, 715, 723, 816ff, 821f, 826, 828f
- Haraldsdotter 372
- Håkansdotter, abbedissa i Gudhems kloster 58, 59
- Ingvarsdotter (båt) 822
- Jöransdotter (Gyllenstierna) 414, 729, 748
- Karlsdotter (Gumsehuvud), drottning 17, 261, 698
- Larsdotter (Sparre av Rossvik) 261, 270, 616, 618
- Magnusdotter, frkvinna 549, 556, 599
- Nilsdotter (Bese) 236, 254, 428
- Petersdotter (Porse) 156
- Svensdotter (Kart) 103, 223, 225–29, 233f, 246, 248f, 259, 377f, 416
- Tubbesdotter (kvadrerad sköld) 75
- Ulfsdotter (Ulvåsaätten) 678
- Keldor Skytte, häradshövding 50, 63
- Kerstin, se Kristina
- Kettil (Kjell)
- biskop i Åbo 685
- i Spässlanda (1414) 575
- i Spässlanda (1512) 575
- i Torstensbyn 611

- Jonsson i Nordmarkshyttan, bergsman 720
- Karlsson (Vasa), biskop 270, 428, 431, 541, 586
- Kettillög Pedersdotter (Gällarydsätten) 849
- Klas Andersson (Ekeblad) 375, 620
- Håkansson, husman 714
- Nilsson (sparre), fogde, lagman 31, 52, 53, 137, 141, 143f, 148, 261, 270, 365, 380, 382, 389, 393, 418, 431, 586, 615, 843
- Klemens, husman 718
- i Egelsberg 222
- i Gräs 803
- i Åstrand 799
- Jonsson i Brattforshyttan, bergsman 714
- Klemet i Hångstad 505
- Klot, se Rasmus Nilsson
- Knagh, se Peder Knagh
- Knut, biskop i Linköping 58
- jarl 751
- i Bävik 123
- i Gruvön 239
- i Höves 287
- i Koppsång 288
- Algotsson (Bengt Hafridssons ätt) 641
- Brynolfsson (Roos) 557
- Folkesson (Algotsönernas ätt) 63, 267
- Gustavsson (Roos) 313, 343, 571, 703
- Haraldsson (Soop) 259, 364, 372, 400, 427, 821, 828, 839, 841ff, 852f
- Ingelsson (Roos) 105, 111, 123, 291, 311
- Jonsson (Aspenäsätten) 741
- Jonsson (?Hällekisätten) 291, 293
- Knutsson (Lillie av Ökna) 118, 256f, 285, 695
- Knutsson (Roos) 70, 376
- Lindormsson (Vinge) 714
- Magnusson (Tyrgils Knutssons ätt) 51, 389, 391, 395, 402, 729
- Olsson, husman 717
- Posse 157, 317, 610
- Stensson (Bielke) 59
- Kort Fos 260, 581, 613, 811, 835
- Krister, se även Kristian, Kristiern
- Larsson (Hjortöätten) 226, 557f, 561
- Kristian I, kung 31, 50
- II, kung 76, 704
- Kristiern Bagge, slottsfogde i Stockholm 746
- Nilsson (Vasa) 31
- Kristina (Kerstin)
- abbedissa i Riseberga 747
- frkvinna 561f
- husman (-kvinna) 722
- i Snårstad 744
- Agmundsdotter (Hatt) 70, 146, 731, 849
- Anundsdotter (Hatt) 70, 139, 286, 288, 372, 665, 688, 751
- Anundsdotter (Ulfsax) 400
- Eriksdotter, frkvinna 634
- Eriksdotter (Gyllenstierna, d 1514) 345, 711
- Eriksdotter (Gyllenstierna, d 1561) 427
- Magnusdotter, frkvinna 374, 379
- Magnusdotter (Natt och Dag) 432, 541, 545, 587
- Nilsdotter (Grebyätten) 849
- Nilsdotter (Gyllenstierna) 711f, 838, 840, 850, 853
- Åkesdotter (Tott) 831
- Kristoffer, kung 31, 58, 75, 393, 664
- Henriksson i Hög, fogde 596f
- Nilsson i Fogdhyttan, bergsman 716
- Persson, husman 714
- Krognos, se Axel Kertilsson
- Kyren, van, se Mektild Lydersdotter
- Kärling, se Gunnur Torbergsdotter, Nanne Torbergsson, Torberg Kärling
- Lage Brahe 137, 141, 261f, 269, 271, 365, 382, 415, 418, 839, 844
- Lake, se Harald Lake
- Lars (Lasse)
- abbot i Varnhem 737
- kyherde i Bred, Uppland 424
- kyherde i Fryksdalen 276
- kyherde i Högsäter 577
- i Avelsäter 631

- i Backa 694
- i Baggerud 772
- i Björby 796
- i Borgeby 103
- i Byn 138
- i Bön 487
- i Deje 437
- i Djupsundet 387
- i Gravås 323
- i Grums sn 242
- i Gunnarsby 411
- i Gunnerud 106
- i Gunnita 411
- i Gårdsjö 106
- i Hara 783
- i Häljebyn 179
- i Lid 804
- i Långav 774
- i Malma 255
- i Norum 734
- i Ransby 92
- i Rådom 84
- i Rävåsa, frman 846, 849f
- i Silkesta, frman 437, 750, 844
- i Sillegården 126
- i Skoga 785
- i Skymnäs 805
- i Stavik 127
- i Sundegardh 417
- i Torsby 86
- i Tönnet 787
- i Vadje 86
- i Älvbäck 787
- Anundsson 350
- Bengtsson 343, 692, 852
- Björnsson 741
- Boberg 257, 388, 394
- Botvidsson (Anckar) 233
- Dalkarl i Gammalkropphyttan, bergsman 717
- Finne, husman 721
- Halvardsson i Bålshyttan, bergsman 715
- Helsing i Finnshyttan, bergsman 716
- Håkansson, husman 714
- Jonsson, husman i Nordmarkshyttan 720
- Jonsson, husman i Yngshyttan 722
- Jopsson i Yngshyttan, bergsman 722
- Karlsson, kyherde i Västergötland 47
- Larsson, husman 721
- Larsson, kyherde i Sunne 103
- Magnuson i Garn 584
- Magnusson (Magnus Marinasons ätt) 156, 349f, 355, 357, 378, 409, 444, 652, 656, 686f, 701, 844
- Matsson (Kaffe) 151, 566, 639f, 736, 805, 842, 851
- Nilsson, husman 714
- Snakenborg 59, 754
- Tidemansson (Hjortöätten) 558
- Trolle 742
- Ulfsson (Aspenäsätten) 431, 540f, 586, 672, 747
- Ödgersson 138, 151
- Leijonhufvud, se Abraham Eriksson, Abraham Kristiernsson, Erik Abrahamsson, Margareta Eriksdotter, Sten Eriksson
- Lejonbalk, se Ingeborg Karlsdotter, Magnus Karlsson, Ulf Holmgersson
- Lejonbjälke, se Birgitta Knutsdotter
- Leonard, se Lidinvar
- Lidinvar Ödesson (Örnfot) 391
- Likvidsönernas ätt, se Margareta Halstensdotter, Mats Halstensson
- Liljeörn, se Ivar Ivarsson, Jöns Ivarsson, Jöns Jönsson
- Lillie, Gregers Matssons ätt, se Folke Gregersson, Mats Gregersson, Sune Andersson
- Lillie av Ökna, se Knut Knutsson
- Lilliebielke, se Erik Henriksson
- Lilliehöök, se Erik Pedersson
- Lindorm Björnsson (Vinge) 75, 261, 541ff, 586f, 639, 822, 835
- Lykke, se Jöns Eriksson
- Läma, se Håkan Läma, Nils Ulfsson
- Magdalena Eriksdotter (Gyllenstierna) 427
- Magnus (Mogens, Måns)
 - i Brårud 104
 - i Byn 782
 - i Duvenäs 803
 - i Gylleby 106

- i Hannäs 412
- i Kappstad 761
- i Maggeby 110
- i Magnebyn 144
- i Råverud 683
- i Söre 752
- i Tjustersby 115
- i Valunda 689
- i Välinge 754
- Bengtsson (Natt och Dag) 664, 666f, 670
- Bengtsson (tre liljor) 379f, 766
- Birgersson, kung 57, 394, 424, 685, 761, 764, 823, 847
- Bryngelsson i Finnshyttan, bergsman 716
- Bok (sparre) 376, 410
- Bonde (Filipsson) 822
- Dalkarl, husman 720
- Eriksson, kung 31, 49, 57, 58, 60, 62, 315, 388f, 391f, 394, 656, 688, 702, 823, 828, 835
- Gisleson (Sparre av Aspås) 266f, 376, 436, 442
- Gren 58
- Haraldsson (två sparrar) 75, 260, 731, 852
- Håkansson i Höglunda, frman 234, 253
- Ivarsson 234, 236, 357
- Joarsson 293
- Karlsson (Lejonbalk) 597, 599
- Knutsson, fogde 706
- Ladulås, se Birgersson
- Logasson (schackrutad balk) 53, 70, 482, 751
- Logassons ätt, se Bengt Magnusson, Magnus Logasson
- Marinasons ätt, se Jöns Magnusson, Lars Magnusson
- Nilsson (?Ivar Nilssons ätt) 443
- Nilsson (Yxtaätten) 752
- Nilsson i Segmon 226
- Petersson i Skåre, frman 375, 379
- Petersson (kluvan sköld) 156, 639
- Rännare 651ff
- Stake 207
- Svensson (Somme) 442, 758, 762, 836, 845, 851
- Torbjörnsson, frman 379f, 615
- Östensson, 'småsven' 853
- Malin Olofsdotter (Örnfot) 353, 400, 711, 715, 817f, 822, 828f
- Margareta (Margit), se även Märta
- abbedissa i riseberga 653, 820
- drottning 238, 392, 663
- frkvinna 732, 734
- (initialsigill), frkvinna 354, 440, 684, 695, 700, 741, 744, 748, 823, 846f, 851
- i Björka 102
- Axelsdotter (Bielke) 146, 373, 431, 441, 444
- Bondesdotter i Hygn, frkvinna 54, 64, 70, 234, 286f, 289, 291, 350f, 673, 681, 696, 711
- Eriksdotter (Leijonhufvud), drottning 258, 557, 744, 831, 845f
- Halstensdotter (Likvidssönernas ätt) 837, 850
- Henekesdotter (Bekman) 664, 672
- Ivarsdotter 239
- Johansdotter (Värmske) 844
- Magnusdotter (Natt och Dag) 258
- NNdotter (?Boberg) 257
- Nilsdotter (Vinge) 112, 117, 159, 234, 575f, 584, 589, 742f, 753
- Tordsdotter, frkvinna 701, 762
- Torstensdotter 460, 462
- Mats (Mattias)
- biskop i Västerås 816, 819
- dekan i Skara 58
- domprost i Västerås 146, 639, 829
- i Ambjörby 795
- i Berga 123
- i Björka, se Mats Bratt
- i Gisslebyn 167
- i Högerud 193
- i Rud 415
- i Vikene 304
- Bratt 102
- Gregersson (Lillie), biskop i Strängnäs 814, 816f, 819, 821, 824, 827, 828f
- Halstensson (Likvidssönernas ätt) 837, 850
- Halvardsson i Bålshyttan, bergsman 715

- Henriksson i Aspsäter 137, 141, 142ff, 148, 542, 548
- Kagg 586
- Nilsson i Torskbäckshyttan, bergsman 721
- Maurits Stake 70, 223, 225, 229, 254, 335, 616, 625, 696, 703
- Mektild Lydersdotter (van Kyren) 555
- Mikael (Mickel)
 - i Grän 760
 - i Kärr 697
 - Nilsson (båt) 261
 - Assursson, frman 766
 - Persson i Herrhult, bergsman 718
- Mogens, se Magnus
- Måns, se Magnus
- Märta, frkvinna (d 1390) 74
 - frkvinna (d 1415) 255, 258, 367, 569, 571, 588, 590
 - Bengtsdotter (Ulv) 375, 620
 - Birgersdotter, frkvinna 761, 766
 - Halstensdotter, se Margareta Halstensdotter
 - Haraldsdotter (Soop) 400
 - Jonsdotter i Norsrerud 343
 - Magnusdotter (Roos) 664, 667, 670
 - Tordsdotter (Bonde) 590
- Nanne Jonsson (två sparrar) 276
 - Torbergsson (Kärling) 75
- Natt och Dag, se Birgitta
 - Magnusdotter, Cecilia
 - Magnusdotter, Erik Magnusson, Johan Magnusson, Magnus Bengtsson, Margareta
 - Magnusdotter, Johan Magnusson, Johan Åkesson, Kristina
 - Magnusdotter, Nils Sture, Svante Nilsson, Sten Bosson, Sten (Svantesson) Sture d y
- Nils (Niklas)
 - bagare i Asphyttan, bergsman 712
 - kyherde i Nedre Ullerud 568, 570
 - kyherde i Örebro 74
 - biskop i Västerås 58
 - biskop i Skara 242, 392, 414, 639
 - munk i Mariefreds kloster 698
 - munk i Nydala kloster 438
 - verkmästare 577
- i Brevik 341
- i Bro 116, 123, 819
- i Byn 732
- i Deje, laxfiskare 437
- i Ed 104
- i Esbjörbyn 167
- i Fröbol 193, 352
- i Fölsvik 124
- i Gösta 596
- i Hastersby 413
- i Hedås 746
- i Håkanbol 680
- i Håvilsrud 310
- i Hälleberg 107
- i Kisterud 125
- i Kyrkebyn (?Eds sn) 224
- i Kyrkebyn (?Arvika sn) 289
- i Mosserud 734
- i Nore 844
- i Rud 427
- i Rådom 111
- i Sandåker 243
- i Sund (Västra) 293
- i Sund (Östra) 293
- i Sunnäs 848
- i Säter 610
- i Tingvalla, präst 702
- i Undersbol 658
- i Vegerbol 215
- i Vidön 430
- i Västmyr 128
- i Öjenäs 789
- Algotsson i Segmon 226
- Bengtsson, väpnare 595
- Bese 849
- Björnsson, husman 714
- Björnsson (Vinge) 117
- Boije (Andersson) 415, 418
- Bratt 31, 118, 239, 256f, 373
- Brattesson 75
- Dalbo 482
- Eriksson (Gyllenstierna) 274
- Finne i Saxåhyttan, bergsman 721
- Foborg, frman 70, 226, 255
- Gisleson 59
- Halvidsson (Djulforsätten) 752
- Jakobsson, frman 837, 850
- Jonsson (Rickebyätten) 819
- Jonsson i Båren, bergsman 715

- Jonsson i Haborshyttan, bergsman 718
- Jönsson, fogde 31
- Jönsson (Bratt) 634f
- Kempe 59
- Klasson (Sparre av Ellinge) 291, 345, 696
- Klasson (Stolaätten) 375, 620
- Knutsson 74
- Larsson, fogde på Kopparberget 150, 614
- Larsson, frman 276
- Larsson (Ramståätten) 76, 561
- Lax 62
- Magnusson (Yxtaätten) 752, 761, 765
- Månsson i Sundby 823
- Olofsson, husman 714
- Olofsson, landbo 723
- Olofsson i Båren, bergsman 715
- Olofsson i Greby, frman 849
- Olofsson i Kalhyttan, bergsman 718
- Olofsson (Vinge), lagman 32, 52, 234, 236, 355, 357, 575f, 683, 699, 742, 744ff
- Ottesson (Otte Torbjörnssons ätt) 70, 111, 225, 254, 286, 289, 291, 350, 821
- Pedersson (Bielke) 291
- Posse 101
- Smed, fogde 706
- Svensson 185
- Siggesson 653
- Siggesson i Tingvalla, kanik 137, 349
- Sture (Natt och Dag) 393
- Tykesson (Välingeätten), lagman 52, 75, 140, 238, 355, 383, 697, 737, 743, 752, 762, 830
- Ulfsson (Läma), kanik i Linköping 53, 195, 258, 261, 826
- Nipertz, se Erik Nipertz

- Odd Eriksson i Mellbyn 67
- Oklef Andersson, se Olof Andersson
- Olof, domprost i Skara 699
- smed i Asphyttan, bergsman 712
- i Algotserud 677
- i Amnerud 771
- i Aplung 122
- i Askerud 101
- i Berg 436
- i Berga 92
- i Billinge 678
- i Björkenäs 341
- i Björknäs 759
- i Borgeby 103
- i Borgvik 236
- i Brosäter 554
- i Bäck 742f
- i Fröbol 352
- i Gunnarsby 411
- i Gunnerud 124
- i Hallen 782
- i Hol 178
- i Hållerud 839
- i Hälla 696
- i Kållerud 607
- i Lunden 333
- i Lökene 414, 416-19
- i Mellbyn 311
- i Noreborg 312
- i Prästbol 126
- i Rud (Glava sn) 158
- i Rud (Stavnäs sn) 196
- i Skåperud (1463) 598
- i Skåperud (1550) 598
- i Stockåker 245
- i Sunnanå 736
- i Svineberg 114
- i Säby 687
- i Söre 743, 752
- i Tosseberg 116
- i Transtrand 776
- i Vasserud 87
- i Våle (Södra Ny) 627
- i Våle (Ekshärad) 787
- i Värmerud 247
- i Västerrottna 117
- i Årjäng 502
- i Årstad 492
- i Årås 673
- i Ås 160
- i Återslöp 578
- i Östmark 88
- Andersson i By 123
- Azursson 74, 137, 349

- Björnsson (råbock), fogde 31 f, 102 f, 114, 123, 237, 343, 365, 397ff, 418, 635, 657, 715, 772
- Björnsson (sparre), lagman 52, 540f
- Björnsson (Vinge), lagman 52, 54, 116, 123, 267, 275f, 287, 357, 372, 375, 380, 441, 549, 566f, 575f, 599, 615, 673, 819
- Enarsson i Bäck 569, 577
- Halvardsson i Bålshyttan, bergsman 715
- Helsing i Skanum 847
- Håkansson i Mellbyn 255
- Håkansson i Yxta 752, 761, 765
- Jonsson, husman 720
- Jönsson, husman 722
- Larsson i Nor, frman 276
- Larsson (Ramstättan) 141, 625f
- Mikaelsson i Asphyttan, bergsman 712
- Månsson i Nordmarkshyttan, bergsman 720
- Nilsson i Järsberg 823
- Nilsson i Segmon 226
- Olsson i Båren, bergsman 715
- Pedersson, domprost 195f, 199
- Pedersson i Häggvik 30, 222
- Pedersson (?sparre) 835
- Pedersson (Örnfoot) 574, 576, 609, 817
- Persson i Nyhyttan, bergsman 720
- Petersson 185
- Stake, befallningsman 70, 695, 706
- Sunesson (fågel över vågskuror) 761, 766
- Svensson i Kalhyttan, bergsman 718
- Torkelsson, husman 718
- Torstensson, lagrättsman i Norge 392
- Ögrell i Gammalkropphyttan, bergsman 717
- Oluf, hustru 185
- Orm Håkansson (månskära under stjärna) 443
- Otte Torbjörnsson (Otte Torbjörnssons ätt) 31, 50, 53, 54, 64, 70, 118, 234, 245, 257, 286, 289, 350f, 380, 671, 673, 694, 696, 697f, 711
- Torbjörnssons ätt, se Nils Ottesson, Otte Torbjörnsson, Torbjörn Andersson, Torbjörn Ottesson
- Oxe, se Johan Andersson, Ulf Andersson
- Oxenstierna, se Erik Nilsson, David Bengtsson, Jöns Bengtsson
- Paul, se Påvel
- Peder (Per, Peter, Pelle)
 - klockare i Skövde 47
 - kyherde i Kila 601
 - kyherde i Tingvalla 315
 - kyherde i Visnums-Kils sn 63
 - kyherde i Ölme 47
 - prost i Värmland 702
 - skomakare, husman 718
 - i Backa 771
 - i Borgeby 103
 - i Branäs 772, 775
 - i Bänteby 772
 - i Fastnäs 797
 - i Flatvik 760
 - i Flokerud 239
 - i Gunnarsby 105
 - i Gunneby 773
 - i Holma 839
 - i Hovmanstorpet 695
 - i Hammar 742, 746
 - i Hälsrud 108
 - i Hög 577, 597
 - i Höglunda, frman 253
 - i Höke 606
 - i Kårebol 797
 - i Kärr 697
 - i Lillbergsgården 774
 - i Medhamn 700
 - i Mosserud 734
 - i Sandbol (1503) 608
 - i Sandbol (1544) 608
 - i Segenäs 799
 - i Spelnäs 113
 - i Stürserud 560
 - i Ström 609
 - i Svensby 127
 - i Säby 417
 - i Torsby 115
 - i Torpa 688
 - i Torp (Gillberga) 150

- i Torp (Hammarö) 401
- i Torp (Väse) 753
- i Tutstad 777
- i Tönnet 787
- i Västerrottna 117
- i Ås (Norra) 128
- i Ås (Södra) 128
- i Ämtbjörk 788
- i Ökne 151
- i Östanås 119
- i Östmark 88
- Andersson (svan med ring i näbben) 621, 623, 625f
- Arvidsson, fogde 706
- Bengtsson, husman 720
- i Björnsson 762
- Djäkn (Nilsson) 75, 140, 317, 355
- Elofsson (bomärke) 697f
- Engelbrektsen i Nyhyttan, bergsman 720
- Germundsson i Sunne, väpnare 109, 111
- Halvarsson 683
- Halvarsson i Hästås 840
- Halvarsson i Ås 128
- Håkansson i Skogagården 683
- Härleksen 293
- Jonsson 540, 586
- Jonsson (båt) 652
- Jonsson, husman 720
- Knagh, fogde, frman 31, 111, 239, 258, 276, 286, 372, 374f, 377, 380f, 417, 583, 827
- Karlsson 74
- Larsson, husman 719
- Larsson (Ramstaätten), 76, 138, 142, 150, 221f, 556, 558, 560ff, 575, 599, 614f, 623, 625f
- Månsson i Kalhyttan, bergsman 718
- Nilsson (Bratt) 237, 253, 372, 634f
- Nilsson, fogde 706
- Nilsson i Segmon 226
- Olsson i Nykroppens hytte, bergsman 720
- Olsson i Segmon 226
- Ragvaldsson (Peter Ragvaldssons ätt) 391
- Svensson (Kart), lagman 52
- Tomasson (tre rosor balkvis) 159
- Tyrgilsson, fiskare 62
- Ulfsson (Roos) 31, 255, 258, 367, 393, 395, 569, 571, 588, 590, 730
- Ölfsson (Gällarydsätten) 849
- Petrus Gervasii, påvligt sändebud 36
- Philippus, se Filip
- Porse, se Katarina Petersdotter
- Posse, se Axel Posse, Elsa Axelsdotter, Jöns Lagepose, Knut Posse, Nils Posse
- Puke, se Katarina Eriksdotter, Erik Kettilsson, Iliana Kettildotter
- Påvel i Hulteby 438
- Bengtsson, husman 714
- Smedsson 443
- Rafael i Bada 83
- i Skäggegård 93
- Ragnhild (Ragnilla)
- Pedersdotter, frkvinna 549, 566f, 575f, 599
- Ragnvald Kettilsson 443
- Rakeredsätten, se Gunhild Uddormsdotter
- Ram, se Anna Salomonsdotter, Brunte Salomonsson, Ingeborg Salomonsdotter, Salomon Torstensson
- Ramborg Ingevaldsdotter (Värmske) 849f
- Ramfrid, abbedissa i Riseberga 686
- frkvinna 137, 141, 142ff, 148, 542, 548
- Ramstaätten, se Nils Larsson, Olof Larsson, Peder Larsson
- Rasmus Nilsson, fogde i Västerås 823
- Redar (Reder, Reidar)
- i Ingirud 555
- i Uved 443
- Svenningsson (hillebard mellan två stjärnor) 460
- Rickebyätten, se Nils Jonsson
- Rikissa Birgersdotter 67
- Rolf i Åm 853
- Roos, se Barbara Ingelsdotter, Birgitta Jönsdotter, Birgitta Ulfsdotter, Brunte Knutsson, Cecilia Jönsdotter, Gustav Magnusson, Ingel Knutsson, Ivar Jonsson, Jon

- Haftorsson, Jon Pedersson, Jöns
 Ulfsson, Knut Brynolfsson, Knut
 Gustavsson, Knut Ingelsson, Knut
 Knutsson, Märta Magnusdotter,
 Peder Ulfsson, Sigurd Haftorsson,
 Ulf Jonsson, Ulf Pedersson
- Rosenstråle, se Erik Holmstensson,
 Holmsten Eriksson, Jöns Eriksson
- Rudolf, se även Rolf
- biskop i Skara 746, 751
- i Granbäck 139
- Rörik Birgersson (Rörik Birgerssons
 ätt) 257
- Rörik Birgerssons ätt, se Rörik
 Birgersson
- Salle i By 155
- Salomon (Torstenson) i Strand 356f
- Schack av Skylvalla, se Erik Nilsson
- Seffren, se Severin
- Sestrid (Sestred)
- hustru 74
- Severin, husman 720
- Småsven 31, 768
- Sevor, se Sigvard
- Sigge, biskop i Skara 47, 111, 391
- Holmgersson, kunglig fogde 31, 63
- Larsson 59
- Larsson (Sparre av Rossvik, d 1509)
 432
- Larsson (Sparre av Rossvik, d e
 1565) 442, 449, 542, 567, 616
- Lång, Riseberga klosters syssloman
 656
- Svensson, biskopsfogde 275
- Trut, frman 441
- Sigrid, frkvinna 74
- i Lökene 412, 414
- i Odenstad 146, 816, 829
- i Silkesta, frkvinna 437, 750, 844
- Agmundsdotter (Hatt) 70, 138, 139,
 145f, 151
- Jonsdotter, hustru 74
- Magnusdotter, frkvinna 639
- Sigurd Haftorsson (Sudreimsätten)
- Sigvard (Sevor)
- i Egenäs 176
- i Flogned 331
- i Grällsbyn 177
- i Lökene 412, 414, 416–19
- i Vik 293
- Kruse, befallningsman 616, 619
- Magnusson i Fogdhyttan, bergsman
 716
- Sigvid Jonsson i Odenstad, frman 145
- Simon i Långerdud 681
- zu Essen, legoknektansförare 76
- Sixten, kyherde i Tingvalla 843
- Lindormsson (sparre över blad) 236,
 245
- Skanke, se Erik Sämundsson, Jöns
 Jönsson
- Skäldolf Eriksson 460
- Snakenborg, se Lars Snakenborg
- Somme, se Magnus Svensson
- Sone, se även Sune
- i Bergsäng 781
- i Loffstrand 784
- i Mossberg 784
- i Råda 785
- i Skäggeberg 112
- i Uggelsäter 599
- Jonsson, husman 718
- Soop, se Knut Haraldsson, Märta
 Haraldsdotter, Åke Haraldsson
- Sparre av Aspånäs, se Elin Gislesdotter,
 Magnus Gislesson
- Sparre av Ellinge, se Nils Klasson
- Sparre av Hjulsta och Ängsö, se
 Görvel Fadersdotter
- Sparre av Rossvik, se Beata
 Larsdotter, Filippa Larsdotter,
 Katarina Larsdotter, Sigge Larsson
 (d 1509), Sigge Larsson (d e 1565)
- Sparre av Tofta, se Abjörn Sixtensson,
 Karl Ulfsson, Ulf Abjörnsson
- Staffan, skeppare 238
- i Torsbäckshyttan, bergsman 721
- Stake, se Erik Stake, Magnus Stake,
 Maurits Stake, Olof Stake
- Sten i Backa 631
- i Bjurtan 235
- i Gryttom 301
- i Malöga (1463) 225
- i Malöga (1550) 225
- Axelsson i Hällsbäck 141
- Bengtsson (Bielke) 267

- Bese 70, 118, 146, 256, 260, 373, 731
- Bosson (Natt och Dag) 666
- Eriksson (Leijonhufvud) 257f, 557, 561
- Turesson (Bielke) 746
- (Svantesson) Sture d y (Natt och Dag) 237, 270, 357, 372, 428, 432, 838, 850, 853
- Sture d ä 76, 226, 276, 351, 583, 673
- Stenar i Näresbyn 461
- i Skenhall 511
- Stenbock, se Gustav Olsson
- Stenborg i Däverud 379, 615
- Stenulf i Almar 371
- Stolaätten, se Nils Klasson
- Strandsläkten, se Ram
- Stubbe av Valsta, se Anders Ragvaldsson
- Sture, sjöbladsätten, se Algot Gustavsson, Algot Magnusson, Anund Sture, Birgitta Gustavsdotter, Elin Gustavsdotter, Sten Sture d ä
- Stut, se Ingeborg Torbjörnsdotter, Torbjörn Stut
- Styrbjörn (i Udenäs sn) 62
- Sudreimsätten, yngre, se Jon Martinsson
- Sudreimsätten, äldre, se Roos
- Sune, se även Sone
- Andersson (Lillie) 837, 850
- Tordsson, ?frman 701
- Svan, se Birgitta Martinsdotter
- Svante Nilsson (Natt och Dag) 18, 31, 76, 312, 351, 657, 668, 715, 745
- Svante (Stensson) Sture 437, 535, 696, 712, 837f, 840, 853
- Svarte Skåning, se Ture Jönsson, Åke Jönsson
- Sven, biskop 393, 540, 730
- franciskanbroder 48
- i Bjurvik 651
- i Brandsbol 191
- i Brosäter 554
- i Dyrön 694
- i Fjäll 192
- i Hastersby 107
- i Hygn 696
- i Knöstad 606
- i Källbyn 205
- i Mötterud 290
- i Rådomb 111
- i Tutemo 806
- i Skottlanda, kaplan 657
- i Sommersta 686
- i Sund (1463) 576
- i Sund (1509) 686
- Andersson i Valunda 689
- Andersson i Nykroppens hytte, bergsman 720
- Birgersson, frman 183, 187
- Grotte, kyherde i Sunne, biskop 47, 48, 59
- Ingeborgsson i Långbanshyttan, bergsman 719
- Ivarsson i Vickhyttenn, bergsman 722
- Jakobsson, (Jacobi) biskop 18, 334
- Johansson, kanik 47
- Jonsson (halv lilja) i Dingelvik, väpnare 822
- Kart 206ff, 226
- Månsson i Yngshyttan, bergsman 722
- Olofsson, ?frman 701
- Svensson i Ødemark (Norge) 525
- Västgöte i Gammalkropphyttan, bergsman 717
- Örijansson, husman 722
- Sveno Jacobi, se Sven Jakobsson
- Sverker d ä, kung 592
- Sverre, kung i Norge 65, 385
- Thorger, se Torger
- Thyrger, se Tyrger
- Tideman, abbot i Alvastra 58
- Tolf i Svensbyn 184
- Tomas, biskop i Strängnäs 704
- i Bolet 604
- Torberg Kärling 74
- Ragvaldsson, frman 729, 731, 734
- Torbjörn i Amnehärad 62
- i Bondestad 408
- i Rud 416
- i Snöre 786
- i Tosseberg 115

- i Uggelsäter 599f
- Andersson (Otte Torbjörnssons ätt)
245
- Magnusson, frman 375, 379
- Otteson (Otte Torbjörnssons ätt),
häradshövding 50, 54, 70, 76, 105,
226, 287, 345, 349ff, 461, 469, 471,
474, 480ff, 487f, 492, 502, 505, 511f,
673, 681, 704, 828
- Stut, frman 113, 409
- Tord skomakare 276
- i Arneby 100
- i Backa 137
- i Brevik 341
- i Harkevål 413
- i Vidön (upprest djur), frman 429f,
443, 652
- i Näbbol 194
- i Ingeborgjorden 108
- i Skyberg 356
- Bonde (Filipsson) 76
- Haarek 317
- Håkansson, frman 762
- Kokland, frman 70, 75, 138, 139,
151
- Svennungsson 114
- Tore, bryte 244
- prebendat 195
- i Backa 677
- i *Blakkä 678
- i Djupviken 605
- i Myringbyn 92
- i Rud 158
- i Sommersta 686
- i Vik 293
- Birgersson 835
- Torkelsson, präst i Skara 698f
- Torger (Thorger, Thorgir)
- 'helig man' 68
- i Kärne 376
- i Trättlanda 463
- i Vik 293
- Djäkn (lilja), underlagman 63
- Torkel, domprost i Skara 392
- i Medhamn 700
- Torris i Bålgård 284
- i Smedbyn 609
- Torsten, biskop i Skara 46
- i Berg 694
- i Boda 191
- i Bredene 596
- i Klaxås 366
- i Rombotten 215
- i Spåsserud 158
- i Sundstaby 463
- Anundsson 185
- Brunsson (Forstenaätten), lagman
52
- Nilsson, väpnare 223ff, 393, 436,
451
- Tott, se Anna Hansdotter, Birgitta
Hansdotter, Erik Axelsson, Hans
Åkesson, Katarina Hansdotter, Åke
Axelsson, Åke Jöransson
- Tre rosor, se Birgitta Larsdotter, Erik
Jönsson, Erik Knutsson, Gustav
Johansson, Jöns Knutsson, Karl
Knutsson, Ture Jönsson
- Trolle, ätt, se Birgitta Turessdotter,
Erik Trolle
- Trond i Kållerud 607
- Truls Andersson i Brandsbol 155
- Ture Gislesson 554
- Jönsson (Tre rosor) 76, 568, 576,
587, 699, 704
- Jönsson (Svarte Skåning) 575, 666,
754
- Tyrger (Thyrger), lagman 51
- Tyrgils, magister 77
- i Gunnarsby 411
- i Hästås 839
- i Lunden 333
- Bagge 816
- Tyrgils Knutssons ätt, se Birgitta
Knuttdotter, Knut Magnusson
- Tönne Olofsson, fältöverste 271, 365,
382, 835, 839
- Törner Jonsson (hjorthorn), lagman
51
- Ulf i Fagerbol 488
- Abjörnsson (Sparre av Tofta) 389,
391, 394, 402, 672, 729, 819
- Andersson (Oxe) 587
- Holmgersson (Lejonbalk) 663
- Jonsson (Aspenäsätten) 666

– Jonsson (Roos) 236, 241, 244, 246,
255, 258, 278, 367, 392, 395, 569,
571, 588, 590, 730
– Karlsson (Ulv) 51, 394
– Pedersson (Roos) 59, 393, 395, 730
Ulf sax, se Kristina Anundsdotter
Ulv, se Filip Ulfsson, Ingeborg
Ulfsson, Katarina Barnamsdotter,
Märta Bengtsdotter, Ulf Karlsson
Ulvhild, drottning 592
Ulvid i Våle 627
Ulvåsaätten, se Katarina Ulfsson

Valdemar, kung 684
– hertig (Magnusson) 31, 388
Vasa, se Kettil Karlsson, Kristiern
Nilsson
Vincent, biskop i Skara 539, 599, 626,
714
Vingad pil, se Bengt Elofsson
Vinge, se Björn Nilsson, Knut
Lindormsson, Lindorm Björnsson,
Margareta Nilsdotter, Nils
Björnsson, Nils Olofsson, Olof
Björnsson
Vingätten, se Gustav Tunesson
Vinstorpaätten, se Anna Karlsdotter,
Karl Bengtsson
Välingeätten, se Estrid Nilsdotter, Nils
Tykesson
Värmske, se Johan Värmske,
Margareta Johansdotter, Ramborg
Ingevaldsdotter

Yxtaätten, se Birgitta Magnusdotter,
Cecilia Magnusdotter, Ingrid
Magnusdotter, Magnus Nilsson, Nils
Magnusson

Åbyätten, se Birger Folkesson, Folke
Magnusson, Katarina Birgersdotter
Åke Axelsson (Tott) 666, 672f, 697,
811
– Bengtsson (Färila) 695, 697
– Hansson 31 f
– Haraldsson (Soop) 398–401, 817
– Jönsson (Svarte Skåning) 59, 270,
428, 431, 541, 586
– Jöransson (Tott) 375, 620

– Laxmand 31

Ängel, se Folke Johansson

Ödmar i Lökene 408, 414

Ödmund, kyherde i Nora 704

Öjvind (Övind)

– i By 317

– i Karud 633

– i Mörkärr 225

– i Rolfserud 573

Ölf Pedersson (Gällarydsätten) 849

Önd, präst 62

– kungens 'klerk' 424

– i Lökene 412, 414

Örjan (Öryn)

– i Allstakan 322

Örnfot, se Lidinvarld Ödesson

Örnfot i Västergötland, se Malin

Olofsdotter, Olof Pedersson

Östen i Sund 686

Register över kyrkliga institutioners godsinnhav

Registret avser kyrkors, klostres och andra kyrkliga institutioners godsinnhav inom undersökningsområdet under medeltiden och 1500-talet. Registret upptar godsinnhav redovisade i medeltida källor eller i landskapshandlingarna. Jord som uppges tillhöra sockenprästen redovisas under respektive stom, inte under sockenkyrkan.

Alsters kyrka: ?726 (äng, oidentifierad), ?733 (*Kårsengh), 735 (äng, Prästgården)

Alvastra kloster: 57 f (*Forsholmen), 375 (Järpetan), 327 (Hollerud), 442 (Tjusbol), 451 (*Tuetörp)

Amnehärads stom, Västergötland: 664 (Eketorp), 669 (Prästgården i Södra Råda)

Arvika kyrka: 54 (Jösseforsen), 281 (ödetorp, olokaliserat), ?284 (Byn), 289 f (Kärsäter), ?294 (Ålgården)

Arvika stom: 285 (Humslid), 291 (Rud), 292 (Stommen i Gunnarskog, Stommen i Ny, Stommen i Ålgå, Backa, Tostebol, ?Sulvik, Humslid, Rud, Käringerud, Vännerud, *Hammar), 322 (Backa), 325 (Stommen i Gunnarskog), 343 (Käringerud), 344 (Stommen i Ny), 345 (Tostebol), 353 (*Hammar), 358 (Sulvik), 359 (Vännerud), 360 (Ålgå)

Blomskogs kyrka: 458 (*Alffzbyen, *Bierwlsrwdh, Boda), 459 (Ed), ?459 (Ekenäs), 459 f (Gated), 460 f (Lycke, Näs), 461 (Näresbyn, *Bierwlsrwdh), 462 (Näs, Lycke, Olerud), ?463 (Sundstaby), 464 (Vik)

Blomskogs stom: 462 (Stommen i Silbodal, Trankil, Stommen i Vårvik, Mossviken, Vårvik sn, Stommen i Torrskog, alla tre Vedbo hd, Dalsland, Töresbyn, Högerud, ön *Gummanell), 464 (Töresbyn), 498 (Högerud), 501 (*Stommen i Silbodal), 512 (Trankil)

Botilsätters kyrka: ?546 (Pukerud, Lilla *Rulande, Råglanda), 549 f (Torp)

Bro kyrka: ?551 (äng, olokaliserat), ?553 (Backa), 554 (Bynsberg), 555 (Hasslebacka), ?556 (Källserud), ?559 (Remmenetorp)

By kyrka: 559 (Sjole), 572 (Kyrkerud, Mörlid), 573 (*Skammengenge), 574 (Smörgraven), 577 (Väsby), 624 (*Låfftaridh)

By stom: 556 (*Kås), 559 (Sjole), 560 (Stav, *Stommen i Bro), 566 (Amnerud), 568 f (By, *Stommen i Bro, Stommen i Södra Ny, Södra Kocklanda, Väsby, Sjönebol, *Låfftaridh, Sjole, Amnerud, Kyrketorp), 577 (Väsby), 596 (*Byn), 597 (Södra Kocklanda), 597 f (Kyrketorp), 624 (*Låfftaridh), 626 f (Sjönebol), 627 (*Stommen i Södra Ny), ?629 (äng, oidentifierad)

Eda kyrka: ?311 (Lerot, Mellbyn, Morast), ?313 (*Tårbiornnebööll, *Wadh)

Eda stom (Nolby): 309 (Haga), 311 (Kortlanda), 312 (Nolby), 313 (Tångeberg), 318 (Östby), 336 (Änebol)

Eds kyrka: ?222 (Fjäll), ?223 (Lilla Häggvik)

Ekshärads kyrka: 784 ('Östra' Loffstrand), 786 (*Thorssmo), 789 (Öjenäs, Halgån, Ginbergsängen)

Ekshärads stom: se Älvdals stom

Esksätters kyrka: 583 (Aggerud, Bergstorp), 583 f (Bodaholm), 584 (Dåsserud), 585 (Fläskerud), 588 (Ingrirud), 589 (Svartserud)

Frykeruds kyrka: 365 f (Karsbol)

Fryksdals (Sunne) stom: 84 (*Prestboll), 100 (Angersby), 101 (Askersby, Bergskog), 108 (Ingersby), 109 (*Kolswiikh, *Laggaragaardhenom), 110 (*Ransioöskogen), 111 (Rottneros), 113 (Sunne, *Stommen i Frykerud, *Prestboll, Åleby, Ingersby, Angersby, Bergskog), 117 (Åleby), 126 (Prästbol), 767 (allmänt)

Fryksände kyrka: ?83 (*Kiörnskog), ?85 (Spättungen)

Fågelviks kyrka/stom: se Västra Fågelvik och Östra Fågelvik.

Gillberga stom: 137 (Aspsäter), 138 (Blixbol), 148 (Skog), 149 (Stenarsbol), 149 (Prästgården, Silleruds sn, Prästgården, Långseruds sn, Åskog, Ämmeskog, Älrvik, Aspsäter, Stenarsbo, Blixbol, Äsketan, Björsebyn, Kålsäter, Lofterud, Strand, Krubbenäs, Utängen, Liane, Tobyn, Skogen), 150 (Älrvik, Äsketan), 165 f (Björsebyn), 167 f (Kålsäter), 168 (Yttre Lofterud, Prästgården), 170 (Strand, Åskog, Ämmeskog), 181 (Liane), 182 (Prästgården), 183 (Skogen), 185 (Tobyn), 186 (Utängen), 205 (Krubbenäs)

Gillberga kyrka: ?139 (Dalen), ?141 (Hällsbäck), 142 (Hösås, Kik), ?143 (Kättebacka, Lofterud), 144 f (Mon), 145 (Närbyn), ?148 (Skeplanda), ?149 (Skäggebol), ?150 (Väsby)

Glava kyrka: ?156 (Gränsjön, Hedene), ?156 (Höge), ?158 (Semnebyn)

Grava kyrka: ?374 (Grossbol, Hållberg)

Grums kyrka: 224 (Körsvik), 234 (Agnhammar, Åsmunderud, *Torrebacka, Åshammar), 240 (Gärnsås), 240 f (Ingersbyn), ?243 (Skruvstadtorp), ?244 (Skönnebol), ?245 (*Ståckåkerstorp), ?246 (Sundserud), 246 f (*Torrudith), 247 (*Torrebacka), 248 (Åshammar), 249 (Åsterud), ?249 (Överud), 265 (Abborrtan), 269 (Frubacka)

Grums stom (Stockåker): 221 (Berg), 227 (Segmon), 235 (Ask), 237 (Draglös), 242 (Malsjö), 245 (Stockåker), ?249 (Ön), 273 (Prästbol)

Gråbrödraklostret i Stockholm: 849 (Torp)

Gudhems kloster: 57–59 (*Forsholmen), 555 (Hammar), ?836 (Baggerud), 836 (Benneberg), 841 (Lid), 845 (Rådtorpet, Råum), 847 (Skanum, Slättom)

Gunnarskogs kyrka: 131 (skog, äng oidentifierade), 281 (torp, oidentifierade), 285 (*Fielleskiern), ?322 (Bortan), ?323 (Byn), 323 (Lilla Gårdsås), ?325 (*Selliungeskogenn, *Slobytegegn), ?326 (Treskog), 343 (Käringserud), 351 f (Byn), 359 (Vännerud)

Gunnarskogs stom: 285 (Gustås, Humslid), 289 f (Kärsäter), 291 (Rud), 322 (Backa), 325 (Stommen i Gunnarskog), 344 (Stommen i Ny), 345 (Tostebol), 358 (Sulvik), 359 (Vännerud), 360 (Älgå)

Hammarö kyrka: 398 (Rud)

Holmedals kyrka: 469 (Björnsand, *Björszida), 470 (Breviken, *Bön)

Holmedals stom: 473 (Töcksmarks stom, Kyrkebyn, Karlanda stom, Fågelvik, Ärtetjärn), 490 (Karlanda stom), 541 (Töcksmarks stom), 520 (Ärtetjärn), 526 (Fågelvik), 532 (Kyrkebyn)

Huggenäs kyrka: 598 (*Svinstad), 599 (Töverud)

Johanniterbröderna i Eskilstuna: 849 (Torp)

Järnskogs kyrka: ?478 (Fjuserud), ?481 (Saxebyn)

Karlanda kyrka: 48 (Solberg, *Alnalidhn, Hög), 184 (Solberg), 487 (*Alnalidhn), 489 (Hög), ?490 (Knutsbol), 491 (Mosserud), ?491 (Sviken), 492 (Åmot)

Karlanda stom: 490 (Karlanda)

Kartusianklostret i Mariefred: 698 (*Litzlagardhen), 699 (Lövön, *Litzlagardhen)

Kila kyrka: 604 (Bunäs), 606 (Höke), ?606 (Kråkbråten), ?608 (Skrussrud), 610 f (Takene), 635 (Snåre, Valnäs)

Kila stom: 206 f (*Prestegorden), 207 (Skarbol), 207 f (Slirud), 208 (Stålsbyn), 603 f (Björkås), 604 (Bunäs), 609 (*Stommen i Svanskog, Prästgården, Gorud, Björkås, Torp, Skarbol, Stålsbyn, Slirud, Bunäs), 611 (Torp, Ölserud), 632 (Gorud), 633 f (Prästgården i Kila)

Kils kyrka/stom: se Stora Kil och Visnums-Kil

Köla kyrka: ?333 (Lässerud)

Köla stom: 309 (Haga), 311 (Kortlanda), 312 (Nolby), 332 (Hole), 334 (Rudsgården), 335 (*Stommen i Köla, Nolby, Järnskog, Klevene, Kortlanda, Haga, Hole, Ännebol, Rudsgården, Byn), 336 (Ännebol), 351 f (Byn), 479 (Järnskog), 506 (Klevene)

Lurö kloster: 592 f

Långseruds kyrka: ?165 (Amnebyn, *Bierkeosetter, Björketjärn), ?170 (Vråna)

Mariefreds kloster: se Kartusianklostret i Mariefred

Millesviks kyrka: ?607 (Kållerud), 617 (Låxerud), 618 (Nordtorp)

Millesviks stom: 540 f (Botilsäter, Botilsäters stom), 545 (Kalvhagen, Olserud), 588 f (*Prestegorden), 616 (Klockaregården), 617 (Millesvik, *Prestegorden i Eskilsäter, Prästgården i Ölserud, Botilsäters stom, Olserud, Botilsäter.), 618 (Millesvik, Nordtorp), 640 (Byn), 643 (Prästgården i Ölserud)

Nedre Ulleruds kyrka: 439 (Prästgården)

Nors kyrka: 251 (ödegårdar, oidentifierade), 254 (Kyrkieås)

Nors stom: 224 (Körsvik), 226 (Segmon), 228 (*Stommen i Ed), 235 (Ask), 237 (Dragson), 245 (Stockåker), 247 (*Torrebacka), 248 (Åshammar), 251 (ödegård, oidentifierad), 255 f (Nor), 256 (Stockåker, *Stommen i Ed, Prästbol, Ask, Åshammar, Körsvik, Dragson, *Torrebacka, Semon, Tolerud), 273 (Prästbol), 381 (Tolerud)

Ny kyrka: ?341 (Berg), ?342 (*Halffuarsboll, *Helleskure), ?344 (*Prestagårdstorp, Skattebol)

Nydala kloster 57 f (*Forsholmen), 437 f (Hollerud), 844 (Nore)

Rackeby kloster se Gudhems kloster.

Riseberga kloster: 57–60 (*Forsholmen), 194 f (Näs)196 (Rud), 199 (Söttersbol), 223 f (Kyrkebyn), 224 (Körsvik), 225 (Mörkärr), 354 f (*Lytheruik), 375 f (Järpetan), 378 (Skived), ?380 (Solberg), 436 f (Deje), 440 (Risätter, Skarsjötorp), 441 (Småris, Upplanda, Risäter, Västra Deje, Skived, Järpetan, fiske i Klarälven, fiske i *Forsholmen), 442 (Småris, *Swepilstaku, Tjusbol), 451 (Upplanda), 647 (skogen Rudskoga), 650 bildtext (Bjursnäset, Edet), 651 (Bjursnäset, Västra Bjurvik, *Botholffbol), 651 f (?Edet), 652 (Eriksbol, Sund, Gaterud, Södra Frosterud), 653 (Gisselbacka, Gottbol, Gren, *Botholffbol, Södra Frosterud), 654 (Gärdsbol, Mo), 655 (*Orreholmen, Persbol), 656 (Rotetorp, skogen Rudskoga, Eriksbol), 657 (skogen Rudskoga, Bjursnäset, Bjurvik, Edet, Sunnebol, Svensbol), 658 (*Tørph, Uggelbol, Undersbol), 659 (Upplanda, Ång), 666 (Lökstad), 677 (Backa), ?680

(Gaterud), 682 (Nybble), 682 f (Räverud, Västra Bjurvik, Edet, Bjursnäset), 684 f (Sommersta, Järsberg, Skanum, Vall, Karsvalla, Hammar, Arnön, Faxstad, Nolby, Nynäs, *Lytheruik, Risätter), 685 (Lund, Spånga), 686 (Sommersta, Sund, Eriksbol, Säby), 687 (Svedje, Säby, Taskerud), 688 f (Vall, Nynäs), 700 f (Nynäs), 701 (Lund, Boberg, Rösвик, *Höghælundum, *Möckelsboda, *Lytheruik, Vall), 702 (Nynäs, Vall, Nötön), 741 (Arnön), 743 (Faxstad), 744–746 (Hammar), 747 (Hovlanda), 748 (Karsvalla), 749 (Nolby), 750 (Sandnäs), 754 (Västanå), 759 (Boberg), 761 (*Hakkarudh), 761 f (Lund), 763 (Rörsvik, *Skomakaretarp), 764 (Spånga), 765 (Sällaren), 766 (Öckna), 820 f (Dye), 823 (Järsberg, Karaby), 828 (Sörby), 847 (Skanum), 848 (Stubberud), 849 (Torp), 851 (Vall)

Rudsbergs kyrka: se Ölme kyrka

Segerstads kyrka: 265 (Abborrtan), 270 (Hanevall), ?272 (*Klockaregårdhen), ?272 (Mellgården)

Sigtuna dominikankonvent: 849 (Torp)

Silbodals kyrka: 500 (Sillegårdsed), 501 (Tronbyn)

Silbodals stom: 501

Silleruds kyrka: ?176 (Östra Boda), 178 (Hol), ?182 (Mörnäs), ?183 (Signebyn, Sillebotten), 187 (Älgtån)

Skara domkyrka: *ospecificerat*: 46 ff (kalvskinnsskatten), 76 ("Wäss" rd), 138 (Björnö), 142 (Kisterud), 144 (Mjötan), ?145 (Närbyn), ?148 (Skog), 149 (Skäggebol), ?149 (Stenarsbol), ?150 (Väsby), 170 (Torp), 196 (Rud), 198 (Sölje), 199 (Söttersbol), ?221 (Bon), 242 (Lökene), 260 (Varpnäs), 274 f, 371 (Segerstad), 332 (Hallebol), 334 (Skällarbyn), 336 (Ännebol), 389 f (Hammarö), ?459 (Ekenäs), 520 (Öbyn), 539 (Bammerud), 556 (Norra Kocklanda), 558 (Remmene), ?568 (By), ?570 (*Holm), 595 (Bredene), 596 (Hög), 599 (Tolerud), 626 (Ramstad, Tolerud, Bammerud), 639 (Averstad), ?666 (Lökstad), 672 f (*Amn/Årås), 673 (Höves, Jösseforsen), 694 (Broby), 696 (Broby, Justorp), 700 (Medskagen), 715 tabell (Brattforshyttan), 732 (Bäckelid), 814 (Ackkärr), 822 (Hav), 836 (Baggerud, Bråten), 840 (Kummelön), 847 (Skråkvik, Slättom)

Archidiakonats prebenda: 266 (Algustad), ?268 (Björtan), 272 (Kärra), 275 (Segerstad, Björtan, Kärra, Årtan, Algustad), 277 (Södra Törne), 278 (Årtan), 845 (Rådtorpet)

Biskopsbordet: 54 f (Jösseforsen), 58 f (*Forsholmen), 64 (*Amn), 76 ("Wäss" rd), 286 f (Höves, Jösseforsen, Årås), 424 (*Fialstapn), 593 (Lurö), 673 (Årås, Broby, Medskogen, Justorp), 694 (Broby), 696 (Justorp), 700 (Medskagen), 714 f (Brattforshyttan)

Brödragårdens prebenda: 234 (*Säm), 246 (*Säm, Takene), 332 (Hallebol)

Dekanatet: 53 (Jösseforsen), 58 f (*Forsholmen), 236 (Borgviks kvarn), 241 (*Kafflakær), 244 f (Starrkärr, Takene, Sparnär, *Kafflakær, Årtan, Borgviks kvarn), 278 (Årtan), 388 f (Hammar), 389–93 (Hammarö), 393 (Hammar, Jösseforsen, Alsters kvarn), 729–731 (Alstrums kvarn)

Domprosteriet: Se Preposituren.

Helga lekamens prebenda: 408 (Apertin)

'Hertig Erik prebenda': 391 (Hammarö)

'Herr Björns prebenda': 275 (Segerstad)

Höjentorps rd: 237 (Borgviks kvarn), 244 f (Starrkärr), 386 (fiske, olokaliserat), 387 (Bråten, Djupsundet), 388 (Hallersrud), 388 f (Hammar), 395 (Hovlanda), 396 (Hult, Jonsbol, Kilene, Klöverud), 397 (Lunden, *Långnes, Lövnäs, Mosserud), 398

- (Nolgård), 399 (Skagene), 400 f (Sätter), 401 (Takene, Torp), 426
 (*Kråppekiersskoegh), 732 (Alstrums kvarn)
- Preposituren*: 195 (Näs), 639 f (Averstad), 746 (Helgetorp), 751 (Sund)
- Skänninge systrakloster**: ?159 (Ås), 449 (Munkerud)
- Stavnäs kyrka**: ?195 (Prästhög), ?195 (Rud), ?197 (Stordalen)
- Stavnäs stom**: 156 (Hult), 158 (*Prestboll), 191 (Bäsebol), 192 (Fjöle, Haltersbol), ?194 f (Näs), 196 (Skasås), 197 (*Prestboll, Glava sn, Stommen i Brunskog, *Prestboll, Värmskogs sn, Skasås, Bäsebol, Haltersbol, Hult, Drögsnäs, Finneback, Sandviken, Kronan, Karsbol, Rolfsbol), 214 (Karsbol, *Prestboll, Rolfsbol), 299 (Drögsnäs), 300 (Finneback), 302 (Kronan, Sandviken), 303 (Stommen i Brunskog)
- Stora Kils kyrka**: ?364 (Glänne), 374 f (Härtsöga), 408 (Bondestad), 414 (Lökene, Äskkärr, Stubberud, Skäringsberg, *Sætoberghom, Hannäs, Bondestad, Gammelgården), 416 (Skäringsberg, Lökene), 417 (Stubberud, Lökene), 418 (*Sætoberghom), 419 (Äskkärr, Lökene)
- Stora Kils stom**: 366 (Prästbol), 367 (Skottan), 404 (kvarnström, oidentifierad), 409 (*Bæntatakan, Ekenäs, Källsäter, *Ylwaryth, *Thortzryth, Skottan), 410 (Ekenäs, Prästbol i Frykerud, Prästbol i Övre Ullerud, Prästgården i Nedre Ullerud, *Ylwaryth, *Sanderudh, Gammelgården, Hannäs, Torp, Småris, Ulverud), 411 (Gammelgården), 412 f (Hannäs), 414 (Källsäter), 416 (*Sanderudh), 418 (*Thortzryth), 419 (*Ylwaryth, Ekenäs), 436 (Berg), 439 (Prästgården), 441 (Småris), 442 (Torp), 450 (Prästbol)
- Sunne kyrka**: ?101 (Backa), 103 (Brårud), ?107 (Häljeby), 109 (*Krøneskogh.), ?112 (Skarped), ?114 (*Såskerbynn), 116 (Vitteby), 409 (*Bæntatakan)
- Sunne stom**: se Fryksdals stom
- Svanskogs kyrka**: 201 (tomt, olokaliserad), 204 (Grytterud), ?208 (Stubberud)
- Södra Ny kyrka**: 621 (*Kirkebin, Gunnarsrud), 623 (Gunnarsrud, *Kirkebin), 624 (Lövås), ?627 (*Öörhampnn)
- Tingvalla kyrka**: ?424 (Fintan), ?425 (Kroppkärr)
- Tingvalla stom**: 371 (Almar), 380 f (Stodene), 381 (Tolerud), 381 f (Västra Torp), 396 (Hälltorp), 400 (*Stommen i Hammarö), 424 (Edsgatan), 426 (*Longøn, *Queegene), 429 (Stommen i Hammarö, Stodene, Tormestad, *Longøn, Almar, Torp, Tolerud, Örsholmen), 432 (Örsholmen)
- Trankils kyrka**: 510 (Bastnäs, Västra Boda, Gyltenäs), 511 (Källsbyn, *Nordmanerudh, Posserud), ?512 (Trane)
- Tveta kyrka**: 604 (Bunäs), ?633 (Mossvik)
- Töcksmarks kyrka**: ?165 (Björketjärn), 518 (Hån, ?Björketjärn), 519 (*Swnsrwdh), 520 (Öbyn)
- Ulleruds kyrka/stom**: se Nedre och Övre Ullerud
- Ullervads kyrka, Västergötland**: 639 (Averstad)
- Uppsala domkyrkas fabrica**: 424 (*Fialstapn)
- Vadstena kloster**: 53 (Jösseforsen), 63 (*Amn), ?221 (Berg), ?224 (Körsvik), ?226 (Segmon), 266–268 (Aspberg), 267 (*Amn, *Torp, *Germwndztaka, Staholmen), 268 (Stömmestad, Landviken, Onsön, *Torp, Staholmen, *Mostholmen, *Fææholmen, Östra *Vædwiken, Boviken), 268 f (Bråte), 269 (*Bænctrydhwassen, *Fææholmen) 270 (*Germwndztaka, Grundvassen), 271 (*Hassawiken, *Høkisaass), 271 f (Karterud), 272 (Landviken), 273 (*Mostholmen, Onsön, *Oormsængh,

- *Pipparatacka, *Pladstaka, 274 (Rud, *Høkisaass), 275 (Solberg, Staholmen), 276 (*Strandh, Stömmestad, Aspberg, Bodaholm, *Diwpaawiken), 277 (*Torp, *Tybothnin, *Vædwiken, Aspberg, Solberg), ?277 (Södra Törne), 278 (*Åsbærgh, Åsunda, Åsundatorp, Grundvassen, *Tybothnin, *Hassawiken, Boviken, *Bænctrydwassen), 371 (Bofasterud), 376 (Kärne), 583 (Bodaholm)
- Varnhems kloster:** 57 f (*Forsholmen), 60–64 (*Amn), 279 (Åsundatorp), 371 (Almar, Bon, Botorp), 377 (Rud), 380 (Solberg), ?439 (Mölnbacka), 592 f (Lurö), 671–673 (*Amn/Årås), 737 (kvarnström i Glumman), 749 (Laggaregården, Munkhättan, Mölntorp). 750 (Rör), 753 (Ve), 849 (Torp)
- Varnums kyrka:** ?824 (*Klockaregården)
- Visnums-Kils kyrka:** ?697 (*Kiillerudh)
- Visnums kyrka:** ?682 (*Michilsrwdh), 683, även not (Räverud), 686 (Sommersta), 688 (Torpa), 689 (Valunda), 690 (*Vika)
- Visnums stom:** 655 (Prästgården i Rudskoga), 664 f (Eketorp), 669 (Prästgården i Södra Råda), 678 (*Bruntterudh), 686 (Prästgården i Rudskoga, Prästgården i Visnums-Kil, *Bruntterudh), 702 (Prästgården i Visnums-Kil)
- Vreta kloster:** 597 (Hög), 599 (Uggelsäter)
- Värmskogs kyrka:** 198 (Sölje)
- Väse kyrka:** ?750 (Rör), 714 (Brattforshyttan), 750 (Silkesta)
- Väse stom:** 711 (Asphyttan), 735 (Prästgården i Alster), 751 (Prästgården i Alster, *Stommen i Östra Fågelvik, Berg, Vång, Torp, Asphyttan), 752 f)Torp), 758 (Berg), 758 f (Björka), 763 (Rud), 764 (*Stommen i Östra Fågelvik), 765 (Vång, Vångstorp)
- Västerås domkyrka:** 146 (Odenstad), 639 (Odenstad), 715 tabell (Brattforshyttan), 816 (Bonderud), 819 (Bro), 829 (Uddby)
- Västra Fågelviks kyrka:** ?525 (Västra Boda), 525 (Djupedalen), 527 (Nästeviken, Sundsbyn), ?527 (*Stennarsbyn)
- Åskogs stom:** 215
- Älgå kyrka:** ?358 (Vik, Vaglen, *Gladznes)
- Älvdals (Ekshärads) stom:** 767 (allmänt), 776 (Stommen i Dalby), 782 (Grinnemo stom), 788 (Grinnemo stom, Stommen i Dalby), 797 (Kyrkebol), 799 (Stöllet)
- Älvdals kyrka:** se Ekshärads kyrka
- Ämterviks kyrka:** 77 (torp, okänd plats), 93 (*Åenn), 101 (Askersby), 108 (Ingersby), 118 (Ås), 124 (*Fallegårdenn)
- Ölme kyrka:** ?840 (*Klåkaregården), ?841 (Lisslerud), ?845 (Rankerud), 849 (Torp)
- Ölme stom:** 711 (Asphyttan), 814 (Aggerud), 824 (Kväggen), 825 (Näs), 825 f (*Prestegorden i Varnum), 831 (Välön), 848 (*Prestegorden i Varnum, Kväggen, Näs, Torp, Vall, Asphyttan, Välön), 849 f (Torp), 851 (Vall), 852 (Västkärr)
- Ölseruds kyrka:** 543 (Lilla Herrestad), 547 f (*Skatarike), 614 f (Berg), 615 (Götterstad), 643 (*Pederstada), ?644 (Tolerud)
- Östervallssockna kyrka:** ?531 (Björkenäs), 531 (Boda), 532 (Svensbyn)
- Östra Fågelviks kyrka:** 714 (Brattforshyttan)
- Övre Ulleruds kyrka:** ?445 (skog och kvarn, båda olokaliserade), 448 (Edeby), ?449 (Knutserud, Munkerud), 449 (Nordsjö), 450 (Ransäter), 451 (Tjärne), ?452 (Västby)